کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار

دوره آمادگی آزمون اصول بازار سرمایه

مجموعه جزوات آموزشی

فهم و تحلیل صورتهای مالی

بازارها، ابزارها و نهادهای مالی

مالی شرکتی

روش‌های کمی

مقررات بازار سرمایه

مقدماتی بر اقتصاد

اصول بازار سرمایه اسلامی

خرداد ماه ۱۳۹۲

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

فهرست:

فهم و تحلیل صورتهای مالی ۷
بخش اول ۹
تعاریف، مفاهیم و عناصر تشکیل دهنده صورتهای مالی ۹
تست های بخش اول ۱۷
پاسخ تست های بخش اول ۲۰
بخش دوم ۲۳
ساز و کارهای گزارشگری مالی ۲۳
تست های بخش دوم ۳۳
پاسخ تست های بخش دوم ۳۹
بخش سوم ۴۳
درک صورت سود و زیان ۴۳
تست های بخش سوم ۵۲
پاسخ تست های بخش سوم ۵۹
بخش چهارم ۶۴
درک ترازنامه ۶۴
تست های بخش چهارم ۷۶
پاسخ تست های بخش چهارم ۸۲
بخش پنجم ۸۷
درک صورت جریان وجوه نقد ۸۷
تست های بخش پنجم ۹۴
پاسخ تست های بخش پنجم ۱۰۱
بخش ششم ۱۰۴
تکنیک های مقدماتی تجزیه و تحلیل صورت های مالی (نسبت های مالی) ۱۰۵
تست های بخش ششم ۱۱۷
پاسخ تست های بخش ششم ۱۲۴
تستهای تکمیلی ۱۲۹
روشهای کمی ۱۳۵
مفاهیم آماری ۱۳۷
علم آمار ۱۳۷
جامعه و نمونه ۱۳۷
مقیاس‌های متفاوت اندازه‌گیری ۱۳۷
پارامتر جامعه و آماره نمونه ۱۳۹
توزیع فراوانی ۱۳۹
انواع فراوانی‌ها ۱۴۰
نمودار هیستوگرام و چندضلعی (پلی‌گون) فراوانی ۱۴۱

www.abcbourse.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تعریف و محاسبه شاخص‌های مرکزی ۱۴۱
میانگین ۱۴۲
میانه ۱۴۶
نما ۱۴۷
چندک ۱۴۹
شاخصهای پراکندگی ۱۵۰
میانگین قدرمطلق انحرافات ۱۵۰
واریانس ۱۵۱
واریانس نمونه ۱۵۳
نامساوی چبیشف (Chebysheff Inequality) ۱۵۴
ضریب تغییرات (Coefficient of Variation) ۱۵۵
نسبت شارپ (Shrpe Ratio) ۱۵۶
چولگی (Skewness) ۱۵۷
میانگین، میانه و مد در توزیعهای نامتقارن ۱۵۸
کشیدگی (kurtosis) ۱۵۹
شاخص چولگی و کشیدگی نمونه ۱۵۹
نمونه تستهای آزمونهای گذشته : ۱۶۲
مفاهیم احتمال ۱۶۵
حل مسایل کمی با استفاده از قواعد آنالیز ترکیبی ۱۶۵
اصل اساسی شمارش ۱۶۵
جایگشت ۱۶۶
ترکیب ۱۶۷
ترتیب ۱۶۹
احتمال ۱۷۰
تستهای تکمیلی ۱۸۲

مقدماتی بر اقتصاد ۱۸۷

«اقتصاد خرد» ۱۸۹
تعریف علم اقتصاد: ۱۸۹
عرضه و تقاضا: ۱۹۱
سیاست تضمین قیمت و سیاست تثبیت قیمتها ۲۰۰
مالیات ها: ۲۰۱
کشش ها: ۲۰۳
کشش قیمتی تقاضا: ۲۰۳
«رابطه کشش قیمتی تقاضا، درآمد کل و درآمد نهایی و قیمت کالا» ۲۰۶
کشش درآمدی تقاضا: ۲۰۸
کشش متقاطع تقاضا یا کشش ارتباطی تقاضا: ۲۱۰
کشش قیمتی عرضه: ۲۱۰
نظریه رفتار تولید کننده ۲۱۱
تولید در دوره کوتاه مدت: ۲۱۱
مراحل تولید: ۲۱۴
کشش عوامل تولید: ۲۱۵
تولید در دوره بلند مدت: ۲۱۶
خط هزینه یکسان یا خط بودجه تولیدکننده: ۲۱۹
نقطه تعادل تولیدکننده: ۲۲۱
هزینه ها ۲۲۳
هزینه های مربوط به دوره کوتاه مدت: ۲۲۳

www.sabaa.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

هزینه های مربوط به دوره بلند مدت: ۲۲۸
«تقسیم بندی بازارها» ۲۳۲
بازار رقابت کامل: ۲۳۲
بازارا انحصار کامل: ۲۳۸
بازار رقابت انحصاری: ۲۴۲
«اقتصاد کلان» ۲۴۳
جریان دایره وار تولید و درآمد ملی: ۲۴۳
جریان تولید ملی در مدل در بخشی: ۲۴۳
مدل سه بخشی: ۲۴۵
مدل چهار بخشی: ۲۴۶
درآمد قابل تعریف: ۲۴۹
کاربرد شاخص قیمت: ۲۵۵
تعیین درآمد تعادلی: ۲۵۷
تعیین درآمد ملی تعادلی در مدل دو بخشی: ۲۵۹
ضریب فزاینده (تکاثر): ۲۶۰
تعیین درآمد ملی در مدل سه بخشی: ۲۶۱
شکاف رکودی و شکاف تورمی: ۲۶۳
معمای خست یا معمای تناقض پس انداز ۲۶۵
ویژگیهای پول: ۲۶۶
ویژگیهای اوراق قرضه: ۲۶۶
عرضه پول: ۲۶۶
عملیات بازار باز: ۲۶۹
تستهای تکمیلی ۲۷۰

بازارها، ابزارها و نهادهای مالی ۲۷۵

فصل اول: بازارها، ابزارها و نهادهای مالی ۲۷۷
بازار مالی: ۲۷۷
نقش بازار مالی: ۲۷۷
طبقه بندی بازارهای مالی ۲۷۷
بازار پول و سرمایه ۲۷۷
بازار اولیه و بازار ثانویه ۲۸۲
فصل دوم: ویژگی‌هایی سهام عادی و مفاهیم مربوط به آن ۲۸۵
سهام عادی ۲۸۵
ویژگی‌هایی سهام عادی ۲۸۵
سهام مجاز، منتشر شده و خزانه: ۲۸۷
ارزش اسمی و صرف سهام: ۲۸۷
ارزش دفتری هرسهم ۲۸۷
محاسن انتشار سهام عادی ۲۸۷
معایب انتشار سهام عادی ۲۸۸
اختیار خرید سهام ۲۸۸
فصل سوم: سهام ممتاز و ویژگی‌های مربوط به آن ۲۹۰
سهام ممتاز ۲۹۰
ویژگی‌هایی سهام ممتاز ۲۹۰
انواع سهام ممتاز: ۲۹۱
مزایای سهام ممتاز: ۲۹۲
نقاط ضعف سهام ممتاز: ۲۹۲

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

فصل چهارم: مفاهیم مربوط به اوراق بهادار با درآمد ثابت ۲۹۴
اوراق اجاره ۲۹۴
اوراق قرضه ۲۹۷
نرخ بازدهی تا سررسید اوراق و نحوه محاسبه آن: ۳۰۱
نرخ‌های نقدی ۳۰۳
فصل پنجم: مفاهیم مربوط به سایر اوراق بهادار ۳۰۴
اوراق سفارش ساخت (استصناع) ۳۰۴
اوراق مشارکت ۳۰۵
فصل ششم: شاخص‌های بازار اوراق بهادار ۳۰۹
شاخص‌های قیمت سهام ۳۰۹
شیوه‌ی محاسبه شاخص‌ها ۳۰۹
شاخص‌های قیمت سهام در بورس اوراق بهادار تهران ۳۱۲
فصل هفتم: کارایی بازار و سرمایه کارا ۳۱۴
کارایی بیرونی در مقابل کارایی درونی ۳۱۴
مدل بازار کارا ۳۱۴
اشکال مختلف کارایی بازار ۳۱۵
مشاهداتی درباره بازارهای کاملاً کارا ۳۱۶
مشاهداتی درباره بازارهای کاملاً کارا با هزینه های مبادلاتی ۳۱۷
آزمون کارایی بازار ۳۱۷
کاربردهای فرضیه بازار کارا ۳۱۸
فصل هشتم: آشنایی با نهادهای مالی، نقش و کارکرد آن‌ها ۳۱۹
کارگزاران: ۳۱۹
شرکت تأمین سرمایه ۳۲۱
شرکت‌های سرمایه گذاری ۳۲۲
شرکت مشاوره سرمایه گذاری ۳۲۴
مؤسسات رتبه بندی ۳۲۶
تستهای تکمیلی ۳۲۹

اصول بازار سرمایه اسلامی ۳۳۵

دیدگاه عمومی اسلام پیرامون قراردادهای جدید مالی ۳۳۷
اصل صحت قراردادهای جدید ۳۳۷
اصل لزوم قراردادهای جدید ۳۳۸
ضوابط عمومی قراردادهای بازار پول و سرمایه ۳۳۸
ضابطه اوّل؛ ممنوعیت اکل مال به باطل ۳۳۹
ضابطه دوّم؛ ممنوعیت ضرر و ضرار ۳۳۹
ضابطه سوّم؛ ممنوعیت غرر ۳۳۹
ضابطه چهارم؛ ممنوعیت ربا ۳۴۰
انواع ربا ۳۴۰
حیله ربا ۳۴۱
اصول و معیارهای اقتصاد خرد ابزارهای مالی ۳۴۲
اصول و معیارهای اقتصاد کلان ابزارهای مالی ۳۴۲
قراردادهای مورد نیاز برای طراحی ابزارهای مالی ۳۴۳
تعریف قرض ۳۴۳
تعریف دین ۳۴۳
بیع دین ۳۴۴
بیع دین به دین ۳۴۴

www.abcbourse.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تعریف بیع ۳۴۴
بیع نقد ۳۴۵
بیع نسیه ۳۴۵
بیع سلف ۳۴۶
بیع کالی به کالی ۳۴۶
اجاره ۳۴۶
جعاله ۳۴۷
شرکت ۳۴۸
مضاربه ۳۵۰
مزارعه ۳۵۲
مساقات ۳۵۳
صلح ۳۵۴
بورس بازی در بازار سهام از دیدگاه اسلام ۳۵۶
بررسی ماهیت بورس بازی: ۳۵۶
بورس بازی و بحرانهای مالی ۳۵۸
شقوق مختلف بورس بازی ۳۶۱
بررسی بورس بازی از دیدگاه اندیشمندان اسلامی ۳۶۱
بورس بازی از دیدگاه شهید مطهری ۳۶۱
بورس بازی از دیدگاه سید موسی صدر ۳۶۲
بررسی فقهی بورس بازی با توجه به قاعدهٔ اکل مال به باطل ۳۶۲
بررسی فقهی غرر و مطالعه تطبیقی آن با بورس بازی: ۳۶۳
بررسی فقهی قمار بازی و مقایسه تطبیقی آن با بورس بازی ۳۶۴
جمع بندی و نتیجه‌گیری: ۳۶۶
تست‌های تکمیلی ۳۶۹

قوانین و مقررات اصول بازار سرمایه ۳۷۱

قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران ۳۷۳
اصلاحیهٔ قانون تجارت، مبحث اول شرکتهای سهامی ۳۸۸
قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید در راستای تسهیل اجرای سیاستهای کلی اصل ۴۴قانون اساسی ۴۳۰
آیین نامه اجرایی قانون بازار اوراق بهادار ۴۳۵
ضوابط نظارت سازمان بورس بر فرآیند تأسیس و افزایش سرمایه شرکت‌های سهامی عام ۴۳۸
دستورالعمل اجرایی افشای اطلاعات شرکت‌های ثبت‌شده نزد سازمان ۴۳۹
دستورالعمل عضویت در کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار ۴۴۷
مقررات عضویت در کانون نهادهای سرمایه‌گذاری ایران ۴۵۰
مصوبه مربوط به تعریف سرمایه‌گذار نهادی ۴۵۱
دستورالعمل کمیتهٔ سازش کانون کارگزاران بورس واوراق بهادار ۴۵۲
دستورالعمل رسیدگی به تخلفات اشخاص موضوع مادهٔ ۳۵ قانون بازار اوراق بهادار ۴۵۵
دستور العمل اجرائی فصل ششم قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران ۴۵۹
مصوبه درخصوص مرجع حل اختلافات فعالان بازار اوراق بهادار فاقدکانون مربوطه ۴۶۲
تست‌های تکمیلی ۴۶۳

www.SarmayeBook.com
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار

WWW.SEDA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

فهم و تحلیل صورت‌های مالی

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بخش اول

تعاریف، مفاهیم و عناصر تشکیل‌دهنده صورت‌های مالی

الف. اهداف گزارشگری مالی

نقش عمومی حسابداری و گزارشگری مالی چنین است که این فرآیند باید اطلاعاتی مفید برای استفاده‌کنندگان برون سازمانی که اقدام به اتخاذ تصمیمات تخصیص منابع می نمایند، فراهم آورد. حسابداری وگزارشگری مالی باید اطلاعاتی منصفانه (بی طرفانه و بدون جانبداری) در اختیار قرار دهد تا تخصیص اثربخش منابع محدود در بازارهای سرمایه و سایر بازارها را بهبود بخشد. **اهداف گزارشگری مالی** با برآورده ساختن این نقش در ارتباط هستند و در جهت مقاصد عام گزارشگری مالی توسط واحدهای تجاری حرکت می کنند. مقاصد عام گزارشگری مالی یعنی گزارش همه منظوره چهار صورت مالی اساسی و یادداشت‌های توضیحی که استفاده‌کنندگان عمومی دارد (در مقابل صورت‌های مالی با منظور خاص که استفاده کننده مشخصی دارد مثل اظهارنامه مالیاتی که استفاده کننده خاص آن دولت است).

صورت‌های مالی بخش اصلی فرآیند گزارشگری مالی را تشکیل می دهد. به بیان دیگر صورت‌های مالی، هسته اصلی گزارشگری مالی است. درحال حاضر یک مجموعه کامل صورت‌های مالی شامل ترازنامه، صورت سود و زیان، صورت سود و زیان جامع و صورت جریان وجه نقد و همچنین یادداشت‌های توضیحی می باشد. دیگر موارد تشکیل دهنده گزارشگری مالی مواردی از قبیل گزارش مدیران درباره فعالیت واحد تجاری و گزارش تحلیلی مدیران می باشد که همراه با گزارش حسابرس (و حسب مورد گزارش بازرس قانونی) و صورت‌های مالی، مجموعه‌ای تحت عنوان گزارش مالی سالانه را تشکیل می دهد. در مفاهیم نظری گزارشگری مالی، اهداف صورت‌های مالی بدین شرح است: «ارائه اطلاعاتی تلخیص و طبقه‌بندی شده درباره وضعیت مالی، عملکرد مالی و انعطاف پذیری مالی واحد تجاری که برای طیفی گسترده از استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی در اتخاذ تصمیمات اقتصادی مفید واقع شود. صورت‌های مالی هم‌چنین نتایج وظیفه مبشرت مدیریت یا حسابدهی آن‌ها را در قبال منابعی که در اختیارشان قرار گرفته منعکس می‌کند.»

استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی به اشخاصی اطلاق می‌شود که جهت رفع نیازهای اطلاعاتی متفاوت خود از صورت های مالی استفاده می‌کنند. استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی، طیفی گسترده هستند که تأمین نیازهای اطلاعاتی خاص آن‌ها از طریق صورت‌های مالی ناممکن است و بنابراین تأکید بر نیازهای مشترک است. همه استفاده‌کنندگان به نوعی به وضعیت مالی، عملکرد مالی و انعطاف پذیری مالی واحد تجاری علاقه‌مند هستند. سرمایه‌گذاران، اعطاکنندگان تسهیلات مالی، تأمین‌کنندگان کالا و خدمات و سایر بستانکاران، مشتریان، کارکنان واحد تجاری، دولت و سایر استفاده‌کنندگان نظیر بورس اوراق بهادار، کارگزاران بورس، تحلیل‌گران مالی، پژوهشگران و .... از استفاده کنندگان صورت‌های مالی می‌باشند. نقش تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی، استفاده از اطلاعات مندرج در صورت های مالی همراه با سایر اطلاعت مربوط به منظور اخذ تصمیمات اقتصادی است. تحلیل‌گران با استفاده از اطلاعات

www.SEDA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

صورت‌های مالی، عملکرد گذشته شرکت و وضعیت فعلی را ارزیابی می‌کنند تا پیرامون توانایی شرکت در کسب سود و ایجاد جریان نقد در آینده اظهار نظر کنند.

اتخاذ تصمیمات اقتصادی توسط استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی مستلزم ارزیابی توان واحد تجاری جهت ایجاد وجه نقد و زمان قطعیت ایجاد آن می‌باشد. ارزیابی توان ایجاد وجه نقد از طریق تمرکز بر وضعیت مالی، عملکرد مالی و جریان‌های نقدی واحد تجاری و استفاده از آن‌ها در پیش‌بینی جریان‌های نقدی مورد انتظار و سنجش انعطاف‌پذیری مالی تسهیل می گردد.

وضعیت مالی یک واحد تجاری دربرگیرنده منابع اقتصادی تحت کنترل آن، ساختار مالی آن، میزان نقدینگی و توان بازپرداخت بدهی‌ها و ظرفیت سازگاری آن با تغییرات محیط عملیاتی است. اطلاعات درباره وضعیت مالی در ترازنامه ارائه می‌شود. **عملکرد مالی** واحد تجاری در برگیرنده بازده حاصل از منابع تحت کنترل واحد تجاری است. اطلاعات درباره عملکرد مالی در صورت سود و زیان و صورت سود و زیان جامع ارائه می‌شود. اطلاعات در مورد جریان‌های نقدی درصورت جریان وجه نقد ارائه می‌شود. این اطلاعات از جنبه‌ای دیگر عملکرد مالی واحد تجاری را از طریق انعکاس مبالغ و منابع اصلی جریان‌های ورودی و خروجی وجه نقد به نمایش می‌گذارد. **انعطاف پذیری مالی** عبارت از توانایی واحد تجاری مبنی بر اقدام مؤثر جهت تغییر میزان و زمان جریان‌های نقدی آن می‌باشد، به گونه‌ای که واحد تجاری بتواند در قبال رویدادها و فرصت‌های غیر منتظره واکنش نشان دهد. مجموعه صورت‌های مالی، اطلاعاتی را که جهت ارزیابی انعطاف‌پذیری واحد تجاری مفید است، منعکس می‌کند.

ب. صورت‌های مالی اساسی و عناصر تشکیل دهنده آن‌ها

صورت سود و زیان، عملکرد مالی شرکت را در طی یک دوره مشخص گزارش می‌کند. عناصر صورت سود و زیان شامل درآمدها ، هزینه‌ها، سودها و زیان‌ها می‌باشد. **ترازنامه** وضعیت مالی شرکت را در یک زمان مشخص گزارش می‌کند. ترازنامه از سه عنصر تشکیل شده است: دارایی‌ها، بدهی‌ها و سرمایه مالکان. مبادلات روی داده در طی یک دوره طوری اندازه‌گیری می‌شوند که معادله اساسی حسابداری به شرح زیر برقرار باشد:

سرمایه مالکان + بدهی ها = دارایی ها

صورت جریان وجه نقد، دریافت‌ها وپرداخت‌های نقدی شرکت را گزارش می‌کند. طبق استانداردهای ایران، می بایست پنج طبقه درصورت جریان وجه نقد گزارش شود: جریان‌های نقد ناشی از فعالیت‌های عملیاتی، جریان‌های نقدی ناشی از بازده سرمایه گذاری‌ها و سود پرداختی بابت تأمین مالی، جریان‌های نقدی ناشی از مالیات بر درآمد ، جریان‌های نقدی ناشی از فعالیت‌های سرمایه گذاری و جریان‌های نقدی ناشی از فعالیت‌های تأمین مالی.

صورت سود و زیان جامع، کل درآمدها و هزینه‌های شناسایی شده طی دوره را که قابل انتساب به صاحبان سرمایه است، به تفکیک اجزای تشکیل‌دهنده آن‌ها نشان می‌دهد. صورت سود و زیان جامع باید موارد زیر را به ترتیب نشان دهد:

الف. سود و زیان خالص طبق صورت سود و زیان

ب . سایر درآمدها و هزینه‌های شناسایی شده به تفکیک

ج . تعدیلات سنواتی (شامل آثار انباشته تغییر در رویه های حسابداری و اصلاح اشتباه)

بازنشر: مرجع آموزش بورس abcBourse_ir @abcBourse_ir abcBourse.ir

ج. سایر منابع در دسترس تحلیل گر به غیر از صورت های مالی

یادداشت های توضیحی صورت های مالی شامل افشائیاتی است که جزئیاتی پیرامون اطلاعات خلاصه شده در صورت‌های مالی فراهم می‌کند. یادداشت‌های توضیحی صورت‌های مالی، استفاده‌کنندگان را مقدور می‌سازد تا ارزیابی خود را از مبالغ، زمانبندی و عدم قطعیت برآوردهای گزارش‌شده در صورت‌های مالی بهبود بخشند. هدف یادداشت‌های توضیحی تشریح یا توصیف اقلام موجود در متن صورت‌های مالی نظیر توصیف تعهدات بلند مدت، دارایی‌های ثابت مشهود و رویه‌های حسابداری اعمال شده در تهیه صورت‌های مالی است. استاندارد حسابداری شماره ۱ ایران، یادداشت‌های توضیحی را در سه بخش ساختار، افشای رویه‌های حسابداری و سایر موارد افشا به شرح زیر تشریح نموده است.

ساختار. اطلاعات زیر باید در یادداشت‌های توضیحی واحد تجاری افشا شود:

الف. تصریح اینکه صورت‌های مالی براساس استانداردهای حسابداری تهیه شده است،

ب . رویه‌های حسابداری اعمال شده در خصوص معاملات و رویدادهای با اهمیت،

ج . مواردی که افشای آن‌ها طبق استانداردهای حسابداری الزامی شده و در بخش دیگری از صورت‌های مالی ارائه نشده است.

د . موارد دیگری که در صورت‌های مالی اساسی ارائه نشده است، لیکن افشای آن‌ها برای ارائه مطلوب ضرورت دارد (نظیر برخی از اطلاعات غیر مالی).

یادداشت‌های توضیحی باید به نحوی منظم ارائه شود. هر قلم مندرج در ترازنامه، صورت سود و زیان، صورت سود وزیان جامع و صورت جریان وجه نقد باید به یادداشت های توضیحی مربوط عطف داده شود.

افشای رویه های حسابداری. موارد زیر باید در بخش اهم رویه های حسابداری یادداشت های توضیحی تشریح شود:

الف. مبنا یا مبانی اندازه گیری مورد استفاده در تهیه صورت های مالی (نظیر بهای تمام شده تاریخی یا ارزش جاری)، و

ب . کلیه رویه های حسابداری لازم برای درک مناسب صورت های مالی (نظیر افشای رویه های حسابداری مربوط به شناخت درآمد عملیاتی، سرمایه گذاریها، اجاره ها، مخارج تحقیق و توسعه و موجودی مواد و کالا)

سایر موارد افشا. واحد تجاری باید موارد زیر را نیز در یادداشت های توضیحی افشا کند:

الف. اقامتگاه و شکل حقوقی واحد تجاری، کشور محل فعالیت آن و نشانی مرکز ثبت شده.

ب . شرحی از ماهیت عملیات واحد تجاری و فعالیت های اصلی آن،

ج . نام واحد تجاری اصلی و واحد تجاری اصلی نهایی گروه، و

د . تعداد کارکنان در پایان دوره یا میانگین تعداد آن ها در طی دوره.

اطلاعات ضمیمه نیز ممکن است شامل جنبه های متفاوت از آن چه در صورت های مالی انتخاب شده و یا جزئیاتی بیش از آن چه در یادداشت ها ارائه می دهند و هم چنین تحلیل و تفسیر مدیریت از صورت های مالی باشد.

جداول مکمل شامل اطلاعات اضافی می باشد. نمونه هایی از چنین افشائیات شامل موارد زیر می باشد:

ـ درآمد یا فروش عملیاتی به تفکیک منطقه یا واحد کسب کار

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

- ذخایر برای شرکت های نفت و گاز.
- اطلاعاتی پیرامون فعالیت های مصون سازی و ابزارهای مالی

مباحث و تحلیل های ارائه شده توسط مدیریت (MD&A)، ارزیابی وضعیت مالی و عملکرد شرکت را از دیدگاه مدیریت ارائه می کند. مباحث و تحلیل های ارائه شده توسط مدیریت شامل موارد زیر است:

- نتایج ناشی از عملیات همراه با تحلیل روندها در فروش و هزینه ها
- تحلیل تأثیرات با اهمیت روندهای اخیراً شناسایی شده، رویدادها و شرایط عدم قطعیت
- منابع سرمایه و نقدینگی همراه با تحلیل روندها درجریانات نقد
- بررسی کلی واحد تجاری مبتنی بر روندهای شناسایی شده
- بررسی آن دسته از سیاست های حسابداری که نیازمند قضاوت های با اهمیت توسط مدیریت می باشد.
- عملیات متوقف شده، اقلام غیرمترقبه و سایر رویدادهای غیرمعمول و غیرمکرر
- افشائیات گسترده در مورد صورت های مالی بین دوره ای

حسابرسی یک بررسی مستقل از صورت های مالی واحد تجاری می باشد. حسابداران مستقل، حسابرسی را هدایت و گزارش های مالی و ثبت های مربوطه را بررسی می کنند. هدف حسابرسی، قادر ساختن حسابرس به ارائه ی اظهار نظر در مورد منصفانه بودن و قابلیت اتکای صورت های مالی می باشد. یک حسابرس مستقل که توسط هیئت مدیره به کار گرفته شده است، در قبال تطابق صورت های مالی با استانداردهای حسابداری مسئولیت دارد. حسابرس، سیستم های حسابداری و کنترل داخلی شرکت را بررسی کرده، دارائیها و بدهی ها را تأیید می کند و به طور کلی می کوشد تا مشخص کند که اشتباه با اهمیتی در صورت های مالی وجود ندارد. گزارش حسابرس، منبع مهمی از اطلاعات می باشد.

یک اظهار نظر استاندارد حسابرس شامل ۳ قسمت است و بیان می کند که:

۱ـ در حالیکه صورتهای مالی توسط مدیریت تهیه شده و مسئول آن نیز می باشد، حسابرس یک بررسی مستقل را اجرا نموده است.

۲ـ از استانداردهای پذیرفته شده حسابرسی تبعیت شده است، پس تضمین معقولانه ای وجود دارد که صورت های مالی حاوی هیچ اشتباه با اهمیتی نمی باشد.

۳ـ حسابرس قانع شده است که صورت های تهیه شده مطابق با اصول عمومی پذیرفته شده ی حسابداری است و اصول انتخاب شده و برآوردهای انجام گرفته، معقولانه هستند. گزارش حسابرس هم چنین باید شامل توضیحات اضافی در مورد عدم بکارگیری یکنواخت روش های حسابداری بین دوره ها باشد.

طبق استانداردهای آمریکا، حسابرس می تواند یکی از ۳ نوع اظهار نظر مقبول، مشروط و یا مردود را اعلام کند. **گزارش مقبول** نشان می دهد که حسابرس اعتقاد دارد صورت های مالی عاری از اشتباهات و حذف های با اهمیت می باشد. اگر صورتهای مالی محدودیتی (استثنائی) در اصول حسابداری داشته باشد، حسابرس اظهار نظر **مشروط** و این محدودیت را در گزارش خود بیان می کند. زمانیکه صورت های مالی به طور منصفانه ارائه نشده باشد یا به طور با اهمیتی با استانداردهای حسابداری تطابق نداشته باشد، آنگاه حسابرس اظهار نظر **مردود** بیان خواهد کرد.

طبق استانداردهای حسابرسی ایران، حسابرس می تواند یکی از گزارش های زیر را در اظهار نظر خود بیان دارد:

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

نظر **مقبول** در مواردی اظهار می شود که حسابرس به این نتیجه برسد که صورت های مالی از تمام جنبه های با اهمیت، طبق استانداردهای حسابداری، به نحو مطلوب ارائه شده است. گزارش حسابرس ممکن است با افزودن یک بند تأکید بر مطلب خاص برای برجسته کردن موضوعی مؤثر بر صورت های مالی که در یادداشت توضیحی صورت های مالی به تفصیل افشا شده است، تعدیل شود. چنین بندهایی تأثیری بر اظهار نظر حسابرس ندارد. **تأکید برمطلب خاص**، همچنین ممکن است شامل موضوعاتی غیر مؤثر بر صورت های مالی باشد.

اظهار نظر **مشروط** هنگامی ارائه می شود که حسابرس نتیجه گیری کند که نظر مقبول نمی تواند اظهار شود، اما هرگونه عدم توافق با مدیریت (در مورد پذیرش رویه های حسابداری انتخاب شده، شیوه بکارگیری آن ها یا کفایت افشای اطلاعات) یا محدودیت در دامنه رسیدگی چنان با اهمیت و فراگیر (اساسی) نیست که مستلزم اظهار نظر مردود یا عدم اظهار نظر شود.

اظهار نظر **مردود** هنگامی ارائه می شود که اثر عدم توافق بر صورت های مالی (در مورد انتخاب یا کاربرد یکنواخت رویه های حسابداری یا کفایت افشای اطلاعات)، چنان با اهمیت و فراگیر (اساسی) باشد که حسابرس به این نتیجه برسد که گزارش مشروط برای افشای ماهیت گمراه کننده یا ناقص صورت های مالی، کافی نیست.

عدم اظهار نظر باید هنگامی ارائه شود که اثر احتمالی محدودیت در دامنه رسیدگی یا ابهام چنان با اهمیت و فراگیر (اساسی) باشد که حسابرس نتواند شواهد حسابرسی کافی و مناسبی کسب کند و بنابر این نتواند نسبت به صورت های مالی اظهار نظر کند.

زمانیکه یک زیان با اهمیت محتمل است ولی مقدار آن به طور معقولانه ای قابل برآورد نباشد، اظهار نظر حسابرس شامل یک پاراگراف توضیحی خواهد بود. این "شرایط عدم قطعیت" می تواند به فرض تداوم فعالیت (فرضی که طبق آن واحد تجاری تا آینده ای غیرقابل پیش بینی به عملیات خود ادامه خواهد داد)، ارزشگذاری یا تحقق ارزش دارایی و یا دادخواهی مرتبط باشد. این نوع افشائیات می تواند نشانه ای از مشکلات جدی باشد و مستلزم بررسی دقیق توسط تحلیل گر می باشد.

طبق اصول عمومی پذیرفته شده ی حسابداری (GAAP)، حسابرس می بایست نظر خود را پیرامون کنترل های داخلی شرکت نیز بیان کند. کنترل های داخلی فرآیندی است که طبق آن شرکت تضمین می کند که صورتهای مالی صحیح و واقعی را ارائه می دهد. حسابرس می تواند این اظهار نظر را جداگانه و یا به عنوان عنصر چهارم اظهار نظر استاندارد حسابرس بیان کند.

مسئولیت کنترل های داخلی بر عهده مدیریت شرکت می باشد. مدیریت باید گزارشی در مورد سیستم کنترل داخلی شرکت تهیه کند که این گزارش شامل عناصر زیر می باشد:

- بیانیه ای که طبق آن مدیریت شرکت مسئول اجرا و نگهداری کنترل های داخلی اثر بخش می باشد.
- توصیف اینکه مدیریت چگونه سیستم کنترل داخلی را ارزیابی می کند.
- ارزیابی مدیریت از اثر بخشی کنترل های داخلی در طی سال اخیر.
- بیانیه ای که طبق آن حسابرس یا حسابرسان شرکت، گزارش مدیریت در مورد کنترل های داخلی را ارزیابی کرده اند.
- بیانیه ای که تصدیق می کند صورتهای مالی شرکت به طور منصفانه ارائه شده اند.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تحلیل گر می بایست در کنار صورت های مالی، **گزارش های فصلی و یا نیم سالانه** شرکت را مورد بررسی قرار دهد. این گزارش های میان دوره ای معمولاً صورت های مالی اساسی و یادداشت های توضیحی را به روز رسانی می کنند اما لزوماً حسابرسی نمی شوند. تحلیل گر هم چنین باید اطلاعات مهم در مورد شرایط اقتصادی و صنعت شرکت را بررسی کند و شرکت را با رقبای آن مورد مقایسه قرار دهد. اطلاعات لازم در این زمینه را می توان از ژورنال های تجاری، سرویس های گزارشگری آماری و آژانس های دولتی به دست آورد.

به طور کلی چارچوب تجزیه و تحلیل صورت های مالی دارای ۶ مرحله می باشد:

۱ـ بیان اهداف و زمینه

۲ـ گردآوری اطلاعات

۳ـ پردازش اطلاعات

۴ـ تجزیه و تحلیل و تفسیر اطلاعات

۵ ـ گزارش نتایج و پیشنهادها

۶ـ به روز کردن تجزیه و تحلیل ها

د. تعاریف اساسی انواع دارایی، بدهی، سرمایه، درآمد، هزینه و سود.

عناصر صورت های مالی، یعنی طبقات کلی اقلام تشکیل دهنده صورت های مالی، سنگ هایی هستند که با آن ها صورت های مالی ساخته می شوند. این عناصر اصلی ـ دارایی ها، بدهی ها، حقوق صاحبان سرمایه، درآمدها، هزینه ها، آورده صاحبان سرمایه و ستانده صاحبان سرمایه ـ معرف منابع اقتصادی یک واحد تجاری می باشد.

دارایی ها

دارایی عبارت است از حقوق نسبت به منافع اقتصادی آتی یا سایر راه های دستیابی مشروع به آن منافع که در نتیجه معاملات یا سایر رویدادهای گذشته به کنترل واحد تجاری درآمده است.

بدهی ها

بدهی عبارت از تعهد انتقال منافع اقتصادی توسط واحد تجاری ناشی از معاملات یا سایر رویدادهای گذشته است. در واقع بدهی ها به عنوان اختصاص احتمالی آتی منافع اقتصادی که در نتیجه تعهدات فعلی شخصیت حسابداری در رابطه با انتقال دارایی ها یا ارائه خدمات به سایر شخصیت ها در آینده، که در نتیجه مبادلات یا رویدادهای گذشته ایجاد شده است، تعریف می گردند.

حقوق مالکانه (حقوق صاحبان سرمایه)

حقوق مالکانه یا خالص دارایی ها، حق مالی (منافع) باقیمانده در دارایی های یک واحد تجاری پس از کسر بدهی ها از کل دارایی ها است. به علت اینکه حقوق مالکانه، یک حق باقیمانده است، نمی توان آن را مستقل از دارایی ها و بدهی ها اندازه گیری نمود. رابطه ی بین دارایی ها، بدهی ها و حقوق مالکانه، مبنایی است برای معادله ی حسابداری:

حقوق مالکانه + بدهی ها = دارایی ها

که با تغییر محل عناصر تشکیل دهنده معادله حسابداری خواهیم داشت:

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بدهی ها – دارایی ها = حقوق مالکانه

حقوق مالکانه را حقوق صاحبان سهام یا سرمایه نیز می نامند.

درآمدها و هزینه ها

صورت های مالی بین تغییرات در حقوق صاحبان سرمایه ناشی از معاملات با صاحبان سرمایه (به عنوان صاحب سرمایه) و دیگر تغییرات حقوق صاحبان سرمایه تمایز قائل می شود.تغییرات اخیر، درآمد و هزینه نامیده می شود که تعریف آن ها به شرح زیر است:

درآمد: افزایش در حقوق صاحبان سرمایه به جز مواردی که به آورده صاحبان سرمایه مربوط می شود.

هزینه: کاهش در حقوق صاحبان سرمایه به جز مواردی که به ستانده صاحبان سرمایه مربوط می شود.

درآمدهای عملیاتی

درآمدهای عملیاتی، جریان های ورودی ادواری دارایی ها یا تسویه بدهی ها و یا ترکیبی از هر دو می باشند که در نتیجه تحویل یا تولید کالا، ارائه خدمات یا سایر فعالیت های درآمدزا حاصل می شود و تشکیل دهنده عملیات اصلی یا عمده فعالیت های یک واحد تجاری است.

هزینه های عملیاتی

هزینه های عملیاتی، مصرف ادواری دارایی ها و یا تحمل بدهیها و یا ترکیبی از هر دو می باشند که در نتیجه تحویل یا تولید کالا، ارائه خدمات یا سایر فعالیت های درآمدزایی که فعالیت های اصلی یا عمده واحد تجاری را تشکیل می دهند، به وقوع می پیوندند.

سود

تفاوت بین درآمد و هزینه را سود گویند.

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مفاهیم کلیدی

- ✓ نقش گزارشگری مالی، ارائه اطلاعات سودمند به طیف گسترده ای از استفاده کنندگان در مورد وضعیت مالی و عملکرد شرکت می باشد.
- ✓ نقش تجزیه و تحلیل صورت های مالی، استفاده از اطلاعات صورت های مالی در اخذ تصمیمات اقتصادی می باشد.
- ✓ صورت سود و زیان، نتایج فعالیت های کسب و کار شرکت را در طی دوره نشان می دهد. درآمدها، بهای ایجاد آن درآمدها، و سود و زیان حاصل از آن در صورت سود و زیان نمایش داده می شود. ترازنامه نشاندهنده دارایی ها، بدهی ها و حقوق مالکانه (سرمایه) در یک زمان مشخص می باشد. صورت جریان وجه نقد، منابع و مصارف وجه نقد را در طی دوره نشان می دهد.
- ✓ هدف حسابرسی صورت های مالی، ارائه اظهار نظر در مورد منصفانه بودن و قابلیت اتکای صورتهای مالی باشد. اظهار نظر حسابرس شواهدی از بررسی مستقل صورت های مالی بدست می دهد و تأیید می کند که اصول حسابداری مناسب به کار گرفته شده است، رویه های استاندارد حسابداری برای ایجاد تضمین معقولانه مبنی بر عدم وجود اشتباهات با اهمیت مورد استفاده قرار گرفته است و گزارش مدیریت در مورد کنترل های داخلی شرکت بررسی شده است.

حسابرس می تواند زمانی که صورت های مالی عاری از اشتباهات و حذف های با اهمیت باشد، گزارش مقبول صادر نماید. زمانیکه محدودیت (استثنایی) وجود داشته باشد، حسابرس گزارش مشروط بیان می کند و اگر صورت های مالی به طور منصفانه گزارش نشده باشد، حسابرس اظهار نظر مردود خواهد داد.

مدیریت شرکت مسئول حفظ و اجرای سیستم های کنترل داخلی شرکت می باشد تا بدین وسیله صحّت صورتهای مالی شرکت را تضمین کند.

- ✓ همراه با صورت های مالی سالانه، منبع مهم اطلاعات برای یک تحلیل گر شامل گزارش های فصلی و نیم سالانه، بیانیه های مطبوعات، اطلاعات موجود در صنعت و شرکت های رقیب و ... می باشد.

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تست های بخش اول

۱ـ کدام یک از جملات زیر، نقش تجزیه و تحلیل صورت های مالی را به طور نادرست بیان می کند؟

الف) استفاده از اطلاعات موجود در صورت های مالی جهت اخذ تصمیمات اقتصادی.

ب) ارائه تضمین معقول نسبت به اینکه صورت های مالی عاری از اشتباهات با اهمیت می باشد.

ج) ارزیابی وضعیت مالی و عملکرد گذشته واحد تجاری جهت اظهار نظر در مورد توانایی آتی در کسب سود و ایجاد وجه نقد.

د) ارائه اطلاعاتی در مورد انعطاف پذیری مالی واحد تجاری و نقدینگی و زمان قطعیت ایجاد وجه نقد.

۲ـ وضعیت مالی واحد تجاری در یک زمان معین در کدامیک از صورت های مالی گزارش می شود؟

الف) ترازنامه — ب) صورت سود و زیان

ج) صورت جریان وجوه نقد — د) صورت سرمایه (حقوق مالکانه)

۳ـ اطلاعات پیرامون برآوردها، مفروضات و روش های حسابداری که برای گزارشگری اطلاعات انتخاب می شوند، به احتمال زیاد در کدامیک از موارد زیر یافت می شود؟

الف) اظهار نظر حسابرسی — ب) یادداشت های صورت های مالی

ج) مباحث و تحلیل های ارائه شده توسط مدیریت — د) سرویس های گزارشگری آماری و آژانس های دولتی

۴ـ اگر حسابرس دریابد که صورت های مالی شرکت استثنای خاصی در مورد اصول حسابداری قابل اعمال قائل شده است، به احتمال بسیار زیاد چه اظهار نظری بیان خواهد داشت؟

الف)اظهار نظر مردود — ب) یادداشت احتیاطی

ج) اظهار نظر مشروط — د) عدم اظهار نظر

۵ـ کدام یک از مراحل زیر احتمال بسیار کمی دارد که بخشی از چارچوب تجزیه و تحلیل صورت های مالی باشد؟

الف) بیان اهداف و زمینه تجزیه و تحلیل

ب) تعیین اینکه آیا اوراق بهادار شرکت برای صاحبکار مناسب است یا خیر.

ج) تعدیل اطلاعات صورت های مالی و مقایسه شرکت با رقبای صنعت

د) به روز کردن تجزیه و تحلیل ها

۶ـ "ارائه اطلاعات در مورد وضعیت مالی و عملکرد شرکت ها به منظور اخذ تصمیمات اقتصادی"، بهترین توصیف کننده ی نقش ..... می باشد.

الف) حسابرسی — ب) گزارشگری مالی

ج) تجزیه و تحلیل صورت های مالی — د) انعطاف پذیری مالی

۷) سودآوری شرکت برای یک دوره توسط کدامیک از صورتهای مالی به بهترین نحو گزارش می شود؟

الف) ترازنامه — ب) صورت سود و زیان

ج) صورت جریان وجه نقد — د) صورت سود وزیان جامع

۸) اطلاعات پیرامون پاداش مدیریت و هیئت مدیره در کدام یک از موارد زیر پیدا می شود؟

الف) یادداشت های توضیحی صورت های مالی — ب) گزارش حسابرسی

ج) صورتهای نمایندگی (Proxy statement) — د) مباحث و تحلیل های ارائه شده توسط مدیریت

۹ـ اطلاعات در مورد رویدادهای مهم و شرایط عدم قطعیت را در کدامیک از موارد زیر می توان یافت؟

الف) یادداشت های صورت های مالی — ب) صورتهای نمایندگی (Proxy statement)

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ج) مباحث و تحلیل های ارائه شده توسط مدیریت　　د) گزارش حسابرسی

۱۰ـ در زمان تجزیه و تحلیل صورت های مالی، کدامیک از اظهارنظرهای حسابرس اولویت دارد؟

الف) مردود　　ب)مشروط

ج) عدم اظهار نظر　　د) مقبول

۱۱ـ در مراحل تجزیه و تحلیل صورت های مالی، نسبت های مالی، ورودی برای کدام یک از مراحل هستند؟

الف) پردازش داده ها (اطلاعات)　　ب) جمع آوری اطلاعات

ج) تجزیه و تحلیل و تفسیر داده های پردازش شده　　د) به روز کردن تجزیه و تحلیل ها

۱۲ـ با توجه به اطلاعات زیر، کدام یک از گزینه های زیر، ترتیب درست تجزیه و تحلیل صورت های مالی (از راست به چپ) را نشان می دهد؟

۱ـ گردآوری اطلاعات

۲ـ گزارش نتایج و پیشنهادها

۳ـ پردازش اطلاعات

۴ـ بیان اهداف و زمینه

۵ ـ تجزیه و تحلیل و تفسیراطلاعات

الف) ۱و۴و۳و۵و۲　　ب) ۴و۱و۵و۳و۲

ج) ۱و۴و۵و۳و۲　　د) ۴و۱و۳و۵و۲

۱۳ـ کدامیک از موارد زیر جز اهداف صورت های مالی است؟

الف) ارائه اطلاعاتی تلخیص و طبقه بندی شده درباره وضعیت مالی واحد تجاری

ب) ارائه اطلاعاتی تلخیص و طبقه بندی شده درباره عملکرد مالی واحد تجاری

ج) ارائه اطلاعاتی تلخیص و طبقه بندی شده درباره انعطاف پذیری مالی واحد تجاری

د) هر ۳ گزینه الف و ب و ج صحیح است.

۱۴ـ ثبت منافع اقتصادی به عنوان دارایی و ثبت تعهدات اقتصادی به عنوان بدهی، مبتنی بر کدام اصل یا فرض حسابداری است؟

الف) اهمیت　　ب) بهای تمام شده تاریخی

ج) تداوم فعالیت　　د) تفکیک شخصیت

۱۵ـ فرآیند گزارش یک قلم در صورت های مالی یک واحد اقتصادی چه نام دارد؟

الف) تخصیص　　ب) تحقق

ج) شناخت　　د) تطابق

۱۶ـ به عقیده هیأت استانداردهای حسابداری مالی، هدف اصلی گزارشگری مالی ...

الف) ارائه اطلاعات مفید به دولت می باشد.

ب) ارائه اطلاعات مفید در مورد سودآوری واحد تجاری می باشد.

ج) ارائه اطلاعات مفید در مورد جریان های نقدی واحد تجاری می باشد.

د) ارائه اطلاعات مفید برای تصمیمات سرمایه گذاری و اعتباردهی می باشد.

۱۷ـ صورت های مالی که به جای یک مقطع زمانی، یک دوره زمانی را در بر می گیرند، کدامند؟

الف) صورت سود و زیان، صورت سود و زیان جامع و صورت گردش وجوه نقد

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ب) ترازنامه و صورت سود و زیان

ج) ترازنامه و صورت سود و زیان و صورت سرمایه

د) صورت گردش وجوه نقد و ترازنامه

۱۸ـ هنگامی که صورت های مالی به نحو با اهمیتی از استانداردهای حسابداری تهیه شده و به نحو مطلوب نشان داده نمی شوند، نظر حسابرس، ..... خواهد بود.

الف) مشروط ب) مردود

ج) مورد تأیید د) بدون نظر

۱۹ـ اطلاعات در مورد انعطاف پذیری مالی در کدامیک از صورت های مالی بیان می شود؟

الف) صورت وضعیت مالی (ترازنامه) و صورت سود وزیان

ب) ترازنامه

ج) مجموعه صورت های مالی

د) صورت سود و زیان و صورت سود و زیان جامع

۲۰ـ وضعیت مالی یک واحد تجاری در برگیرنده کدامیک از موارد زیر است؟

۱ـ منابع اقتصادی تحت کنترل واحد تجاری

۲ـ میزان نقدینگی

۳ـ توان بازپرداخت بدهی ها

۴ـ ساختار مالی واحد تجاری

۵ـ ظرفیت سازگاری واحد تجاری با تغییرات محیط عملیاتی

الف) ۳،۲،۱ ب) ۴،۳،۲،۱

ج) ۵،۴،۲،۱ د) ۵،۴،۳،۲،۱

۲۱ـ کدام یک از گزینه های زیر جزء مباحث و تحلیل های ارائه شده توسط مدیریت نمی باشد؟

الف) نتایج ناشی از عملیات همراه با تحلیل روندها در فروش وهزینه ها

ب) منابع سرمایه و نقدینگی همراه با تحلیل روندها در جریانات نقد

ج) اطلاعاتی در مورد فعالیت های مصون سازی و ابزارهای مالی

د) بررسی آن دسته از سیاست های حسابداری که نیازمند قضاوت های با اهمیت توسط مدیریت می باشد.

۲۲ـ حسابرس باید در گزارش خود بیان کند که مسئولیت تهیه صورت های مالی شرکت با ..... بوده و صورت های مالی تهیه شده مطابق با استانداردهای ..... می باشد.

الف) مدیریت، حسابداری ب) مدیریت، حسابرسی

ج) حسابرس، حسابداری د) حسابرس، حسابرسی

۲۳ـ مسئولیت کنترل های داخلی شرکت بر عهده کیست؟

الف) کارکنان بخش کنترل داخلی شرکت ب) حسابرس مستقل

ج) حسابرس داخلی د) مدیریت شرکت

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

پاسخ تست های بخش اول

۱ـ گزینه ب.

گزینه ب، به جای نقش تحلیل گر، نقش حسابرس را بیان می کند. سایر گزینه ها بیانگر نقش تجزیه و تحلیل صورت های مالی می باشند.

۲ـ گزینه الف.

ترازنامه، وضعیت مالی واحد اقتصادی را در یک تاریخ معین گزارش می کند. صورت سود و زیان، صورت جریان وجوه نقد وصورت تغییرات در حقوق صاحبان سهام نشاندهنده عملکرد شرکت در طی دوره مشخص مي باشند.

۳ـ گزینه ب.

اطلاعات پیرامون برآوردها، مفروضات و روش های حسابداری در یادداشت های صورت های مالی افشا می شوند.

۴ـ گزینه ج.

اگر صورت های مای حاوی هرگونه استثنا در مورد استانداردهای حسابداری قابل اعمال باشد، حسابرس اظهار نظر مشروط بیان خواهد داشت و اثر این استثنا (استثناها) را در گزارش حسابرسی خود افشا خواهد کرد.

۵ ـ گزینه ب.

تعیین مناسب بودن سرمایه گذاری برای صاحبکار یکی از شش مرحله تجزیه و تحلیل صورتهای مالی نمی باشد. تحلیل گر فقط زمانی این کار را انجام خواهد داد که رابطه مشورتی با صاحبکار خود داشته باشد (نقش مشاوره تحلیل گر).

۶ـ گزینه ب.

ارائه اطلاعات در مورد وضعیت مالی و عملکرد شرکت ها به منظور اخذ تصمیمات اقتصادی، نقش گزارشگری مالی را توصیف می کند. نقش تجزیه و تحلیل صورت های مالی، ارزیابی گزارش های مالی است.

۷ـ گزینه ب.

سودآوری شرکت توسط صورت سود وزیان اندازه گیری می شود. ترازنامه نمایانگر وضعیت مالی فعلی واحد تجاری می باشد. صورت جریان وجوه نقد هم جنبه متفاوتی از عملکرد را گزارش می کند.

۸ـ گزینه ج.

اگر چه برخی از جنبه های پاداش مدیریت در یادداشت های توضیحی صورت های مالی افشا می شود، اما طبق صورتهای نمایندگی، افشای پاداش مدیریت و هیئت مدیره یک مورد الزامی است.

۹ـ گزینه ج.

اطلاعات در مورد رویدادهای مهم و شرایط عدم قطعیت یکی از عناصر مباحث و تحلیل های ارائه شده توسط مدیریت می باشد.

۱۰ـ گزینه د.

یک اظهارنظر مقبول یک اظهار نظر "تمیز" است و نشان می دهد که صورتهای مالی شرکت بیانگر عملکرد و وضعیت مالی آن به طور منصفانه می باشد.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱۱ـ گزینه ج.

نسبت های مالی، خروجی مرحله پردازش اطلاعات و ورودی مرحله تجزیه و تحلیل و تفسیر اطلاعات پردازش شده می باشند.

۱۲ـ گزینه د.

چارچوب تجزیه و تحلیل صورت های مالی به ترتیب زیر می باشد:

۱ـ بیان اهداف و زمینه، ۲ـ گردآوری اطلاعات، ۳ـ پردازش اطلاعات، ۴ـ تجزیه و تحلیل و تفسیر اطلاعات، ۵ـ گزارش نتایج و پیشنهادها و ۶ـ به روز کردن تجزیه و تحلیل ها

۱۳ـ گزینه د.

در مفاهیم نظری گزارشگری مالی، اهداف صورت های مالی بدین شرح تعریف شده است:" ارائه اطلاعاتی تلخیص و طبقه بندی شده درباره وضعیت مالی، عملکرد مالی و انعطاف پذیری مالی واحد مالی تجاری که برای طیفی گسترده از استفاده کنندگان صورت های مالی در اتخاذ تصمیمات اقتصادی مفید واقع گردد".

۱۴ـ گزینه ج.

این فرض تداوم فعالیت است که ثبت منافع اقتصادی به عنوان دارایی و ثبت تعهدات اقتصادی به عنوان بدهی را توجیه می کند.

۱۵ـ گزینه ج.

شناخت (شناسایی) عبارت است از فرآیند رسمی ثبت اثرات مالی یک مبادله یا رویداد اقتصادی دیگر و شمول آن اطلاعات در صورت های مالی به عنوان یک دارایی، یک بدهی و نظیر آن. شناسایی هم شامل شناسایی اولیه (ثبت) یک قلم و هم شامل تغییرات متعاقب در مبلغ ثبت شده آن قلم می شود.

۱۶ـ گزینه د.

براساس عقیده هیأت استانداردهای حسابداری مالی، هدف اصلی گزارشگری مالی ارائه اطلاعات مفید و سودمند برای تصمیمات سرمایه گذاری و اعتبار دهی می باشد.

۱۷ـ گزینه الف.

از چهار صورت مالی اصلی،فقط ترازنامه یک مقطع زمانی را نشان می دهد. سه صورت مالی دیگر تماماً یک دوره زمانی را در بر می گیرند.

۱۸ـ گزینه ب.

زمانیکه صورت های مالی به طور منصفانه ارائه نشده باشد یا به طور با اهمیتی با استانداردهای حسابداری تطابق نداشته باشد، آنگاه حسابرس اظهار نظر مردود بیان خواهدکرد.

۱۹ـ گزینه ج.

انعطاف پذیری مالی عبارت از توانایی واحد تجاری مبنی بر اقدام مؤثر جهت تغییر میزان و زمان جریان های نقدی آن می باشد به گونه ای که واحد تجاری بتواند در قبال رویدادها و فرصت های غیر منتظره واکنش نشان دهد. مجموعه صورت های مالی، اطلاعاتی را که جهت ارزیابی انعطاف پذیری واحد تجاری مفید است منعکس می کند.

www.abcbourse.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۲۰ـ گزینه د.

وضعیت مالی یک واحد تجاری در برگیرنده منابع اقتصادی تحت کنترل آن، ساختار مالی آن، میزان نقدینگی و توان بازپرداخت بدهی ها و ظرفیت سازگاری آن با تغییرات محیط عملیاتی است. اطلاعات درباره وضعیت مالی در ترازنامه ارائه می شود.

۲۱ـ گزینه ج.

اطلاعات پیرامون فعالیت های مصون سازی و ابزارهای مالی در جداول مکمل صورت های مالی افشا می شود. سایر گزینه ها جزئی از مباحث و تحلیل های ارائه شده توسط مدیریت (MD&A) می باشد.

۲۲ـ گزینه الف.

حسابرسی یک بررسی مستقل از صورت های مالی واحد تجاری می باشد. حسابرس باید در گزارش خود به این موضوع اشاره کند که مسئولیت تهیه صورت های مالی به عهده مدیریت واحد تجاری بوده و حسابرس قانع شده است که صورت های تهیه شده مطابق با اصول عمومی پذیرفته شده حسابداری است واصول انتخاب شده و برآوردهای انجام گرفته، معقولانه هستند.

۲۳ـ گزینه د.

مسئولیت کنترل های داخلی شرکت بر عهده مدیریت شرکت می باشد. طبق اصول عمومی پذیرفته شده حسابداری، حسابرسی می بایست نظر خود را پیرامون کنترل های داخلی شرکت نیز بیان کند. کنترل های داخلی فرآیندی است که طبق آن شرکت تضمین می کند که صورت های مالی صحیح و واقعی را ارائه می کند.

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بخش دوم

ساز و کارهای گزارشگری مالی

تجزیه و تحلیل صورت های مالی نیازمند درک و فهم نسبت به چگونگی ثبت مبادلات شرکت در حسابهای مختلف می باشد. **عناصر صورت های مالی**، طبقه بندی های اصلی دارایی ها، بدهی ها، حقوق مالکانه (سرمایه)، درآمدها و هزینه ها می باشد. **حساب ها**، ثبت های مشخصی در درون هر یک از این عناصر می باشند؛ جایی که مبادلات مختلف در آن ها ثبت می گردند. در صورت های مالی، حسابها معمولاً در گروههایی نظیر "موجودی کالا" یا "حسابهای پرداختنی" ارائه می شوند. **نمودار حسابهای** شرکت لیستی تفصیلی از حسابهاست که پنج عنصر صورت های مالی را تشکیل می دهد.

حساب های متقابل برای ثبت هایی مورد استفاده قرار می گیرد که قسمتی از ارزش حساب دیگر را تهاتر می کنند. به عنوان مثال در ترازنامه، تجهیزات معمولاً به بهای تحصیل (تاریخی) منعکس می شود و کاهش برآوردی در ارزش آن در طی زمان در حساب متقابلی که "استهلاک انباشته" نام دارد، ثبت می گردد.

الف. طبقه بندی حساب ها به عناصر صورت های مالی

دارایی ها، منابع اقتصادی واحد تجاری می باشند. مثالهایی از انواع دارایی عبارت است از:

- نقد
- حسابهای دریافتنی. "ذخیره مطالبات مشکوک الوصول" به عنوان حساب متقابل حسابهای دریافتنی قلمداد می شوند.
- موجودی کالا
- دارایی های مالی مانند اوراق بهادار قابل داد و ستد
- هزینه های پیش پرداخت شده. اقلامی که در صورت سود و زیان های آتی، هزینه خواهند شد.
- اموال، ماشین آلات و تجهیزات. "استهلاک انباشته" حساب متقابل این دارایی می باشد.
- دارایی های مالیاتی معوق
- دارایی های نامشهود. منابع اقتصادی و احد تجاری که شکل فیزیکی ندارند مثل حق اختراع، مارک های تجاری، سرقفلی و ... . به غیر از سرقفلی، این دارائیها می توانند توسط "انقضای انباشته" کاهش یابند.

بدهی ها، ادعاهای بستانکاران بر منابع شرکت می باشد. مثال هایی از انواع بدهی عبارت است از:

- حساب های پرداختی
- بدهی های مالی مانند اسناد پرداختنی کوتاه مدت
- درآمد کسب نشده. اقلامی که در صورت سود وزیان های آتی به عنوان درآمد نشان داده خواهند شد.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

- مالیات بر درآمد پرداختنی. مالیاتی که طی سال گذشته تعلق گرفته ولی هنوز پرداخت نشده است.
- بدهی بلند مدت مثل اوراق قرضه پرداختنی
- بدهی های مالیاتی معوق

حقوق مالکانه (سرمایه)، ادعای باقیمانده مالکان بر منابع شرکت می باشد؛ یعنی مقداری که دارایی ها مازاد بر بدهی هاست. سرمایه شامل موارد زیر می شود:

- سرمایه. ارزش اسمی سهام عادی
- سرمایه پرداخت شده اضافی. عواید حاصل از فروش سهام عادی مازاد بر ارزش اسمی آن (بازخرید سهام توسط شرکت در یک حساب مستقل به نام سهام خزانه ثبت می شود)
- سود انباشته. سود خالص انباشته شده که به عنوان سود تقسیمی پرداخت نشده است.
- سایر اقلام سود جامع. تغییرات ناشی از تسعیر ارز خارجی، تعدیلات حداقل بدهی بازنشستگی، و سود و زیان تحقق نیافته سرمایه گذاری ها.

درآمد. نشاندهنده جریانات ورودی منابع اقتصادی است و شامل موارد زیر می شود:

- فروش. درآمد ناشی از فعالیت های روزانه شرکت
- سودها. افزایش در دارایی ها یا حقوق صاحبان سهام ناشی از مبادلاتی که دائمی نیستند.
- درآمد سرمایه گذاری مثل بهره و سود تقسیمی

هزینه. جریانات نقدی و خروجی منابع اقتصادی هستند و شامل موارد زیر می شود:

- بهای تمام شده کالای فروش رفته.
- هزینه های فروش، عمومی و اداری. این هزینه ها شامل هزینه هایی مثل تبلیغات، حقوق مدیریت، اجاره و ... می باشد.
- استهلاک و انقضا
- هزینه مالیات
- هزینه بهره
- زیان. کاهش در دارایی ها یا حقوق صاحبان سهام ناشی از مبادلاتی که دائمی نیستند.

ب.توصیف معادله حسابداری به شکل ساده و به شکل بسط یافته

معادله اساسی حسابداری (معادله حسابداری به شکل ساده)، رابطه میان سه عنصر ترازنامه را نشان می دهد:

(سرمایه) حقوق مالکانه + بدهی ها = دارایی ها

حقوق مالکانه (سرمایه) شامل سرمایه آورده شده توسط مالکان شرکت و سود انباشته ای است که شرکت تا به حال به دست آورده است. با توجه به این موضوع می توان معادله حسابداری به شکل بسط یافته را بصورت زیر نوشت:

سود انباشته پایان دوره + سرمایه آورده شده + بدهی ها = دارایی ها

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

سود انباشته پایان دوره برای یک دوره ی حسابداری عبارت است از حاصل جمع سود انباشته طی دوره (درآمدها منهای هزینه ها منهای سود تقسیمی) و سود انباشته ابتدای دوره. بنابر این معادله ی حسابداری به شکل بسط یافته را می توان به شکل زیر نیز نوشت:

سودتقسیمی ـ هزینه ها ـ درآمدها + سود انباشته ابتدایی دوره + سرمایه آورده شده + بدهی ها = دارایی ها

ج. توصیف فرآیند ثبت مبادلات تجاری با استفاده از سیستم حسابداری مبتنی بر معادله حسابداری

برای اینکه توازن در معادله حسابداری برقرار باشد، نیاز به حسابداری دو طرفه است. در حسابداری دو طرفه، می بایستی مبادلات حداقل در دو حساب ثبت شوند. به عنوان مثال، افزایش در یک حساب دارایی باید با کاهش در یک حساب دارایی دیگر و یا افزایش در یک حساب بدهی یا سرمایه خنثی شود.

مثال های زیر نشاندهنده حسابداری دو طرفه است:

ـ خرید نقدی تجهیزات به مبلغ ۱,۰۰۰,۰۰۰ ریال. در این مبادله، حساب اموال، ماشین آلات و تجهیزات (دارایی) به مبلغ ۱,۰۰۰,۰۰۰ریال افزایش و حساب وجه نقد (دارایی) به همین مبلغ کاهش می یابد.

ـ استقراض به مبلغ ۵۰۰،۰۰۰ ریال برای خرید تجهیزات. در واقع می توان این مبادله را ۲ مبادله در نظر گرفت. در مبادله اول (استقراض)، وجه نقد شرکت به مبلغ ۵۰۰،۰۰۰ ریال افزایش و حساب های پرداختنی (بدهی) به همین مبلغ افزایش می یابد. در مبادله دوم (خرید تجهیزات)، وجه نقد شرکت به مبلغ ۵۰۰،۰۰۰ ریال کاهش و حساب اموال، ماشین آلات و تجهیزات به مبلغ ۵۰۰،۰۰۰ ریال افزایش می یابد.

نوع یک حساب تعیین می کند که افزایش و کاهش در آن چگونه باید ثبت شود. برای یک حساب مشخص، تمام افزایش ها در یک سمت و تمام کاهش ها در سمت دیگر ثبت می شود.

(یادآوری: در مطالعه حسابداری بدهکار یعنی سمت راست و بستانکار یعنی سمت چپ).

سرمایه		+	بدهی ها		=	دارایی ها	
↓	↑		↓	↑		↑	↓
بدهکار	بستانکار		بدهکار	بستانکار		بدهکار	بستانکار
−	+		−	+		+	−

د. حسابداری مبنای تعهدی در مقابل حسابداری مبنای نقدی

دو مبنا در حسابداری در سطحی وسیع مورد استفاده قرار می گیرند: مبنای تعهدی و مبنای نقدی. در حسابداری مبنای تعهدی، حسابدار تأثیر یک رویداد را بلافاصله پس از اتفاق رویدادشناسایی می کند. زمانی که یک واحد تجاری خدمات یا فروشی انجام می دهد و یا هزینه ای تحمل می کند، حسابدار بدون توجه به دریافت یا پرداخت وجه نقد باید مبادله را در دفاتر ثبت کند. در حالی که در حسابداری مبنای نقدی، حسابدار مبادله را تا زمان دریافت و یا پرداخت وجه ثبت نمی کند. در این مبنا دریافت های نقد به عنوان درآمد و پرداخت های نقد به عنوان هزینه در نظر گرفته می شوند.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

اصول پذیرفته شده حسابداری، واحدهای تجاری را ملزم به استفاده از مبنای تعهدی حسابداری ساخته است و این الزام به این معناست که باید حسابداران درآمدها را به محض تحقق و هزینه ها را به محض وقوع بدون در نظر گرفتن دریافت یا پرداخت وجوه نقد، ثبت کنند.

در حسابداری چهار دسته تعهدی وجود دارد که عبارتند از:

۱ـ درآمد کسب نشده (پیش دریافت درآمد)

بعضی از واحدهای تجاری قبل از انجام کاری برای مشتریان از آن ها وجه نقد دریافت می کنند. با این عمل یک بدهی به نام پیش دریافت درآمد ایجاد می شود که حاکی که از تعهد ارائه کالا یا خدمات به مشتری می باشد. واحد تجاری فقط زمانی درآمد کسب کرده است که کار را تکمیل کرده باشد. زمانی که واحد تجاری، ارائه کالا یا خدمات را تکمیل کرد، درآمد افزایش و بدهی (پیش دریافت درآمد) کاهش می یابد.

۲ـ درآمد معوق (درآمد تحقق یافته ولی ثبت نشده)

گاهی اوقات واحدهای تجاری درآمدی را قبل از دریافت وجه نقد آن کسب می کنند. درآمدی که تحقق یافته ولی هنوز وجه آن دریافت نشده است، یک دارایی ایجاد می کند که درآمد معوق نام دارد. ثبت لازم بابت درآمد معوق، افزایش یک حساب درآمد و هم چنین افزایش یک حساب دارایی می باشد.

۳ـ هزینه های پیش پرداخت شده (پیش پرداخت هزینه)

پیش پرداخت هزینه ها گروهی از دارایی های متفرقه است که معمولاً در آینده ای نزدیک منقضی شده یا به مصرف می رسند. پیش پرداخت اجاره و پیش پرداخت بیمه نمونه هایی از این گروه دارایی می باشند. این گروه را پیش پرداخت هزینه می نامند، زیرا هزینه هایی هستند که از قبل پرداخت شده اند. ثبت لازم بابت پیش پرداخت هزینه، افزایش یک حساب دارایی به نام پیش پرداخت هزینه و کاهش وجه نقد (یک دارایی دیگر) می باشد. زمانیکه هزینه واقعاً تحمل شد، پیش پرداخت هزینه کاهش می یابد (بستانکار) و حساب هزینه افزایش می یابد (بدهکار).

۴ـ هزینه های معوق (هزینه تعلق گرفته ولی پرداخت نشده)

اغلب واحدهای تجاری، هزینه هایی را قبل از پرداخت وجه آنها، متحمل می شوند. در یک چنین حالتی پرداخت وجه به آینده موکول می شود. برای مثال می توان از حقوق کارکنان نام برد.

تعهدی ها هنگام رخ دادن اولین رویداد (پرداخت یا دریافت نقد، ارائه کالا یا خدمات، تحمل هزینه) نیازمند یک ثبت حسابداری و هنگامی که مبادله کامل شد، نیازمند یک ثبت تعدیلی (تهاتری) یا بیشتر هستند. در مورد پیش دریافت درآمد و پیش پرداخت هزینه، جریان نقد بر جریان درآمد و هزینه (جریان سود) اولویت دارد. یعنی ابتدا جریان نقد ثبت می شود و سپس جریان درآمد و هزینه. در مورد درآمد معوق و هزینه معوق، ابتدا جریان درآمد و هزینه ثبت می شود و سپس وجه نقد دریافتی یا پرداختی ثبت می گردد. در تمامی موارد، تأثیر حسابداری تعهدی شناسایی درآمد و هزینه در دوره مناسب می باشد.

سایر تعدیلات

اکثر دارایی ها در صورت های مالی به بهای تاریخی ثبت می شوند. با اینحال، استانداردهای حسابداری ملزم می کنند که ارزش ترازنامه ای برخی دارایی های مشخص به ارزش جاری بازار باشد. ثبت های حسابداری که ارزش این دارایی ها را به روز می کند، **تعدیلات ارزش** نامیده می شود. برای اینکه توازن در معادله حسابداری برقرار باشد،

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تغییرات در ارزش دارایی باید حقوق صاحبان سهام را نیز از طریق سود و زیان ثبت شده در صورت سود و زیان و یا "سایر اقلام سود جامع" تغییر دهد.

ه .توصیف روابط میان صورت سود و زیان، ترازنامه، صورت جریان وجه نقد و صورت حقوق مالکان (سرمایه)

برای درک رابطه میان صورت های مالی به طرح مثالی در مورد شرکت نمونه می پردازیم (جداول ۱ تا ۴). ترازنامه، وضعیت مالی شرکت را در پایان دوره جاری نشان می دهد. صورت سود و زیان، صورت جریان وجه نقد و صورت سرمایه، تغییرات رخ داده در طی دوره اخیر را نشان می دهند.

در رابطه با شرکت نمونه به این روابط کلیدی میان صورتهای مالی دقت کنید:

ـ صورت سود و زیان، سود خالص سال ۱۳X۸ را ۳۷۵۰۰ ریال نشان می دهد. شرکت ۸۵۰۰ ریال از این سود را به عنوان سود تقسیمی به سهامدارانش اعلام کرده است. عدد باقیمانده یعنی ۲۹۰۰۰ ریال، افزایش در سود انباشته را نشان می دهد. سود انباشته در ترازنامه ۲۹۰۰۰ ریال افزایش را نشان می دهد. (از ۳۰۰۰۰ ریال در ۱۳X۷ به ۵۹۰۰۰ ریال در ۱۳X۸).

ـ صورت جریان وجوه نقد، ۲۴۰۰۰ ریال افزایش خالص در نقد را نشان می دهد. در ترازنامه، وجه نقد ۲۴۰۰۰ ریال افزایش یافته است (از ۹۰۰۰ ریال در ۱۳X۷ به ۳۳۰۰۰ ریال در ۱۳X۸).

ـ یکی از مصارف وجه نقد در صورت جریان وجوه نقد، باز خرید سهام به مبلغ ۱۰۰۰۰ ریال می باشد.این ۱۰۰۰۰ ریال بازخرید به عنوان کاهش در سهام عادی در ترازنامه نشان داده شده است (از ۵۰۰۰۰ ریال در ۱۳X۷ به ۴۰۰۰۰ ریال در ۱۳X۸).

ـ صورت سرمایه تغییرات در سود انباشته و سرمایه آورده شده (سرمایه پرداخت شده یا سهام عادی) را منعکس می کند. سرمایه به مبلغ ۱۹۰۰۰ ریال افزایش یافته است (از ۸۰۰۰۰ ریال در ۱۳X۷ به ۹۹۰۰۰ ریال در ۱۳X۸). این مبلغ برابر است با ۲۹۰۰۰ ریال افزایش در سود انباشته منهای ۱۰۰۰۰ ریال کاهش در سهامی عادی.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

جدول ۱ـ صورت سود و زیان سال ۱۳x۸

فروش	۱۰۰,۰۰۰	ریال
هزینه ها:		
بهای تمام شده کالای فروش رفته	۴۰,۰۰۰	"
حقوق	۵,۰۰۰	"
استهلاک	۷,۰۰۰	"
بهره	۵۰۰	"
کل هزینه ها	۵۲,۵۰۰	"
سود حاصل از عملیات مستمر	۴۷,۵۰۰	"
سود حاصل از فروش زمین	۱۰,۰۰۰	"
سود قبل از مالیات	۵۷,۵۰۰	"
مالیات	۲۰,۰۰۰	"
سود خالص (ویژه)	۳۷,۵۰۰	"
سود تقسیمی اعلام شده	۸,۵۰۰	"

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

کانون کارگزاران بورس اوراق بهادار

جدول ۲ـ ترازنامه برای سال های ۱۳x۷ و ۱۳x۸

	۱۳X۸	۱۳X۷
دارایی ها:		
دارایی های جاری:		
نقد	۳۳,۰۰۰	۹,۰۰۰
حساب های دریافتنی	۱۰,۰۰۰	۹,۰۰۰
موجودی کالا	۵,۰۰۰	۷,۰۰۰
دارایی های غیر جاری:		
زمین	۳۵,۰۰۰	۴۰,۰۰۰
ماشین آلات و تجهیزات (ناخالص)	۸۵,۰۰۰	۶۰,۰۰۰
استهلاک انباشته	(۱۶,۰۰۰)	(۹,۰۰۰)
خالص ماشین آلات و تجهیزات	۶۹,۰۰۰	۵۱,۰۰۰
سرقفلی	۱۰,۰۰۰	۱۰,۰۰۰
کل دارایی ها	۱۶۲,۰۰۰	۱۲۶,۰۰۰
بدهی و سرمایه		
بدهی های جاری:		
حساب های پرداختنی	۹,۰۰۰	۵,۰۰۰
حقوق پرداختنی	۴,۵۰۰	۸,۰۰۰
بهره پرداختنی	۳,۵۰۰	۳,۰۰۰
مالیات پرداختنی	۵,۰۰۰	۴,۰۰۰
سود تقسیمی پرداختنی	۶,۰۰۰	۱,۰۰۰
بدهی های غیر جاری:		
اوراق قرضه	۱۵,۰۰۰	۱۰,۰۰۰
مالیات معوق	۲۰,۰۰۰	۱۵,۰۰۰
حقوق صاحبان سهام		
سهام عادی	۴۰,۰۰۰	۵۰,۰۰۰
سود انباشته	۵۹,۰۰۰	۳۰,۰۰۰
مجموع بدهی ها و حقوق صاحبان سرمایه	۱۶۲,۰۰۰	۱۲۶,۰۰۰

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار

جدول۳- صورت جریان وجوه نقد برای سال ۱۳x۸

فعالیت های عملیاتی:		
وصول نقد	۹۹,۰۰۰	
مصرف نقد	(۳۴,۰۰۰)	
هزینه های نقد	(۸,۵۰۰)	
خالص وجه نقد حاصل از فعالیتهای عملیاتی		۵۶,۵۰۰
بازده سرمایه گذاری ها و سود پردختی بابت تأمین مالی:		
سود تقسیمی پرداختی	(۳,۵۰۰)	
خالص وجه نقد مصرف شده در بازه سرمایه گذاریها و سودپرداختی بابت تأمین مالی		(۳,۵۰۰)
مالیات بر درآمد:		
مالیات پرداختی	(۱۴,۰۰۰)	
خالص وجه نقد مصرف شده در مالیات بر درآمد		(۱۴,۰۰۰)
فعالیت های سرمایه گذاری:		
نقد حاصل از فروش زمین	۱۵,۰۰۰	
خرید تجهیزات و ماشین آلات	(۲۵,۰۰۰)	
خالص وجه نقد مصرف شده در فعالیت های سرمایه گذاری		(۱۰,۰۰۰)
خالص وجه نقد حاصل قبل از فعالیت های تأمین مالی		۲۹,۰۰۰
فعالیت های تأمین مالی:		
فروش اوراق قرضه	۵,۰۰۰	
باز خرید سهام	(۱۰,۰۰۰)	
خالص وجه نقد مصرف شده در فعالیت های تأمین مالی		(۵,۰۰۰)
خالص افزایش در وجه نقد		۲۴,۰۰۰

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

جدول ۴ ـ صورت سرمایه برای سال ۱۳x۸

	سرمایه پرداخت شده	سود انباشته	جمع
مانده ۱۳x۷/۱۲/۲۹	۵۰,۰۰۰	۳۰,۰۰۰	۸۰,۰۰۰
باز خرید سهام	(۱۰,۰۰۰)		(۱۰,۰۰۰)
سود خالص		۳۷,۵۰۰	۳۷,۵۰۰
توزیع (پرداخت)		(۸,۵۰۰)	(۸,۵۰۰)
مانده ۱۳x۷/۱۲/۲۹	۴۰,۰۰۰	۵۹,۰۰۰	۹۹,۰۰۰

و. توصیف جریان اطلاعات در یک سیستم حسابداری

اطلاعات از طریق یک سیستم حسابداری در ۴ مرحله در جریان است:

۱ـ **ثبت های روزنامه**، همه مبادلات را ثبت می‌کنند و نشان می دهند که کدام حساب ها به چه مبالغی تغییر پیدا کرده اند. لیستی از تمام ثبت های روزنامه به ترتیب تاریخ آنها، دفتر روزنامه نامیده می شود.

۲ـ **دفترکل**، ثبت های موجود در دفتر روزنامه را برحسب حساب ها طبقه بندی می کند.

۳ـ در پایان دوره حسابداری، **تراز آزمایشی اولیه** تهیه می شود. ترازآزمایشی، مانده هر حساب را نشان می دهد. اگر ثبت های تعدیلی مورد نیاز باشند، در ترازآزمایشی تعدیل شده ثبت و منعکس می شوند.

۴ـ مانده حساب های موجود در ترازآزمایشی تعدیل شده در صورت های مالی منعکس می شوند.

ز. کاربرد نتایج فرآیند حسابداری در تجزیه و تحلیل اوراق بهادار

تحلیل گر به اطلاعات تفصیلی که از طریق سیستم حسابداری شرکت در جریان است، دسترسی ندارد اما تنها محصول نهایی این فرآیند یعنی صورت های مالی را مشاهده می کند. تحلیل گر می بایست درکی از تعهدی ها، تعدیلات و فرضهای مدیریت که در تهیه صورت های مالی از آنها استفاده می شود، داشته باشد. اکثر این توضیحات در یادداشت های توضیحی صورت های مالی و مباحث و تحلیل های ارائه شده توسط مدیریت (MD&A) آمده است، با استفاده از این اطلاعات، تحلیل گر بهتر می تواند قضاوت کند که صورت های مالی به چه اندازه، عملکرد واقعی شرکت را منعکس می کند و چه تعدیلاتی برای تجزیه و تحلیل مناسب، ضروری می باشد.

به دلیل اینکه تعدیلات و مفروضات موجود در صورت های مالی حداقل تا حدی در اختیار مدیریت است، این احتمال وجود دارد که مدیریت عملکرد مالی شرکت را دستکاری کند یا آنرا نادرست گزارش کند. درک درست از فرآیند حسابداری می تواند به تحلیل گر کمک کند تا ثبت های صورت های مالی که به نظر نادرست می رسند را تشخیص دهد.

www.abcbourse.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مفاهیم کلیدی

- ✓ مبادلات در حساب ها ثبت می شوند که عناصر صورت های مالی را تشکیل می دهند:

ـ دارایی ها ـ منابع اقتصادی شرکت

ـ بدهی ها ـ ادعاهای بستانکاران در مورد منابع شرکت

ـ حقوق مالکانه ـ سرمایه پرداخت شده (سهام عادی و ممتاز)، سود انباشته و سایر اقلام سود جامع

ـ درآمد ـ فروش، درآمد سرمایه گذاری وسود

ـ هزینه ـ بهای تمام شده کالای فروش رفته، هزینه های فروش و اداری، استهلاک، بهره، مالیات و زیان

- ✓ معادله اصلی (ساده) حسابداری به شکل زیر است:

(حقوق مالکانه) سرمایه + بدهی ها = دارایی ها

معادله حسابداری به شکل بسط یافته به شکل زیر است:

سود انباشته پایان دوره + سرمایه آورده شده + بدهی ها = دارایی ها

معادله حسابداری به شکل بسط یافته را می توان به شکل زیر نیز بیان کرد:

سودتقسیمی– هزینه ها– درآمدها+سودانباشته ابتدای دوره+سرمایه آورده شده+بدهی ها=دارایی ها

- ✓ برای اینکه توازن در معادله حسابداری برقرار باشد، نیاز به حسابداری دو طرفه است؛ یعنی اینکه مبادلات حداقل در دو حساب ثبت شوند.
- ✓ شرکت باید زمانیکه درآمدها کسب شدند و هزینه ها تحمل شدند، آنها را شناسایی کند. هنگامی که زمانبندی دریافت و پرداخت وجه نقد با زمانبندی شناسایی درآمد و هزینه در صورت های مالی تطابق نداشته باشد، نیاز به استفاده از تعهدی ها وجود دارد.
- ✓ ترازنامه، وضعیت مالی شرکت را در یک نقطه از زمان نشان می دهد. تغییرات در حسابهای ترازنامه در طی یک دوره حسابداری در صورت سود و زیان، صورت جریان وجه نقد و صورت سرمایه منعکس می شود.
- ✓ اطلاعات به عنوان ثبت های روزنامه وارد سیستم حسابداری می شوند و بعداً در دفتر کل بر حسب حساب های مربوطه طبقه بندی می گردند. تراز آزمایشی در پایان دوره حسابداری تهیه می شود. سپس حساب ها تعدیل می شوند و در صورت های مالی ارائه می گردند.
- ✓ از آنجایی که گزارشگری مالی نیازمند انتخاب روش ها، قضاوت و برآوردها می باشد، تحلیل گر می بایست فرآیند حسابداری استفاده شده در تهیه صورت های مالی را درک کند تا بتواند در مورد کسب و کار و نتایج دوره، تحلیل خود را به درستی انجام دهد. تحلیل گر باید در مورد دستکاری های آگاهانه مدیریت و تغییرات قابل توجهی که نمایانگر قضاوت نادرست مدیریت می باشد، هوشیار باشد.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تست های بخش دوم

۱ـ حسابهای دریافتنی و حسابهای پرداختنی تحت کدام یک از سرفصل های عناصر صورت های مالی قرار می گیرند؟

	حسابهای دریافتنی	حسابهای پرداختنی
الف)	دارایی ها	بدهی ها
ب)	درآمدها	بدهی ها
ج)	درآمدها	هزینه ها
د)	دارایی ها	هزینه ها

۲ـ استهلاک سالانه واستهلاک انباشته تحت کدام یک ازسرفصل های عناصرصورت های مالی قرار می گیرند؟

	استهلاک سالیانه	استهلاک انباشته
الف)	هزینه	بدهی متقابل
ب)	هزینه	دارایی متقابل
ج)	بدهی	بدهی متقابل
د)	بدهی	دارایی متقابل

۳ـ کدامیک از معادلات زیر، معادله حسابداری را به طور درست منعکس نمی کند؟

الف) دارایی ها=بدهی ها+سرمایه آورده شده+سودانباشته اول دوره+درآمد- هزینه – سودتقسیمی

ب) حقوق مالکانه = بدهی ها – دارایی ها

ج) سود انباشته پایان دوره= دارایی ها – سرمایه آورده شده – بدهی ها

د) بدهی ها= دارایی ها – سرمایه

۴ـ کاهش دارایی ها به احتمال زیاد با کدامیک از مواردزیر مطابقت و همخوانی ندارد؟

الف) افزایش در هزینه ها — ب) افزایش در سرمایه آورده شد

ج) کاهش در پیش دریافت درآمد — د) کاهش در درآمدها

۵ـ یک تعمیرکار برق، تعمیرات تجهیزات برقی مغازه خرده فروشی را در تاریخ ۲۶ آبان سال ۱۳X۵ انجام داد و صورتحساب آنرا در تاریخ ۴ آذر همان سال برای مغازه فرستاد. اگر تعمیرکار برق و مغازه خرده فروشی هر دو از مبنای تعهدی حسابداری استفاده کنند، صورت های مالی در تاریخ ۳۰ آبان ۱۳X۵ بابت این مبادله حاوی کدام یک از موارد زیر خواهد بود؟

	تعمیرکار برق	مغازه خرده فروشی
الف)	درآمد معوق	هزینه معوق
ب)	درآمد معوق	پیش پرداخت هزینه
ج)	پیش دریافت درآمد	هزینه معوق
د)	درآمد معوق	پیش دریافت درآمد

۶ـ اگر شرکتی ۳۰ میلیون ریال در قبال انتشار سهام عادی به دست بیاورد، کدامیک از صورت های مالی نشاندهنده این مبادله خواهند بود؟

الف) صورت سود و زیان و صورت سرمایه — ب) ترازنامه، صورت سود و زیان و صورت جریان وجوه نقد

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار

ج) ترازنامه، صورت جریان وجوه نقد و صورت سرمایه د) ترازنامه، صورت سود و زیان جامع و صورت جریان وجوه نقد

۷ـ لازم است که حسابرس تمام مبادلات شرکت ایران را در فاصله بین ۱۵ آبان و ۲۵ آبان سال جاری مورد بررسی قراردهد. برای دسترسی به این اطلاعات، وی به احتمال زیادکدام یک از موارد زیر را بررسی خواهد کرد؟

الف) دفتر کل ب) دفتر روزنامه

ج) تراز آزمایشی تعدیل شده د) صورت های مالی

۸ـ کدام یک از اقلام زیر به احتمال بسیار زیاد به عنوان یک فعالیت عملیاتی (در تهیه صورت جریان وجوه نقد) در نظر گرفته می شود؟

الف) خرید سهام شرکت دیگر توسط یک شرکت پیمانکاری ب) تحصیل یک شرکت رقیب

ج) انتشار اوراق قرضه د) فروش اتومبیل توسط یک کارخانه خودروسازی

۹ـ کدامیک از اقلام زیر نشاندهنده ادعای باقیمانده می باشد؟

الف) دارایی ب) بدهی

ج) سود د) سرمایه (حقوق مالکانه)

۱۰ـ کدام یک از اقلام زیر نشاندهنده منابع اقتصادی می باشد؟

الف) دارایی ها ب) بدهی

ج) سرمایه د)سود

۱۱ـ اطلاعات زیر در مورد شرکت تهران در دست است:

زیان خالص سال جاری = ۵۰ میلیارد ریال

سود انباشته ابتدای دوره = ۱۵۰۰ میلیارد ریال

سود توزیع شده طی دوره = ۱۰ میلیارد ریال

مطلوب است محاسبه سود انباشته پایان دوره

الف) ۱۵۰۰ ب) ۱۴۵۰

ج) ۱۴۴۰ د) ۱۵۶۰

۱۲ـ تحلیل گری اطلاعات زیر را در مورد شرکت شقایق بدست آورده است. با توجه به این اطلاعات، مجموع دارایی های شرکت شقایق برابر است با:

بدهیهای پایان سال ۱۰۰۰ میلیون ریال

سرمایه آورده شده پایان سال ۵۰۰ میلیون ریال

سود انباشته ابتدای سال ۶۰۰ میلیون ریال

درآمد طی سال ۵۰۰۰ میلیون ریال

هزینه های طی سال ۴۳۰۰ میلیون ریال

الف) ۲۱۰۰ ب) ۲۳۰۰

ج) ۱۸۰۰ د)۲۸۰۰

۱۳ـ شرکت X بابت امضای قرارداد اجاره در پایان فروردین ماه، ۲۴۰۰۰ میلیون ریال به شرکت املاک و مستغلات Y پرداخت کرد. این مبلغ شامل ۸۰۰۰ میلیون ریال سپرده و ۸۰۰۰ میلیون ریال بابت هرکدام از ماههای اردیبهشت

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

و خرداد می باشد. با فرض اینکه شرکت از مبنای تعهدی حسابداری استفاده کند، تأثیر این مبادله بر معادله حسابداری در پایان فروردین ماه چگونه خواهد بود؟

الف) تغییر خالص در دارایی ها وجود نخواهد داشت. ب) کاهش در دارایی ها به مبلغ ۲۴۰۰۰ میلیون ریال.

ج) کاهش در دارایی ها به مبلغ ۱۶۰۰۰ میلیون ریال. د) کاهش در دارایی ها به مبلغ ۸۰۰۰ میلیون ریال.

۱۴ـ شرکت تولیدی بازرگان کالایی را در پایان مرداد ۱۳X۹ به مبلغ ۱۰۰۰۰ میلیون ریال می فروشد. شرایط قرارداد، پرداخت این مبلغ طی ۳۰ روز آینده را الزامی می داند. بهای تمام شده محصولات، ۸۰۰۰ میلیون ریال است. تغییر خالص در کل دارایی های شرکت تولیدی بازرگان به واسطه این مبادله در پایان مرداد ۱۳X ۹ برابر است با:

الف) صفر ب) ۲۰۰۰ میلیون ریال

ج) ۱۰۰۰۰ میلیون ریال د) اطلاعات مسئله برای پاسخگویی کافی نمی باشد.

۱۵ـ شرکت تولیدی ایرانیکا برای سال جاری ۵۰۰ میلیون ریال هزینه استهلاک ثبت کرده است. تأثیر این ثبت بر ترازنامه شرکت چه خواهد بود؟

الف) افزایش ۵۰۰ میلیون ریال حقوق صاحبان سهام ب) افزایش ۵۰۰ میلیون ریال بدهی ها

ج) اثری بر ترازنامه ندارد. د) کاهش ۵۰۰ میلیون ریال دارایی ها

۱۶ـ دریافت وجه نقد قبل از تحویل کالا به چه صورت در ترازنامه منعکس می شود؟

الف) پیش دریافت ها که در هزینه های شرکت لحاظ می گردد.

ب) حساب های دریافتنی که یکی از عناصر دارایی ها محسوب می شود.

ج) حساب های دریافتنی که در درآمد شرکت لحاظ می گردد.

د)پیش دریافت ها که یکی از اجزای بدهی محسوب می شود.

۱۷ـ گردآوری تمامی مبادلات شرکت بر حسب حساب ها در یک سیستم حسابداری در کدام یک از مراحل روندجریان اطلاعات اتفاق می افتد؟

الف) تراز آزمایشی ب) دفتر کل

ج) دفتر روزنامه د) دفتر دارایی

۱۸ـ شرکتی با دستکاری صورت های مالی خود، وضعیت شرکت را بهتر نشان داده است. بدین منظور، این شرکت درآمدی غیر واقعی برای خود ثبت کرده است. برای واقعی جلوه دادن این دستکاری، شرکت احتمالاً چه کار کرده است؟

الف) دارایی های خود را کمتر از میزان واقعی نشان داده است.

ب) بدهی های خود را بیشتر از میزان واقعی نشاند داده است.

ج) یکی دارایی فرضی ثبت کرده است.

د)حقوق صاحبان سهام خود را کمتر از میزان واقعی نشان داده است.

۱۹ـ فروشگاهی در ابتدای ماه جاری ۷میلیون ریال برای خرید نوعی کالا به صورت نقد می پردازد. این فروشگاه ۴ میلیون ریال از این کالا را به قیمت ۵ میلیون ریال در طول ماه می فروشد. مهم ترین تأثیر این مبادلات بر معادلات حسابداری این فروشگاه در این ماه این است که دارایی ها:

الف) یک میلیون ریال افزایش می یابد. ب) بدون تغییر باقی می ماند.

ج) دومیلیون ریال کاهش می یابد. د) سه میلیون ریال افزایش می یابد.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۲۰ـ سرمایه گذاران برای تأسیس یک شرکت مبلغ ۱۰۰۰ میلیارد ریال پرداخت می نمایند. این مبلغ چگونه در ترازنامه ثبت می شود؟

الف) این مبلغ در وجه نقد و تعهدات شرکت (بدهی) ثبت می شود.

ب) این مبلغ در بدهی و حقوق صاحبان سهام ثبت می شود.

ج) این مبلغ در وجه نقد و حقوق صاحبان سهام ثبت می شود.

د) این مبلغ در حقوق صاحبان سهام و درآمد شرکت ثبت می شود.

۲۱ـ تا قبل از سال ۱۳X۸، شرکت کرمان از حسابداری مبنای نقدی استفاده نموده است. در ۲۹ اسفند ۱۳X۸، شرکت کرمان به مبنای تعهدی حسابداری روی می آورد. شرکت کرمان توان تعیین مانده اول دوره ملزومات را ندارد. بر اثر این ناتوانی در تعیین موجودی ملزومات اول دوره، سود خالص تعهدی سال ۱۳X۸ و سرمایه تعهدی ۲۹ اسفند ۱۳X۸ چگونه گزارش خواهند شد؟

	سود خالص ۱۳X۸	سرمایه ۲۹ اسفند ۱۳X۸
الف)	صحیح	صحیح
ب)	صحیح	بیش از واقع
ج)	بیش از واقع	صحیح
د)	بیش از واقع	بیش از واقع

۲۲ـ اگر خالص دارایی ها ۴۰۰۰۰۰ ریال و جمع بدهی ها ۱۰۰۰۰۰ ریال باشد، سرمایه چند ریال است؟

الف) ۴۰۰۰۰۰ریال

ب) ۱۰۰۰۰۰ ریال

ج) ۵۰۰۰۰۰ ریال

د) ۳۰۰۰۰۰ ریال

۲۳ـ مبادله ای باعث ۵۰۰۰۰ ریال کاهش در جمع دارایی ها و جمع بدهی ها شده است.کدام گزینه می تواند معرف مبادله مورد نظر باشد؟

الف) وصول ۵۰۰۰۰ ریال از حساب های دریافتنی

ب) از بین رفتن یک دارایی به بهای تمام شده ۵۰۰۰۰ ریال در زلزله

ج) خرید نقدی تجهیزات به مبلغ ۵۰۰۰۰ریال

د) بازپرداخت ۵۰۰۰۰ ریال وام دریافتی از بانک

۲۴ـ کدام یک از مبادلات زیر، یک دارایی و هم چنین حقوق مالکانه واحد تجاری را افزایش می دهد؟

الف) پرداخت یک بدهی

ب) وصول طلب از مشتری

ج) سرمایه گذاری غیرنقدی مالک در واحد تجاری

د) پرداخت وجه صورتحساب برق

۲۵ـ مانده عادی دارایی، سرمایه و برداشت به ترتیب کدام است؟

الف) بدهکار، بستانکار و بستانکار

ب) بدهکار، بستانکار و بدهکار

ج) بستانکار، بدهکار و بستانکار

د) بدهکار، بدهکار و بستانکار

۲۶ـ چنانچه بخشی از قیمت خرید ماشین آلات، نقداً پرداخت و برای مابقی یک فقره سفته تسلیم فروشنده گردد، ثبت مبادله شامل کدام مورد زیر خواهد بود؟

الف) وجوه نقد بدهکار

ب) اسناد پرداختی بدهکار

ج) ماشین آلات بستانکار

د) اسناد پرداختنی بستانکار

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۲۷ـ مانده عادی هزینه ..... است، زیرا هزینه، ..... را کاهش می دهد.

الف) بدهکار، دارایی ها
ب) بستانکار، بدهی ها
ج) بدهکار، حقوق مالکانه
د) بستانکار، درآمدها

۲۸ـ اگر مبلغ بدهکار ثبت خرید نسیه ملزومات به دفتر کل نقل نشود، ..... خواهد بود.

الف) بدهی ها کمتر از میزان واقعی
ب) دارایی ها کمتر از میزان واقعی
ج) حقوق مالکانه کمتر از میزان واقعی
د) دارایی ها بیش از میزان واقعی

۲۹ـ تراز آزمایشی .....

الف) فهرستی از تمام حساب ها به همراه مانده هایشان می باشد.
ب) یکی از صورت های مالی اصلی (رسمی) است.
ج) همان ترازنامه است.
د) قبل از نقل مبادلات به دفتر کل تهیه می شود.

۳۰ـ خرید زمین از طریق تسلیم یک فقره سفته به فروشنده .....

الف) دارایی ها را کاهش می دهد.
ب) بدهی ها را کاهش می دهد.
ج) سود ویژه را افزایش می دهد.
د) اثری بر حقوق مالکانه ندارد.

۳۱ـ پرداخت حقوق کارکنان باعث ..... می شود.

الف) افزایش دارایی ها
ب) افزایش سود ویژه
ج) افزایش بدهی ها
د) کاهش حقوق مالکانه

۳۲ـ یک مالک، ساختمانی به ارزش ۲۰۰۰۰۰ ریال را به همراه ۱۷۵۰۰۰ ریال بدهی مرتبط با آن در واحد تجاری سرمایه گذاری می کند. این مبادله ..... خواهد داد.

الف) دارایی ها را ۲۵۰۰۰ ریال افزایش
ب) حقوق مالکانه را ۲۵۰۰۰ ریال افزایش
ج) دارایی ها را ۱۷۵۰۰۰ ریال افزایش
د) حقوق مالکانه را ۲۰۰۰۰۰ ریال افزایش

۳۳ـ ارائه خدمات به صورت نسیه ..... خواهد داد.

الف) سود ویژه و حقوق مالکانه را افزایش
ب) دارایی ها و بدهی ها را افزایش
ج) هزینه ها و حقوق مالکانه را کاهش
د) دارایی ها را افزایش و حقوق مالکانه را کاهش

۳۴ـ چنانچه ۲۰۰ ریال هزینه اجاره به جای نقل به بدهکار حساب هزینه به بستانکار آن حساب نقل شود، .....

الف) جمع ستون بدهکار تراز آزمایشی ۲۰۰ ریال از جمع ستون بستانکار آن بیشتر خواهد بود.
ب) جمع ستون بستانکار ترازآزمایشی ۴۰۰ ریال از جمع ستون بدهکار آن بیشتر خواهد بود.
ج) این اشتباه تأثیری بر تراز آزمایشی نخواهد داشت.
د) جمع ستون بدهکار ترازآزمایشی ۴۰۰ ریال از جمع ستون بستانکار آن بیشتر خواهد بود.

۳۵ـ در مبنای نقدی حسابداری، دریافت وجه نقد از مشتریان پیش از ارائه خدمات به آنان در بستانکار چه حسابی ثبت می شود؟

الف) پیش دریافت درآمد
ب) پیش پرداخت
ج) درآمد
د) هزینه

۳۶ـ ثبت های تعدیلی .....

الف) بعد از تهیه صورت های مالی انجام می شوند.
ب) ثبت هایی هستند که انجام آن ها جهت اندازه گیری صحیح سود دوره الزامی می باشد.

WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ج) فقط در آن دسته از واحدهای تجاری که از مبنای نقدی استفاده می کنند، الزامی هستند.

د) اغلب، ثبت های بستن نامیده می شوند.

۳۷ـ ثبت تعدیلی بابت استهلاک، چه آثاری بر صورت های مالی دارد؟

الف) هزینه ها را افزایش و دارایی ها را کاهش می دهد.

ب) سود ویژه و حقوق مالکانه را افزایش می دهد.

ج) دارایی ها را کاهش و حقوق مالکانه را افزایش می دهد.

د) دارایی ها و بدهی ها را کاهش می دهد.

۳۸ـ ثبت تعدیلی بابت هزینه حقوق، چه آثاری بر صورت های مالی دارد؟

الف) هزینه ها را افزایش و دارایی ها را کاهش می دهد

ب) هزینه ها را کاهش و بدهی ها را افزایش می دهد.

ج) هزینه ها و سود ویژه را افزایش می دهد.

د) هزینه ها را افزایش و حقوق مالکانه را کاهش می دهد.

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

پاسخ تست های بخش دوم

۱ـ گزینه الف

حسابهای دریافتنی یک دارایی و حساب پرداختنی یک بدهی است.

۲ـ گزینه ب

هزینه استهلاک سالانه یک حساب هزینه است. استهلاک انباشته یک حساب متقابل است که معمولاً بهای تاریخی اموال، ماشین آلات و تجهیزات را تهاتر می کند.

۳ـ گزینه ب

حقوق مالکانه برابر است با دارایی ها منهای بدهی ها.

۴ـ گزینه ب

طبق معادله حسابداری به شکل بسط یافته، کاهش در دارایی با افزایش در هزینه ها، کاهش در درآمدها و یا کاهش در بدهی ها مطابقت دارد ولی با افزایش در سرمایه آورده شده همخوانی ندارد.

۵ـ گزینه الف

خدمات قبل از اینکه وجه نقدی پرداخت شود، انجام شده است. این مبادله نشاندهنده درآمد معوق برای تعمیرکار برق و هزینه معوق برای مغازه خرده فروشی می باشد. از آنجایی که در تاریخ صورت های مالی هنوز فاکتور فروش فرستاده نشده است، در قالب حساب های دریافتنی یا حساب های پرداختنی نشان داده نمی شود.

۶ـ گزینه ج

۳۰ میلیون دریافتی بابت انتشار سهام عادی به عنوان جریان نقد ورودی حاصل از فعالیت های تأمین مالی در صورت گردش وجوه نقد گزارش می شود. همچنین در صورت سرمایه، این مبلغ به عنوان افزایش در سرمایه آورده شده گزارش می شود. در ترازنامه هم دو حساب نقد (دارایی) و سرمایه (سهام عادی) تحت تأثیر قرار می گیرند. صورت سود و زیان تحت تأثیر این مبادله قرار نمی گیرد.

۷ـ گزینه ب

دفتر روزنامه تمامی مبادلات شرکت را بر حسب تاریخ ثبت می کند ولی در دفتر کل تمامی مبادلات ثبت شده در دفتر روزنامه بر حسب حساب های مرتبط، تنظیم و طبقه بندی می شوند.

۸ـ گزینه د

فروش محصولات، فعالیت اولیه و اصلی واحد تجاری به عنوان یک فعالیت عملیاتی قلمداد می شود. گزینه الف و ب جزء فعالیت های سرمایه گذاری و گزینه ج یک فعالیت تأمین مالی می باشد.

۹ـ گزینه د

حقوق مالکانه (سرمایه) نشان دهنده ادعای باقیمانده بر روی منابع واحد اقتصادی می باشد.

۱۰ـ گزینه الف

یک دارایی، منبع اقتصادی واحد تجاری است که یا به نقد تبدیل می شود و یا مصرف خواهد شد.

۱۱ـ گزینه ج

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

سود انباشته پایان دوره = سود انباشته ابتدای دوره + سود خالص طی دوره – زیان خالص طی دوره – سود تقسیمی طی دوره ← سود انباشته پایان دوره = ۱۴۴۰

۱۲ـ گزینه د

طبق معادله حسابداری به شکل بسط یافته،داراییهای شرکت شقایق درپایان سال برابراست با۲۸۰۰ میلیون ریال

۱۳ـ گزینه الف

در پایان فروردین ماه، نقد (دارایی) به مبلغ ۲۴۰۰۰ میلیون ریال کاهش می یابد. ۸۰۰۰ میلیون ریال سپرده به عنوان یک دارایی و ۱۶۰۰۰ میلیون ریال هم به عنوان پیش پرداخت هزینه (دارایی) ثبت خواهند شد. پس تغییر خالص در حساب دارایی نخواهیم داشت.

۱۴ـ گزینه ب

فروش محصولات بدون دریافت وجه نقد منجر به افزایش در حسابهای دریافتنی (دارایی) به مبلغ ۱۰۰۰۰ میلیون ریال می شود. مانده موجودی مواد و کالا (دارایی) به مبلغ ۸۰۰۰ میلیون ریال کاهش می یابد. پس افزایش در خالص دارایی ها برابر است با ۲۰۰۰ میلیون ریال.

۱۵ـ گزینه د

استهلاک یک هزینه است و استهلاک انباشته را افزایش می دهد. استهلاک انباشته یک حساب متقابل است و حساب اموال، ماشین آلات و تجهیزات (دارایی) را به مبلغ ۵۰۰ میلیون ریا ل کاهش می دهد. دارایی ۵۰۰ میلیون ریال کاهش و هزینه ۵۰۰ میلیون ریال افزایش می یابد.

۱۶ـ گزینه د

وجه نقد دریافتی قبل از شناسایی درآمد، وجه نقد و پیش دریافت درآمد (بدهی) را افزایش می دهد. پیش دریافت درآمد تا زمانیکه کالا یا خدمات تعهد شده ارائه نگردد، به عنوان یک بدهی محسوب می شود.

۱۷ـ گزینه ب

دفتر کل، گردآوری تمامی مبادلات واحد تجاری منظم شده بر حسب حساب ها در یک سیستم حسابداری می باشد. دفتر روزنامه، مبادلات را بر حسب تاریخ آنها مرتب می کند.

۱۸ـ گزینه ج

برای اینکه معادله حسابداری متوازن باشد، نیاز است که شرکت دارایی ها را افزایش و یا بدهی ها را کاهش دهد. ایجاد یک دارایی فرضی یکی از راههایی است که می تواند دستکاری (تقلب) شرکت را بپوشاند.

۱۹ـ گزینه الف

ثبت خرید کالا توسط فروشگاه :	ثبت فروش کالا توسط فروشگاه:
کالا ۷ میلیون ریال	نقد ۵ میلیون ریال
نقد ۷ میلیون ریال	کالا ۴ میلیون ریال
	سود (درآمد) ۱ میلیون ریال

با توجه به ثبت های فوق، در ثبت اولی، خالص دارایی های شرکت تغییری نمی کند ولی در ثبت دومی، خالص دارایی های شرکت ۱ میلیون ریال افزایش می یابد.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۲۰ـ گزینه ج

ثبت لازم برای این مبادله عبارت است از:

وجه نقد ۱۰۰۰ میلیارد ریال

حقوق صاحبان سهام (سرمایه) ۱۰۰۰ میلیارد ریال

۲۱ـ گزینه ج

قبل از سال ۱۳X۸، شرکت از مبنای نقدی استفاده می کرده است و از این رو کلیه خریدهای ملزومات را به محض پرداخت به حساب هزینه منظور نموده است. حال آنکه در مبنای تعهدی، بهای تمام شده ملزومات مصرف نشده در پایان هر سال به عنوان دارایی انعکاس داده می شود. بنابر این در سال ۱۳X۸، ملزومات مصرف نشده پایان سال را به حساب موجودی ملزومات منظور کرده است. بهای تمام شده مانده اول دوره ملزومات ۱۳X۸ در سال ۱۳X۷ به حساب هزینه منظور شده و با توجه به ناتوانی شرکت در تعیین موجودی اول دوره، ثبت اصلاحی آن مقدور نمی باشد. بنابر این عدم انعکاس ملزومات اول دوره باعث کم نمایی هزینه ملزومات و بیش نمایی سود خالص سال ۱۳X۸ خواهد شد.

از آنجا که شرکت در ۱۳X۸/۱۲/۲۹ موجودی ملزومات را به درستی ثبت کرده است، هزینه ملزومات از آغاز تا ۱۳X۸/۱۲/۲۹ به درستی ارائه خواهد شد. بنابر این، ناتوانی شرکت در تعیین هزینه ملزومات اول دوره ۱۳X۸ تأثیری بر سود انباشته ۱۳X۸/۱۲/۲۹ نخواهد داشت.

۲۲ـ گزینه الف

خالص دارایی ها همان سرمایه (حقوق مالکانه) می باشد.

۲۳ـ گزینه د

بازپرداخت وام دریافتی از بانک به مبلغ ۵۰۰۰۰ ریال، حساب های پرداختنی (بدهی) را کاهش و دارایی (نقد) را کاهش می دهد.

۲۴ـ گزینه ج

سرمایه گذاری مالک در واحد تجاری (چه نقدی و چه غیرنقدی)، دارایی و هم چنین سرمایه (حقوق مالکانه) شرکت را افزایش می دهد.

۲۵ـ گزینه ب

مانده عادی یک حساب، آن سمت از حساب (بدهکار یا بستانکار) می باشد که افزایش در آن ثبت می شود. بنابر این مانده عادی در همان سمتی است که مثبت می باشد. با توجه به این توضیحات، مانده عادی دارایی، بدهکار و مانده عدی سرمایه، بستانکار و مانده عادی برداشت، بدهکار می باشد.

۲۶ـ گزینه د

ثبت مبادله فوق به شرح زیر خواهد بود:

ماشین آلات XXX

وجه نقد XXX

اسناد پرداختنی XXX

www.SBBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۲۷ـ گزینه ج

۲۸ـ گزینه ب

ثبت خرید نسیه ملزومات:

ملزومات XXX

حسابهای پرداختنی XXX

با توجه به ثبت فوق اگر بدهکار ثبت خرید نسیه ملزومات به دفتر کل نقل نشود، ملزومات (دارایی) کمتر از میزان واقعی خواهد بود.

۲۹ـ گزینه الف

تراز آزمایشی یکی از صورت های مالی اساسی نیست بلکه فهرستی از تمام حساب ها به همراه مانده هایشان می باشد که قبل از تهیه صورت های مالی اساسی تهیه می شود.

۳۰ـ گزینه د

۳۱ـ گزینه د

پرداخت حقوق کارکنان، هزینه ای به شرکت تحمیل می کند که از بابت آن، حقوق مالکانه کاهش می یابد.

۳۲ـ گزینه ب

۳۳ـ گزینه الف

۳۴ـ گزینه ب

در این رابطه به یک مثال توجه کنید. فرض کنید که مانده بدهکار حساب هزینه اجاره قبل از ثبت ۲۰۰ ریال هزینه اجاره، ۱۰۰۰ ریال است. حال چنانچه مبادله ۲۰۰ ریالی به طور صحیح ثبت شود، مانده بدهکار حساب هزینه اجاره ۱۲۰۰ ریا ل خواهد بود. حال چنانچه در این مبادله به جای نقل ۲۰۰ ریال به بدهکار حساب هزینه، این مبلغ به بستانکار حساب نقل شود، مانده حساب هزینه اجاره ۸۰۰ ریال خواهد بود. پس میزان اختلاف، دو برابر میزان اشتباه خواهد بود.

۳۵ـ گزینه ج

در مبنای نقدی حسابداری، به محض دریافت وجه نقد درآمد ثبت می کنیم و به محض پرداخت وجه نقد، هزینه ثبت می کنیم.

۳۶ـ گزینه ب

۳۷ـ گزینه الف

ثبت تعدیلی بابت استهلاک، هزینه استهلاک را افزایش و دارایی ها را از طریق یک حساب متقابل (استهلاک انباشته) کاهش می دهد.

۳۸ـ گزینه د

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بخش سوم

درک صورت سود و زیان

الف. عناصر صورت سود و زیان

براساس اصول عمومی پذیرفته شده حسابداری، صورت سود و زیان، درآمدها و هزینه های مرتبط با مبادلات و رویدادهایی که طی یک دوره مشخص به وقوع پیوسته اند را گزارش می کند. درآمدها و هزینه ها تنها زمانی در صورت سود و زیان دوره انعکاس نمی یابند که مستقیماً به حقوق صاحبان سرمایه منظور شوند.

طبق استاندارد حسابداری شماره ۱ ایران، صورت و سود و زیان باید حداقل حاوی اقلام اصلی زیر باشد:

۱ـ درآمد عملیاتی، ۲ـ هزینه های عملیاتی، ۳ـ سود یا زیان عملیاتی ۴ـ هزینه های مالی، ۵ـ سایردرآمدها و هزینه های غیرعملیاتی، ۶ـ مالیات بر درآمد، ۷ـ سود یا زیان فعالیت های عادی،۸ـ اقلام غیرمترقبه، ۹ـ سهم اقلیت، و ۱۰ـ سود یا زیان خالص. علاوه بر این موارد، ممکن است به موجب سایر استانداردهای حسابداری، ارائه اقلام اصلی و جمع های فرعی دیگری در صورت سود و زیان الزامی باشند یا برای ارائه عملکرد مالی واحد تجاری به نحو مطلوب ضرورت داشته باشد.

جدول ۱ـ شکل گزارشگری عناصر سود خالص

سود حاصل از فعالیت های عادی قبل از مالیات (شامل اقلام استثنایی و عملیات متوقف شده)*		XX
مالیات بر درآمد		(XX)
سود حاصل از فعالیت های عادی		XX
سودها یا زیان های غیرمترقبه قبل از مالیات	XX	
اثر مالیاتی	(XX)	
سودها یا زیان های غیرمترقبه		XX
سود خالص		XX

* عناصر تشکیل دهنده سود حاصل از فعالیت های عادی، خود شامل درآمدها و هزینه های عملیاتی و غیرعملیاتی می باشند.

سود حاصل از فعالیت های عادی

فعالیت های عادی فعالیت های معمول، تکرار شونده یا منظم واحد تجاری و هم چنین فعالیت های مرتبطی است که به تبعیت و در جهت پیشبرد فعالیت های فوق یا در نتیجه آن ها توسط واحد تجاری انجام می شود. چنانچه وقوع برخی رویدادها، صرفنظر از ماهیت غیرمعمول یا تناوب آن، در محیط حاکم بر عملیات واحد تجاری (اعم از اقتصادی، مقرراتی، جغرافیایی و غیره) مورد انتظار باشد، آثار آن ها بر عملیات واحد تجاری در زمره فعالیت های عادی تلقی می شود. براساس استاندارد حسابداری شماره ۱ ایران، به منظور برجسته کردن اجزای عملکرد مالی که ممکن است از

www.SEO.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

نظر ثبات و قابلیت پیش بینی با یکدیگرمتفاوت باشند، اقلام هزینه عملیاتی به طبقات فرعی تر تفکیک می شود. این اطلاعات براساس **"کارکرد هزینه"** و در موارد خاص که انجام آن عملی یا مفید نباشد، بر حسب **"ماهیت هزینه"** ارائه می شود. در روش طبقه بندی برمبنای کارکرد هزینه که بعضاً روش بهای تمام شده فروش نامیده می شود، هزینه ها بر حسب کارکرد به عنوان بخشی از بهای تمام شده فروش، توزیع یا اداری طبقه بندی می شود. این نحوه ارائه در مقایسه با روش طبقه بندی هزینه ها بر حسب ماهیت، اطلاعات مربوط تری را در دسترس استفاده کنندگان قرار می دهد، لیکن در این روش تخصیص مخارج به کارکردها می تواند اختیاری و نیازمند اعمال قضاوت قابل توجهی باشد. در روش طبقه بندی بر اساس ماهیت هزینه، اقلام هزینه بر حسب ماهیت (نظیر استهلاک، مواد مصرفی، کرایه حمل، حقوق و دستمزد و تبلیغات) با یکدیگر جمع شده و در صورت سود و زیان منعکس می شود. از آنجا که اطلاعات مربوط به ماهیت هزینه ها در پیش بینی جریان های نقدی آتی مفید است، چنانچه از روش طبقه بندی بر مبنای کارکرد هزینه استفاده شود، اقلام تشکیل دهنده هزینه ها بر حسب ماهیت نیز افشا می شود.

اقلام استثنایی

اقلام استثنایی اقلامی با اهمیت است که منشأ آن رویدادها یا معاملاتی می باشد که در چارچوب فعالیت های عادی شرکت واقع می گردد و به منظور ارائه تصویری مطلوب، افشای جداگانه آن ها، منفرداً یا در صورت تشابه نوع، در مجموع، به لحاظ استثنایی بودن ماهیت یا وقوع ضرورت می یابد. این اقلام باید در محاسبه سود یا زیان فعالیت های عادی منظور شود. ذکر این نکته ضروری است که هنگام تعیین اقلام استثنایی، انجام قضاوت اجتناب ناپذیر می باشد.

عملیات متوقف شده

توقف عملیات یک بخش از واحد تجاری (مثلاً به واسطه فروش یکی از خطوط اصلی آن) تأثیری شدید بر توانایی واحد تجاری جهت ایجاد جریان های نقدی آتی دارد. از این رو، برای توانمند ساختن استفاده کنندگان صورت های مالی جهت پیش بینی جریان های نقدی آتی، عملیات متوقف شده باید به شکل کامل افشا گردد. در صورت توقف عملیات یک بخش از واحد تجاری، لازم است نتایج عملیات آن بخش، از جمله سود یا زیان حاصل از واگذاری آن به طور مجزا در صورت سود و زیان منعکس شود.

اقلام غیرمترقبه

سود یا زیان غیرمترقبه و مالیات مربوط باید به طور جداگانه در صورت سود و زیان، پس از سود و زیان ناشی از فعالیت های عادی نشان داده شود. اقلام غیرمترقبه اقلامی با اهمیت و بسیار غیرمعمول است که منشأ آن رویدادهای خارج از فعالیت های عادی شرکت می باشد و انتظار نمی رود به طور مکرر یا منظم واقع شود. ذکر این نکته ضروری است که برای تعیین اقلام غیرمترقبه باید محیطی که واحد تجاری در آن مشغول فعالیت است را مدنظر داشت. اثر مالیاتی اقلام غیرمترقبه باید از طریق مقایسه مالیات سود یا زیان ناشی از فعالیت های عادی بدون احتساب اقلام غیرمترقبه و مالیات سود یا زیان سال مالی (پس از اقلام غیرمترقبه) تعیین گردد. هر گونه اضافه یا کسر مالیات ناشی از مقایسه فوق باید به اقلام غیرمترقبه نسبت داده شود.

توجه: کلیه واحدهای تجاری که اوراق سهام آن ها به عموم عرضه شده یا در جریان انتشار عمومی است باید عایدی هر سهم برای دوره تحت پوشش صورت های مالی را در صورت سود و زیان یا در یادداشت های توضیحی افشا کنند. عایدی هر سهم از طریق تقسیم سود خالص بر تعداد سهام در تاریخ ترازنامه محاسبه می شود.

www.abcBourse.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ب. اشکال ارائه صورت سود و زیان

واحد تجاری می تواند صورت سود و زیان را به دو شکل یک مرحله ای و یا چند مرحله ای ارائه دهد. در یک صورت سود و زیان یک مرحله ای، کلیه درآمدها با یکدیگر و کلیه هزینه ها با یکدیگر ارائه می شوند. در شکل چند مرحله ای، سود ناخالص وجود دارد که عبارتست از درآمدها منهای بهای تمام شده کالای فروش رفته.

جدول ۲ـ صورت سود و زیان چند مرحله ای

صورت سود و زیان شرکت نمونه

برای سال منتهی به ۲۹اسفند ۱۳x۸

درآمد	۵۷۹۳۱۲
بهای تمام شده کالای فروش رفته	(۳۶۲۵۲۰)
سود ناخالص	۲۱۶۷۹۲
هزینه های فروش، عمومی و اداری	(۱۰۹۵۶۰)
هزینه استهلاک	(۶۹۰۰۸)
سودعملیاتی	۳۸۲۲۴
هزینه بهره	(۲۴۶۲)
سود قبل از مالیات	۳۵۷۶۲
مالیات	(۱۴۳۰۵)
سود حاصل از عملیات مستمر	۲۱۴۵۷
سود ناشی از عملیات متوقف شده، خالص از مالیات	۱۱۰۶
سود خالص (ویژه)	۲۲۵۶۳

با توجه به جدول شماره۲، سود ناخالص مقداری است که بعد از اینکه هزینه های مستقیم تولید کالا یا خدمات از درآمد کسر شوند، باقی می ماند. کسر کردن هزینه های عملیاتی مثل هزینه های فروش، عمومی و اداری از سود ناخالص منجر به یک طبقه فرعی دیگر از سود به نام سود عملیاتی می شود. برای مؤسسات غیرمالی، سود عملیاتی سود قبل از هزینه های مالی، مالیات و اقلام غیرعملیاتی می باشد. اگر هزینه بهره و مالیات را از سود عملیاتی کسر کنیم به سود خالص (ویژه) می رسیم که گاهی اوقات آن را آخرین خط "bottom line" نیز گویند.

اگر یک شرکت در شرکت دیگری منافع کنترلی داشته باشد، سهم سود شرکت فرعی برای قسمتی که شرکت مالک آن نیست در صورت سود و زیان شرکت اصلی به عنوان **منافع غیرکنترلی** گزارش می شود. (سهم اقلیت).

ج. اصول کلی شناسایی درآمد برمبنای حسابداری تعهدی و تشریح کاربردهای خاص آن و کارکردهای آن در تجزیه و تحلیل مالی

طبق روش تعهدی حسابداری، درآمد زمانی شناسایی می شود که کسب شده باشد و هزینه زمانی شناسایی می شود که تحمل شده باشد.نکته مهمی که باید به آن توجه داشت این است که حسابداری تعهدی لزوماً با دریافت یا پرداخت

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

نقد مطابقت ندارد. در نتیجه شرکت ها می توانند سود خالص را از طریق شناسایی زودهنگام یا دیرهنگام درآمد و یا از طریق به تأخیر انداختن یا سرعت بخشیدن به شناسایی هزینه ها، دستکاری کنند. طبق استانداردهای حسابداری، درآمد به عنوان افزایش در منافع اقتصادی در طی دوره حسابداری در قالب جریانات ورودی یا افزایش دارایی ها و یا کاهش بدهی ها می باشد که منجر به افزایش در سرمایه می گردد؛ البته به غیر از آورده صاحبان سرمایه.

با استناد به مفهوم تحقق، درآمد باید زمانی در صورت سود و زیان شناسایی و گزارش شود که:

۱ـ مبلغ و زمانبندی درآمد به طور معقول قابل تعیین باشد، به بیان دیگر درآمد تحقق یافته و یا قابل تحقق باشد.

۲ـ فرآیند کسب عایدات (کسب درآمد) کامل یا تقریباً کامل شده باشد، به این معنی که درآمد کسب شده باشد.

علاوه بر ۲ معیار اصلی فوق، معیارهای اضافی نیز برای تعیین شناسایی درآمد وجود دارد:

۱ـ شواهدی از توافق بین خریدار و فروشنده وجود داشته باشد.

۲ـ محصول تحویل داده شده باشد یا اینکه خدمات ارائه شده باشد.

۳ـ قیمت مبادله تعیین شده باشد یا اینکه قابل تعیین باشد.

۴ـ فروشنده به طور معقولانه ای از وصول نقد مطمئن باشد.

کاربردهای خاص شناسایی درآمد

معمولاً درآمد در هنگام تحویل کالا یا ارائه خدمات با استفاده از معیارهای شناسایی درآمد که قبلاً گفته شد، مورد شناسایی قرار می گیرد. با اینحال در برخی موارد ممکن است درآمد، قبل از تحویل کالا یا ارائه خدمات و یا بعد از آن شناسایی شود. برخی از این موارد به شرح زیر مورد بحث قرار می گیرد:

قراردادهای بلند مدت

برای قراردادهایی که بیشتر از یک دوره حسابداری را تحت تأثیر قرار می دهند، از روش درصد تکمیل (روش درصد پیشرفت کار) و یا روش قرارداد تکمیل شده برای شناسایی درآمد استفاده می شود. این قراردادها اکثراً به پروژه های ساخت و ساز (پیمانکاری) مرتبط می شود. زمانیکه درآمد و بهای تمام شده پروژه به صورت قابل اتکایی قابل برآورد باشد از روش درصد تکمیل استفاده می شود. براین اساس درآمد و هزینه و در نتیجه سود، مطابق با کار انجام شده مورد شناسایی قرار می گیرد.درصد تکمیل کار از تقسیم کل هزینه های متحمل شده تا به حال بر کل هزینه های مورد انتظار پروژه بدست می آید.

زمانیکه نتوان نتیجه پروژه را به صورت قابل اتکایی برآورد کرد و یا اینکه پروژه کوتاه مدت باشد، از روش قرارداد تکمیل شده استفاده می شود.

بر این اساس درآمد و هزینه و در نتیجه سود صرفاً در زمان تکمیل قرارداد مورد شناسایی قرار می گیرد. طبق هرکدام از این روش ها، اگر زیان، مورد انتظار باشد باید بی درنگ زیان شناسایی شود.

طبق استانداردهای حسابداری اگر شرکت نتواند نتیجه پروژه را به صورت قابل اتکایی برآورد کند، درآمد فقط به اندازه هزینه های قرارداد شناسایی می شود، بهای تمام شده در زمان تحمل به حساب هزینه منظور می شود و سود فقط در زمان تکمیل شناسایی می شود. با استفاده از مثال زیر، روش های مختلف شناسایی درآمد برای قراردادهای بلند مدت تشریح می شود.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مثال: فرض کنید که شرکت الف قراردادی برای ساخت یک کشتی به مبلغ ۱۰۰۰ میلیون ریال داد. این شرکت برآورد معقولانه ای از هزینه های شرکت به مبلغ ۸۰۰ میلیون ریال دارد. هزینه های پروژه که توسط شرکت تحمل می شود به قرار زیر است:

سال	۱۳X۵	۱۳X۶	۱۳X۷	کل
هزینه های تحمل شده	۴۰۰	۳۰۰	۱۰۰	۸۰۰ میلیون ریال

با استفاده از روش درصد تکمیل و روش قرارداد تکمیل شده، سود خالص شرکت الف را تعیین کنید.

پاسخ:

از آنجایی که نصف کل هزینه های قرارداد در سال ۱۳X۵ رخ داده است (۴۰۰/۸۰۰)، در پایان سال ۱۳X۵، ۵۰ درصد پروژه تکمیل شده است. طبق روش درصد تکمیل کار، درآمد سال ۱۳X۵، ۵۰۰ میلیون ریال است (۵۰٪ X ۱۰۰۰). هزینه های متحمله ۴۰۰ میلیون ریال است؛ پس سود خالص سال ۱۳X۵، ۱۰۰ میلیون ریال می باشد (۴۰۰_۵۰۰).

در پایان سال ۱۳X۶، پروژه ۸۷/۵٪ تکمیل شده است [(۴۰۰+۳۰۰)/۸۰۰]. پس درآمد شناسایی شده تا پایان سال ۱۳X۶، ۸۷۵(۱۰۰۰X۸۷/۵٪) میلیون ریال می باشد. چونکه شرکت الف قبلاً ۵۰۰ میلیون ریال درآمد در سال ۱۳X۵، شناسایی کرده است، پس درآمد قابل شناسایی در سال ۱۳X۶، ۳۷۵ میلیون ریال می باشد. (۵۰۰_۸۷۵). هزینه های سال ۱۳X۶، ۳۰۰ میلیون ریال است پس سود خالص قابل شناسایی در سال ۱۳X۶، ۷۵ میلیون ریال می باشد. (۳۰۰_۳۷۵).

در پایان سال۱۳X۷، پروژه ۱۰۰ درصد تکمیل شده است [(۴۰۰+۳۰۰+۱۰۰)/۸۰۰]. درآمد قابل شناسایی تا پایان سال ۱۳X۷، ۱۰۰۰ میلیون ریال است (۱۰۰٪X۱۰۰۰). از آنجایی که شرکت الف قبلاً ۸۷۵ ریال از این درآمد را شناسایی کرده است (در سال های ۱۳X۵ و ۱۳X۶)، درآمد قابل شناسایی در سال ۱۳X۷، ۱۲۵ میلیون ریال (۸۷۵ ـ ۱۰۰۰) می باشد. هزینه های سال ۱۳X۷، ۱۰۰ میلیون ریال می باشد، پس سود خالص سال ۱۳X۷، ۲۵ میلیون ریال است (۱۰۰_۱۲۵). جدول زیر، درآمد و هزینه و سود پروژه ی شرکت الف را در طی سال های ۱۳X۵ تا ۱۳X۷طبق روش درصد تکمیل کار خلاصه می کند.

صورت سود و زیان شرکت الف

	۱۳X۵	۱۳X۶	۱۳X۷	کل
درآمد	۵۰۰	۳۷۵	۱۲۵	۱۰۰۰
هزینه	۴۰۰	۳۰۰	۱۰۰	۸۰۰
سودخالص	۱۰۰	۷۵	۲۵	۲۰۰

اما طبق روش قرارداد تکمیل شده، درآمد و هزینه و سود خالص تا زمان تکمیل قرارداد مورد شناسایی قرار نمی گیرد. بنابر این در پایان سال ۱۳X۷، شرکت الف درآمدی برابر با ۱۰۰۰ میلیون ریال، هزینه ای معادل با ۸۰۰ میلیون ریال و سود خالص برابر با ۲۰۰ میلیون ریال گزارش می کند.

روش درصد تکمیل کار نسبت به روش قرارداد تکمیل شده محافظه کاری کمتری دارد زیرا طبق این روش، درآمد زودتر گزارش می شود. هم چنین، روش درصد تکمیل کار ذهنی تر است زیرا به برآورد هزینه نیاز است. با اینحال،

www.SID.ac
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

روش درصد تکمیل کار سود هموارتری بدست می دهد و منجر به تطابق بهتر درآمدها و هزینه ها در طول زمان می گردد. توجه کنید که جریانات نقدی طبق هر دو روش یکسان است.

فروش اقساطی

چنان چه فروش به صورت نسیه صورت گیرد، برای حسابداری مطالبات غیرقابل وصول باید از روش ذخیره گیری (تعهدی) استفاده نمود تا بدین ترتیب امکان برآورد مبلغ ریالی مطالباتی که انتظار می رود غیرقابل وصول باشند، فراهم شود. در برخی شرایط، عدم اطمینان در مورد وصول وجه نقد مرتبط با فروش نسیه چنان چشمگیر است که درآمد تا زمان وصول وجه نقد نباید شناسایی گردد. برای مثال ممکن است شرکتی فاقد مبنایی برای برآورد مبلغ مطالبات غیرقابل وصول باشد و یا گاه خالص اثر جریان نقدی فعالیت های عایدی ساز شرکت چنان نامطمئن است که شناسایی درآمد و سود صرفاً به موازات وصول وجه نقد مجاز می باشد.

دو روش شناسایی درآمد به موازات وصول وجه نقد **روش اقساطی** و **روش بازیافت بهای تمام شده** می باشد.

روش اقساطی (تدریجی). روش اقساطی همان طور که از نامش برمی آید، روشی است که برای حسابداری برخی فروش های اقساطی گاه مورد استفاده قرار می گیرد. نکته قابل توجه اینکه فروش اقساطی، به خودی خود استفاده از روش اقساطی را توجیه (الزام) نمی کند. چنانچه ضوابط شناسایی درآمد در تاریخ فروش اقساطی برآورده شود، درآمد و هزینه های مربوطه ـ از جمله هزینه مطالبات مشکوک الوصول ـ باید در مقطع فروش شناسایی گردد. چنانچه دوره وصول یک فروش نسیه، مدت زمان مدیدی به طول انجامد و مبنای معقولی برای برآورد و مطالبات غیرقابل وصول وجود نداشته باشد (یعنی عدم اطمینان قابل ملاحظه ای نسبت به دریافت وجه نقد وجود داشته باشد)، استفاده از روش اقساطی مناسب خواهد بود. در این روش از هر قسطی که وصول می شود بخشی صرف بازیافت بهای تمام شده و بخشی دیگر صرف شناسایی سود ناویژه می گردد. از این رو در هنگام فروش، سودناویژه ناشی از فروش، انتقالی (تحقق نیافته) تلقی و صرفاً هنگام وصول وجه نقد شناسایی می شود، سودناویژه (انتقالی) برابر است با نقد وصولی طی دوره ضرب در کل سود مورد انتظار به عنوان درصدی از فروش (درصد سود نویژه).

روش بازیافت بهای تمام شده. بدبینانه ترین و محافظه کارانه ترین روش شناخت درآمد، روش بازیافت بهای تمام شده بوده که به ندرت شرایط استفاده از آن محرز می گردد. براساس این روش تا زمانی که کل بهای تمام شده از طریق وجوه نقد دریافتی بازیافت نشده است، هیچ نوع سود یا درآمدی (اعم از درآمد بهره) شناسایی نمی شود. بعد از بازیافت بهای تمام شده کالای فروش رفته، مابقی وجوه وصولی در دوره وصول به عنوان سود گزارش می شود.

مثال: شرکت ب قسمتی از زمین خود را به مبلغ ۱۰۰۰ میلیون ریال می فروشد. بهای تمام شده تاریخی زمین ۸۰۰ میلیون ریال بوده است. وجه نقد دریافتی توسط شرکت ب بابت این فروش به شرح زیر است:

وصول وجه نقد توسط شرکت ب

سال	۱۳X۵	۱۳X۶	۱۳X۷	کل
وصول نقد	۴۰۰	۴۰۰	۲۰۰	۱۰۰۰ میلیون ریال

سود خالص شرکت ب را طبق روش اقساطی و روش بازیافت بهای تمام شده تعیین کنید.

پاسخ:

بازنشر: مرجع آموزش بورس abcBourse.ir @abcBourse_ir

کل سود مورد انتظار به عنوان درصدی از فروش برابر ۲۰ درصد است [(۱۰۰۰-۸۰۰)/۱۰۰۰]. طبق روش اقساطی، شرکت ب درهریک از سال های ۱۳X۵ و ۱۳X۶ سودی برابر با۸۰ میلیون ریال(۴۰۰X٪۲۰) گزارش خواهد کرد.

هم چنین شرکت ب برای سال ۱۳X۷، سودی برابر با ۴۰ میلیون ریال (۲۰۰X ٪۲۰) گزارش می کند.

طبق روش بازیافت بهای تمام شده، وجه نقد وصولی طی سال های ۱۳X۵ و ۱۳X۶، بهای تمام شده دارایی را می پوشاند. پس در هیچ کدام یک ا ز این سال ها، سودی شناسایی نخواهد شد. طبق این روش در سال ۱۳X۷، شرکت ۲۰۰ میلیون ریال سود گزارش خواهد کرد.

معاملات پایاپای

در یک معامله پایاپای، دو گروه بدون پرداخت نقد کالا یا خدمات را مبادله می کنند. یک مبادله دو طرفه شامل فروش کالا به یک گروه و خرید همزمان کالای تقریباً مشابه از همان گروه می باشد. بحث اصلی در رابطه با این مبادلات اینست که درآمد باید چه زمانی مورد شناخت قرار گیرد. طبق استانداردهای حسابداری، درآمد ناشی از یک معامله پایاپای می تواند به ارزش منصفانه مورد شناسایی قرار گیرد تنها اگر شرکت قبلاً پرداخت های نقدی بابت چنین کالا یا خدماتی دریافت کرده باشد و بتواند از این طریق، ارزش منصفانه آن را تعیین کند.

گزارشگری خالص و ناخالص درآمدها

طبق گزارشگری ناخالص درآمدها شرکت فروشنده، درآمد فروش و بهای تمام شده کالای فروش رفته را به طور جداگانه گزارش می کند. طبق گزارشگری خالص درآمدها، تنها تفاوت بین فروش و بهای تمام شده گزارش می شود. با اینکه سود در هر دو روش یکسان است اما طبق گزارشگری ناخالص درآمدها، فروش بالاتر است. به عنوان مثال فرض کنید که نماینده یک آژانس مسافرتی یک بلیط درجه اول برای مشتری خود به مقصد کشور ترکیه تنظیم می کند. قیمت بلیط ۱۰۰۰۰۰۰ ریال است و نماینده ی آژانس ۵۰۰۰۰ ریال به عنوان کمیسیون دریافت می کند. با استفاده از روش گزارشگری ناخالص درآمدها، نماینده آژانس ۱۰۰۰۰۰۰ ریال به عنوان درآمد، ۹۵۰۰۰۰ ریال به عنوان هزینه و ۵۰۰۰۰ ریال سود گزارش می کند. اما با استفاده از روش گزارشگری خالص درآمدها، نماینده آژانس صرفاً ۵۰۰۰۰ ریال به عنوان درآمد گزارش می کند و عددی بابت هزینه ثبت نمی شود.

طبق استانداردهای حسابداری معیارهای زیر باید برای استفاده از روش گزارشگری ناخالص درآمدها احراز شود. شرکت باید:

۱ـ بدهکار اولیه طبق قرارداد باشد.

۲ـ ریسک موجودی کالا و ریسک اعتباری را تحمل کند.

۳ـ قادر باشد تا عرضه کننده را انتخاب کند.

۴ـ آزادی عمل معقولانه ای برای تعیین قیمت داشته باشد.

د. مفاهیم برای تحلیل گران مالی

همانطور که گفته شد شرکت ها می توانند درآمد را قبل از تحویل کالا یا ارائه خدمات، در زمان تحویل کالا یا ارائه خدمات و یا بعد از آن شناسایی کنند. روش های مختلف شناسایی درآمد می تواند در درون یک شرکت مورد استفاده

www.SEBAN.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

قرار گیرد. شرکت ها، سیاست ها و خط‌مشی‌های شناسایی درآمد خود را در یادداشت های توضیحی صورت های مالی افشا می کنند.

استفاده کنندگان صورتهای مالی باید دو نکته را هنگام تجزیه و تحلیل درآمد شرکت مورد توجه قرار دهند:

۱ـ سیاست های شناسایی درآمد شرکت تا چه حد محافظه کارانه است (شناسایی زودتر درآمدها به معنای محافظه کاری کمتر است)، و

۲ـ تا چه حد سیاست های شرکت در مورد شناسایی درآمد به قضاوت و برآوردها متکی است.

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مفاهیم کلیدی

- ✓ صورت سود و زیان نشان دهنده درآمدها، هزینه ها، سودها و زیان ها در طی یک دوره گزارشگری می باشد.

صورت سود و زیان چند مرحله ای، زیر مجموعه های سود ناخالص را ارائه می کند در حالیکه این موضوع برای صورت سود و زیان تک مرحله ای مصداق ندارد. هزینه ها درصورت سود و زیان می تواند بر حسب ماهیت آنها و یا بر حسب کارکرد هزینه ها گروه بندی شود.

- ✓ درآمد زمانی شناسایی می شود که کسب شده باشد و هزینه زمانی شناسایی می شود که تحمل شده باشد.
- ✓ روش های شناسایی درآمد برای قراردادهای بلند مدت (پیمانکاری) عبارت است از:

ـ روش درصد تکمیل کار ـ سود را به نسبت هزینه های متحمله شناسایی می کند.

ـ روش قرارداد تکمیل شده ـ سود را فقط در زمان تکمیل کار مورد شناسایی قرار می دهد.

- ✓ روش های شناسایی درآمد برای فروش های اقساطی عبارتند از:

ـ اگر قابلیت وصول به طور معقولانه ای تضمین شده باشد، از روش شناسایی درآمد عادی در زمان فروش استفاده می شود.

ـ اگر قابلیت وصول را نتوان به طور قابل اتکایی برآورد کرد، از روش فروش اقساطی استفاده می شود.

ـ اگر قابلیت وصول تا درجه بسیار بالایی با عدم قطعیت همراه باشد، از روش بازیافت بهای تمام شده استفاده می شود.

- ✓ درآمد ناشی از معاملات پایاپای تنها زمانی قابل شناسایی است که ارزش منصفانه آن از اطلاعات تاریخی مربوط به معامله غیرپایاپای مشابه، قابل برآورد باشد.
- ✓ گزارشگری ناخالص درآمدها، فروش و بهای تمام شده کالای فروش رفته را نشان می دهد، در حالیکه گزارشگری خالص درآمدها نشان‌دهنده تفاوت بین فروش و بهای تمام شده کالای فروش رفته می باشد.
- ✓ شرکتی که از یک روش شناسایی درآمد متهورانه (کمتر محافظه کارانه) استفاده کند، سود خود را متورم جلوه می دهد.

WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تست های بخش سوم

۱ـ در تهیه بخش عملیاتی صورت سود و زیان برای شرکت ها و مؤسسات غیرمالی (مثل بانک ها و شرکت های سرمایه گذاری)، آیا هزینه استهلاک و هزینه بهره گزارش خواهد شد؟ (به ترتیب از راست به چپ)

الف) بلی، بلی
ب) بلی، خیر
ج) خیر، بلی
د) خیر، خیر

۲ـ در صورت سود و زیان، مالیات بر درآمد و بهای تمام شده کالای فروش رفته، جز کدامیک از طبقه بندی های هزینه قرار می گیرند؟

	مالیات بردرآمد	بهای تمام شده کالای فروش رفته
الف)	ماهیت	کارکرد
ب)	کارکرد	ماهیت
ج)	ماهیت	ماهیت
د)	کارکرد	کارکرد

۳ـ کدام یک از شرایط زیر، شرط لازم و ضروری برای شناسایی درآمد نمی باشد؟

الف) کالاها یا خدمات تحویل یا ارائه داده شده باشد.
ب) قیمت مبادله تعیین شده باشد.
ج) فروشنده به طور معقولانه ای از وصول نقد مطمئن باشد.
د) وجه نقد وصول شده باشد.

۴ـ شرکت بهروز قراردادی برای ساخت ساختمان به ارزش ۱۰۰۰۰۰ میلیون ریال و با زمان تکمیل برآوردی ۳ سال دارد. بهای برآوردی این پروژه ۶۰۰۰۰ میلیون ریال می باشد. در اولین سال پروژه، این شرکت هزینه ای بالغ بر ۲۴۰۰۰ میلیون ریال متحمل شد. طبق هر یک از دو روش درصد تکمیل پیمان و قرارداد تکمیل شده، شرکت چه مقدار سود باید در پایان اولین سال قرارداد شناسایی کند؟ (ارقام به میلیون ریال)

	درصد تکمیل پیمان	قرارداد تکمیل شده
الف)	۱۶۰۰۰	۰
ب)	۱۶۰۰۰	۴۰۰۰۰
ج)	۴۰۰۰۰	۰
د)	۱۶۰۰۰	۱۶۰۰۰

۵ ـ کدام یک از اصول زیر، شناسایی بهای تمام شده کالای فروش رفته را در همان دوره ای که فروش موجودی کالای مربوط به آن ثبت شده است، الزامی می دارد؟

الف) تداوم فعالیت
ب) قطعیت
ج) تطابق
د) تحقق

۶ـ کدام یک از موارد زیر، سود قبل از مالیات را افزایش نخواهد داد؟

الف) کاهش برآورد هزینه مطالبات مشکوک الوصول
ب) افزایش عمر مفید دارایی های نامشهود
ج) کاهش ارزش باقیمانده دارایی مشهود استهلاک پذیر

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

د) کاهش موجودی کالای آخر دوره در انبار

۷) کدام یک از موارد زیر به احتمال بسیار زیاد به عنوان یک مبادله عملیاتی از دیدگاه یک شرکت تولیدی قلمداد می شود؟

الف) سود تقسیمی دریافتی از اوراق بهادار آماده برای فروش

ب) هزینه بهره

ج) تعلق گرفتن هزینه مطالبات مشکوک الوصول برای کالاهای فروخته شده به صورت نسیه

د) سود ناشی از کنارگذاری یکی از خطوط تولیدی

۸) کدام یک از مبادلات زیر به صورت خالص از مالیات در زیر سود ناشی از عملیات مستمر گزارش خواهد شد؟

الف) سود و زیان ناشی از فروش تجهیزات مورد استفاده در عملیات تولیدی شرکت

ب) تغییر از روش تسریعی به روش خط مستقیم برای استهلاک اموال و ماشین آلات

ج) سود عملیاتی قسمت جداگانه شرکت که از لحاظ فیزیکی و عملیاتی جدا می باشد و اخیراً برای فروش آماده است اما هنوز فروخته نشده است.

د) هزینه های جذب نشده ناشی از عدم دستیابی به ظرفیت معمول (عملی) مورد انتظار و ضایعات غیرعادی

۹ـ کدام یک از گزینه های زیر در مورد اقلام غیرمتداول (غیرمترقبه) صحیح نیست؟

الف) تغییر در اصل (رویه) حسابداری به صورت خالص از مالیات، بعد از اقلام غیرمترقبه و قبل از سود خالص گزارش می شود.

ب) سود ناشی از اقلام غیرمترقبه باید خالص از مالیات و در قسمت پایانی صورت سود و زیان قبل از سود خالص گزارش شود.

ج) برای تعیین اقلام غیرمترقبه باید محیطی را که در آن واحد تجاری مشغول به فعالیت است مد نظر داشت.

د) سود و زیان غیرمترقبه و مالیات مربوطه باید به صورت جداگانه در صورت سود و زیان پس از سود و زیان ناشی از فعالیت های عادی نشان داده شود.

۱۰ـ مطابق استاندارد حسابداری شماره ۱ ایران، طبقه بندی هزینه های عملیاتی چگونه است؟

الف) بر حسب کارکرد و با توجه به اهمیت مبلغ

ب) برحسب ماهیت هزینه و با توجه به اهمیت مبلغ

ج) برحسب ماهیت هزینه و در موارد خاص بر حسب کارکرد

د) بر حسب کارکرد و در موارد خاص بر حسب ماهیت هزینه

۱۱ـ شرکت تولید مهرام اطلاعات زیر را از صورت سود و زیان خود استخراج کرده است:

درآمد	۴۰۰۰۰۰۰ هزار ریال
بهای تمام شده کالای فروش رفته	۳۰۰۰۰۰۰ هزار ریال
سایر هزینه های عملیاتی	۵۰۰۰۰۰ هزار ریال
هزینه بهره	۱۰۰۰۰۰ هزار ریال
هزینه مالیات	۱۲۰۰۰۰ هزار ریال

با توجه به اطلاعات فوق، سود ناخالص شرکت برابر است با:

الف) ۱۰۰۰۰۰۰ ب) ۲۸۰۰۰۰

ج) ۵۰۰۰۰۰ د) ۴۰۰۰۰۰

۱۲ـ طبق استانداردهای حسابداری، درآمد شامل افزایش در منافع اقتصادی ناشی از کدامیک از موارد زیر است؟

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

الف) افزایش در حقوق صاحبان سهام مرتبط با آورده صاحبان سهام

ب) افزایش در بدهیها غیر مرتبط با آورده صاحبان سهام

ج) افزایش در دارایی ها غیر مرتبط با آورده صاحبان سهام

د) افزایش در دارایی ها مرتبط با آورده صاحبان سهام

۱۳ـ شرکت بازرگان اطلاعات زیر را در مورد فروش کالای خود طی سال ۱۳۸۹ در دست دارد. (سال ۱۳۸۹ اولین سال فعالیت شرکت بوده است):

درآمد	۱۰۰۰۰۰۰ هزار ریال
برگشت از فروش	۱۰۰۰۰۰ هزار ریال
وجه نقد وصولی	۸۰۰۰۰۰ هزار ریال
بهای تمام شده کالای فروش رفته	۳۰۰۰۰۰ هزار ریال

طبق مبنای تعهدی حسابداری، شرکت بازرگان می بایستی چه مقدار درآمد خالص (فروش خالص) در صورت سود و زیان سال ۱۳۸۹ گزارش کند؟

الف) ۲۰۰۰۰۰ ب) ۸۰۰۰۰۰

ج) ۹۰۰۰۰۰ د) ۱۰۰۰۰۰۰

۱۴ـ اگر بازده حاصل از یک قرارداد بلند مدت را بتوان به طور قابل اتکایی برآورد کرد، روش حسابداری ترجیح داده شده طبق استانداردهای حسابداری کدام است؟

الف) روش اقساطی ب) روش درصد تکمیل پیمان

ج) روش قرارداد تکمیل شده د) هیچ کدام

۱۵ـ در ابتدای سال ۱۳۸۸، شرکت آتی ساز یک قرارداد پیمانکاری را به منظور ساخت یک جاده با دولت منعقد نمود. این قرارداد ۴ ساله است و اطلاعات زیر در مورد این قرارداد در پایان سال اول در دسترس می باشد:

کل درآمد طبق قرارداد	۱۰۰۰۰۰۰۰ میلیون ریال
کل هزینه های مورد انتظار	۸۰۰۰۰۰۰ میلیون ریال
هزینه های متحمل شده طی سال۱۳۸۸	۱۲۰۰۰۰۰ میلیون ریال

طبق روش قرارداد تکمیل شده، چه مقدار سود باید در سال ۱۳۸۸ گزارش شود؟

الف) صفر ب) ۱۵۰۰۰۰۰

ج) ۳۰۰۰۰۰ د) ۹۰۰۰۰۰

۱۶ـ در طی سال ۱۳۸۸، شرکت A زمینی را به مبلغ ۵۰۰۰۰۰۰ هزار ریال به شرکت B می فروشد. شرکت B بابت این خرید، ۱۰۰۰۰۰۰ هزار ریال پیش پرداخت می کند و باقیمانده آن را در پایان سال ۱۳۸۹ پرداخت خواهد کرد. شرکت A زمین را در سال ۱۳۸۵ به مبلغ ۲۰۰۰۰۰۰ هزار ریال خریده بود. با استفاده از روش اقساطی، شرکت A باید چه عددی را بابت سود خود در سال ۱۳۸۸ گزارش کند؟ (ارقام به هزار ریال)

الف) صفر ب) ۴۰۰۰۰۰

ج) ۱۰۰۰۰۰۰ د) ۶۰۰۰۰۰

۱۷ـ با استفاده از اطلاعات سؤال قبل، سود گزارش شده در سال ۱۳۸۸ طبق روش بازیافت بهای تمام شده چند هزار ریال خواهد بود؟

الف) صفر ب) ۱۰۰۰۰۰۰

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ج) ۴۰۰۰۰۰ د) ۶۰۰۰۰۰

۱۸ـ طبق استانداردهای حسابداری، درآمد ناشی از معاملات پایاپای باید براساس ارزش منصفانه ..... تعیین گردد.

الف) معامله پایاپای مشابه با اشخاص وابسته

ب) معامله پایاپای مشابه با غیر از اشخاص وابسته

ج) معامله غیرپایاپای مشابه با اشخاص وابسته

د) معامله غیرپایاپای مشابه با غیر از اشخاص وابسته

۱۹ـ شرکتی کالاها را به صورت امانی می فروشد و بابت فروش آن حق کمیسیون دریافت می کند. حق کمیسیون این شرکت ۲۰٪ میزان فروش کالا است. این شرکت در سال گذشته مقدار ۳ میلیون ریال کالا به فروش رسانده و بابت آن ۶۰۰۰۰۰ ریال کمیسیون دریافت کرده است. درآمد سال گذشته شرکت کدام یک از گزینه های زیر است؟ (ارقام به ریال)

الف) ۳۰۰۰۰۰۰ ب) ۶۰۰۰۰۰

ج) ۲۴۰۰۰۰۰ د) ۳۶۰۰۰۰۰

۲۰ـ طبق استانداردهای حسابداری بین الملل، زیان ناشی از نابودی تجهیزات در آتش سوزی، تحت کدام یک از طبقات صورت سود و زیان قرار می گیرد؟

الف) عملیات مستمر ب)اقلام غیرمترقبه

ج) عملیات متوقف شده د) هیچکدام

۲۱ـ در ابتدای سال ۱۳X۵ شرکت آبفا برای نمایش کالاهای خود، قفسه هایی را در فروشگاه هایش نصب کرد. انتظار می رود که شرکت از این قفسه ها برای ۱۰ سال استفاده کند. صورت سود و زیان سال ۱۳X۵ شرکت آبفا شامل کدام یک از موارد زیر خواهد بود؟

الف) یک دهم بهای قفسه ها به عنوان بهای تمام شده کالای فروش رفته.

ب) یک دهم بهای قفسه ها به عنوان هزینه های فروش، عمومی و اداری.

ج) تمام بهای قفسه ها به عنوان بهای تمام شده کالای فروش رفته.

د) تمام بهای قفسه ها به عنوان هزینه های فروش، عمومی و اداری.

۲۲ـ هدف از گزارشگری سود جامع کدام است؟

الف) ترکیب سود حاصل از فعالیت های عادی با سود حاصل از اقلام غیرمترقبه

ب) جایگزینی سود ویژه با یک معیار بهتر

ج) گزارش تغییرات در حقوق صاحبان سهام ناشی از مبادلات با مالکان

د) گزارش میزان عملکرد کلی واحد تجاری

۲۳ـ برای اینکه رویدادی در قالب غیرمترقبه طبقه بندی شود باید ..... باشد.

الف) غیرعادی ب) غیر مکرر

ج) غیرعادی و غیرمکرر د) یک تعدیل دوره قبل

۲۴ـ انباشته سایر اقلام سود و زیان جامع در ترازنامه تحت چه قالبی گزارش می شود؟

	سود انباشته	سرمایه پرداخت شده
الف)	خیر	بلی
ب)	بلی	بلی
ج)	بلی	خیر

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

د) خیر خیر

۲۵ـ فروش یا خاتمه عملیات یک بخش در صورتی در دوره جاری، عملیات متوقف شده محسوب می شود که .....

الف) اثر مهمی بر ماهیت و زمینه اصلی عملیات واحد تجاری داشته باشد و معرف خروج از یک بازار یا کاهش عمده در میزان فروش در بازارهای در حال تداوم آن باشد.

ب) دارایی ها، بدهی ها، نتایج عملیات و فعالیت های آن از نظر فیزیکی، عملیاتی و برای مقاصد گزارشگری مالی به روشنی قابل تفکیک باشد.

ج) عملیات توقف حداکثر تا ۳ ماه پس از تاریخ ترازنامه یا تاریخ تصویب صورت های مالی هر کدام مقدم است، تکمیل گردد.

د) کلیه شرایط مندرج در ۳ گزینه فوق محرز گردد.

۲۶ـ دلیل طبقه بندی در صورت سود و زیان چیست؟

الف) افزایش قابلیت مقایسه ب) افزایش ارزش پیش بینی

ج) افزایش قابل فهم بودن اطلاعات د) جلوگیری از محاسبات مجدد توسط کاربران

۲۷ـ در حسابداری چه هنگام از روش اقساطی استفاده می شود؟

الف) روش درصد پیشرفت کار روش مناسبی نباشد. ب) دوره وصول بیش از ۱۲ ماه به طول انجامد.

ج) مبلغ نهایی قابل دریافت، قابل تعیین نباشد. د) سررسید اقساط در سال های مختلف باشد.

۲۸ـ در روش اقساطی، سود ناویژه چه هنگام شناسایی می شود؟

الف) در تاریخ فروش ب) هنگام آخرین دریافت نقدی

ج) به نسبت وجوه نقد دریافتی د) بعد از آنکه وجوه نقد وصولی معادل بهای تمام شده فروش گردید.

۲۹ـ سود شناسایی شده طبق روش اقساطی، عموماً معادل حاصلضرب وجوه نقد دریافتی در چیست؟

الف) درصد سود ناویژه

ب) درصد سود عملیاتی خالص

ج) درصد سود ناویژه تعدیل شده بابت مطالبات غیرقابل وصول برآوردی

د) درصد سود عملیاتی خالص تعدیل شده بابت مطالبات غیرقابل وصول برآوردی

۳۰ـ شناسایی درآمد قبل از فروش کالا در کدامیک از حالات زیر مناسب است:

۱ـ درآمد با استفاده از روش اقساطی گزارش شود.

۲ـ درآمد با استفاده از روش بازیافت بهای تمام شده گزارش شود.

الف) ۱ ب) ۲

ج) ۱و ۲ د) هیچکدام از ۱ و ۲

۳۱ـ در صورت استفاده از روش بازیافت بهای تمام شده، شناسایی سود ناویژه یک فروش اقساطی چه هنگام صورت می گیرد؟

الف) به نسبت وجوه نقد دریافتی ب) بعد از برابری وجوه نقد دریافتی با بهای تمام شده فروش

ج) هنگام آخرین دریافت نقدی د) در تاریخ فروش

۳۲ـ شرکتی ماشین آلات تولیدی خود را به صورت اقساطی می فروشد. کدامیک از عبارات زیر به بهترین شکل استفاده از روش بازیافت بهای تمام شده برای شناسایی درآمد این فروش اقساطی را توجیه می کند؟

الف) طبق قرارداد فروش، مالکیت پس از آخرین پرداخت به خریدار منتقل می شود.

ب) تا یک سال پس از فروش، هیچ پرداختی صورت نمی گیرد.

ج) فروش نرخ بازده بالایی به همراه دارد.

WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار

د) مبنای منطقی برای برآورد قابلیت وصول مطالبات وجود ندارد.

۳۳ـ اطلاعات زیر برای سال های منتهی به ۲۹ اسفند ۱۳X۸ و ۱۳X۹ در اختیار است:

	۱۳X۸/۱۲/۲۹	۱۳X۹/۱۲/۲۹
فروش	۱۰۰۰۰	۱۵۰۰۰
بهای تمام شده کالای فروش رفته	۸۰۰۰	۹۰۰۰
وجه نقد دریافتی از محل:		
فروش های سال ۱۳X۸	۷۰۰۰	۳۰۰۰
فروش های سال ۱۳X۹	-	۱۲۰۰۰

در صورت استفاده از روش بازیافت بهای تمام شده برای شناسایی درآمد، سود ناویژه سال منتهی به ۲۹ اسفند ۱۳X۹ چند ریال خواهد بود.

الف) ۲۰۰۰ ب) ۳۰۰۰

ج) ۵۰۰۰ د) ۱۵۰۰۰

۳۴ـ برای محاسبه سود سال چهارم و آخر یک پیمان در صورت استفاده از روش درصد تکمیل پیمان، کدامیک از موارد زیر مورد استفاده قرار می گیرد؟

	مجموع مخارج واقعی	سودشناسایی شده تا به حال
الف)	بلی	بلی
ب)	بلی	خیر
ج)	خیر	بلی
د)	خیر	خیر

۳۵ـ در محاسبه سود سال سوم یک پروژه ساختمانی پنج ساله که برای حسابداری آن از روش درصد تکمیل پیمان استفاده می شود، از چه نسبتی استفاده می گردد؟

الف) کل مخارج متحمله تا به حال به کل مخارج برآوردی.

ب) کل مخارج متحمله تا به حال به کل صورت وضعیت های ارسالی تا به حال.

ج) مخارج متحمله در سال سوم به کل مخارج برآوردی.

د) مخارج متحمله درسال سوم به کل صورت وضعیت های ارسالی تا به حال.

۳۶ـ شرکت مسکن ساز برای شناسایی درآمد از روش درصد تکمیل پیمان استفاده می کند. این شرکت در ابتدای سال ۱۳X۱، عملیات ساخت پروژه ای را به مبلغ ۳۰۰۰۰۰۰ هزار ریال آغاز کرد. در شروع کار، کل هزینه های پروژه ۲۲۵۰۰۰۰ هزار ریال برآورد شد. سایر اطلاعات مربوط به پروژه به قرار زیر است:

سود شناسایی شده در ۱۳X۱/۱۲/۲۹

۳۰۰۰۰۰ هزار ریال

مخارج متحمله از ۱۳X۱/۱/۱ تا ۱۳X۲/۱۲/۲۹ ۱۸۰۰۰۰۰ هزار ریال

مخارج برآوردی لازم برای تکمیل مابقی پیمان در ۱۳X۲/۱۲/۲۹ ۶۰۰۰۰۰ هزار ریال

با توجه به اطلاعات فوق، شرکت در صورت سود و زیان سال ۱۳X۲، چند ریال سود ناویژه گزارش می کند؟

الف) ۴۵۰۰۰۰ ب) ۳۰۰۰۰۰

ج) ۲۶۲۵۰۰ د) ۱۵۰۰۰۰

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۳۷ـ درآمد عملیاتی باید به چه مبلغی اندازه گیری شود؟

الف) وجوه نقد قابل دریافت در آینده

ب) ارزش اسمی طلب ایجاد شده

ج) ارزش منصفانه ما به ازای دریافتی یا دریافتنی

د) ارزش منصفانه کالاها یا خدمات واگذار شده قبل از هرگونه تعدیل

۳۸ـ درآمد فروش امانی چه زمانی شناسایی می شود؟

الف) هنگام آماده سازی کالای امانی برای ارسال نزد حق العمل کار

ب) هنگام فروش کالا توسط حق العمل کار

ج) هنگام ارسال کالای امانی برای حق العمل کار

د) هنگام دریافت وجه نقد توسط حق العمل کار

۳۹ـ کدام یک از روش های زیر، راهی برای تعیین میزان تکمیل پیمان نیست؟

الف) نسبت مخارج تحمل شده پیمان برای کار انجام شده تا تاریخ ترازنامه به کل مخارج برآوردی پیمان

ب) ارزیابی کار انجام شده

ج) نسبت مقدار کار انجام شده به کل کار پیمان

د) نسبت مبلغ دریافتی از کارفرما به کل مبلغ دریافتنی از وی

۴۰ـ کدام عبارت صحیح است ؟

الف) درصورتی که بتوان ماحصل پروژه را به گونه ای اتکاپذیر برآورد کرد، درآمد ساخت املاک با استفاده از روش درصد پیشرفت کار شناسایی می شود.

ب) هرگاه ماحصل پروژه را نتوان به گونه ای اتکاپذیر برآورد کرد، نباید سودی شناسایی شود (روش سود صفر).

ج) هرگونه زیان مورد انتظار پروژه ساخت املاک باید بلافاصله شناسایی شود.

د) هر ۳ گزینه فوق

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

پاسخ تست های بخش سوم

۱ـ گزینه ب.

در تهیه قسمت عملیاتی صورت سود و زیان، هزینه استهلاک شامل می شود. اما هزینه بهره یک هزینه مالی است و در بخش عملیاتی نمی آید.

۲ـ گزینه الف.

مالیات بردرآمد (هزینه مالیات)، هزینه ای است که براساس ماهیت آن گروه بندی می شود. از طرفی دیگر، بهای تمام شده کالای فروش رفته شامل تعدادی از هزینه های مرتبط با کارکرد مشابه (به منظور تولید موجودی کالا) می باشد.

۳ـ گزینه د.

به منظور شناسایی (شناخت) درآمد لازم است که فروشنده، قیمت فروش را بداند و به طور معقولانه ای از وصول نقد اطمینان داشته باشد و می بایستی کالاها را تحویل یا خدمات را ارائه داده باشد. وصول واقعی نقد، شرط لازم برای شناسایی درآمد نمی باشد.

۴ـ گزینه الف.

درصد تکمیل پیمان برابر است با:

$$\text{درصد تکمیل پیمان} = \frac{\text{هزینه های انجام شده تا به حال}}{\text{کل هزینه پیمان}} = \frac{۲۴۰۰۰}{۶۰۰۰۰} = ۰/۴$$

طبق روش درصد تکمیل پیمان، باید ۰/۴ از کل درآمدها و هزینه ها در پایان سال اول مورد شناسایی قرار گیرد. پس طبق این روش، سود قابل شناسایی برابر است با:

سود قابل شناسایی در پایان سال اول : (۱۰۰۰۰۰ – ۴۰۰۰۰) X ۰/۴ = ۱۶۰۰۰ میلیون ریال

طبق روش قرارداد تکمیل شده، هیچ سودی در پایان سال اول مورد شناسایی قرار نمی گیرد و سود پروژه (درصورت وجود) در زمانی که پروژه به اتمام رسید، شناسایی می شود.

۵ ـ گزینه ج.

اصل تطابق الزام می دارد که هزینه های متحمل شده برای ایجاد درآمد در همان دوره حسابداری شناسایی شود که درآمد شناسایی می شود.

۶ـ گزینه ج.

کاهش ارزش باقیمانده دارایی بلند مدت استهلاک پذیر منجر به هزینه استهلاک بیشتر و در نتیجه سود قبل از مالیات کمتر می شود.

۷ـ گزینه ج.

هزینه مطالبات مشکوک الوصول یک هزینه عملیاتی است. سایر موارد از دیدگاه یک شرکت تولیدی به عنوان اقلام غیرعملیاتی قلمداد می شوند.

۸ـ گزینه ج.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

یک قسمت (بخش) که از لحاظ فیزیکی و عملیاتی جداگانه است و برای فروش آماده است، به عنوان یک عملیات متوقف شده با آن برخورد می شود. طبق استانداردهای ایران، عملیات متوقف شده جزء فعالیت های عادی شرکت هستند. در طبقه بندی اقلام صورت سود و زیان درآمریکا، سود ناشی از عملیات متوقف شده پس از سود حاصل از عملیات مستمر (البته خالص از مالیات) گزارش می شود. گزینه ب، تغییر در رویه (اصل) حسابداری است که سود عملیاتی را تحت تأثیر قرار می دهد و گزینه د هم یک قلم استثنایی است که در قسمت سود حاصل از عملیات مستمر شامل می شود.

۹ـ گزینه الف.

۱۰ـ گزینه د.

طبق استاندارد حسابداری شماره ۱ ایران، به منظور برجسته کردن اجزای عملکرد مالی که ممکن است از نظر ثبات و قابلیت پیش بینی با یکدیگر متفاوت باشند، اقلام هزینه عملیاتی به طبقات فرعی تر تفکیک می شود. این اطلاعات براساس کارکرد هزینه و در موارد خاص که انجام آن عملی یا مفید نباشد بر حسب ماهیت هزینه ارائه می شود.

۱۱ـ گزینه الف.

سود ناخالص برابر است با درآمد فروش منهای بهای تمام شده کالای فروش رفته. گزینه ب نشان دهنده سود خالص و گزینه ج نشاندهنده سود عملیاتی می باشد.

۱۲ـ گزینه ج.

طبق استانداردهای حسابداری، درآمد عبارت است از افزایش در حقوق صاحبان سرمایه به غیر از مواردی که به آورده صاحبان سرمایه مربوط می شود. درآمد از افزایش در دارایی ها و یا کاهش در بدهی هایی که مرتبط با آورده صاحبان سهام نمی باشد، منتج می گردد.

۱۳ـ گزینه ج.

درآمد خالص (فروش خالص) برابر است با فروش کالا و خدمات در طی دوره منهای برگشت از فروش.

۱۴ـ گزینه ب.

طبق استانداردهای حسابداری، روش قرارداد تکمیل شده فقط باید زمانی مورد استفاده قرار گیرد که نتوان به صورت قابل اتکایی، بازده پیمان را برآورد کرد.

۱۵ـ گزینه الف.

طبق روش قرارداد تکمیل شده تا زمانیکه پروژه به پایان نرسد، هیچ درآمدی گزارش نخواهد شد.

۱۶ـ گزینه د.

طبق روش اقساطی باید کل سود مورد انتظار به عنوان درصدی از فروش را حساب کرد. در این مثال این درصد عبارت است از:

چون در پایان سال ۱۳۸۸ فقط ۱۰۰۰۰۰۰ هزار ریال وجه نقد وصول شده است، پس فقط می توان ۶۰۰ هزار ریال (۶۰٪ x ۱۰۰۰۰۰۰) را به عنوان سود شناسایی کرد.

$$\frac{۵۰۰۰۰۰۰ - ۲۰۰۰۰۰۰}{۵۰۰۰۰۰۰} = ٪۶۰$$

www.SBBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱۷ـ گزینه الف.

طبق روش بازیافت بهای تمام شده، شرکت نباید تا زمانیکه وجه نقد وصولی مازاد بر بهای تمام شده (۲۰۰۰۰۰۰) شود، سودی را شناسایی کند. پس در این سؤال، هیچ سودی طبق روش بازیافت بهای تمام شده شناسایی نخواهد شد.

۱۸ـ گزینه د.

طبق استانداردهای حسابداری، درآمد حاصل از معاملات پایاپای باید براساس ارزش منصفانه درآمد حاصل از معامله غیرپایاپای مشابه با غیر از اشخاص وابسته شناسایی شود.

۱۹ـ گزینه ب.

شرکتی که کالاها را به صورت امانی می فروشد، مالک کالاها نیست و تنها باید کمیسیون خالص خود را به عنوان درآمد گزارش کند. در این سؤال این شرکت ۳۰۰۰۰۰۰ ریال از طرف مالک کالاها از خریداران دریافت می کند و مبلغ ۲۴۰۰۰۰۰ ریال به مالک کالاها برمی گرداند.

۲۰ـ گزینه الف.

ممکن است آتش سوزی یک قلم غیرمتداول و غیرمکرر باشد اما هنوز هم بخشی از عملیات مستمر می باشد. استانداردهای بین الملل طبقه بندی اقلام صورت سود و زیان را به عنوان یک قلم غیرمترقبه جایز نمی داند. عملیات متوقف شده هم که مربوط به تصمیم به کنارگذاری یک بخش عملیاتی شرکت می باشد.

۲۱ـ گزینه ب.

از آنجا که این قفسه ها در فروشگاه نصب گردیده و عمرمفید آن ها ده سال است. یک دهم از بهای قفسه ها به عنوان هزینه های فروش، عمومی و اداری طبقه بندی می شود.

۲۲ـ گزینه د.

طبق استانداردهای حسابداری هدف از گزارشگری سود جامع، گزارش میزان عملکرد کلی واحد تجاری می باشد.

۲۳ـ گزینه ج.

اقلام غیرمترقبه اقلامی با اهمیت و بسیار غیرمعمول است که منشأ آن از رویدادهای خارج از فعالیت های عادی شرکت می باشد و انتظار نمی رود به طور مکرر یا منظم واقع شود. با توجه به این تعریف، هر قلم برای اینکه واجد شرایط طبقه بندی در قالب غیرمترقبه باشد باید حایز هر دو شرط ماهیت غیرعادی و وقوع غیرمکرر باشد.

۲۴ـ گزینه د.

انباشته سایر اقلام سود جامع در ترازنامه در بخش حقوق صاحبان سهام به طور مجزا بعد از سرمایه پرداخت شده و سود انباشته قابل گزارش است.

۲۵ـ گزینه د.

طبق استانداردهای حسابداری برای اینکه فروش یا خاتمه عملیات یک بخش در دوره جاری جز عملیات متوقف شده محسوب شود باید شرایط مندرج در ۳ گزینه اول احراز گردد.

۲۶ـ گزینه ب.

اساساً دلیل طبقه بندی در صورت سود و زیان، افزایش ارزش پیش بینی می باشد.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۲۷ـ گزینه ج.

چنانچه دوره وصول یک فروش نسیه، مدت زمان مدیدی به طول انجامد و مبنای معقول برای برآورد مطالبات غیرقابل وصول وجود نداشته باشد (یعنی عدم اطمینان قابل ملاحظه ای نسبت به دریافت وجه نقد وجود داشته باشد)، استفاده از روش اقساطی مناسب خواهد بود.

۲۸ـ گزینه ج.

در روش اقساطی در هنگام فروش، سود ناویژه ناشی از فروش، انتقالی (تحقق نیافته) تلقی و صرفاً هنگام وصول وجه نقد شناسایی می شود.

۲۹ـ گزینه الف.

در روش اقساطی، سود ناویژه با ضرب کردن وجوه نقد وصولی در درصد سود ناویژه محاسبه می گردد.

۳۰ـ گزینه د.

درآمد در روش اقساطی متناسب با اقساط وصولی شناسایی می گردد. در روش بازیافت بهای تمام شده، شناسایی درآمد تا هنگام بازیافت کامل بهای تمام شده به تعویق می افتد. در نتیجه در هیچ کدام از این دو روش، درآمد قبل از فروش کالا شناسایی نمی گردد.

۳۱ـ گزینه ب.

در روش بازیافت بهای تمام شده، شناسایی سود ناویژه فروش اقساطی تا بازیافت کامل بهای تمام شده کالای فروش رفته به تعویق می افتد. براساس این روش تا زمانی که کل بهای تمام شده از طریق وجوه نقد دریافتی بازیافت نشده است، هیچ نوع سود یا درآمدی (اعم از درآمد بهره) شناسایی نمی شود. بعد از بازیافت بهای تمام شده کالای فروش رفته، مابقی وجوه وصولی در دوره وصول به عنوان سود گزارش می شود.

۳۲ـ گزینه د.

روش بازیافت بهای تمام شده هنگامی توجیه پذیر است که مبنای منطقی برای برآورد قابلیت وصول مطالبات وجود نداشته باشد. این روش بدبینانه ترین و محافظه کارانه ترین روش شناخت درآمد است که به ندرت شرایط استفاده از آن محرز می گردد.

۳۳ـ گزینه ج.

وجوه نقد وصولی از محل فروش های ۱۳X۸: ۷۰۰۰+۳۰۰۰=۱۰۰۰۰

وجوه نقد وصولی از محل فروش های ۱۳X۹: ۱۲۰۰۰

در مورد فروش های ۱۳X۸، وجوه دریافتی (۱۰۰۰۰ریال) بیش از بهای تمام شده فروش (۸۰۰۰ ریال) است. لذا بهای تمام شده بازیافت شده و سودناویژه ای معادل ۲۰۰۰ ریال (۸۰۰۰–۱۰۰۰۰) شناسایی می گردد. در مورد فروش های ۱۳X۹، وجوه دریافتی (۱۲۰۰۰ ریال) بیش از بهای تمام شده فروش (۹۰۰۰ ریال) است. لذا بهای تمام شده بازیافت شده و سود ناویژه ای معادل ۳۰۰۰ ریال (۱۲۰۰۰ – ۱۵۰۰۰)شناسایی می گردد. در مجموع سود ناویژه سال ۱۳X۹ معادل مجموع سود ناویژه فروش ۱۳X۸ (۲۰۰۰ریال) و سودناویژه فروش ۱۳X۹ (۳۰۰۰ ریال) یعنی ۵۰۰۰ ریال می باشد.

۳۴ـ گزینه الف.

WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

برای محاسبه سود سال آخر یک پیمان به شرح زیر عمل می کنیم:

هزینه های واقعی پیمان – مبلغ پیمان = سود واقعی پیمان

سودشناسایی شده تا به حال– سود واقعی پیمان= سود سال آخر پیمان

۳۵ـ گزینه الف.

درصد تکمیل پیمان عبارت است از نسبت کل هزینه های متحمله تا به حال به کل هزینه های برآوردی

۳۶ـ گزینه د.

درصد پیشرفت کار تا سال ۱۳X۱ = ۳۰۰۰۰۰ =x(۳۰۰۰۰۰۰ –۲۲۵۰۰۰۰)→x =٪۴۰

درصد پیشرفت کار تا سال ۱۳X۲ = ۱۸۰۰۰۰۰ / (۱۸۰۰۰۰۰ –۶۰۰۰۰۰۰) =٪۷۵

سود ناویژه تا سال ۱۳X۱ = ۷۵۰۰۰۰ x ٪۴۰ = ۳۰۰۰۰۰

سود نا ویژه تا سال ۱۳X۲ = ٪۷۵x(۳۰۰۰۰۰۰–۲۴۰۰۰۰۰) =۴۵۰۰۰۰

سود ناویژه در سال ۱۳X۲ برابر است با سود شناسایی شده تا سال ۱۳X۲ (۴۵۰۰۰۰ هزار ریال) به کسر سود ناویژه شناسایی شده تا سال ۱۳X۱ (۳۰۰۰۰۰ هزار ریال)، لذا سود سال ۱۳X۲، ۱۵۰۰۰۰ هزار ریال خواهد بود.

۳۷ـ گزینه ج.

طبق استانداردهای حسابداری، درآمد عملیاتی باید به ارزش منصفانه ما به ازای دریافتی یا دریافتنی اندازه گیری شود.

۳۸ـ گزینه ب.

تا زمانیکه کالای امانی توسط حق العمل کار به فروش نرفته، موجودی کالا جزء موجودی کالای مالک آن (آمر) گزارش شده و وی حق شناسایی هیچ گونه درآمدی را ندارد. پس از فروش کالا توسط حق العمل کار، درآمد شناسایی می شود.

۳۹ـ گزینه د.

طبق استانداردهای حسابداری، میزان تکمیل پیمان به طرق مختلف قابل تعیین است. (۳ گزینه اول) اما مبلغ دریافتی و دریافتنی بابت پیشرفت کار و نیز پیش دریافت از کارفرمایان معمولاً منعکس کننده کار انجام شده نیست.

۴۰ـ گزینه د.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بخش چهارم

درک ترازنامه

الف.عناصر ترازنامه

در یک تاریخ مشخص، خلاصه ای از حساب های دارایی، بدهی و حقوق مالکانه و مانده حساب ها ارائه می شود که اصطلاحاً آنرا ترازنامه می نامند. توصیف دیگر آن است که ترازنامه صورت منابع اقتصادی (دارایی ها) در اختیار یک واحد تجاری و ادعای نسبت به (و یا منافع در) این منابع (بدهی ها و حقوق مالکانه) در تاریخ صورت مالی می باشد. ترازنامه منبع اصلی اطلاعات برای ارزیابی نقدینگی و انعطاف پذیری مالی می باشد.

دارایی ها، منافع اقتصادی متّصور آتی می باشند که در نتیجه مبادلات گذشته در کنترل واحد تجاری هستند. دارایی ها می توانند توسط فعالیت های عملیاتی (مثلاً ایجاد سود خالص)، فعالیت های سرمایه گذاری (مثلاً خرید تجهیزات تولیدی)، و فعالیت های تأمین مالی (مثلاً انتشار بدهی) ایجاد شوند. جدول ۱ برخی از رایج ترین انواع دارایی ها که در ترازنامه می آیند را لیست کرده است.

جدول ۱ـ رایج ترین حساب های ترازنامه ای

- ✓ نقد
- ✓ حسابهای دریافتنی (تجاری)
- ✓ موجودی کالا
- ✓ پیش پرداخت هزینه
- ✓ سرمایه گذاری ها
- ✓ اموال، ماشین آلات و تجهیزات
- ✓ دارایی های نامشهود
- ✓ دارایی های مالیاتی معوق
- ✓ دارایی های بازنشستگی

بدهی ها، تعهدات واحد تجاری ناشی از مبادلات گذشته هستند که انتظار می رود منجر به جریان خروجی منافع اقتصادی در آینده شوند. بدهی ها توسط فعالیت های تأمین مالی (مثلاً انتشار بدهی) و فعالیت های عملیاتی (مثلاً شناسایی هزینه قبل از پرداخت) ایجاد می شوند. جدول ۲ برخی از رایج ترین انواع بدهی ها که در ترازنامه می آیند را لیست کرده است.

جدول ۲ـ رایج ترین حساب های بدهی

- ✓ حسابهای پرداختنی (تجاری)
- ✓ هزینه های معوق
- ✓ پیش دریافت درآمد

WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

- ✓ اسناد پرداختنی
- ✓ اوراق قرضه پرداختنی
- ✓ تعهدات اجاره سرمایه ای (مالی)
- ✓ بدهیهای بازنشستگی
- ✓ بدهی های مالیاتی معوق

در تعریف هر دوی دارایی و بدهی این نکته نهفته است که تأثیر اقتصادی آتی محتمل است و می تواند به طور قابل اتکایی اندازه گیری شود.

حقوق صاحبان سهام (سرمایه)، منافع باقیمانده در دارایی هاست که بعد از کسر کردن بدهیها باقی می ماند. به حقوق صاحبان سهام، خالص دارایی ها نیز می گویند. حقوق صاحبان سهام از طریق فعالیت های تأمین مالی (مثلاً انتشار سهام سرمایه) و فعالیت های عملیاتی (مثلاً ایجاد سود خالص) ا یجاد می شوند. جدول ۳ حسابهای سرمایه ای را که بیشتر رایج هستند، لیست می کند.

جدول۳ـ حسابهای رایج حقوق صاحبان سرمایه

- ✓ سهام سرمایه
- ✓ سرمایه پرداخت شده اضافی (سرمایه مازاد بر ارزش اسمی)
- ✓ سهام خزانه
- ✓ منافع غیرکنترلی در فرعی (سهم اقلیت)
- ✓ سود انباشته
- ✓ انباشته سایر اقلام سود جامع

ترازنامه برای سرمایه گذاران و اعتبار دهندگان حائز اهمیت است. با اینحال، تحلیل گر باید با محدودیت های ترازنامه آشنا باشد. تمامی دارایی ها و بدهی ها در ترازنامه گزارش نمی شوند و حتی آن هایی که در ترازنامه می آیند لزوماً به ارزش منصفانه گزارش نمی شوند.

ب. نحوه ارائه ترازنامه

شکل استانداردی برای ارائه ترازنامه وجود ندارد. با اینحال، دو شکل رایج ارائه ترازنامه عبارتند از: شکل حساب و شکل گزارش.

در ترازنامه ای که به شکل حساب ارائه می گردد، دارایی ها در سمت راست و بدهی ها و حقوق مالکانه در سمت چپ ترازنامه فهرست می شوند.

در شکل گزارش، ابتدا دارایی ها فهرست می شوند و سپس بدهی ها و حقوق مالکانه. طبقه بندی معمول ترازنامه به شکل زیر می باشد:

www.SEBA.ir
abcBourse.ir @abcBourse_ir مرجع آموزش بورس بازنشر:

شکل نمونهترازنامه

۱۳x۹/۱۲/۲۹

دارایی ها	**بدهی ها و حقوق صاحبان سهام**
دارایی های جاری:	بدهی های جاری:
وجه نقد	اسناد پرداختنی
سرمایه گذاری های کوتاه مدت	حسابهای پرداختنی
دریافتنی های کوتاه مدت	هزینه های معوق (بدهی های معوق)
موجودی کالا	بدهی های بلند مدت:
پیش پرداخت های هزینه	ذخایر
	حقوق صاحبان سرمایه (مالکانه):
دارایی های غیرجاری:	سرمایه پرداخت شده
دارایی های ثابت (اموال،ماشین آلات وتجهیزات)	سود انباشته
دارایی های نامشهود	انباشته سایر اقلام سود و زیان جامع
سرمایه گذاری های بلند مدت	
سایر دارایی ها	

در ترازنامه فوق، طبقه بندی اقلام دارایی و بدهی براساس درجه نقدینگی (نقدگونه گی) صورت گرفته است. ترازنامه فوق نمونه ای از ترازنامه طبقه بندی شده می باشد.

طبق استاندارد حسابداری شماره ۱ ایران، ترازنامه بایدحداقل حاوی اقلام اصلی زیر باشد:

۱ـ دارایی های ثابت مشهود، ۲ـ دارایی های نامشهود، ۳ـ سرمایه گذاری ها، ۴ـ موجودی مواد وکالا، ۵ ـ حسابها و اسناد دریافتنی تجاری و سایر حساب ها و اسناد دریافتنی، ۶ـ موجودی نقد، ۷ـ حساب ها و اسناد پرداختنی تجاری و سایر حساب ها و اسناد پرداختنی، ۸ـ ذخیره مالیات، ۹ـ ذخیره مزایای پایان خدمت کارکنان، ۱۰ـ بدهی های بلند مدت، ۱۱ـ سهم اقلیت، و ۱۲ـ سرمایه و اندوخته ها. علاوه بر موارد فوق، ممکن است به موجب سایر استانداردهای حسابداری، ارائه اقلام اصلی و جمع های فرعی دیگری در ترازنامه الزامی باشد یا برای ارائه وضعیت مالی واحد تجاری به نحو مطلوب ضرورت داشته باشد. استاندارد حسابداری شماره ۱، ترتیب یا شکل ارائه اقلام را تعیین نمی کند. موارد فوق فهرست آن گروه از اقلام اصلی را ارائه می کند که به لحاظ ماهیت یا کارکرد به اندازه ای با یکدیگر متفاوتند که ارائه جداگانه آن ها در ترازنامه ضرورت می یابد. در موارد زیر، اقلام اصلی یاد شده تعدیل می شود:

الف: هرگاه استاندارد حسابداری دیگری ارائه جداگانه یک قلم را در ترازنامه الزامی کند، یا زمانی که مبلغ، ماهیت یا کارکرد یک قلم به گونه ای باشد که ارائه جداگانه آن به ارائه مطلوب وضعیت مالی واحد تجاری کمک کند، آن قلم به اقلام اصلی اضافه می شود، و

ب: شرح یا ترتیب درج اقلام ممکن است با توجه به ماهیت واحد تجاری و ماهیت معاملات آن و به منظور فراهم آوردن اطلاعات لازم جهت درک کلی وضعیت مالی واحد تجاری تعدیل شود.

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

اقلام اصلی فوق به لحاظ ماهیت جنبه عام دارد. برای مثال، اقلامی از قبیل سرقفلی (اعم از سرقفلی محل کسب و سرقفلی ناشی از ترکیب واحدهای تجاری) و دارایی های ناشی از مخارج توسعه که در استانداردهای جداگانه ای مورد بحث قرار گرفته اند را می توان در ترازنامه تحت قلم اصلی دارایی های نامشهود طبقه بندی کرد.

واحد تجاری باید طبقات فرعی اقلام اصلی را که متناسب با عملیات واحد تجاری طبقه بندی شده است، در ترازنامه یا یادداشت های توضیحی افشا کند. در صورت لزوم، هر قلم فرعی باید بر حسب ماهیت به اقلام فرعی تری طبقه بندی شود و مبالغ پرداختنی به / دریافتنی از واحد تجاری اصلی، سایر واحدهای تجاری گروه و سایر اشخاص وابسته باید جداگانه افشا شود. واحد تجاری هم چنین باید موارد زیر را در ترازنامه یا در یادداشت های توضیحی افشا کند:

الف: برای هر یک از طبقات سهام:

۱ـ تعداد سهام مصوب،

۲ـ تعداد سهام منتشر شده و میزان سرمایه پرداخت شده،

۳ـ ارزش اسمی هر سهم،

۴ـ حقوق، مزایا و محدودیت های مربوط، و

۵ـ سهام واحد تجاری که در مالکیت واحدهای تجاری فرعی و وابسته است.

ب: مبالغ دریافتی بابت افزایش سرمایه قبل از ثبت قانونی آن،

ج: صرف سهام،

د: ماهیت و موضوع هر یک از اندوخته ها، و

هـ : مبالغ منظور شده در صورت های مالی بابت سود سهام.

ج. تأثیر استفاده از حسابداری مبنای تعهدی بر دارایی ها و بدهی ها.

دارایی ها و بدهی ها توسط مبادلات واحد تجاری به وجود می آیند. به عنوان مثال اگر شرکتی در قبال دریافت وجه نقد، اوراق قرضه منتشرکند دارایی (نقد) افزایش می یابد و بدهی (اوراق قرضه پرداختنی) افزایش می یابد.

مدل تعهدی حسابداری نیز دارایی ها و بدهی ها را به وجود می آورد. طبق حسابداری تعهدی، شناسایی درآمد و هزینه لزوماً با دریافت و پرداخت وجه نقد همخوانی و مطابقت ندارد. به ویژه:

ـ نقد دریافتی بابت شناسایی درآمد از قبل، منجر به افزایش دارایی ها (نقد) و افزایش در بدهی (پیش دریافت درآمد) می شود. زمانیکه درآمد کسب شد، بدهی (پیش دریافت درآمد) کاهش می یابد و حقوق مالکانه (سود انباشته) افزایش می یابد.

ـ شناسایی درآمد قبل از اینکه وجه نقد دریافت شود، منجر به افزایش در دارایی ها (حسابهای دریافتنی) و افزایش در حقوق مالکانه (سود انباشته) می شود. زمانیکه وجه نقد وصول شد، یک دارایی (نقد) افزایش می یابد و دارایی دیگر (حساب های دریافتنی) کاهش پیدا خواهدکرد.

ـ نقد پرداختنی بابت شناسایی هزینه از قبل، منجر به کاهش در یک دارایی (نقد) و افزایش در دارایی دیگر (پیش پرداخت هزینه) می شود. زمانیکه هزینه شناسایی شد، دارایی ها (پیش پرداخت هزینه) کاهش و سرمایه (سود انباشته) کاهش می یابد.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ـ شناسایی هزینه قبل از اینکه وجه نقد پرداخت شود، منجر به افزایش در بدهی (هزینه معوق) و کاهش در سرمایه (سود انباشته) می شود. زمانیکه هزینه پرداخت گردید، دارایی ها (نقد) کاهش و بدهی ها (هزینه معوق) کاهش می یابد.

د. تشابهات و تمایزات دارایی ها و بدهی های جاری و غیرجاری

دارایی های جاری، وجوه نقد و دارایی های دیگری هستند که به طور معقول می توان انتظار داشت ظرف یک سال یا یک چرخه عملیات ـ هرکدام طولانی تر است ـ به وجه نقد تبدیل و یا مصرف شوند. چرخه عملیات، مدت زمان بین تحصیل کالا و تبدیل آن به وجه نقد می باشد. هر دارایی که قصد استفاده از آن به غیر از عملیات جاری باشد، باید از دارایی های جاری خارج شود؛ مثلاً، وجوه نقدی که به قصد بازپرداخت بدهی بلند مدت کنار گذاشته شده است (وجوه استهلاکی)، نباید در قالب دارایی جاری طبقه بندی شود. دارایی های جاری معمولاً براساس نقدینگی ارائه می شوند که بدین ترتیب، وجه نقد دارای بیشترین نقدینگی می باشد. دارایی های جاری اطلاعاتی را در مورد فعالیت های عملیاتی واحد تجاری آشکار می کنند.

بدهی های جاری، تعهداتی هستند که انتظار می رود از طریق استفاده از دارایی های جاری موجود و یا ایجاد بدهی های جاری دیگر حذف شوند. هر تعهد، برای این که حائز طبقه بندی در قالب بدهی جاری باشد، باید ظرف یک سال یا یک چرخه عملیات ـ هر کدام طولانی تر است ـ تسویه شود.

تفاوت بین دارایی های جاری و بدهی های جاری را **سرمایه در گردش** گویند. سرمایه در گردش ناکافی می تواند نشاندهنده مشکلات نقدینگی باشد. در عوض، سرمایه در گردش بسیار زیاد هم می تواند نمایانگر عدم استفاده کافی از دارایی ها باشد.

دارایی هایی که انتظار نمی رود ظرف یک سال یا چرخه عملیات ـ هر کدام طولانی تر است ـ به وجه نقد تبدیل گشته یا مصرف شوند، در قالب غیرجاری طبقه بندی می شوند. دارایی های غیرجاری اطلاعاتی را در مورد فعالیت های سرمایه گذاری شرکت در اختیار قرار می دهند. بدهی های غیرجاری نیز معیارهای بدهی های جاری را احراز نمی کنند. بدهی های غیرجاری اطلاعاتی را در مورد فعالیت های تأمین مالی بلند مدت شرکت در اختیار قرار می دهند.

لازم به ذکر است که استانداردهای حسابداری بین الملل، طبقه بندی براساس دارایی های جاری و غیرجاری را الزامی می کند، مگر اینکه ارائه مبتنی بر نقدینگی، مربوط تر باشد (مثل صنعت بانکداری).

ه. انواع مبانی اندازه گیری دارایی ها و بدهی ها شامل روش های بهای تمام شده تاریخی و ارزش منصفانه

طبق استانداردهای کنونی حسابداری، ترازنامه شامل ترکیبی از ارزش های تاریخی و منصفانه می باشد به علاوه، برخی اوقات از بهای جایگزینی و ارزش فعلی جریانات نقدی آتی برای اندازه گیری دارایی ها و بدهی ها استفاده می شود.

بهای تاریخی، ارزشی است که در تاریخ تحصیل مبادله می شود. بهای تاریخی قابل تأیید و عینی است اما به دلیل تغییرات قیمت ها در طی زمان، مربوط بودن آن در تجزیه و تحلیل سرمایه گذاری کاهش می یابد.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ارزش منصفانه، مقداری است که طبق آن یک دارایی را می توان خرید یا فروخت، یا اینکه یک بدهی می تواند تحمل شود یا تسویه شود، بین گروههایی که نسبت به این مبادله آگاه و خواهان (راضی) می باشند. ارزش منصفانه تا حد بسیار زیادی ذهنی است.

به دلیل ترکیب مبناهای اندازه گیری، ارزش ترازنامه ای دارایی ها را نمی توان به عنوان ارزش کل شرکت تفسیر کرد. تحلیل گران می بایستی ترازنامه را تعدیل کنند تا بهتر بتوانند ارزش های بالقوه سرمایه گذاری شرکت را ارزیابی کنند.

دارایی ها و بدهی های مرتبط با آن ها معمولاً در ترازنامه با یکدیگر تهاتر نمی شوند. به عنوان مثال، اگر شرکتی تجهیزات تولیدی به مبلغ ۳ میلیون ریال خریداری کند و ۲ میلیون از این مبلغ را استقراض کند، دارایی و بدهی ایجاد شده به طور جداگانه در ترازنامه نشان داده می شوند.

یادداشت های توضیحی صورت های مالی باید اطلاعات زیر را در مورد اندازه گیری دارایی ها و بدهی های شرکت افشا کند:

ـ مبنای اندازه گیری.

ـ ارزش موجودی کالا براساس طبقه بندی های مختلف آن ها.

ـ مقدار موجودی کالا که به ارزش منصفانه منهای هزینه های فروش نگهداری می شود.

ـ موجودی کالا که به عنوان وثیقه بدهیها هستند.

ـ موجودی کالا که به عنوان هزینه شناسایی شده اند.

ـ حذف ها و معکوس شدن ها همراه با توصیف شرایطی که منجر به این موارد شده است.

و. انواع دارایی ها

دارایی های جاری

دارایی های جاری، وجوه نقد و دارایی های دیگری هستند که به طور معقول می توان انتظار داشت ظرف یک سال یا یک چرخه عملیات ـ هر کدام طولانی تر است ـ به وجه نقد تبدیل یا مصرف شوند. برخی از دارایی های جاری رایج شامل موارد زیر می شود:

ـ نقد

ـ حسابهای دریافتنی (تجاری) ـ مقداری که انتظار می رود از فروش کالا و خدمات وصول شود. دریافتنی ها معمولاً خالص از ذخیره مطالبات مشکوک الوصول گزارش می شوند. به دلیل ماهیت ذخیره مطالبات مشکوک الوصول، خالص دریافتنی ها جزء تهاتر محسوب نمی شود.

ـ موجودی مواد و کالا ـ اقلامی که برای فروش نگهداری می شوند یا در تولید کالاهایی که به منظور فروش تولید می شوند مورد استفاده قرار می گیرند. شرکت های تولیدی به طور جداگانه موجودی کالا را بر اساس طبقات مواد خام، کار در جریان پیشرفت و کالای ساخته شده گزارش می کنند.

ـ اوراق بهادار قابل داد و ستد ـ اوراق بهادار بدهی یا سرمایه که در بازار عمومی مبادله می شوند (مثل اوراق خزانه، صندوقهای مشترک و ...)

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ـ سایر دارایی های جاری شامل پیش پرداخت هزینه

موجودی مواد و کالا به اقل بهای تمام شده و خالص ارزش بازیافتنی گزارش می شود. خالص ارزش بازیافتنی عبارت است از قیمت فروش موجودی مواد و کالا منهای بهای برآوردی تکمیل و کنارگذاری. برای یک شرکت تولیدی، بهای موجودی کالا شامل مواد مستقیم، دستمزد مستقیم و سربار کارخانه می باشد. بهای موجودی مواد و کالا شامل موارد زیر نمی باشد:

ـ مقادیر غیرعادی مواد ضایع شده، دستمزد و سربار

ـ هزینه های نگهداری فراتر از فرآیند تولید

ـ سربار اداری

ـ هزینه های کنارگذاری (فروش)

برخی از شرکت ها برای اندازه گیری موجودی مواد و کالا از روش هزینه یابی استاندارد و روش خرده فروشی استفاده می کنند. در روش هزینه یابی استاندارد که اغلب توسط شرکت های تولیدی مورد استفاده قرار می گیرد، بهای از پیش تعیین شده ای به کالاهای تولید شده تخصیص می یابد. شرکت هایی که از روش خرده فروشی استفاده می کنند، موجودی کالا را به قیمت های خرده فروشی اندازه گیری می کنند و سپس به منظور انعکاس بهای تمام شده، سود ناخالص را کسر می کنند.

بدهی های جاری

بدهی های جاری تعهداتی هستند که انتظار می رود از طریق استفاده از دارایی های جاری موجود و یا ایجاد بدهی های جاری دیگر حذف شوند.

هر تعهد، برای اینکه حائز طبقه بندی در قالب بدهی جاری باشد، باید ظرف یک سال یا یک چرخه عملیاتی ـ هرکدام طولانی تر است ـ تسویه شود.

ـ حسابهای پرداختنی (تجاری)، مقادیری هستند که به عرضه کنندگان کالا یا خدمات بابت خرید نسیه بدهکار هستیم.

ـ اسناد پرداختنی، تعهداتی به شکل اسناد تعهدی می باشند که به بستانکاران بدهکار هستیم. اگر تاریخ سررسید این اسناد بیشتر از یک سال باشد در زمره بدهی های غیرجاری قرار می گیرند.

ـ حصه (سهم) جاری بدهی بلند مدت، قسمتی از اصل بدهی می باشد که در یک سال یا یک چرخه عملیاتی، هرکدام که طولانی تر است ـ سررسید می شود.

ـ مالیات پرداختنی، مالیات جاری است که در صورت سود و زیان شناسایی شده است اما هنوز پرداخت نشده است.

دارایی های مشهود

دارایی های بلند مدتی که ماهیت فیزیکی دارند به عنوان دارایی های مشهود شناخته می شوند. دارایی های مشهود مانند اموال، ماشین آلات، تجهیزات و منابع طبیعی به بهای تاریخی منهای استهلاک انباشته یا انقضای انباشته در ترازنامه گزارش می شوند. بهای تاریخی شامل بهای اصلی دارایی به علاوه تمام هزینه های لازم به منظور آماده کردن دارایی برای استفاده (مانند حمل و نصب) می باشد.

زمین نیز که یکی از دارایی های مشهود است به بهای تاریخی گزارش می شود. با اینحال، زمین مستهلک نمی شود.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

دارایی های مشهودی که در عملیات شرکت مورد استفاده قرار نمی گیرند باید به عنوان دارایی های سرمایه گذاری طبقه بندی شوند.

دارایی های نامشهود

دارایی های نامشهود، دارایی های بلندمدتی هستند که فاقد ماهیت فیزیکی می باشند. اوراق بهادار مالی به عنوان دارایی های نامشهود در نظر گرفته نمی شوند. ارزش یک دارایی نامشهود قابل تعیین، مبتنی بر حق یا امتیازی است که در یک دوره محدود به مالک آن منتقل شده است. بر این اساس، بهای یک دارایی نامشهود قابل تعیین در طی عمر مفیدش منقضی می شود. مثال هایی از دارایی های نامشهود قابل تعیین شامل حق اختراع ها، مارک های تجاری یا کپی رایت ها می باشد. توجه کنید که ارزش دارایی های نامشهودی که توسط خود شرکت تولید شده است، در ترازنامه ثبت نمی شود.

دارایی نامشهودی که غیرقابل تعیین است، نمی تواند به طور جداگانه خریداری شود و ممکن است عمرنامحدودی داشته باشد. دارایی های نامشهود با عمرنامحدود منقضی نمی شوند، اما حداقل سالانه در معرض آزمون کاهش ارزش قرار می گیرند. بهترین مثال در مورد دارایی نا مشهود غیرقابل تعیین، سرقفلی است.

دارایی های نامشهودی که خریداری می شوند در ترازنامه به بهای تاریخی منهای انقضای انباشته گزارش می شوند. به غیر از برخی هزینه های قانونی، دارایی های نامشهودی که توسط خود شرکت توسعه یافته و ایجاد شده اند، به محض وقوع هزینه می شوند. تمام موارد زیر به محض وقوع هزینه می شوند:

- هزینه های راه اندازی و آموزش
- سربار اداری
- تبلیغات
- هزینه های تجدید مکان و تجدید سازمان

برخی تحلیل گران برای مقاصد تحلیلی خود، دارایی های نامشهود به ویژه دارایی های نامشهود غیرقابل تعیین را کنار می گذارند.با اینحال، تحلیل گران می بایستی ارزش هر دارایی نامشهودی را قبل از انجام تعدیلات مورد بررسی قرار دهند.

سرقفلی، مازاد قیمت خرید بر ارزش منصفانه دارایی ها و بدهیهای قابل تعیین تحصیل شده در یک تحصیل تجاری می باشد.

با طرح یک مثال به محاسبه ارزش سرقفلی می پردازیم.

مثال:

شرکت الف با پرداخت مبلغ ۶۰۰ میلیون ریال، سهام جاری شرکت ب را تحصیل نمود. در تاریخ تحصیل، ترازنامه شرکت ب به شرح زیر بود:

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ترازنامه شرکت ب

	ارزش دفتری (میلیون ریال)
دارایی جاری	۸۰
اموال ماشین آلات (خالص)	۷۶۰
سرقفلی	۳۰
بدهی ها	۴۰۰
حقوق صاحبان سرمایه	۴۷۰

ارزش منصفانه اموال و ماشین آلات، ۱۲۰ میلیون ریال بیشتر از ارزش دفتری آن می باشد. ارزش منصفانه و ارزش دفتری سایر دارایی ها و بدهی ها با یکدیگر برابر است. مقدار سرقفلی را محاسبه کنید.

پاسخ:

ارزش منصفانه خالص دارایی های شرکت ب برابر است با ۵۶۰ میلیون ریال [۴۰۰ـ (۱۲۰+۷۶۰+۸۰)]. توجه کنید که سرقفلی گزارش شده در ترازنامه شرکت ب (۳۰ میلیون ریال) یک دارایی غیرقابل تعیین است و بنابر این در محاسبه سرقفلی مربوط به شرکت نادیده گرفته می شود.

ارزش منصفانه خالص دارایی ها – قیمت خرید = سرقفلی

۶۰۰ – ۵۶۰ = ۴۰

پس سرقفلی شرکت الف برابر است با ۴۰ میلیون ریال.

توجه کنید که سرقفلی حسابداری با سرقفلی اقتصادی با یکدیگر تفاوت دارند. سرقفلی اقتصادی از عملکرد مورد انتظار آتی شرکت ناشی می شود، درحالیکه سرقفلی حسابداری در نتیجه تحصیل های گذشته است.

همانطور که گفته شد سرقفلی منقضی نمی شود اما باید حداقل سالانه در معرض آزمون کاهش ارزش قرار گیرد. اگر کاهش ارزش یافته باشد، سرقفلی باید کاهش یابد و مبلغ زیان در صورت سود و زیان شناسایی می شود. زیان کاهش ارزش، جریانات نقدی را تحت تأثیر قرار نمی دهد. تا زمانیکه سرقفلی کاهش ارزش نداشته باشد، به طور نامحدود در ترازنامه باقی می ماند.

از آنجایی که سرقفلی منقضی نمی شود، شرکت ها می توانند با تخصیص قیمت تحصیل بیشتر به سرقفلی و قیمت تحصیل کمتر به دارایی های قابل تعیین، سود خالص را در جهت بالا دستکاری کنند. در حقیقت، با اینکار هزینه استهلاک و انقضا کمتر می شود و در نتیجه سود خالص بالاتر خواهد شد.

زمانیکه نسبت های مالی محاسبه می شود، تحلیل گران باید برای مقاصد قابلیت مقایسه، سرقفلی را از ترازنامه و هزینه های کاهش ارزش سرقفلی را از صورت سود و زیان حذف کنند. هم چنین تحلیل گران باید تحصیل های آتی را بر حسب قیمت پرداختی نسبت به قدرت سودآوری دارایی های تحصیل شده ارزیابی کنند.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ز.انواع روش های طبقه بندی وافشای اوراق بهادار قابل داد و ستد (سریع المعامله) و غیرقابل داد و ستد در بازار

ابزارهای مالی هم در طرف راست ترازنامه (دارایی) و هم در طرف چپ ترازنامه (بدهی) انعکاس می یابند. دارایی های مالی شامل اوراق بهادار سرمایه گذاری (سهام و اوراق قرضه)، ابزار مشتقه، وام ها و دریافتنی ها می باشد. بدهی های مالی شامل ابزار مشتقه، اسناد پرداختنی و اوراق قرضه پرداختنی می باشد.

برخی دارایی ها و بدهی های مالی به ارزش منصفانه در ترازنامه گزارش می شوند، در حالیکه برخی دیگر به بهای تمام شده یا ارزش فعلی منعکس می شوند.

اوراق بهادار قابل داد و ستد به ۳ طبقه نگهداری شده تا سررسید، معاملاتی و یا آماده برای فروش تقسیم بندی می شوند.

اوراق نگهداری شده تا سررسید، اوراق بهادار بدهی هستند که با هدف نگهداری تا سررسید تحصیل می شوند. این اوراق در ترازنامه به بهای منقضی شده گزارش می شود. بهای منقضی شده برابر است با ارزش اسمی منهای هرگونه کسر منقضی نشده یا به علاوه هرگونه صرف منقضی نشده. تغییرات بعدی در ارزش بازار نادیده گرفته می شود.

اوراق معاملاتی، اوراق بهادار بدهی و سرمایه هستند که با هدف سودآوری در مدت زمان کوتاه تحصیل می شوند. اوراق معاملاتی در ترازنامه به ارزش منصفانه گزارش می شوند. سودها و زیان های تحقق نیافته، یعنی تغییرات در ارزش بازار قبل از فروش اوراق بهادار، در صورت سود و زیان گزارش می شود.

اوراق آماده برای فروش، اوراق بهادار بدهی یا سرمایه هستند که حائز هیچکدام یک از شرایط دو اوراق بهادار فوق نباشند. این اوراق نیز به ارزش منصفانه در ترازنامه گزارش می شوند. با اینحال، هرگونه سود یا زیان تحقق نیافته در صورت سود و زیان نمی آید، بلکه در سایر اقلام سود جامع به عنوان بخشی از حقوق صاحبان سرمایه گزارش می شود.

سود تقسیمی و درآمد بهره و سود و زیان تحقق یافته برای تمامی ۳ طبقه فوق در صورت سود و زیان گزارش می شود. جدول زیر، طبقه بندی های متفاوت اوراق بهادار سرمایه گذاری را نشان می دهد.

جدول ۴ـ خلاصه طبقه بندی اوراق بهادار سرمایه گذاری

	معاملاتی	آماده برای فروش	نگهداری شده تا سر رسید
ترازنامه	ارزش منصفانه	ارزش منصفانه	بهای منقضی شده
صورت سود و زیان	سود تقسیمی/	سود تقسیمی/	سود تقسیمی/
	بهره/	بهره/	بهره/
	سودوزیان تحقق یافته و تحقق نیافته	سودوزیان تحقق یافته	سود و زیان تحقق یافته

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار

مثال: شرکت ج اوراق قرضه ی ۶ درصدی به مبلغ ۱۰۰۰۰۰۰ ریال در ابتدای سال خریداری کرد. اخیراً نرخهای بهره افزایش یافته و ارزش بازار اوراق قرضه ۲۰۰۰۰ ریال کاهش یافته است. تأثیر این رویداد را بر صورت های مالی شرکت ج طبق هر کدام یک از طبقه بندی های اوراق بهادار سرمایه گذاری بررسی کنید.

پاسخ:

اگر اوراق قرضه به عنوان نگهداری شده تا سررسید طبقه بندی شود، اوراق قرضه به مبلغ ۱۰۰۰۰۰۰ ریال در ترازنامه گزارش خواهد شد.درآمد بهره به مبلغ ۶۰۰۰۰ ریال(۶٪X ۱۰۰۰۰۰۰) نیز در صورت سود و زیان گزارش خواهد شد.

اگر اوراق قرضه به عنوان اوراق معاملاتی طبقه بندی شود، اوراق قرضه به مبلغ ۹۸۰۰۰۰ ریال در ترازنامه گزارش خواهدشد. ۲۰۰۰۰ ریال زیان تحقق نیافته و ۶۰۰۰۰ ریال درآمد بهره، هر دو در صورت سود و زیان گزارش خواهند شد.

اگر اوراق قرضه به عنوان آماده برای فروش طبقه بندی شود، اوراق قرضه به مبلغ ۹۸۰۰۰۰ ریال در ترازنامه گزارش خواهد شد. درآمد بهره ۶۰۰۰۰ ریالی در صورت سود و زیان می آید. ۲۰۰۰۰ ریال زیان تحقق نیافته در صورت سود و زیان نمی آید، بلکه به عنوان تغییر در حقوق صاحبان سهام (سایر اقلام سود جامع) گزارش می شود.

اکثر بدهی های مالی مثل اوراق قرضه پرداختنی و اسناد پرداختنی به بهای منقضی شده گزارش می شوند. ابزار مشتقه هم چنین ابزار های مالی غیر مشتقه که ریسک آن ها با ابزار مشتقه مصون سازی می شود، به ارزش منصفانه گزارش می شوند.

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مفاهیم کلیدی

- ✓ دارایی ها، منافع اقتصادی آتی محتمل شرکت هستند که در نتیجه مبادلات گذشته، تحت کنترل یا مالکیت واحد تجاری می باشند.

  بدهی ها، تعهدات واحد تجاری در نتیجه مبادلات گذشته هستند که انتظار می رود منجر به جریان خروجی منافع اقتصادی در آینده شوند.

  حقوق صاحبان سرمایه، منافع باقیمانده هستند که بعد از کسر کردن بدهی ها از دارایی ها باقی می ماند.
- ✓ ترازنامه اطلاعاتی در مورد دارایی های شرکت، چگونگی ایجاد سرمایه، جریانات نقدی محتمل ناشی از موجودی کالا و دریافتنی ها، بدهی های آن، نقدینگی کوتاه مدت و استفاده شرکت از اهرم مالی در اختیار می گذارد.
- ✓ ترازنامه به شکل حساب، دارایی ها را در طرف راست و بدهی ها و سرمایه را در طرف چپ لیست می کند. شکل گزارش ترازنامه، دارایی ها و بدهی ها و سرمایه را در یک ستون لیست می کند. ترازنامه طبقه بندی شده، حساب ها را براساس جمع های فرعی مثل دارایی ها و بدهی های جاری طبقه بندی می کند.
- ✓ طبق حسابداری تعهدی، فروش مازاد بر نقد دریافتی، دارایی ها را افزایش می دهد و مخارج مازاد بر نقد پرداختی، بدهی ها را افزایش می دهد.
- ✓ ارزش های ترازنامه، ترکیبی از بهای تاریخی و ارزش منصفانه هستند.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تست های بخش چهارم

۱ـ کدام یک از گزینه های زیر، ویژگی اصلی و ضروری یک دارایی را بیان می کند؟

الف) یک دارایی، مشهود می باشد.
ب) یک دارایی به بهای تمام شده به دست آمده است.
ج) یک دارایی، منافع آتی دارد.
د) هیچکدام

۲ـ ترازنامه شرکت آلفا به شرح زیر است:

شرکت آلفا (ترازنامه۲۹ اسفند ۱۳۸۹) ارقام به میلیون ریال

	۱۳۸۹	۱۳۸۸
دارایی های جاری	۳۴۰	۲۸۰
دارایی های غیرجاری	۶۶۰	۶۳۰
کل دارایی ها	۱۰۰۰	۹۱۰
بدهی های جاری	۱۷۰	۱۱۰
بدهی های غیرجاری	۵۰	۵۰
کل بدهی ها	۲۲۰	۱۶۰
سرمایه	۷۸۰	۷۵۰
کل بدهی ها و حقوق صاحبان سرمایه	۱۰۰۰	۹۱۰

با توجه به ترازنامه فوق آیا این ترازنامه می تواند مثالی از شکل گزارش و براساس ارائه طبقه بندی شده باشد؟

	شکل گزارش	ارائه طبقه بندی شده
الف)	بله	بله
ب)	خیر	بله
ج)	بله	خیر
د)	خیر	خیر

۳ـ در ابتدای سال جاری، شرکت گاما کل اجاره عملیاتی سالانه خود را پرداخت کرد. تأثیر آنی این مبادله بر کل دارایی ها و کل بدهی های شرکت گاما چیست؟

	دارایی ها	بدهی ها
الف)	بدون تأثیر	بدون تأثیر
ب)	بدون تأثیر	کاهش
ج)	افزایش	کاهش
د)	کاهش	بدون تأثیر

۴ـ کدام یک از موارد زیر به احتمال زیاد حائز شرایط طبقه بندی در طبقه بدهی های جاری می باشد؟

الف) ادعاهای امکانپذیر تضمین محصول
ب) پرداخت های آتی اجاره عملیاتی
ج) مالیات بردرآمد برآوردی برای سال جاری
د) گزینه ب و ج

۵ ـ طبق نظر مراجع تدوین استاندارد حسابداری کدام یک از روش های ارزیابی برای موجودی کالا الزامی شده است؟

الف) اول بهای تمام شده و بهای جایگزینی
ب) فایفو
ج) میانگین موزون
د) اقل بهای تمام شده و خالص ارزش بازیافتنی

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۶ـ شرکت بتا از طریق شناسایی منافع بازنشستگی کارمندانش، سرقفلی نیروی انسانی به وجود آورده است. مشاور مستقل مدیریت، ارزش این سرقفلی را ۲۰۰ میلیون ریال برآورد کرده است. به علاوه، این شرکت اخیراً حق اختراعی را که توسط رقیبش توسعه داده شده، خریداری کرده است. این حق اختراع، عمرمفید برآوردی برابر با ۵ سال دارد. کدامیک از موارد زیر در ترازنامه شرکت بتا گزارش خواهد شد؟

الف) فقط سرقفلی
ب) فقط حق اختراع
ج) هم سرقفلی و هم حق اختراع
د) نه سرقفلی و نه حق اختراع

۷) در ابتدای سال جاری، شرکت اصلی تمام ۵۰۰۰۰۰ سهم شرکت فرعی را به مبلغ هر سهم ۱۵ ریال خریداری کرد. درست قبل از تاریخ تحصیل، ترازنامه شرکت فرعی، خالص دارایی ها را برابر ۶ میلیون ریال گزارش می کرد. شرکت اصلی، ارزش منصفانه ماشین آلات و تجهیزات شرکت فرعی را ۱ میلیون ریال بیشتر از آنچه که گزارش شده بود، برآورد کرد. شرکت اصلی بابت تحصیل شرکت فرعی چه مقدار سرقفلی گزارش می کند؟ (ارقام ریال)

الف) صفر
ب) ۵۰۰۰۰۰
ج) ۱۵۰۰۰۰۰
د) ۱۰۰۰۰۰۰

با استفاده از اطلاعات زیر به ۲ سؤال ۸ و ۹ پاسخ دهید.

در ابتدای سال جاری، شرکت لاندا ۱۰۰۰ سهم شرکت گاما را به قیمت هر سهم ۸۰ ریال خریداری کرد. در طی سال، شرکت گاما سود تقسیمی به ازای هر سهم ۴ ریال پرداخت کرد. در پایان سال جاری، قیمت هر سهم شرکت گاما برابر ۷۵ ریال می باشد.

۸) شرکت لاندا در ترازنامه پایان سال خود چه رقمی را باید به عنوان سرمایه گذاری در شرکت گاما تحت هر کدام از مفروضات زیر گزارش کند؟

	سرمایه گذاری به عنوان معاملاتی در نظرگرفته شود.	سرمایه گذاری به عنوان آماده برای فروش در نظر گرفته شود.
الف)	۷۵۰۰۰ ریال	۷۵۰۰۰ ریال
ب)	۷۵۰۰۰ ریال	۸۰۰۰۰ ریال
ج)	۸۰۰۰۰ ریال	۸۰۰۰۰ ریال
د)	۷۵۰۰۰ ریال	۷۶۰۰۰ ریال

۹ـ شرکت لاندا در صورت سود و زیان خود چه رقمی را باید تحت هرکدام از مفروضات زیر گزارش کند؟

	سرمایه گذاری به عنوان معاملاتی در نظرگرفته شود.	سرمایه گذاری به عنوان آماده برای فروش در نظر گرفته شود.
الف)	(۱۰۰۰) ریال	(۱۰۰۰) ریال
ب)	(۵۰۰۰) ریال	(۱۰۰۰) ریال
ج)	(۵۰۰۰) ریال	۴۰۰۰ ریال
د)	(۱۰۰۰) ریال	۴۰۰۰ ریال

۱۰ـ همه اقلام زیر جز دارایی های جاری محسوب می شوند، بجز ..... :

الف) موجودی کالا
ب) حساب های دریافتنی
ج) سرقفلی
د) وجه نقد

۱۱ـ حصه جاری وام بلند مدت در کدام یک از بخش های ترازنامه ثبت می شود؟

www.SBBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

الف) بدهی جاری
ب) بدهی بلند مدت
ج) دارایی بلند مدت
د) حقوق صاحبان سهام

۱۲ـ تمایز قائل شدن بین اقلام جاری و غیرجاری در ترازنامه و ارائه جمع فرعی برای دارایی های جاری و بدهی های جاری ..... نام دارد.

الف) شکل گزارش
ب) شکل حساب
ج) ترازنامه طبقه بندی شده
د) هیچکدام

۱۳ـ وجه نقد دریافتی از مشتریان برای محصولاتی که در آینده تحویل داده خواهد شد به عنوان ..... ثبت می شود.

الف) درآمد و دارایی
ب) دارایی و بدهی
ج) درآمد و بدهی
د) دارایی و سرمایه

۱۴ـ اندازه گیری اولیه سرقفلی:

الف) در معرض اختیار و انتخاب مدیریت نیست.
ب) براساس قیمت خرید تحصیل می باشد.
ج) براساس ارزش دفتری شرکت تحصیل شده می باشد.
د) تمامی موارد فوق.

۱۵ـ اگر گردش کل دارایی ها را به عنوان درآمد تقسیم بر میانگین کل دارایی ها در نظر بگیریم (اگر تمامی شرایط دیگر برابر باشد)، کاهش ارزش دارایی های بلند مدت شرکت منجر به افزایش کدام یک از موارد زیر می شود؟

الف) نسبت بدهی به سرمایه
ب) گردش کل دارایی ها
ج) نسبت بدهی به سرمایه و گردش کل دارایی ها
د) هیچکدام از نسبت بدهی به سرمایه و گردش کل دارایی ها

۱۶ـ برای دارایی های مالی که به عنوان اوراق معاملاتی طبقه بندی می شوند، سود و زیان تحقق نیافته چگونه در ترازنامه گزارش می شود؟

الف) سود و زیان تحقق نیافته اوراق معاملاتی شناسایی نمی شود.
ب) به عنوان تعدیلات سرمایه پرداخت شده هستند.
ج) در سود انباشته منظور می شوند (از طریق سود و زیان)
د) سود و زیان تحقق نیافته اوراق معاملاتی در ترازنامه گزارش نمی شود.

۱۷ـ برای دارایی های مالی که به عنوان آماده برای فروش طبقه بندی می شوند، سود و زیان تحقق نیافته چگونه در حقوق صاحبان سهام گزارش می شوند؟

الف) شناسایی نمی شود.
ب) به سود انباشته منتقل می شوند.
ج) یک قلم جداگانه هستند. (سایر اقلام سود جامع)
د) هیچکدام

۱۸ـ برای دارایی های مالی که به عنوان نگهداری شده تا سررسید طبقه بندی می شوند، سود و زیان تحقق نیافته چگونه در ترازنامه گزارش می شوند؟

الف) شناسایی نمی شود.
ب) به سود انباشته منتقل می شوند.
ج) یک قلم جداگانه هستند (سود و زیان ارزیابی).
د) یک قلم جداگانه هستند (سایر اقلام سود جامع).

۱۹ـ طبق استانداردهای بین المللی، سهم اقلیت چگونه در ترازنامه گزارش می شود؟

الف) به عنوان یک بدهی بلند مدت
ب) سهم اقلیت در ترازنامه گزارش نمی شود.
ج) به عنوان یک قلم بین بدهی ها و حقوق صاحبان سهام.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار

د) جداگانه گزارش می شود اما به عنوان قسمتی از حقوق صاحبان سهام.

۲۰ـ تجزیه و تحلیل ترازنامه با استفاده از ابزار مقیاس مشترک (common – Size) به سرمایه گذاران هشدار می دهد که:

الف)فروش شرکت افزایش یافته است.
ب) شرکت از دارایی هایش به طور کارآ و مؤثر استفاده می کند.
ج) شرکت از اهرم مشتری استفاده می کند.
د) تمامی موارد فوق

۲۱ـ سرمایه گذاری که در مورد پرداخت تعهدات کوتاه مدت شرکت نگران است، به احتمال بسیار زیاد کدام یک از موارد زیر را حائز اهمیت بیشتری می داند؟

الف) نسبت جاری
ب) نسبت بدهی به سرمایه
ج) بازده کل سرمایه
د) حاشیه سود

۲۲ـ آزمون نقدینگی شرکت توسط کدام یک از موارد زیر بهتر انجام می گیرد؟

الف) نسبت نقدی
ب) نسبت آنی
ج) نسبت جاری
د) هر ۳ مورد

۲۳ـ تحلیل گری قصد دارد در مورد احتمال ورشکستگی یک شرکت نظر دهد. کدام یک از نسبت های زیر می توانند به وی در این مورد کمک نمایند؟

الف) بازده حقوق صاحبان سهام
ب) نسبت جاری
ج) نسبت بدهی
د) حاشیه سود

۲۴ـ به توانایی شرکت در تغییر جریان های نقدی آتی در پاسخ به نیازها و فرصت های غیر منتظره ..... گویند.

الف) نقدینگی
ب) کارایی عملیاتی
ج) سودآوری
د) انعطاف پذیری مالی

۲۵ـ کدام عبارت در مورد ترازنامه صحیح نیست؟

الف) ترازنامه به یک عکس ایستا شباهت دارد.
ب) ترازنامه برای اندازه گیری مستقیم ارزش شرکت طراحی شده است.
ج) ترازنامه منبع اصلی اطلاعات در مورد نقدینگی شرکت محسوب می شود.
د) ممکن است برخی منابع اقتصادی که تحت مالکیت یا کنترل شرکت می باشد، در ترازنامه قید نشود.

۲۶ـ وجه نقد تخصیص یافته برای بازپرداخت بدهی بلند مدت تحت چه عنوانی طبقه بندی می شود؟

الف)دارایی جاری
ب) سرمایه گذاری
ج) کاهش در بدهی های بلند مدت
د) سود انباشته

۲۷ـ کدام یک از مانده های نقدی زیر در قسمت دارایی های جاری ترازنامه گزارش نمی شود؟

الف) منابع مالی نقد مورد استفاده برای مخارج تنخواه.
ب) سپرده های دیداری مورد استفاده برای اهداف عملیاتی تجاری.
ج) منابع مالی نقد برای توسعه آتی کارخانه
د) منابع مالی نقد برای پرداخت سود سهام

۲۸ـ حساب های دریافتنی کوتاه مدت معمولاً در ترازنامه به ..... گزارش می شوند.

الف) مبلغ کل فروش نسیه
ب) مبلغ کل فروش نسیه تعدیل شده بابت تورم
ج) ارزش فعلی جریان های نقدی مورد انتظار
د) مقدار وجه نقد وصولی مورد انتظار

۲۹ـ کدام یک از رویدادهای زیر باعث افزایش سرمایه در گردش می شود؟

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

الف) توزیع سود سهمی

ب) در دوره جاری درآمدی که قبلاً در قالب درآمد کسب نشده (پیش دریافت) طبقه بندی شوده بود، کسب می شود.

ج) حذف یک حساب دریافتنی

د) تسویه سهم جاری بدهی بلند مدت که قبلاً در قالب بلند مدت تأمین مالی مجدد شده بود.

۳۰ـ یک سرمایه گذار بالقوه در ارزیابی نقدینگی (نقدگونه گی) و انعطاف پذیری مالی اساساً بر کدام صورت مالی تکیه دارد؟

الف) ترازنامه
ب) صورت سود و زیان
ج) صورت سود انباشته
د) صورت جریان های نقدی

۳۱ـ شرکت نسترن در اول فروردین ۱۳۸۹ با انتشار ۷۵۰۰۰۰ ریال سهام و ۱۱۰۰۰۰ ریال استقراض فعالیت خود را آغاز کرد. شرکت طی اولین سال فعالیت خود ۸۲۰۰۰ ریال درآمد حاصل از فروش و خدمات مشاوره و ۶۴۰۰۰ ریال هزینه عملیاتی داشته است. در ۱۵ اسفند شرکت ۳۰۰۰ ریال سود نقدی، قابل پرداخت در ۱۸ فروردین ماه سال ۱۳۹۰ اعلام کرد. هیچگونه فعالیت دیگری در سال ۱۳۸۹ حقوق صاحبان سهام را تحت تأثیر قرار نداده است. اگر بدهی های شرکت در پایان اسفند ۱۳۸۹ به ۱۲۰۰۰۰ ریال افزایش یافته باشد، جمع دارایی ها در پایان اسفند ۱۳۸۹ چند ریال خواهد بود؟

الف) ۸۸۵۰۰۰
ب) ۸۸۲۰۰۰
ج) ۸۷۸۰۰۰
د) ۸۷۵۰۰۰

۳۲ـ شرکت شقایق در ۲۹ اسفند ۱۳۸۹ مانده حسابهای زیر را در اختیار داشته است:

وجه نقد نزد بانک ۲۲۵۰۰۰۰ ریال

وجه نقد در دست ۱۲۵۰۰۰ ریال

وجه نقد اندوخته برای طرح توسعه (انتظار می رود در سال ۱۳۹۰ استفاده شود) ۱۶۰۰۰۰۰ ریال

وجه نقد نزد بانک شامل ۶۰۰۰۰۰ ریال مانده جبرانی بابت وام های کوتاه مدت بوده که شرکت شقایق، برای برداشت از آن منع قانونی ندارد. در قسمت دارایی های جاری ترازنامه ۲۹ اسفند ۱۳۸۹ شرکت شقایق، جمع وجه نقد چند ریال گزارش خواهد شد؟

الف) ۱۷۷۵۰۰۰
ب) ۲۲۵۰۰۰۰
ج) ۲۳۷۵۰۰۰
د) ۳۹۷۵۰۰۰

۳۳ـ نحوه برخورد با معادل نقد در ایران چگونه است؟

الف) با وجه نقد ترکیب می شود.

ب) با وجه نقد ترکیب نمی شود.

ج) ترکیب یا عدم ترکیب آن با وجه نقد اختیاری است

د) تنها در حالتی که احتمال خطر کاهش ارزش آن ناچیز باشد، می تواند با وجه نقد ترکیب شود.

۳۴ـ کدام عبارت صحیح نیست؟

الف) بدهی که انتظار می رود طی چرخه عملیاتی معمول واحد تجاری یا ظرف یکسال از تاریخ ترازنامه، هرکدام طولانی تر است، تسویه شود، به عنوان بدهی جاری طبقه بندی می شود.

ب) دارایی که انتظار می رود طی چرخه عملیاتی معمول واحد تجاری یا ظرف یکسال از تاریخ ترازنامه، هر کدام طولانی تر است، به وجه نقد تبدیل شود، به عنوان دارایی جاری طبقه بندی می شود.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir
www.abcbourse.ir

ج) به مازاد دارایی های جاری بر بدهی های جاری، سرمایه در گردش اطلاق می شود.

د) سرمایه در گردش بیانگر ارزش ویژه واحد تجاری است.

۳۵ـ کدام یک از اقلام زیر عموماً بدهی جاری تلقی نمی شود؟

الف) حصه جاری وام های بلند مدت

ب) اندوخته طرح توسعه که قرار است سال دیگر به انجام برسد.

ج) بدهی مالیاتی و بدهی حق بیمه کارگران بیمه شده

د) پیش دریافت فروش

۳۶ـ یکی از حساب های بانکی شرکت نمونه که ۱۰۰۰۰۰۰۰ ریال موجودی دارد، توسط یکی از سازمان های دولتی بابت بدهی اعلام شده، مسدود شده است. شرکت به این بدهی اعتراض کرده است. با توجه به فرآیند طولانی رسیدگی، انتظار نمی رود تا پایان سال بعد از این حساب بانکی رفع مسدودی شود. مبلغ مذکور در کدام یک از سرفصل های ترازنامه منعکس می شود؟

الف) موجودی نقد

ب) سایر دارایی ها

ج) بدهی مربوط (به صورت کاهنده)

د) سرمایه گذاری های بلند مدت بانکی

۳۷ـ کدام یک از گزینه های زیر صحیح می باشد؟

الف) طبق استانداردهای کنونی حسابداری، ترازنامه شامل ترکیبی از ارزش های منصفانه و ارزش های تاریخی می باشد.

ب) استانداردهای حسابداری بین الملل، طبقه بندی براساس دارایی های جاری و غیرجاری را الزامی می کند مگر اینکه ارائه مبتنی بر نقدینگی، مربوط تر باشد (مثل صنعت بانکداری)

ج) دارایی ها و بدهی ها، مرتبط با آن معمولاً در ترازنامه با یکدیگر تهاتر نمی شوند.

د) هر ۳ گزینه صحیح می باشد.

۳۸ـ بهای موجودی مواد و کالا شامل کدام یک از گزینه های زیر می باشد؟

الف) سربار کارخانه

ب) هزینه های کنارگذاری (فروش)

ج) سربار اداری

د) مقادیر غیرعادی مواد ضایع شده، دستمزد و سربار

۳۹ـ کدام یک از گزینه های زیر جزء بهای تمام شده دارایی نامشهود محسوب می شود؟ (منظور دارایی نامشهودی است که توسط خود شرکت ایجاد شده)

الف) برخی هزینه های قانونی

ب) هزینه های راه اندازی و آموزش

ج) هزینه های تجدید مکان و تجدید سازمان

د) سربار اداری

۴۰ـ دارایی های نامشهودی که خریداری می شوند به چه ارزشی در ترازنامه منعکس می شود؟

الف) بهای تاریخی

ب) ارزش منصفانه

ج) اصلاً در ترازنامه گزارش نمی شود

د) بهای تاریخی منهای انقضای انباشته

www.SEO.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

پاسخ تست های بخش چهارم

۱ـ گزینه ج.

دارایی، منافع اقتصادی آتی است که در نتیجه مبادلات گذشته به دست آمده و تحت کنترل واحد تجاری می باشد. لازم به ذکر است که همه دارایی ها مشهود نیستند بلکه برخی از آنها مانند سرقفلی نامشهود می باشد. در ضمن برخی از دارایی ها هم در نتیجه اهدا به دست آمده اند.

۲ـ گزینه الف.

در شکل گزارش، دارایی ها و بدهی ها و سرمایه در یک ستون ارائه می شوند. ترازنامه طبقه بندی شده اقلام مشابه را با یکدیگر طبقه بندی می کند (مثلاً دارایی های جاری و غیرجاری یا بدهی های جاری و غیرجاری) و در نتیجه به ارقام قابل توجهی از هر کدام از جمع های کلی دست پیدا می کند.

۳ـ گزینه الف.

شرکت گاما هزینه اجاره خود را پیش پرداخت کرده است، پس هنوز هزینه اجاره وقوع نیافته است (تحمل نشده است). زمانیکه وجه نقد از قبل برای شناسایی یک هزینه پرداخت شود، یک دارایی (وجه نقد) کاهش می یابد و یک دارایی دیگر (پیش پرداخت هزینه) به همین مبلغ افزایش می یابد. بدهی ها طبق این مبادله تحت تأثیر قرار نمی گیرند.

۴ـ گزینه ج.

مالیات بر درآمد برآوردی برای سال جاری یک بدهی جاری است. برای شناسایی هزینه تضمین، نه تنها باید امکانپذیر باشد بلکه باید محتمل هم باشد. پرداخت های آتی اجاره عملیاتی هم در ترازنامه گزارش نمی شود.

۵ ـ گزینه د.

طبق استانداردهای حسابداری، موجودی کالا باید به اقل بهای تمام شده و خالص ارزش بازیافتنی ارزشگذاری شود. فایفو و میانگین موزون صرفاً دو فرض هستند که شرکت می تواند به انتخاب خود یکی از آنها را برگزیند.

۶ـ گزینه ب.

سرقفلی ای که توسط خود شرکت ایجاد شده و گسترش یافته است به محض وقوع، هزینه می شود. تنها حق اختراع خریداری شده توسط شرکت بتا در ترازنامه این شرکت گزارش می شود.

۷ـ گزینه ب.

ارزش منصفانه خالص دارایی ها – قیمت تحصیل = سرقفلی

= (۵۰۰۰۰۰ x ۱۵) – (۶۰۰۰۰۰۰ + ۱۰۰۰۰۰۰) = ۵۰۰۰۰۰

۸ـ گزینه الف.

اوراق معاملاتی و اوراق آماده برای فروش هر دو در ترازنامه به ارزش منصفانه گزارش می شوند. در پایان سال جاری، ارزش منصفانه سرمایه گذاری برابر است با ۷۵۰۰۰ ریال (سهم ۷۵X۱۰۰۰)

۹ـ گزینه د.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

اگر اوراق بهادار به عنوان اوراق معاملاتی در نظر گرفته شود، ۱۰۰۰ ریال زیان گزارش خواهد شد. [(۵X۱۰۰۰) – (۴ X۱۰۰۰)]. اگر اوراق بهادار به عنوان اوراق آماده برای فروش در نظر گرفته شود، ۴۰۰۰ ریال سود گزارش خواهد شد و ۵۰۰۰ ریال زیان تحقق نیافته در صورت سود و زیان نمی آید، بلکه در صورت سود و زیان جامع گزارش خواهد شد. (بخشی از حقوق صاحبان سرمایه)

۱۰ـ گزینه ج.

سرقفلی یک دارایی نامشهود است که در طبقه داراییهای بلند مدت طبقه بندی می شود. سایر گزینه ها جز دارایی های جاری محسوب می شوند.

۱۱ـ گزینه الف.

حصه جاری بدهی بلند مدت قسمتی از اصل بدهی می باشد که در یک سال یا یک چرخه عملیاتی، هر کدام که طولانی تر است ـ سررسید می شود. حصه جاری بدهی بلند مدت در قسمت بدهی های جاری در ترازنامه ثبت و گزارش می شوند.

۱۲ـ گزینه ج.

یک ترازنامه طبقه بندی شده ترازنامه ای است که دارایی ها و بدهی ها را به عنوان جاری و غیرجاری طبقه بندی می کند و جمع های فرعی برای دارایی ها و بدهی های جاری ارائه می دهد.

۱۳ـ گزینه ب.

وجه نقد دریافتی از مشتریان نمایانگر یک دارایی می باشد. تعهد ارائه محصول در آینده یک بدهی است که "پیش دریافت درآمد" نام دارد. به محض اینکه محصولات تحویل داده شد، بدهی از بین می رود و تبدیل به درآمد می شود.

۱۴ـ گزینه ب.

در شناخت اولیه، سرقفلی برابر است با تفاوت بین قیمت پرداخت شده بابت تحصیل و ارزش منصفانه خالص دارایی های شرکت تحصیل شده.

۱۵ـ گزینه ج.

کاهش ارزش دارایی های بلند مدت، مخرج کسر بدهی به سرمایه را کاهش می دهد ولی بدهی را تحت تأثیر قرار نمی دهد. بنابر این انتظار می رود که با ثابت بودن سایر شرایط، نسبت بدهی به سرمایه افزایش یابد. کاهش ارزش دارایی های بلند مدت، کل دارایی ها را کاهش می دهد ولی بر درآمدها تأثیری ندارد. پس گردش کل دارایی ها نیز افزایش خواهد یافت.

۱۶ـ گزینه ج.

برای دارایی های مالی که به عنوان اوراق معاملاتی طبقه بندی می شوند، سود و زیان تحقق نیافته در صورت سود و زیان گزارش می شوند و بعداً به حقوق صاحبان سهام (قسمتی از سود انباشته) منتقل خواهند شد.

۱۷ـ گزینه ج.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

برای دارایی های مالی که به عنوان آماده برای فروش طبقه بندی می شوند، سود و زیان تحقق نیافته در صورت سود و زیان ثبت نمی شوند بلکه در ترازنامه ظاهر می شوند. حقوق صاحبان سهام از طریق یک قلم جداگانه برای ارزیابی سود و زیان به نام "سایر اقلام سود جامع" تعدیل خواهد شد.

۱۸ـ گزینه الف.

زمانیکه دارایی های مالی به عنوان اوراق نگه داری شده تا سررسیدطبقه بندی شوند، سود و زیان تنها زمانی شناسایی می شوند که تحقق یافته باشند.

۱۹ـ گزینه د.

استانداردهای حسابداری بین الملل الزام می دارد که سهم اقلیت در ترازنامه به عنوان یک قلم جداگانه در قسمت حقوق صاحبان سهام ترازنامه گزارش شود.

۲۰ـ گزینه ج.

تجزیه و تحلیل مقیاس مشترک به سرمایه گذاران می گوید که ترکیب دارایی های شرکت چگونه در طی زمان تغییر می کند. در نتیجه، این ابزار می تواند زمانیکه شرکت از اهرم بیشتری استفاده می کند به سرمایه گذاران سیگنال دهد.

۲۱ـ گزینه الف.

نسبت جاری، دارایی هایی را که می توانند سریعاً برای بازپرداخت بدهیها در طی یک سال پرداخت شوند اندازه گیری می کند.

۲۲ـ گزینه الف.

نسبت نقدی است که تعیین می کند چقدر از تعهدات کوتاه مدت شرکت را می توان با مانده نقد موجود، پرداخت کرد.

۲۳ـ گزینه ج.

نسبت بدهی به سرمایه می گوید که ریسک مالی که شرکت در معرض آن قرارداد، چقدر است.

۲۴ـ گزینه د.

انعطاف پذیری مالی عبارتست از توانایی اقدام جهت تغییر میزان و زمان جریانات نقدی به گونه ای که بتوان در قبال رویدادهای غیرمنتظره واکنش نشان داد. در واقع، انعطاف پذیری مالی مقیاسی برای سنجش سازگاری یک شرکت می باشد.

۲۵ـ گزینه ب.

ترازنامه برای اندازه گیری مستقیم ارزش شرکت طراحی نشده بلکه می تواند تنها ابزار مفیدی در این زمینه باشد. سایر گزینه ها در مورد ترازنامه صحیح می باشد.

۲۶ـ گزینه ب.

وجه نقد تخصیص یافته برای بازپرداخت بدهی بلندمدت، جزء دارایی غیرجاری (سرمایه گذاری) طبقه بندی می شود.

۲۷ـ گزینه ج.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

منابع مالی نقد برای توسعه آتی کارخانه، در قالب دارایی جاری قابل گزارش نیست بلکه در بخش دارایی غیرجاری (سرمایه گذاری) گزارش می شود.

۲۸ـ گزینه د.

حسابهای دریافتنی کوتاه مدت معمولاً در ترازنامه به مقدار وجه نقد وصولی موردانتظار گزارش می شوند.

۲۹ـ گزینه ب.

سرمایه در گردش عبارت است از دارایی جاری منهای بدهی جاری. بنابر این کاهش پیش دریافت درآمد که یک بدهی است باعث افزایش سرمایه در گردش می شود.

۳۰ـ گزینه الف.

ترازنامه منبع اصلی اطلاعات برای ارزیابی نقدینگی و انعطاف پذیری مالی واحد تجاری می باشد.

۳۱ـ گزینه الف.

حقوق صاحبان سهام در پایان سال۱۳۸۹ : ۷۵۰۰۰۰ + ۸۲۰۰۰ – ۶۴۰۰۰ – ۳۰۰۰ =۷۶۵۰۰۰

بدهی ها در پایان سال ۱۳۸۹ : ۱۲۰۰۰۰

دارایی ها در پایان سال ۱۳۸۹ : ۱۲۰۰۰۰ + ۷۶۵۰۰۰ =۸۸۵۰۰۰

۳۲ـ گزینه ج.

وجوه اندوخته شده برای طرح توسعه در قالب دارایی غیرجاری (سرمایه گذاری) گزارش می گردد. مانده جبرانی نیز از آنجا که مربوط به وام های کوتاه مدت بوده و برای برداشت آن منع قانونی وجود ندارد، جزء دارایی جاری تلقی می شود. پس وجه نقدی که در قسمت دارایی های جاری ترازنامه قابل گزارش می باشد، برابر است با:

۲۲۵۰۰۰۰ + ۱۲۵۰۰۰ = ۲۳۷۵۰۰۰

۳۳ـ گزینه ب.

طبق استاندارد حسابداری شماره ۲ ایران، وجه نقد عبارت است از موجودی نقد و سپرده های دیداری نزد بانک ها و مؤسسات مالی اعم از ریالی و ارزی (شامل سپرده های سرمایه گذاری کوتاه مدت بدون سررسید) به کسر اضافه برداشت هایی که بدون اطلاع قبلی مورد مطالبه قرار می گیرد. این تعریف در برگیرنده اقلامی از سرمایه گذاریها و استقراض کوتاه مدت که معمولاً در صورت جریان وجوه نقد سایر کشورها تحت عنوان معادل وجه نقد از آنها یاد می شود، نیست. معادل وجه نقد بنابر تعریف رایج عبارت است از سرمایه گذاری های کوتاه مدت سریع التبدیل به وجه نقد که احتمال خطر کاهش در ارزش آن ناچیز بوده و به آسانی و بدون اطلاع قبلی، قابل تبدیل به مبلغ معینی وجه نقد باشد و موعد آن در زمان تحصیل تا سررسید حداکثر سه ماه باشد به کسر وام ها و قرض الحسنه های دریافتی از بانک ها و سایر اشخاص که ظرف سه ماه از تاریخ تحصیل قابل بازپرداختاست.

۳۴ـ گزینه د.

سرمایه در گردش بیانگر ارزش ویژه واحد تجاری نمی باشد. سایر گزینه ها صحیح می باشند.

۳۵ـ گزینه ب.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

براساس استانداردهای حسابداری ایران، بدهی جاری تعهدی است که قرار است ظرف چرخه عملیات یا یک سال ـ هر کدام طولانی تر است ـ تسویه شود. به غیر از گزینه ب، سایر گزینه ها نشاندهنده بدهی جاری می باشد. اندوخته ها جزء حقوق صاحبان سهام می باشند.

۳۶ـ گزینه ب.

این نوع وجوه که جهت استفاده در عملیات جاری واحد تجاری در اختیار نمی باشد، در سرفصل سایر دارایی ها طبقه بندی می شود.

۳۷ـ گزینه د.

۳۸ـ گزینه الف.

بهای موجودی مواد و کالا شامل مواد مستقیم، دستمزد مستقیم و سربار کارخانه می باشد. بهای موجودی مواد و کالا شامل موارد زیر نمی باشد:

مقادیر غیرعادی مواد ضایع شده و دستمزد و سربار، سربار اداری، هزینه های کنارگذاری (فروش) و هزینه های نگهداری فراتر از فرآیند تولید

۳۹ـ گزینه الف.

۴۰ـ گزینه د.

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بخش پنجم

درک صورت جریان وجوه نقد

الف. تعریف وجه نقد

هدف اصلی صورت جریان وجوه نقد، ارائه اطلاعات در رابطه با جریان های ورودی و خروجی وجه نقد طی یک دوره حسابداری است. صورت جریان وجوه نقد اطلاعاتی را ارائه می دهد که به همراه اطلاعات موجود در سایر صورت های مالی باید استفاده کنندگان را در این مقاصد یاری نماید: ۱ـ ارزیابی توان شرکت در ایجاد خالص جریان های نقدی مثبت آتی، ۲ـ ارزیابی توانایی شرکت در رویارویی با تعهدات و همچنین نیاز شرکت به تأمین مالی خارجی، ۳ـ ارزیابی توان شرکت در پرداخت هزینه های تأمین مالی و سود سهام، ۴ـ درک تفاوت بین سود عملیاتی شرکت و خالص جریان های نقدی عملیاتی؛ و ۵) تعیین آثار مبادلات سرمایه گذاری و تأمین مالی صورت گرفته طی دوره بر وضعیت مالی شرکت.

براساس استاندارد حسابداری شماره ۲ ایران، وجه نقد تنها به موجودی نقد و سپرده های دیداری نزد بانک ها و مؤسسات مالی اعم از ریالی و ارزی (شامل سپرده های سرمایه گذاری کوتاه مدت بدون سررسید) اطلاق می گردد. در مواردی که اضافه برداشت در حساب جاری مجاز باشد (مثلاً اضافه برداشت در حساب های بانکی خارج از کشور توسط واحد تجاری)، مانده اضافه برداشت هایی که بدون اطلاع قبلی مورد مطالبه قرار گیرد باید از مبلغ مذکور کسر گردد. ویژگی دیداری بودن در مورد اقلام تشکیل دهنده وجه نقد بدین معنی است که این اقلام بدون اطلاع قبلی قابل برداشت یا مطالبه باشد. سپرده های سرمایه گذاری بلند مدت وجه نقد تلقی نمی شود، زیرا هدف از نگهداری آن ها تحصیل سود است. هرگاه برای تسویه اضافه برداشت های بانکی مهلتی تعیین شده باشد در صورتی می توان آن ها را در محاسبه وجه نقد منظور کرد که مهلت مزبور از یک روز کاری تجاوز نکند.

تعریف وجه نقد در برگیرنده اقلامی از سرمایه گذاری ها و استقراض کوتاه مدت که معمولاً در صورت جریان وجوه نقد سایر کشورها تحت عنوان **معادل وجه نقد** از آن ها یاد می شود، نیست. معادل وجه نقد بنابر تعریف رایج عبارت از سرمایه گذاری های کوتاه مدت سریع التبدیل به وجه نقد است که احتمال خطر کاهش در ارزش آن ناچیز بوده و به آسانی و بدون اطلاع قبلی قابل تبدیل به مبلغ معینی وجه نقد باشد و موعد آن در زمان تحصیل تا سررسید حداکثر سه ماه باشد، به کسر وام ها و قرض الحسنه های دریافتی از بانک ها و سایر اشخاص که ظرف سه ماه از تاریخ تحصیل قابل باز پرداخت است.

طبق استاندارد حسابداری شماره ۲ ایران، ورودی های وجه نقد و خروجی های آن در قالب فعالیتهای عملیاتی، بازده سرمایه گذاری ها و سود پرداختی بابت تأمین مالی، مالیات بر درآمد، فعالیت های سرمایه گذاری و فعالیت های تأمین مالی طبقه بندی می شوند. در ارائه جریان های نقدی، رعایت ترتیب سرفصل های مذکور و نیز ارائه جمع جریان های نقدی منعکس شده در هر سرفصل و جمع کل جریان های نقدی قبل از سرفصل فعالیت های تأمین مالی ضرورت دارد. صورت جریان وجوه نقد هم چنین باید شامل تطبیق مانده اول دوره و پایان دوره وجه نقد باشد.

WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ب. گزارش جریان نقدی ناشی از فعالیت های عملیاتی

مبلغ جریان های نقدی ناشی از فعالیت های عملیاتی، یکی از شاخص های اصلی ارزیابی این موضوع است که عملیات واحد تجاری تا چه میزان به جریان های وجه نقد کافی جهت بازپرداخت وام ها، نگهداشت توان عملیاتی واحد تجاری و پرداخت سود سهام منجر شده و انجام سرمایه گذاری های جدید را بدون تمسک به منابع مالی خارج از واحد تجاری میسر کرده است. ارائه اطلاعات درباره جزئیات جریان های نقدی عملیاتی تاریخی، در کنار سایر اطلاعات، برای پیش بینی جریان های نقدی آتی مفید خواهد بود.

فعالیت های عملیاتی عبارت از فعالیت های اصلی مولد درآمد عملیاتی واحد تجاری است. فعالیت های مزبور متضمن تولید و فروش کالا و ارائه خدمات است و هزینه ها و درآمدهای مرتبط با آن در تعیین سود یا زیان عملیاتی در صورت سود و زیان منظور می شود. جریان های نقدی ناشی از فعالیت های عملیاتی اساساً در برگیرنده جریان های ورودی و خروجی نقدی مرتبط با فعالیت های مزبور است. مثالهایی از جریان های نقدی ناشی از فعالیت های عملیاتی به شرح زیر است:

الف ـ دریافت های نقدی حاصل از فروش کالا و ارائه خدمات

ب ـ دریافت های نقدی حاصل از حق امتیاز، حق الزحمه، کارمزد و سایر درآمدهای عملیاتی

ج ـ پرداخت های نقدی به فروشندگان کالا و خدمات

د ـ پرداخت های نقدی به کارکنان واحد تجاری یا از جانب آن ها

هـ ـ دریافت ها و پرداخت های نقدی یک شرکت بیمه بابت حق بیمه ها، خسارات، مستمری ها و سایر پرداخت های بیمه ای.

و ـ دریافت ها و پرداخت های مرتبط با قراردادهای منعقد شده با اهداف تجاری و عملیاتی

ز ـ پرداخت های نقدی بابت مزایای پایان خدمت کارکنان و هزینه سازماندهی مجدد

از آنجا که طبقه بندی جریان های نقدی در صورت جریان وجوه نقد به سرفصل های مشخص محدود شده است، همواره این احتمال وجود دارد که برخی جریان های نقدی ماهیتاً بطور مستقیم قابل ارتباط با هیچ یک از سرفصل های اصلی نباشد. بدین لحاظ به موجب این استاندارد در صورت وجود چنین اقلامی، جریان های نقدی مربوط به عنوان جریان های نقدی ناشی از فعالیت های عملیاتی طبقه بندی می شود. نمونه این اقلام، جریان های نقدی مرتبط با فروش مواد اولیه در واحدهای تجاری تولیدی و جریان های نقدی ناشی از خدمات جنبی فعالیت های اصلی از قبیل حمل موردی کالای فروش رفته است.

ج. بازده سرمایه گذاری ها و سود پرداختی بابت تأمین مالی

به موجب استاندارد شماره ۲ ایران، ارائه خالص جریان نقدی ناشی از فعالیت های عملیاتی نباید تحت تأثیر ساختار سرمایه واحد تجاری قرار گیرد و بدین ترتیب پرداخت های مرتبط با سود و کارمزد تأمین مالی باید جداگانه نشان داده شود. و نیز نحوه ارائه صورت جریان وجوه نقد باید تا حد امکان با سایر صورت های مالی اساسی از جمله صورت سود و زیان هماهنگی داشته باشد.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بازده سرمایه گذاری ها و سود پرداختی بابت تأمین مالی در برگیرنده در یافت های حاصل از مالکیت سرمایه گذاری ها و سود دریافتی از بابت سپرده های سرمایه گذاری بلند مدت و کوتاه مدت بانکی و نیز پرداخت های انجام شده به تأمین کنندگان منابع مالی است. نمونه اقلامی که تحت این سرفصل ارائه می شود، به شرح زیر است:

الف ـ جریان های نقدی ورودی:

ـ سود و کارمزد دریافتی، و

ـ سود سهام دریافتی شامل سود سهام دریافتی از شرکت های سرمایه پذیری که سرمایه گذاری در آن ها به روش ارزش ویژه در حساب ها انعکاس یافته است.

ب ـ جریان های نقدی خروجی:

ـ سود و کارمزد پرداختی (اعم از اینکه به حساب دارایی تحصیل شده یا به هزینه دوره منظور شده باشد)،

ـ سود سهام پرداختی، و

ـ حصه ای از اقساط اجاره به شرط تملیک پرداختی که هزینه تأمین مالی محسوب می شود.

د. مالیات بردرآمد

جریان های نقدی مرتبط با مالیات بردرآمد برای اغلب استفاده کنندگان صورت های مالی دارای اهمیتی ویژه است. با توجه به دلایل زیر به موجب استاندارد حسابداری شماره ۲ ایران، مجموع جریان های نقدی مرتبط با مالیات بردرآمد تحت سرفصل جداگانه ای در صورت جریان وجوه نقد انعکاس می یابد:

الف ـ تفکیک جریان های نقدی مربوط به مالیات بردرآمد برحسب فعالیت های به وجود آورنده آن (عملیاتی، سرمایه گذاری و تأمین مالی) اغلب بر مبنای اختیاری امکان پذیر است که این نحوه تخصیص اطلاعات مفیدی ارائه نمی کند.

ب ـ جریان های مرتبط با مالیات بردرآمد معمولاً در یک جریان منفرد تبلور می یابد و جریان های ورودی و خروجی جداگانه تشکیل نمی دهد. بدین لحاظ تخصیص آن ها به سایر سرفصل های اصلی صورت جریان وجوه نقد، لزوماً اطلاعات مورد انتظار را در مورد جریان های نقدی واقعی واحد تجاری فراهم نمی آورد.

جریان های نقد مورد اشاره در بالا تنها منحصر به پرداخت ها یا علی الحساب های پرداختی از بابت مالیات بر درآمد و یا استرداد مبالغ پرداختی از همین بابت است و دربر گیرنده جریان های نقدی مربوط به سایر انواع مالیات ها که درآمد مربوط جزء درآمد مشمول مالیات تلقی نمی شود (از قبیل مالیات های تکلیفی و مالیات های مستقیم وضع شده بر تولید یا فروش) نیست. جریان های نقدی مربوط به مالیات های اخیرالذکر بر حسب مورد تحت سایر سرفصل های اصلی در صورت جریان وجوه نقد ارائه می شود.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ه. فعالیت های سرمایه گذاری

جریان های نقدی منظور شده تحت سرفصل "فعالیت های سرمایه گذاری" مشتمل بر جریان های مرتبط با تحصیل و فروش سرمایه گذاری های کوتاه مدت، سرمایه گذاری های بلند مدت و دارایی های ثابت مشهود و دارایی های نامشهود و نیز پرداخت و وصول تسهیلات اعطایی به اشخاص مستقل از واحدتجاری به جز کارکنان می باشد. نمونه هایی از جریان های نقدی مرتبط با فعالیت های سرمایه گذاری به شرح زیر است:

الف ـ جریان های نقدی ورودی:

ـ دریافت های نقدی حاصل از فروش سرمایه گذاری در سهام یا اوراق مشارکت سایر واحدهای تجاری.

ـ دریافت های نقدی حاصل از فروش دارایی های ثابت مشهود و دارایی های نامشهود.

ـ دریافت های نقدی مرتبط با اصل سپرده های سرمایه گذاری بلند مدت بانکی.

ـ دریافت های نقدی حاصل از وصول اصل وام های پرداختی به سایر اشخاص شامل وصول قرض الحسنه پرداختی.

ب ـ جریان های نقدی خروجی:

ـ پرداخت های نقدی جهت تحصیل سرمایه گذاری در سهام و یا اوراق مشارکت سایر واحدهای تجاری.

ـ پرداخت های نقدی جهت تحصیل دارایی های ثابت مشهود و دارایی های نامشهود. این پرداخت ها شامل پرداخت های مرتبط با مخارج توسعه منظور شده به دارایی و نیز ساخت دارایی ثابت مشهود توسط واحد تجاری است.

ـ سپرده گذاری نزد بانک ها در قالب سپرده های سرمایه گذاری بلند مدت

ـ وام های نقدی پرداختی به سایر اشخاص شامل قرض الحسنه

و. فعالیت های تأمین مالی

جریان های نقدی ناشی از فعالیت های تأمین مالی شامل دریافت های نقدی از تأمین کنندگان منابع مالی خارج از واحد تجاری (شامل صاحبان سرمایه) و بازپرداخت اصل آن است. افشای جداگانه جریان های نقدی مزبور جهت پیش بینی جریان های نقدی آتی لازم به منظور ایفای تعهدات به تأمین کنندگان منابع مالی واحد تجاری مفید است. نمونه هایی از جریان های نقدی ناشی از فعالیت های تأمین مالی به شرح زیر است:

الف ـ جریان های نقد ورودی:

ـ دریافت های نقدی حاصل از صدور سهام

ـ دریافت های نقدی حاصل از صدور اوراق مشارکت، وام ها و سایر تسهیلات کوتاه مدت و بلند مدت

ب ـ جریان های نقد خروجی:

ـ بازپرداخت اصل اوراق مشارکت، وام ها و سایر تسهیلات دریافتی

ـ پرداخت حصه اصل اقساط اجاره به شرط تملیک

ـ پرداخت هرگونه مخارج (به جز سود تضمین شده و کارمزد پرداختی بابت تأمین مالی) در رابطه با اخذ تسهیلات مالی، صدور سهام و اوراق مشارکت و سایر راه های تأمین مالی

دریافت ها و پرداخت های نقدی با ماهیت تأمین مالی از سایر واحدهای سرمایه پذیری که سرمایه گذاری در آن ها به روش ارزش ویژه در حساب ها انعکاس یافته است، به طور جداگانه تحت همین سرفصل اصلی نمایش می یابد.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ز. نحوه گزارشگری فعالیت های تأمین مالی و سرمایه گذاری غیرنقدی

فعالیت های سرمایه گذاری معمولاً به دارایی های غیرجاری شرکت مرتبط هستند، در حالیکه فعالیت های تأمین مالی معمولاً مربوط به بدهیهای غیرجای و سرمایه می شوند. فعالیت های سرمایه گذاری و تأمین مالی غیرنقدی در صورت جریان وجوه نقد گزارش نمی شوند زیرا آن ها منجر به جریان ورودی یا خروجی نقد نمی شوند. مبادلاتی که اثری بر وجه نقد ندارند به استثنای معاملات مربوط به فعالیت های عملیاتی، در صورت با اهمیت بودن باید به همراه مبالغ ریالی خود در یادداشت های توضیحی افشا شوند.

از نمونه های معاملات غیرنقدی می توان به تحصیل دارایی های ثابت مشهود در قبال تسهیلات مالی یا صدور سهام، مبادله موجودی مواد اولیه یا موجودی کالای ساخته شده با دارایی ثابت مشهود، افزایش سرمایه از محل مطالبات حال شده بستانکاران و جایگزینی وام های بلند مدت با وام های بلند مدت دیگر اشاره کرد. دقت کنید که تغییرات در چارچوب حقوق صاحبان سرمایه که مبین طبقه بندی مجدد حسابهای تشکیل دهنده حقوق صاحبان سرمایه است از قبیل افزایش سرمایه از محل اندوخته ها و تخصیص اندوخته از محل سود انباشته، در زمره معاملات غیرنقدی مستلزم افشا تلقی نمی شود.

ح. تفاوت بین صورت جریان وجه نقد با ترازنامه و صورت سود و زیان و ارتباط بین سود و زیان نقد

همانطور که قبلاً نیز گفته شد، صورت سود و زیان و ترازنامه بر مبنای تعهدی حسابداری تهیه می شوند ولی صورت جریان وجه نقد براساس مبنای نقدی حسابداری تهیه می شود. از آنجا که صورت سود و زیان مبتنی بر حسابداری تعهدی است، درآمدها و هزینه های گزارش شده در آن، لزوماً انعکاسی از جریان های ورودی یا خروجی وجه نقد نیستند. برای مثال، هزینه استهلاک یکی از مواردی است که در صورت سود و زیان مبتنی بر حسابداری تعهدی منعکس می شود، اما از آنجا که استهلاک یک هزینه غیرنقدی است، به عنوان بخشی از خالص جریان های نقدی تلقی نمی شود. به عنوان مثالی دیگر، حقوق معوق در صورت سود و زیان مبتنی بر حسابداری تعهدی انعکاس می یابد. اما این حقوق معوق، حاکی از یک جریان خروجی وجه نقد نیست. عموماً دو طبقه مشخص از اقلام که سبب ایجاد تفاوت بین "جریان های سود" و "جریان های نقد" می شوند و برای تعیین جریان های نقدی ناشی از فعالیت های عملیاتی باید آنها را در نظر گرفت، عبارتند از:

۱ـ اقلامی که در صورت سود و زیان منعکس می شوند ولی حاکی از جریان های ورودی یا خروجی وجه نقد نیستند، مانند هزینه استهلاک

۲ـ جریان های ورودی یا خروجی نقد عملیاتی که در صورت سود و زیان انعکاس نمی یابند، اما در قالب پیش پرداخت ها، پیش دریافت ها و یا کاهش در اقلام معوق (تعهدی های) ترازنامه گزارش می شوند. این جریان های نقدی باید در صورت جریان وجوه نقد گزارش شوند.

نزدیکی بین سود و وجوه نقد حاصل از فعالیت های عملیاتی، یکی از معیارهای تعیین کیفیت سود است. به عبارت دیگر، هرچه سود و وجوه نقد به هم نزدیک تر باشند، سود کیفیت بیشتری دارد.

www.abcbourse.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

برای تعیین و گزارشگری خالص جریان های نقدی ناشی از فعالیت های عملیاتی دو روش وجود دارد: روش غیرمستقیم و روش مستقیم.

در روش غیرمستقیم، سود عملیاتی در مواردی که ضروری باشد، تعدیل می شود تا به مبنای نقدی تبدیل گردد. این فرآیند شامل تعدیل درآمدها و هزینه های منعکس در صورت سود و زیان که بر وجوه نقد تأثیر نداشته اند و همچنین تعدیل جریان های نقدی ورودی و خروجی عملیاتی که انعکاسی در صورت سود و زیان نداشته اند، می باشد. روش مستقیم، به تجزیه و تحلیل حساب های دارایی و بدهی جاری مبتنی است. در روش مستقیم هر یک از اقلام عملیاتی مندرج در صورت سود و زیان، از طریق تعدیل بابت تغییراتی که طی دوره در حساب های مرتبط ترازنامه ای صورت گرفته است، به مبنای نقدی تعدیل می شود. به طور خلاصه می توان گفت محاسبه خالص جریان های نقدی ناشی از فعالیت های عملیاتی شامل وجوه دریافتی از مشتریان و متعاقب آن وجوه پرداختی بابت خرید کالا و هزینه های عملیاتی خواهد بود.

نحوه عمل روش غیرمستقیم برای تعیین جریان های نقدی ناشی از فعالیت های عملیاتی:

صورت جریان وجه نقد	مواردی که از سود عملیاتی کسر می شود:		مواردی که به سود عملیاتی افزوده می شود:	صورت سود و زیان:
	افزایش در مطالبات عملیاتی	-	هزینه استهلاک	+
	افزایش در موجودی کالا	-	کاهش در مطالبات عملیاتی	+
خالص جریان های نقد	افزایش در اقلام پیش پرداخت	-	کاهش در موجودی کالا	+ سود عملیاتی
	کاهش در حسابهای پرداختی	-	کاهش در اقلام پیش پرداخت	+
	کاهش در بدهی معوق	-	افزایش در حسابهای پرداختی	+
			افزایش در بدهی های معوق	+

نحوه عمل در روش مستقیم، تعدیل حساب های صورت و سود و زیان تعهدی برای دستیابی به جریان های نقدی ناشی از فعالیت های عملیاتی:

صورت جریان وجه نقد:	حسابهای ترازنامه ای (مبنای تعهدی)		حساب های صورت سود و زیان (مبنای تعهدی)
→	تعدیل درآمدها به منظور دستیابی به خالص جریان های نقد ورودی از محل مشتریان	→	درآمد
خالص وجوه نقد ناشی از فعالیت های عملیاتی →	تعدیل بهای تمام شده کالای فروش رفته به منظور دستیابی به خالص جریان های نقد خروجی بابت فروشندگان کالا	→	بهای تمام شده کالای فروش رفته
→	تعدیل هزینه ها به منظور تعیین جریان های نقدی خروجی	→	هزینه ها به جز بهای تمام شده کالای فروش رفته

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مفاهیم کلیدی

- ✓ جریانات نقد ناشی از فعالیت های عملیاتی شامل جریانات نقد ورودی و خروجی نقد ناشی از مبادلاتی است که سود خالص شرکت را تحت تأثیر قرار می دهند.
- ✓ جریانات نقد ناشی از فعالیت های سرمایه گذاری شامل جریانات نقد ورودی و خروجی نقد ناشی از تحصیل یا کنارگذاری دارایی های بلند مدت و سرمایه گذاری های مشخص می باشد.
- ✓ جریانات نقد ناشی از فعالیت های تأمین مالی شامل جریانات نقد ورودی و خروجی نقد ناشی از مبادلاتی است که ساختار سرمایه شرکت را تحت تأثیر قرار می دهند مثل انتشار یا بازپرداخت بدهی.
- ✓ فعالیت های تأمین مالی و سرمایه گذاری غیرنقدی درصورت جریان وجوه نقد گزارش نمی شوند. در عوض، این مبادلات باید در یادداشت های توضیحی و یا جداول مکمل افشا شوند.

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تست های بخش پنجم

۱. با استفاده از اطلاعات زیر، کدامیک از گزینه ها وجوه نقد ناشی از (مصرف شده در) فعالیت های عملیاتی را به درستی نشان می دهد؟

سود خالص	۱۲۰	میلیون ریال
کاهش در حساب های دریافتنی	۲۰	" "
استهلاک	۲۵	" "
افزایش در موجودی کالا	۱۰	" "
افزایش در حساب های پرداختنی	۷	" "
کاهش در دستمزد پرداختنی	۵	" "
افزایش در مالیات معوق	۱۵	" "
سود ناشی از فروش زمین	۲	" "

الف) ۱۵۸ میلیون ریال
ب) ۱۷۰ میلیون ریال
ج) ۱۷۴ میلیون ریال
د) ۱۷۲ میلیون ریال

* با استفاده از اطلاعات زیر به سؤالات ۲ الی ۴ پاسخ دهید:

سود خالص	۴۵	میلیون ریال
استهلاک	۷۵	" "
مالیات پرداخت شده	۲۵	" "
بهره پرداخت شده	۵	" "
سود تقسیمی پرداخت شده	۱۰	" "
وجوه نقد ناشی از فروش ساختمان شرکت	۴۰	" "
فروش سهام ممتاز	۳۵	" "
باز خرید سهام عادی	۳۰	" "
خرید ماشین آلات	۲۰	" "
انتشار اوراق قرضه	۵۰	" "
باز پرداخت بدهی از طریق انتشار سهام عادی	۴۵	" "
پرداخت استقراض بلند مدت بانک	۱۵	" "
سود ناشی از فروش ساختمان	۲۰	" "

۲. وجه نقد حاصل از عملیات چقدر است؟ (ارقام به میلیون ریال)

الف) ۷۰
ب) ۱۰۰
ج) ۱۲۰
د) ۱۴۰

۳. وجه نقد حاصل از فعالیت های سرمایه گذاری چند میلیون ریال است؟

الف) ۳۰-
ب) ۲۰
ج) ۵۰
د) ۴۰

۴. وجه نقد حاصل از فعالیت های تأمین مالی چند میلیون ریال است؟

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

الف) ۳۰ ب) ۵۵

ج) ۷۵ د) ۴۰

۵. با استفاده از اطلاعات زیر، وجه نقد حاصل از عملیات چند میلیون ریال است؟

فروش	۱۵۰۰ میلیون ریال
افزایش در موجودی کالا	۱۰۰ " "
استهلاک	۱۵۰ " "
افزایش در حسابهای دریافتنی	۵۰ " "
کاهش در حسابهای پرداختنی	۷۰ " "
حاشیه سود	٪۲۵ " "
سود ناشی از فروش ماشین آلات	۳۰ " "

الف)۱۱۵ ب) ۳۷۵

ج) ۲۷۵ د) ۳۰۵

۶. کدام یک از گزینه های زیر در تهیه صورت جریان وجوه نقد نشان دهنده یک فعالیت تأمین مالی نمی باشد؟ (طبق استاندارد ایران)

الف) سود پرداختی اوراق مشارکت

ب) دریافت های نقدی حاصل از صدور سهام

ج) بازپرداخت وام به بانک

د) پرداخت حصه اصل اقساط اجاره به شرط تملیک

۷. کدام یک از گزینه های زیر باعث تغییر در جریان نقدی حاصل از فعالیت های سرمایه گذاری نخواهد شد؟

الف) تحصیل سرمایه گذاری در سهام سایر واحدهای تجاری

ب) سپرده گذاری نزد بانک ها در قالب سپرده های سرمایه گذاری بلند مدت

ج) افزایش در هزینه استهلاک ماشین آلات

د) دریافت های نقدی حاصل از وصول اصل وام های پرداختی

۸. طبق استانداردهای حسابداری ایران، سود پرداختی به سهامداران تحت کدامیک از سرفصل های اصلی صورت جریان وجوه نقد قرار می گیرد؟

الف) فعالیت های عملیاتی ب) فعالیت های سرمایه گذاری

ج) سود پرداختی و بازده سرمایه گذاریها د) فعالیت های تأمین مالی

۹. فروش موجودی کالای شرکت در کدامیک از سر فصل های اصلی صورت جریان وجه نقد گزارش می شود؟

الف) فعالیت های عملیاتی ب) فعالیت های سرمایه گذاری

ج) فعالیت های تأمین مالی د) فروش موجودی کالای شرکت در صورت جریان وجوه نقد گزارش نمی شود.

۱۰. انتشار اوراق قرضه توسط شرکت، یک فعالیت ..... محسوب می شود.

الف) عملیاتی ب) سرمایه گذاری

ج) تأمین مالی د) هیچکدام

۱۱. فروش زمین توسط شرکت به احتمال زیاد یک فعالیت ..... است.

الف) عملیاتی ب) تأمین مالی

ج) سرمایه گذاری د) هیچکدام

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱۲. طبق استانداردهای حسابداری ایران، مالیات پرداختی در کدام یک از سرفصل های صورت جریان وجه نقد قرار می گیرد؟

الف) عملیاتی
ب) مالیات بر درآمد
ج) مالیات، اثر نقدی ندارد .
د) تأمین مالی

۱۳. حذف و کنار گذاشتن تجهیزات قدیمی و فرسوده شرکت، تحت کدامیک از سرفصل های صورت جریان وجه نقد گزارش می شود؟

الف) فعالیت های عملیاتی
ب) فعالیت های سرمایه گذاری
ج) فعالیت های تأمین مالی
د) اثر نقدی ندارد.

۱۴. فروش ماشین آلات قدیمی و فرسوده به احتمال زیاد تحت کدامیک از سرفصل های اصلی صورت جریان وجه نقد قرار می گیرد؟

الف) فعالیت های عملیاتی
ب) فعالیت های سرمایه گذاری
ج) فعالیت های تأمین مالی
د) اثر نقدی ندارد.

۱۵. طبق استانداردهای حسابداری ایران، سود دریافتی ناشی از سرمایه گذاری در کدامیک از سرفصل های اصلی صورت جریان وجه نقد طبقه بندی می شود؟

الف) فعالیت های عملیاتی
ب) فعالیت های سرمایه گذاری
ج) فعالیت های تأمین مالی
د) بازده سرمایه گذاری ها و سودپرداختی بابت تأمین مالی

۱۶. شرکت آلفا، اوراق بهادار بدهی خود را با استفاده از انتشار اوراق بهادار سرمایه سررسید می کند. این مبادله به عنوان یک ..... قلمداد می شود.

الف) وجه نقد ناشی از فعالیت های عملیاتی
ب) وجه نقد ناشی از فعالیت های سرمایه گذاری
ج) وجه نقد ناشی از فعالیت های تأمین مالی
د) مبادله ی غیرنقدی

۱۷. سود عملیاتی شرکت بتا برای سال منتهی به ۲۹ اسفند ۱۳۸۷، ۷۸۰۰۰ ریال بود. در تاریخ ۱۳۸۷/۱۲/۲۹ حسابهای دریافتنی شرکت برابر با ۱۲۱۰۰۰ ریال و در تاریخ ۱۳۸۶/۱۲/۲۹، ۶۹۰۰۰ ریال بود. هم چنین حسابهای پرداختنی در ۱۳۸۷/۱۲/۲۹، ۷۲۰۰۰ ریال و در تاریخ ۱۳۸۶/۱۲/۲۹، ۴۳۰۰۰ ریال بود. هزینه استهلاک سال ۱۳۸۷، ۱۲۰۰۰ ریال و سود تحقق نیافته ناشی از تغییر ارزش در اوراق بهادار معاملاتی، ۱۵۰۰۰ ریال می باشد. در صورت جریان وجه نقد سال ۱۳۸۷، چه رقمی بابت وجوه نقد ناشی از فعالیت های عملیاتی گزارش می شود؟

الف) ۵۲۰۰۰
ب) ۶۷۰۰۰
ج) ۸۲۰۰۰
د) ۷۶۰۰۰

۱۸. شرکت گاما در طی سال مبادلات زیر را انجام داده است:

- خرید دارایی های ثابت جدید به مبلغ ۷۵۰۰۰ ریال
- تبدیل ۷۰۰۰۰ ریال سهام ممتاز به سهام عادی
- دریافت سود تقسیمی به مبلغ ۱۲۰۰۰ ریال و پرداخت سود تقسیمی به مبلغ ۲۱۰۰۰ ریال
- انتشار اوراق قرضه به مبلغ ۱۱۰۰۰۰ ریال

طبق استانداردهای حسابداری ایران، شرکت گاما چه مبالغی را تحت سرفصل های فعالیت های سرمایه گذاری و تأمین مالی گزارش خواهدکرد؟

جریان نقدناشی ازفعالیت های تأمین مالی
جریان نقدناشی از فعالیت های سرمایه گذاری

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

الف)	۱۱۰۰۰۰	(۷۵۰۰۰)
ب)	۱۸۰۰۰۰	(۷۵۰۰۰)
ج)	۴۰۰۰۰	(۵۰۰۰)
د)	۸۹۰۰۰	(۷۵۰۰۰)

۱۹. کدامیک از موارد زیر نشان دهنده یک فعالیت تأمین مالی در صورت جریان وجه نقد طبق استانداردهای ایران می باشد؟

الف) پرداخت سود نقدی
ب) دریافت سود نقدی
ج) پرداخت بهره
د) بازپرداخت تسهیلات دریافتی

۲۰. تبدیل اوراق قرضه قابل تبدیل با ارزش اسمی ۲۰۰۰۰۰۰ هزار ریال با ۲۰۰۰۰۰۰ هزار ریال سهام عادی .....

الف) به عنوان جریان ورودی و خروجی تأمین مالی گزارش می شود.

ب) به عنوان اطلاعات مکمل صورت جریان جه نقد گزارش می شود.

ج) به عنوان ۲۰۰۰۰۰۰ هزارریال خروجی تأمین مالی و۲۰۰۰۰۰۰ هزار ریال ورودی سرمایه گذاری گزارش می شود.

د) به عنوان ۲۰۰۰۰۰۰ هزار ریال خروجی تأمین مالی و ۲۰۰۰۰۰۰ هزار ریال ورودی عملیاتی گزارش می شود.

۲۱. کدامیک از گزینه های زیر به احتمال بسیار زیاد در قسمت عملیاتی صورت جریان وجه نقد (طبق روش غیرمستقیم) گزارش خواهد شد؟

الف) سود عملیاتی
ب) وجه نقد پرداختی بابت بهره
ج)وجه نقدپرداختی به عرضه کنندگان کالاو خدمات
د) هیچکدام

۲۲. شرکتی، بهای تمام شده کالای فروش رفته خود را ۸۰ میلیون ریال گزارش کرده است. کل داراییهای شرکت در طی سال ۵۵ میلیون افزایش یافته است که شامل ۵ میلیون افزایش در موجودی کالا می باشد. کل بدهیهای شرکت نیز ۴۵ میلیون ریال افزایش یافته است که شامل ۲ میلیون افزایش در حسابهای پرداختنی می باشد. شرکت در طی سال چقدر به عرضه کنندگان کالا پرداخت نموده است؟

الف) ۹۰
ب) ۸۳
ج) ۷۷
د) ۸۷

۲۳. شرکتی، هزینه دستمزد کارکنان تولیدی خود را ۲۰ میلیون ریال اعلام کرده است. مانده ابتدای سال دستمزد پرداختنی ۳ میلیون ریال و مانده پایان دوره آن یک میلیون ریال می باشد. شرکت در طی سال چه مقدار دستمزد پرداخت کرده است؟

الف) ۲۴ میلیون ریال
ب) ۲۳ میلیون ریال
ج) ۲۲ میلیون ریال
د) ۲۰ میلیون ریال

۲۴. اولین گام در ارزیابی صورت جریان وجوه نقد، بررسی ..... می باشد.

الف) اقلام نقدی سرمایه گذاری
ب) اقلام نقدی تأمین مالی
ج) منابع و مصارف عمده وجه نقد
د) هیچکدام

۲۵. براساس استانداردهای حسابداری ایران،کدام یک ازگزینه های زیروجه نقد تلقی نمی شود؟

الف) سپرده های ارزی کوتاه مدت
ب) سپرده های دیداری نزد بانک ها
ج) سپرده های ریالی کوتاه مدت
د) سپرده های سرمایه گذاری بلند مدت

۲۶. کدام یک از موارد زیر نمی تواند وجه نقد عملیاتی یک شرکت را افزایش دهد؟

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

الف) تأخیر پرداخت وجه نقد به تأمین کنندگان　　ب) کاهش موجودی انبار

ج) وصول مطالبات　　د) استفاده از تسهیلات کوتاه مدت برای کاهش حسابهای پرداختنی

۲۷. اطلاعات زیر در مورد یک شرکت تولیدی در دست است. (اعداد به میلیون ریال)

بهای تمام شده کالای فروش رفته	۵۰۰
افزایش در کل دارایی ها	۲۵۰
تغییر در موجودی کالا	(۳۰)
افزایش در جمع بدهی ها	۲۰۰
تغییر در حساب های پرداختنی	(۲۵)

شرکت به فروشندگان مواد اولیه چند میلیون ریال وجه نقد پرداخت کرده است؟

الف) ۴۹۵　　ب) ۴۴۵

ج) ۵۰۵　　د)۶۹۵

۲۸. اطلاعات زیر در مورد یک شرکت در دست است .(اعداد بر حسب میلیون ریال)

	۱۳۸۸	۱۳۸۹
فروش	۳۲۰/۱	۳۲۲/۸
سود خالص	۲۶/۸	۲۷/۲
وجه نقد عملیاتی	۳۸/۱	۱۵/۳

با توجه به این اطلاعات، کدام نتیجه گیری در مورد این شرکت صحیح است؟

الف) ریسک مالی شرکت در سال ۸۹ کاهش یافته است.

ب)موجودی انبارشرکت درسال۸۹کاهش یافته است،چرا که پیش بینی میشود فروش سال۹۰شرکت کاهش یابد.

ج) عملکرد شرکت نسبت به سال قبل از همه نظر ضعیف تر بوده است.

د) در سال ۸۹ نسبت به سال ۸۸، سهم فروش نقدی کاهش یافته است.

۲۹. هدف اصلی جریان وجوه نقد، تهیه اطلاعات مربوطه درباره چیست؟

الف) مغایرت بین سود ویژه و دریافت ها و پرداخت های نقدی مربوطه

ب) توانایی واحد تجاری برای ایجاد خالص جریان نقد آتی مثبت

ج) دریافت ها و پرداخت های نقدی طی دوره واحد تجاری

د) توانایی واحد تجاری برای برآوردن نیازهای نقدی عملیاتی

* با توجه به اطلاعات ارائه شده به ۲ سؤال زیر پاسخ دهید.

شرکتی بابت خرید یک دستگاه ساختمان، نقداً رقمی پرداخت و برای باقیمانده مبلغ، یک فقره سند پرداختنی تسلیم فروشنده می کند.

۳۰. در صورت جریان وجوه نقد، چه رقمی در قالب فعالیت های سرمایه گذاری جای می گیرد؟

الف) مبلغ پرداختی　　ب) قیمت خرید

ج) صفر　　د) مبلغ سند پرداختی

۳۱. در صورت جریان وجوه نقد، چه مبلغی در قالب فعالیت های تأمین مالی جای می گیرد؟

الف) مبلغ پرداختی　　ب) قیمت خرید

ج) صفر　　د) مبلغ سند پرداختی

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۳۲. اگر تجهیزات مستعملی همراه با سود فروخته شود، مبلغی که در صورت جریان وجوه نقد در قالب جریان نقد ورودی حاصل از فعالیت های سرمایه گذاری گزارش می شود، برابر است با ارزش دفتری تجهیزات .....

الف) به علاوه سود حاصله.

ب) به علاوه سود حاصله و مالیات متعلق به آن سود.

ج) بدون هیچ اضافه یا کسری.

د) به علاوه سود حاصله منهای مالیات متعلق به آن سود.

۳۳. کدام یک از موارد زیر باید هنگام تهیه صورت جریان وجوه نقد گزارش شود؟

	تبدیل بدهی بلند مدت به سهام عادی	تبدیل سهام ممتاز به سهام عادی
الف)	خیر	خیر
ب)	خیر	بلی
ج)	بلی	بلی
د)	بلی	خیر

۳۴. در صورت جریان وجوه نقد با استفاده از رویکرد غیر مستقیم برای فعالیت های عملیاتی، افزایش در موجودی کالا تحت چه قالبی نمایش داده می شود؟

الف) به سود عملیاتی اضافه می شود. ب) از سود عملیاتی کسر می شود.

ج) جریان نقد خروجی. د) جریان نقد ورودی.

۳۵. کدامیک از صورت های مالی اساسی بر مبنای تعهدی تهیه نمی شود؟

الف) تراز نامه ب) صورت سود و زیان

ج) صورت سود و زیان جامع د) صورت جریان وجوه نقد

۳۶. صورت جریان وجوه نقد در ایران شامل چند طبقه است؟

الف) پنج ب) چهار

ج) سه د) دو

۳۷. سود و کارمزد پرداختی در حالتی که به حساب دارایی تحصیل شده منظور شود و در حالتی که هزینه دوره تلقی گردد، در صورت جریان وجوه نقد به ترتیب تحت چه قالبی انعکاس خواهد یافت؟

الف) فعالیت های سرمایه گذاری ـ فعالیت های تأمین مالی

ب) فعالیت های سرمایه گذاری ـ بازده سرمایه گذاریها و سود پرداخت بابت تأمین مالی

ج) هر دو در قالب بازده سرمایه گذاریها و سود پرداختی بابت تأمین مالی

د) بازده سرمایه گذاریها و سود پرداختی بابت تأمین مالی ـ فعالیت های سرمایه گذاری

۳۸. نحوه برخورد با معادل وجه نقد چگونه است؟ (طبق استانداردهای ایران)

الف) با وجه نقد ترکیب می شود.

ب) با وجه نقد ترکیب نمی شود.

ج) ترکیب یا عدم ترکیب آن با وجه نقد اختیاری است.

د) تنها در حالتی که احتمال خطر کاهش ارزش آن ناچیز باشد، می تواند با وجه نقد ترکیب شود.

۳۹. شرکتی نقداً مبادرت به سرمایه گذاری کوتاه مدتی می کند که معادل وجه نقد تلقی می شود. این فعالیت در صورت جریان وجوه نقد کشورمان تحت چه قالبی گزارش می شود؟

الف)گزارش نمی شود. ب) فعالیت های عملیاتی

www.SEBA.ir
بارنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ج) فعالیت های سرمایه گذاری　　د) بازده سرمایه گذاریها و سود پرداختی بابت تأمین مالی

۴۰. طبق استانداردهای حسابداری ایران کدام گزینه صحیح است؟

الف) هزینه بهره به عنوان جریان خروجی در بخش فعالیت های عملیاتی گزارش می شود.

ب) هزینه بهره به عنوان جریان خروجی در بخش فعالیت های تأمین مالی گزارش می شود.

ج) کاهش بدهی های بلند مدت به عنوان جریان ورودی فعالیت های تأمین مالی شناسایی می شود.

د) وجه نقد ناشی از فروش سرمایه گذاری های کوتاه مدت به عنوان جریان ورودی در بخش سرمایه گذاری ها گزارش می شود.

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

پاسخ تست های بخش پنجم

۱) گزینه ب

طبق روش غیرمستقیم برای محاسبه ی وجوه نقد ناشی از فعالیت های عملیاتی لازم است تا تعدیلاتی در سود عملیاتی انجام گیرد.

سود عملیاتی
ـ سود ناشی از فروش زمین
+ استهلاک
+ کاهش در حسابهای دریافتنی
ـ افزایش در موجودی کالا ⇦ سودناشی ازفعالیتهای عملیاتی(صورت جریان ونقد)
+ افزایش در حسابهای پرداختنی
ـ کاهش در حقوق پرداختنی
+ افزایش در مالیات معوق

با توجه به اطلاعات فوق، جریان نقد ناشی از فعالیت های عملیاتی برابر است با ۲۷۰ میلیون ریال. توجه داشته باشید که سود ناشی از فروش زمین باید از سود خالص کسر شود تا از محاسبه مضاعف سود در سود عملیاتی و فعالیت های سرمایه گذاری اجتناب شود.

۲) گزینه ب

وجه نقد ناشی از فعالیت های عملیاتی = سود خالص + استهلاک – سود ناشی از فروش ساختمان

با توجه به اطلاعات مسئله، وجه نقد ناشی از فعالیت های عملیاتی برابر است با ۱۰۰ میلیون ریال (۲۰-۷۵+۴۵).

۳) گزینه ب

با توجه به اطلاعات مسئله، وجه نقد ناشی از فعالیت های سرمایه گذاری برابر است با وجوه نقد ناشی از فروش ساختمان شرکت (۴۰) منهای خرید ماشین آلات (۲۰)، یعنی ۲۰ میلیون ریال.

۴) گزینه د

طبق اطلاعات مسئله، وجه نقد ناشی از فعالیت های تأمین مالی عبارت است از: فروش سهام ممتاز منهای بازخرید سهام عادی به علاوه انتشار اوراق قرضه منهای پرداخت استقراض بلند مدت بانک. (۴۰ میلیون ریال). توجه کنید که طبق استانداردهای حسابداری ایران، سود تقسیمی پرداخت شده در طبقه فعالیت های تأمین مالی نمی آید بلکه در یک طبقه جداگانه با عنوان بازده سرمایه گذاریها و سود پرداختی بابت تأمین مالی گزارش می شود.

۵) گزینه ج

سود خالص = ۵۰۰ X ٪۲۵ = ۳۷۵

وجه نقد ناشی از فعالیت های عملیاتی = ۳۷۵-۳۰+۱۵۰-۵۰-۱۰۰-۷۰ = ۲۷۵

۶) گزینه الف

طبق استانداردهای حسابداری ایران، سود پرداختی اوراق مشارکت در طبقه ای جداگانه تحت عنوان "بازده سرمایه گذاریها و سود پرداختی بابت تأمین مالی" گزارش می شود. سایر گزینه ها، فعالیت های تأمین مالی می باشند.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۷) گزینه ج

افزایش در هزینه استهلاک ماشین آلات یک فعالیت سرمایه گذاری نیست بلکه در محاسبه وجه نقد ناشی از فعالیت های عملیاتی به روش غیرمستقیم، سود عملیاتی بابت افزایش در هزینه استهلاک مورد تعدیل قرار می گیرد.

۸) گزینه ج

۹) گزینه الف

۱۰) گزینه ج

۱۱) گزینه ج

۱۲) گزینه ب

۱۳) گزینه د

حذف و کنارگذاری ماشین آلات فرسوده و قدیمی شرکت، هیچ اثر نقدی ندارد.

۱۴) گزینه ب

۱۵) گزینه د

۱۶) گزینه د

مبادله فوق یک مبادله غیرنقدی است ودر یادداشت های توضیحی افشا خواهد شد.

۱۷) گزینه الف

سود خالص	۷۸۰۰۰ ریال
استهلاک	۱۲۰۰۰
سود تحقق نیافته	(۱۵۰۰۰)
افزایش در حسابهای دریافتنی	(۵۲۰۰۰)
افزایش در حسابهای پرداختنی	۲۹۰۰۰
جریان نقد ناشی از عملیات	۵۲۰۰۰ ریال

۱۸) گزینه الف

طبق استانداردهای حسابداری ایران، سود دریافتی و پرداختی تحت سرفصل "بازده سرمایه سرمایه گذاریها و سود پرداختی بابت تأمین مالی"، گزارش می شود. هم چنین تبدیل سهام عادی به سهام ممتاز گزارش نمی شود.

۱۹) گزینه د

طبق استانداردهای حسابداری ایران، پرداخت و دریافت سود نقدی و بهره تحت سرفصل جداگانه "بازده سرمایه گذاریها و سود پرداختی بابت تأمین مالی" گزارش می شود.

۲۰) گزینه ب

۲۱) گزینه الف

طبق روش غیرمستقیم، قسمت عملیاتی با سود عملیاتی آغاز می شود و برای رسیدن به جریان نقد عملیاتی تعدیل می گردد. گزینه ب و ج طبق روش مستقیم در قسمت عملیاتی صورت جریان وجه نقد گزارش خواهند شد.

۲۲) گزینه ب

صورت جریان وجوه نقد:	ترازنامه (مبنای تعهدی):	صورت سودو زیان(مبنای تعهدی):
وجوه نقد پرداختی به فروشندگان کالا	افزایش در موجودی کالا +	بهای تمام شده کالای فروش رفته

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

کاهش در موجودی کالا –

و

کاهش دربدهیهای مربوطه +

افزایش در بدهیهای مربوطه–

۲۳) گزینه ج

صورت جریان وجوه نقد:	ترازنامه (مبنای تعهدی):	صورت سودو زیان(مبنای تعهدی):
وجوه نقد پرداختی به فروشندگان کالا	کاهش در بدهی مربوطه + یا افزایش در بدهی مربوطه –	هزینه دستمزد

۲۴) گزینه ج

قبل از بررسی جریانات نقدی سرمایه گذاری و تأمین مالی و یا هر جریان نقدی دیگر، منابع و مصارف عمده نقد باید مورد ارزیابی قرار گیرد.

۲۵) گزینه د

براساس استاندارد حسابداری شماره ۲ ایران، وجه نقد تنها به موجودی نقد و سپرده های دیداری نزد بانک ها و مؤسسات مالی اعم از ریالی و ارزی (شامل سپرده های سرمایه گذاری کوتاه مدت بدون سررسید) اطلاق می گردد. سپرده های سرمایه گذاری بلند مدت وجه نقد تلقی نمی شود زیرا هدف از نگهداری آن ها تحصیل سود است.

۲۶) گزینه د

تأخیر پرداخت وجه نقد به تأمین کنندگان باعث می شود تا وجه نقد در شرکت بماند. کاهش موجودی انبار نیز نشانه ای از فروش کالاها و در نتیجه افزایش وجه نقد شرکت است. وصول مطالبات هم باعث افزایش وجه نقد شرکت می شود. اما استفاده از تسهیلات کوتاه مدت برای کاهش حسابهای پرداختنی، وجه نقد شرکت را افزایش نمی دهد.

۲۷) گزینه الف

با توجه به توضیحات ارائه شده در سؤال ۲۲، گزینه الف صحیح می باشد.

۲۸) گزینه د

فروش و سود خالص شرکت در سال ۱۳۸۹ نسبت به سال ۱۳۸۸ افزایش یافته است. اما وجه نقد عملیاتی در سال ۱۳۸۹کاهش یافته است. با توجه به اطلاعات فوق می توان نتیجه گرفت که فروش نقدی شرکت در سال ۱۳۸۹ کاهش یافته است. چون وجه نقد عملیاتی شرکت کاهش پیدا کرده است، می توان گفت که ریسک مالی شرکت افزایش یافته است.

۲۹) گزینه ج

هدف اصلی تهیه صورت جریان وجوه نقد، تهیه اطلاعات درباره دریافت ها و پرداخت های نقدی طی دوره واحد تجاری است.

۳۰) گزینه الف

در صورت جریان وجوه نقد، وجه نقد پرداختی بابت خرید ساختمان در قالب فعالیت های سرمایه گذاری جای می گیرد.

۳۱) گزینه ج

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مبلغ سند پرداختنی، هنوز پرداخت نشده و این قسمت معامله غیرنقدی است، در نتیجه مبلغی در متن صورت جریان وجوه نقد گزارش نمی شود.

۳۲) گزینه الف

وجه نقد ورودی ناشی از فروش تجهیزات معادل ارزش دفتری به اضافه سود (یا منهای زیان) است. در نتیجه گزینه الف صحیح است.

گزینه های ب و د نادرست می باشند زیرا مبلغ مالیات مربوط به سود، یک قلم خروجی وجه نقد و قابل گزارش در بخش مالیات بردرآمد صورت جریان وجه نقد است.

۳۳) گزینه د

طبق استاندارد حسابداری شماره ۲ ایران، معاملاتی که مستلزم استفاده از وجه نقد نیست نباید در صورت جریان وجوه نقد انعکاس یابد.این معاملات، به استثنای معاملات مربوط به فعالیت های عملیاتی، در صورت با اهمیت بودن باید در یادداشت های توضیحی به نحوی مناسب افشا شود. تغییرات در چارچوب حقوق صاحبان سرمایه که مبین طبقه بندی مجدد حساب های تشکیل دهنده حقوق صاحبان سرمایه است، در زمره معاملات غیرنقدی مستلزم افشا تلقی نمی شود.

۳۴) گزینه ب

۳۵) گزینه د

طبق استانداردهای حسابداری ایران، تنها صورت جریان وجوه نقد بر مبنای نقدی تهیه می شود. سایر صورت های مالی بر مبنای تعهدی تهیه می گردند.

۳۶) گزینه الف

طبق استاندارد حسابداری شماره ۲ ایران، صورت جریان وجوه نقد در ایران شامل پنج طبقه بدین شرح است: فعالیت های عملیاتی، بازده سرمایه گذاری ها و سود پرداختی بابت تأمین مالی، مالیات بر درآمد، فعالیت های سرمایه گذاری و فعالیت های تأمین مالی.

۳۷) گزینه ج

۳۸) گزینه ب

۳۹) گزینه ج

طبق استاندارد حسابداری شماره ۲ ایران، سرمایه گذاری کوتاه مدت چه معادل وجه نقد باشد و چه معادل وجه نقد نباشد، در قالب فعالیت های سرمایه گذاری گزارش می شود.

۴۰) گزینه د

دریافت ها و پرداخت های نقدی ناشی از فروش سرمایه گذاری در سهام یا اوراق مشارکت (اعم از کوتاه مدت یا بلند مدت) در بخش سرمایه گذاری ها گزارش می شود.

بخش ششم

WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تکنیک های مقدماتی تجزیه و تحلیل صورت های مالی (نسبت های مالی)

الف. مراحل تجزیه و تحلیل صورت های مالی

این مبحث یک "جعبه ابزار" برای تحلیلگر می باشد. اگر بتوان تمامی این نسبت ها را محاسبه کرد، بسیار عالی خواهد بود اما لازم است که بدانیم هر کدام از این نسبت ها، چه ویژگیهایی از شرکت را اندازه گیری می کنند و مهم تر از آن، اینکه در هر مورد، نسبت بالاتر بهتر است یا پایین تر. تحلیل گران مختلف، برخی از نسبت ها را به صورت متفاوت اندازه گیری می کنند. اگر تحلیلگران همیشه در تمایز بین کل بدهی ها، کل بدهی های بهره دار، بدهی های بلند مدت و بدهی تجاری و بازرگانی با دقت تفاوت قائل می شوند، بسیار خوب بود، اما اینطور نیست. برخی تحلیلگران، بدهی های مالیاتی معوق را به بدهی ها اضافه و برخی دیگر سرقفلی را از داراییها مستثنی می کنند. سرویس های گزارشگری آماری معمولاً افشا می کنند که هر کدام از نسبت ها چگونه محاسبه شده اند؛ پس در جزئیات محاسبه آن ها خیلی دقت نکنید ولی توجه به این نکته مهم است که درک کنید هر کدام چه چیزی را ارائه می کنند و به احتمال بسیار زیاد چه عواملی منجر به تغییرات معنی دار در یک نسبت خاص می شوند.

همانطور که در بخش اول نیز گفته شد، مراحل تجزیه و تحلیل صورت های مالی عبارت است از:

۱ـ بیان اهداف و زمینه

۲ـ گردآوری اطلاعات

۳ـ پردازش اطلاعات

۴ـ تجزیه و تحلیل و تفسیر اطلاعات

۵ـ گزارش نتایج و پیشنهادها

۶ـ به روز کردن تجزیه و تحلیل ها

در چارچوب تجزیه و تحلیل فوق، نسبت های مالی خروجی مرحله پردازش اطلاعات و ورودی مرحله تجزیه و تحلیل و تفسیر اطلاعات پردازش شده می باشد.

ب. محدودیت های تجزیه و تحلیل نسبت های مالی

هنگام تجزیه و تحلیل اطلاعات مالی باید از محدودیت های نسبت های مالی آگاه باشید. از نسبت های مالی برای مقایسه های داخلی و مقایسه میان شرکت ها استفاده می شود. این نسبت ها اغلب در تشخیص سؤالاتی که نیاز به پاسخ دارند مفید می باشد و نه برای پاسخ دادن مستقیم به سؤالات.

محدودیت های نسبت های مالی عبارتند از:

ـ زمانیکه نسبت های مالی را به طور جدا و به تنهایی تفسیر می کنیم، این نسبت ها نمی توانند مفید واقع شوند. این نسبت ها تنها زمانی مفید هستند که با سایر شرکت ها و یا با عملکرد تاریخی شرکت مورد مقایسه واقع شوند.

ـ مقایسه با سایر شرکت ها نیز به دلیل رویه های متفاوت حسابداری به کار گرفته شده بسیار مشکل است.

ـ یافتن نسبت های قابل مقایسه صنعت هنگام تجزیه و تحلیل شرکت هایی که در صنایع مختلف به فعالیت می پردازند، سخت می باشد.

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ـ نمی توان از بررسی یک مجموعه نسبت به نتیجه ای رسید. تمامی نسبت ها باید نسبت به دیگری مورد بررسی قرار گیرند.

ـ با در نظر گرفتن طیف مقادیر قابل قبول، تعیین مقادیر هدف و یا مقادیر مقایسه برای یک نسبت سخت است.

در اجرای یک تجزیه و تحلیل، همیشه باید از محدودیت های نسبت ها آگاه باشید. همیشه این سؤالات را از خود بپرسید:

ـ آیا شرکت هایی که با هم مقایسه می شوند، رویه های حسابداری مشابهی دارند؟

ـ زمان مقایسه قسمت های درون یک شرکت، آیا نسبت ها قابل مقایسه هستند؟

ـ آیا نسبت ها، تصویر معقولانه ای از صنعت مورد نظر را بدست می دهند؟

ج. موارد استفاده از صورت سود و زیان و ترازنامه پیش بینی شده

صورت های مالی پیش بینی شده، تصویر روشنی از فعالیت های مالی شرکت در آینده می باشد. برای تهیه این صورت های مالی، ابتدا صورت حساب سود و زیان پیش بینی شده تهیه می شود و براساس آن و سایر اطلاعات مورد نیاز، ترازنامه پیش بینی شده تهیه می گردد. در تهیه صورت حساب سود و زیان پیش بینی شده از روش های مختلفی استفاده می شود که یکی از این روش ها، "روش مبتنی بر درصد فروش" می باشد.

در روش مبتنی بر درصد فروش، ابتدا با توجه به صورت های مالی سال های قبل، رابطه بین فروش و سایر اقلام مانند بهای تمام شده، هزینه های عملیاتی و غیره تعیین می شود. پیش بینی فروش برای سال آینده براساس میزان تقاضا، سهم بازار و ظرفیت تولید شرکت محاسبه می گردد. سپس ارقامی که با فروش رابطه ندارند (مثل هزینه استهلاک) برآورد می شوند و در نهایت، سیاست تقسیم سود برای سال آینده تعیین می گردد. پس از پیش بینی فروش، سایر اقلام صورت حساب سود و زیان مانند بهای تمام شده کالای فروش رفته، هزینه های عملیاتی و هزینه بهره، به عنوان درصدی از فروش پیش بینی شده، برآورد می شوند و در نتیجه صورت حساب سود و زیان پیش بینی شده (تخمینی) تهیه می گردد.

د. محاسبه و تحلیل نتایج انواع نسبت های مالی

بسته به نوع اطلاعاتی که نسبت های مالی در مورد شرکت ارائه می کنند، می توان آنها را به طبقات مختلف تفکیک کرد. با محاسبه و تجزیه و تحلیل نسبت های مالی می توان شناخت بهتری از وضعیت مالی یک مؤسسه بدست آورد. این نسبت ها در ۵ گروه مطرح می شوند که عبارتند از:

ـ نسبت های نقدینگی: نقدینگی یعنی توانایی شرکت در انجام تعهدات مالی خود. با استفاده از نسبت های نقدینگی می توان بررسی کرد که آیا شرکت می تواند به تعهدات مالی کوتاه مدت خود پاسخ دهد یا خیر. قدرت نقدینگی یک دارایی یعنی توانایی تبدیل به نقد نمودن یک دارایی. دارایی که از قدرت نقدینگی بالایی برخوردار است، به آسانی در بازار فعال معامله می شود و می توان براساس قیمت های رایج آنرا به پول نقد تبدیل کرد.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

www.SEBA.ir

ـ نسبت های فعالیت (کارایی): این نسبت ها نشان می دهند که شرکت از دارایی های مختلفی همچون موجودی کالا و دارایی های ثابت چگونه استفاده کرده است. این نسبت ها هم چنین بیانگر میزان کارایی مدیریت شرکت بر داراییها می باشد.

ـ نسبت های قدرت پرداخت دیون (اهرمی): این گروه از نسبت ها، اطلاعاتی پیرامون اهرم مالی شرکت و توانایی پرداخت تعهدات بلند مدت شرکت را در اختیار تحلیل گر قرار می دهد.

ـ نسبت های سودآوری: با محاسبه این نسبت ها، عملکرد کلی شرکت ارزیابی شده و میزان و چگونگی سودآوری شرکت تحلیل خواهد شد. در واقع این نسبت ها انعکاس کننده توانایی شرکت در ایجاد سود عملیاتی و سود خالص می باشد.

ـ نسبت های ارزش بازار: این گروه از نسبت ها بیانگر نگرش سهامداران در مورد عملکرد گذشته و آینده شرکت می باشد که در قیمت سهام منعکس است.

باید توجه کرد که این طبقه بندی ها مانعه الجمع (ناسازگار) نیستند. مثلاً یک نسبت فعالیت مثل گردش پرداختنی ها می تواند اطلاعاتی در مورد نقدینگی شرکت نیز ارائه کند. مجموعه استانداردی از نسبت ها برای تجزیه و تحلیل مالی وجود ندارد. تحلیل گران مختلف از نسبت های مختلف و از روش های محاسبه متفاوت برای نسبت های مشابه استفاده می کنند.

نسبت های نقدینگی

۱ـ نسبت جاری: معروفترین نسبت نقدینگی، نسبت جاری می باشد:

$$\text{نسبت جاری} = \frac{\text{دارایی های جاری}}{\text{بدهی های جاری}}$$

هرچه این نسبت بالاتر باشد، احتمال بیشتری وجود دارد که شرکت بتواند تعهدات کوتاه مدت خود را بپردازد و بیانگر وضعیت مطلوب نقدینگی می باشد. در مقابل اگر این نسبت بیش از اندازه بزرگ باشد. بیانگر عدم بکارگیری مناسب دارایی ها می باشد. نسبت جاری کمتر از یک بدین معناست که شرکت سرمایه در گردش منفی دارد و احتمالاً با بحران نقدینگی روبروست.

۲ـ نسبت آنی (سریع): این نسبت، معیار سخت گیرانه تری در مورد نقدینگی شرکت می باشد زیرا شامل موجودی کالا و سایر دارایی هایی که نقدینگی زیادی ندارند، نمی باشد:

$$\text{نسبت آنی (سریع)} = \frac{\text{پیش پرداخت هزینه ـ موجودی کالا ـ داراییهای جاری}}{\text{بدهی جاری}} = \frac{\text{اوراق بهادار قابل فروش کوتاه مدت +دریافتنیهای تجاری+ نقد}}{\text{بدهی جاری}}$$

هرچه این نسبت بالاتر باشد، احتمال بیشتری وجود دارد که شرکت بتواند تعهدات کوتاه مدت خود را بپردازد.

۳ـ نسبت نقدی: محافظه کارانه ترین معیار نقدینگی، نسبت نقدی می باشد:

$$\text{نسبت نقدی} = \frac{\text{اوراق بهادارقابل فروش کوتاه مدت + نقد}}{\text{بدهی های جاری}}$$

هرچه این نسبت بالاتر باشد، احتمال بیشتری وجود دارد که شرکت بتواند تعهدات کوتاه مدت خود را بپردازد.

نسبت های فعالیت (کارایی)

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱ـ گردش موجودی کالا: این نسبت، معیار کارایی شرکت با توجه به پردازش و مدیریت موجودی کالا می باشد:

$$\text{گردش موجودی کالا} = \frac{\text{بهای تمام شده کالای فروش رفته}}{\text{میانگین موجودی کالای ابتدا و انتهای دوره}}$$

این نسبت نشان می دهد که در طی سال، چند بار کالا تولید شده و سپس فروخته شده است.

معکوس گردش موجودی کالا ضرب در ۳۶۵ نشان دهنده دوره پردازش موجودی کالا می باشد:

$$\text{گردش موجودی کالا} = \frac{۳۶۵}{\text{گردش موجوی کالا}}$$

دوره پردازش موجودی کالا باید نزدیک به عُرف صنعت باشد. دوره پردازش موجودی کالای بسیار زیاد به این معناست که سرمایه زیادی در موجودی کالا به کارگرفته شده است و می تواند بدین معنا باشد که موجودی کالا قدیمی و فرسوده شده است. هم چنین مقدار بسیار پایین برای این نسبت می تواند بدین معنا باشد که شرکت موجودی کالای کافی در اختیار ندارد که این مورد می تواند به فروش صدمه وارد کند.

۲ـ گردش کل دارایی ها: اثربخشی استفاده شرکت از کل دارایی هایش به منظور ایجاد درآمد، توسط این نسبت سنجیده می شود:

$$\text{گردش کل دارایی ها} = \frac{\text{درآمد فروش}}{\text{میانگین کل داراییهای ابتدا و انتهای دوره}}$$

زمانی که شرکت به ظرفیت تولیدی خود برسد، این نسبت حداکثر خواهد شد و در نتیجه هرچه این نسبت افزایش پیدا کند، بیانگر فعالیت بیشتر واحد تجاری می باشد. این نسبت نیز باید با عُرف صنعت همخوانی و مطابقت داشته باشد.

۳ـ گردش دارایی ثابت: استفاده از دارایی های ثابت توسط این نسبت سنجیده می شود:

$$\text{گردش دارایی های ثابت} = \frac{\text{درآمد فروش}}{\text{میانگین دارایی های ثابت خالص ابتدا و انتهای دوره}}$$

اگر این نسبت با عُرف صنعت سازگار باشد، مطلوب خواهد بود. نسبت بسیار بالای این معیار نشان می دهد که شرکت تجهیزات قدیمی دارد و یا حداقل شرکت به احتمال زیاد باید در آینده ای نزدیک متحمل مخارج سرمایه ای شود تا ظرفیت ایجاد درآمد را افزایش دهد.

۴ـ دوره وصول مطالبات: این نسبت مدت زمانی را که طول می کشد تا مشتریان شرکت، بدهی خود را بپردازند، نشان می دهد:

$$\text{دوره وصول مطالبات} = \frac{\text{حسابهای دریافتنی}}{\text{متوسط فروش نسیه روزانه}}$$

$$\text{متوسط فروش نسیه روزانه} = \frac{\text{فروش سالانه}}{۳۶۵}$$

این نسبت باید با عرف صنعت مطابقت داشته باشد. شرایط اعتباری شرکت نیز معیار مهم دیگری است که برای تفسیر این نسبت از آن استفاده می شود. دوره وصول مطالباتی که بسیار بالاست بدین معناست که مشتریان شرکت در پرداخت صورتحساب های خود بسیار کند عمل می کنند و این می تواند بدین معنا باشد که سرمایه در دارایی

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

شرکت قفل شده است. هم چنین نسبت پایین دوره وصول مطالبات می تواند بدین معنا باشد که سیاست اعتباری شرکت بسیار سخت گیرانه است و این می تواند به فروش شرکت صدمه وارد کند.

این نسبت را می توان از طریق زیر نیز حساب کرد:

$$\text{گردش دریافتنی ها} = \frac{\text{فروش نسیه سالانه}}{\text{میانگین دریافتنی های ابتدا و انتهای دوره}}$$

$$\text{دوره وصول مطالبات} = \frac{۳۶۵}{\text{گردش دریافتنی ها}}$$

نسبت های اهرمی

۱ـ نسبت بدهی

$$\text{نسبت بدهی} = \frac{\text{کل بدهی ها}}{\text{کل دارایی ها}}$$

به عنوان مثال اگر نسبت بدهی ۳۰ درصد باشد، یعنی ۳۰ درصد دارایی ها از محل بدهی‌ها تأمین گردیده است. هرچه نسبت بدهی افزایش یابد، سودآوری شرکت نیز افزایش خواهد یافت؛ مشروط بر اینکه نرخ بازده دارایی ها بیش از نرخ بهره بدهی ها باشد. از سوی دیگر هرچه نسبت بدهی افزایش یابد، ریسک مالی (عدم پرداخت بدهی ها و ورشکستگی شرکت) افزایش خواهد یافت.

۲ـ توانایی پرداخت بهره (پوشش بهره):

$$\text{پوشش بهره} = \frac{\text{سود قبل از بهره و مالیات}}{\text{هزینه بهره}}$$

این نسبت نشان می دهد تا چه اندازه می توان از محل سود قبل از بهره و مالیات، هزینه بهره را پوشش داد. اگر این نسبت افزایش یابد، نشان می دهد توانایی شرکت در پرداخت بدهی های خود بیشتر است.

۳ـ بدهی به ارزش ویژه:

$$\text{بدهی به ارزش ویژه} = \frac{\text{کل بدهی ها}}{\text{ارزش ویژه (حقوق صاحبان سهام)}}$$

این نسبت نشان می دهد تأمین مالی بلند مدت توسط بستانکاران در مقابل صاحبان سهام چگونه است. افزایش و یا کاهش در این نرخ بیانگر اتکای بیشتر و یا کمتر بر بدهی ها به عنوان منبع تأمین مالی می باشد.

توجه داشته باشید که کل بدهی ها توسط تحلیل گران مختلف به طور متفاوت محاسبه می شود. در اینجا منظور از کل بدهی ها، بدهی های بلند مدت به علاوه بدهی های کوتاه مدت بهره دار می باشد.

نسبت های سودآوری

قبل از اینکه نسبت های سودآوری مطرح شود، به واژه های زیر و تفاوت آنها دقت کنید:

سود ناخالص = فروش خالص منهای بهای تمام شده کالای فروش رفته

سود عملیاتی = سود قبل از بهره و مالیات (EBIT)

www.abcBourse.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

سود خالص = سود بعد از مالیات ولی قبل از سود تقسیمی

صورت سود و زیان زیر این موارد را به روشنی نشان می دهد:

صورت سود و زیان
فروش خالص
ـ بهای تمام شده کالای فروش رفته
سود ناخالص
ـ هزینه های عملیاتی
سود عملیاتی (EBIT)
ـ بهره
سود قبل از مالیات (EBT)
ـ مالیات
سود بعد از مالیات (EAT)
+/- تعدیل اقلام مالیاتی
سود خالص
ـ سود تقسیمی سهام ممتاز
سود در دسترس سهام عادی

۱ـ نسبت سود به فروش (حاشیه سود):

$$\text{نسبت سود به فروش} = \frac{\text{سود خالص}}{\text{درآمد فروش}}$$

تحلیلگران باید در رابطه با پایین بودن این نسبت نگران باشند. نسبت سود به فروش باید مبتنی بر سود خالص ناشی از عملیات مستمر باشد زیرا تحلیلگران باید اساساً نگران انتظارات آتی باشند و اقلامی مانند عملیات متوقف شده در آینده بر شرکت تأثیر نخواهند گذاشت.

۲ـ نسبت سود عملیاتی به فروش:

$$\text{نسبت سود عملیاتی به فروش} = \frac{\text{سود عملیاتی (EBIT)}}{\text{درآمد فروش}}$$

سود عملیاتی شامل برخی اقلام غیرعملیاتی مثل سود ناشی از سرمایه گذاری ها می باشد. تحلیلگر باید در استفاده از سود عملیاتی برای محاسبه این نسبت ، یکنواختی را رعایت نماید. تحلیلگر باید در مورد پایین بودن این نسبت، ملاحظات خود را اعمال نماید.

۳ـ نرخ بازده دارایی ها:

$$\text{نرخ بازده دارایی ها} = \frac{\text{(نرخ مالیات ـ ۱) هزینه بهره + سود خالص}}{\text{میانگین کل دارایی ها}}$$

بازده دارایی ها، توفیق شرکت در استفاده از دارایی های خود جهت کسب سود برای افرادی که واحد تجاری را تأمین مالی می نمایند، اندازه گیری می کند. اعتباردهندگان به شرکت وام داده اند و بهره می گیرند. سهامداران در سهام شرکت سهامی سرمایه گذاری نموده اند و انتظار دارند که شرکت سود کسب کند. جمع هزینه بهره و سود ویژه، بازده دو گروهی است که فعالیت های شرکت را تأمین مالی نموده اند.

۴ـ نرخ بازده کل حقوق صاحبان سهام:

$$\text{نرخ بازده حقوق صاحبان سهام} = \frac{\text{سود خالص}}{}$$

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

میانگین کل حقوق صاحبان سهام

۵ـ نرخ بازده حقوق صاحبان سهام عادی:

$$\text{نرخ بازده حقوق صاحبان سهام عادی} = \frac{\text{سود سهام ممتاز ـ سود خالص}}{\text{میانگین حقوق صاحبان سهام عادی}}$$

نسبت های ارزش بازار

۱ـ قیمت به سود هر سهم: این نسبت نشان می دهد سرمایه گذاران در مقایسه با سود هر سهم چه مبلغی را برای خرید آن حاضرند پرداخت کنند.

$$\text{نسبت قیمت به سود هر سهم} = \frac{\text{قیمت هر سهم}}{\text{سود هر سهم}}$$

۲ـ قیمت به ارزش دفتری هر سهم:

$$\text{نسبت قیمت به ارزش دفتری هر سهم} = \frac{\text{ارزش بازار هر سهم}}{\text{ارزش دفتری هر سهم}}$$

ه. محاسبه و تفسیر روش دوپونت و روش دوپونت توسعه یافته برای بازده حقوق صاحبان سهام شرکت و تبیین استفاده از این روش در تجزیه و تحلیل شرکت.

تجزیه و تحلیل سیستم دوپونت یک رویکرد برای تحلیل بازده حقوق صاحبان سهام (ROE) می باشد. این روش بازده حقوق صاحبان را به نسبت های مختلف تجزیه می کند و بنابر این تحلیلگر قادر است تا تأثیر اهرم، حاشیه سود و گردش دارایی ها را بر حقوق صاحبان سهام به روشنی درک کند. ۲ نوع سیستم دوپونت وجود دارد: یکی رویکرد اصلی (۳ بخشی) و دیگری رویکرد توسعه یافته (۵ بخشی)

رویکرد اصلی

ROE را می توان به صورت زیر تعریف کرد:

$$ROE = \frac{\text{سود خالص}}{\text{حقوق صاحبان سهام}}$$

اگر صورت و مخرج این کسر را در فروش ضرب کنیم، خواهیم داشت:

$$ROE = \frac{\text{سود خالص}}{\text{حقوق صاحبان سهام}} \times \frac{\text{فروش}}{\text{فروش}}$$

یا

$$ROE = \frac{\text{سود خالص}}{\text{فروش}} \times \frac{\text{فروش}}{\text{حقوق صاحبان سهام}}$$

در فرمول بالا، کسر اول نشان دهنده حاشیه سود (نسبت سود به فروش) و کسر دوم نشان دهنده گردش سرمایه می باشد:

ROE = حاشیه سودxگزارش حقوق صاحبان سهام

اگر صورت و مخرج کسر بالا را در داراییها ضرب کنیم، خواهیم داشت:

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

$$ROE = \frac{\text{سود خالص}}{\text{فروش}} \times \frac{\text{فروش}}{\text{حقوق صاحبان سهام}} \times \frac{\text{دارایی ها}}{\text{دارایی ها}}$$

یا

$$ROE = \frac{\text{سود خالص}}{\text{فروش}} \times \frac{\text{فروش}}{\text{دارایی ها}} \times \frac{\text{دارایی ها}}{\text{حقوق صاحبان سهام}}$$

در فرمول بدست آمده، کسر اول حاشیه سود، کسر دوم گردش دارایی ها و کسر سوم نسبت اهرم مالی است:

ROE = حاشیه سود x گردش دارایی ها x نرخ اهرم مالی

پس اگر ROE پایین باشد، حداقل می توان گفت که یکی از ۳ شرایط زیر برقرار است: شرکت حاشیه سود ضعیفی دارد، شرکت گردش دارایی های پایینی دارد و یا شرکت از اهرم بسیار پایینی استفاده می کند.

نکته: اگردرفرمول اصلی ROE ، صورت ومخرج کسررا برداراییها تقسیم کنیم، خواهیم داشت:

$$ROE = \frac{\text{سود خالص}}{\text{فروش}} = \frac{\frac{\text{سود خالص}}{\text{دارایی ها}}}{\frac{\text{حقوق صاحبان سهام}}{\text{دارایی ها}}} = \frac{\text{بازده دارایی ها}}{\frac{\text{بدهی ـ دارایی}}{\text{دارایی}}} = \frac{\text{بازده دارایی}}{\text{نسبت بدهی ـ ۱}}$$

با توجه به رابطه بدست آمده از دو طریق می توان بازده حقوق صاحبان سهام را افزایش داد:

۱ـ افزایش بازده دارایی (می دانیم که بازده دارایی برابر است با گردش دارایی ها X حاشیه سود).

۲ـ افزایش نسبت بدهی (در صورتیکه نرخ بازده دارایی بیشتر از نرخ بهره بدهی باشد).

مثال: شرکت الف در طی ۳ سال گذشته، بازده حقوق صاحبان سهام تقریباً ۱۸٪ را تجربه کرده است. با استفاده از اطلاعات زیر و سیستم روپونت، ROE را به اجزای آن تفکیک کنید.

اقلام صورت سود و زیان و ترازنامه شرکت الف

سال	۱۳x۳	۱۳x۴	۱۳x۵
سود خالص	۲۱/۵	۲۲/۳	۲۱/۹
فروش	۳۰۵	۳۵۰	۴۱۰
حقوق صاحبا سهام	۱۱۹	۱۲۴	۱۲۶
دارایی ها	۲۳۰	۲۹۰	۳۵۰

پاسخ:

$$ROE \text{ سال } ۱۳x۳ = \frac{۲۱/۵}{۱۱۹} = ٪ ۱۸/۱$$

$$ROE \text{ سال } ۱۳x۴ = \frac{۲۲/۳}{۱۲۴} = ٪ ۱۸$$

$$ROE \text{ سال } ۱۳x۵ = ۲۱/۹ = ٪ ۱۷/۴$$

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

دوپونت سال ۱۳x۳ $= \frac{۲۱/۵}{۳۰۵} \times \frac{۳۰۵}{۲۳۰} \times \frac{۲۳۰}{۱۱۹} =$ ٪ ۱۸/۱

دوپونت سال ۱۳x۴ $= \frac{۲۲/۳}{۳۰۵} \times \frac{۳۰۵}{۲۹۰} \times \frac{۲۹۰}{۱۲۴} =$ ٪ ۱۸

دوپونت سال ۱۳x۵ $= \frac{۲۱/۹}{۴۱۰} \times \frac{۴۱۰}{۳۵۰} \times \frac{۳۵۰}{۱۲۶} =$ ٪ ۱۷/۴

در حالیکه ROE کاهش بسیار کمی داشته است اما هم گردش کل دارایی ها و هم حاشیه سود خالص کاهش یافته اند. تأثیرات کاهش حاشیه سود خالص و گردش دارایی ها بر ROE توسط افزایش معنی دار در اهرم مالی جبران شده است. یک تحلیل گر باید حاشیه سود خالص را بررسی کند و ببیند که آیا فشار قیمتی، افزایش هزینه و یا ترکیبی از هر دو باعث کاهش سود خالص شده است. تحلیلگر هم چنین باید به این نکته توجه کند که شرکت به دلیل افزایش تأمین مالی از طریق بدهی، ریسکی تر شده است.

مثال: شرکتی، حاشیه سود خالص برابر ۴٪، گردش دارایی ها برابر ۲ و نسبت بدهی ای برابر ۶۰٪ دارد.
ROE شرکت چقدر ست؟

پاسخ: طبق اطلاعات مسئله نسبت بدهی برابر ۶۰ درصد است. پس داریم:

$$\text{نسبت بدهی} = \frac{\text{کل بدهی ها}}{\text{کل دارایی ها}} = ٪۶۰ \Rightarrow \frac{\text{سرمایه ـ دارایی}}{\text{دارایی}} = ٪۶۰ \Rightarrow ۱ - \frac{\text{سرمایه}}{\text{دارایی}} = ٪۶۰ \Rightarrow \frac{\text{سرمایه}}{\text{دارایی}} = ٪۴۰$$

$$\Rightarrow \text{اهرم} = \frac{\text{دارایی}}{\text{سرمایه}} = ۲/۵$$

ROE = حاشیه سود×گردش دارایی ها×اهرم = ٪۴ × ۲ × ۲,۵ = ٪۲۰

رویکرد توسعه یافته

معادله بسط یافته دوپونت (۵ بخشی)، حاشیه سود خالص را به اجزای بیشتری تفکیک می کند:

$$ROE = \frac{\text{سود خالص}}{\text{سودقبل ازمالیات (EBT)}} \times \frac{\text{سودقبل از مالیات}}{\text{سود عملیاتی (EBIT)}} \times \frac{\text{سود عملیاتی}}{\text{درآمد فروش}} \times \frac{\text{درآمدفروش}}{\text{کل دارایی ها}} \times \frac{\text{دارایی ها}}{\text{حقوق صاحبان سهام}}$$

در فرمول بالا:

کسر اول را وزن مالیاتی (Tax burden) گویند و برابر است با یک منهای نرخ مالیات،

کسر دوم را وزن بهره (Interest burden) گویند،

کسر سوم را حشایه سود عملیاتی (EBIT Margin) گویند.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

افزایش در هزینه بهره (به عنوان قسمتی از EBIT)، وزن بهره را افزایش می دهد. افزایش در وزن مالیاتی و یا وزن بهره، ROE را کاهش خواهد داد. این رویکرد نشان می دهد که اهرم بیشتر همیشه منجر به ROE بالاتر نمی شود. هر چه اهرم بالاتر رود، وزن بهره نیز بالاتر خواهد رفت. بنابر این اثرات مثبت اهرم می تواند با پرداخت های بهره بیشتر جبران (تهاتر) شود. توجه کنید که مالیات بیشتر همیشه منجر به سطوح پایین تر ROE می شود.

مثال: تحلیلگری اطلاعات زیر را از ۲ شرکت در یک صنعت مشابه گردآوری کرده است. با استفاده از رویکرد توسعه یافته، REO دو شرکت را محاسبه و آنرا تفسیر نمائید.

اطلاعات منتخب صورت سود و زیان و ترازنامه

	شرکت A	شرکت B
درآمد فروش	۵۰۰	۹۰۰
سود عملیاتی (EBIT)	۳۰	۱۰۰
هزینه بهره	۵	۰
سود قبل از مالیات(EBT)	۳۰	۱۰۰
مالیات	۱۰	۴۰
سود خالص	۲۰	۶۰
کل دارایی ها	۲۵۰	۳۰۰
کل بدهی ها	۱۰۰	۵۰
حقوق صاحبان سهام	۱۵۰	۲۵۰

پاسخ:

حاشیه سود عملیاتی = $\frac{EBIT}{فروش}$ ⇨ شرکت A = $\frac{۳۵}{۵۰۰}$ = ٪ ۱۱/۱ شرکت B = $\frac{۱۰۰}{۹۰۰}$ = ٪ ۷

گردش دارایی ها = $\frac{فروش}{دارایی}$ ⇨ شرکت A = $\frac{۵۰۰}{۲۵۰}$ = ۳ شرکت B = $\frac{۹۰۰}{۳۰۰}$ = ۲

وزن بهره = $\frac{EBT}{EBIT}$ ⇨ شرکت A = $\frac{۳۰}{۳۵}$ = ٪ ۸۵/۷ شرکت B = $\frac{۱۰۰}{۱۰۰}$ = ۱

اهرم مالی = $\frac{دارایی}{حقوق صاحبان سهام}$ ⇨ شرکت A = $\frac{۳۰۰}{۲۵۰}$ = ۱/۲ شرکت B = $\frac{۲۵۰}{۱۵۰}$ = ۱/۶۷

وزن مالیات = $\frac{سود خالص}{EBT}$ ⇨ شرکت A = $\frac{۲۰}{۳۰}$ = ٪ ۶۶/۷ شرکت B = $\frac{۶۰}{۱۰۰}$ = ٪ ۶۰

شرکت A ROE = ۰/۶۶۷ x ۰/۸۷۵ x ۰/۰۷ x ۲ x ۱/۶۷ = ٪ ۱۳/۴

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار

B شرکت ROE = ۰/۶۰۸ x ۱ x ۰/۱۱۱ x ۳ x ۱/۲ = ٪ ۲۴

شرکت B وزن مالیاتی بالاتر ولی وزن بهره کمتر دارد (نسبت کمتر نشان دهنده وزن بالاتر است). شرکت B، حاشیه سود عملیاتی بهتری دارد و از دارایی هایش بهتر استفاده می کند و هم چنین اهرم کمتری دارد. حاشیه سود عملیاتی و گردش دارایی های بالای شرکت B، عوامل اصلی ROE بالای این شرکت می باشند.

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مفاهیم کلیدی

- ✓ تجزیه و تحلیل نسبت ها، محدودیت هایی دارد از جمله: شرکت های مختلف از رویه های حسابداری مختلف استفاده می کنند؛ پیدا کردن نسبت های قابل مقایسه برای شرکت هایی که در صنایع مختلف به فعالیت مشغولند، سخت است؛ نسبت ها باید نسبت به یکدیگر تجزیه و تحلیل شوند، تعیین طیف قابل قبول مقادیر برای نسبت ها می تواند سخت باشد؛ و اینکه استفاده از نسبت ها به تنهایی باعث گمراهی می شود.
- ✓ یک تحلیل گر باید از ترکیب مناسبی از نسبت های مختلف برای ارزیابی شرکت در طی زمان و نسبت به شرکت های دیگر استفاده کند. به عنوان مثال تفسیر افزایش در ROE می تواند کاملاً برای شرکت که اخیراً از اهرم مالی بسیار زیاد استفاده کرده در مقایسه با شرکتی که اهرم مالی فعلی خود را حفظ می کند، متفاوت باشد.
- ✓ نسبت های مالی معمولاً به ۵ طبقه تفکیک می شوند:

۱ـ نسبت های نقدینگی ← توانایی شرکت در پرداخت تعهدات کوتاه مدت را نشان می دهند.

۲ـ نسبت های فعالیت ← نشان می دهند که شرکت چقدر و چگونه از دارایی هایش استفاده می کند.

۳ـ نسبت های اهرمی ← توانایی شرکت در پرداخت تعهدات بلند مدت را نشان می د هند.

۴ـ نسبت های سودآوری ← توانایی شرکت در ایجاد سود خالص و سود عملیاتی را نشان می دهند.

۵ـ نسبت های ارزش بازار ← برای مقایسه ی مقادیر نسبی سهام مورد استفاده قرار می گیردند.

- ✓ سیستم دوپونت را می توان به ۲ رویکرد طبقه بندی کرد:

رویکرد اصلی ←

$$ROE = \frac{\text{سود خالص}}{\text{فروش}} \times \frac{\text{فروش}}{\text{دارایی ها}} \times \frac{\text{دارایی ها}}{\text{حقوق صاحبان سهام}}$$

رویکرد توسعه یافته ←

$$ROE = \frac{\text{سود خالص}}{\text{سودقبل ازمالیات (EBT)}} \times \frac{\text{سودقبل از مالیات}}{\text{سود عملیاتی (EBIT)}} \times \frac{\text{سود عملیاتی}}{\text{فروش}} \times \frac{\text{فروش}}{\text{کل دارایی ها}} \times \frac{\text{دارایی ها}}{\text{حقوق صاحبان سهام}}$$

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تست های بخش ششم

۱. کدام یک از گزینه های زیر، جزء محدودیت نسبت های مالی به شمار نمی آید؟

الف) کسب اطلاعات قابل مقایسه شرکت ها سخت است.

ب) تعیین ارزش هدف یا مقایسه برای یک نسبت نیازمند قضاوت می باشد.

ج) رویه های حسابداری مختلف نیازمند اینست که تحلیلگر قبل از مقایسه نسبت ها، آن ها را تعدیل کند.

د) هنگام تجزیه و تحلیل باید تمامی نسبت ها را در نظر گرفت.

۲. تحلیلگری قصد دارد تا در مورد قدرت پرداخت دیون بلند مدت شرکت اطلاعاتی بدست آورد. کدام یک از گزینه های زیر می تواند به وی کمک نماید؟

الف) بازده کل سرمایه — ب) نسبت پوشش بهره

ج) نسبت آنی — د) نرخ بازده دارایی ها

۳. شرکت آلفا سود ناخالصی برابر ۴۵۰۰۰ ریال بابت فروش ۱۵۰۰۰۰ ریالی دارد. ترازنامه نشان می دهد که میانگین کل دارایی ها ۷۵۰۰۰ ریال و میانگین موجودی کالا ۱۵۰۰۰ ریال می باشد. گردش کل دارایی های شرکت و گردش موجودی کالا عبارت است از:

	گردش دارایی ها	گردش موجودی کالا
الف)	۷ مرتبه	۲ مرتبه
ب)	۲ مرتبه	۷ مرتبه
ج)	۰/۵ مرتبه	۰/۳۳ مرتبه
د)	۲ مرتبه	۳ مرتبه

۴. اطلاعات زیر در مورد شرکت بتا در اختیار است:

فروش سالانه ۱۰۰۰۰۰ ریال

میانگین حسابهای پرداختنی ۳۰۰۰۰ ریال

میانگین حسابهای دریافتنی ۲۵۰۰۰ ریال

با توجه به اطلاعات فوق، گردش دریافتنی ها و میانگین دوره وصول عبارت است از:

	گردش دریافتنی ها	میانگین دوره وصول
الف)	۲/۱ مرتبه	۱۷۴ روز
ب)	۳/۳ مرتبه	۱۱۱ روز
ج)	۴ مرتبه	۹۱ روز
د)	۴ مرتبه	۱۲۰ روز

۵. نسبت جاری شرکت گاما برابر ۱/۹ می باشد. اگر قسمتی از حسابهای پرداختنی با استفاده از نقد پرداخت شوند، آنگاه:

الف) صورت کسر با درصد بیشتری نسبت به مخرج کسر کا هش می یابد، پس نسبت جاری کمتر می شود.

ب) مخرج کسر با درصد بیشتری نسبت به صورت کسر کاهش می یابد، پس نسبت جاری افزایش می یابد.

ج) صورت و مخرج کسر به یک اندازه تغییر می کنند، پس نسبت جاری بدون تغییر باقی می ماند.

د) هیچکدام

۶. نسبت آنی شرکت لاندا برابر ۱/۲ می باشد. اگر شرکت موجودی کالای خود را به صورت نقد خریداری کند، آنگاه:

www.abcBourse.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

الف) صورت کسر بیشتر از مخرج کسر کا هش می یابد، پس نسبت آنی کاهش می یابد.

ب) مخرج کسر بیشتر از صورت کسر کاهش می یابد، پس نسبت آنی افزایش می یابد.

ج) صورت و مخرج کسر به یک اندازه تغییر می کنند، پس نسبت جاری بدون تغییر باقی می ماند.

د) هیچکدام

۷. با توجه به ثابت بودن سایر شرایط، کدام یک از مبادلات زیر باعث افزایش نسبت جاری خواهد شد؟ (اگر نسبت جاری بیشتر از یک باشد)

الف) وصول حسابهای دریافتنی

ب) خرید نقدی دارایی های ثابت

ج) پرداخت نقدی حسابهای پرداختی

د) همه موارد

۸. اطلاعات زیر در مورد شرکت الف در دست است:

فروش	۱۰۰۰ ریال
بهای تمام شده کالای فروش رفته	۴۰۰ ریال
هزینه عملیاتی قبل از بهره	۳۰۰ ریال
هزینه بهره	۱۰۰ ریال

با توجه به اطلاعات فوق، نسبت پوشش بهره کدام یک از گزینه های زیر است؟

الف) ۶ مرتبه ب) ۴ مرتبه

ج) ۲ مرتبه د) ۳ مرتبه

۹. با استفاده از فرمول دوپونت می توان گفت که بازده حقوق صاحبان سهام برابر است با:

الف) حاشیه سودx گردش دارایی هاxگردش حقوق صاحبان سهام

ب) حاشیه سودxگردش دارایی هاxنرخ اهرم مالی

ج) حاشیه سودxپوشش بهره xنسبت اهرمی

د) حاشیه سودxحقوق صاحبان سهامxبازده دارایی

۱۰. شرکت ب اطلاعات زیر را در اختیار دارد:

حاشیه سود	٪۱۲
گردش کل دارایی ها	۱/۲ مرتبه
ضریب اهرم مالی	۱/۲ مرتبه
گردش حقوق صاحبان سهام	۱/۴۴ مرتبه

ROE شرکت چقدر است؟

الف) ٪۱۴/۴ ب) ٪۱۲

ج) ٪۱۴/۲ د) ٪۱۷/۳

۱۱. با استفاده از اطلاعات زیر، بازده حقوق صاحبان چقدر است؟

الف) ٪ ۱۰/۵

ب) ٪۱۴/۰

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ج) ۱۸/۵٪

د) هیچکدام

۱۲. کدام یک از گزینه های زیر نشان دهنده ROE نمی باشد؟

الف) گردش حقوق صاحبان سهام X حاشیه سود

ب) حاشیه سود X گردش دارایی ها X نرخ اهرم مالی

ج) گردش حقوق صاحبان سهام X حاشیه سود عملیاتی X وزن مالیاتی X وزن بهره

د) نرخ بازده دارایی X وزن مالیاتی X وزن بهره

۱۳. شرکت ج دارای اطلاعات زیر می باشد:

حاشیه سود عملیاتی = ۱۱٪ نرخ مالیات = ۳۵٪ ضریب اهرم مالی = ۱/۵

گردش دارایی ها = ۱/۲ وزن بهره = ۰/۷

با توجه به اطلاعات فوق، بازده حقوق صاحبان سهام شرکت چند است؟

الف) ۹٪ ب) ۱۰٪

ج) ۱۱٪ د) ۱۲٪

۱۴. برای اندازه گیری توانایی شرکت در پرداخت تعهدات کوتاه مدت از کدام یک از نسبت های زیر استفاده می شود؟

الف) حاشیه سود ناخالص ب) گردش پرداختنی ها

ج) نسبت جاری د) نسبت بدهی

۱۵. کدام یک از گزینه های زیر در تعیین توانایی شرکت به منظور پوشش پرداخت های بدهی سودمند است؟

الف) نرخ بازده دارایی ها ب) گردش کل دارایی ها

ج) پوشش هزینه ثابت د) نسبت نقدی

۱۶. شرکت شقایق، در حال بررسی قدرت پرداخت دیون خود می باشد و اطلاعات زیر را گردآوری کرده است:

	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳
کل بدهی ها	۲۰۰۰ ریال	۱۹۰۰ ریال	۱۷۵۰ ریال
کل حقوق صاحبان سهام	۴۰۰۰ ریال	۴۵۰۰ ریال	۵۰۰۰ ریال

کدام یک از گزینه های زیر صحیح است؟

الف) شرکت در قدرت پرداخت دیون خود ضعیف تر شده است چونکه نسبت بدهی به سرمایه از ۰/۳۵ در سال ۱۳۸۳ به ۰/۵ در سال ۱۳۸۵ افزایش یافته است.

ب) شرکت نقدینگی خود را از دست داده است زیرا نسبت بدهی به سرمایه از ۰/۳۵ در سال ۱۳۸۳ به ۰/۵ در سال ۱۳۸۵ افزایش یافته است.

ج) شرکت در طی سال های ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۵ نقدینگی بیشتری کسب کرده است. زیرا نسبت بدهی از ۰/۳۵ به ۰/۵ رسیده است.

د) هیچکدام.

۱۷. با توجه به اطلاعات سؤال ۱۶، کدام یک از گزینه های زیر در مورد شرکت شقایق، توصیف معقولانه ای به نظر می رسد؟

الف) کاهش در سرمایه شرکت ناشی از کاهش در ارزش بازار سهام عادی شرکت می باشد.

ب) افزایش در بدهی شرکت طی این ۳ سال نشان می دهد که اعتبار دهندگان، وضعیت اعتباری شرکت را خوب ارزیابی کرده اند.

ج) کاهش در سرمایه شرکت نشان می دهد که امکان دارد شرکت در عملیات خود متحمل زیان شده است.

د) همه موارد

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱۸. شرکت فرزام، گردش موجودی کالای رو به کاهشی را تجربه کرده است. کدام یک از گزینه های زیر به خوبی این وضعیت را توصیف می کند؟

الف) شرکت یک سیستم جدید مدیریت موجودی کالا نصب کرده است که باعث مدیریت کارآی موجودی کالا شده است.

ب) به دلیل مشکلات ناشی از نابابی موجودی کالا در سال گذشته، شرکت در ابتدای دوره بسیاری از موجودی کالای خود را حذف کرده است.

ج) شرکت یک سیستم جدید مدیریت موجودی کالا نصب کرده است، اما برخی مشکلات عملیاتی را تجربه کرده است که منجر به سفارش دو مرتبه ی کالاها به عرضه کنندگان شده است.

د) هیچکدام.

۱۹. تحلیلگری اطلاعات زیر را در مورد شرکت X بدست آورده است:

	۱۳۸۲	۱۳۸۴	۱۳۸۵
ROE	٪۱۹/۸	٪۲۰	٪۲۲
بازده کل دارایی ها (ROA)	٪۸/۱	٪۸	٪۷/۹
گردش کل دارایی ها	۲	۲	۲/۱

با استفاده از اطلاعات فوق، می توان نتیجه گرفت که:

الف) حاشیه سود و اهرم مالی کاهش یافته اند.

ب) حاشیه سود و اهرم مالی افزایش یافته اند.

ج) حاشیه سود کاهش ولی اهرم مالی افزایش یافته است.

د) حاشیه سود افزایش ولی اهرم مالی کاهش یافته است.

۲۰. اطلاعات زیر با جزئیات ROE را در مورد شرکت Z نشان می دهد:

	۱۳۸۵	۱۳۸۴
ROE	٪۱۸/۹	٪۱۸/۹
وزن مالیاتی	۰/۷	۰/۷۵
وزن بهره	۰/۹	۰/۹
حاشیه سودعملیاتی	٪۱۰	٪۱۰
گردش دارایی ها	۱/۵	۱/۴
اهرم	۲	۲

کدام یک از گزینه های زیر به بهترین شکل، توصیف معقولانه ای از اجزای ROE را نشان می دهد؟

الف) نرخ مالیات بالاتر در سال ۱۳۸۵، بهبود در کارایی را خنثی کرده است در نتیجه ROE بدون تغییر مانده است.

ب) سودآوری و نقدینگی شرکت هر دو در سال ۱۳۸۵ بهبود یافته اند.

ج) نرخ مالیات بالاتر در سال ۱۳۸۵، بهبود در سودآوری را خنثی کرده است در نتیجه ROE بدون تغییر مانده است.

د) هیچکدام.

۲۱. به طور کلی اعتبار دهندگان کاهش در کدام یک از نسبت های زیر را خبر خوبی تلقی می کنند؟

الف) بازده حقوق صاحبان سهام
ب) پوشش بهره
ج) بازده دارایی ها
د) بدهی به کل دارایی ها

۲۲. با در نظر گرفتن عدم تغییر در سایر متغیرها، کدام یک از موارد زیر نرخ بازده دارایی ها را کاهش خواهد داد؟

الف) افزایش در میانگین دارایی ها
ب) کاهش در هزینه بهره
ج) کاهش در نرخ مؤثر مالیات
د) همه موارد

WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۲۳. نسبت P/E (قیمت به سود) چه چیزی را اندازه گیری می کند؟

الف) ضریبی که بازار سهام به سود هر سهم شرکت نسبت می دهد.

ب) رابطه بین سود نقدی و قیمت سهام

ج) سود هر سهام عادی

د) هیچکدام.

۲۴. نسبت جاری شرکتی ۲ است. اگر این شرکت از وجوه نقد برای باز پرداخت تعهدات مربوط به بدهی هایی که در کمتر از یک سال باید بازپرداخت شوند، استفاده کند، تأثیر این فعالیت بر نسبت گردش دارایی های آن به ترتیب (از راست به چپ)چگونه است؟

الف) کاهش ـ کاهش

ب) افزایش ـ کاهش

ج) کاهش ـ افزایش

د) افزایش ـ افزایش

۲۵. .اطلاعات زیر در موردیک شرکت موجود است.نسبت آنی این شرکت چند است؟

حسابهای دریافتنی	۴۵	پیش دریافتها
	۵۰	
وجه نقد	۵	
حسابهای پرداختنی	۵۰	
موجودی مواد و کالا	۵۰	تسهیلات مالی
	۱۰۰	
جمع داراییهای جاری	۱۰۰	جمع بدهی های جاری
	۲۰۰	

الف) ۰/۵

ب) ۰/۲۵

ج) ۰/۲۲۵

د) ۱

۲۶. اطلاعات زیر در مورد شرکتی در اختیار است.گردش موجودی این شرکت را برای سال ۸۱ محاسبه کنید.

سال	۸۰	۸۱
موجودی مواد و کالا	۷۰۳۹	۸۱۰۰
بهای تمام شده کالای فروش رفته	۳۹۰۴۷	۴۱۰۴۳
فروش	۹۳۲۴۸	۹۵۲۹۰
مجموع دارایی ها	۹۲۰۸۸	۱۰۰۰۱۸

الف)۵/۸۷

ب)۵/۵۵

ج)۵/۰۷

د)۵/۴۲

۲۷. تحلیلگری از سیستم دوپونت برای تجزیه و تحلیل مالی استفاده می کند و اطلاعات زیر را برای شرکت در اختیار دارد. بازده حقوق صاحبان سهام شرکت تقریبا برابر است با:

WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

گردش حقوق صاحبان سهام	۴/۲
گردش کل داراییها	۲
حاشیه سود خالص	۵/۵٪
نسبت سود تقسیمی	۳۱/۸٪

الف) ۲۳/۱٪ ب) ۱/۳٪

ج) ۶۳/۶٪ د) ۱۱٪

۲۸. نسبت جاری ۲/۵ و موجودی کالا ۱۰ درصد دارایی جاری را تشکیل می دهد. نسبت آنی چقدر است؟

الف) ۲/۲۵ ب) ۱/۵

ج) ۲ د) ۱/۸۵

۲۹. کدامیک از نسبت های زیر از جمله نسبت های کارایی (فعالیت) به شمارنمی رود؟

الف) دوره وصول مطالبات ب) گردش کالا

ج) گردش دارایی د) بازده دارایی

۳۰. نسبت سود به فروش شرکتی ۲۰٪، گردش دارایی های آن ۲/۵ و نسبت بدهی ۴۰ درصد می باشد. بازده حقوق صاحبان سهام (ROE) شرکت چقدر است؟

الف) ۸۳٪ ب) ۲۵٪

ج) ۸۰٪ د) ۶۰٪

۳۱. حسابهای دریافتنی شرکتی ۲۰ درصد افزایش یافته و فروش ۱/۵ برابر گردیده است. دوره وصول مطالبات شرکت ..... است.

الف) افزایش یافته ب) کاهش یافته

ج) ۲۰ درصد کاهش یافته د) ۳۰ دصد کاهش یافته

۳۲. گردش موجودی کالا ۴ مرتبه و گردش دارایی ۲ مرتبه است. چند درصد از دارایی ها را موجودی کالا تشکیل می دهد؟

الف) ۲۵٪ ب) ۵۰٪

ج) ۲۰٪ د) ۴۰٪

۳۳. در شرکتی بازده حقوق صاحبان سهام دو برابر بازده دارایی است. بدهی شرکت ۹۰ میلیون ریال، گردش دارایی ۲ مرتبه و حسابهای دریافتنی ۱۰ میلیون ریال می باشد. دوره وصول مطالبات چقدر است؟

الف) ۱۸ ب) ۱۰

ج) ۱۵ د) ۱۱

۳۴. در صورتیکه سود خالص شرکتی ۲۰۰۰ ریال، فروش ۱۰۰۰۰ ریال و مجموع دارایی های آن ۸۰۰۰ ریال باشد، بازده دارایی چقدر است؟

الف) ۲۵٪ ب) ۱۵٪

ج) ۲٪ د) ۱

۳۵. شرکتی دارای فروش ۲۵۸۰۰۰۰۰ ریال و سود خالص بعد از مالیات ۳۱۰۰۰۰۰ ریال می باشد. اگر نسبت گردش دارایی های شرکت ۲/۵۵ مرتبه باشد، بازده دارایی های آن چند درصد است؟

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

الف) ۱۱/۸۳ ب) ۲۱/۵۴
ج) ۲۶/۵۴ د) ۳۰/۶۴

۳۶. توانایی پرداخت بهره مؤسسه ای ۳ می باشد. سود عملیاتی آن باید چند درصد کاهش یابد تا سود قبل از کسر مالیات به صفر برسد ؟

الف) ٪۳۳/۳۳ ب) ٪۶۶/۶۶
ج) ٪۹۶/۳۳ د) ۹۶/۶۶

۳۷. اطلاعات زیر در مورد شرکت الف در دست است:

فروش خالص	۲۶۷۳۰۰۰ ریال
دارایی ها	۱۵۸۰۰۰۰ ریال
حقوق صاحبان سهام	۹۰۰۶۰۰ ریال
بازده کل سرمایه گذاری	٪۱۲

با توجه به اطلاعات فوق، بازده حقوق صاحبان سهام چند درصد است؟

الف) ۲۷/۹ ب) ۲۱/۰۵
ج) ۱۶/۴۹ د) ۱۲/۴۴

۳۸. افزایش مالیات بردرآمد شرکت، کدام یک از گزینه های زیر را تغییر نمی دهد؟

الف) حاشیه سود ناخالص ب) حاشیه سود خالص
ج) بازده دارایی ها د) بازده حقوق صاحبان سهام

۳۹. اگر بازده حقوق صاحبان سهام ۲۰٪ و بازده مجموع دارایی ها ۱۴٪ باشد، نسبت بدهی شرکت چند درصد است؟

الف) ۳۰ ب) ۴۰
ج) ۴۲/۸ د) ۷۰

۴۰. اگر نسبت جاری شرکتی برابر با ۳ و نسبت سریع (آنی) آن برابر با ۲ باشد، موجودی کالای شرکت برابر است با:

الف) میزان بدهی جاری شرکت ب) نصف دارایی جاری شرکت
ج) نصف بدهی جاری شرکت د) نصب مجموع دارایی جاری و بدهی جاری شرکت

WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

پاسخ تست های بخش ششم

۱. گزینه الف

اطلاعات شرکت وصنعت را به راحتی می توان بدست آورد. سایر گزینه ها جزء محدودیت های نسبت های مالی می باشند.

۲. گزینه ب

نسبت پوشش بهره یک نسبت اهرمی (قدرت پرداخت دیون) می باشد. بازده کل سرمایه معیار سودآوری، نسبت آنی معیار نقدینگی و نرخ بازده دارایی ها نیز یک معیار سودآوری می باشد.

۳. گزینه ب

$$\text{گردش کل هادارایی} = \frac{\text{فروش}}{\text{کل دارایی ها}} = ۱۵۰ = \text{مرتبه } ۲$$

$$\text{گردش موجودی کالا} = \frac{\text{بهای تمام شده کالای فروش رفته}}{\text{میانگین موجودی کالا}} = \frac{۱۵۰ - ۴۵}{۱۵} = \text{مرتبه } ۷$$

۴. گزینه ج

$$\text{گردش هادریافتنی} = \frac{\text{فروش}}{\text{میانگین حسابهای دریافتنی}} = \frac{۱۰۰۰۰۰}{۲۵۰۰۰} = ۴$$

$$\text{میانگین دوره وصول مطالبات} = \frac{۳۶۵}{\text{گردش دریافتنی ها}} = \frac{۳۶۵}{۴} = ۱۱$$

۵. گزینه ب

اگر نسبت جاری بزرگتر از یک باشد و قسمتی از حسابهای پرداختنی با استفاده از وجه نقد پرداخت شود، مخرج کسر نسبت به صورت آن، با درصد بیشتری کاهش پیدا می کند و در نتیجه نسبت جاری افزایش می یابد.

۶. گزینه الف

اگر شرکت موجودی کالای خود را نقداً خریداری کند، وجه نقد شرکت کاهش می یابد و در نتیجه صورت کسر نسبت آنی کاهش می یابد.

توجه کنید که موجودی کالا در محاسبه نسبت آنی لحاظ نمی شود. پس نسبت آنی کاهش می یابد.

۷. گزینه ج

اگر نسبت جاری بیشتر از یک باشد و حسابهای پرداختنی تسویه شوند، نسبت جاری افزایش خواهدیافت.

۸. گزینه د

$$\text{نسبت پوشش بهره} = \frac{EBIT}{\text{بهره}} = \frac{۱۰۰ - ۴۰۰ - ۳۰۰}{۱۰۰} = ۳$$

۹. گزینه ب

۱۰. گزینه د

www.SEBA.ir
abcBourse.ir @abcBourse_ir مرجع آموزش بورس بازنشر:

$$\text{بازده حقوق صاحبان سهام} = \frac{\text{سود}}{\text{فروش}} \times \frac{\text{فروش}}{\text{دارایی}} \times \frac{\text{دارایی}}{\text{حقوق صاحبان سهام}} = ۰.۱۲ \times ۱.۲ \times ۱.۲$$

$$= ۱۷.۸۲\ \%$$

۱۱. گزینه ج

$$ROE = ۰.۱ \times ۰.۶ \times ۱.۸ \times ۰.۹ \times ۱.۹ = ۱۸.۴۷٪$$

۱۲. گزینه د

۱۳. گزینه الف

$$ROE = ۰.۱۱ \times ۱.۲ \times ۱.۵ \times ۰.۷ \times (۱ - ۱.۳۵) = ۹.۰۱٪$$

۱۴. گزینه ج

۱۵. گزینه ج

نسبت های اهرمی، توانایی شرکت را در پوشش پرداخت های بدهی اندازه گیری می کنند. ۲ نوع اصلی نسبت اهرمی عبارتند از:

۱ـ نسبت های بدهی که بر ترازنامه تأکید دارند و مقدار سرمایه ای را که توسط بدهی تأمین شده است، اندازه گیری می کنند. و ۲ـ نسبت های پوششی که به صورت سود و زیان تأکید دارند و توانایی شرکت را در پوشش پرداخت های بدهی اندازه گیری می کنند. نسبت پوشش هزینه ثابت یک نسبت پوششی است که تعهدات ثابت را به جریانات نقدی ایجاد شده توسط شرکت مرتبط می سازد.

۱۶. گزینه الف

نسبت بدهی به سرمایه یکی از نسبت های اهرمی است که قدرت پرداخت دیون شرکت را نشان می دهد.

۱۷. گزینه ج

گزینه الف نادرست می باشد، زیرا ارزش دفتری سرمایه تحت تأثیر ارزش بازار سهام عادی قرار نمی گیرد. گزینه ب نیز نادرست می باشد زیرا افزایش بدهی شرکت لزوماً به این معنی نیست که اعتباردهندگان، وضعیت شرکت را خوب ارزیابی کرده اند. وضعیت اعتباری شرکت توسط تمایل شرکت به پرداخت تعهدات و توانایی آن در پرداخت مشخص می شود.

۱۸. گزینه ج

۱۹. گزینه ج

می دانیم که بازده حقوق صاحبان سهام برابر است با بازده دارایی ها ضرب در اهرم مالی. هم چنین بازده دارایی ها برابر است با حاشیه سود ضرب در گردش کل دارایی ها، به دلیل اینکه بازده دارایی ها در طی سال های ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۵ در حال کاهش و گردش کل دارایی ها در حال افزایش است، پس می توان نتیجه گرفت که حاشیه سود در حال کاهش یافتن است.

چونکه ROE علیرغم کاهش در ROA، در حال افزایش یافتن می باشد، پس باید اهرم مالی افزایش یافته باشد.

۲۰. گزینه الف

افزایش در نرخ مالیات سال ۲۰۰۵ که توسط کاهش در ارزش وزن مالیاتی نشان داده شده است، بهبود در کارایی (گردش دارایی بالاتر) را خنثی کرده است.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۲۱. گزینه د

به طور کلی اعتباردهندگان، کاهش در نسبت بدهی به کل دارایی را خبری خوب می دانند. سطوح بالاتر بدهی در ساختار سرمایه شرکت، ریسک عدم پرداخت (نکول) شرکت را افزایش می دهد و منجر به هزینه های استقراض بالاتر می شود.

۲۲. گزینه الف

۲۳. گزینه الف

۲۴. گزینه د

$$\text{بدهی جاری} = \frac{\text{داراییها جاری}}{\text{بدهیها جاری}}$$

چونکه نسبت جاری بیشتر از یک است، پرداخت بدهی جاری به صورت نقد باعث افزایش نسبت جاری خواهد شد.

$$\text{گردش هادارایی} = \frac{\text{درآمد}}{\text{میانگین دارایی ها}}$$

پرداخت نقدی بدهی ها باعث کاهش دارایی ها می شود. پس گردش دارایی ها افزایش خواهد یافت.

۲۵. گزینه ب

$$\text{نسبت آنی} = \frac{\text{پیش پرداخت هزینه} - \text{موجودی کالا} - \text{دارایی های جاری}}{\text{بدهی های جاری}} = \frac{۵ + ۴۵}{۲۰۰} = \frac{۵۰}{۲۰۰} = ۰.۲۵۲$$

۲۶. گزینه د

$$\text{گردش موجودی کالا} = \frac{\text{بهای تمام شده کالای فروش رفته}}{\text{میانگین موجودی کالای ابتدا و انتهای دوره}} = \frac{۴۱۰۴۳}{(۸۱۰۰ + ۷۰۳۹)/۲} \cong ۵.۴۲$$

۲۷. گزینه الف

گردش حقوق صاحبان سهام=۵/۵٪ x ۴/۲=۲۳/۱٪ حاشیه سود = بازده حقوق صاحبان سهام

۲۸. گزینه الف

$$\text{بدهی جاری ۲.۵} = \text{دارایی جاری} \rightarrow \text{نسبت جاری} = ۲.۵ = \frac{\text{دارایی جاری}}{\text{بدهی جاری}}$$

$$\text{نسبت آنی} = \frac{\text{موجودی کالا} - \text{دارایی جاری}}{\text{بدهی جاری}} = \frac{(\text{دارایی جاری} \times ۰.۱) \times \text{دارایی جاری}}{\text{بدهی جاری}} = \frac{\text{دارایی جاری ۰.۹}}{\text{بدهی جاری}} = ۰.۹ \times ۲.۵ = ۲.۲۵$$

۲۹. گزینه د

۳۰. گزینه الف

$$ROE = \frac{\text{سود}}{\text{فروش}} \times \frac{\text{فروش}}{\text{دارایی}} \times \frac{\text{دارایی}}{\text{حقوق صاحبان سهام}} = ۰.۲ \times ۲.۵ \times ۱۰ = ۸۳٪$$

$$\text{نسبت بدهی} = \frac{\text{بدهی}}{\text{دارایی}} = ۰.۴ \rightarrow \frac{\text{حقوق صاحبان سهام}}{\text{دارایی}} = ۰.۶ \rightarrow \frac{\text{دارایی}}{\text{حقوق سهامصاحبان}} = \frac{۱}{۰.۶} = \frac{۱۰}{۶}$$

۳۱. گزینه ج

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

$$\text{دوره وصول مطالبات} = \frac{\text{حسابهای دریافتنی}}{\text{متوسط فروش سالانه}} = x$$

$$\text{دوره وصول مطالبات جدید} = \frac{۱.۲}{۱.۵} = ۰.۸\,x$$

در نتیجه دوره وصول مطالبات ۲۰ درصد کاهش یافته است.

۳۲. گزینه ب

$$\text{گردش کالا} = \frac{\text{بهای تمام شده کالای فروش رفته (فروش)}}{\text{موجودی کالا}}$$

گاهی اوقات برای محاسبه گردش کالا به جای بهای تمام شده کالای فروش رفته از فروش استفاده می کند.

$$\text{گردش کالا} = \frac{\text{فروش}}{\text{دارایی ها}}$$

$$\frac{\text{گردش کالا}}{\text{کالا دارایی}} = \frac{\frac{\text{فروش}}{\text{موجودی کالا}}}{\frac{\text{فروش}}{\text{دارایی}}} = \frac{۴}{۲} = ۲ \rightarrow \frac{\text{دارایی}}{\text{موجودی کالا}} = ۲ \rightarrow \frac{\text{موجودی کالا}}{\text{دارایی}} = \frac{۱}{۲} = ۵۰٪$$

۳۳. گزینه ب

$$\text{بازده حقوق صاحبان سهام} = \frac{\text{بازده دارایی ها}}{۱ - \text{نسبت بدهی}} \rightarrow ۲x = \frac{x}{۱ - \text{نسبت بدهی}} \rightarrow \text{نسبت بدهی} = ۰.۵$$

$$\text{نسبت بدهی} = \frac{\text{بدهی}}{\text{دارایی}} = ۰.۵ \rightarrow \text{دارایی} = ۲ \times ۹۰,۰۰۰,۰۰۰ = ۱۸۰,۰۰۰,۰۰۰$$

$$\text{گردش دارایی} = \frac{\text{فروش}}{\text{دارایی}} = ۲ \rightarrow \text{دارایی} = ۲ \times ۱۸۰,۰۰۰,۰۰۰ = ۳۶۰,۰۰۰,۰۰۰$$

$$\text{دوره وصول مطالبات} = \frac{\text{حسابهای دریافتنی}}{\text{متوسط فروش نسیه روزانه}} = \frac{۱۰,۰۰۰,۰۰۰}{\frac{۳۶۰,۰۰۰,۰۰۰}{۳۶۰}} = ۱۰$$

۳۴. گزینه الف

$$\text{بازده دارایی} = \frac{\text{سود}}{\text{دارایی}} = \frac{۲۰۰۰}{۸۰۰۰} = ۰.۲۵$$

۳۵. گزینه د

$$\text{گردش دارایی} = \frac{\text{فروش}}{\text{دارایی}} \rightarrow ۲.۵۵ = \frac{۲۵,۸۰۰,۰۰}{\text{دارایی}} \rightarrow \text{دارایی} = ۱۰,۱۱۷,۹۴۷$$

$$\text{بازده دارایی} = \frac{\text{سود}}{\text{دارایی}} = \frac{۳,۱۰۰,۰۰۰}{۱۰,۱۱۷,۹۴۷}$$

۳۶. گزینه ب

www.SEBA.ir
abcBourse.ir @abcBourse_ir مرجع آموزش بورس بازنشر:

$$\text{توانایی پرداخت بهره} = \frac{\text{سود قبل از بهره و مالیات}}{\text{هزینه بهره}} = ۳$$

بهره = سود قبل از بهره و مالیات ← ۰= بهره ـ سودقبل از بهره و مالیات= سود قبل از مالیات

پس سود عملیاتی باید $\frac{۲}{۳}$ کاهش یابد. (۶۶/۶۷)

۳۷. گزینه ب

$$\text{بازده حقوق سهامصاحبان} = \frac{\text{سود}}{\text{بازده حقوق سهام}} - \frac{۱۵۸۰۰۰۰}{۹۰۰۶۰۰} \times ۱۲٪ = ۲۱.۰۵٪$$

گزینه الف

در نسبت های بازده دارایی، حاشیه سود خالص و بازده حقوق صاحبان سهام، صورت کسر سود خالص (پس از کسر مالیات) است. چون سود ناخالص، مالیاتی از آن کسر نشده است در نتیجه هر چه نرخ مالیات تغییر کند تأثیری بر نسبت حاشیه سود ناخالص نخواهد گذاشت.

۳۸. گزینه الف

$$\text{نسبت بدهی} = ۰.۳ \rightarrow \frac{۰.۱۴}{\text{نسبت بدهی} - ۱} = ۰.۲ \rightarrow \text{بازده حقوق صاحبان سهام} = \frac{\text{بازده داراییها}}{\text{نسبت بدهی} - ۱}$$

۳۹. گزینه الف

$$\text{نسبت آنی} = \frac{\text{موجودی کالا} - \text{دارایی جاری}}{\text{بدهی جاری}} = \frac{\text{دارایی جاری}}{\text{بدهی جاری}} \rightarrow$$

$$\text{بدهی جاری} = \text{موجودی کالا} \rightarrow \frac{\text{کالاموجودی}}{\text{بدهی جاری}} = ۱ \rightarrow ۳ - \frac{\text{موجودی کالا}}{\text{بدهی جاری}} = ۲$$

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تست‌های تکمیلی

۱.کدام یک از گزینه های زیر از جمله استفاده کنندگان داخلی صورت های مالی نیست؟

۱) هیئت مدیره ۲) سرمایه گذاران بالقوه

۳) شرکاء ۴) مدیران

۲.کدام یک از عبارات زیر درست نیست؟

۱) در سیستم تعهدی، شناسایی درآمدها و هزینه ها به پرداخت و دریافت وجوه مربوط به آنها ارتباطی ندارد.

۲) در سیستم تعهدی، پرداخت یا دریافت وجه نقد، مبنای اصلی محسوب نمی شود.

۳) در پی تحقق اصل محافظه کاری، موجودی ها به اقل بهای تمام شده یاارزش بازار، ارزش گذاری می شوند.

۴) در مفهوم تداوم فعالیت، فرض بر ادامه فعالیت شرکت برای دوره ای مشخص است.

۳. تهیه صورت حساب سود و زیان بر پایه کدام یک از اصول زیر تهیه می شود؟

۱) اصل تداوم فعالیت ۲) اصل تعهدی

۳) اصل ثبات ۴) صل تطابق

۴. ترازنامه، اطلاعاتی در مورد ..... در اختیار استفاده کنندگان می گذارد.

۱) وضعیت مالی شرکت در یک تاریخ معین

۲) نتایج عملیات شرکت در یک دوره معین

۳) وضعیت مالی یک شرکت در یک دوره معین

۴) کارایی عملیاتی یک شرکت در یک تاریخ معین

۵. در ارزیابی عملکرد یک شرکت توسط تحلیل گران، کدام یک از موارد زیر استفاده کمتری دارد؟

۱) توانایی تولید نقدینگی شرکت ۲) سودآوری شرکت

۳)نسبت دارایی ها به بدهی های شرکت ۴) رشد درآمدزایی شرکت

۶.حسابرسی مستقل، کدام یک از موارد زیر را در ارتباط با صورت های مالی شرکت انجام نمی دهد؟

۱) ارایه اظهار نظر در ارتباط با بی طرفی و قابلیت اتکاء

۲) تهیه و قبول مسئولیت برای آنها

۳) تأیید دارایی ها و بدهی های صورت های مالی

۴) ارائه اظهار نظر در خصوص مطابقت با استانداردهای حسابداری

۷.کدام یک از موارد زیر یک قلم تعهدی در حسابداری محسوب نمی شود؟

۱) حقوق پرداختی ۲) استهلاک انباشته

۳) درآمد تحقق نیافته ۴) پرداخت بابت بیمه ماشین آلات

۸.شرکت گاما تجهیزات کامپیوتری را تولید می کند و می فروشد. اطلاعات زیر مربوط به معامله بین شرکت گاما و شرکت آلفا است.

- در ۳۰ آذر ۱۳۸۱، شرکت گاما یک سفارش خرید از شرکت آلفا برای خرید ۱۰۰۰ کامپیوتر مدل D به قیمت ۱۵۰ میلیارد ریال دریافت کرد. براساس شرایط سفارش خرید، شرکت گاما هزینه حمل را می پردازد و ریسک مالکیت را تا نقطه تحویل عهده دار است.
- در ۲۷ اسفند ۱۳۸۱، ۱۰۰۰ کامپیوتر مدل D از کارخانه شرکت گاما برای شرکت آلفا ارسال شد.

www.abcbourse.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

- در ۲۹ اسفند ۱۳۸۱، شرکت گاما ۱۵۰ میلیارد ریال بابت ارسال کامپیوترها دریافت کرد.
- در ۲ فروردین ۱۳۸۲، کامپیوترها در محل کارخانه شرکت آلفا دریافت شدند.

شرکت گاما ۱۵۰ میلیارد ریال درآمد را براساس حسابداری تعهدی در چه تاریخی ثبت می کند؟

۱) ۲۹ اسفند ۱۳۸۱ ۲) ۳۰ آذر ۱۳۸۱

۳) ۲۷ اسفند ۱۳۸۱ ۴) ۲ فروردین ۱۳۸۲

۹.کدام یک از موارد زیر به عنوان یک منبع اقتصادی شناخته می شود؟

۱) دارایی ها ۲) بدهی ها

۳) حقوق صاحبان سهام ۴) سود عملیاتی

۱۰. در پایان دوره مالی هزینه ای را شناسایی کرده ایم ولی هنوز وجه نقدی بابت آن پرداخت نشده است. این امر در کدام بخش از ترازنامه ثبت می شود؟

۱) پیش دریافت ها که یکی از اجزای بدهی ها است.

۲) حساب های پرداختنی که یکی از اجزای دارایی ها است.

۳) حساب های پرداختنی که یکی از اجزای بدهی ها است.

۴) پیش دریافت ها که یکی از اجزای دارایی ها است.

۱۱. شرکتی در پایان دی ماه محصولی را به قیمت ۱۰ هزار واحد پول به یک مشتری می فروشد. طبق قرارداد مشتری موظف است این مبلغ را تا یک ماه دیگر به فروشنده پرداخت نماید. اگر بدانیم بهای تمام شده این محصول ۸۰۰۰ واحد پول بوده است. تأثیر این فعالیت بر ترازنامه شرکت در تاریخ سی ام دی ماه چیست؟

۱) افزایش دارایی ها به مبلغ ۱۰۰۰۰ واحد پول

۲) افزایش دارایی ها به مبلغ ۸۰۰۰ واحد پول

۳) افزایش دارایی ها به مبلغ ۲۰۰۰ واحد پول

۴) تأثیری بر مجموع دارایی ها نخواهد داشت.

۱۲. شرکتی را در نظر بگیرید که برای فعالیت های خود اقدام به اجاره یک ساختمان نموده است. اگر شرکت اجاره مربوط به ماه های بعد را هم اکنون پرداخت کند، این مبلغ باعث چه تغییری در ترازنامه می شود؟

۱) افزایش یکی از اقلام دارایی ها و کاهش یکی دیگر از اقلام دارایی ها

۲) افزایش یکی از اقلام دارایی ها و افزایش یکی از اقلام بدهی ها

۳) افزایش یکی از اقلام دارایی ها و افزایش یکی از اقلام حقوق صاحبان سهام

۴) کاهش یکی از اقلام دارایی ها و کاهش یکی از اقلام بدهی ها

۱۳. شرکت «الف» دارای ۵۰۰۰۰ سهم عادی ۱۰ واحد پولی و سود انباشته ای معادل نصف ارزش کل سهام عادی است. نسبت دارایی های جاری به دارایی ثابت ۱ به ۳ است. دارایی های ثابت شرکت معادل ۱۴۰۶۲۵۰ واحد پول است. کل بدهی ها شرکت چه مبلغی است؟

۱) ۱۱۲۵۰۰۰ واحد پول ۲) ۱۸۷۵۰۰۰ واحد پول

۳) ۱۷۵۰۰۰۰ واحد پول ۴) ۱۱۵۰۰۰۰ واحد پول

۱۴. وجه نقد دریافتی از مشتری بابت فروش کالایی که در آینده تحویل مشتری خواهد شد، چگونه در صورت های مالی ثبت می شود؟

۱) در صورت سود و زیان ثبت نمی شود، ولی در ترازنامه هم در دارایی ها وهم درحقوق صاحبان سهام ثبت می شود.

۲) در صورت سود و زیان ثبت نمی شود، ولی در ترازنامه هم در دارایی ها وهم در بدهی ها ثبت می شود.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۳) در صورت سود و زیان تحت عنوان درآمد و در ترازنامه تحت عنوان دارایی ثبت می شود.

۴) در صورت سود و زیان تحت عنوان درآمد و در ترازنامه تحت عنوان حقوق صاحبان سهام ثبت می شود.

۱۵. کدام یک از موارد زیر با تعریف وجه نقد بر طبق استانداردهای حسابداری در ایران مطابقت دارد؟

۱) وجه نقد عبارت است از موجودی نقد، سپرده های دیداری نزد بانک ها و مؤسسات مالی اعم از ریالی و ارزی (شامل سپرده های سرمایه گذاری کوتاه مدت بدون سررسید) به انضمام برداشت های بانکی با دوره تسویه بیش از یک روز کاری.

۲) وجه نقد عبارت است از موجودی نقد و سپرده های دیداری نزد بانک ها و مؤسسات مالی اعم از ریالی و ارزی (شامل سپرده های سرمایه گذاری کوتاه مدت بدون سررسید) و سرمایه گذاری های کوتاه مدت سریع تبدیل به وجه نقد (با سررسید حداکثر ۳ ماه).

۳) وجه نقد عبارت است از موجودی نقد و سپرده های دیداری نزد بانک ها و مؤسسات مالی اعم از ریالی و ارزی (شامل سپرده های سرمایه گذاری کوتاه مدت و بلندمدت).

۴) وجه نقد عبارت است از موجودی نقد و سپرده های دیداری نزد بانک ها و مؤسسات مالی اعم از ریالی و ارزی (شامل سپرده های سرمایه گذاری کوتاه بدون سررسید) به کسر اضافه برداشت هایی که بدون اطلاع قبلی مورد مطالبه قرار می گیرند.

۱۶. کدام یک از موارد زیر هنگام تهیه صورت جریان وجه نقد در طبقه فعالیت های تأمین مالی شناخته و ثبت می شود؟

۱) ادغام در یک شرکت دیگر
۲) پرداخت مالیات
۳) خرید سهام یک شرکت تابعه
۴) انتشار اوراق مشارکت

۱۷. در صورتی که یک قلم دارایی ثابت به ارزش دفتری ۱۲۳۰۰۰ ریال و بهای تمام شده ۱۵۸۰۰۰ ریال، به مبلغ ۱۴۰۰۰۰ ریال فروخته شود، این رویداد بر وجوه نقد حاصل از فعالیت های سرمایه‌گذاری در صورت جریان وجوه نقد چه اثری خواهد داشت؟

۱) ۱۸۰۰۰ ریال کاهش
۲) ۱۷۰۰۰ ریال افزایش
۳) ۱۴۰۰۰۰ ریال افزایش
۴) ۱۵۸۰۰۰ ریال کاهش

۱۸. اطلاعات زیر مربوط به شرکت «الف» است، نسبت گردش موجودی کالا کدام است؟

فروش	۱۵۰۰۰۰۰ ریال
خرید	۹۶۶۷۵۰ ریال
موجودی اول دوره	۲۲۸۷۵۰ ریال
موجودی پایان دوره	۲۹۵۵۰۰ ریال

۱) ۶/۷۲
۲) ۲/۲۸
۳) ۳/۴۳
۴) ۰/۱۷

۱۹. ترازنامه شرکت «بهار» در ۱۳۸۱/۱۲/۲۹ به شرح زیر است (ارقام به هزار میلیون ریال).

وجه نقد	۳۰	حساب های پرداختی	۱۵
حساب های دریافتی	۱۵	بدهی بلندمدت	۳۰
موجودی کالا	۱۵	سهام عادی	۴۵
اموال، ماشین آلات و تجهیزات (خالص)	۶۰	سود انباشته	۳۰
مجموع دارایی ها	۱۲۰	مجموع بدهی ها و حقوق صاحبان سهام	۱۲۰

نسبت جاری شرکت «بهار» چقدر است؟

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱) ۴ ۲) ۳
۳) ۲ ۴) ۱

۲۰. مرحله ای در چارچوب تجزیه و تحلیل صورت های مالی که تعدیلات مناسب در صورت های مالی را شامل شده و نسبت های مالی را محاسبه می نماید، عبارتست از:

۱) تجزیه و تحلیل و تفسیر داده ها ۲) پردازش داده ها
۳) جمع آوری داده ها ۴) به روز رسانی داده ها

۲۱. کدام یک از موارد زیر یک نسبت نقدینگی محسوب می شوند؟

۱) نسبت آنی ۲) بازده سرمایه گذاری
۳) نسبت بدهی به حقوق صاحبان سهام ۴) نسبت بدهی به دارایی

۲۲. اطلاعات زیر مربوط به شرکت «گاما» است. ارزش موجودی کالای این شرکت به کدام یک از گزینه‌های زیر نزدیک‌تر است؟ (میلیارد ریال)

نسبت جاری	۴
نسبت آنی	۲/۸
بدهی جاری	۱۵۵۰۰

۱) ۶۲۰۰۰ ۲) ۱۲۴۰۰
۳) ۴۳۰۰۰ ۴) ۱۸۶۰۰

۲۳. شرکت «گاما» سرمایه ای بالغ بر ۸۴۰۰۰۰ واحد پول دارد. ارزش اسمی هر سهم آن ۱۰ واحد پول است. ارزش بازار هر سهم این شرکت ۲۰ واحد پول است. شرکت هم چنین دارای ۶۰۰۰۰۰ واحد پول سهام ممتاز با سود ۱۵٪ است. اگر«گاما» سود خالص پس از کسر مالیاتی معادل ۹۰۰۰۰۰ واحد پول داشته و ۳۳۶۰۰۰ واحد پول سود سهام پرداخت کرده باشد، نسبت P/E کدام است؟

۱) ۲/۲۷ ۲) ۲/۷۰
۳) ۲/۰۷ ۴) ۲/۷۷

۲۴. داده های انتخابی شرکت آلفا برای سال مالی منتهی به ۲۹ اسفند ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱ به شرح زیر است (ارقام به میلیون ریال).

	سال ۱۳۸۰	سال ۱۳۸۱
سود انباشته در اول فروردین	۱۲۰	۲۰۰
سود خالص	۲۱۵	۲۴۰
سود تقسیمی سهام ممتاز	(۲۵)	(۵۰)
سود تقسیمی سهام عادی	(۱۱۰)	(۱۳۰)
سود انباشته در ۲۹ اسفند	۲۰۰	۲۶۰

متوسط حقوق صاحبان سهام شرکت آلفا ۸۰۰ میلیون ریال در سال ۱۳۸۰ و ۸۶۰ میلیون ریال در سال ۱۳۸۱ است. بازده حقوق صاحبان سهام شرکت آلفا در سال ۱۳۸۱ .....

۱) کمتر از ۱ درصد نسبت به سال ۱۳۸۰ کاهش یافته است.
۲) حداقل ۱ درصد نسبت به سال ۱۳۸۰ افزایش یافته است.
۳) کمتر از ۱ درصد نسبت به سال ۱۳۸۰ افزایش یافته است.
۴) حداقل ۱ درصد نسبت به سال ۱۳۸۰ کاهش یافته است.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۲۵. می دانیم که دارایی های جاری یک شرکت همواره ۳۰٪ از فروش شرکت و بدهی های جاری آن شرکت بالغ بر ۲۰٪ از فروش آن شرکت می شوند. اگر فروش شرکت ۵٪ زیاد شود، نسبت جاری شرکت .....

۱) افزایش می یابد.
۲) ثابت می ماند.
۳) کاهش می یابد.
۴) اطلاعات ارائه شده برای حل مسئله کافی نیست.

www.seba.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار

روش‌های کمی

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مفاهیم آماری

علم آمار

مجموعه‌ای از روش‌ها و تکنیک‌هایی که در جمع‌آوری، طبقه‌بندی، تلخیص،تجزیه و تحلیل و تفسیر اطلاعات آماری مورد استفاده قرار می‌گیرد را علم آمار می‌گویند. علم آمار به دو بخش کلی آمار توصیفی و آمار استنباطی طبقه‌بندی می‌شود.

تمایز بین آمار توصیفی و استنباطی

آمار توصیفی به جمع‌آوری، خلاصه کردن، نمایش و پردازش اطلاعات می‌پردازد. در آمار توصیفی استنباطی از اطلاعات صورت نمی‌گیرد و تنها شاخص‌ها یا پارامترهای جامعه محاسبه شده و توصیف می‌گردند. در آمار استنباطی اطلاعات بدست آمده از آمار توصیفی که به صورت نمونه‌گیری از یک جامعه بدست آمده مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و از طریق برآورد و آزمون سعی می‌شود نتایج بدست آمده از نمونه به پارامترهای جامعه تعمیم داده شود. در واقع کار آمار استنباطی، استنباط از نمونه در مورد جامعه است. بنابراین تفاوت دو نوع آمار توصیفی و استنباطی می‌تواند ناشی از نحوه آمارگیری که به صورت سرشماری یا نمونه‌گیری انجام می‌شود و نتایج حاصل از آمارگیری که به بدست آمده پارامتر جامعه یا آماره نمونه[1] منتهی می‌شود، باشد.

جامعه و نمونه

جامعه عبارت است از مجموعه‌ای از کلیه اعضا و عناصر یک گروه با ویژگی مشترک. تعداد اعضای جامعه را حجم جامعه می‌گویند. بازده کل سهام معامله شده در بورس تهران در یک روز مثالی از یک جامعه است.

اغلب اوقات جمع‌آوری اطلاعات مربوط به تک تک اعضای یک جامعه حتی در صورت امکان پرهزینه و زمان‌بر است. در این حالت می‌توان از نمونه استفاده کرد. نمونه عبارت است از زیرمجموعه‌ای از جامعه مورد نظر. بعد از اینکه جامعه مورد نظر تعیین شد، می‌توان نمونه‌ای از آن جامعه استخراج نمود و ویژگی‌های آن نمونه می‌تواند برای توصیف کل جامعه مورد استفاده قرار گیرد. برای مثال جهت نشان دادن جامعه سهام معامله شده در بازار تهران تعداد ۳۰ سهم می‌توانند از میان کل سهام بورس تهران انتخاب شوند.

مقیاس‌های متفاوت اندازه‌گیری

روشهای مختلف آماری از معیارها یا مقیاسهای مختلف اندازه‌گیری استفاده می‌کنند. مقیاسهای اندازه‌گیری را می‌توان به چهار گروه عمده طبقه‌بندی نمود:

[1] تعریف آماره نمونه در ادامه فصل ارائه خواهد شد.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

- **مقیاسهای اسمی (Nominal Scales).** مقیاسهای اسمی، مقیاسهایی با کمترین سطح دقت هستند. در این مقیاس مشاهدات بدون هیچ ترتیب خاصی طبقه‌بندی یا شمارش می‌شوند. برای مثال نسبت دادن عدد ۱ به اوراق مسارکت دولت، عدد ۲ به بازده شرکت الف و به همین ترتیب برای سایر انواع دارایی نوعی از مقیاس اسمی است.
- **مقیاسهای ترتیبی (Ordinal Scales).** مقیاسهای ترتیبی سطح بالاتری از اندازه‌گیری نسبت به معیارهای اسمی هستند. در هنگام کار کردن با مقیاس ترتیبی، هر مشاهده به یک یا چند طبقه نسبت داده می‌شود، آنگاه این طبقات بر حسب یک ویژگی خاص مرتب می‌شوند. برای مثال رتبه‌بندی ۱۰۰۰ سهم بر حسب عملکرد را می‌توان با نسبت دادن عدد ۱ به ۱۰۰ سهم با بهترین عملکرد، عدد ۲ به ۱۰۰ سهم با بهترین عملکرد بعدی و نسبت دادن عدد ۱۰ به ۱۰۰ سهم با بدترین عملکرد انجام داد. بر اساس این نوع اندازه‌گیری می‌توان نتیجه گرفت که سهمی با رتبه ۳ بهتر از سهمی با رتبه ۴ است، اما این مقیاس هیچ چیزی را در مورد تفاوت عملکردها یا در مورد اینکه آیا تفاوت بین رتبه ۳ و ۴ همانند تفاوت بین رتبه ۴ و ۵ هست یا نه، ارائه نمی‌کند.
- **مقیاس فاصله‌ای (Interval Scale).** مقیاسهای فاصله‌ای همانند مقیاس‌های ترتیبی رتبه‌بندی نسبی ایجاد می‌کنند به اضافه اینکه این مقیاسها تضمین می‌کنند که تفاضل بین مقادیر مقیاس برابر باشند. اندازه‌گیری حرارت بر حسب درجه مثالی از مقیاس‌های فاصله‌ای است. مسلماً ۴۹ درجه سانتی‌گراد گرمتر از ۳۲ درجه سانتی‌گراد است و تفاوت دمای بین ۴۹ درجه و ۳۲ درجه برابر است با تفاوت بین ۶۷ درجه و ۵۰ درجه. ضعف مقیاس فاصله‌ای این است که مقدار صفر لزوماً به معنی عدم حضور آن‌چه که ما اندازه‌گیری می‌کنیم نیست. این بدین معنی است که نسبت‌های بر مبنای مقیاس فاصله‌ای بی‌معنی هستند. برای مثال ۳۰ درجه فارنهایت سه برابر گرم تر از ۱۰ درجه فارنهایت نیست.
- **مقیاسهای نسبی (Ratio Scales).** مقیاسهای نسبی دقیق‌ترین سطح اندازه‌گیری هستند. مقیاسهای نسبی رتبه‌بندی و تفاضل برابر بین مقدار مقیاس را ارائه می‌دهند و مقدار درست صفر را به عنوان مبدأ در نظر می‌گیرند. مقدار پول مثال خوبی از این مقیاس است. چنانچه شما صفر ریال داشته باشید، در واقع شما هیچ قدرت خریدی ندارید. اما اگر شما ۴ میلیون ریال داشته باشید، در واقع ۲ برابر فردی با ۲ میلیون ریال قدرت خرید دارید.

⇦ نکته:

برای به خاطر سپردن چهار مقیاس مختلف به ترتیب دقت می‌توان از کلمه noir که در فرانسه به معنی سیاه است به جای Nominal، Ordinal، Interval و Ratio استفاده نمود.

مثال ۱: کدام مقیاس از ویژگی‌های بهتری برای اندازه‌گیری برخوردار است؟ (حسابداری ۸۳ و ۸۴)

۱) نسبی ۲) فاصله‌ای ۳) اسمی ۴) رتبه‌ای

جواب: گزینه ۱.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

پارامتر جامعه و آماره نمونه

معیار یا شاخصی که برای توصیف یک ویژگی جامعه مورد استفاده قرار می‌گیرد، پارامتر نامیده می‌شود. با اینکه بسیاری از انواع پارامترهای جامعه وجود دارند، اما تحلیل‌گران بازار سرمایه معمولاً تنها تعدادی از آنان علی‌الخصوص میانگین بازده و انحراف معیار بازده را مورد استفاده قرار می‌دهند.

همانگونه که پارامتر برای توصیف ویژگی جامعه مورد استفاده قرار می‌گیرد، آماره نمونه نیز برای توصیف یک ویژگی نمونه مورد استفاده قرار می‌گیرد.

توزیع فراوانی

توزیع فراوانی عبارت است از نمایش جدولی داده‌های آماری که به تحلیل مجموعه بزرگی از داده‌ها کمک می‌کند. توزیع‌های فراوانی داده‌های آماری را با نسبت دادن آنان به گروه‌ها یا طبقات خاص خلاصه می‌کنند. همچنین داده‌های مربوط به یک توزیع فراوانی می‌توانند با استفاده از هر نوع مقیاس اندازه‌گیری، اندازه‌گیری شوند.

برای بدست آوردن توزیع فراوانی نیازمند بدست آوردن معیارهای دیگری است که این معیارها عبارتند از:

- دامنه تغییرات مشاهدات که با R نشان داده می‌شود و به صورت اختلاف بین بزرگترین مشاهده و کوچکترین مشاهده تعریف می‌شود:

$$\text{دامنه تغییرات } (R) = \text{بزرگترین مشاهده} - \text{کوچکترین مشاهده}$$

- تعداد طبقات که با k نشان داده می‌شود، معمولاً با استفاده از دو روش تقریبی که به صورت تجربی بدست آمده‌اند، محاسبه می‌شوند:

$$\begin{cases} k = 1 + 3.32 \log N \\ k = \sqrt{N} \end{cases}$$

در این روابط N عبارت است از تعداد مشاهدات.

- فاصله طبقات که با I نشان داده می‌شود، عبارت است از نسبت دامنه تغییرات به تعداد طبقات:

$$I = \frac{R}{k} = \frac{\text{دامنه تغییرات}}{\text{تعداد طبقات}}$$

سه مرحله زیر برای ساختن یک توزیع فراوانی باید طی شوند:

۱- *تعریف فاصله طبقات*- گام نخست در ساختن توزیع فراوانی تعریف فاصله طبقاتی است که مشاهدات به آنها نسبت داده می‌شوند. دامنه اعداد در هر طبقه باید یک حد پایین و یک حد بالا داشته باشد به نحوی که هر مشاهده تنها در یک طبقه قرار گیرد و هیچ مشاهده‌ای در بیش از یک طبقه قرار نگیرد، یعنی طبقات دارای هم‌پوشانی نباشند و کل مجموعه طبقات کل دامنه مقادیر جامعه یا نمونه را پوشش دهد. به این ویژگی طبقات در توزیع فراوانی ویژگی مانعه‌الجمع می‌گویند. فاصله طبقات از تفاضل دو حد بالا یا دو حد پایین دو طبقه متوالی بدست می‌آید.

۲- *علامت‌گذاری مشاهدات*- بعد از تعریف فاصله طبقات، مشاهدات باید علامت‌گذاری شده یا به طبقه مناسب تخصیص داده شوند.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۳- *شمارش مشاهدات* – با تخصیص مجموعه داده‌ها به هر طبقه، تعداد مشاهداتی که به هر طبقه تخصیص داده شده باید شمارش شوند.

مثال ۲: اگر ۹۹-۹۰ و ۸۹-۸۰ دو طبقه متوالی از یک جدول طبقه‌بندی شده باشند، فاصله طبقات کدام است؟ (حسابداری ۸۳)

۱) ۹ ۲) ۹/۵ ۳) ۱۰ ۴) هیچ‌کدام

جواب:

فاصله طبقات = تفاضل حد پایین دو طبقه = تفاضل حد بالای دو طبقه = ۹۰-۸۰= ۹۹-۸۹ =۱۰

انواع فراوانی‌ها

- **فراوانی مطلق.** فراوانی مطلق یا همان فراوانی طبقه i که با F_i نشان داده می‌شود، عبارت است از تعداد مشاهداتی که در یک طبقه خاص می‌گنجند. بنابراین مجموع کل فراوانی مطلق طبقات برابر است با حجم کل جامعه.
- **فراوانی تجمعی مطلق.** فراوانی تجمعی مطلق یا فراوانی تجمعی طبقه i که با F_{C_i} نشان داده می‌شود، برابر است با مجموع فراوانی مطلق طبقه i و طبقات قبلی ($F_{C_i} = F_1 + F_2 + ... + F_i$). بنابراین فراوانی تجمعی طبقه آخر برابر است با حجم کل جامعه.
- **فراوانی نسبی.** فراوانی نسبی طبقه i که با f_i نشان داده می‌شود از تقسیم فراوانی مطلق آن طبقه به تعداد کل مشاهدات بدست می‌آید ($f_i = \frac{F_i}{N}$). در واقع فراوانی نسبی درصدی از کل مشاهدات است که در هر طبقه قرار می‌گیرد. بنابراین فراوانی نسبی هر طبقه همواره بین صفر و یک بوده و مجموع فراوانی‌های نسبی برابر با یک می‌باشد ($\sum_{i=1}^{k} f_i = 1$).
- **فراوانی نسبی تجمعی.** فراوانی نسبی تجمعی طبقه i که با f_{C_i} نشان داده می‌شود، عبارت است از فراوانی نسبی مطلق طبقه i به کل مشاهدات که برابر است با مجموع فراوانی نسبی طبقه i و طبقات قبلی ($f_{C_i} = \frac{F_{C_i}}{N} = \frac{F_1 + ... + F_i}{N} = \sum f_i$). بنابراین فراوانی نسبی تجمعی آخرین طبقه باید برابر با یک باشد.

مثال ۳: در جدول فراوانی تجمعی داده‌های دسته‌بندی شده اگر درصد فراوانی نسبی دسته وسط ۱۶ باشد، فراوانی مطلق در دسته چهارم کدام است؟

مرکز دسته	۹	۱۲	۱۵	۱۸	۲۱
فراوانی تجمعی	۸	۲۵	a	۵۸	۷۵

۱) ۲۴ ۲) ۲۱ ۳) ۱۹ ۴) ۱۷

جواب:

از آنجا که فراوانی تجمعی آخرین طبقه برابر با حجم جامعه است ($F_{C_k} = N$ که k طبقه آخر است)، بنابراین $F_{C_5} = N = 75$.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

همچنین:

$$f_3 = \frac{F_3}{N} \rightarrow 0.16 = \frac{F_3}{75} \rightarrow F_3 = 75 \times 0.16 = 12$$
$$a = F_{C_3} = F_3 + F_{C_2} = 25 + 12 = 37$$
$$F_4 = F_{C_4} - F_{C_3} = 58 - 37 = 21$$

نمودار هیستوگرام و چندضلعی (پلی‌گون) فراوانی

هیستوگرام نمایش نموداری توزیع فراوانی است که در آن محور عمودی فراوانی مطلق (یا فراوانی نسبی) و محور افقی حدود طبقات هستند. ویژگی اساسی هیستوگرام این است که به ما امکان مشاهده سریع محل تمرکز مشاهدات را می‌دهد.

برای رسم یک نمودار چندضلعی باید نقطه میانی هر طبقه بدست آمده و در محور افقی قرار گیرند، سپس فراوانی مطلق هر طبقه بر روی محور عمودی قرار داده شود. آنگاه مختصات متناظر با نقطه میانی و فراوانی طبقات از طریق یک خط صاف به هم متصل می‌شوند. معمولاً این نمودار زمانی مورد استفاده قرار می‌گیرد که هدف مقایسه چند جامعه آماری باشد.

مثال ۴: برای رسم هیستوگرام (نمودار مستطیلی) محورهای x و y بر اساس کدام اندازه‌ها مندرج می‌شوند؟ (مدیریت ۷۰)

۱) کرانه‌های طبقات و فراوانی طبقات
۲) حدود طبقات و چگالی
۳) حدوسط طبقات و فراوانی مطلق
۴) مقادیر متغیر X و فراوانی‌های تجمعی

جواب:

گزینه ۱.

تعریف و محاسبه شاخص‌های مرکزی

شاخص مرکزی، مرکز یا میانگین مجموعه داده‌ها را نشان می‌دهد. شاخص‌های مرکزی به‌طور کلی به چهار نوع مختلف طبقه‌بندی می‌شوند که در این بخش به سه نوع اول می‌پردازیم و در بخش بعد نوع چهارم مورد بررسی قرار می‌گیرد. این شاخص‌ها عبارتند از:

۱- میانگین (Mean)
۲- میانه (Median)
۳- نما یا مد (Mode)
۴- چندک (Quantile)

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

میانگین

یکی از اصلی‌ترین و مهمترین شاخص‌های مرکزی میانگین است که خود به چند دسته طبقه‌بندی می‌شود:

۱- میانگین حسابی

۲- میانگین هندسی

۳- میانگین هارمونیک

میانگین حسابی

میانگین حسابی به صورت نسبت مجموع مقادیر مشاهده شده به تعداد مشاهدات تعریف می‌شود. میانگین جامعه و میانگین نمونه مثالهایی از میانگین حسابی هستند.

میانگین جامعه به صورت نسبت مجموع کل مقادیر مشاهده شده، $\sum_{i=1}^{N} X_i$، به تعداد مشاهدات جامعه، N تعریف می‌شود. توجه داشته باشید که میانگین جامعه منحصر به فرد است، بدین معنی که هر جامعه تنها یک میانگین دارد. میانگین جامعه را معمولاً با μ نشان می‌دهند:

$$\mu = \frac{\sum_{i=1}^{N} X_i}{N}$$

میانگین نمونه عبارت است از مجموع کلیه مقادیر مشاهده شده در یک نمونه از یک جامعه، $\sum_{i=1}^{n} X_i$، تقسیم بر تعداد مشاهدات در نمونه، n. از میانگین نمونه برای استنباط در مورد میانگین جامعه استفاده می‌شود. میانگین نمونه به صورت زیر بیان می‌شود:

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^{n} X_i}{n}$$

ویژگی‌های میانگین حسابی:

- کلیه داده‌های با ماهیت فاصله و نسبت دارای میانگین حسابی هستند.
- کلیه اعداد داده‌ها در محاسبه میانگین حسابی در نظر گرفته می‌شوند.
- یک مجموعه از داده‌ها تنها یک میانگین حسابی دارد (یعنی میانگین حسابی منحصر به فرد است).
- مجموع انحرافات مشاهدات از میانگین حسابی همیشه برابر صفر است.

میانگین حسابی تنها شاخص مرکزی است که مجموع انحرافات از آن برابر صفر است. این ویژگی به بیان ریاضی به صورت زیر می‌باشد:

$$\sum_{i=1}^{n}(X_i - \bar{X}) = \sum_{i=1}^{n} X_i - n\bar{X} = n\bar{X} - n\bar{X} = 0$$

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

معمولاً ارقام بسیار بزرگ یا بسیار کوچک می‌توانند تأثیر نامتناسبی بر مقدار محاسبه شده میانگین حسابی داشته باشند. میانگین ۱، ۲، ۳ و ۵۰ برابر است با ۱۴ و این شاخص خوبی برای نشان دادن آنچه که هر کدام از مقادیر مشاهده شده بیان می‌کنند، نیست. محاسبه میانگین موزون تشخیص می‌دهد که مشاهدات مختلف می‌توانند تأثیر نامتناسبی بر میانگین داشته باشند. میانگین موزون مجموعه‌ای از اعداد با معادله زیر محاسبه می‌شود:

$$\bar{X}_W = \sum_{i=1}^{n} w_i X_i = (w_1 X_1 + w_2 X_2 + ... + w_n X_n)$$

که در آن w_i وزن مربوط به مشاهده iام است. در مورد جدول فراوانی با k طبقه میانگین موزون عبارت خواهد بود از:

$$\bar{X}_W = \sum_{i=1}^{k} f_i X_i = \frac{\sum_{i=1}^{k} F_i X_i}{n}$$

⇦ نکته:

در صورتی که در جدول فراوانی طبقات دارای حد پایین و حد بالا باشند، برای محاسبه میانگین از مرکز طبقات به عنوان نماینده آن طبقه استفاده می‌شود.

مثال ۵: توزیع فراوانی هزینه متوسط ماهانه خانوارها در جدول زیر داده شده است. میانگین هزینه ۲۰٪ از پرخرج‌ترین خانوارها چقدر است؟ (اقتصاد ۸۶)

هزینه متوسط	۱۵	۳۵	۶۰	۸۵	۲۱۰	۳۸۰
تعداد خانوار	۳۲	۴۸	۱۲	۵	۲	۱

۱) ۱۹/۴۵ ۲) ۴۱/۰۵ ۳) ۹۷/۲۵ ۴) ۱۰۸/۱۵

جواب:

ابتدا تعداد نمونه را محاسبه می‌کنیم:

$$N = 32 + 48 + 12 + 5 + 2 + 1 = 100$$

بنابراین ۲۰٪ از پرخرج‌ترین خانوارها ۴ طبقه آخر خواهند بود که میانگین آن‌ها عبارت خواهد بود از:

$$\bar{X}_W = \frac{\sum_{i=1}^{k} F_i X_i}{n} = \frac{12\times 60 + 5\times 85 + 2\times 210 + 1\times 380}{12+5+2+1} = \frac{1945}{20} = 97.25$$

⇦ نکته:

بازده یک سبد دارایی عبارت است از میانگین موزون بازده دارایی‌های موجود در آن سبد. وزن دارایی‌ها همان وزن آن دارایی‌ها در بازار است، یعنی عبارت است از ارزش بازاری هر دارایی نسبت به ارزش بازاری کل سبد.

میانگین هندسی

میانگین هندسی برای محاسبه بازده متوسط سرمایه‌گذاری در چند دوره یا محاسبه نرخ رشد مرکب مورد استفاده قرار می‌گیرد و به صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$G = \sqrt[n]{X_1 \times X_2 \times ... \times X_n} = (X_1 \times X_2 \times ... \times X_n)^{1/n}$$

در صورتی که هر مشاهده دارای فراوانی نسبی یا وزن باشند، میانگین هندسی به صورت زیر محاسبه می‌شود:

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

$$G=\sum\sqrt[w_i]{X_1^{w_1}\times X_2^{w_2}\times\ldots\times X_n^{w_n}}=(\prod_{i=1}^{k}X_i^{w_i})^{1/n}$$

در صورتی که $X_1, X_2, \ldots, X_n$ نرخ رشد باشند، متوسط نرخ رشد به‌صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$G=\sqrt[n]{(1+\frac{X_1}{100})\times(1+\frac{X_2}{100})\times\ldots\times(1+\frac{X_n}{100})}$$

در صورتی که $X_1, X_2, \ldots, X_n$ مشاهداتی با واحد اندازه‌گیری باشند، میانگین هندسی عبارت خواهد بود از:

$$G=\sqrt[(n-1)]{\frac{X_2}{X_1}\times\frac{X_3}{X_2}\times\ldots\times\frac{X_n}{X_{n-1}}}=\sqrt[(n-1)]{\frac{X_n}{X_1}}$$

⇦ نکته:

به‌طور کلی میانگین هندسی بیانگر این است که مقدار مشاهده شده در انتهای دوره نسبت به ابتدای دوره چند برابر شده است، لذا برای بدست آوردن نرخ رشد متوسط همیشه باید عدد یک از میانگین هندسی کسر شود. بنابراین در سؤالاتی که به دنبال چند برابر شدن مشاهدات در انتهای دوره نسبت به ابتدای دوره هستند همان میانگین هندسی مد نظر است، اما در سؤالاتی که به دنبال نرخ رشد متوسط هستند باید عدد یک از میانگین هندسی کسر شود.

بر اساس نکته بالا برای بدست آوردن میانگین هندسی بازده مجموعه‌ای از بازده‌ها، R_i، ابتدا عدد یک را به هر کدام از بازده‌ها اضافه کرده، سپس عدد یک را از نتیجه کم می‌کنیم. بنابراین میانگین هندسی بازده، R_G، را می‌توان با استفاده از معادله زیر محاسبه نمود:

$$1+R_G=\sqrt[n]{(1+R_1)\times(1+R_2)\times\ldots\times(1+R_n)}$$

مثال ۶: با تغییر مدیریت در یک فروشگاه، فروش در سال اول ۲ برابر سال قبل و در سال دوم ۸ برابر سال اول شده است، به‌طور متوسط فروش از آغاز مدیریت جدید چند برابر شده است؟ (اقتصاد ۷۰)

۱) ۴ برابر ۲) ۵ برابر ۳) ۸ برابر ۴) ۶ برابر

جواب:

$$G=\sqrt[n]{X_1\times X_2\times\ldots\times X_n}\rightarrow G=\sqrt[2]{X_1\times X_2}=\sqrt[2]{2\times 8}=4$$

مثال ۷: تعداد دانشجویان پذیرفته شده در یک دانشکده در پنج سال متوالی به شرح زیر است. متوسط درصد رشد سالانه دانشجویان پذیرفته شده در این دانشکده کدام است؟ (اقتصاد ۸۶)

سالها	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴
تعداد	۱۰۰	۲۸۰	۳۱۰	۳۵۰	۴۰۰

۱) ٪۳۸ ۲) ٪۴۱ ۳) ٪۵۰ ۴) ٪۵۶

جواب:

$$G=\sqrt[(n-1)]{\frac{X_2}{X_1}\times\frac{X_3}{X_2}\times\ldots\times\frac{X_n}{X_{n-1}}}=\sqrt[(n-1)]{\frac{X_n}{X_1}}\rightarrow$$

$$G=\sqrt[4]{\frac{X_4}{X_1}}=\sqrt[4]{\frac{400}{100}}=\sqrt{2}=1.41\rightarrow(1.41-1)\times 100=\%41$$

www.abcbourse.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مثال ۸: فروش یک فروشگاه در سال گذشته ۸۰٪ افزایش یافته و امسال ۸۰٪ کاهش داشته است. متوسط نرخ رشد فروش سالانه این فروشگاه در این دو سال چند درصد بوده است؟ (اقتصاد ۸۸)

۱) ۴۰٪ کاهش ۲) ۶۰٪ کاهش ۳) ۲۰٪ افزایش ۴) صفر

جواب:

$$1+R_G=\sqrt[n]{(1+R_1)\times(1+R_2)\times\ldots\times(1+R_n)}\rightarrow 1+R_G=\sqrt{(1+R_1)\times(1+R_2)}$$
$$=\sqrt{(1+0.8)\times(1-0.8)}=\sqrt{1.8\times0.2}=\sqrt{0.36}=0.6\rightarrow R_G=-0.4=-\%40$$

⇦ نکته:

میانگین هندسی همیشه کمتر یا برابر با میانگین حسابی است و تفاوت بین آنها با افزایش پراکندگی مشاهدات افزایش می‌یابد. تنها زمانی که تغییراتی در مشاهدات وجود ندارد (یعنی زمانی که کلیه مشاهدات برابر هستند)، میانگین هندسی و میانگین حسابی برابر هستند.

مثال ۹: فزونی میانگین حسابی از میانگین هندسی داده‌های زیر کدام است؟ (حسابداری و مدیریت ۸۶)

x_i	۹	۱۲	۱۶
F_i	۲	۳	۲

۱) ۰/۲۴ ۲) ۰/۲۵ ۳) ۰/۲۷ ۴) ۰/۲۸

جواب:

$$\overline{X}=\frac{\sum F_iX_i}{N}=\frac{2\times9+3\times12+2\times16}{2+3+2}=\frac{86}{7}=12.28$$

$$G=\sum\sqrt[w_i]{X_1^{w_1}\times X_2^{w_2}\times\ldots\times X_n^{w_n}}=(\prod_{i=1}^{k}X_i^{w_i})^{1/n}\rightarrow G=\sqrt[7]{9^2\times12^3\times16^2}=\sqrt[7]{3^4\times12^3\times4^4}=\sqrt[7]{12^7}=12$$

$$\overline{X}-G=12.28-12=0.28$$

میانگین هارمونیک

میانگین هارمونیک برای محاسبات خاصی مانند هزینه متوسط سهم‌های خریداری شده در طول زمان یا مشاهدات دارای مقیاس با واحد ترکیبی (کیلومتر بر ساعت، دلار در لیتر و...) هستند، مورد استفاده قرار می‌گیرد. میانگین هارمونیک به‌صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$\overline{X}_H=\frac{N}{\sum_{i=1}^{N}\frac{1}{X_i}}$$

در صورتی که مشاهدات دارای فراوانی (چه مطلق، چه نسبی) باشند، میانگین هارمونیک عبارت خواهد بود از:

$$\overline{X}_H=\frac{\sum_{i=1}^{N}F_i}{\sum_{i=1}^{N}\frac{F_i}{X_i}}=\frac{\sum_{i=1}^{N}f_i}{\sum_{i=1}^{N}\frac{f_i}{X_i}}$$

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مثال ۱۰: یک هواپیما فاصله ۳ هزار کیلومتری را با سرعت ۶۰۰ کیلومتر در ساعت، فاصله ۵ هزار کیلومتری را با سرعت ۷۵۰ کیلومتر در ساعت و فاصله ۴ هزار کیلومتری را با سرعت ۸۰۰ کیلومتر در ساعت طی می‌کند. سرعت متوسط آن کدام است؟ (حسابداری و مدیریت ۸۸)

۱) ۷۱۵ ۲) ۷۱۷ ۳) ۷۲۰ ۴) ۷۲۵

جواب:

$$\overline{X}_H = \frac{\sum_{i=1}^{N} F_i}{\sum_{i=1}^{N} \frac{F_i}{X_i}} = \frac{3+5+4}{\frac{3}{600}+\frac{5}{750}+\frac{4}{800}} = 720$$

⇦ نکته:

همواره داریم:

میانگین حسابی ≥ میانگین هندسی ≥ میانگین هارمونیک

میانه

میانه عبارت است از مقدار میانی مجموعه داده‌ها، زمانی که داده‌ها به ترتیب صعودی یا نزولی مرتب شده باشند. نیمی از مشاهدات بالاتر از میانه و نیم دیگر از مشاهدات پایین‌تر از میانه قرار می‌گیرند. میانه به این دلیل اهمیت دارد که میانگین حسابی می‌تواند تحت تأثیر مقادیر بسیار بزرگ یا بسیار کوچک قرار گیرد. در این شرایط میانه شاخص مرکزی بهتری نسبت به میانگین است، زیرا تحت تأثیر مقادیر بسیار بزرگ یا بسیار کوچکی که ممکن است نتیجه خطاهای موجود در داده‌ها باشند، قرار نمی‌گیرد.

برای بدست آوردن میانه ابتدا مشاهدات به صورت صعودی یا نزولی مرتب شده و سپس مشاهده میانی انتخاب می‌شود. در صورتی که N مشاهده وجود داشته باشد، محل میانه عبارت خواهد بود از $\frac{N}{2}$. چنانچه N فرد باشد، میانه به راحتی قابل محاسبه خواهد بود. اما اگر N زوج باشد، میانه عبارت خواهد بود از میانگین حسابی دو مشاهده میانی.

⇦ نکته:

در صورتی که در جدول فراوانی طبقات دارای حد پایین و حد بالا باشند، برای بدست آوردن میانه ابتدا مرکز طبقات به صورت صعودی یا نزولی مرتب می‌شوند سپس از روش بالا میانه محاسبه می‌شود.

ویژگی‌های میانه:

- میانه در هر جامعه آماری منحصر به فرد است، به عبارت دیگر هر جامعه آماری تنها یک میانه دارد.
- چنانچه به بزرگترین عدد مشاهدات عدد ثابتی اضافه یا از کوچکترین عدد مشاهدات عدد ثابتی کم شود، میانه تحت تأثیر قرار نمی‌گیرد. به طور کلی هر نوع تغییری که ترتیب مشاهدات را تحت تأثیر قرار ندهد، مقدار میانه را تغییر نخواهد داد.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

- چنانچه کل داده‌ها در عدد ثابتی ضرب یا تقسیم شده یا با عدد ثابتی جمع شده یا عدد ثابتی از آنها کم شود، میانه مشاهدات تغییری نمی‌کند، زیرا ترتیب مشاهدات تغییری نمی‌کند.
- مجموع قدرمطلق انحرافات از میانه، $\sum|X_i - Median|$، همیشه حداقل است.

مثال ۱۱: مقدار میانه در جدول توزیع فراوانی زیر کدام است؟ (اقتصاد ۸۸)

x_i	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
F_i	۵	۱۰	۱۴	۲۶	۵۵

۱) ۱۲ ۲) ۱۳ ۳) ۱۳/۵ ۴) ۱۴

جواب:

$$N = \sum F_i = 5+10+14+26+55 = 110$$

$$\frac{N}{2} = 55$$

از آنجا که تعداد مشاهدات عددی زوج است، بنابراین میانه عبارت خواهد بود با میانگین حسابی مشاهده ۵۵ام و ۵۶ام. از جدول فراوانی مشخص است که عدد ۵۵ام عبارت است از ۱۳ و عدد ۵۶ام عبارت است از ۱۴ لذا میانه که برابر است با میانگین حسابی ۱۳ و ۱۴ عبارت است از ۱۳/۵.

نما

مقدار یا داده‌ای که بیشترین تکرار (یا بیشترین فراوانی یا بیشترین فراوانی نسبی) را در بین مشاهدات داشته باشد نما نامیده می‌شود.

ویژگی‌های نما

- بر خلاف میانگین و میانه که در هر جامعه آماری منحصر به فرد هستند، نما لزوماً منحصر به فرد نیست. جامعه آماری می‌تواند یک‌نمایی (unimodal)، دو نمایی (bimodal)، سه‌نمایی (trimodal) و ... باشد.
- جامعه آماری با مشاهدات با فراوانی یکسان، جامعه آماری بدون نما می‌باشد.
- نما در یک جامعه آماری نسبت به ۴ عمل اصلی ریاضی غیرحساس است. یعنی چنانچه کلیه مشاهدات بر یک عدد ثابت ضرب شده یا بر آن تقسیم شود یا یک عدد ثابت به کلیه مشاهدات اضافه شده یا از آنان کم شود، نما تغییری نمی‌کند.
- در مواقعی مانند رأی‌گیری که بیشترین فراوانی معیار سنجش باشد، نما مورد استفاده قرار می‌گیرد.
- تعداد انحرافات از نما حداقل است. زیرا نما مشاهده‌ای است که بیشترین فراوانی را دارد و زمانی که به عنوان نماینده مشاهدات آماری مورد استفاده قرار می‌گیرد، تعداد انحرافات یا خطاها حداقل خواهد بود.
- برای بدست آوردن نما در جدول فراوانی از رابطه زیر استفاده می‌شود:

$$\text{مد} = \text{حد پایین طبقه دارای مد} + \frac{d_1}{d_1+d_2} \times \text{طول طبقه}$$

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

d_1 = فراوانی مطلق یا نسبی طبقه قبل – فراوانی مطلق یا نسبی طبقه دارای مد

d_2 = فراوانی مطلق یا نسبی طبقه بعد – فراوانی مطلق یا نسبی طبقه دارای مد

- رابطه زیر بین سه شاخص مرکزی برقرار است:

$$\mu - Mode = 3(\mu - Median)$$

مثال ۱۲: در جدول توزیع فراوانی دسته‌بندی شده زیر اگر مد جامعه ۱۶ باشد، فراوانی مطلق دسته چهارم کدام است؟ (حسابداری و مدیریت ۸۷)

حدود دسته	۹–۱۲	۱۲–۱۵	۱۵–۱۸	۱۸–۲۱
فراوانی مطلق	۸	۱۲	۱۵	A

۱) ۱۲ ۲) ۱۳ ۳) ۱۳/۵ ۴) ۱۴

جواب:

با توجه به اینکه مد جامعه یعنی ۱۶ در طبقه ۱۸–۱۵ قرار می‌گیرد پس داریم:

$$\text{مد} = \text{حد پایین طبقه دارای مد} + \frac{d_1}{d_1 + d_2} \times \text{طول طبقه}$$

$$\text{مد} = 16 = 15 + \frac{15-12}{(15-12)+(15-a)} \times 3 \rightarrow 16 - 15 = \frac{9}{18-a} \rightarrow a = 9$$

مثال ۱۳: از ۵۰ کارمند بانک سؤال شده است که "*مناسب‌ترین زمان شروع به کار در صبح را چه ساعتی می‌دانید؟*" نتایج بدست آمده دارای میانگین ۸:۴۵، میانه ۸:۱۵ و نمای ۷:۱۵ بوده است. بر اساس این اطلاعات مناسب‌ترین ساعت برای شروع کار بانک‌ها کدام است؟ (اقتصاد ۸۸)

۱) ۷:۱۵ ۲) ۸:۰۰ ۳) ۸:۱۵ ۴) ۸:۴۵

جواب:

بر اساس ویژگی چهارم نما که در بالا به آن اشاره شد، گزینه ۱ صحیح است.

مثال ۱۴: کدام عبارت درست نمی‌باشد؟ (آزمون تحلیل‌گری بورس اوراق بهادار و بورس کالا، اردیبهشت ۸۹)

۱) مجموع انحرافات از میانگین صفر است.
۲) تعداد انحرافات از مد کمترین است.
۳) مجموع انحرافات از میانه کمترین است.
۴) مجموع قدرمطلق انحرافات از میانه کمترین است.

جواب:

گزینه ۳ صحیح می‌باشد زیرا مجموع قدرمطلق انحرافات از میانه حداقل است نه مجموع انحرافات از میانه.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

چندک

چندک اصطلاح عمومی است برای مقداری که نسبت خاصی از داده‌ها در یک توزیع در فاصله ای برابر یا کمتر از آن قرار می‌گیرد. چندک‌های مرسوم عبارتند از:

- **چارک (Quartile)**. که بر اساس آن توزیع جامعه آماری به ۴ بخش تقسیم می شوند.
- **پنجک (Quintile)**. که بر اساس آن توزیع جامعه آماری به ۵ بخش تقسیم می شوند.
- **دهک (Decile)**. که بر اساس آن توزیع جامعه آماری به ۱۰ بخش تقسیم می شوند.
- **صدک (Percentile)**. که بر اساس آن توزیع جامعه آماری به ۱۰۰ بخش تقسیم می شوند.

⇦ نکته:

چندک‌ها قابل تبدیل به یکدیگر هستند. برای مثال میانه برابر است با چارک دوم، دهک پنجم و صدک پنجاهم. همچنین چارک سوم برابر است با صدک هفتاد و پنجم و پنجک سوم برابر است با صدک شستم.

برای بدست آوردن چندک‌ها، ابتدا باید مشاهدات به صورت صعودی مرتب شوند. سپس برای مثال چارک اول عبارت خواهد بود از ۲۵٪ اول مشاهدات و دهک سوم عبارت خواهد بود از ۳۰٪ اول مشاهدات. به‌طور کلی محل چندک y ام از رابطه زیر بدست می‌آید که در آن N تعداد مشاهدات و Q بیانگر چندک (۴ برای چارک، ۵ برای پنجک، ۱۰ برای دهک و ۱۰۰ برای صدک) می‌باشد:

$$\text{محل چندک } y\text{ام} = \frac{yN}{Q} + \frac{1}{2}, \qquad \alpha = 1,2,\ldots,(Q-1)$$

در آزمون CFA رابطه زیر برای بدست آوردن صدک yام معرفی شده است. می‌توان همه چندک‌ها را به صدک تبدیل کرده و از این رابطه به محل چندک مورد نظر دست یافت.

$$\text{محل صدک } y\text{ام} = L_y = (N+1)\frac{y}{100}$$

مثال ۱۵: چارک سوم مشاهدات بازده دارایی های زیر کدام است؟ (آزمون CFA)

۲۶٪ و۲۴٪، ۲۳٪، ۱۹٪، ۱۸٪، ۱۷٪، ۱۷٪، ۱۵٪، ۱۳٪، ۱۲٪، ۱۰٪، ۸٪

۱) ۲۴٪ ۲) ۲۳٪ ۳) ۲۲٪ ۴) ۱۹٪

جواب:

$$\text{محل چندک } y\text{ام} = \frac{yN}{Q} + \frac{1}{2}, \rightarrow \quad y=3,\ Q=4 \rightarrow$$

$$\text{چارک سوم} = \frac{3N}{4} + \frac{1}{2} = \frac{3\times 12}{4} + \frac{1}{2} = 9.5 \rightarrow$$

بنابراین محل چارک سوم مشاهده ۹/۵ام است. از آنجا که مشاهده نهم ۱۹٪ است بنابراین مشاهده ۹/۵ام به صورت زیر محاسبه می‌شود.

$$\text{چارک سوم} = \%19 + 0.5\times(\%23 - \%19) = \%21$$

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بنابراین از آنجا که پاسخ بدست آمده از این رابطه در گزینه‌ها وجود ندارد، این رابطه در این سؤال کاربرد ندارد. حال با استفاده از فرمول معرفی شده توسط CFA برای بدست آوردن صدک چارک سوم را محاسبه می‌کنیم. برای این کار توجه داشته باشید که چارک سوم معادل صدک ۷۵ام است. بنابراین

$$\text{محل صدک ۷۵ام} = L_{75} = (N+1)\frac{75}{100} = (12+1)\frac{75}{100} = 9.75$$

$$\text{صدک ۷۵ام} = L_{75} = \%19 + 0.75 \times (\%23 - \%19) = \%22$$

با توجه به مثال بالا ملاحظه می‌شود که بین دو رابطه معرفی شده تفاوتهایی وجود دارد. اما از آنجا که در آزمونهای گواهی‌نامه حرفه‌ای سرمایه‌گذاری معیار به آزمونهای CFA نزدیکتر است، بنابراین به نظر می‌رسد رابطه مربوط به CFA برای این آزمونها بیشتر قابل اتکا است.

شاخص‌های پراکندگی

پراکندگی به صورت تغییرات حول شاخص مرکزی تعریف می‌شود. موضوع مرسوم در مباحث مالی و سرمایه‌گذاری بده-بستان بین بازده و تغییرات آن است که شاخص مرکزی معیاری برای بازده و تغییرات و پراکندگی شاخصی از ریسک است. انواع شاخص‌های پراکندگی مرسوم در مباحث مالی عبارتند از:

۱- دامنه تغییرات

۲- میانگین قدرمطلق انحرافات (Mean Absolute Deviation)

۳- واریانس و انحراف معیار جامعه و نمونه

دامنه تغییرات

دامنه تغییرات ساده‌ترین معیار پراکندگی است اما زمانی که با سایر شاخص‌ها مورد استفاده قرار می‌گرد، اطلاعات بسیار مفیدی ارائه می‌کند. دامنه تغییرات به صورت فاصله بین بیشترین و کمترین مقدار در بین مشاهدات تعریف می‌شود:

$$\text{دامنه} = \text{بیشترین مقدار} - \text{کمترین مقدار}$$

میانگین قدرمطلق انحرافات

میانگین قدرمطلق انحرافات (MAD) عبارت است از میانگین قدرمطلق انحرافات مشاهدات از میانگین حسابی:

$$MAD = \frac{\sum_{i=1}^{n} |X_i - \bar{X}|}{n}$$

در محاسبه MAD به این دلیل از قدرمطلق انحرافات از میانگین استفاده می‌شود که مجموع انحرافات از میانگین حسابی برابر با صفر است.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ویژگی‌های MAD

- اضافه یا کم کردن یک عدد ثابت به کلیه مشاهدات، MAD را تحت تأثیر قرار نمی‌دهد.
- ضرب یا تقسیم MAD به یک عدد ثابت باعث می‌شود MAD به قدرمطلق آن عدد ثابت ضرب یا تقسیم شود.
- اگر کلیه مشاهدات با هم برابر باشند، MAD صفر خواهد بود.
- MAD انحرافات بسیار بزرگ در میان انحرافات کوچک را به خوبی نمایش نمی‌دهد.

واریانس

به دلیل اینکه MAD انحرافات بسیار بزرگ را نشان نمی‌دهد، باید معیاری را در نظر گرفت که به انحرافات بزرگ بیشتر حساس باشند. در این میان واریانس معیار پراکندگی است که بیشترین حساسیت را نسبت به انحرافات بزرگ دارد. واریانس جامعه به صورت میانگین مربع انحرافات مشاهدات جامعه از میانگین جامعه تعریف می‌شود:

$$\sigma^2 = \frac{\sum_{i=1}^{N} F_i (X_i - \mu)^2}{N} = \frac{\sum_{i=1}^{N} F_i (X_i^2 - 2X_i\mu + \mu^2)}{N} = \frac{\sum_{i=1}^{N} F_i X_i^2}{N} - \frac{2\mu \sum_{i=1}^{N} F_i X_i}{N} + \mu^2$$

$$\sigma^2 = \frac{\sum_{i=1}^{N} F_i X_i^2}{N} - \mu^2 = \frac{\sum_{i=1}^{N} F_i X_i^2}{N} - \left(\frac{\sum_{i=1}^{N} F_i X_i}{N} \right)^2$$

مشکل اصلی استفاده از واریانس، مسئله تفسیر آن است. واریانس بر حسب مربع واحد اندازه‌گیری مشاهدات است که این باعث می‌شود تفسیر واریانس مشکل شود. برای مثال چگونه می‌توان مربع درصد یا مربع دلار را تفسیر نمود؟ برای رفع این مشکل از مجذور واریانس که انحراف معیار، σ، استفاده می‌شود که عبارت است از:

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^{N} (X_i - \mu)^2}{N}}$$

ویژگی‌های واریانس و انحراف معیار

- اضافه یا کم کردن یک عدد ثابت، α، به کلیه مشاهدات، واریانس را تحت تأثیر قرار نمی‌دهد:

$$\sigma^2(X \pm \alpha) = \sigma^2(X)$$
$$\sigma(X \pm \alpha) = \sigma(X)$$

- ضرب یا تقسیم کلیه مشاهدات بر عدد ثابت باعث می‌شود که واریانس به مربع آن عدد ثابت و انحراف معیار به قدرمطلق آن عدد ثابت تقسیم می‌شود:

$$\sigma^2(\alpha X) = \alpha^2 \sigma^2(X) \rightarrow \sigma(\alpha X) = |\alpha| \sigma(X)$$

$$\sigma^2\left(\frac{X}{\alpha}\right) = \frac{\sigma^2(X)}{\alpha^2} \rightarrow \sigma\left(\frac{X}{\alpha}\right) = \frac{\sigma(X)}{|\alpha|}$$

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بنابراین به طور کلی: $\sigma^2(\alpha X \pm \beta) = \alpha^2\sigma^2(X) \rightarrow \sigma(\alpha X \pm \beta) = |\alpha|\sigma(X)$

- اگر کلیه مشاهدات با هم برابر باشند، واریانس و انحراف معیار آنان برابر صفر خواهند بود.
- انحراف معیار در سرمایه‌گذاری به عنوان معیاری از ریسک در نظر گرفته می‌شود. اما از آنجا که ریسک در صورتی بوجود می‌آید که بازده کمتر از میزان مورد انتظار (میانگین بازده) باشد، بنابراین انحراف معیار، شاخص خوبی برای ریسک نیست چرا که انحراف معیار هم انحراف به سمت بالا و هم انحراف به سمت پایین از میانگین را نشان نمی‌دهد. بنابراین انحراف به سمت بالای میانگین مفهوم ریسک را نخواهد داشت. تنها در صورتی انحراف معیار شاخص درستی از ریسک خواهد بود که توزیع بازده دارایی‌ها دارای توزیع متقارنی باشد که میزان انحراف به سمت بالا و پایین از میانگین با هم برابر هستند. اما اگر توزیع بازده متقارن نباشد، انحراف معیار شاخص خوبی برای ریسک نخواهد بود. برای رفع این مشکل انحراف معیار برخی از محققین مباحث مالی انحراف معیار را به نحوی تعدیل می‌کنند که تنها انحرافات به سمت پایین از میانگین را در نظر بگیرد.

مثال ۱۶: با توجه به داده‌های مربوط به دو جامعه، واریانس کل ۳۰ داده چقدر است؟ (آزمون تحلیل‌گری بورس اوراق بهادار و بورس کالا، اردیبهشت ۸۹)

جامعه	۱	۲	جمع
N	۱۰	۲۰	۳۰
μ	۱۲	۱۸	
σ^2	۵	۶	

۱) ۶ ۲) ۵ ۳) ۱۳/۷ ۴) ۵/۷

جواب:

$$\mu_1 = \frac{\sum X_{1,i}}{N_1} \rightarrow \sum X_{1,i} = \mu_1 \times N_1 = 12 \times 10 = 120$$

$$\mu_2 = \frac{\sum X_{2,i}}{N_2} \rightarrow \sum X_{2,i} = \mu_2 \times N_2 = 18 \times 20 = 360$$

$$\mu_T = \frac{\sum X_{1,i} + \sum X_{2,i}}{N_1 + N_2} = \frac{120 + 360}{30} = 16$$

$$\sigma_1^2 = \frac{\sum_{i=1}^{N_1} X_{1,i}^2}{N_1} - \mu_1^2 \rightarrow \sum_{i=1}^{N_1} X_{1,i}^2 = N_1(\sigma_1^2 + \mu_1^2) = 10(5 + 144) = 1490$$

$$\sigma_2^2 = \frac{\sum_{i=1}^{N_2} X_{2,i}^2}{N_2} - \mu_2^2 \rightarrow \sum_{i=1}^{N_2} X_{2,i}^2 = N_2(\sigma_2^2 + \mu_2^2) = 20(6 + 324) = 6600$$

$$\sigma_T^2 = \frac{\sum_{i=1}^{N_T} X_{T,i}^2}{N_T} - \mu_T^2 = \frac{\sum_{i=1}^{N_1} X_{1,i}^2 + \sum_{i=1}^{N_2} X_{2,i}^2}{N_1 + N_2} - \mu_T^2$$

$$\sigma_T^2 = \frac{1490 + 6600}{30} - 16^2 = 269.66 - 256 = 13.66 \approx 13.7$$

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

نکته:

برای بدست آوردن واریانس کل می‌توان از رابطه زیر نیز استفاده کرد:

$$\sigma_T^2 = \frac{\sum N_i \sigma_i^2}{N_T} + \frac{\sum N_i (\mu_i - \mu)^2}{N_T}$$

بنابراین در مورد مثال ۱۶ داریم:

$$\sigma_T^2 = \frac{10\times 5 + 20\times 6}{10+20} + \frac{10\times(12-16)^2 + 20\times(18-16)^2}{10+20} = \frac{50+120+160+80}{30} = \frac{410}{30} = 13.66 \approx 13.7$$

مثال ۱۷: در یک جدول توزیع فراوانی که شامل ۱۰۰ مشاهده است، میانگین ۶ و $\sum_{i=1}^{k} F_i X_i^2 = 5000$ است. واریانس این مشاهدات چقدر است؟ (اقتصاد ۸۵)

۱) ۱ ۲) ۱۴ ۳) ۴۴ ۴) ۴۹

جواب:

$$\sigma^2 = \frac{\sum_{i=1}^{N} F_i X_i^2}{N} - \mu^2 = \frac{5000}{100} - 6^2 = 50 - 36 = 14$$

واریانس نمونه

واریانس نمونه که معمولاً با s^2 نشان داده می‌شود، معیاری است که برای ارزیابی پراکندگی نمونه nتایی از مشاهدات یک جامعه مورد استفاده قرار می‌گیرد. واریانس نمونه با استفاده از رابطه زیر محاسبه می‌شود:

$$s^2 = \frac{\sum_{i=1}^{n} (X_i - \bar{X})^2}{n-1} = \frac{1}{n-1}\left[\sum_{i=1}^{n} X_i^2 - \frac{(\sum_{i=1}^{n} X_i)^2}{n}\right]$$

تفاوت اساسی بین واریانس جامعه و واریانس نمونه این است که مخرج واریانس نمونه $n-1$ یعنی حجم نمونه منهای یک است، در حالیکه مخرج واریانس جامعه N است. تفاوت دیگر استفاده از میانگین نمونه $\bar{X}$ به جای میانگین جامعه μ است. بر اساس نظریه ریاضی پشتوانه روش آماری، در نمونه‌های کوچک استفاده از کل n مشاهدات نمونه به جای $n-1$ در مخرج واریانس نمونه، باعث می‌شود که s^2 به طور سیستماتیک واریانس جامعه را کمتر از حد تخمین می‌زند. این تخمین کمتر از حد که به طور سیستماتیک اتفاق می‌افتد، باعث می‌شود که واریانس نمونه برآوردگر اریب[۲] برای واریانس جامعه باشد. اما استفاده از $n-1$ به جای n در مخرج s^2 ویژگی‌های آماری s^2 به عنوان برآوردگر σ^2 را بهبود می‌بخشد. بنابراین s^2همانگونه که در معادله بالا بیان شده، به عنوان برآوردگر ناریب σ^2 شناخته می‌شود.

همانند انحراف معیار جامعه، انحراف معیار نمونه نیز به صورت ریشه دوم واریانس نمونه تعریف می‌شود:

[۲] بحث اریب بودن یک برآوردگر در فصل سوم آمده است.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

$$s^2 = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^{n}(X_i - \bar{X})^2}{n-1}}$$

⇦ نکته:

توجه داشته باشید که در متن سؤال کلمه نمونه یا جامعه آورده شده باشد. چنانچه در متن سؤال اشاره‌ای به نمونه یا جامعه نشده باشد، منظور جامعه است.

مثال ۱۸: واریانس نمونه متشکل از سه عدد ۵۶۷۹۲۱۱۲۰ و ۵۶۷۹۲۱۱۲۴ و ۵۶۷۹۲۱۱۲۲ کدام است؟ (اقتصاد ۷۹)

۱) $\frac{۸}{۳}$ ۲) ۴ ۳) $\frac{۲۵۱۲۴}{۳}$ ۴) ۲۵۱۱۲

جواب:

با کمی دقت مشخص می‌شود که تنها یک رقم آخر این اعداد در حال تغییر است و بخش‌های دیگر اعداد با یکدیگر مشترک است، بنابراین می‌توان تنها رقم آخر اعداد را در محاسبات در نظر گرفت. بنابراین اعداد عبارتند از ۴ و ۲ و ۰ . لذا:

$$\bar{X} = \frac{0+2+4}{3} = 2$$

$$s^2 = \frac{\sum_{i=1}^{n}(X_i - \bar{X})^2}{n-1} = \frac{(0-2)^2 + (2-2)^2 + (4-2)^2}{3-1} = 4$$

نامساوی چبیشف (Chebysheff Inequality)

نامساوی چبیشف بیانگر این است که برای هر مجموعه از مشاهدات، فارغ از اینکه نمونه باشد یا جامعه و بدون در نظر گرفتن شکل توزیع، درصد مشاهداتی که در k انحراف معیار از میانگین قرار می‌گیرند *حداقل* $1-1/k^2$ است که در آن $k>1$.

بر اساس نامساوی چبیشف، روابط زیر برای هر توزیعی برقرار است: حداقل

- ٪۳۶ از مشاهدات در فاصله ۱/۲۵ ± انحراف معیار از میانگین قرار می‌گیرند.
- ٪۵۶ از مشاهدات در فاصله ۱/۵۰ ± انحراف معیار از میانگین قرار می‌گیرند.
- ٪۷۵ از مشاهدات در فاصله ۲ ± انحراف معیار از میانگین قرار می‌گیرند.
- ٪۸۹ از مشاهدات در فاصله ۳ ± انحراف معیار از میانگین قرار می‌گیرند.
- ٪۹۴ از مشاهدات در فاصله ۴ ± انحراف معیار از میانگین قرار می‌گیرند.

اهمیت نامساوی چبیشف این است که برای هر توزیعی کاربرد دارد. چنانچه توزیع واقعی را بدانیم، می‌توان در مورد اینکه چند درصد از مشاهدات در فاصله ۲ یا ۳ انحراف معیار از میانگین قرار می‌گیرند، اطمینان داشت.

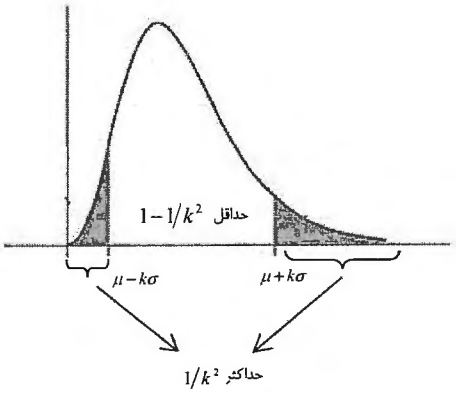
در حالت کلی قضیه چبیشف بیانگر این است که احتمال قرار گرفتن مشاهدات یک توزیع در فاصله k انحراف معیار در بالا و پایین میانگین *حداقل* برابر با $1-1/k^2$ است، یعنی:

$$p(\mu - k\sigma \le X \le \mu + k\sigma) \ge 1 - 1/k^2$$

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بنابراین احتمال قرار گرفتن مشاهدات یک توزیع در فاصله بالاتر از k انحراف معیار از میانگین یا در فاصله پایین‌تر از k انحراف معیار از حداکثر برابر با $1/k^2$ است، یعنی:

$$p(X \le \mu - k\sigma \ \ or \ \ X \ge \mu + k\sigma) \le 1/k^2$$

مثال ۱۹: تعداد مشتریانی که روزانه به یک فروشگاه مراجعه می‌کنند دارای میانگین ۲۴ و انحراف معیار ۴ نفر می‌باشد. در یک روز خاص، احتمال اینکه حداقل بین ۱۶ تا ۳۲ نفر مشتری به فروشگاه مراجعه کنند چقدر است؟ (اقتصاد ۸۶)

۱) ۰/۲۵ ۲) ۰/۶۸ ۳) ۰/۷۵ ۴) ۰/۹۵

جواب:

$$p(\mu - k\sigma \le X \le \mu + k\sigma) \ge 1 - 1/k^2$$
$$\mu - k\sigma = 16 \rightarrow 24 - 4k = 16 \rightarrow k = 2$$
$$1 - 1/k^2 = 1 - 1/2^2 = 0.75$$

مثال ۲۰: متوسط دستمزد روزانه کارگران یک کارخانه ۱۰ هزار تومان با انحراف معیار یک هزار تومان است. چه نسبتی از کارگران دارای دستمزد روزانه‌ای بیشتر از ۱۲ هزار تومان یا کمتر از ۸ هزار تومان هستند؟ (اقتصاد ۸۸)

۱) حداکثر ۲۵٪ ۲) حداقل ۲۵٪ ۳) حداکثر ۷۵٪ ۴) حداقل ۷۵٪

جواب:

$$p(X \le \mu - k\sigma \ \ or \ \ X \ge \mu + k\sigma) \le 1/k^2$$
$$\mu - k\sigma = 8 \rightarrow 10 - 1 \times k = 8 \rightarrow k = 2$$
$$p(X \le 8 \ \ or \ \ X \ge 12) \le 1/2^2 \rightarrow p(X \le 8 \ \ or \ \ X \ge 12) \le \%25$$

بنابراین گزینه ۱ صحیح است.

ضریب تغییرات (Coefficient of Variation)

مقایسه مستقیم بین دو یا بیش از دو شاخص پراکندگی معمولاً آسان نیست. برای مثال، فرض کنید که به دنبال مقایسه توزیع بازده سالانه سهام با میانگین ۸٪ و توزیع بازده سالانه سبد مستقلات با میانگین ۱۶٪ باشیم. مقایسه مستقیم بین پراکندگی دو توزیع به دلیل تفاوت نسبتاً زیاد میانگین‌های آنان معنادار نیست. برای انجام مقایسه معنادار

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

باید از یک شاخص نسبی استفاده شود. **پراکندگی نسبی**، میزان تغییرات در یک توزیع نسبت به یک نقطه مرجع یا معیار است. پراکندگی نسبی معمولاً با ضریب تغییرات (CV) اندازه‌گیری می‌شود که به صورت زیر تعریف می‌شود:

$$CV = \frac{s_X}{\bar{X}} = \frac{\text{انحراف معیار } X}{\text{میانگین } X}$$

CV مقدار پراکندگی در توزیع نسبت به میانگین توزیع را می‌سنجد. این معیار بدین دلیل مفید است که امکان مقایسه مستقیم پراکندگی مجموعه‌های مختلفی از داده‌ها را فراهم می‌کند. در بحث سرمایه‌گذاری CV برای اندازه‌گیری ریسک (نوسانات) هر واحد بازده (میانگین) مورد استفاده قرار می‌گیرد.

ویژگی‌های ضریب تغییرات

- اگر عدد ثابتی به تمام مشاهدات اضافه یا کم شود، آن عدد ثابت تنها به مخرج ضریب تغییرات اضافه یا کم خواهد شد:

$$CV_{X\pm\alpha} = \frac{s_X}{\bar{X} \pm \alpha}$$

- در صورتی که کلیه مشاهدات به عدد ثابتی ضرب شده یا بر آن عدد تقسیم شود، ضریب تغییرات تنها علامت آن عدد ثابت را به خود می‌گیرد اما مقدار آن تغییری نمی‌کند.
- در صورتی که کلیه مشاهدات α درصد شوند، ضریب تغییرات ثابت باقی می‌ماند.

مثال ۲۱: میانگین و انحراف معیار حقوق کارکنان شرکتی به ترتیب ۱۰۰ و ۲۵ واحد پولی است. اگر حقوق، در سال ۱۲/۵٪ افزایش یابد، ضریب تغییرات چقدر تغییرمی‌کند؟ (آزمون مقدماتی بورس اوراق بهادار، اردیبهشت ۸۹)

۱) صفر درصد ۲) افزایش ۱۲/۵ درصدی ۳) افزایش ۲۵ درصدی ۴) کاهش ۱۲/۵ درصدی

جواب:

گزینه ۱ صحیح است.

نسبت شارپ (Shrpe Ratio)

معیار شارپ (یا نسبت شارپ یا نسبت پاداش به نوسانات) معیاری است که به طور گسترده برای ارزیابی عملکرد سرمایه‌گذاری و اندازه‌گیری بازده مازاد بر هر واحد ریسک مورد استفاده قرار می‌گیرد. نسبت شارپ به صورت زیر تعریف می‌شود:

$$Sharpe\ Ratio = \frac{\bar{r}_p - r_f}{\sigma_p}$$

که در آن $\bar{r}_p$ بازده سبد دارایی، r_f بازده دارایی بدون ریسک و σ_p انحراف معیار بازده سبد دارایی است. توجه داشته باشید که صورت نسبت شارپ از معیاری برای بازده دارایی بدون ریسک استفاده می‌کند. بنابراین مقدار $(\bar{r}_p - r_f)$، که به آن بازده مازاد سبد دارایی P گفته می‌شود، پاداش مازادی که سرمایه‌گذار از در معرض ریسک قرار دادن خود بدست می‌آورد را اندازه‌گیری می‌کند. سبد دارایی با نسبت شارپ بزرگ و مثبت به سبد دارایی با نسبت

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

شارپ کوچکتر ترجیح داده می‌شود زیرا فرض می‌شود که سرمایه‌گذاران عقلایی بازده را دوست داشته و ریسک را دوست ندارند.

نسبت شارپ دو محدودیت دارد: ۱) اگر دو سبد دارایی نسبت شارپ منفی داشته باشند، این نکته ضرورتاً صحیح نیست که نسبت بالاتر شارپ بیانگر عملکرد تعدیل شده نسبت به ریسک بهتری است. ریسک فزاینده نسبت شارپ منفی را به صفر نزدیکتر می‌کند (یعنی نسبت شارپ را افزایش می‌دهد). ۲) نسبت شارپ زمانی مفید است که انحراف معیار، شاخص مناسبی از ریسک باشد. اما استراتژی‌های سرمایه‌گذاری توزیع بازده نامتقارن دارند که منعکس کننده احتمال بالای عایدی‌های کم و احتمال پایین زیان‌های زیاد است. در این موارد انحراف معیار ریسک را کمتر از حد تخمین زده و نسبت شارپی را بدست می‌دهد که بسیار بالا است.

⇦ نکته:

در عمل معمولاً بازده اوراق قرضه دولتی به عنوان بازده دارایی بدون ریسک در نظر گرفته می‌شود.

مثال ۲۲: فرض کنید که میانگین بازده ماهانه اوراق قرضه دولتی ۰/۲۵٪ و میانگین و انحراف معیار بازده ماهانه S&P۵۰۰ به ترتیب ۱/۳۰٪ و ۷/۳۰٪ باشد. نسبت شارپ کدام است؟ (آزمون مقدماتی بورس اوراق بهادار، اردیبهشت ۸۹)

۱) ۰/۲ ۲) ۰/۱۴۴ ۳) ۰/۳۴۴ ۴) ۰/۲۴

جواب:

$$Sharpe\ Ratio = \frac{\bar{r}_p - r_f}{\sigma_p} = \frac{1.30 - 0.25}{7.30} = 0.144$$

بنابراین این نسبت شارپ بیانگر این است که S&P۵۰۰ به اندازه ۰/۱۴۴٪ مازاد بر هر واحد ریسک (که ریسک بر حسب انحراف معیار بازده سبد دارایی اندازه‌گیری می‌شود)، بازده دریافت می‌کند.

چولگی (Skewness)

یک توزیع **متقارن** است اگر شکل آن در دو طرف میانگین یکسان باشد. تقارن توزیع بیانگر این است که فواصل زیان و سود فراوانی یکسانی دارند. برای مثال در یک توزیع متقارن با میانگین بازده صفر، احتمال زیان ۴-٪ تا ۶-٪ برابر با احتمال سود ۴٪ تا ۶٪ است.

چولگی اشاره به میزان عدم تقارن در یک توزیع دارد. در توزیع‌های نامتقارن دو نوع چولگی وجود دارد. توزیع نامتقارن می‌تواند دارای چولگی مثبت یا چولگی منفی باشد که این چولگی ناشی از **مشاهدات پرت** (outliers) در مجموعه داده‌ها است. مشاهدات پرت، مشاهداتی با مقادیر بسیار بزرگ (چه مثبت و چه منفی) هستند.

- یک توزیع با چولگی مثبت دارای مشاهدات پرت در ناحیه بالایی یا دنباله راست خود هستند. توزیع با چولگی مثبت به دلیل دنباله راست (بالای) نسبتاً طولانی خود چوله به سمت راست نامیده می‌شود.
- یک توزیع با چولگی منفی دارای مشاهدات پرت در ناحیه پایینی یا دنباله چپ خود هستند. توزیع با چولگی مثبت به دلیل دنباله چپ (پایین) نسبتاً طولانی خود چوله به سمت چپ نامیده می‌شود.

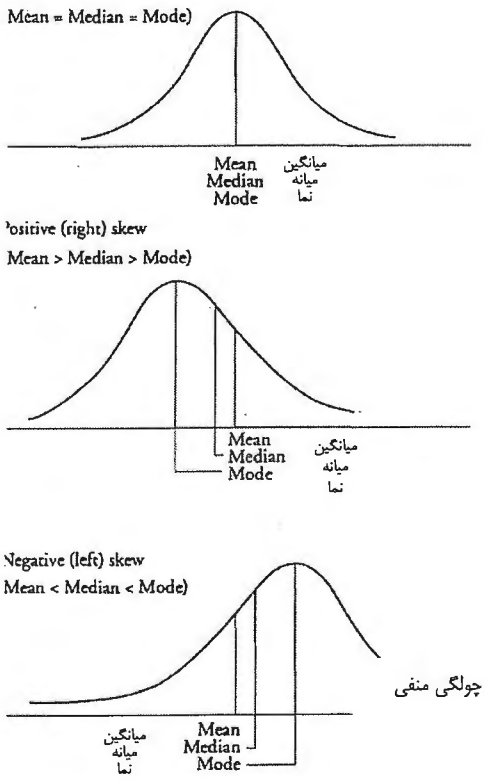
www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

میانگین، میانه و مد در توزیع‌های نامتقارن

چولگی بر موقعیت میانگین، میانه و مد یک توزیع تأثیر می‌گذارد:

- برای یک توزیع متقارن، میانگین، میانه و مد با هم برابر هستند.
- برای یک توزیع با چولگی مثبت، مد کمتر از میانه و میانه کمتر از میانگین است. میانگین تحت تأثیر مشاهدات پرت قرار می‌گیرد، بنابراین در یک توزیع با چولگی مثبت که مشاهدات پرت زیاد و مثبت وجود دارند، میانگین را به سمت بالا می‌کشند.
- برای یک توزیع با چولگی منفی، میانگین کمتر از میانه و میانه کمتر از مد است. در یک توزیع با چولگی منفی که مشاهدات پرت زیاد و منفی وجود دارند، میانگین به سمت پایین کشیده می‌شود.

نکته کلیدی در به خاطر سپردن تأثیرگذاری چولگی بر شاخص‌های تمرکز این است که چولگی میانگین را بیش از میانه و نما تحت تأثیر قرار می‌دهد و میانگین در راستای چولگی حرکت می‌کند. محل نسبی میانگین، میانه و نما برای توزیع‌های مختلف در نمودار زیر نشان داده شده است.

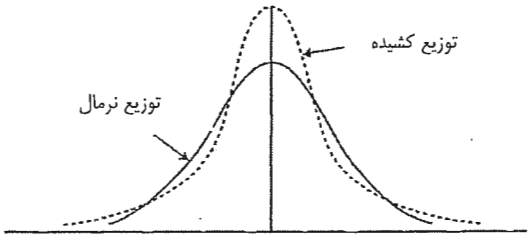
توزیع با چولگی منفی

WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

کشیدگی (kurtosis)

کشیدگی معیاری است برای سنجش اندازه بلندی و نقطه اوج یک توزیع نسبت به توزیع نرمال. توزیعی که بلندتر از توزیع نرمال باشد توزیع کشیده (leptokurtic) و توزیعی که کوتاه‌تر از توزیع نرمال باشد، توزیع پهن (platykurtic) نامیده می‌شود. توزیعی که کشیدگی برابر با کشیدگی توزیع نرمال داشته باشد، میانه‌پهنا (mesokurtic) نامیده می‌شود.

همانگونه که در نمودار زیر نشان داده شده، یک توزیع کشیده بازده‌ها، خوشه‌هایی از بازده حول میانگین داشته و بازده‌های کمتری با انحرافات زیاد از میانگین خواهد داشت، یعنی یک توزیع کشیده دنباله‌های پهنی دارد. یک توزیع کشیده نسبت به توزیع نرمال درصد بیشتری از انحرافات کم از میانگین و درصد بیشتری از انحرافات بسیار زیاد از میانگین را دارد. این بدین مفهوم است که احتمال نسبتاً بیشتری وجود دارد که یک مقدار مشاهده شده یا نزدیک به میانگین باشد یا فاصله زیادی از میانگین داشته باشد.

توزیع نرمال دارای کشیدگی برابر با ۳ است و توزیع کشیده دارای کشیدگی بیشتر از ۳ و توزیع پهن دارای کشیدگی کمتر از ۳ است. کشیدگی در مدیریت ریسک از اهمیت بالایی برخوردار است. بیشتر محققین در زمینه توزیع بازده اوراق بهادار نشان داده‌اند که بازده دارای توزیع نرمال نیست. بازده اوراق بهادار واقعی هم کشیده و هم چوله هستند. کشیدگی و چولگی در مدیریت ریسک مفاهیم بااهمیتی هستند زیرا زمانی که بازده اوراق بهادار با استفاده از توزیع نرمال مدلسازی می‌شوند، پیش‌بینی حاصل از مدل پیشامدهای بسیار بزرگ و منفی را به حساب نمی‌آورد. در واقع اکثر مدیران ریسک تأکید کمی بر میانگین و انحراف معیار توزیع داشته و بیشتر بر توزیع بازده در دنباله‌های توزیع که ریسک در آنجا وجود دارد، تأکید می‌کنند. به طور کلی کشیدگی بیشتر و چولگی منفی‌تر در توزیع بازده نشان دهنده ریسک بالاتر است.

شاخص چولگی و کشیدگی نمونه

چولگی نمونه برابر است با مجموع توان سه انحرافات از میانگین تقسیم بر انحراف معیار به توان ۳ ضربدر تعداد مشاهدات. چولگی نمونه برای نمونه‌های بزرگ به صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$S_K = \frac{1}{n}\frac{\sum_{i=1}^{n}(X_i - \bar{X})^3}{s^3}$$

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

توجه داشته باشید که مخرج این عبارت همیشه مثبت است اما بسته به اینکه مشاهدات بالاتر از میانگین یا مشاهدات پایین‌تر از میانگین به طور متوسط از میانگین دورتر باشند، صورت می‌تواند مثبت یا منفی باشد. زمانی که توزیع دارای چولگی راست باشد، شاخص چولگی نمونه مثبت خواهد بود زیرا مشاهدات بالاتر از میانگین به طور متوسط بیشتر هستند. توزیع با چولگی چپ دارای چولگی نمونه منفی است.

- اگر $|S_K| \le 0.1$ توزیع نمونه تقریباً متقارن (نرمال) بوده و چولگی ندارد.
- اگر $0.1 \le |S_K| \le 0.5$ توزیع نمونه چولگی اندک داشته و تفاوت کمی با توزیع نرمال دارد.
- اگر $|S_K| \ge 0.5$ توزیع از چولگی زیادی برخوردار بوده و تفاوت زیادی با توزیع نرمال دارد.

کشیدگی نمونه با استفاده از رابطه زیر محاسبه می‌شود:

$$\alpha_4 = \frac{1}{n}\frac{\sum_{i=1}^{n}(X_i - \bar{X})^4}{s^4}$$

توجه داشته باشید که این رابطه کشیدگی نمونه نسبت به کشیدگی توزیع نرمال که برابر با ۳ است را نشان می‌دهد. ضریب کشیدگی به صورت کشیدگی نمونه منهای ۳ تعریف می‌شود.

$$E = \alpha_4 - 3 = \frac{1}{n}\frac{\sum_{i=1}^{n}(X_i - \bar{X})^4}{s^4} - 3$$

بنابراین توزیع نرمال که دارای کشیدگی ۳ است، ضریب کشیدگی صفر دارد. مقادیر مثبت ضریب کشیدگی نشان دهنده این است که توزیع کشیده است (از اوج زیادی برخوردار بوده و دنباله پهنی دارد) و مقادیر منفی بیانگر این است که توزیع پهن است (از اوج کمی برخوردار بوده و دنباله نازکی دارد).

- اگر $|E| \le 0.1$ کشیدگی و پراکندگی توزیع نمونه مانند توزیع نرمال است.
- اگر $0.1 \le |E| \le 0.5$ کشیدگی و پراکندگی توزیع نمونه تفاوت کمی با توزیع نرمال دارد.
- اگر $|E| \ge 0.5$ کشیدگی و پراکندگی توزیع نمونه تفاوت زیادی با توزیع نرمال دارد.

⇦ نکته:

چنانچه به جای حجم نمونه n، از حجم جامعه N و به جای انحراف معیار نمونه s، از انحراف معیار جامعه σ و به جای میانگین نمونه $\bar{X}$، از میانگین جامعه μ در روابط مربوط به کشیدگی و چولگی استفاده شود، می‌توان کشیدگی و چولگی جامعه را محاسبه نمود.

⇦ نکته:

چنانچه مشاهدات دارای فراوانی یا وزن باشند، در محاسبه کشیدگی و چولگی در نظر گرفته می‌شوند.

مثال ۲۳: اگر $N = 1000$, $\sigma = 2$ و $\sum F_i(x_i - \mu)^4 = 5000$ باشد، مقدار ضریب کشیدگی کدام است؟ (آزمون تحلیلگری بورس اوراق بهادار و بورس کالا، اردیبهشت ۸۹)

۱) -۲/۶۹ ۲) ۱/۶۵ ۳) ۲/۲۵ ۴) -۱/۷۳

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

جواب:

$$E = \alpha_4 - 3 = \frac{1}{N}\frac{\sum_{i=1}^{n} F_i (X_i - \mu)^4}{\sigma^4} - 3 = \frac{1}{1000}\frac{5000}{2^4} = 0.3125 - 3 \approx -2.69$$

- اضافه یا کم کردن یک عدد ثابت به مشاهدات تغییری در مقدار ضریب چولگی ایجاد نمی‌کند و ضرب یا تقسیم مشاهدات بر یک عدد ثابت تنها بر علامت ضریب چولگی تأثیر می‌گذارد که در این صورت ضریب کشیدگی علامت عدد ضرب شده یا تقسیم شده به مشاهدات را به خود می‌گیرد.
- هر گونه تغییر در مشاهدات هیچ تغییر در کشیدگی و ضریب کشیدگی، حتی علامت آن ایجاد نمی‌کند.
- زمانی که میانگین و واریانس دو جامعه با هم برابر باشند، ملاک مقایسه ضریب کشیدگی یا چولگی خواهد بود.

مثال ۲۴: میانگین، انحراف معیار و ضریب چولگی سود دو شرکت تجاری A و B در چند سال گذشته به صورت زیر بوده است. بر این اساس: (اقتصاد ۸۸)

۱) احتمال سودآوری بیشتر از ۱۰ در شرکت B
۲) ریسک سرمایه‌گذاری در شرکت B کمتر است
۳) احتمال سودآوری بیشتر از ۱۰ در شرکت A
۴) ضریب پراکندگی در شرکت A کمتر است

A	B
$\mu_A = 10$	$\mu_B = 10$
$\sigma_A = 2$	$\sigma_B = 2$
$\alpha_3 = -1$	$\alpha_3 = +1$

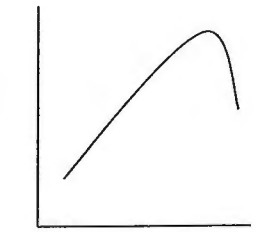
جواب:

از آنجا که میانگین و واریانس دو شرکت با هم برابر هستند، بنابراین باید از ضریب چولگی استفاده شود. چون ضریب چولگی شرکت A منفی است بنابراین تراکم سود و بنابراین احتمال سود بیشتر از ۱۰ در آن بیشتر است. اما در مورد شرکت B که دارای چولگی به راست است، لذا احتمال سود کمتر از ۱۰ در آن بیشتر است. بنابراین گزینه ۳ صحیح می‌باشد.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

نمونه تست‌های آزمون‌های گذشته :

۱. تحلیل گری نمودار زیر را برای مجموعه ای از مشاهدات به دست آورده است.

بر پایه این نمودار، کدام یک از گزاره های زیر درباره توزیع احتمال درست است؟

الف- میانگین داده های ترسیم شده بزرگتر از میانه و مد ان است.

ب- توزیع احتمال، توزیع متقارنی حول میانگین است.

ج- توزیع احتمال به دست چپ چوله است (چولگی منفی دارد).

۱) فقط الف ۲) فقط ب ۳) فقط ج

۴) الف و ج

۲. بیست دواطلب آزمون اصول بازار سرمایه مایلند که توزیع نمراتشان را در آزمون بدانند. پس از آزمون متوجه شدند که یک نفر از دواطلبان یکی از سوالات را جا انداخته و پاسخ سوالات دیگر را در جاهای نادرست علامت زده است. به این جهت نمره این دواطلب بسیار پایین شده است. اگر نمره داوطلب نیز در نظر گرفته شود، توزیع نمرات کل دواطلبان با احتمال زیاد.....

۱) دارای چولگی مثبت خواهد بود.

۲) دارای میانگین کمتر از میانه خواهد بود.

۳) دارای میانه ای بزرگتر از مد خواهد بود.

۴) دارای میانه ای برابر با مد خواهد بود.

۳. کدام یک از عبارت های زیر در مورد آمار استباطی تعریف مناسب تری ارایه می دهد؟

۱) آمار استنباطی بر پایه مشخصه های نمونه های کوچکتر، برای پیش بینی، برآورد یا قضاوت در مورد مجموعه ای بزرگتر به کار می رود.

۲) آمار استنباطی ویژگی های مهم یک مجموعه بزرگتر را بر پایه مشخصه های آماری نمونه کوچک تر، خلاصه می کند.

۳) آمار استنباطی با به کار گیری مجموعه داده های فراوان، مقادیر مورد نیاز در مجموعه های کوچکتر را پیش بینی می کند.

۴) آمار استنباطی برای پیش بینی مشخصه های آماری نمونه های یک جامعه، بر اساس پارامترهای مشخص آن جامعه به کار می رود.

۴. آنچه برای توصیف ویژگی های یک جامعه و بر اساس اطلاعات یک نمونه گیری محاسبه می شود، چه نامیده می‌شود؟

۱) آماره ۲) سرشماری ۳) پارامتر ۴) نمونه گیری

۵. کدام یک از عبارت های زیر در مورد مفاهیم آماری از کمترین دقت برخودار است؟

۱) میانگین یکی از پارامترهای مرکزی است.

۲) توزیع فراوانی، نمایش جدولی خلاصه شده است که تعداد بازه های آن نسبتاً کم است.

۳) پارامتر مقداری توصیفی از ویژگی های جامعه است.

۴) نمونه دربرگیرنده تمامی اعضای جامعه آماری است، ولی جامعه زیر مجموعه ای از اعضاء است.

۶. بازده ماهانه سهام چند شرکت کوچک عبارتند از: ۲/۱٪، ۱/۸٪، ۱/۲-٪، ۳/۵-٪، ۳/۴٪، ۰/۵٪، ۰/۸٪، ۱/۳٪ و ۱/۵٪. تحلیل گری توزیع فراوانی و پلی‌گون فراوانی این بازدهی ها را با بازه‌های زیر تهیه کرده است، ۴٪ تا ۲٪، ۲٪ تا ۰٪، ۰٪ تا ۲-٪ و ۲-٪ تا ۴-٪ کدام یک از عبارت های زیر در مورد ارایه اطلاعات یاد شده به شرح فوق، از کمترین دقت برخوردار است؟

۱) فراوانی مطلق بازه ۲٪ تا ۰٪ برابر ۵ است.

۲) نمودار پلی‌گون فراوانی از نقطه وسط هر بازه در محور افقی و فراوانی مطلق آن بازه در محور عمودی به دست می آید.

۳) فراوانی نسبی در بازه ۰٪ تا ۲-٪ برابر فراوانی نسبی در بازه ۴٪ تا ۲٪ است.

۴) فراوانی مطلق بازه ۴٪ تا ۲٪ برابر ۲ است.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۷. داده‌های زیر بر حسب ستون از بالا به پایین تصاعدی و بر حسب سطر از چپ به راست تصاعدی هستند. یک توزیع فراوانی با استفاده از ۵ طبقه ایجاد کنید، اگر طبقه اول (پنجک اول) از ۶۰ تا ۸۰ باشد، آن گاه تعداد فراوانی مشاهدات در طبقه سوم چند خواهد بود؟

۱۳۴/۱	۱۱۲/۳	۹۶/۹	۶۳/۵
۱۳۸/۵	۱۱۶/۲	۹۸/۳	۶۶/۴
۱۳۹/۸	۱۱۶/۹	۹۹/۵	۷۵/۶
۱۴۰/۷	۱۱۸/۳	۱۰۰/۷	۷۷/۵
۱۴۳/۰	۱۲۲/۰	۱۰۲/۰	۸۴/۴
۱۵۳/۹	۱۲۲/۲	۱۰۵/۵	۸۷/۶
۱۵۵/۵	۱۲۴/۵	۱۰۸/۴	۸۹/۹

۱) ۶ ۲) ۴ ۳) ۸ ۴) ۱۰

۸. ده مشاهده زیر از یک جامعه نرمال را در نظر بگیرید:

۹ و ۲۰، ۸، ۱۱-، ۲۱، ۳۵، ۵-، ۱۸، ۲۰، ۲۵

چهارمین پنجک نمونه به چه عددی منتهی می شود؟

۱) ۲۱ ۲) ۸ ۳) ۴۲/۲ ۴) ۲۳/۳

۹. میانگین ۵ مشاهده زیر از یک جامعه نرمال برابر با ۱۴ شده است. انحراف معیار این نمونه تقریباً چند است؟ x،

۳۵، ۵-، ۱۸، ۲۰

۱) ۱۳/۲ ۲) ۱۵/۸ ۳) ۱۴/۸ ۴) با توجه به اطلاعات موجود قابل محاسبه نیست.

۱۰. نمونه ای شامل ۴۳۸ مشاهده از جامعه ای به صورت تصادفی انتخاب شده است. میانگین نمونه $\bar{x}$ =۳۸۲ و انحراف معیار آن S=۱۴ می باشد، بر اساس قضیه چبی‌شف نقاط حدی فاصله ای که حداقل ۸۸/۸۹٪ از مشاهدات را در بر بگیرد، عبارتست از:

۱) ۲۳۰ و ۴۹۶ ۲) ۳۵۴ و ۴۱۰

۳) ۳۹۶ و ۴۸۰ ۴) ۳۴۰ و ۴۲۴

۱۱. میانگین بازده ماهانه اوراق خزانه آمریکا ۴۲٪ است. میانگین بازده ماهانه شاخص سهام شرکت های کوچک ۴/۵۶٪ با انحراف معیار ۳/۵۶٪ است. معیار شارپ (sharp) برای شاخص سهام شرکت‌های کوچک کدام است؟

۱) ۵/۲۵٪ ۲) ۱۶/۵۶٪ ۳) ۱۰/۶۰٪ ۴) ۱/۱۶٪

۱۲. یک سهم با ضریب تغییرات ۰/۵ (CV= ۰/۵) دارای :

۱) انحراف معیاری معادل نیمی از بازده مورد انتظارش خواهد داشت.

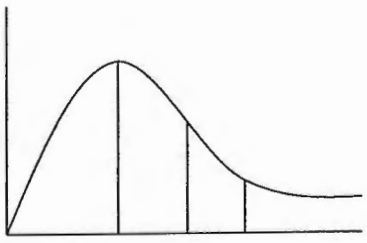
۲) بازده مورد انتظاری معادل نصف واریانس خواهد داشت.

۳) بازده مورد انتظار آن دو برابر واریانس بازدهی است.

۴) واریانس آن برابر نیمی از بازده مورد انتظار است.

۱۳. نمودار زیر را که مربوط به توزیع قیمت انواع تولیدات شرکت نیک پوش است، ملاحظه نمایید.

کدام عبارت زیر از کمترین دقت برخوردار است؟

۱) توزیع چوله به راست است.

۲) با در نظر نگرفتن مقیاس، نمودار می تواند مربوط به نمونه ای شامل ۳۰و۱۷و۱۲و۱۵و۱۲و۱۶ باشد.

۳) تقریباً ۶۸ درصد مشاهدات در بازه میانگین به اضافه و منهای یک انحراف معیار قرار می‌گیرد.

۴) میانگین با مد یکسان نیست.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱۴. سکه ای کمی ضخیم است به گونه ای که در ۱۰۰ پرتاب ۲ بار روی لبه می ایستد. هم چنین احتمال شیر یا خط آمدن آن برابرند. اگر شیر بیاید ۱ جایزه و اگر خط بیاید ۲ جایزه می‌گیرید. هم چنین اگر روی لبه بایستد ۵۰ جایزه می‌گیرید. امید ریاضی تعداد جایزه ها در هر پرتاب چقدر است؟

۱) ٪۱۷/۶۷ ۲) ٪۱/۵۰ ۳) ٪۲/۴۷ ۴) ٪۱۰/۵

۱۵. به احتمال ۹۰ درصد اقتصاد در سال آینده خوب و به احتمال ۱۰ درصد بد خواهد بود. اگر اقتصاد خوب باشد، ٪۶۰ احتمال دارد که EPS شرکت XYZ برابر ۴ واحد پولی باشد و ٪۴۰ احتمال دارد که ۳ واحد پولی باشد. اگر اقتصاد بد باشد، ۸۰ درصد احتمال EPS برابر ۲ واحد پولی و ۲۰ درصد احتمال ۱ واحد پولی وجود دارد. ESP مورد انتظار شرکت چقدر است؟

۱) ۳/۴۲ ۲) ۵/۴۰ ۳) ۲/۵۰ ۴) ۴/۴۰

۱۶. شرکتی چهار سناریو را مشخص کرده است و برای هر سناریو دو پرتفو (سبد سهام) را معین کرده است. هم چنین احتمال هر سنایور و بازده هر پرتفو در جدول زیر آورده شده است. انحراف معیار بازده مورد انتظار پرتفوی y کدام است؟

سناریو	احتمال	بازده پرتفوی x	بازده پرتفوی y
A	٪۱۵	٪۱۸	٪۱۹
B	٪۲۰	٪۱۷	٪۱۸
C	٪۲۵	٪۱۱	٪۱۰
D	٪۴۰	٪۷	٪۹

۱) ٪۹/۵۱ ۲) ٪۴/۳۴ ۳) ٪۱۲/۵۵ ۴) ٪۸/۱۰

۱۷. میانگین حسابی و میانگین هندسی (به ترتیب از چپ به راست) بر پایه بازده سهام جدول زیر کدامند؟

سال	۱	۲	۳	۴
بازده	٪۱۴	٪۶	٪-۵	٪۲۰

۱) ٪۸/۳۴ و ٪۸/۹۰ ۲) ٪۸/۶۲ و ٪۸/۹۰

۳) ٪۸/۶۲ و ٪۸/۷۵ ۴) ٪۸/۳۴ و ٪۸/۷۵

۱۸. بعد از گذشت ۴ سال، یک سبد دارایی به ترتیب بازده های ٪۸-، ٪۴، ٪۱۷ و ٪۱۲- را به دست داده است. میانگین سالانه بازده این سبد دارایی در طی چهار دوره یاد شده تقریباً برابر است با:

۱) ٪-۱/۱ ۲) ٪۰/۲۵ ۳) ٪۸/۹۹ ۴) ٪-۳۷

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مفاهیم احتمال

حل مسایل کمی با استفاده از قواعد آنالیز ترکیبی

زمانی که تعداد حالات وقوع یک حادثه یا رویداد بسیار زیاد است و شمارش معمولی آنان به راحتی امکان‌پذیر نیست، از آنالیز ترکیبی برای شمارش استفاده می‌شود. آنالیز ترکیبی از مباحث اصل اساسی شمارش، جایگشت، ترکیب و ترتیب تشکیل شده است.

اصل اساسی شمارش

اگر عمل خاصی به n_1 طریق انجام شده و به ازای هر کدام از این طرق عمل دیگری به n_2 طریق انجام شده و به ازای هر کدام از این دو طریق عمل سوم به n_3 طریق انجام شود و الی آخر، آنگاه $n_1 \times n_2 \times n_3 \times ... \times n_k$ طریق برای انجام k عمل وجود خواهد داشت.

مثال ۱: با ارقام ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱ چند عدد چهار رقمی زوج می‌توان نوشت (تکرار اعداد مجاز است)؟ (آزمون تحلیلگری بورس اوراق بهادار، اردیبهشت ۸۹)

۵) ۶۰ ۶) ۱۲۵ ۷) ۷۵ ۸) ۲۵۰

جواب:

در اعداد زوج، رقم یکان یکی از اعداد ۲یا ۴ را به خود می‌گیرد. بنابراین در رقم یکان ۲ حالت ممکن است اتفاق بیافتد. از آنجا که تکرار ارقام مجاز است، سه رقم دهگان، صدگان و هزارگان نیز هر کدام ۵ حالت می‌توانند باشند. بنابراین تعداد کل اعداد چهار رقمی زوجی که می‌توان با این اعداد نوشت عبارت است از:

$$5 \times 5 \times 5 \times 2 = 250$$

۵	۵	۵	۲
هزارگان	صدگان	دهگان	یکان

مثال ۲: تعداد اعداد پنج رقمی زوج کدام است (تکرار اعداد مجاز نیست)؟

۱) ۴۵۰۰۰ ۲) ۱۳۷۷۶ ۳) ۹۰۰۰۰ ۴) ۱۰۰۰۰۰

جواب:

از آنجا که در اعداد زوج، صفر می‌تواند در رقم یکان قرار گیرد، دو حالت باید در نظر گرفته شود، یکی برای زمانی که صفر در رقم یکان قرار می‌گیرد و یکی برای زمانی که صفر در رقم یکان قرار نمی گیرد:

زمانی که صفر در رقم یکان قرار گیرد، یک حالت برای یکان، ۹ حالت برای ده‌هزارگان، ۸ حالت برای هزارگان، ۷ حالت برای صدگان و ۶ حالت برای دهگان وجود خواهد داشت. بنابراین تعداد حالات ممکن در این مورد عبارت خواهد بود از:

$$9 \times 8 \times 7 \times 6 \times 1 = 3024$$

۹	۸	۷	۶	۱
ده‌هزارگان	هزارگان	صدگان	دهگان	یکان

اما اگر اعداد ۲، ۴، ۶ یا ۸ در رقم یکان قرار گیرد، ۴ حالت برای رقم یکان، ۸ حالت برای ده‌هزارگان، ۸ حالت برای هزارگان، ۷ حالت برای صدگان و ۶ حالت برای دهگان وجود خواهد داشت. زیرا عدد صفر در رقم ده‌هزارگان نمی‌تواند قرار گیرد اما در ارقام هزارگان یا صدگان و یا دهگان می‌تواند قرار گیرد. بنابراین تعداد حالات ممکن در این مورد عبارت خواهد بود از:

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

$$8\times8\times7\times6\times4=10752$$

۸	۸	۷	۶	۴
دهمزارگان	هزارگان	صدگان	دهگان	یگان

بنابراین تعداد کل حالات عبارت خواهد بود از:

$$3024+10752=13776$$

جایگشت

طرق مختلف قرار گرفتن n شئ متمایز در کنار یکدیگر را جایگشت می‌گویند. تعداد جایگشت n شئ مختلف در کنار یکدیگر و در یک صف عبارت است از:

$$n\times(n-1)\times(n-2)\times\ldots\times2\times1=n!$$

که در آن $n!$ عبارت است از فاکتوریل n عدد طبیعی یعنی حاصلضرب اعداد طبیعی یک تا n. همچنین طبق تعریف فاکتوریل عدد صفر برابر یک است ($0!=1$).

مثال ۳: ۵ اقتصاددان و ۵ مدیر را در نظر بگیرید. تعداد کل حالاتی که در آن همه اقتصاددانان در کنار یکدیگر قرار بگیرند کدام است؟

۱) $5!\times5!$ ۲) $6!\times5!$ ۳) $6!\times6!$ ۴) $4!\times5!$

جواب:

از آنجا که باید اقتصاددانان در کنار یکدیگر قرار گیرند، ابتدا کل اقتصاددانان را به عنوان یک عضو گروه در نظر می‌گیریم که با ۵ مدیر در کل ۶ عضو وجود خواهد داشت. حال تعداد کل حالاتی که این ۶ عضو می‌توانند در کنار هم قرار گیرند برابر با $6!$ خواهد بود. اما ۵ اقتصاددان موجود در گروه ششم هم خود می‌توانند به $5!$ طریق در کنار هم قرار گیرند. لذا بر اساس اصل اساسی ضرب تعداد کل حالات برابر خواهد بود با:

$$6!\times5!$$

$E_1\,E_2\,E_3\,E_4\,E_5$	$M_1\,M_2\,M_3\,M_4M_5$
$5!$ ×	$6!$

⇦ نکته:

در صورتی که سؤال به شکلی بود که در آن خواسته شده بود اعضای یک گروه از چند گروه در کنار یکدیگر قرار گیرند، ابتدا کل اعضای آن گروه به عنوان یک عنصر در نظر گرفته شده و تعداد کل حالات در کنار هم قرار گرفتن بقیه عناصر به همراه یک عنصر آن گروه خاص محاسبه شده و پاسخ آن در تعداد کل حالاتی که عناصر گروه مد نظر می‌توانند در کنار یکدیگر قرار گیرند ضرب می‌شود. مثلاً اگر در مثال ۳ تعداد حالات در کنار هم قرار گرفتن اقتصاددانان در کنار یکدیگر و مدیران نیز در کنار یکدیگر خواسته شده باشد، خواهیم داشت:

$$5!\times5!\times2!$$

$E_1\,E_2\,E_3\,E_4\,E_5$	$M_1\,M_2\,M_3\,M_4M_5$
$5!$ ×	$5!$ $\times2!$

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

نکته:

جایگشت n شئ متمایز که دور یک دایره قرار می‌گیرند عبارت است از:

$$(n-1)!$$

در واقع چون در حالت دایره‌ای اگر تمام اشیاء با هم جا به جا شوند، n حالت یکسان بوجود خواهد آمد، باید یکی از اشیاء را ثابت نگه داشته و بقیه را جا به جا کرد که در این حالت تعداد کل حالات برابر با $(n-1)!$ خواهد بود.

مثال ۴: جلسه هیئت مدیره شرکت A متشکل از ۶ نفر است که حول میز گردی تشکیل می‌شود که جایگاه مدیرعامل و رئیس هیئت مدیره مشخص است. اعضای هیئت مدیره به چند طریق می‌توانند حول این میز بنشینند؟

۱) ۱۲۰ ۲) ۷۲۰ ۳) ۲۴ ۴) ۴۸

جواب:

در حالت معمول اگر جایگاه هیچ کدام از اعضا مشخص نبود، باید جای یکی از آنها را ثابت در نظر گرفته و مسئله را حل می‌کردیم. ام از آنجا که جایگاه مدیر عامل و رئیس هیئت مدیره مشخص است، در واقع مسئله به تعداد حالات حول یک میز نشستن ۵ نفر تبدیل می‌شود. بنابراین تعداد کل حالات عبارت خواهد بود از تعداد حالاتی که ۵ نفر حول میز گرد بنشینند (یعنی 4!)، لذا :

تعداد کل حالات = $4!=24$

نکته:

چنانچه از n شئ، n_1 شئ از یک نوع، n_2 شئ از نوع دیگر و ... n_k شئ از نوع kام باشد، تعداد جایگشت‌های n شئ عبارت خواهد بود از:

$$\frac{n!}{n_1!n_2!...n_k!}$$

برای مثال اگر از ۱۱ لامپ، ۵ لامپ قرمز، ۴ لامپ زرد و ۲ لامپ آبی باشد، آنگاه به دلیل اینکه جابجایی لامپهای هم‌رنگ در کنار یکدیگر تأثیری در تعداد کل حالات ایجاد نمی‌کند، در واقع !۵ طریق جابجایی لامپهای قرمز، !۴ طریق جابجایی لامپهای زرد و !۲ طریق جابجایی لامپهای آبی تغییری در تعداد کل حالات ایجاد نمی‌کند. بنابراین تعداد کل حالات عبارت خواهد بود از:

$$\frac{n!}{n_1!n_2!...n_k!}=\frac{11!}{5!4!2!}=\frac{11\times10\times9\times8\times7\times6\times5!}{5!4!2!}=\frac{11\times10\times9\times8\times7\times6}{24\times2}=6930$$

مثال ۵: تعداد حالات ممکن از تقسیم ۱۰ نفر به سه گروه ۵، ۳ و ۲ نفری برابر است با: (اقتصاد ۸۶)

۱) ۱۴۴۰ ۲) ۲۵۲۰ ۳) ۲۶۳۰ ۴) ۵۰۴۰

جواب:

$$\frac{n!}{n_1!n_2!...n_k!}=\frac{10!}{5!3!2!}=\frac{10\times9\times8\times7\times6\times5!}{5!3!2!}=\frac{10\times9\times8\times7}{2}=2520$$

ترکیب

زمانی که اولاً ترتیب انتخابهای مهم نباشد و ثانیاً انتخابها بدون جایگزاری صورت بگیرد، آنگاه انتخاب r شئ از n شئ را ترکیب می‌گویند. در این حالت تعداد انتخابها عبارت خواهد بود از:

$$C_n^r=\binom{n}{r}=\frac{n!}{(n-r)!r!}$$

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مثال ۶: از بین ۵ کارمند حسابدار و ۳ کارمند تحویل‌دار به چند طریق می‌توان یک گروه سه نفری انتخاب کرد به طوری که رئیس گروه، حسابدار انتخاب شود؟ (حسابداری ۷۷)

۱) ۸۰ ۲) ۱۰۵ ۳) ۱۲۰ ۴) ۲۱۰

جواب:

از آنجا که می‌خواهیم رئیس، حسابدار باشد بنابراین ابتدا از بین حسابدارها یک نفر به عنوان رئیس انتخاب شده و سپس از ۷ نفر باقیمانده (۴ نفر حسابدار و ۳ نفر تحویل‌دار)، دو نفر دیگر انتخاب می‌شود. بنابراین تعداد کل حالات عبارت خواهد بود از:

$$\binom{5}{1}\binom{7}{2}=5\times\frac{7\times6\times5!}{2!5!}=5\times21=105$$

مثال ۷: از میان چهار اقتصاددان و سه سیاست‌مدار به چند طریق می‌توان کمیته‌ای سه نفری تشکیل داد که در آن دو اقتصاددان و یک سیاست‌مدار وجود داشته باشد. (اصول تحلیلگری اوراق بهادار، آبان ۸۸)

۱) ۱۸ ۲) ۳۵ ۳) ۹ ۴) ۷۰

جواب:

انتخاب دو اقتصاددان از بین ۴ اقتصاددان عبارت است از $\binom{4}{2}$ و انتخاب یک سیاستمدار از بین ۳ سیاستمدار عبارت است از $\binom{3}{1}$. بنابراین تعداد کل حالات انتخاب عبارت خواهد بود از:

$$\binom{4}{2}\binom{3}{1}=6\times3=18$$

⇦ نکته:

اگر شرط بدون جایگذاری بودن انتخابها از ترکیب حذف شود (یعنی انتخاب r شئ از n شئ با جایگذاری)، تعداد کل حالات عبارت خواهد بود از:

$$\underbrace{n\times n\times\ldots\times n\times n}_{r\ \text{بار}}=n^r$$

⇦ نکته:

برخی روابط مهم در ترکیب عبارتند از:

$$\binom{n}{0}=\binom{n}{n}=\frac{n!}{n!0!}=1$$

$$\binom{n}{r}=\binom{n}{n-r}=\frac{n!}{(n-r)!r!}\rightarrow\quad\binom{n}{1}=\binom{n}{n-1}=n$$

$$\binom{n+1}{r}=\binom{n}{r-1}+\binom{n}{r}$$

$$\binom{n}{0}+\binom{n}{1}+\binom{n}{2}+\ldots+\binom{n}{n}=2^n$$

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

نکته:

تعداد حالات تقسیم n شئ، k جایگاه به نحوی که n_1 شئ در جایگاه اول، n_2 شئ در جایگاه دوم و ... n_k شئ در جایگاه kام قرار گیرند مانند تعداد جایگشت‌های n شئ که در آن n_1 شئ از یک نوع، n_2 شئ از نوع دیگر و ... n_k شئ از نوع kام باشد، خواهد بود، یعنی:

$$\binom{n}{n_1, n_2, \ldots, n_k} = \frac{n!}{n_1! n_2! \ldots n_k!}$$

مثال ۸: تعداد به چند طریق می‌توان ۹ اسباب‌بازی را بین ۴ بچه تقسیم کرد به شرط آن‌که به کوچکترین بچه ۳ اسباب‌بازی و به هر کدام از بچه‌های دیگر ۲ اسباب‌بازی برسد؟ (حسابداری ۸۰)

۱) ۲۷ ۲) ۱۰۸ ۳) ۵۶۷۴ ۴) ۷۵۶۰

جواب:

$$\binom{9}{3,2,2,2} = \frac{9!}{3!2!2!2!} = 7560$$

ترتیب

اگر در انتخاب r شئ از n ($n \geq r$) شئ، ترتیب انتخابها اهمیت داشته باشد، مسئله ترکیب به مسئله ترکیب تبدیل می‌شود. در این صورت ترتیب قرار گرفتن r شئ از n شئ در کنار یکدیگر یا انتخاب r شئ از n شئ که در آن ترتیب انتخابها اهمیت دارد عبارت خواهد بود از:

$$P_n^r = \frac{n!}{(n-r)!}$$

مثال ۹: اگر ۹ نفر در یک مسابقه شرکت کنند، به چند طریق ممکن است جوایز اول، دوم و سوم را دریافت کنند؟ (حسابداری ۸۱ و مدیریت ۷۹)

۱) ۸۴ ۲) ۵۰۴ ۳) ۶۳۵ ۴) ۳۰۲۴

جواب:

از آنجا که موقعیت قرار گرفتن افراد در رتبه اول تا سوم اهمیت دارد، برای نفر اول ۹ حالت ممکن است، اما با انتخاب نفر اول ۸ حالت برای نفر دوم باقی می‌ماند و نهایتاً با انتخاب نفر اول و دوم ۷ حالت برای نفر سوم باقی خواهد ماند. بنابراین تعداد کل حالات برابر خواهد بود با:

۹	۸	۷
اول	دوم	سوم

$$9 \times 8 \times 7 = 504$$

یا با بیان ترتیب همین نتیجه معادل خواهد بود با:

$$P_9^3 = \frac{9!}{(9-3)!} = \frac{9 \times 8 \times 7 \times 6!}{6!} = 9 \times 8 \times 7 = 504$$

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

احتمال

قبل از بیان احتمال باید چند اصطلاح تعریف گردد.

آزمایش

هر عملی که نتوان از قبل نتیجه آن را تعیین کرد آزمایش نامیده می‌شود.

فضای نمونه

کلیه حالات و پیامدهای ممکن در انجام یک آزمایش، فضای نمونه را تشکیل می‌دهد. برای مثال در پرتاب یک تاس فضای نمونه عبارت خواهد بود از:

{۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱}

انواع طبقه‌بندی فضای نمونه

فضای نمونه محدود و نامحدود

در صورتی که تعداد اعضای فضای نمونه محدود باشد، آن فضای نمونه محدود خوانده می‌شود. برای مثال در پرتاب یک سکه فضای نمونه از دو عضو شیر و خط تشکیل شده و بنابراین فضای نمونه پرتاب یک سکه یک فضای نمونه محدود است.

در صورتی که تعداد اعضای فضای نمونه نامتناهی باشد، آن فضای نمونه نامحدود خوانده می‌شود. برای مثال انتخاب یک عدد گویا بین صفر و یک دارای فضای نمونه نامحدود است.

فضای نمونه گسسته و پیوسته

چنانچه اعضای فضای نمونه فارغ محدود یا نامحدود بودن آن، شمارش‌پذیر باشند، آن فضای نمونه گسسته است. برای مثال در پرتاب همزمان یک سکه و یک تاس، فضای نمونه گسسته است.

چنانچه فضای نمونه در یک فاصله از اعداد پیوسته قرار گیرد، آن فضای نمونه پیوسته است. مفاهیمی مانند زمان، فاصله و در برخی موارد قیمت و ... مفاهیمی هستند که فضای نمونه برگرفته شده از آنان پیوسته است.

پیشامد

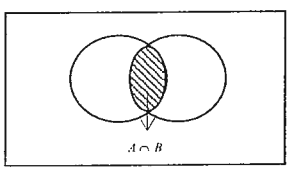
زیرمجموعه ای از فضای نمونه را پیشامد می‌گویند. برای مثال زیرمجموعه اعداد زوج در پرتاب یک تاس تشکیل یک فضای نمونه را می‌دهد.

مقدمه‌ای بر روابط مجموعه‌ها

برای ورود به بحث احتمال بهتر است ابتدا نگاهی داشته باشیم به روابط مجموعه‌ها که در احتمال کاربرد فراوانی دارند. برای نمایش روابط مجموعه‌ها از نمودار وِن استفاده می‌شود که در آن کل جامعه با مستطیل و زیرمجموعه‌ای از جامعه با دایره نشان داده می‌شود.

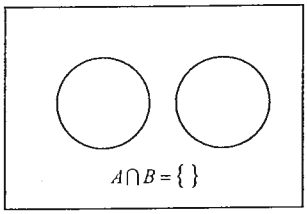
اشتراک

اشتراک دو مجموعه A و B که با $(A\cap B)$ نشان داده می‌شود، زیرمجموعه‌ای است که هم متعلق به A و هم متعلق به B است. معمولاً در بیان اشتراک دو مجموعه از بیان « و » استفاده می‌شود. بیان نموداری $(A\cap B)$ به صورت زیر است.

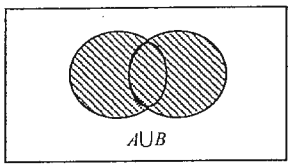
www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

اگر دو مجموعه A و B اشتراکی با هم نداشته باشند، می‌گوییم اشتراک دو مجموعه تهی است، یعنی $(A \cap B) = \{\ \}$. بیان نموداری این حالت به صورت زیر است.

اجتماع

زیرمجموعه‌ای از جامعه که شامل اعضای A یا اعضای B باشد، اجتماع دو مجموعه A و B نامیده می‌شود و به صورت $(A \cup B)$ بیان می‌شود. بنابراین در بیان اجتماع دو مجموعه از بیان « یا » استفاده می‌شود. بیان نموداری $(A \cup B)$ به صورت زیر است.

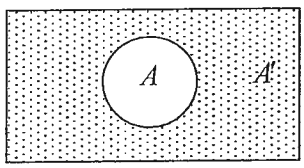
بنابراین بر اساس نمودار ون می‌توان نوشت:

$$A \cup B = A + B - (A \cap B)$$

دلیل اینکه اشتراک دو مجموعه از مجموع دو مجموعه کم شده این است که با جمع دو مجموعه در واقع اشتراک دو مجموعه دو بار محاسبه شده که باید یک بار آن کم شود.

مکمل یک مجموعه

کلیه اعضای جامعه به غیر از اعضای مجموعه A مکمل جامعه A نامیده شده و با یکی از علائم A' یا A^C یا $\overline{A}$ نشان داده می‌شود. بیان نموداری مکمل مجموعه A به صورت زیر است:

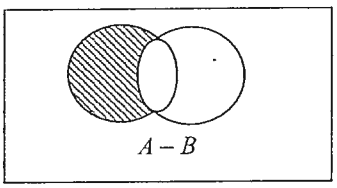

بنابراین طبق تعریف مکمل یک مجموعه داریم:

$$(A \cap A') = \{\ \}$$

تفاضل دو مجموعه

تفاضل مجموعه A از مجموعه B که به صورت $(A - B)$ بیان می‌شود، عبارت است از کلیه اعضای A که در B حضور ندارند. بیان نموداری $(A - B)$ عبارت است از:

بنابراین با توجه به نمودار ون تفاضل دو مجموعه داریم:

www.abcbourse.ir
abcBourse.ir @abcBourse_ir مرجع آموزش بورس بازنشر:

$$A-B=A-(A\cap B)=A\cap B'$$

نکته:

بر اساس رابطه بالا خواهیم داشت:

$$A=(A\cap B)+(A\cap B')$$

یعنی مجموعه A برابر است با اشتراک A با B به اضافه اشتراک A با مکمل B. به عبارت دیگر بخشی از اعضای A زیرمجموعه‌ای از B و بخشی زیرمجموعه‌ای از مکمل B است.

تعریف احتمال

احتمال وقوع پیشامد A که با $P(A)$ نشان داده می‌شود عبارت است از نسبت تعداد حالات مساعد به تعداد کل حالات ممکن (یا فضای نمونه)، یعنی:

$$P(A)=\frac{\text{تعداد حالات مساعد}}{\text{تعداد کل حالات ممکن}}$$

مثال ۱۰: در یک گروه صنعتی ۳۶ شرکت سودآور و ۹ شرکت زیان‌ده وجود دارد. با کدام احتمال می‌توان دو شرکت سودآور به طور تصادفی از این صنعت انتخاب کرد؟ (اصول تحلیلگری اوراق بهادار، اردیبهشت ۸۸)

۱) $\frac{9}{11}$ ۲) $\frac{5}{9}$ ۳) $\frac{11}{18}$ ۴) $\frac{7}{11}$

جواب:

تعداد حالات مساعد عبارت است از انتخاب دو شرکت از بین شرکتهای سودآور یعنی:

$$\text{تعداد حالات مساعد}=\binom{36}{2}=\frac{36\times 35}{2}$$

اما تعداد کل حالات مساعد عبارت است از انتخاب دو شرکت از بین کل ۴۵ شرکت، یعنی:

$$\text{تعداد کل حالات ممکن}=\binom{45}{2}=\frac{45\times 22}{2}$$

بنابراین احتمال انتخاب دو شرکت سودآور عبارت است از:

$$\text{احتمال انتخاب دو شرکت سودآور}=\frac{\frac{36\times 35}{2}}{\frac{45\times 44}{2}}=\frac{7}{11}$$

انواع احتمال وقوع یک پیشامد

- وقوع پیشامد A غیرممکن گفته می‌شود اگر: $P(A)=0$
- وقوع پیشامد A حتمی یا قطعی خواهد بود اگر: $P(A)=1$
- وقوع پیشامد A تصادفی خواهد بود اگر: $0<P(A)<1$

ویژگی‌های احتمال:

- بر اساس سه نوع احتمال بالا می‌توان گفت در حالت کلی احتمال وقوع یک پیشامد بین صفر و یک است:

$$0\le P(A)\le 1$$

- مجموع احتمال وقوع کلیه پیشامدهای یک آزمایش برابر با یک است:

$$\sum P(A_i)=1$$

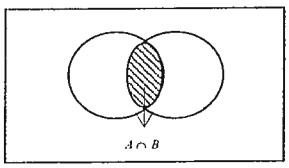
www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

احتمال تجربی ، ذهنی و قیاسی

احتمال تجربی با استفاده از تحلیل داده‌های گذشته بدست می‌آید. برای مثال شاخص متوسط صنعتی داو جونز[۳] (DJIA) در دو روز از سه روز گذشته در بالاتر از روز قبلی بسته شده است. بنابراین احتمال بالا رفتن این شاخص در فردا دو سوم یا ۶۷ درصد است. این مثال، مثالی از احتمال تجربی است. احتمال ذهنی غیررسمی‌ترین روش تحلیل احتمال است و عبارت است از بهره‌گیری از قضاوت ذهنی. برای مثال احساس شخصی آقای X این است که احتمال بالا رفتن شاخص بورس تهران در روز تجاری فردا ۹۰ درصد است. این نوع قضاوت شخصی مثالی از احتمال ذهنی است. در مقابل احتمال ذهنی احتمال قیاسی است که بر اساس شواهد صورت می‌گیرد. برای مثال احتمال تجربی یک نوع احتمال قیاسی است.

احتمال اشتراک دو پیشامد

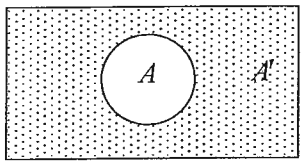
با استفاده از تعریف اشتراک دو مجموعه A و B و با دانستن این موضوع که فضای نمونه همان جامعه در بحث مجموعه‌ها است، احتمال اشتراک دو پیشامد A و B که با $P(A\bigcap B)$ نشان داده می‌شود، به صورت زیر بیان می‌شود:

همانند بحث مجموعه‌ها، در بیان اشتراک پیشامدها از بیان « و » استفاده می‌شود.

احتمال مکمل یک پیشامد

عدم وقوع پیشامد A را مکمل پیشامد A می‌گویند. همانند بحث مجموعه‌ها مکمل پیشامد A که با A' بیان می‌شود، به صورت زیر نشان داده می‌شود:

بنابراین طبق تعریف مکمل یک پیشامد احتمال وقوع A و A' برابر است با:

$$P(A\bigcap A')=0$$

همچنین از آنجا که اجتماع دو پیشامد A و مکمل A فضای نمونه را تشکیل می‌دهند، داریم:

$$P(A)+P(A')=1\rightarrow\ P(A')=1-P(A)$$

استقلال و وابستگی دو پیشامد

اگر وقوع یا عدم وقوع پیشامد A تأثیری بر وقوع یا عدم وقوع پیشامد B نداشته باشد (و بالعکس)، آنگاه دو پیشامد A و B را مستقل گویند. دو پیشامد مستقل دارای ویژگی اساسی زیر هستند:

$$A,B\ \text{مستقل}\ \Leftrightarrow\ P(A\bigcap B)=P(A)\times P(B)$$

اگر وقوع یا عدم وقوع پیشامد A بر وقوع یا عدم وقوع پیشامد B تأثیر داشته باشد (و بالعکس)، آنگاه دو پیشامد A و B را وابسته گویند، بنابراین:

---

[۳] Dow Jones Industrial Average (DJIA)

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

$$A,B \text{ وابسته} \Leftrightarrow P(A\cap B)\neq P(A)\times P(B)$$

مثال ۱۱: اگر $P(A)=0.3$ و $P(A\cap B)=0.06$ و دو پیشامد مستقل باشند، P(B) برابر است با:

۱) ۰/۴ ۲) ۰/۲۴ ۳) ۰/۲ ۴) ۰/۱

جواب:

$$P(A\cap B)=P(A)\times P(B)\rightarrow P(B)=\frac{P(A\cap B)}{P(A)}=\frac{0.06}{0.3}=0.2$$

نکته:

اگر دو پیشامد A و B مستقل باشند، آنگاه:

$$P(A'\cap B')=P(A')\times P(B')$$
$$P(A'\cap B)=P(A')\times P(B)$$
$$P(A\cap B')=P(A)\times P(B')$$

مثال ۱۲: اگر $P(A)=0.3$ و $P(B)=0.2$ و A و B مستقل باشند، $P(A\cap B')$ برابر است با: (مدیریت ۸۱)

۱) ۰/۲۴ ۲) ۰/۵۰ ۳) ۰/۵۶ ۴) ۰/۶۶۷

جواب:

$$P(A\cap B')=P(A)\times P(B')=P(A)\times(1-P(B))=0.3\times 0.8=0.24$$

نکته:

سه پیشامد A، B و C مستقلند اگر همه شرایط زیر برقرار باشند:

$$P(A\cap B)=P(A)\times P(B)$$
$$P(A\cap C)=P(A)\times P(C)$$
$$P(B\cap C)=P(B)\times P(C)$$
$$P(A\cap B\cap C)=P(A)\times P(B)\times P(C)$$

اگر هر کدام از شرایط فوق نقض شود، سه پیشامد وابسته خواهند بود.

اجتماع دو پیشامد

احتمال وقوع پیشامد A یا پیشامد B را اجتماع دو پیشامد A و B گویند و بر اساس بحث اجتماع مجموعه‌ها عبارت است از:

$$P(A\cup B)=P(A)+P(B)-P(A\cap B)$$

به عبارت دیگر اجتماع دو پیشامد A و B به معنی احتمال وقوع حداقل یکی از این دو پیشامد است.

مثال ۱۳: اگر $P(A)=۰/۴$ و $P(A\cup B)=۰/۶$ و $P(A\cap B)=۰/۱$ باشد، P(B) برابر است با: (اصول تحلیلگری اوراق بهادار، اردیبهشت ۸۸)

۱) ۰/۲ ۲) ۰/۲۴ ۳) ۰/۳ ۴) ۰/۱

جواب:

$$P(A\cup B)=P(A)+P(B)-P(A\cap B)$$
$$P(B)=P(A\cup B)-P(A)+P(A\cap B)$$
$$P(B)=0.6-0.4+0.1=0.3$$

نکته:

اجتماع سه پیشامد A و B و C به صورت زیر تعریف می‌شود:

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

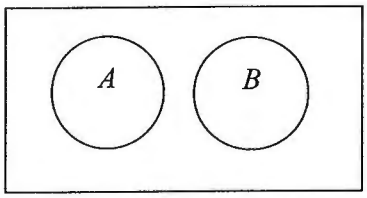
$$P(A\cup B\cup C)=P(A)+P(B)+P(C)-P(A\cap B)-P(A\cap C)-P(B\cap C)+P(A\cap B\cap C)$$

پیشامدهای ناسازگار

دو پیشامد A و B ناسازگار هستند اگر وقوع همزمان آنان غیرممکن باشد. به عبارت دیگر دو پیشامد A و B ناسازگارند اگر:

$$P(A\cap B)=0 \quad \Leftrightarrow \quad A \text{ و } B \text{ ناسازگار}$$

بیان نموداری دو پیشامد مستقل به صورت زیر است:

⇦ نکته:

با توجه به بیان نموداری دو پیشامد ناسازگار A و B داریم:

$$P(A'\cap B)=P(B)$$
$$P(A\cap B')=P(A)$$

همچنین با توجه به مفهوم مکمل پیشامد A می‌توان گفت دو پیشامد A و A' ناسازگار هستند:

$$P(A\cap A')=0$$

⇦ نکته:

اگر دو پیشامد A و B ناسازگار باشند و احتمال وقوع آنان صفر نباشد (یعنی $P(A)>0,\ P(B)>0$)، آنگاه دو پیشامد وابسته‌اند، زیرا اگر دو پیشامد مستقل بودند، احتمال اشتراک آنان برابر با حاصلضرب احتمال دو پیشامد بود که در صورت ناسازگاری نقض می‌شود؛ یعنی:

$$P(A\cap B)=0\neq P(A)\times P(B)$$

مثال ۱۴: کدام دو پیشامد زیر ناسازگارند؟ (اصول مقدماتی اوراق بهادار، اردیبهشت ۸۹)

۱) $P(A\cap B)=0.05,\ P(B)=0.1,\ P(A)=0.3$ ۲) $P(A\cup B)=0.6,\ P(B)=0.4,\ P(A)=0.2$

۳) $P(A\cap B)=0.12,\ P(B)=0.4,\ P(A)=0.3$ ۴) $P(A\cup B)=0.55,\ P(B)=0.5,\ P(A)=0.1$

جواب:

با توجه به تعریف ناسازگاری باید $P(A\cap B)=0$ باشد. بنابراین گزینه ۱ و ۳ نمی‌توانند پاسخ صحیح باشند. در مورد گزینه ۲ داریم:

$$P(A\cup B)=P(A)+P(B)-P(A\cap B)$$
$$P(A\cap B)=P(A)+P(B)-P(A\cup B)$$
$$P(A\cap B)=0.4+0.2-0.6=0$$

اما در مورد گزینه ۴ داریم:

$$P(A\cup B)=P(A)+P(B)-P(A\cap B)$$
$$P(A\cap B)=P(A)+P(B)-P(A\cup B)$$
$$P(A\cap B)=0.1+0.5-0.55=0.05$$

بنابراین گزینه ۲ صحیح است.

⇦ نکته:

اجتماع دو پیشامد مستقل عبارت است از:

$$P(A\cup B)=P(A)+P(B)-P(A\cap B)=P(A)+P(B)-P(A)\times P(B)$$

اجتماع دو پیشامد ناسازگار عبارت است از:

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

$$P(A\cup B)=P(A)+P(B)-P(A\cap B)=P(A)+P(B)$$

مثال ۱۵: در یک آزمایش مهارت احتمال موفقیت دو نفر به ترتیب $\frac{3}{5}$ و $\frac{1}{2}$ است، با کدام احتمال لااقل یکی از آن دو موفق می‌شوند؟ (حسابداری و مدیریت ۸۷)

۱) $\frac{2}{3}$ ۲) $\frac{3}{4}$ ۳) $\frac{4}{5}$ ۴) $\frac{5}{6}$

جواب:

همانگونه که اشاره شد، احتمال وقوع حداقل یکی از دو پیشامد عبارت است از احتمال اجتماع دو دو مجموعه. همچنین با توجه به اینکه موفقیت یا عدم موفقیت دو نفر تأثیری بر موفقیت یا عدم موفقیت یکدیگر ندارند، پس دو پیشامد مستقل هستند، بنابراین:

$$P(A)=\frac{3}{5},\ P(B)=\frac{1}{2}$$
$$P(A\cup B)=P(A)+P(B)-P(A\cap B)=P(A)+P(B)-P(A)\times P(B)$$
$$P(A\cup B)=\frac{3}{5}+\frac{1}{2}-\frac{3}{5}\times\frac{1}{2}=\frac{4}{5}$$

⇦ نکته:

روابط زیر که معروف به قوانین دمورگان هستند، برقرار است:

$$P(A'\cap B')=P(A\cup B)'=1-P(A\cup B)$$
$$P(A'\cup B')=P(A\cap B)'=1-P(A\cap B)$$

مثال ۱۶: اگر $P(A)=0.3$ و $P(B)=0.2$ و A و B مستقل باشند، $P(\overline{A}\cap\overline{B})$ برابر است با: (مدیریت ۸۱)

۱) ۰/۴۴ ۲) ۰/۵۰ ۳) ۰/۵۶ ۴) ۰/۶۶۷

جواب:

$$P(\overline{A}\cap\overline{B})=P(A'\cap B')=P(A\cup B)'=1-P(A\cup B)=0.56$$
$$P(A\cup B)=0.3+0.2-0.3\times0.2=0.44$$

راه حل دوم:

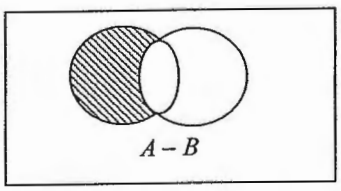
$$P(\overline{A}\cap\overline{B})=P(A'\cap B')=P(A')\times P(B')=(1-P(A))\times(1-P(B))=0.7\times0.8=0.56$$

تفاضل دو پیشامد

احتمال وقوع فقط پیشامد A از بین دو پیشامد A و B عبارت است از احتمال تفاضل پیشامد B از A. همانند بحث تفاضل مجموعه‌ها داریم:

$$P(A-B)=P(A)-P(A\cap B)=P(A\cap B')$$

بیان نموداری احتمال وقوع فقط A به صورت زیر است:

⇦ نکته:

بر اساس رابطه تفاضل دو پیشامد می‌توان نوشت:

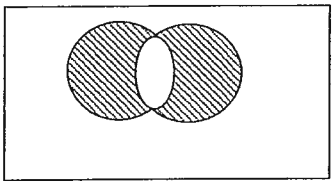
$$P(A)=P(A\cap B)+P(A\cap B')$$
$$P(B)=P(A\cap B)+P(A'\cap B)$$

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بنابراین احتمال وقوع فقط یکی از دو پیشامد A و B عبارت است از:

$$\text{احتمال وقوع فقط یکی از دو پیشامد } A \text{ و } B = P(A-B)+P(B-A) = P(A\cap B')+P(B\cap A')$$
$$= P(A\cup B)-P(A\cap B) = P(A)+P(B)-2P(A\cap B)$$

بیان نموداری احتمال وقوع فقط یک پیشامد به صورت زیر است:

بنابراین زمانی که دو پیشامد مستقل باشند داریم:

$$P(A-B) = P(A)-P(A\cap B) = P(A\cap B') = P(A)\times P(B') = P(A)\times(1-P(B))$$

$$\text{احتمال وقوع فقط یکی از دو پیشامد A و B} = P(A-B)+P(B-A) = P(A\cap B')+P(B\cap A')$$
$$= P(A)\times P(B')+P(B)\times P(A')$$

همچنین زمانی که دو پیشامد ناسازگار باشند:

$$P(A-B) = P(A)-P(A\cap B) = P(A\cap B') = P(A)$$

$$\text{احتمال وقوع فقط یکی از دو پیشامد A و B} = P(A-B)+P(B-A) = P(A\cap B')+P(B\cap A')$$
$$= P(A)+P(B)$$

مثال ۱۷: اگر $A\cup B$ برابر فضای نمونه، $P(A)=0.7$ و $P(B)=0.6$ باشد، مقدار $P(B-A')$ چقدر است؟ (اقتصاد ۸۸)

۱) ۰/۱۸ ۲) ۰/۳ ۳) ۰/۴۲ ۴) ۰/۷

جواب:

از آنجا که $A\cup B$ برابر فضای نمونه است، بنابراین $P(A\cup B)=1$، لذا

$$P(A\cup B) = P(A)+P(B)-P(A\cap B)$$
$$P(B-A') = P(B\cap A) = P(A)+P(B)-P(A\cup B)$$
$$P(B-A') = P(B\cap A) = 0.6+0.7-1 = 0.3$$

احتمال شرطی

احتمال وقوع پیشامد A با علم به اینکه قبلاً پیشامد B اتفاق افتاده، احتمال شرطی نامیده می‌شود که با $P(A|B)$ نشان داده شده و به صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$P(A|B) = \frac{P(A\cap B)}{P(B)}, \qquad P(B)>0$$

بنابراین احتمال وقوع پیشامد B به شرط وقوع پیشامد A به صورت زیر خواهد بود:

$$P(B|A) = \frac{P(A\cap B)}{P(A)}, \qquad P(A)>0$$

مثال ۱۸: اگر برای دو پیشامد A و B داشته باشیم $P(A)=\frac{1}{2}$ و $P(A|B)=\frac{1}{3}$ و $P(B|A')=\frac{1}{4}$ مقدار $P(B)$ کدام است؟ (اقتصاد ۷۹)

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱) $\frac{3}{16}$ ۲) $\frac{1}{4}$ ۳) $\frac{1}{2}$ ۴) $\frac{3}{4}$

جواب:

$$\begin{cases} P(A|B)=\dfrac{P(A\cap B)}{P(B)} \rightarrow \dfrac{1}{3}=\dfrac{P(A\cap B)}{P(B)} \\ P(A\cap B)=\dfrac{1}{3}P(B) \end{cases}$$

همچنین

$$\begin{cases} P(B|A')=\dfrac{P(B\cap A')}{P(A')} \rightarrow \dfrac{1}{4}=\dfrac{P(B\cap A')}{1-P(A)} \\ P(B\cap A')=\dfrac{1}{4}\times(1-\dfrac{1}{2})=\dfrac{1}{8} \end{cases}$$

همانگونه که قبلاً اشاره شد:

$$P(B)=P(A\cap B)+P(A'\cap B)=\frac{1}{3}P(B)+\frac{1}{8}$$

$$\frac{2}{3}P(B)=\frac{1}{8}\rightarrow \quad P(B)=\frac{3}{16}$$

⇦ نکته:

دو رابطه زیر برقرار است:

$$P(A'|B)=\frac{P(A'\cap B)}{P(B)}=\frac{P(B-A)}{P(B)}=\frac{P(B)-P(A\cap B)}{P(B)}=1-\frac{P(A\cap B)}{P(B)}=1-P(A|B)$$

$$P(B'|A)=\frac{P(B'\cap A)}{P(A)}=\frac{P(A-B)}{P(A)}=\frac{P(A)-P(A\cap B)}{P(A)}=1-\frac{P(A\cap B)}{P(A)}=1-P(B|A)$$

اما دو رابطه زیر ***برقرار نیست:***

$$P(B|A')=1-P(B|A)$$

$$P(A|B')=1-P(A|B)$$

بنابراین بهتر است به صورت زیر بیان کرد:

$$P(B|A')\neq 1-P(B|A)$$

$$P(A|B')\neq 1-P(A|B)$$

مثال ۱۹: فرض کنید که احتمال آمدن برف در امروز ۰/۲ و فردا ۰/۲۲ باشد. احتمال برف آمدن فردا به شرط آن‌که امروز برف بیاید، ۰/۷ است. احتمال برف نیامدن فردا به شرط آن‌که امروز برف نیاید، چقدر است؟ (اقتصاد ۷۹)

۱) ۰/۳ ۲) ۰/۷۲ ۳) ۰/۷۸ ۴) ۰/۹

جواب:

$$P(A)=\text{۰/۲ = احتمال برف آمدن امروز}$$

$$P(B)=\text{۰/۲۲ = احتمال برف آمدن فردا}$$

$$P(B|A)=0.7$$

$$P(B'|A')=?$$

با توجه به اینکه برف آمدن امروز و برف آمدن فردا دو پیشامد مستقل هستند، داریم:

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

$$P(B|A)=\frac{P(A\cap B)}{P(A)}\rightarrow \quad 0.7=\frac{P(A\cap B)}{0.2}\rightarrow \quad P(A\cap B)=0.14$$

$$P(A\cup B)=P(A)+P(B)-P(A\cap B)=0.2+0.22-0.14=0.28$$

$$P(B'|A')=\frac{P(B'\cap A')}{P(A')}=\frac{1-P(A\cup B)}{1-P(A)}=\frac{1-0.28}{0.8}=0.9$$

⇦ نکته:

اگر دو پیشامد A و B مستقل باشند، روابط زیر برقرار خواهد بود:

$$P(A|B)=\frac{P(A\cap B)}{P(B)}=\frac{P(A)\times P(B)}{P(B)}=P(A)$$

$$P(B|A)=\frac{P(A\cap B)}{P(A)}=\frac{P(A)\times P(B)}{P(A)}=P(B)$$

همچنین اگر دو رابطه فوق برقرار باشند، می‌توان نتیجه گرفت که دو پیشامد A و B مستقل هستند.

⇦ نکته:

اگر دو پیشامد A و B ناسازگار باشند، روابط زیر برقرار خواهد بود:

$$P(A|B)=\frac{P(A\cap B)}{P(B)}=\frac{0}{P(B)}=0$$

$$P(B|A)=\frac{P(A\cap B)}{P(A)}=\frac{0}{P(A)}=0$$

همچنین اگر دو رابطه فوق برقرار باشند، می‌توان نتیجه گرفت که دو پیشامد A و B ناسازگار هستند.

مثال ۲۰: اگر برای دو پیشامد A و B داشته باشیم $P(A)=0.4$ و $P(B)=0.3$ و $P(B'|A)=0.7$ مقدار $P(A'|B')$ کدام است؟

۵) ۰/۴ ۶) ۰/۱۲ ۷) ۰/۶ ۸) ۰/۲۸

جواب:

$$P(B'|A)=P(B')=1-P(B)=0.7 \quad A \text{ و } B' \text{ مستقل}$$

بنابراین A' و B' مستقل هستند. لذا می‌توان گفت:

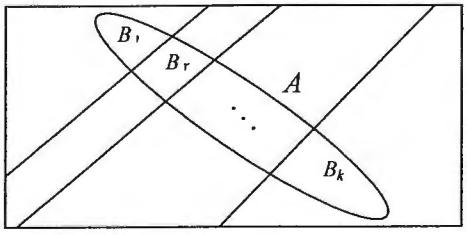
$$P(A'|B')=P(A')=1-P(A)=0.6$$

قضیه احتمال کامل (احتمال متوسط)

اگر پیشامد A به شرط وقوع k پیشامد $B_1,B_2,...,B_k$ باشد، آنگاه پیشامد A به صورت متوسط از رابطه زیر محاسبه می‌شود:

$$P(A)=P(A\cap B_1)+P(A\cap B_2)+...+P(A\cap B_k)$$

$$P(A)=P(B_1)P(A|B_1)+P(B_2)P(A|B_2)+...+P(B_k)P(A|B_k)$$

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مثال ۲۱: اگر $P(A)=0.2$ و $P(B)=0.4$ و $P(E|A)=P(E|B)=0.1$ مقدار $P(E)$ چقدر است؟ (مدیریت ۷۸)

۱) ۰/۲ ۲) ۰/۱ ۳) ۰/۰۶ ۴) ۰/۷

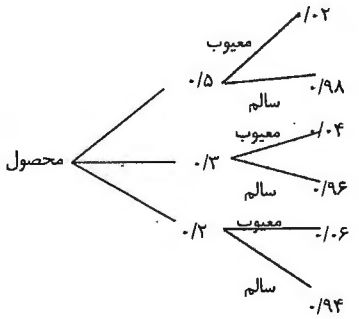
جواب:

$$P(E)=P(A)\times P(E|A)+P(B)\times P(E|B)=0.2\times 0.1+0.4\times 0.1=0.06$$

مثال ۲۲: در کارخانه‌ای احتمال اینکه ۲ درصد محصولات معیوب باشد ۰/۵، ۴ درصد معیوب باشد ۰/۳ و ۶ درصد معیوب باشد ۰/۲ است. اگر یک محصول به تصادف انتخاب شود، احتمال اینکه سالم باشد، چقدر است؟ (اقتصاد ۸۲)

۱) ۰/۹۷۴ ۲) ۰/۹۶۶ ۳) ۰/۹۵۲ ۴) ۰/۹۴۶

جواب:

$$P(\text{سالم})=۰/۵\times ۰/۹۸+۰/۳\times ۰/۹۶+۰/۲\times ۰/۹۴=۰/۹۶۶$$

قضیه بیز

اگر پیشامد A به شرط وقوع k پیشامد $B_1,B_2,...,B_k$ باشد، آنگاه وقوع پیشامد B_i به شرط وقوع پیشامد A عبارت است از:

$$P(B_i|A)=\frac{P(B_i)P(A|B_i)}{P(A)}$$

$$P(A)=P(B_1)P(A|B_1)+P(B_2)P(A|B_2)+...+P(B_k)P(A|B_k)$$

در حالتی که دو پیشامد A و B داشته باشیم، قضیه بیز به صورت زیر خواهد بود:

$$P(B|A)=\frac{P(A\cap B)}{P(A)}=\frac{P(B)\times P(A|B)}{P(A)}$$

$$P(B|A)=\frac{P(A\cap B)}{P(B)}\rightarrow \quad P(A\cap B)=P(B)\times P(B|A)$$

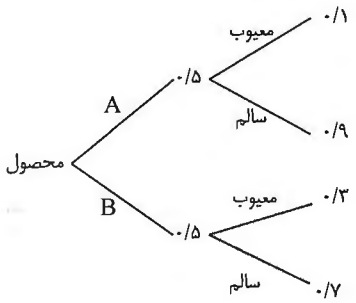
مثال ۲۳: محصولات کارخانه‌ای به تساوی توسط دو خط A و B تولید می‌شوند، ۱۰٪ محصولات خط A و ۳۰٪ محصولات خط B معیوب است. اگر کالایی به تصادف انتخاب شود و سالم باشد، احتمال این که از خط تولید B

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

باشد، چقدر است؟ (اقتصاد ۷۶)

۱) ۰/۳۴ ۲) ۰/۴۴ ۳) ۰/۵ ۴) ۰/۵۴

جواب:

احتمال سالم بودن $= P(C)$

$$P(B|C) = ?$$

$$P(B|C) = \frac{P(B)P(C|B)}{P(C)} = \frac{P(B)P(C|B)}{P(A)P(C|A) + P(B)P(C|B)}$$

$$P(B|C) = \frac{0.5 \times 0.7}{0.5 \times 0.9 + 0.5 \times 0.7} = 0.44$$

مثال ۲۴: اطلاعات زیر داده شده است:

$$P(B_1) = 0.2,\ P(A|B_1) = 0.01$$
$$P(B_2) = 0.3,\ P(A|B_2) = 0.02$$
$$P(B_3) = 0.5,\ P(A|B_3) = 0.05$$

احتمال $P(B_2|A)$ کدام است؟ (مدیریت ۷۵)

۱) $\frac{2}{33}$ ۲) $\frac{1}{16}$ ۳) $\frac{2}{11}$ ۴) $\frac{3}{4}$

جواب:

$$P(B_2|A) = \frac{P(A \cap B_2)}{P(A)} = \frac{P(B_2)P(A|B_i)}{P(B_1)P(A|B_1) + P(B_2)P(A|B_2) + P(B_3)P(A|B_3)}$$

$$P(A) = \frac{0.3 \times 0.02}{0.2 \times 0.01 + 0.3 \times 0.02 + 0.5 \times 0.05} = \frac{2}{11}$$

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تست‌های تکمیلی

۱. نرخ بازده سالانه مؤثری را برای اوراق بهادار با درآمد ثابتی حساب کنید که ارزش اسمی آن ۱۰۰۰۰۰ تومان و ۹۰ روز تا سررسید آن باقی است و به قیمت ۹۸۸۵۳ تومان به فروش می رسد. (هر سال را ۳۵۰ روز در نظر بگیرید)

۱) ٪۲/۷۱ ۲) ٪۱/۱۶

۳) ٪۴/۷۲ ۴) ٪۳/۵۲

۲. علی می خواهد ۱۰۰۰۰ واحدپول را درگواهی سپرده بانک (CD) سرمایه گذاری کند،وی بانک های زیررا درنظر دارد،

- بانک الف سالانه ۶٪ سود می دهد که سالانه مرکب می شود.
- بانک ب سالانه ۵٪ سود می دهد که سه ماهه مرکب می شود.
- بانک ج سالانه ۵/۵٪ سود می دهد که شش ماهه مرکب می شود.

شما به عنوان دارنده گواهی نامه اصول بازار سرمایه، سرمایه گذاری درکدام بانک رابه علی پیشنهاد می کنید؟

۱) بانک الف و ب شرایط یکسانی دارند. ۲) بانک الف

۳) بانک ب ۴) بانک ج

۳. اگر فردی ۵ سال بعد از امروز، نیاز به ۲۰۰۰۰ واحد پولی داشته باشد و نرخ بهره مرکب سالیانه ۶ درصد باشد، او امروز باید تقریباً چه میزان پس انداز کند؟

۱) ۱۲۸۰۵ ۲) ۱۴۶۸۳

۳) ۱۵۳۰۱ ۴) ۱۴۹۴۵

۴. سرمایه گذاری تعهد کرده است مبلغ ۱۰۰ میلیون ریال یک سال دیگر، ۲۰۰ میلیون ریال دو سال بعد و ۳۰۰ میلیون ریال سه سال بعد در چنین روزی بپردازد. اگر نرخ بازده مرکب سالانه ۱۴ درصد مورد نیاز باشد، ارزش امروز این سرمایه گذاری چند میلیون ریال است؟

۱) ۴۴۴ ۲) ۴۰۴

۳) ۴۶۲ ۴) ۵۱۶

۵. بانکی گواهی سپرده ای را عرضه کرده است که سود سالانه آن ۵ درصد است و سه ماه یکبار به صورت مرکب محاسبه می شود. اگر مدت این گواهی سپرده چهار سال باشد و فردی ۵۰۰۰ واحد پول سپرده، سرمایه گذاری نماید، در سررسید، مقدار سرمایه وی چقدر خواهد شد؟

۱) ۵۷۴۷/۳۷ ۲) ۶۰۹۹/۴۵

۳) ۶۲۷۶/۴۱ ۴) ۵۵۰۰/۱۲

۶. اگر توزیعی چولگی راست داشته باشد، آن گاه به طور کلی می توان گفت:

۱) مد < میانه < میانگین ۲) مد = میانه = میانگین

۳) مد < میانه < میانگین ۴) مد < میانه < میانگین

۷. اگر برای بررسی فرضیه ای از تمام مشاهدات جامعه استفاده شود، این روش آماری را چه می نامند؟

۱) استنباطی ۲) پارامتریک

۳) توصیفی ۴) همبستگی

۸. تحلیل گری نسبت های قیمت به درآمد (P/E) چند شرکت را به شاخص S&P۵۰۰ جمع آوری و این شرکت ها را از بیشترین P/E به کمترین P/E مرتب کرده است. او به هر گروه یک شماره اختصاص داده است. به عنوان

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

www.sesa.ir

مثال، گروه دارای کمترین نسبت P/E شماره ۱، گروه بعدی شماره ۲ و الی آخر. نوع مقیاس اندازه گیری مورد استفاده این تحلیل گر کدام است؟

۱) فاصله (interval)
۲) ترتیبی (ordinal)
۳) اسمی (nominal)
۴) نسبتی (ratio)

۹. شاخصی که به توصیف ویژگی کل جامعه آماری می پردازد، چه نامیده می شود؟

۱) نمونه گیری
۲) آماره
۳) سرشماری
۴) پارامتر

۱۰. داده های زیر در هر ستون از بالا به پایین افزایشی و در هر سطر از چپ به راست افزایشی هستند. یک توزیع فراوانی با ا ستفاده از ۵ طبقه ایجاد کنید، اگر طبقه اول (پنجک اول) از ۶۰ تا ۸۰ باشد، آنگاه تعداد فراوانی مشاهدات در طبقه سوم چند خواهد بود؟

۱۳۴/۱	۱۱۲/۳	۹۶/۹	۶۳/۵
۱۳۸/۵	۱۱۶/۲	۹۸/۳	۶۶/۴
۱۳۹/۸	۱۱۶/۹	۹۹/۵	۷۵/۶
۱۴۰/۷	۱۱۸/۳	۱۰۰/۷	۷۷/۵
۱۴۳/۰	۱۲۲/۰	۱۰۲/۰	۸۴/۴
۱۵۳/۹	۱۲۲/۲	۱۰۵/۵	۸۷/۶
۱۵۵/۵	۱۲۴/۵	۱۰۸/۴	۸۹/۹

۱) ۸
۲) ۴
۳) ۶
۴) ۱۰

۱۱. از نتایج جدول زیر که پس از بررسی ۵۰۰ شرکت به دست آمده برای پاسخ به سؤال زیر استفاده کنید.

فراوانی	تعداد کارکنان
۴۰	۳۰۰ تا ۴۰۰
۶۲	۴۰۰ تا ۵۰۰
۷۸	۵۰۰ تا ۶۰۰
۱۰۱	۶۰۰ تا ۷۰۰
۱۳۱	۷۰۰ تا ۸۰۰
۸۸	۸۰۰ تا ۹۰۰

فراوانی نسبی تجمعی بازده (۵۰۰ ـ ۴۰۰) کدام است؟

۱) ٪۲۰/۴
۲) ٪۱۲/۴
۳) ٪۱۰/۲
۴) ٪۱۳/۸

۱۲. سبد دارایی متشکل از اوراق بهاداری بدون سود نقدی، میانگین هندسی بازده سالیانه ۵ درصدی بین فروردین ۱۳۸۲ تا پایان اسفند ۱۳۸۸ را به دست آورده است. میانگین حسابی بازده سالیانه در همان زمان ۶ درصد به دست آمده است. اگر ارزش بازاری سبد دارایی مزبور در آغاز سال ۱۳۸۲ برابر ۱۰۰۰۰۰ تومان باشد، ارزش بازاری این سبد در پایان سال ۱۳۸۸ برابر است با:

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱) ۱۳۵۰۰۰ ۲) ۱۴۰۷۱۰
۳) ۱۴۲۰۰۰ ۴) ۱۵۰۳۶۳

۱۳. در خلال سه سال گذشته، نسبت سود به دارایی (ROE) برای شرکتی ۴٪، ۱۰٪ و ۱٪ بوده است. واریانس نمونه ROE در خلال این سه سال چقدر بوده است؟

۱) ٪۱۶/۴ ۲) ٪۱۴/۴
۳) ٪۴/۶ ۴) ٪۰/۲۱

۱۴. مجموعه داده های زیر بیانگر نمونه ای از قیمت های پیراهن در یک فروشگاه هستند،

۲۸۰ هزار ریال ـ ۳۶۰ هزار ریال ـ ۳۲۰ هزار ریال ـ ۳۰۰ هزار ریال ـ ۳۴۰ هزار ریال ـ ۳۲۰ هزار ریال

کدام یک از عبارت های زیر در مورد این نمونه، درست نیست؟

۱) مد برابر میانگین و برابر میانه است. ۲) مد برابر با میانگین است.
۳) میانه برابر با ۳۱۰ هزار ریال است. ۴) بااین اطلاعات میانه و واریانس به راحتی قابل محاسبه است

۱۵. با توجه به بازده های سالانه زیر، متوسط قدر مطلق انحرافات از میانگین چقدر است؟

۱۳۹۰	۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶
٪۰	٪ـ۷	٪۵	٪۲	٪۱۵

۱) ٪۲۲ ۲) ٪۳
۳) ٪۵/۶ ۴) ٪۱۰/۷

۱۶. با استفاده از نابرابری چبی شف و بدون توجه به شکل توزیع، حداقل درصد از یک جامعه ۵۰۰ تایی که باید بین دو انحراف معیار از میانگین قرار بگیرند، چقدر است؟

۱) ٪۹۹ ۲) ٪۸۹
۳) ٪۷۰ ۴) ٪۷۵

۱۷. یک سهم با ضریب تغییرات ۰/۵ (CV = ۰/۵) دارای،

۱) واریانس برابر بازده مورد انتظاری است.
۲) بازده مورد انتظاری معادل نصف واریانس سهم است.
۳) بازده مورد انتظاری دو برابر واریانس سهم است.
۴) انحراف معیاری معادل نیمی از بازده مورد انتظاری خواهد بود.

۱۸. بازده تاریخی چهار سبد اوراق بهادار در زیر نشان داده شده است، با بکارگیری انحراف معیار جامعه ضریب تغییرات (CV) برای این بازده ها کدام است؟

سبد اوراق بهادار	بازده
A	٪۱۷
B	٪۱۲/۲
C	٪۳/۹
D	٪ـ۸/۴

۱) ۱/۵۶ ۲) ۳/۱۲
۳) ۱/۸۹ ۴) ۴/۸۱

۱۹. کدام یک از عبارات های زیر در مورد ضریب همبستگی درست نیست؟

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱) اگر خط رگرسیون افقی باشد و مشاهدات به طور یکسان حول خط پراکنده شده باشند، ضریب همبستگی ۱+ خواهد بود.

۲) ضریب همبستگی، درجه رابطه بین متغیر X و متغیر Y را توضیح می دهد.

۳) ضریب همبستگی می تواند بین ۱ـ و ۱+ متغیر باشد.

۴) ضریب همبستگی منفی دلالت می کند بر اینکه خط رگرسیون، بتای منفی دارد.

۲۰. بازده سهام شرکت آلفا در هر یک از وضعیت های اقتصادی به شرح جدول زیر برآورده شده است.

وضعیت اقتصاد	احتمال رخداد	بازده شرکت
خوب	۰/۲۰	٪۲۰
نرمال	۰/۵۰	٪۱۵
ضعیف	۰/۳۰	٪۱۰

انحراف معیار بازده مورد انتظار سهام چقدر است؟

۱) ٪۱۲/۲۵ ۲) ٪۳/۵

۳) ٪۱/۲۲۵ ۴) ٪۱/۴۵

۲۱. تحلیل گری مدیریت دارایی های یک صندوق سرمایه گذاری را بر عهده دارد. اگر سهام جدیدی را به این صندوق اضافه کند که انحراف معیار بازدهی آن مشابه با صندوق موجود باشد، اما ضریب همبستگی آن با صندوق کمتر از ۱+ باشد، اضافه کردن این سهام جدید چه اثری بر انحراف معیار بازده صندوق خواهد داشت؟

۱) بازده مورد انتظار پرتفوی افزایش می یابد. ۲) انحراف معیار افزایش می یابد.

۳) بر انحراف معیار تأثیری ندارد. ۴) انحراف معیار کاهش می یابد.

۲۲. احتمال رونق اقتصادی ۴۰٪ است. احتمال اینکه آلفا در وضعیت رونق اقتصادی دارای بازده ۵۰٪ باشد، ۸۰٪ است. احتمال مشترک رونق اقتصادی و کسب بازده ۵۰٪ برای شرکت آلفا چقدر است؟

۱) ۰/۴ ۲) ۰/۲۵

۳) ۰/۳۲ ۴) ۰/۵

۲۳. سال گذشته سرمایه گذاری در ۴ دارایی مختلف سرمایه گذاری کرده است که بازده هر یک در زیر آورده شده است. میانگین حسابی و هندسی بازده همه سرمایه گذاری های این سرمایه گذار به ترتیب چقدر است؟

سرمایه گذاری	مبلغ سرمایه گذاری	بازده (٪)
A	۱۰۰۰۰	۱۲
B	۱۰۰۰۰	۱۴
C	۱۰۰۰۰	۹
D	۲۰۰۰۰	۱۳

۱) ۱۲ و ۱۲/۵ ۲) ۱۲ و ۱۱/۸۴

۳) ۱۱/۶۸ و ۱۲/۶۷ ۴) ۱۰/۵۰ و ۱۳/۰۷

۲۴. چنین فرض کنید که دو سهم همبستگی کاملاً معکوس دارند. انحراف معیار سهم A برابر ۱۰/۲٪ و B برابر ۱۳/۹٪ است. انحراف معیار پرتفویی که ۷۵٪ آن از سهام A و ۲۵٪ از B تشکیل شده است، چقدر است؟

۱) ٪۴/۱۸ ۲) صفر

۳) ٪۰/۱۷ ۴) ٪۲/۰۹

۲۵. سبدی را در نظر بگیرید که از اوراق بهادار و با شمخصات زیر تشکیل شده است.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

اوراق بهادار	وزن در سبد	انحراف معیار
S_1	٪۳۰	٪۲۰
S_2	٪۷۰	٪۱۲

اگر ضریب همبستگی بین دو دارایی برابر ۰/۴ باشد، انحراف معیار سبد را محاسبه نمایید.

۱) ٪۱۰/۷ ۲) ٪۱۱/۳

۳) ٪۱۲/۱ ۴) ٪۱۴/۵

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار

مقدماتی بر اقتصاد

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

کانون کارگزاران بورس اوراق بهادار

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

«اقتصاد خرد»

تعریف علم اقتصاد:

علم تخصیص بهینه منابع و عوامل کمیاب به خواسته های نامحدود بشری به عبارتی چطور منابع و عوامل تولید را که کمیاب هستند به خواسته های بشری اختصاص بدهیم تا مطلوبیت حداکثر حاصل شود. منابع و عوامل تولید عبارتند از نیروی کار، سرمایه، انرژی، زمین، مدیریت خوب و ...

$$\text{تولید } Q = f(L,\ K,\ M,\ N,\ \ldots)$$

L: نیروی کار — K: سرمایه — M: مدیریت — N: زمین ومنابع طبیعی

ـ مهمترین ویژگی عوامل تولید، کمیاب بودن آنها می باشد.

دومین مفهوم در علم اقتصاد، انتخاب (چگونگی تضمین منابع) می باشد که نیاز به تصمیم‌گیری داریم، که خود این تصمیم‌گیری هزینه‌بر می‌باشد. لزوماً این هزینه قابل محاسبه نیست و به آن هزینه فرصت یا هزینه پنهان می گویند.

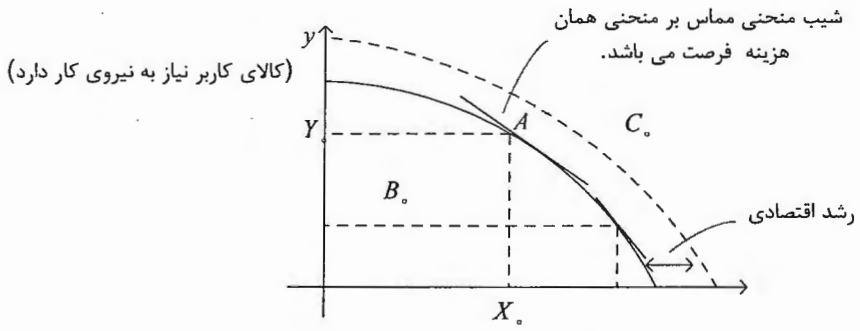
هزینه فرصت: از آنجا که نیازمند انتخاب هستیم پس هزینه تصمیم‌گیری خواهیم داشت که به این هزینه، هزینه فرصت گفته می شود، داشتن مقدار بیشتری از یک کالا مستلزم داشتن مقدار کمتری از کالای دیگر است.

سه سؤال اصلی که همیشه در اقتصاد مطرح می شود و دلیل آن کمیابی منابع می باشد، عبارتند از:

۱ـ چه چیز تولید کنیم؟ ۲ـ چگونه تولید کنیم؟ ۳ـ چگونه کالاها و خدمات را در جامعه توزیع کنیم؟

نظام‌های مختلف اقتصادی جواب‌های مختلف برای این سه سؤال دارند.

ـ منحنی امکانات تولید:

(کالای سرمایه ای:مانند ماشین آلات....)

هزینه فرصت را با این منحنی نمایش می دهند.فرض می کنیم منابع محدود است و دو کالایX و Yرا می توانیم در جامعه تولید کنیم. این منحنی اولاً نزولی می‌باشد و دوماً نسبت به مبداء مختصات حالت تقعر دارد. می‌توان **بی-نهایت** ترکیب را برروی منحنی تعریف کرد. مثلاً در نقطه Aمی توان به اندازه Y کالای Y و به اندازهX کالای X تولید کرد. حال اگر بخواهیم یک واحدX بیشتر تولید کنیم باید یک مقدارY را از دست بدهیم. همینطور به ازاء هر واحد تولید بیشترX باید Yرا به نسبت بیشتری از دست بدهیم، لذا هزینه فرصت تولیدX صعودی است [باعث بیشتر از دست دادن Y به ازاء هر واحد افزایش می شود]. همانطور که می بینیم این شیب صعودی است بطوری که در محور Xها عمودی می شود.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تعریف: منحنی امکانات تولید، مکان هندسی ترکیبات مختلفی از دو کالای X و Y است که جامعه با توجه به عوامل تولید موجود و تکنولوژی معین می تواند تولید کند.

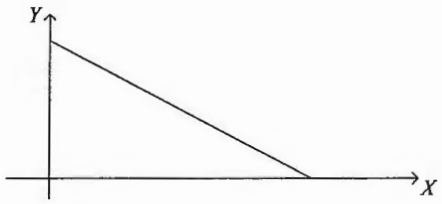
نقاط روی منحنی تولید بیشترین کارایی فنی را دارند (مانند A) چون از عوامل تولید به بهترین نحو استفاده شده و کالایXوY تولید شده اند. لذا زمانی که روی منحنی امکانات تولید قرار دادیم در وضعیت اشتغال کامل هستیم. نقاط داخل منحنی امکانات تولید (مانند B) نشان دهنده این است که اشتغال ناقص داریم و از عوامل تولید به درستی استفاده نشده است. نقاط خارج از منحنی (مانند C) نیز با عوامل و تکنولوژی موجود قابل دسترسی نیستند.

بر روی منحنی امکانات تولید اگر تصمیم بگیریم از کالای X در هر مرحله به میزان یکسانی (واحد ـ واحد) بیشتر تولید کنیم مجبوریم در هر مرحله مقدار بیشتری از کالای Y را از دست بدهیم. شیب خط مماس در هر مرحله نشان دهنده هزینه فرصت تولید کالای Xاست.

شیب در نقطه A $= \frac{-\Delta y}{\Delta x}$ یعنی $\frac{-dy}{dx}$

معنی رابطه فوق بدین صورت است که اگرX یک واحد تغییر کندY چقدر تغییر پیدا خواهد کرد. همچنین چون تغییرات X وY عکس همدیگر هستند، لذا علامت منفی در فرمول ظاهر شده است. دلیل نزولی بودن این منحنی این است که X وYجانشین همدیگر هستند (وقتی X بیشتری تولید می کنیم Y کمتری تولید می شود یا بلعکس) و علت تقعر منحنی امکانات تولید نسبت به مبداء مختصات هزینه‌های فرصت فزاینده است (چون هر واحد X بیشتر تولید کنیم، هزینه فرصت بصورت صعودی افزایش می یابد).

چنانچه عوامل تولید افزایش پیدا کند یا تکنولوژی بهبود یابد، رشد اقتصادی حاصل شده و منحنی امکانات تولید به طرف بیرون یاراست جابجامی شود و آن موقع است که نقطه C قابل دسترسی می شود و بلعکس اگر رشد اقتصادی منفی باشد منحنی به سمت چپ منتقل می شود. ممکن است منحنی امکانات تولید یک خط مستقیم باشد یعنی هزینه فرصت آن مقداری ثابت باشد.

یک مثال جالب در مورد فهم علم اقتصاد:

دو نفر هر کدام یک قطعه زمینی یکی در شرق و یکی در غرب تهران بطور همزمان به قیمت متری یک میلیون تومان می خرند و سال بعد زمین در شرق متری یک میلیون و سیصد و درغرب متری یک میلیون و پانصد ارزش پیدا می کند. از لحاظ حسابداری صاحب زمین در شرق متری سیصد هزار تومان سود کرده ولی از نظر یک اقتصاددان، او متری دویست هزار تومان ضرر کرده است. چون در یک شرایط یکسان با صاحب زمینی در غرب بوده است ولی نتوانسته است تصمیمی مناسب‌تر بگیرد.

ـ سیستم نظام بازار آزاد از طریق مکانیزم قیمت به سه سؤال مهم اقتصاد پاسخ می دهد.

ـ سیستم نظام برنامه ریزی متمرکز از طریق تصمیمات دولتی به سه سؤال اصلی اقتصاد پاسخ می دهد.

ـ سیستم نظام ترکیبی که ترکیبی از نظامهای فوق می باشد مشخص می کند که چه چیز و چگونه تولید شود.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

عرضه و تقاضا:

آنچه در اقتصاد خرد اهمیت دارد، تعیین قیمت در بازار است و قیمت نیز از برابری عرضه و تقاضا بدست می‌آید، قیمت نشان‌دهنده ارزش یک محصول است.

تقاضا: مقدار کالا یا خدمتی است که با توجه به قیمت و سایر عوامل در هر دوره خریداری می کنیم.

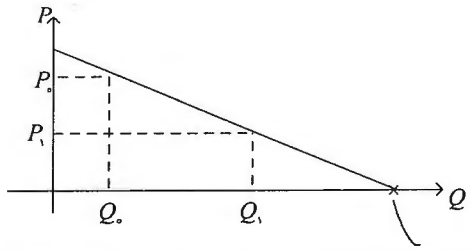
$$Q_x^d = f\left(P_X, \quad I, \quad P_Y, \quad E, \quad A \quad , \ldots\right)$$ (تقاضابرای کالایX)

- P_X: قیمت محصول
- I: درآمد
- P_Y: قیمت محصولات مشابه
- E: انتظارات قیمتی و درآمدی از آینده
- A: تبلیغات

اگر همه عوامل را ثابت در نظر بگیریم و فقط رابطه تقاضا را با قیمت خود کالا بررسی کنیم، تابع تقاضا بدست می‌آید.

$$Q_x^d = f\left(P_X\right)$$ (تابع تقاضا)

هرچه قیمت افزایش می یابد، تقاضای آن کالا کاهش می یابد، لذا تقاضا نسبت به قیمت در قانون تقاضا رابطه عکس دارد.

یا نقطه اشباع(حداکثر مقدار تقاضا جایی است که قیمت صفر است)

P_n	Q_x^d
↑	↓

فرم کلی تابع تقاضا به شکل ذیل می باشد:

$$Q_x^d = a - bP_x$$ تابع تقاضا

- a: عرض از مبدأ
- b: شیب تابع تقاضا

در این رابطه علامت منفی نشان‌دهنده رابطه معکوس قیمت و تقاضا در قانون تقاضا می باشد. و a عرض از مبدأ می باشد لذا اگر بخواهیم منحنی تقاضا P(Q)را بنویسیم باید تابع فوق را بر حسب P مرتب کنیم. به عبارتی فرم کلی منحنی تابع تقاضا برحسب P نسبت به Q نوشته می شود. اگرچه گاهی اوقات به آن به اشتباه تابع تقاضا گفته می شود. $P_x = a - \frac{1}{b} Q_x^d$ منحنی تقاضا

دو نوع تغییر برای تقاضا وجود دارد:

۱ـ تغییر در تقاضا ۲ـ تغییر در مقدار تقاضا

ـ تغییر در مقدار تقاضا به علت تغییر در قیمت خود کالا بوجود می آید و منحنی تقاضا جابجا نمی شود بلکه روی منحنی حرکت می کند (به ازاء هر مقدار P روی منحنی یک Q مشخص حاصل می شود).

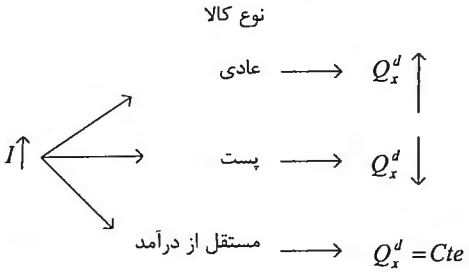
ـ تغییر در تقاضا به علت تغییر در عوامل مؤثر بر تقاضا به غیر از قیمت خود کالاست و باعث جابجایی منحنی تقاضا می شود این عوامل عبارتند از:

a ـ درآمد:

WWW.SEBA.IR

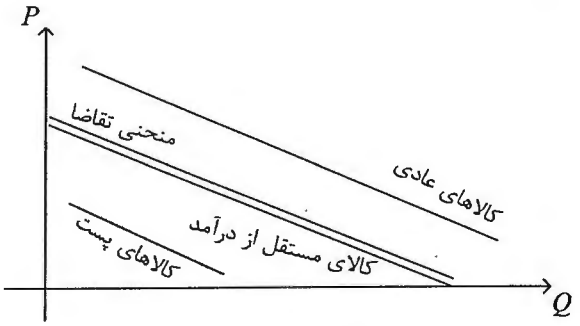
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

اگر درآمد مصرف کننده به هر دلیلی افزایش یابد به فرض ثبات سایر عوامل داریم.

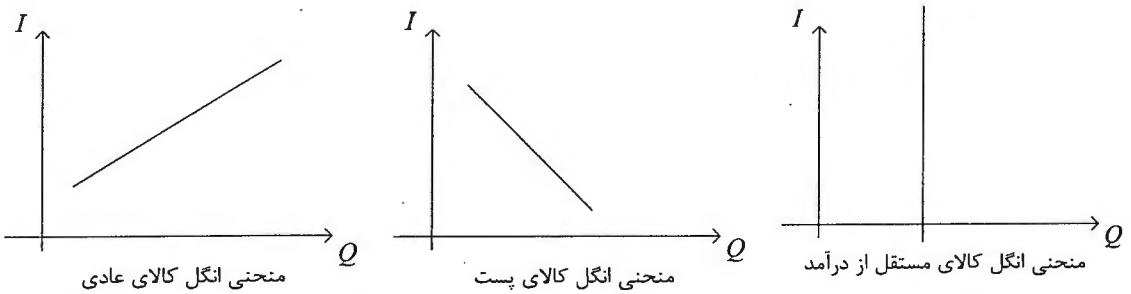

ـ کالاهای عادی: کالاهایی هستند که با افزایش درآمدما، بیشتر تقاضا می کنیم (همیشه مطلوب ما هستند) لذا هرچه درآمد بیشتر می شود تقاضای کالاهای عادی نیز افزایش می یابد.

ـ کالاهای پست: کالاهایی که با افزایش درآمد ما، تقاضا از آن کالا کاهش می یابد. به عنوان مثال یک کالا (مانند خانه کوچک) را به علت درآمد کم مجبوریم استفاده کنیم در صورتیکه اگر درآمدمان افزایش یابد یک خانه بزرگتر می خریم.

اگر بخواهیم منحنی درآمد و تقاضا را رسم کنیم به سه شکل زیر خواهد بود این منحنی، به منحنی انگل معروف است.

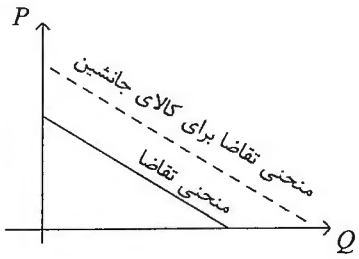
ارتباط بین کالاها با یکدیگر به سه شکل قابل بیان است؛ جانشین، مکمل و مستقل از یکدیگر.

کالای جانشین: اگر با افزایش قیمت یک کالا، تقاضا برای کالای دیگر افزایش پیدا کند این دو کالا جانشین یکدیگر می باشند (مانند گوشت سفید و گوشت قرمز).

$$P_y \uparrow \longrightarrow Q_y^d \downarrow \Rightarrow Q_x^d \uparrow$$

WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

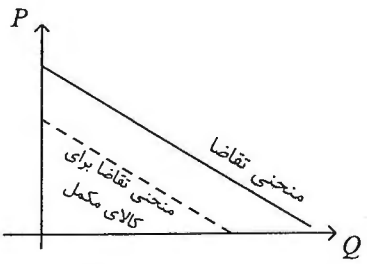
چنانچه قیمت کالای جانشین افزایش یابد، تقاضا برای کالای دیگر افزایش خواهد یافت. لذا منحنی تقاضا به طرف راست جابجا می شود.

کالای مکمل: اگر قیمت کالایی بالاتر رود و تقاضا برای کالای دیگر پائین تر آید آن دو کالا مکمل یکدیگر می باشند (مانند لاستیک و ما شین)

$$P_Y \uparrow \longrightarrow Q_Y^d \downarrow \Rightarrow Q_x^d \downarrow$$

چنانچه قیمت کالای مکمل افزایش یابد، تقاضا برای محصول دیگر (محصول خودی) کاهش خواهد یافت و لذا منحنی تقاضا به طرف پائین و چپ کشیده خواهد شد.

ـ در مورد کالاهای مستقل منحنی تقاضا هیچ تغییری نمی کند.

انتظارات: چنانچه انتظارات قیمتی در جهت افزایش قیمت در آینده باشد، تقاضا در حال حاضر برای محصول افزایش یافته و منحنی تقاضا به طرف بالا و راست جابجا می شود و بلعکس (انتظارات درآمدی بیشتر شبیه انتظارات قیمتی است) چنانچه انتظارات مثبتی برای افزایش درآمد در آینده داشته باشیم تقاضا در حال افزایش خواهد بود و منحنی تقاضا به طرف راست و بالا جابجا می شود. تاکنون با تابع تقاضای فردی مواجه بوده ایم، چنانچه بخواهیم تابع تقاضای بازار را بدست آوریم، کافی است تقاضای تک تک افراد را بصورت افقی با یکدیگر جمع کنیم.

مثال: فرض کنید بازار کالای X شامل دو نفر است که تقاضای آنها به ترتیب شکل ذیل می باشد، تابع تقاضای بازار را برایآن بدست آورید؟ $Q_1 = ۱۰ - ۲P, \quad Q_2 = ۲۰ - ۲P$

ابتدا توابع تقاضای (۱) و (۲) را رسم می کنیم (منحنی تقاضا)

$$۱) P_1 = ۵ - \frac{۱}{۲}Q$$

$$۲) P_2 = ۱۰ - \frac{۱}{۲}Q$$

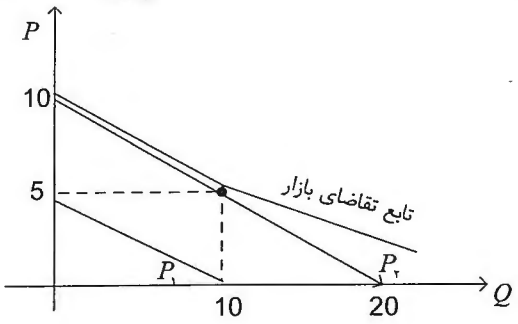
$P \geq ۱۰ \Rightarrow Q^d = ۰$ در اینجا هیچ تقاضایی نیست

$$۵ \leq P < ۱۰ \Rightarrow Q^d = Q_2 = ۲۰ - ۲P$$

بین قیمت ۵ تا ۱۰، تابع تقاضای ما همان تابع تقاضای نفر دوم می باشد، چون تقاضای بازار از پنج به پائین هم مربوط به نفر اول است و هم مربوط به نفر دوم

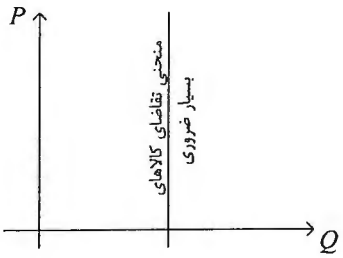
www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

$$P<۵\Rightarrow \begin{cases} Q_۱=۱۰-۲P \\ + \\ Q_۲=۲۰-۲P \end{cases} \Rightarrow Q^d=۳۰-۴p$$

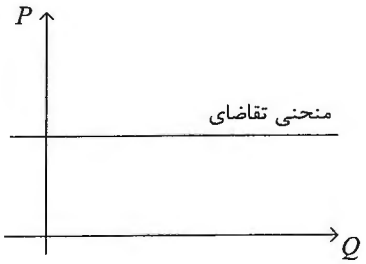

چنانچه n تقاضا کننده در بازار وجود داشته باشد و تابع تقاضای همه آنها به یک شکل باشد کافی است یک تابع تقاضا را در n ضرب کنیم تا تابع تقاضای بازار حاصل گردد.

تابع تقاضای بازار قاعدتاً دارای شیب نزولی است ولی استثناء نیز وجود دارد و آن زمانی است که کالا بسیار ضروری باشد. مانند مصرف داروهای حیاتی مثلانسولین برای بیماران قندی که هرچه قیمت کالا تغییر کند، مصرف کالا تغییر نمی کند و منحنی تقاضای بازار آن عمودی است. اینگونه کالا هیچگونه جانشینی ندارند و باید مصرف شوند.

اگر منحنی تقاضا افقی باشد، یعنی قیمت برای کالاهایی که خیلی فراوان است و بی نهایت فروشنده وجود دارد و بی نهایت مصرف کننده دارد، تغییری نمی کند.

عرضه:

عرضه نشان‌دهنده رفتار تولید کننده است، عرضه مقادیر مختلفی از یک کالاست که عرضه‌کننده مایل و قادر به فروش آن در قیمت‌های مختلف در یک دوره معین است و تابعی از عوامل مختلف است.

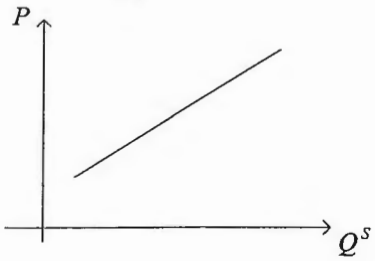
$$Q_x^s=f\left(P_X,\ T_C,\ t,\ TR,\ E,\ \ldots\right)$$

قیمت کالا — هزینه های تولید — مالیات ها — یارانه ها — انتظارات

اگر فقط رابطه عرضه را با قیمت خود کالا مورد سنجش قرار دهیم به آن قانون عرضه گفته می شود. بنابراین به فرض ثابت بودن دیگر عوامل، قانون عرضه که رابطه مقدار عرضه با قیمت کالا را بیان می کند بدست می آید که عرضه با تقاضا رابطه مستقیم دارد.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

$$Q_x^s = f(P_x) \qquad Q^s = a + b\,p_x$$

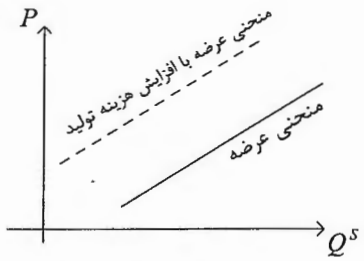
P_x	Q_x^s
↑	↑

دو نوع تغییر در عرضه وجود دارد:

۱ـ تغییر در مقدار عرضه و ۲ـ تغییر در عرضه

ـ تغییر در مقدار عرضه صرفاً بواسطه تغییر در قیمت خود کالا صورت می گیرد و باعث حرکت بر روی منحنی عرضه می شود.

ـ تغییر در عرضه بواسطه تغییر در عوامل مؤثر برمیزان عرضه به جزء قیمت خود کالا می باشد.

۱ـ هزینه‌های تولید: بطور کلی هرچه هزینه‌های تولید افزایش پیدا کند (مثلاً قیمت نهاده‌های تولید مانند نیروی کار و ..) منحنی عرضه به سمت بالا و چپ منتقل خواهد شد و بلعکس هرگاه هزینه‌های تولید کاهش پیدا کند (تکنولوژی بهبود یابد یا دستمزدها کاهش یابد و ...) منحنی به سمت راست و پائین حرکت خواهد کرد.

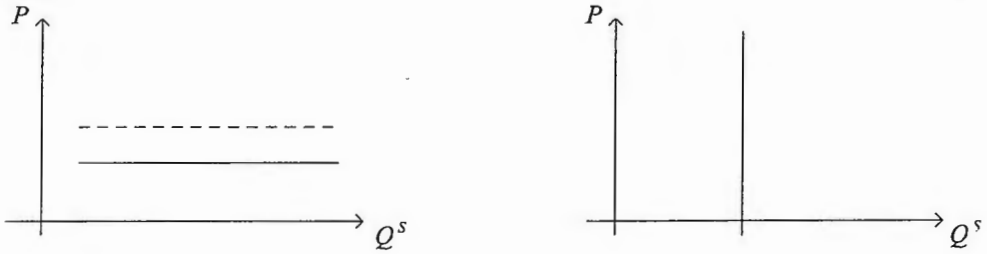
۲ـ مالیات‌ها: هرچه مالیات بر تولیدکننده افزایش یابد به معنای افزایش هزینه تولید برای تولیدکننده است، لذا منحنی هزینه به سمت بالا و چپ جابجا خواهد شد.

۳ـ یارانه‌ها: هرچه یارانه تولیدی بر واحد کالا افزایش پیدا کند (پول مفت است)، باعث افزایش مقدار عرضه شده و منحنی عرضه به طرف پائین و راست جابجا می شود.

۴ـ انتظارات: چنانچه احساس شود ارزش یک کالایی مانند ارزش سهام یک شرکت در آینده کاهشمی یابد، عرضه فعلی آن افزایش خواهد یافت. لذا منحنی عرضه به سمت راست و پایین جابجا می شود. اگر انتظار داشته باشیم قیمت سهام در آینده افزایش یابد عرضه فعلی کاهش خواهد یافت و منحنی عرضه به طرف بالا و چپ حرکت خواهد کرد.

در مورد عرضه استثنائات نیز وجود دارد که به حالت های خاص عرضه معروفند، عرضه هم می تواند عمودی باشد و هم افقی، میزان عمودی یا افقی بودن عرضه به میزان دوره عرضه بستگی دارد. در دوره زمانی خیلی کوتاه مدت، معمولاً منحنی عرضه یک منحنی کاملاً عمودی است (مثلاً بازار محصولاتی که خیلی سریع و آنی است مانند میوه و تره بار که در یک روز یک عرضه ثابت دارد. هرچه دوره زمانی برای عرضه محصول بیشتر شود منحنی عرضه حالت افقی‌تر پیدا می‌کند. در دوره زمانی بسیار بلند مدت منحنی عرضه تقریباً افقی است مثلاً فولاد و اجناسی که فساد ناپذیر هستند در دوره زمانی بلند مدت اگر بخواهیم در یک قیمت معینی، خیلی عرضه می کنیم و اگر نخواهیم عرضه را کم می کنیم تا قیمت بالاتر رود دوباره در قیمت بالای جدید بدست آمده عرضه همچنان به هر مقدار وجود دارد.

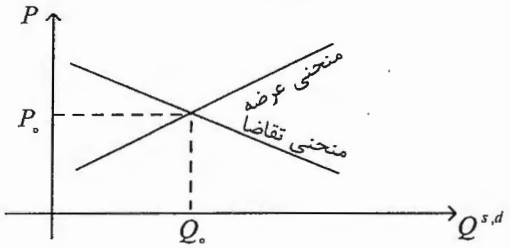
www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تابع عرضه بازار نیز جمع افقی تابع عرضه بنگاههای موجود در بازار است.

*هر چیزی که باعث تغییر هزینه تولید شود، فقط بر روی هزینه تأثیر می گذارد.

بازار: از برابری رفتار تولیدکنندگان و مصرف کنندگان، بازار بوجود می آید. در بازار منحنی عرضه و منحنی تقاضا با یکدیگر برخورد می کند. از برخورد این دو منحنی قیمت و مقدار تعادلی کالا بدست می آید.

مثال: فرض کنید توابع زیر موجود می باشد، مقدار و قیمت تعادلی در بازار را حساب کنید.

$$Q = ۸ - ۲P, \qquad Q = ۴ + ۲P$$

تابعی که در آن شیب منفی است تابع تقاضا و تابعی که در آن شیب مثبت است تابع عرضه می باشد، از برابری دو تابع داریم: (تقاضا = عرضه)

$$۸ - ۲P = ۴ + ۲P \rightarrow \begin{cases} P = ۱ \\ Q = ۶ \text{ باجایگذاری} \end{cases}$$

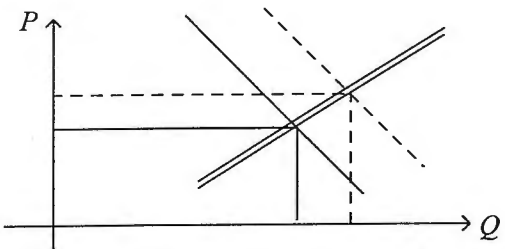
*چنانچه منحنی عرضه و تقاضا به هر دلیلی تغییر کند قیمت و مقدار تعادلی نیز تغییر خواهد کرد.چند نمونه از این تغییرات را بررسی می کنیم.

الف: چنانچه قیمت نهاده‌های انرژی افزایش یابد، منحنی عرضه به سمت بالا و چپ حرکت می کند لذا قیمت تعادلی افزایش و مقدار تعادلی کاهش می یابد (از روی نمودار عرضه و تقاضای فوق واضح است).

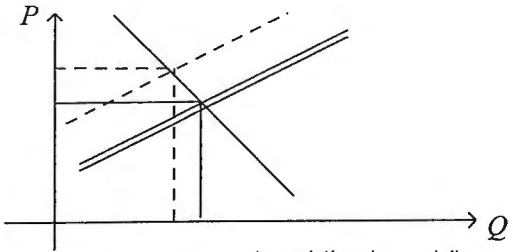
ب: چنانچه مالیات بر واحد کالا اعمال شود و همزمان درآمد مصرف کننده نیز افزایش یابد منحنی عرضه به سمت چپ و بالا و منحنی تقاضا به سمت راست و بالا حرکت می کند ولی چون مقدار جابجایی منحنی عرضه و تقاضا مشخص نیست ممکن است Q تعادلی هم کاهش یابد، هم برابر Q اولیه باشد یا افزایش یابد لذا Q مشخص نیست ولی P افزایش پیدا می کند. راه حل تستی این است که سریعاً دو نمودار فرضی بازار (عرضه و تقاضا) رسم کنیم و اثرات هر یک را جداگانه بررسی کنیم و از دو نتیجه بدست آمده یک نتیجه کل بگیریم.

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

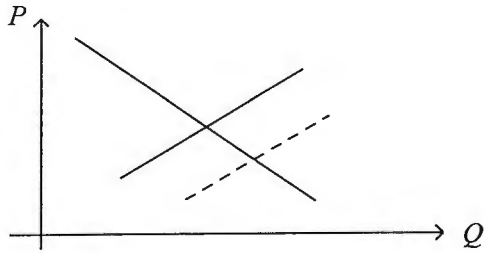
وقتی درآمد مصرف کننده افزایش پیدا کند منحنی تقاضا به سمت راست و بالا حرکت می کند لذا $P \uparrow , Q \uparrow$

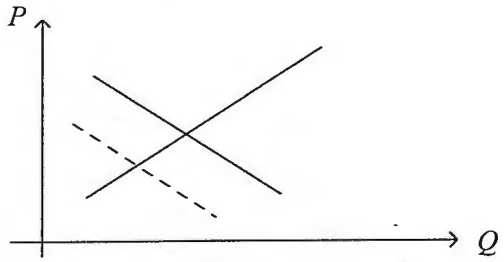
مالیات بر واحد افزایش یابد منحنی عرصه به سمت چپ و بالا حرکت می کند لذا $P \uparrow , Q \downarrow$

همانطور که می بینیم در هر دو مورد P افزایش پیدا می کند، لذا قیمت تعادلی افزایش می یابد ولی چون Q یکبار کاهش و یکبار افزایش می یابد، لذا مشخص نیست.

ج: چنانچه قیمت کالای جانشین کاهش یابد و تولیدکننده انتظار داشته باشد قیمت کالا در آینده کاهش یابد.

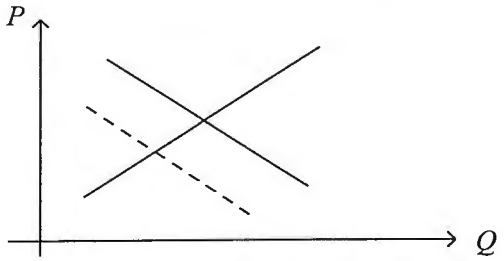
چنانچه تولیدکننده انتظارکاهش قیمت در آینده داشته باشد عرضه به سمت راست و پائین حرکت می کند لذا $P \downarrow , Q \uparrow$

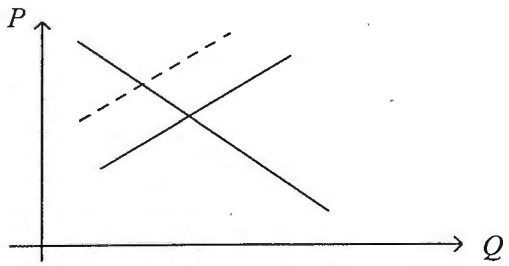
چنانچه قیمت کالای جانشین کاهش یابد منحنی تقاضا به سمت چپ و پائین حرکت می کند لذا $P \downarrow , Q \downarrow$

با جمع بندی نتایج فوق، قیمت کاهش می یابد ولی مقدار تعادلی مشخص نیست.

د: چنانچه قیمت نهاده‌های تولیدی افزایش یافته و در عین حال قیمت کالای مکمل نیز افزایش یابد.

وقتی قیمت کالای مکمل افزایش یابد منحنی تقاضا به سمت چپ وپائین حرکت می کند لذا $P \downarrow , Q \downarrow$

چنانچه قیمت نهاده های تولیدی افزایش یابد منحنی عرضه به سمت چپ و بالا حرکت می کند لذا $P \uparrow , Q \downarrow$

بنابراین مقدار تعادلی کاهش ولی قیمت تعادلی نامشخص است.

مثال:

۱ـ کدامیک از موارد زیر منجر به انتقال منحنی تقاضای بنزین به سمت راست می شود؟

الف) کاهش شدید هزینه های حمل و نقل　　ب) کاهش قابل ملاحظه هزینه تولید بنزین

ج) کاهش شدید قیمت اتومبیل‌های سواری　　د) کاهش شدید در قیمت اتوبوس‌ها

الف) فقط روی عرضه بنزین تأثیر دارد

ب) این گزینه برروی عرضه بنزین تأثیر دارد

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ج) اتومبیل با بنزین دو کالای مکمل هستند لذا قیمت اتومبیل اگر کاهش پیدا کند تقاضا برای آن افزایش پیدا کرده و در نتیجه تقاضای بنزین افزایش پیدا می کند. (منحنی تقاضای بنزین به سمت راست منتقل می شود)

د) بنزین و اتوبوس دو کالای مستقل هستند و نسبت به یکدیگر تأثیری ندارند.

۲ـ کدامیک از عوامل زیر باعث انتقال منحنی عرضه گوشت مرغ به سمت راست می شود؟

الف) افزایش قیمت گوشت مرغ　　ب) کاهش بیشتر قیمت گوشت گوسفند

ج) کاهش تعداد تولیدکنندگان　　د) کاهش نرخ دستمزد کارگران شاغل در مرغداری‌ها

الف) در این حالت فقط روی منحنی عرضه حرکت می‌کند و بر مقدار عرضه تأثیر دارد و تغییری بر عرضه ندارد. (منحنی جابجا نمی شود)

ب) گوشت قرمز و گوشت مرغ کالای جانشین هستند و فقط روی تقاضا تأثیر می گذارد.

ج) تعداد تولیدکنندگان روی منحنی عرضه بازار تأثیر می‌گذارد ـ چنانچه تعداد عرضه و تقاضا کنندگان تغییر کند بر روی منحنی‌های عرضه و تقاضای بازار تأثیر می‌گذارد نه روی یک بنگاه یا روی یک تقاضا کننده.

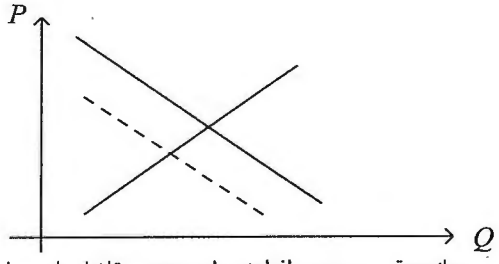
د) دستمزد مربوط به نیروی کار است، لذا هزینه‌های تولید با کاهش دستمزد پائین می‌آید و منحنی عرضه به سمت راست جابجا می شود.

۳ـ فرض کنید قیمت اتومبیل‌های با حجم موتور کوچک و قیمت بنزین همزمان افزایش یابد، تقاضا برای اتومبیل‌های با حجم موتور بزرگ چه تغییری خواهد کرد؟

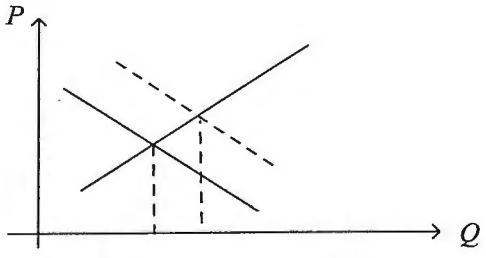
الف) افزایش می‌یابد　　ب) کاهش می‌یابد

ج) ثابت می‌ماند　　د) نامشخص است

اتومبیل با حجم‌موتور بزرگ و اتومبیل با حجم موتور کوچک دو کالای جانشین می‌باشند حال با توجه به این موضوع و اینکه بنزین و اتومبیل دو کالای مکمل هستند برای اتومبیل با حجم موتور بزرگ نتیجه‌گیری می‌کنیم.

چنانچه قیمت بنزین افزایش یابدمنحنی تقاضای اتومبیل باحجم بزرگ کاهش می یابدلذا داریم $P_y \uparrow \Rightarrow Q_x^d \downarrow$ (قیمت بنزین) (منحنی تقاضا به سمت چپ و پایین حرکت می کند)

چنانچه قیمت اتومبیل با حجم موتور کوچک افزایش یابد منحنی تقاضای اتومبیل با حجم موتور بزرگ به سمت راست و بالا حرکت می کند لذا داریم $P_y \uparrow \Rightarrow Q_x^d \uparrow$ (قیمت اتومبیل با حجم کوچک)

لذا تقاضا یکبار افزایش و یکبار کاهش می یابد پس نامشخص است.

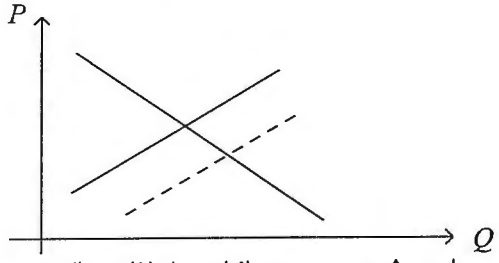
۴ـ در کدام مورد، اثر روی قیمت تعادلی نامعین است؟

الف) تقاضا و عرضه افزایش یابد　　ب) تقاضا افزایش یابد و عرضه ثابت باشد

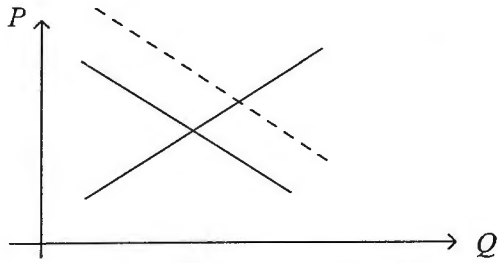
ج) عرضه افزایش و تقاضا کاهش یابد　　د) عرضه کاهش یابد و تقاضاثابت بماند

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ابتدا هرکدام را روی نمودار باید تحلیل کنیم لذا با الف شروع می کنیم.

عرضه افزایش یابدلذا بند (الف)روی $\Rightarrow Q\uparrow, P\downarrow$
قیمت تعادلی اثر نامعین دارد.

تقاضا افزایش یابد $\Rightarrow Q\uparrow, P\uparrow$

۵ـ اگر معادله تقاضا به شکل $Q_x^d = ۲P_x^{-۲} P_y^{-۶} I^{-۳}$ باشد، در آن صورت رابطه بین دو کالای X و Yو نوع کالای X به ترتیب عبارتند از:

الف) مکمل و نرمال　　ب) جانشین و نرمال

ج) جانشین و پست　　د) مکمل و پست

در تابع تقاضای فوق توان درآمد(I) منفی است یعنی رابطه بین درآمد و تقاضا معکوس است، پس کالا از نوع پست می باشد. بنابراین نوع کالا را از روی I متوجه می شویم، رابطه بین دو کالا را توان P_y مشخص می‌کند.

توان منفی کالای X، همان تابع تقاضا است که در این تابع قیمت و تقاضا رابطه معکوس دارند. حال توان P_y منفی است بنابراین مقدار کالای Xبا قیمت کالای Y رابطه عکس دارد یعنی وقتی قیمت کالای Yافزایش یابد، تقاضا برای کالای Xکاهش می یابد.

کالاها مکمل هستند $Py\uparrow \xrightarrow{\text{به علت توان منفی}} Q_x^d\downarrow \Rightarrow$

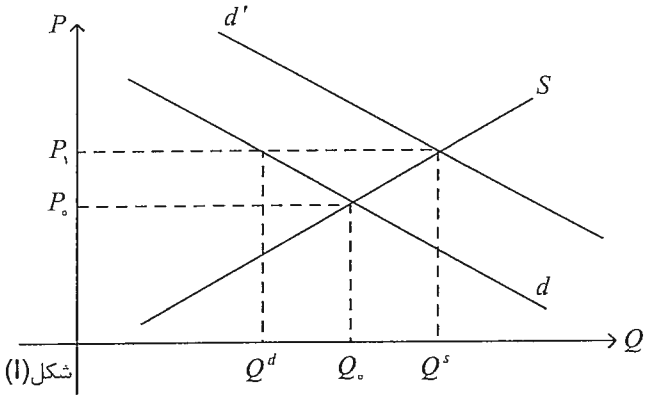
WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس abcBourse.ir @abcBourse_ir

سیاست تضمین قیمت و سیاست تثبیت قیمتها

سیاست تضمین قیمت:

دولت برای برخی از محصولات استراتژیک (مانند گندم) یک قیمت تضمینی اعلام می کند که این قیمت بالاتر از قیمت تعادلی بازار است که خود دولت آن کالا را به این قیمت پیش خرید می کند و نمی‌گذارد پایین‌تر از این قیمت، آن کالا فروخته شود (قیمت P_1: قیمت کف)

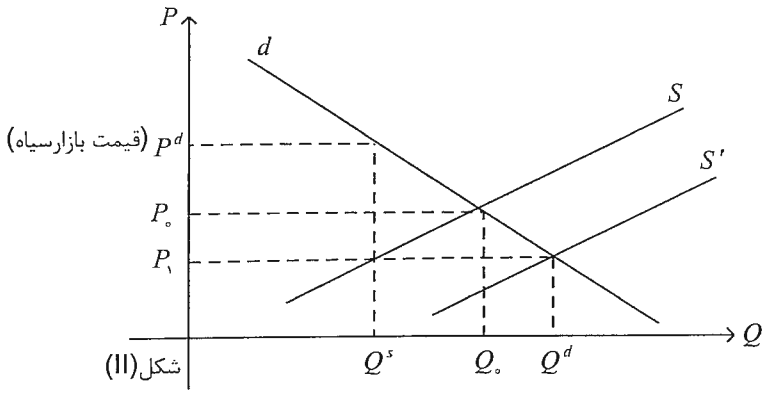

شکل(I)

لذا همانطور که از روی نمودار عرضه و تقاضا مشاهده می‌شود مقدار تقاضای مصرف‌کننده کاهش یافته (Q^d) و مقدار عرضه تولیدکننده افزایش می یابد (Q^s). به عبارتی سیاست تضمین قیمت (قیمت کف) سیاستی است که در آن دولت قیمت محصول را بیش از قیمت بازار تعیین می کند که این امر سبب می‌شود در بازار اضافه عرضه بوجود آید، همچنین درآمد تولیدکنندگان را نیز افزایش می‌دهد. $(TR = P_1 \times Q_S)$انگیزه سرمایه گذاری برای تولید محصولی که سیاست تضمین قیمت برای آن اجرا می‌شود، افزایش پیدا می‌کند.

سیاست تثبیت قیمت‌ها:

در این نوع سیاست، دولت قیمت محصول را پایین‌تر از قیمت تعادلی بازار تعیین می کند که این امر منجر به ایجاد (Q^s) . و مقدار عرضه کاهش می یابد (Q^d)اضافه تقاضا در بازار می‌شود (از روی نمودار مقدار تقاضا افزایش همچنین بخشی از تولیدکنندگان محصول از بازار خارج می شوند، درآمد تولیدکنندگان نیز کاهش می یابد و بازار سیاه ایجاد می شود.

شکل(II)

نکته: زمانی که اضافه تقاضا در بازار وجود دارد، کافی است مقدار عرضه محدود را در همان سطح، با قیمت منحنی تقاضا تعیین کنیم که قیمت بدست آمده همان قیمت بازار سیاه است (P_d).

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

در سیاست تضمین قیمت، تولیدکننده مازاد عرضه دارد و در سیاست تثبیت قیمت، مصرف کننده با عرضه کم از سوی تولیدکننده مواجه است و اضافه تقاضا وجود دارد لذا برای حل این مشکل دولت از یارانه ها استفاده می کند.

ـ برای از بین بردن اضافه عرضه در وضعیت تضمین قیمت کافی است به مصرف کننده یارانه بدهیم تا منحنی تقاضایش آنقدر به طرف راست جابجا شود تا اضافه عرضه بوجود آمده ازبین برود. (خط d' در شکل (I))

ـ برای از بین بردن اضافه تقاضا در اثر اجرای سیاست تثبیت قیمت کافی است به تولیدکننده آنقدر یارانه بدهیم تا منحنی عرضه اش به طرف راست جابجا شده و نقطه تعادل جدید در سطحی باشد که اضافه تقاضا از بین برود (خط s'در شکل (II))

مالیات ها:

دولت ها به دو شکل مالیات را اخذ می کنند:

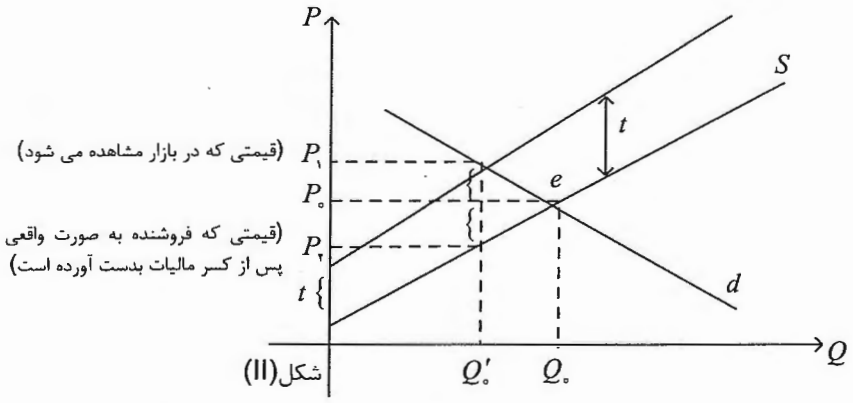
۱ـ به ازاء هر واحد کالا، مالیات اخذ می شود که به مالیات بر واحد کالا معروف است.

۲ـ به ازاء یک ارزش معینی از کالای تولید شده، مالیات اخذ می گردد.

مالیات بر واحد کالا:

چنانچه دولت بر هر واحد از کالای تولید شده، مالیات اخذ کند به آن مالیات بر هر واحد کالا گفته می شود. چنانچه بر هر واحد از کالا به اندازه t ریال مالیات وضع شود منحنی عرضه دقیقاً به اندازه t ریال به سمت چپ و بالا حرکت می کند.

P_0قیمت تعادلی قبل از اخذ مالیات بر واحد کالاست (یعنی قیمتی که فروشنده رضایت به فروش کالای خود با این قیمت و مصرف‌کننده رضایت به خرید کالا با این قیمت دارد) حال وقتی منحنی عرضه براساس مالیات بر واحد کالا به اندازه t به طرف چپ و بالا حرکت می‌کند داریم:

شکل(II)

آن مقداری که از P_0 تا P_1 افزایش یافته است، بخشی از مالیات پرداختی بر واحد کالاست که مصرف کننده به ازاء افزایش قیمت کالای خریداری‌شده پرداخت می‌کند (مربوط به مصرف‌کننده است) و آن مقداری که از P_0 تا P_2 کاهش یافته است بخشی از مالیات پرداختی بر واحد کالاست که تولید کننده به ازاء کاهش قیمت کالای فروخته شده خود می پردازد.

اثر مالیات بر واحد کالا روی تابع عرضه $Q^s = a + b\left(P_x - t\right)$ درآمد مالیاتی دولت $= Q \times t$

در اینجا Q_0'

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

چنانچه منحنی تقاضا کاملاً عمودی یا منحنی عرضه کاملاً افقی باشد تمام بار مالیاتی را باید مصرف کننده تحمل کند (بپردازد) [مانندکالاهای بسیار ضروری که منحنی تقاضای آنها عمودی است] و بلعکس اگر منحنی عرضه کالا کاملاً عمودی یا منحنی تقاضا کاملاً افقی باشد تمام بار مالیاتی را باید تولیدکننده تحمل کند.

مثال: منحنی عرضه و تقاضا در بازار به شکل زیر است اگر بر هر واحد فروش یا عرضه ۲۰ واحد مالیات اخذ شود مقدار تعادلی چقدر کاهش یافت؟

$Q = ۱۰۰ + ۱۰۰P \quad , \quad Q = ۱۱۰۰ - ۱۰۰P$

نقطه تعادلی فعلی : $-۱۰۰ + ۱۰۰P = ۱۱۰۰ - ۱۰۰P \rightarrow P_۰ = ۶ \Rightarrow Q_۰ = ۵۰۰$

تابع عرضه جدید با احتساب مالیات بر واحد کالا : $Q = -۱۰۰ + ۱۰۰(P - ۲) = -۳۰۰ + ۱۰۰P$

$$\rightarrow \text{نقطه تعادلی جدید} \begin{cases} -۳۰۰ + ۱۰۰P = Q^s \\ \underline{Q^s = Q^d} \; P_۱ = V \Rightarrow Q'_۰ = ۴۰۰ \\ ۱۱۰۰ - ۱۰۰P = Q^d \end{cases}$$

نکته: اگر تابع تقاضا را به صورت منحنی P بر حسب Q بدهند باید تابع تقاضا را به صورت Q بر حسب P مرتب کنیم و همینطور تابع عرضه را. به عبارتی برای اینکه تابع عرضه جدید را به خاطر اعمال مالیات بخواهیم بدست آوریم، حتماً باید تابع عرضه Q بر حسب P باشد.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir
www.SEBA.ir

کشش ها:

کشش در معنی یعنی عکس العمل یا حساسیت یک متغیر نسبت به متغیر دیگر، به عبارتی دیگر در صورت تغییرات یک متغییر نسبت به متغییر دیگر.

مثلاً اگر قیمت بنزین یک مقدار مشخصی افزایش پیدا کند، میدانیم که طبق قانون تقاضا، تقاضا کاهش می‌یابد. حال با افزایش قیمت: ۱ـ آیا به اندازه افزایش قیمت تقاضا کاهش پیدا می کند؟۲ـ آیا کمتر کاهش پیدا می کند؟ ۳ـ آیا به نسبت بیشتری کاهش پیدا می کند؟

در مجموع چهار کشش اصلی در اقتصاد خرد بررسی می شود که عبارتند از: کشش قیمتی تقاضا، کشش درآمدی تقاضا، کشش قیمتی عرضه و کشش های متقاطع (کشش ارتباطی)

کشش قیمتی تقاضا:

در این نوع کشش بررسی می کنیم که اگر قیمت به اندازه یک درصد افزایش پیدا کند، مقدار تقاضا چند درصد کاهش می یابد.

$$E^d = -\frac{\%\Delta Q_x^d}{\%\Delta P_x}$$

درصد تغییرات مقدار تقاضا / درصد تغییرات قیمت

علامت منفی به خاطر رابطه معکوس تقاضا و قیمت است.

اگر
- $|E_d| > 1 \rightarrow$ کالا با کشش است
- $|E^d| = 1 \rightarrow$ کالا با کشش واحد است
- $|E^d| < 1 \rightarrow$ کالا بی کشش واحد است

چنانچه کشش قیمتی تقاضا صفر شود $(E^d = 0)$ یعنی به ازاء هر تغییر قیمت، تغییرات تقاضا صفر است. اصطلاحاً گفته می شود کالا کاملاً بی‌کشش است (کالاهای ضروری از این دسته‌اند). بین شیب منحنی تقاضا و کشش قیمتی تقاضا رابطه عکس وجود دارد. مثلاً کالاهای ضروری دارای منحنی تقاضا با شیب بینهایت می‌باشد و کشش این کالاها، صفر است. بطور کلی کشش قیمتی تقاضا از روابط زیر بدست می‌آید که براساس اطلاعات و داده‌های موجود از فرمول مربوطه استفاده می شود.

$$E^d = -\frac{\%\Delta Q_x^d}{\%\Delta P_x} \overset{1}{=} \frac{\Delta Q}{\Delta P} \times \frac{P}{Q} \overset{2}{=} \frac{dQ}{dP} \times \frac{P}{Q} \overset{3}{}$$

از رابطه اول، وقتی که درصد تغییر است داده های مسأله باشند استفاده می شود. از رابطه ۲ وقتی داده های تقاضا و قیمت بصورت جدول داده شده باشند و از رابطه ۳ وقتی استفاده می شود که نامعادله تقاضا را داشته باشیم.

مثالی برای محاسبه کشش قیمتی تقاضا براساس جدول تقاضا:

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ـ فرض کنید جدول تقاضای کالای X به شکل مقابل باشد.

چنانچه قیمت از ۶ به ۸ افزایش یابد کشش قیمتی تقاضا را محاسبه کنید؟

$$\rightarrow E=\frac{۲-۴}{۸-۶}\times\frac{۶}{۴}=-\frac{۶}{۴}$$

کشش از ۶ به ۸ $E^d=-\frac{\Delta Q}{\Delta P}\times\frac{P_۱}{Q_۱}=\frac{Q_۲-Q_۱}{P_۲-P_۱}\times\frac{P_۱}{Q_۱}$

Q_x	P_x
۰	۱۰
۲	۸
۴	۶
۶	۴
۸	۲
۱۰	۰

نکته: چنانچه کشش قیمتی تقاضا را در یک دامنه ای یا یک کمانی یا یک فاصله ای بخواهیم حساب کنیم کافی است به جای قیمت و مقدار از میانگین آنها استفاده کنیم. بطور مثال اگر در مسأله قبل گفته می شد که مقدار کشش را در فاصله ۶ تا ۸ محاسبه کنید رابطه به شکل زیر تبدیل می شود.

$$=\frac{Q_۲-Q_۱}{P_۲-P_۱}\times\frac{\frac{P_۱+P_۲}{۲}}{\frac{Q_۱+Q_۲}{۲}}=\frac{Q_۲-Q_۱}{P_۲-P_۱}\times\frac{P_۲+P_۱}{Q_۲+Q_۱}$$

توجه: در مسأله فوق اگر از ۸ به ۶ بخواهیم کشش را حساب کنیم مقدار کشش معکوس خواهد شد (پس از محاسبه برابر $-\frac{۴}{۶}$ میشود) که همانطور که ملاحظه می کنیم قدر مطلق آن از یک کوچکتر می باشد. لذا توجه داشته باشیم که یک کالا ممکن است در یک محدوده قیمتی با کشش باشد و در یک محدوده قیمتی دیگر عکس آن بی کشش.

مثالی برای محاسبه کشش قیمتی تقاضا از طریق معادله تقاضا:

ـ اگر تابع تقاضا به شکل $Q^d=۱۰-۲P_x$ باشد کشش را در نقطه $Q=۴$ محاسبه کنید؟

$P=۴$ باجایگذاری در رابطه $Q=۲$ همچنین از روی تابع تقاضا $\frac{dQ}{dP}=-۲\Rightarrow E^d=-۲\times\frac{۴}{۲}=-۴$

ـ در مثال قبل به ازاء چه مقداری، کشش برابر با ۱ـ می شود.

$Q^d=۵$ باجایگذاری در تابع تقاضا $\rightarrow P_x=۲/۵$ $-۱=-۲\left(\frac{P_x}{۱۰-۲P_x}\right)$ $E^d=-۱$

ـ عوامل مؤثر بر کشش قیمتی تقاضا:

a) تعداد جانشین های هر کالا: هرچه تعداد جانشین های یک کالا بیشتر و بهتر باشد، کشش قیمتی تقاضا بیشتر خواهد بود چون ممکن است به ازاء مقدار بسیار کم تغییر است افزایش قیمت، تغییرات تقاضای آن کالا به شدت کاهش پیدا کند (چون کالا جایگزین دارد)

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

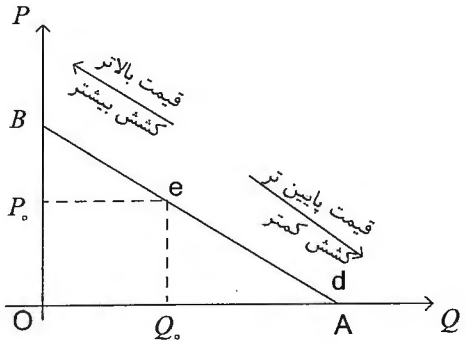
b) ـ سهم کالا در بودجه خانوار: هر چه سهم یک کالا در بودجه خانوار بیشتر باشد، کشش قیمتی تقاضا بیشتراست.

c) ـ قیمت: بطور معمول کشش قیمتی تقاضا در قیمت های بالاتر نسبت به قیمت های پائین تر بشتر است (عکس العمل مصرف کننده نسبت به کالاهای گرانتر بیشتر است)

d) ـ زمان یا دوره زمانی: معمولاً در دوره زمانی بلند مدت یا طولانی به دلیل امکان واکنش و تغییر رفتار مصرف کننده، کشش بیشتر می شود (عکس العمل مصرف کننده نسبت به مصرف کالای مذکور بیشتر می شود)

ـ محاسبه کشش قیمتی تقاضا به روش هندسی (از روی نمودار تقاضا):

کشش در نقطه Q_0 $=\frac{\overline{AQ_0}}{\overline{OQ_0}}=\frac{\overline{OP_0}}{\overline{P_0B}}$

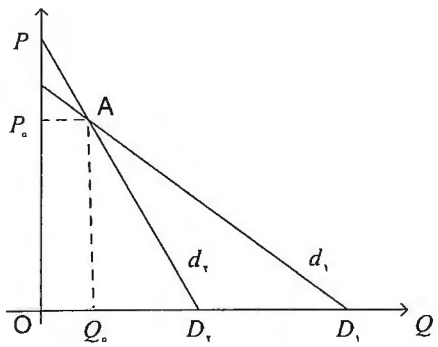
برای محاسبه کشش قیمتی کافی است به ازاء مقدار مشخص، فاصله سمت راست به فاصله است چپ تقسیم کنیم.

$Q_0 = OQ_0$ $\qquad P_0 = eQ_0$ $\qquad$ فرمول کشش :اثبات فرمول $\frac{dQ}{dp}\times\frac{P}{Q}$

فرمول کشش براساس رابطه تابع تقاضا می باشد. یعنی وقتی تابع ما Q بر حسب P باشد چون ما در شکل و نمودار P بر حسب Q داریم لذا شیب ما برابر خواهد بود با:

$$\frac{dP}{dQ}=\frac{1}{\frac{eQ_0}{AQ_0}}=\frac{AQ_0}{eQ_0} \quad \text{معکوس} \quad \frac{dQ}{dP} \quad \xrightarrow[\text{شده در فرمول کشش}]{\text{باجایگذاری مقادیر حاصل}} \quad \text{کشش} = \frac{AQ_0}{eQ_0}\times\frac{eQ_0}{OQ_0}=\frac{AQ_0}{OQ_0}$$

چنانچه کشش قیمتی تقاضا به ازاء قیمت مشخص بخواهیم محاسبه کنیم کافی است فاصله قسمت پائین را به فاصله قسمت بالا تقسیم کنیم.

مثال: دو تابع تقاضای d_1, d_2 مطابق شکل روبرو است، کشش دو نقطه A

الف) برای هر دو برابر است $\qquad$ ب) کشش d_1 بیشتر از d_2 است

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ج) کشش d_1 کمتر d_2 از است　　د) قابل مقایسه نیستند

کشش d_1 بیشتر از d_2 است $\Rightarrow$ مخرج کسرها یکی است و $D_1Q_0 > D_2Q_0$ چون

نکته: دقیقاً در نقطه وسط منحنی تقاضا، کشش قیمتی تقاضا برابر با یک می باشد. لذا برای حل تست هایی که گفته می شود مقدار قیمت یا تقاضا چقدر باشد تا کشش برابر یک باشد کافی است حداکثر مقدار تقاضا (به ازاء $P=0$) یا حداکثر مقدار قیمت (به ازاء $Q=0$) را بدست آورده و بر دو تقسیم کنیم.

نکته: چنانچه برروی منحنی تقاضا در هر نقطه ای، کشش برابر واحد میشود، شکل منحنی تقاضا، هزلولی قائم خواهد بود و فرم کلی آن به شکل زیر است.

$$Q=\frac{A}{P} \xrightarrow{cte} \Rightarrow \text{کشش در همه نقاط} = 1$$

اگر فرم کلی منحنی تقاضا به شکل $Q=\frac{A}{P^{\alpha}}$ باشد، کشش در تمام نقاط برابر توان $P(\alpha)$ خواهد بود.

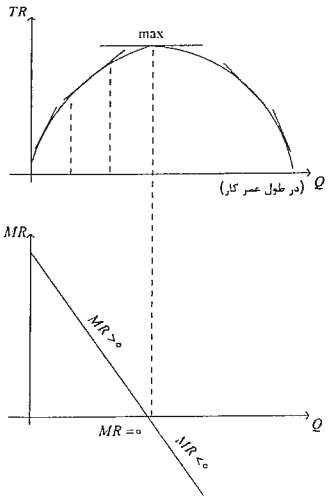
«رابطه کشش قیمتی تقاضا، درآمد کل و درآمد نهایی و قیمت کالا»

الف) درآمد کل عبارت است از قیمت مزبور مقدار فروش که به تعبیری دیگر همان مخارج مصرف کننده می باشد.

$$TR = P \times Q$$

ب) درآمد نهایی: درآمد حاصل از فروش آخرین واحد کالاست به عبارتی آخرین واحد کالای فروش رفته چه درآمدی بر درآمد ما افزوده است که برابر است با تغییرات درآمد کل به تغییرات فروش $MR=\frac{\Delta TR}{\Delta Q}=\frac{dTR}{dQ}$

با توجه به رابطه فوق، شیب خط مماس بر منحنی TR بر حسب Q برابر با MR است در دوره هر یک کالا یا به عبارتی تولید یک کالا (مثلاً کوشی های Nokia با مدل خاص)

چون کالا در ابتدا به خاطر جدید بودنش تقاضای زیادی دارد، لذا فروش بیشتری داریم و درآمد کل حاصل از تولید آن کالا رو به افزایش است. زمانی می رسد که مصرف آن کالا در اوج خود می باشد که در آن زمان درآمد حداکثر است ولی با گذشت زمان بدلیل جایگزین شدن کالای جدیدتر و بهتر، تقاضا برای کالای مورد نظر کاهش یافته. بنابراین فروش نیز کاهش می یابد که در پی آن درآمد کل تا رسیدن به مرز صفر در مورد آن کالا کاهش می یابد. (توضیح نمودار TR).

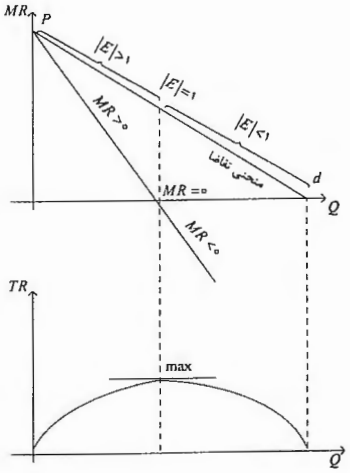
www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

با توجه به اینکه شیب مماس بر منحنی TR برابر با MR می باشد و همانطور که از روی نمودار ملاحظه می شود شیب خطوط مماس همواره در حال کاهش است و نتایج زیر حاصل می شود.

با توجه به نمودار فوق
$$\begin{cases} TR \uparrow \rightarrow MR > 0 \\ TR = \max \rightarrow MR = 0 \\ TR \downarrow \rightarrow MR < 0 \end{cases}$$

رابطه بین MR، کشش قیمتی تقاضا و قیمت به صورت زیر می باشد: $MR = P\left(1 - \frac{1}{|E|}\right)$

حال با توجه به فرمول فوق داریم
$$\begin{cases} |E| > 1 \rightarrow \text{چنانچه کالابا کشش باشد} _____ MR > 0, TR \uparrow \\ |E| = 1 \rightarrow \text{چنانچه کالا باکشش واحد باشد} _____ MR = 0, TR = \max \\ |E| < 1 \rightarrow \text{چنانچه کالا بی کشش باشد} _____ MR < 0, TR \downarrow \end{cases}$$

مثال: فرض کنید تابع TR به شکل مقابل باشد. $TR = 10Q - Q^2$

الف) به ازاء چه مقداری TR حداکثر می شود.

ب) به ازاء چه مقداری کشش برابر واحد خواهد بود؟

ج) به ازاء چه مقداری درآمد نهایی صفر می شود.

د) به ازاء چه مقداری کشش بزرگتر از واحد خواهد بود.

ر) به ازاء چه مقدار درآمد نهایی منفی خواهد شد.

توجه: تمامی گزینه های با حل گزینه الف مربوط هستند و با توجه به نمودار فوق حل می شوند. وقتی منحنی (الف) TR، حداکثر می شود که شیب خط مماس بر منحنی (MR) برابر صفر باشد لذا از رباطه TR مشتق گرفته و برابر صفر قرار می دهیم. $TR' = 10 - 2Q = 0 \rightarrow Q = 5$

حال می خواهیم بررسی کنیم چنانچه محصول یک عرضه کننده دارای کشش قیمتی تقاضای بزرگتر از یک باشد برای آنکه بخواهد فروش خود را بیشتر کند چه تغییراتی را باید در قیمت ایجاد کند (علت بوجود آمدن برخی حراجی ها)

- چنانچه کالا با کشش باشد برای آنکه بخواهیم فروش کل را افزایش دهیم کافی است قیمت را کاهش دهیم، زیرا با کاهش قیمت، فرش میزان بیشتری افزایش می یابد (چون کالا با کشش است لذا طبق تعریف کشش، درصد

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تغییرات Q به درصد تغییرات قیمت بیشتر است و درآمد برابر است با $TR = P \times Q$. حال با کاهش Q،P به میزان بیشتری افزایش می یابد. لذا در نهایت درآمد کل افزایش می یابد و بلعکس در صورت افزایش قیمت، درآمد کاهش می یابد.

ـ اگر کالا بی کشش باشد (کالاهای ضروری) برای آنکه بخواهیم درآمد کل افزایش یابد کافی است قیمت محصول را افزایش دهیم. چرا که افزایش قیمت بیش از کاهش مقدار فروش است.

ـ کالاهایی که با تغییرات قیمت، مخارج ثابت دارند. کالای با کشش واحد می باشد چون وقتی کالا کشش برابر یک دارد. لذا به ازاء تغییرات قیمت به همان اندازه تغییرات تقاضا خواهیم داشت لذا در کل $TR = P \times Q$ ثابت می ماند.

نکته: برای کالاهای بی دوام مانند بنزین (کالاهایی که خیلی زود مصرف می شوند)، کشش قیمتی تقاضا در بلند مدت بیشتر از کوتاه مدت است [در کوتاه مدت بر فرض اگر قیمت بنزین بالا رود مصرف کننده مجبور به خرید آن است و نمی تواند جانشینی برای آن انتخاب کند ولی با گذشت زمان وسیله نقلیه خود را عوض می کند با یک ماشین با مصرف کنند یا سوخت جایگزین انتخاب می کند یعنی در دازمدت عکس العمل نشان می دهد]ولی برای کالاهای بادوام، کشش قیمتی تقاضا در کوتاه مدت بیشتر از بلند مدت است (مانند اتومبیل)

ـ محاسبه درآمد از روی منحنی تقاضا:

مثال: چنانچه تابع تقاضا به شکل زیر باشد حداکثر درآمد را محاسب کنید؟

$$Q = ۵ - \frac{۱}{۲}P_x$$

$TR = P.Q$ جایگذاری $(۱۰ - ۲Q) \times Q$ داریم $P_x = ۱۰ - ۲Q$ از روی تابع تقاضا

$\rightarrow TR = ۱۰Q - ۲Q^۲$; که TR ماکزیمم است وقتی $\frac{dTR}{dQ} = TR' = ۰$

$\Rightarrow TR' = ۱۰ - ۴Q = ۰ \rightarrow Q = ۲/۵$ باجایگذاری در تابع تقاضا $P = ۵$

$\Rightarrow TR_{max} = ۵ \times ۲/۵ = ۱۲/۵$

یادآوری: در این نقطه $MR = ۰$ و کشش برابر یک می باشد.

کشش درآمدی تقاضا:

تمام روابط مربوط به کشش قیمتی تقاضا، در مورد این بحث نیز بکار می رود. لذا در این نوع کشش با درصد تغییرات تقاضا را نسبت به درصد تغییرات درآمد می بینیم.

$$e^I = \frac{\%\Delta Q^d}{\%\Delta I} = \frac{\Delta Q^d}{\Delta I} \times \frac{I}{Q} = \frac{dQ}{dI} \times \frac{I}{Q}$$

کالا لوکس است $\Rightarrow e^I > ۱$

کالا ضروری است $\Rightarrow ۰ < e^I < ۱$

اگر
- $e^I > ۰ \rightarrow$ کالا نرمال است(مادی یامعمولی)
- $e^I = ۰ \rightarrow$ کالا مستقل از درآمد است
- $e^I < ۰ \rightarrow$ کالا پست است.

توجه: از روی کشش درآمدی تقاضا، پی به نوع کالا می بریم. همانطور که می دانیم، منحنی درآمد برحسب تقاضا، منحنی انگل نام دارد که در صفحات قبل در مورد شکل این منحنی توضیح داده شده است. منحنی انگل برای

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

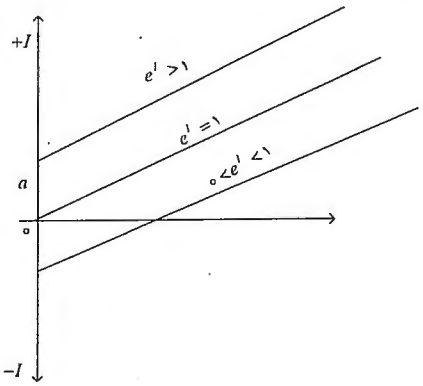
کالاهای عادی به شکل $Q = a + bI$ و برای کالاهای مستقل از درآمد $Q = Cte$ و برای کالاهای پست به فرم کلی $Q = a - bI$ می باشد.

سؤال: چنانچه معادله انگل به شکل زیر باشد، مقدار کشش درآمدی را در سطح I=۱۰ بدست آورید.

$$Q = ۳ - \frac{۱}{۲}I \xrightarrow{\text{با استفاده از رابطه}} I = ۶ + ۲Q \qquad I = ۱۰ \Rightarrow Q = ۲$$

$$\text{کشش} = \frac{dQ}{dI} \times \frac{I}{Q} \quad , \quad \frac{dQ}{dI} \times \frac{۱}{۲} \Rightarrow \qquad \text{کشش} = \frac{۱}{۲} \times \frac{۱۰}{۲} = ۲/۵$$

نکته: اگر منحنی انگل برای کالاهای معمولی (ماده) منحنی عمودی مثبت را قطع کند، کشش درآمدی تقاضا بزرگتر از یک است (کالا لوکس است). اگر از مبداء مختصات بگذرد کشش برابر یک می باشد (نمی توان گفت که کالا لوکس است یا ضروری) و اگر منحنی عمودی منحنی را قطع کند، کشش تقاضا بین صفر تا یک خواهد بود. به عبارتی دیگر، اگر منحنی انگل خطی باشد و از مبداء بگذرد کشش درآمدی در همه نقاط آن برابر یک خواهد بود و اگر منحنی انگل محور افقی را قطع کند. کشش درآمدی تقاضا برابر با بین صفر تا یک خواهد بود و اگر منحنی عمودی را قطع کند. کشش بزرگتر از یک خواهد بود (از این موضوع برای حل تست استفاده می شود)

مثال: در توابع زیر نوع کالا را مشخص کنید.

الف) $Q = ۱۰ + ۲I$ ب) $I = ۱۰ + ۲Q$

ج) $Q = ۱۰ + ۰I$ د) $I = ۱۰ + ۲Q$

الف) $I = -۵ + \frac{۱}{۲}Q \rightarrow$ کالاعادی است $\underline{\quad Q = ۰ \quad}$ (محور عمودی منفی را قطع می کند) عرض از مبدأ آن منفی است(پایه عبارتی) $\rightarrow ۰ < eI < I \Rightarrow$ کالاضروری است

ب) $I = ۱۰ + ۲Q$ $\underline{\quad Q = ۰ \quad}$ (محورعمودی مثبت راقطع می کند) $e^I > ۱ \Rightarrow$ کالا لوکس است

ج) $Q = ۱۰۰۰I$ یعنی $I = \frac{۱}{۱۰۰۰}Q$ $\underline{\quad Q = ۰ \quad}$ (عرض از مبدأصفراست(منحنی از مبدأمختصات می گذرد) $e^I = ۱ \Rightarrow$ کالا عادی است

د) $I = ۱۰ - ۲Q \Rightarrow$ چون شیب Q منفی است لذا کالا پست است

نکته: در مورد توابع کلی $Q = aI^b$ توان b نشان دهنده نوع کالا خواهد بود. اگر توان b مثبت باشد کالا نرمال و لوکس است. اگر توان برابر یک باشد، کشش برابر یک و کالا نرمال است و اگر توان بین صفر و یک باشد کشش بین صفر و یک خواهد بود و کالا نرمال و ضروری است. اگر توان برابر صفر باشد کشش برابر صفر بوده و کالا

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مستقل از درآمد است (در اینجور مواقع چون I به توان صفر برابر یک می شود لذا از نوشتن آن خودداری می کنند) و بالاخره اگر توان منفی باشد کالا پست می باشد.

کشش متقاطع تقاضا یا کشش ارتباطی تقاضا:

یعنی با افزایش درصدی از قیمت کالای y، در تقاضای کالای x چند درصد تغییرات حاصل می شود.

حال اگر
- $e^{x,y} > 0 \rightarrow$ کالاها جانشین یکدیگرند.
- $e^{x,y} = 0 \rightarrow$ کالاها مستقل از یکدیگرند.
- $e^{x,y} < 0 \rightarrow$ کالاها مکمل یکدیگرند.

این کشش ارتباط بین دو کالا را نشان می دهد

نکته:

ـ هرچه کشش متقاطع مثبت و بزرگتر باشد دو کالا جانشین های قوی تری برای یکدیگرند.

ـ توجه داشته باشید که رابطه کشش را برای هر عاملی که می تواند بر روی تقاضا تأثیرگذار باشد می تواند بکار برد.

مثال: اگر شما مدیر یک شرکت تصویری باشید و می دانید کشش تبلیغات تقاضا برای محصول شما ۱۵٪ باشد به منظور دستیابی به افزایش ۱۰٪ تقاضا چه مقدار باید تبلیغات را افزایش دهیم؟

$$e^T = \frac{\%\Delta Q^d}{\%\Delta T} \rightarrow ۰/۱۵ = \frac{۰/۱}{\%\Delta T} \rightarrow \%\Delta T = \frac{۱۰}{۱۵} = ۶۶/۷\%$$

کشش قیمتی عرضه:

می دانیم که بین قیمت کالا و عرضه همیشه رابطه مستقیم دارد. لذا به غیراز حالت های استثناء همیشه منحنی عرضه صعودی است حال داریم:

$$e^S = \frac{\%\Delta Q_x^s}{\%\Delta P_x} = \frac{\Delta Q^s}{\Delta P_x} \times \frac{P}{Q} = \frac{dQ}{dP} \times \frac{P}{Q}$$

حال اگر
- $e^S > ۱ \rightarrow$ کالا با کشش است. (منحنی عرضه محور Y های مثبت را قطع می کند)
- $e^S < ۱ \rightarrow$ کالابی کشش است. (منحنی عرضه محورعمودی منفی را قطع می کند)
- $e^S = ۰ \rightarrow$ کالا کاملاً بی کشش است. (منحنی عرضه عمودی است)
- $e^S = ۱ \rightarrow$ کالا باکشش واحد است. (منحنی عرضه از مبدأ مختصات می گذرد)
- $e^S = \infty \rightarrow$ کالا کاملاً بی کشش است. (منحنی عرضه افقی است)

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

نظریه رفتار تولید کننده

ما در این نظریه به دنبال این هستیم که تولیدکننده چه مقدار عوامل تولید (نیروی کار و سرمایه) باید استخدام کند که با این عوامل تولید بتواند حداکثر محصول را تولید کند و در نتیجه آن به سود حداکثر برسد. لذا باید بتواند محاسبه کنند که چه مقدار سرمایه، نیروی کار و ... استخدام کند تا تولید و در نهایت سود را به حداکثر برساند به عبارتی دیگر در نظریه رفتار تولیدکننده به دنبال این هستیم تا محاسبه نمائیم که تولیدکننده چگونه باید بودجه محدود خود را صرف استخدام نیروی کار و سرمایه کند تا بتواند به حداکثر تولید دست یابد که براساس آن تولید قادر باشد بیشترین سودآوری را کسب نماید. بطور کلی تولید در دوره کوتاه مدت و دوره بلند مدت بررسی می شود.

تولیددردوره کوتاه مدت: در این دوره حداقل یکی از عوامل تولیدثابت است یعنی نتوان میزان آنراتغییر داد.

دوره بلند مدت: در این دوره همه عوامل تولید متغییرند یعنی همه آنها را میتوان تغییر داد.

فرض کنیم کل تولید یک کارخانه را با فرض دو عامل تولید نیروی کار و سرمایه به شکل زیر نمایش دهیم.

$$Q=f(L,K)=T_P$$

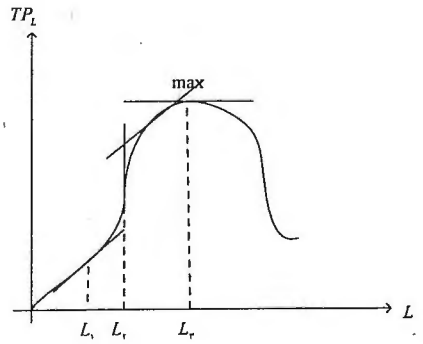
این رابطه مقدار تولید را با میزان بکارگیری عوامل تولید با توجه به سطح معینی از تکنولوژی نشان می دهد.

به عبارتی تابع تولید، تابعی است که رابطه بین مقدار عوامل تولید و مقدار محصول تولید شده را با فرض ثابت بودن سطح تکنولوژی نشان می دهد. در دوره کوتاه مدت، حداقل یکی از نهاده ه ای تولید ثابت می باشد و نمی توان تغییراتی در عامل تولید ثابت ایجاد کرد. در دوره زمانی بلند مدت امکان تغییر تمام عوامل تولید وجود دارد.

تولید در دوره کوتاه مدت:

در این دوره فرض می کنیم L متغییر و K ثابت است لذا در این دوره کل تولید به عامل L بستگی دارد.

$Q=TP_L=$ تولید کل

فرم کلی کلی منحنی تولید کل بصورت شکل مقابل می باشد.

در مفهوم دیگر AP_L و MP_L هستند که در این بحث بکار می روند.

AP_L تولیدمتوسط نیروی کاراست، به عبارتی به طور متوسط هر کارگر چقدر تولید داشته است $AP_L=\frac{Q}{L}$

MP_L تولید نهایی نیروی کار است بین آخرین واحد نیروی کار چقدر تولید کل اضافه کرده است.

WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مثلاً مطابق جدول ربرو اگر دو کارگر داشته باشیم تولید کل برابر ۴۰ است و وقتی یک کارگر استخدام می کنیم تولید کل به ۸۰ می رسد یعنی با اضافه کردن یک کارگر ۴۰ واحد به تولید کل افزوده شده است. پس MP_Lبرابر ۴۰ است. در بالا MP_L کارگر چهارم برابر ۱۰ است.

L	۱	۲	۳	۴
TP_L	۱۰	۴۰	۸۰	۹۰
MP_L	-	۳۰	۴۰	۱۰

لذا MP_Lهر کارگر بسیار مهم است و برابر آن در کشورهای توسعه یافته دستمزد پرداخت می گردد.

$$MP_L = \frac{\Delta Q}{\Delta L} \quad \text{یا} \quad = \frac{dTP_L}{\Delta L} \quad \text{یا} \quad = \frac{dTP_L}{\Delta L}$$

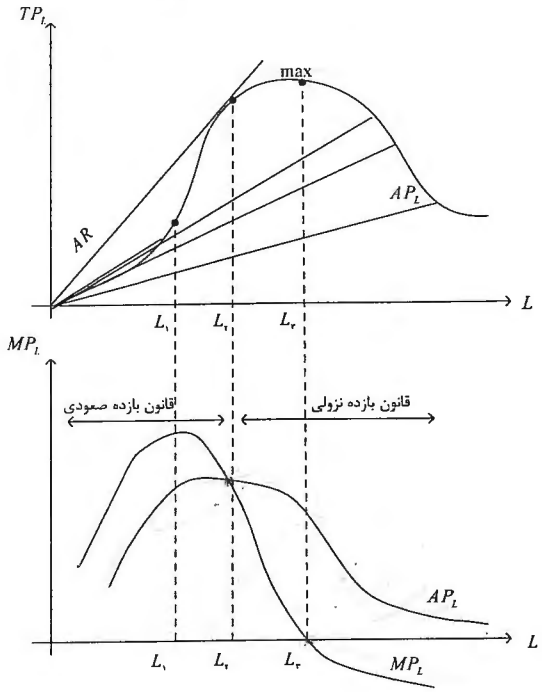
شیب خط مماس در هر نقطه بر روی منحنی TP_Lمقدار MP_L را نشان می دهد. همانطور که از روی منحنی TP_L مشخص است از ابتدا با استخدام بیشتر نیروی کار تولید کل با نرخ فزاینده ای در حال افزایش است (شیب به صورت فزاینده در ابتدا افزایش می یابد تا به نقطه عطف می رسد. در این نقطه شیب به حداکثر می رسد و منحنی تغییر انحناء می دهد. از این نقطه به بعد تولید کل با نرخ کاهنده ای در حال افزایش است تا در نقطه اوج $(\max)$به حداکثر خود می رسد که در اینجا شیب خط مماس بر آن برابر صفر است و از آنجا به بعد شیب منفی می شود لذا با توجه به نمودار TP_L ، منحنی MP_L را رسم می کنیم.

(این نمودار در صفحه بعد نمایش داده شده است)

اگر خطی از روی مبداء مختصات به هر نقطه روی منحنی TP_L رسم کنیم خط AP_L بدست می آید همانطور که مشاهده می شود تا جایی که خط با مماس بر منحنی بر هم منطبق می شوند (نقطه L_2)، AP_Lبه صورت صعودی افزایش می یابد و از آن نقطه به بعد شیب خط AP_L در حال کاهش است و بصورت نزولی کاهش می یابد.

نکات بدست آمده از روی نمودار:

WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱ـ در نقطه $TP_L = \max \rightarrow MP_L = 0$

۲ـ در نقطه $AP_L \rightarrow AP_L = MP_L$

۳ـ وقتیصعودی $AP_L \uparrow \rightarrow MP_L > AP_L$ و MP_L هم صعودی و هم نزولی است.

۴ـ بعد از نقطه $AP_L \downarrow \rightarrow MP_L > MP_L$

تعریف تولید متوسط: تولید متوسط یک عامل برابر است با تولید کل تقسیم بر مقدار عامل بکار رفته در تولید آن، به عبارت بهتر تولید متوسط بیان می کند که هر کارگر بطور میانگین چه مقدار تولید داشته است.

تعریف تولید نهایی: تولید آخرین واحد عامل تولید است و نشان می دهد که آخرین واحد عامل استخدام شده چه مقدار به تولید کل اضافه می کند. در دوره کوتاه مدت اگر در هر واحد زمان مقدار یکی از عوامل را افزایش داده و سایر منابع را ثابت فرض کنیم تولید نهایی تا مدتی افزایش می یابد (تولید کل در ابتدا با نرخ فزاینده افزایش می یابد. [تا نقطه عطف]) ولی از مرحله بعد تولید نهایی کاهش می یابد اما مثبت است (تولید کل با نرخ کاهنده افزایش می یابد [بین نقطه عطف و نقطه ماکزیمم] و بالاخره اگر باز هم استخدام عامل تولید بیشتر شود تولید نهایی منفی می شود (از نقطه ماکزیمم به بعد تولید کل کاهش می یابد لذا تغییرات تولید به تغییرات عامل استخدام شده منفی و کمتر خواهد بود)

نکات مهم:

a. جایی که تولید حداکثر می شود، MP_L صفر است.

b. جایی که AP_L به حداکثر می رسد، اولاً با AP_L برابر است و دوماً MP_L درحال نزول یا کاهش است.

c. زمانی که AP_L در حال صعود است اولاً است $MP_L > AP_L$ و ثانیاً MP_L می تواند صعودی یا نزولی باشد (تا نقطه عطف منحنی TP_L صعودی و از نقطه عطف تا $AP_{L\max}$ نزولی است)

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

d. در سطحی از استخدام که AP_L شروع به نزول می کند، قانون بازده نزولی شروع می شود.

e. زمانی که AP_L نزول می کند همواره $AP_L > MP_L$

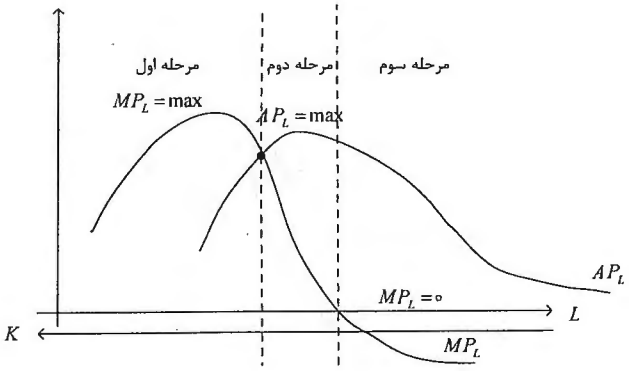
f. زمانی که MP_L مثبت است، TP_L در حال افزایش است.

g. AP_L هیچگاه منفی نمی شود.

h. نقطه حداکثر MP_L نسبت به نقطه حداکثر AP_L در سطح استخدام کمتری بدست می آید $L_1 < L_2$.

مراحل تولید:

تولید سه مرحله دارد:

مرحله اول تولید دقیقاً از ابتدای شروع تولید است تا جایی AP_L که حداکثر می شود.

مرحله دوم دقیقاً از نقطه حداکثر AP_L شروع و تا $MP_L = 0$ ادامه دارد.

مرحله سوم از $MP_L = 0$ به بعد شروع می شود.

در مرحله تولید AP_L در حال صعود است یعنی استخدام نیروی کار نباید متوقف شود چون هرچه نیروی کار بیشتر استخدام می کنیم بطور متوسط تولید بیشتری بدست می آید. لذا در این مرحله باید استخدام بیشتری شکل بگیرد (به عبارتی ما در این مرحله کمبود نیرو داریم) که بتوانیم از حداکثر ظرفیت خود برای تولید استفاده کنیم.

مرحله دوم معروف به مرحله اقتصادی تولید است. چون در این مرحله همچنان تولید رو به افزایش است، در این مرحله هم MP_L و هم AP_L نزولی و مثبت است. در این مرحله تولید شکل می گیرد و ما به حداکثر ظرفیت خود براب تولید رسیده ایم.

مرحله سوم به مرحله ورود ممنوع معروف می باشد چون MP_L منفی است و با استخدام نیروی جدید نه تنها به تولید کل اضافه نمی شود بلکه تولید کاهش می یابد لذا باید عوامل کار با تولید نهایی کمتر را اخراج کنیم.

در مرحله اول تولید اولاً $MP_L > AP_L$ استو AP_L در حال صعود است. در این مرحله تولید نخواهیم داشت زیرا هرچه به نیروی کار اضافه می شود متوسط تولید بالاتر خواهد رفت و ما باید استخدام را تا جایی که تولید حداکثر گردد ادامه دهیم. در این مرحله کمبود نیرو داریم و باید ظرفیت خود را برای تولید حداکثر و سودآوری بیشتر، با استخدام بیشتر نیروی کار، افزایش دهیم.

در مرحله دوم $AP_L \geq MP_L$ است. هر دو نزولی هستند اما مثبت می باشند. این مرحله، مرحله اقتصادی تولید است و تولید شکل می گیرد.

WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

در مرحله سوم $MP_L <$ ۰است و TP_L در حال کاهش است، لذا استخدام بیشتر نیروی کار حتی در صورتیکه دستمزد هم صفر باشد به ضرر تولید و در نتیجه تولیدکننده خواهد بود. در این مرحله تراکم بیش از حد نیروی کار وجود دارد.

نکته: معمولاً تقارن در تولید را می توان در کوتاه مدت نشان داد بطوریکه مرحله اول نیروی کار همان مرحله سوم برای عامل سرمایه است به عبارتی AP_K و MP_K عکس و قرینه AP_L و MP_L است.

می توان گفت در مرحله اول تولید برای نیروی کار، تراکم نیروی کار کم می باشد اما در همین مرحله تراکم سرمایه زیاد است و در مرحله سوم نیز تراکم نیروی کار زیاد اما تراکم سرمایه کم است.

مرحله دوم که مرحله بهینه است تراکم سرمایه نیروی کار صرفه اقتصادی برای تولید دارد. حال می خواهیم ببینیم که در کدام قسمت از مرحله دوم، تولید کنیم؟

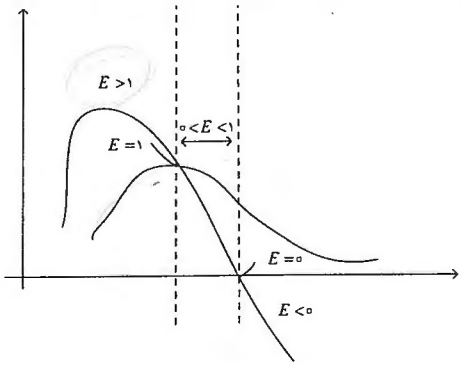
ـ اگر نیروی کار مجانی باشد در نقطه انتهایی مرحله دوم تولید می کنیم $(MP_L = ۰)$ و اگر دستمزد نیروی کار خیلی بالا باشد در نقطه ابتدایی مرحله دوم تولید خواهیم کرد $(AP_L = M\ ax)$. البته در نقاط بین این دو نقطه نیز می توان تولید داشت.

کشش عوامل تولید:

همانطور که می دانیم کشش درصد تغییرات یک متغییر نسبت به تغییرات دیگر است لذا در مورد کشش نیروی کار داریم اگر یک درصد نیروی کار بیشتر استخدام شود چند درصد به تولید کل اضافه می شود و بلعکس پس داریم:

کشش تولیدی نیروی کار $EQ_L = \frac{\%\Delta Q}{\%\Delta L} = \frac{\Delta Q}{\Delta L} \times \frac{L}{Q} \xrightarrow{\text{باجایگذاری}} MP_L \times \frac{۱}{AP_L} = \frac{MP_L}{AP_L}$

- در مرحله اول: $MP_L > AP_L \Rightarrow EQ_L > ۱$
- در مرحله دوم:
  - $AP_L = \max MP_L = AP_L \; EQ = ۱$
  - کشش در بین این دو نقطه $MP_L < AP_L \; ۰ < EQ_L < ۱$
  - $MP_L = ۰ \Rightarrow EQ_L = ۰$
- در مرحله سوم: $MP_L < ۰ \Rightarrow EQ_L < ۰$

به عبارت کلی، کشش عوامل تولید عبارت است از درصد تغییر در تولید کل تقسیم بر درصد تغییر عامل تولید متغییر.

توجه: یادمان باشد برای محاسبه کشش همیشه نمودار مربوط را نصب کنیم و براساس نمودار و فرمول در مورد کشش بحث کنیم.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تولید در دوره بلند مدت:

می دانیم که در این دوره، همه عوامل تولید متغییر می باشند و لذا می توان این دوره را به عنوان افق برنامه ریزی نام نهاد. اولین مبحث در این رابطه بازدهی نسبت به مقیاس است.

تابع تولید به شکل $Q=F(L,K)$ است. اگر هر دو عامل تولید را λ برابر کنیم و تولید بیش از λ برابر شود گفته می شود بازدهی نسبت به مقیاس صعودی یا فزاینده است. اگر تولید دقیقاً λ برابر شود بازدهی نسبت به مقیاس ثابت است و اگر تولید کمتر از λ برابر افزایش پیدا کند اصطلاحاً گفته می شود بازدهی نسبت به مقیاس نزولی یا کاهنده است.

در اقتصاد توابع متعددی برای تولید وجود دارد که معروف ترین آنها معروف به تابع «کاب واگلاس» به فرم $Q=AL^{\alpha}K^{\beta}$ می باشد.

اگر
- $\alpha,\beta>1\Rightarrow$ بازده صعودی نسبت به مقیاس است.
- $\alpha,\beta=0\Rightarrow$ بازده نسبت به مقیاس ثابت است.
- $\alpha,\beta<1\Rightarrow$ بازده نسبت به مقیاس نزولی است.

مثال: بازدهی نسبت به مقیاس در تابع تولید زیر به چه شکلی است؟

$$Q_1=KL-0/8K^2-0/3L^2$$

همه عوامل را λ برابر می کنیم.

$$Q_2=(K\lambda)(L\lambda)-0/8(K\lambda)^2-0/3(L\lambda)^2=\lambda^2\left(KL-0/8K^2-0/3L^2\right)=\lambda^2Q_1$$

همانطور که می بینیم تولید λ^2 برابر می شود. در نتیجه بازده نسبت به مقیاس صعودی

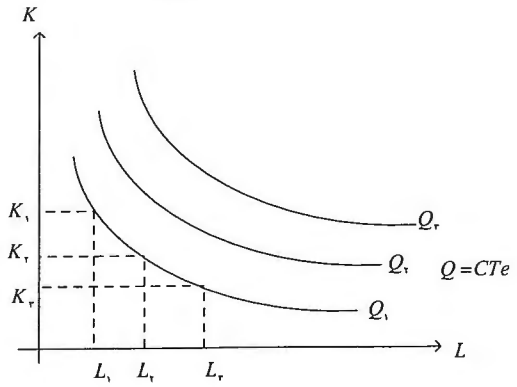
نکته: قانون بازده نزولی مربوط به دوره کوتاه مدت ولی بازدهی نسبت به مقیاس مربوط به دوره بلند مدت است. در دوره کوتاه مدت با وجود حداقل یک عامل تولید ثابت ابتدا بازدهی صعودی و سپس نزولی می شد اما در بلند مدت کلیه عوامل تولید متغییر می باشند. در وضعیت بازدهی ثابت نسبت به مقیاس اگر یکی از عوامل تولید برابر شود تولید کمتر از برابر افزایش خواهد یافت (چون فقط یکی از عوامل λ برابر شده است).

می توانیم تولید را در دوره بلند مدت با توجه به دو عامل تولید K,L بر روی منحنی بی تفاوتی (منحنی های هم مقداری تولید یا منحنی های تولید یکسان) نمایش دهیم.

روی هر منحنی ترکیبات مختلفی از L,K وجود دارد که به ازاء این ترکیبات مختلف تولید کل ثابت است. این منحنی ها نزولی هستند و نسبت به مبداء مختصات محدب هستند. این منحنی ها هیچگاه همدیگر را قطع نمی کنند و هر منحنی مربوط به یک تولید مشخص و ثابت است.

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تعریف: به منحنی های بی تفاوتی تولید، مکان هندسی ترکیبات مختلفی از L, K است که می توان با آنها تولید کل یکسانی بدست آورد.

منحنی های بی تفاوتی تولید دارای ویژگیهای ذیل می باشند:

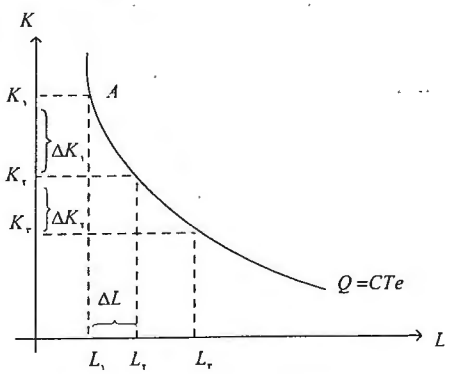
هرچه از مبداء مختصات دورتر می شویم تولید کل افزایش می یابد. منحنی های بی تفاوتی بالاتر تولید کل بیشتری نشان می دهند. این منحنی ها هرگز همدیگر را قطع نمی کنند. این منحنی ها نزولی هستند و می توان گفت علت نزولی بودن آنها این است که اگر بخواهیم برای یک تولید کل مشخص و ثابت از L بیشتری استفاده کنیم مجبوریم از K کمتری استفاده کنیم.

و بالاخره منحنی های بی تفاوتی تولید نسبت به مبدأ مختصات محدب هستند، علت تحدب منحنی ها به نرخ نهایی فنی جانشینی L برای (بجای) K بستگی دارد.

$$MRTS_{L,K} = \left|\frac{-\Delta K}{\Delta L}\right| = \frac{MP_L}{MP_K}$$

صورت و مخرج کسر داخل قدرمطلق را در یک ΔQ ضرب کردیم و نتیجه روبرو حاصل شد.

(علامت منحنی در رابطه فوق به خاطر رابطه معکوس L, K می باشد با افزایش L, K در حال کاهش است)

فرض کنیم در ترکیب نقطه A هستیم و به اندازه K_0, L_0 از عامل تولید استفاده می کنیم. تصمیم می گیریم یک واحد از (L_1) بیشتر استفاده کنیم لذا مجبوریم یک مقدار K از دست بدهیم. بار دوم باز یک واحد L را افزایش می دهیم، همانطور که ملاحظه می شود K کاهش می یابد ولی اینبار تغییرات K، کمتر است و همینطور که هر واحد از L بیشتری استفاده می کنیم تغییرات کاهش K کمتر خواهدشد، و علت تحدب منحنی بدین دلیل می باشد.

نکته: $MRTS'_{L,K}$ همان شیب منحنی بی تفاوتی تولید است، با افزایش استخدام بیشتر از L، شیب در حال کاهش است.

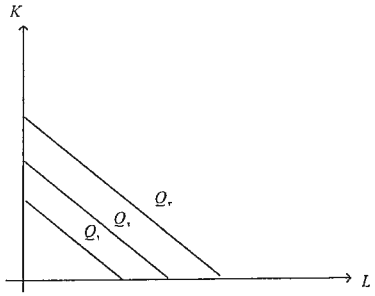
www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار

نرخ نهایی جانشینی فنی نیروی کار به جای سرمایه بدین معنی است که برای استخدام یک واحد نیروی کار حاضریم چه مقدار سرمایه را از دست بدهیم تا بروی همان منحنی بی تفاوتی تولید باقی بمانیم به عبارتی در محاسبه $MRTS'_{L,K}$ یا بلعکس حتماً باید تولید کل ثابت باشد.

ـ انواع مختلف منحنی های بی تفاوتی تولید:

اگر عامل تولید کاملاً (بصورت مطلق) جانشین هم باشند منحنی های بی تفاوتی تولید خطوط مستقیم بوده و فرم کلی تابع تولید آنها به شکل $Q = \alpha L + \beta K$ می باشد. همانطور که ملاحظه می شود در این توابع با توجه به تعریف، $MRTS'_{L,K}$ یک عدد ثابت می باشد.

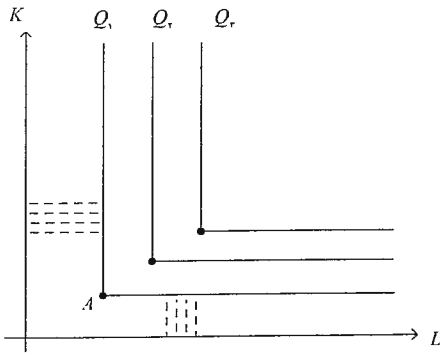

مثال: اگر نرخ جانشینی فنی عددی ثابت باشد آنگاه نهاده نیروی کار و سرمایه قابل جانشین..... و منحنی هم مقداری تولید ..... است.

الف) نبوده ـ یک زوایه قائم　　ب) بوده ـ یک زاویه قائم

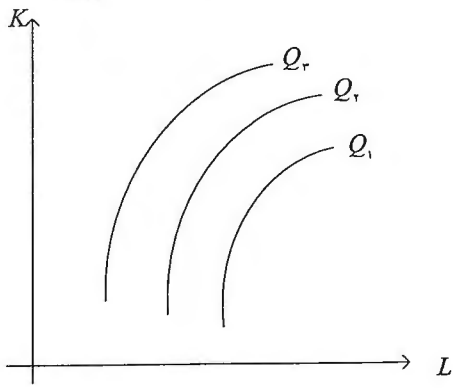
ج) نبوده ـ خطی مستقیم　　د) بوده ـ خطی مستقیم

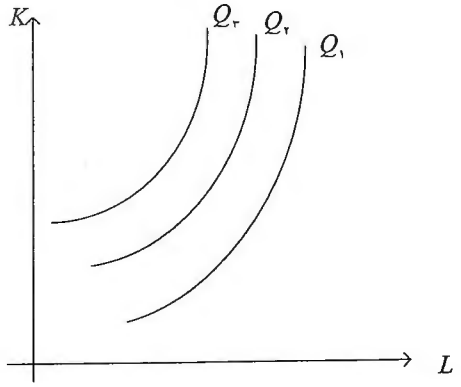
ـ اگر دو عامل تولید با یکدیگر مکمل باشند منحنی های بی تفاوتی تولید به شکل زاویه قائمه خواهندبود. در این منحنی ها همانطور که می بینیم اگر تنها یک عامل را به تنهایی زیاد و کم کنیم در مقدار تولید هیچ تغییری حاصل نمی شود. نیاز تولید در اینجا طوری است که از هر دو عامل باید همزمان استفاده کرد. بطوریکه اگر بخواهیم تولید افزایش یابد باید یک واحد L و همزمان یک واحد K افزایش پیدا کند. دقت شود که گوشه های زاویه قائمه در هر نمودار که بیانگر یک تولید مشخص است از کمترین نیروی کار و سرمایه استفاده شده است (نقطه A)

نکته: چنانچه منحنی ی تفاوتی تولید دارای شیب صعودی باشد حتماً یکی از عوامل تولید دارای تولید نهایی منفی است همانطور که می بینیم در شکل مقابل هر چه از L بیشتر استخدام می کنیم تولید کل کاهش می یابد لذا در این شکل نیوری کار دارای تولید نهایی منفی است. [در یک L ثابت هرچه عامل K را افزایش دهیم تولید بیشتر می شود ولی در یک K ثابت هر چه عامل L را افزایش دهیم تولید کاهش می یابد.]

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

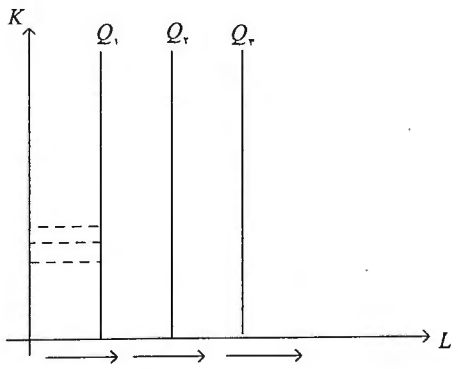

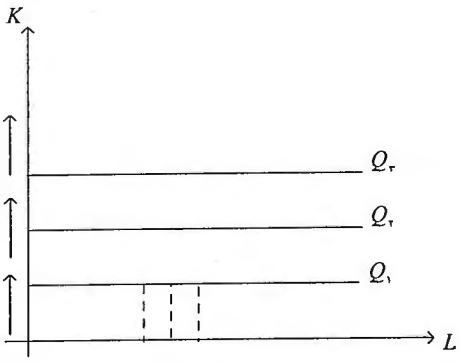

بطور کلی در این منحنی ها با توجه به جهت Q_1 تا Q_3 (از پایین به بالا یا بالا به پایین) عامل با تولید نهایی منفی مشخص می گردد.

اگر منحنی های هم مقداری تولید مطابق شکل مقابل باشد همانطور که می بینیم، عامل نیروی کار نقشی در تولید ندارند (با افزایش آن تولید ثابت است) و اگر بخواهیم تولید افزایش پیدا کند باید K بیشتری استخدام کنیم (نیروی کار نقشی در تغییر تولید ندارند) در این نمودار $MP_L = 0$

در نمودار شکل مقابل همانطور که مشاهده می شود سرمایه نقشی در افزایش تولید ندارد و فقط با افزایش نیروی کار تولید کل افزایش می یابد در این نمودار $MP_K = 0$ است.

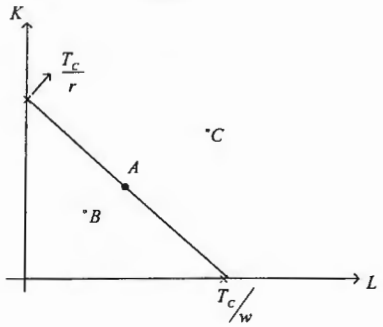
خط هزینه یکسان یا خط بودجه تولیدکننده:

تولیدکننده بودجه محدودی دارد که باید آنرا به استخدام K, L تخصیص دهد. فرض کنیم بودجه شکل تولیدکننده برابر T_C باشد. برای استخدام نیروی کار باید به آن دستمزد بدهیم و برای استخدام سرمایه باید ماشین آلات و ... اجاره یا خرید کنیم. پس خواهیم داشت:

$$\underbrace{T_C}_{\text{قیمت نیروی کار}} = \underbrace{WL}_{\text{قیمت سرمایه}} + rK \quad \text{یا} \quad \underbrace{P_L \times L + P_K \times K}_{\text{خط بودجه یا خط هزینه یکسان}}$$

حال اگر بخواهیم نمودار فوق را بر اساس K بر حسب L رسمی کنیم نمودار مقابل حاصل خواهد شد. در این نمودار عرضاز مبدأ محل تقاطع خط با نمودار افقی، نقاط سهمی می باشند. $K = \frac{T_C}{r} - \frac{W}{r} L$

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

اگر روی خط هزینه یکسان قرار بگیریم و ترکیبی از L,K را انتخاب کنیم بدین معنی است که تمام پولمان را هزینه کرده ایم. ترکیبات داخل خط هزینه، ترکیباتی هستند که به ازاء آنها همه T_Cهزینه نشده است (مانند نقطه B) و نقاط بیرون از خط ترکیباتی هستند که با T_C فعلی قابل دسترسی نیستند.

تعریف خط هزینه: مکان هندسی ترکیبات مختلفی از L,Kاست که بنگاه با صرف هزینه ای معین می تواند آنها را استخدام کند. حال می خواهیم بررسی کنیم که چه عواملی باعث جابجایی خط هزینه می شود؟

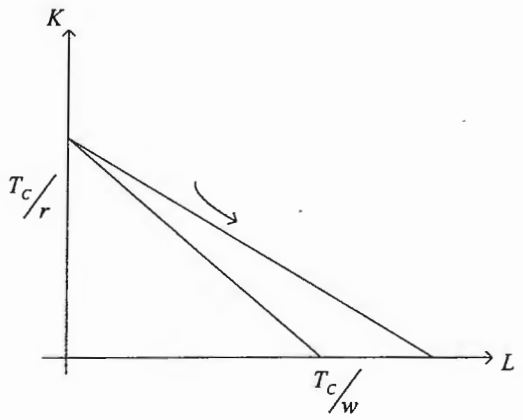
اگر نسبت به قبل T_Cتولیدکننده افزایش پیدا کند، خط هزینه یکسان با همان شیب به طرف راست و بطور موازی جابجا شده و اگر T_Cکاهش پیدا کندبه طرف چپ جابجا می گردد.

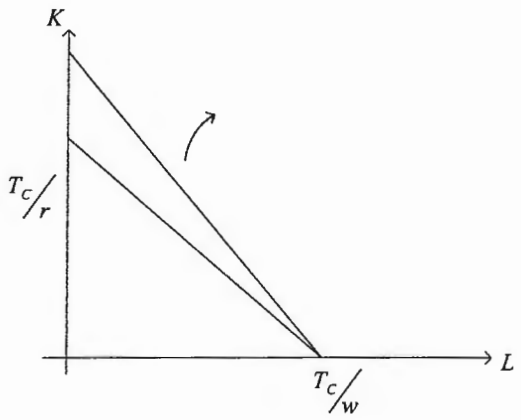
ـ اگر r,w به یک نسبت کاهش یابند (سرمایه و نیروی کار به یک نسبت ارزان شوند) خط هزینه به طرف راست و بطور موازی جابجا می شود و بلعکس (ای جابجایی از روی مقدار $\frac{t_C}{r}$ و $\frac{t_C}{w}$ نیز بطور واضح مشخص می شود)

ـ اگر T_C,r,w همگی به یک نسبت افزایش پیدا کنند، خط هزینه هیچ تغییری نمی کند و جابجا نمی شود.

ـ اگر فقط γکاهش پیدا کند مقدار $\frac{t_C}{r}$ افزایش پیدا کرده و منحنی به طور غیرموازی به طرف راست جابجا می شود (مطابق شکل) و بلعکس.

ـ اگر فقط wکاهش پیدا کند منحنی به طرف راست و بطور غیرموازی جابجا می شود. (مقدار $\frac{t_C}{w}$ افزایش می یابد) و بلعکس.

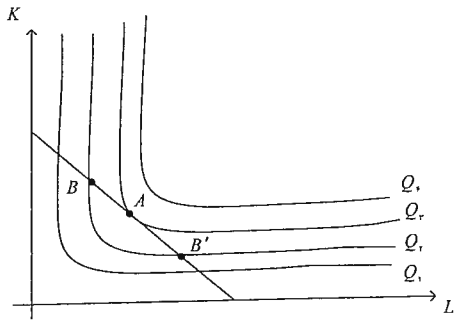

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

نقطه تعادل تولیدکننده:

همانطور که تاکنون بررسی کرده ایم تولیدکننده دارای یک بودجه محدود است. حال می خواهیم ببینیم این بودجه محدود و معین چه مقدار عامل تولید استخدام کنیم که تولید کل ماکزیم باشد.

بودجه مشخص ما درنمودار همان خط هزینه یکسان تولیدکننده است. همچنین بی نهایت تولید وجود دارد که منحنی های بی تفاوتی تولید نشانگر آنها می باشد. همانطور که در شکل می بینیم سه نقطه A و B و C چون روی خط هزینه می باشند دارای بودجه یکسان می باشند. ولی تولید متفاوت دارند و بیشترین تولید مربوط به نقطه A است. لذا جایی که بالاترین منحنی بی تفاوتی تولید مماس بر خط هزینه یکسان است و بهترین نقطه برای انتخاب در عامل تولید است. (با بودجه معین در دست داشته حداکثر تولید را در نقطه مماس خط هزینه با منحنی تولید داریم). لذا در نقطه تماس شیب خط هزینه با شیب خط مماس بر منحنی بی تفاوتی تولید برابر و یکی است پس داریم:

$$\frac{MP_L}{MP_K}=\frac{w}{r}\Rightarrow\frac{MP_L}{w}=\frac{MP_K}{r}$$

$MRTS_{L,K}$ □

از رابطه فوق شرط تعادل آن است که هر واحد پولی که صرف خرید L, K می کنیم باید تولید یکسان داشته باشد یعنی هر واحد خرجی که برای عامل L می کنیم تولیدی که بدست می آید برابر است با تولید نهایی حاصل از هر واحد خرجی که برای عامل K می کنیم.

از روی نمودار ۲ حالت ایجاد می شود.

$$\begin{cases} B & \text{در نقطه}: \dfrac{MP_L}{MP_K}>\dfrac{w}{r}\rightarrow\dfrac{MP_L}{w}>\dfrac{MP_K}{r} \\ B' & \text{در نقطه}: \dfrac{w}{r}>\dfrac{MP_L}{MP_K}\rightarrow\dfrac{MP_K}{r}>\dfrac{MP_L}{w} \end{cases}$$

۱- $\dfrac{MP_L}{MP_K}>\dfrac{w}{r}\leftarrow$ از عامل نیروی کار بیشتر استخدام گردد و از عامل سرمایه کمتر تا به تعادل برسیم (در نقطه A)

۲- $\dfrac{MP_L}{MP_K}<\dfrac{w}{r}\leftarrow$ استخدام عامل نیروی کار کاهش یابد و از عامل سرمایه بیشتر استخدام کنیم تا به حالت تعادل (نقطه A) برسیم

نقطه تعادل تولیدکننده به وضعیتی اطلاق می شود که تولیدکننده قادر است با توجه به هزینه پولی خود (بودجه) حداکثر استخدام از عوامل تولید را داشته و به ازاء آنها حداکثر محصول را تولید کند. شرط تعادل تولیدکننده این است

www.SIBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

که بالاترین منحنی بی تفاوتی تولید بر خط هزینه یکسان مماس شود یا به عبارت بهتر شیب منحنی بی تفاوتی تولید و خط هزینه یکسان با یکدیگر برابر شوند و در عین حال کل بودجه تولیدکننده نیز هزینه شود. لذا

در شرط اساسی در نقطه تعادل تولیدکننده

$$\begin{cases} \dfrac{MP_L}{MP_K}=\dfrac{w}{r} \\ \text{و} \\ T_C = wL \to rK \end{cases}$$

می توان گفت در نقطه تعادل تولیدکننده، هر ریال هزینه ای که صرف نیروی کار می شود با هر ریال هزینه ای که صرف خرید سرمایه می شود تولید نهایی یکسانی را ایجاد می کند.

مثال: فرض کنید $T_C = ۱۰۰$، قیمت نیروی کار برابر ۱ واحد و قیمت عامل سرمایه برابر ۲ واحد باشد، در نقطه تعادل تولید کننده چه مقدار از استخدام می بایست صورت بگیرد. در عین حال حداکثر مقدار تولید را نیز بدست آورید.

$$w = ۱ \, , \, r = ۲ \quad Q = ۱۰LK$$

$$\begin{cases} \dfrac{MP_L}{MP_K}=\dfrac{w}{r}=\dfrac{۱}{۲} \\ T_C = ۱۰۰ = ۱L + ۲K \to L + ۲K = ۱۰۰ \end{cases}$$

$$MP_L = \frac{dQ}{dL} = ۱۰K \quad , \quad MP_K = \frac{dQ}{dK} = ۱۰L$$

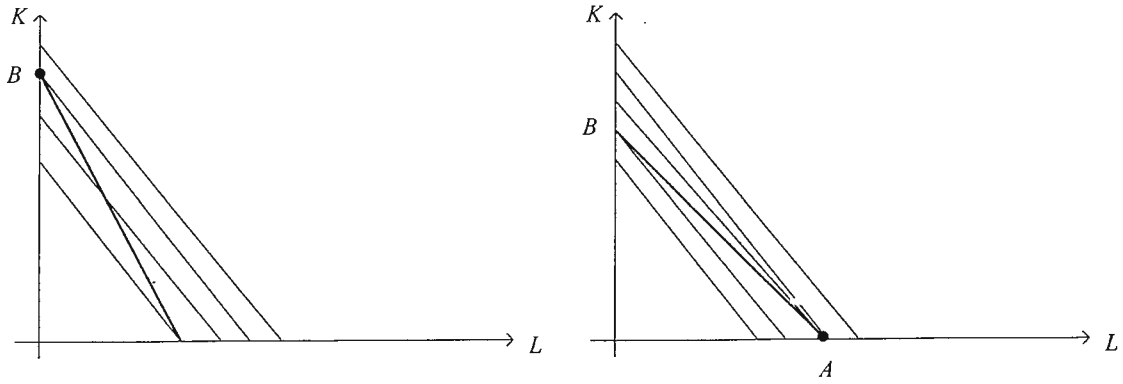
با جایگذاری از خط هزینه بدست آمده

$$\to \begin{cases} \dfrac{۱۰K}{۱۰L}=\dfrac{۱}{۲} \to L = ۲K \\ ۲K + ۲K = ۱۰۰ \to K = ۲۵ \, , \, L = ۵۰ \end{cases}$$

$$Q_{\max} = ۱۰ \times ۲۵ \times ۵۰ = ۱۲۵۰۰$$

چنانچه در عامل تولید کاملاً جانشین هم باشند از راه حل گوشه ای برای استخدام عامل تولید استفاده می کنیم بدین معنی که در نقطه تعادل تولیدکننده فقط از یک عامل تولید استخدام می شود. در این وضعیت اگر شیب منحنی بی تفاوتی تولید بیشتر از شیب خط هزینه یکسان تولیدکننده باشد فقط از عامل L استخدام می شود.

همانطور که می بینیم منحنی های بی تفاوتی تولید در چندین نقطه خط هزینه که هر نقطه روی آن دارای یک هزینه یکسان است را قطع می کند ولی در نقطه A منحنی تولید در بالاتر قرار دارد و تولید بیشتری را داریم. لذا نقطه تعادلی ما برای تولید حداکثر نقطه A می باشد.

و اگرشیب خط بودجه بیشتر از شیب منحنی بی تفاوتی تولید باشد فقط از عامل سرمایه استخدام می کنیم.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

هزینه ها

مباحث مربوط به تولید دارای نکاتی مشترک با هزینه ها می باشد. چون تولید و هزینه به هم وابسته اند و هر تولیدی هزینه دارد.

بررسی هزینه ها:
- کوتاه مدت: حداقل یکی از عوامل ثابت است.
- بلند مدت: در این دوره هیچ عامل ثابتی نداریم.

هزینه ها به دو دسته تقسیم می شوند:

۱ـ هزینه های آشکار (صریح): که به راحتی و وضوح قابل محاسبه هستند. که به دو دسته ثابت و متغییر تقسیم می شوند.

۲ـ هزینه های پنهان (ضمنی یا هزینه فرصت): هزینه مربوط به عوامل تولیدی که در مالکیت خود بنگاه است (مانند زمین و ...)

هزینه های آشکار به مخارج واقعی بنگاه مربوط می شود و با آن نهاده های مورد احتیاج خریداری می شوند. یعنی برای آنها پول پرداخت می شود. هزینه های ضمنی، هزینه نهاده هایی که مالکیت آنها متعلق به خود بنگاه است و برای آن پولی پرداخت نمی شود.

تعریف: هزینه هر کالا یا خدمتی از نظر علم اقتصاد، همه کالاها و خدماتی است که از دست می دهیم تا آن کالا یا خدمت را بدست آوریم که به هزینه فرصت از دست رفته (هزینه پنهان) معروف است. هزینه ها به دو دوره تقسیم می شود.

۱ـ دوره کوتاه مدت: مربوط به دوره ای از تولید است که حداقل یکی از عوامل تولید ثابت است.

۲ـ دوره بلند مدت: مربوط به دوره ای از تولید است که همه عوامل تولید متغییرند.

مثال: اگر شخصی ۱۰ هزار تومان پول خود را در تجارتی سرمایه گذاری می کند، هزینه فرصت آن کدام گزینه است؟

الف) ۱۰ هزار تومان

ب) بهترین بازدهی که ۱۰ هزارتومان در دیگر فعالیتها می تواند داشته باشد.

ج) سود ۱۰ هزار تومان

د) هیچکدام

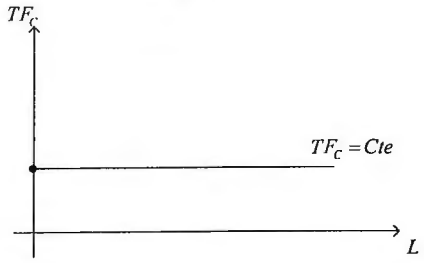
مثال: شخصی صبح جمعه بلیط یک سابقه فوتبال را ۲۰ هزارتومان خرید. بعداز ظهر بلیط را از او ۳۰ هزار تومان می خرند، هزینه فرصت تماشای مسابقه فوتبال برای این شخص چقدر است؟

جواب: اگر شخص به مسابقه فوتبال برود ۳۰ هزار تومان از دست می دهد و اگر نرود ۳۰ هزار تومات بدست می آورد پس هزینه فرصت تماشای فوتبال برای روی ۳۰ هزار تومان است، لازم به ذکر است هزینه فرصت بدست آوردن ۳۰ هزار تومان، محرومیت از تماشای فوتبال است.

هزینه های مربوط به دوره کوتاه مدت:

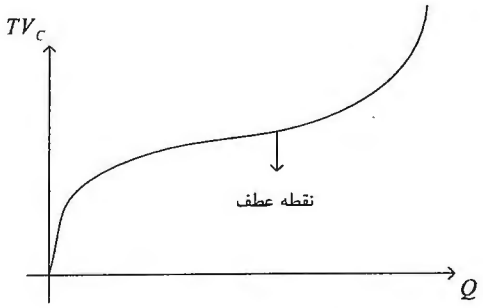
فرض می کنیم عامل سرمایه ثابت و نیروی کار متغییر باشد.

www.abcbourse.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

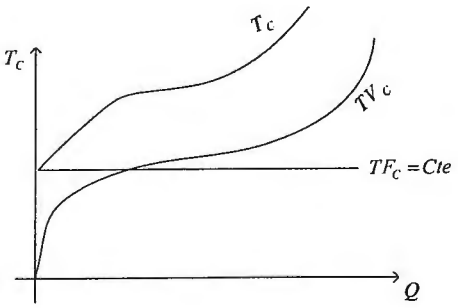

TF_C:هزینه های ثابت کل: هزینه هایی که هیچ ربطی به تولید ندارد. چه تولید صفر باشد و چه حداکثر، این هزینه ها وجود دارند، مانند هزینه های اجاره بنگاه، نگهبانی و ...

TV_C:هزینه های متغییر کل: این هزینه ها ارتباط مستقیم با تولید دارند (همان هزینه ای است که صرف خرید L, K می کنیم)

هرچه تولید بالاتر رود باید نهاده های تولید بیشتری استخدام کرد لذا این هزینه ها رابطه مستقیم با تولید دارند. در ابتدا هرچه تولید بیشتر سود منحنی با نرخ کاهنده ای افزایش می یابد تا به نقطه عطف منحنی می رسد پس از آن شروع به افزایش با نرخ فزاینده می کند.

هزینه کل: $T_C = TF_C + TV_C$

از مجموع دو هزینه متغییر کل و هزینه ثابت کل، هزینه کل بدست می آید لذا شکل منحنی همان شکل منحنی هزینه متغییر کل است که به اندازه عرض از مبدأ (TF_C) به طرف بالا منتقل شده است.

هزینه متوسط ثابت: $AF_C = \frac{TF_C}{Q}$

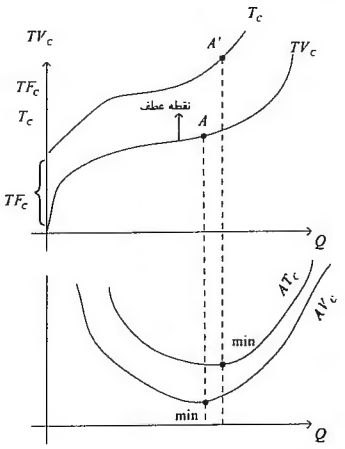
اگر هزینه ثابت کل را به مقدار کل تولید تقسیم کنیم هزینه متوسط ثابت حاصل می شود و بیانگر این است که هر واحد از تولید چه مقدار هزینه ثابت در برداشته است صورت کسر همیشه ثابت است. لذا با افزایش تولید با توجه به رابطه هزینه ها ی متوسط کاهش می یابد لذا دارای یک نمودار نزولی است.

هزینه متوسط متغییر: $AV_C = \frac{TV_C}{Q}$

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

همانطور که از رابطه فوق مشخص است شیب خط گذرا از مبداء مختصات و هر نقطه بر روی منحنی هزینه های متغییر کل برابر هزینه متوسط متغیر می باشد.

همانطورکه ملاحظه می شود شیب این خط تا نقطه A همواره در حال کاهش است و از این نقطه به بعد شیب افزایش می یابد. لذا نمودار هزینه متوسط تا نقطه A نزول می کند و پس از آن به مقدار حداقل خود رسیده و از آن نقطه به بعد صعودی می شود (مطابق شکل)

هزینه متغییر کل:

$$AT_C = \frac{T_C}{Q}$$

همانطورکه از رابطه داریم:

$$AT_C = \frac{T_C}{Q} = \frac{TF_C + TV_C}{Q} = AF_C + AV_C$$

همچنین با استفاده از خود رابطه مشخص می شود که شیب خط گذارا از مبداء مختصات و هر نقطه بر روی منحنی T_C برابر AT_C خواهد بود و طبق توضیحات قبلی نمودار آن به صورت فوق خواهد بود.

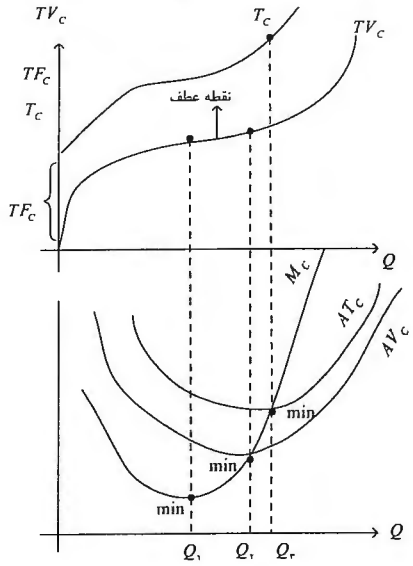
عملاً با تغییرات تولید ،فقط هزینه های متغییر تغییر می کند.

$$M_C = \frac{\Delta T_C}{\Delta Q} = \frac{\Delta TV_C}{\Delta Q} = \frac{dT_C}{dQ}$$

هزینه نهایی: اگر یک واحد تولید بیشتر صورت بگیرد چقدر به هزینه های کل اضافه می شود. با توجه به رابطه فوق، کافیست شیب خط مماس بر هر نقطه از نمودار T_C را بدست آوریم و آن شیب برابر M_C خواهد بود. در ابتدا شیب در حال کاهش است تا نقطه عطف و پس از آن با نرخ فزاینده ای، افزایش پیدا می کند. همانطور که می دانیم دو منحنی T_C و TV_C به موازی یکدیگر و به فاصله ثابت TF_C می باشند. لذا شیب مماس بر این دو منحنی در نقطه های متناظر با هم یکی است.با رسم نمودارهای بدست آمده به نتایج ذیل دست پیدا می کنیم.

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

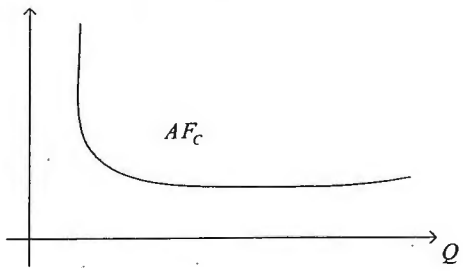
ـ منحنی هزینه متوسط متغییر همان شیب خط واصل از مبداء به هر نقطه بر روی TV_C است.

ـ شیب خط مماس بر هر نقطه روی منحنی T_C یا TV_C نشان دهنده MC است.

ـ نقطه حداقل منحنی MC در سطح تولید کمتری نسبت به حداقل AT_C و AV_C می باشد.

ـ منحنی TF_C همیشه موازی محور تولید است و AF_C نیز همیشه نزولی است زیرا زمانی که تولید افزایش می یابد همواره TF_C ثابت است.

ـ AF_C کاهش می یابد ولی صفر نمی شود. شکل آن هرلولی قائم است و هیچوقت محورها را قطع نمی کند.

ـ TV_C از مبداء مختصات می گذرد و تابع صعودی از مقدار تولید است. در ابتدا با افزایش تولید TV_C با نرخ کاهنده افزایش می یابد اما پس از مدتی نرخ رشد آن روندی فزاینده به خود می گیرد.

ـ T_C شکل کاملاً مشابه با TV_C دارد ولی به اندازه TF_C از آن بیشتر است. (T_Cو TV_C موازی هستند).

ـ فاصله AV_C و AT_C برابر با AF_C است و با افزایش تولید چون AF_C در حال کاهش است این فاصله کم می شود.

ـ نقطه حداقل تولید در AT_C در سطح تولید بزرگتری از حداقل AV_Cاست زیرا پس از نقطه حداقل AV_C، اگرچه AV_C در حال افزایش است، اما کاهش AF_C بیشتر از افزایش AV_C است.

ـ در نقطه حداقل AV_Cو AT_C، MCبا آنها برابر است و MC شیب صعودی دارد (نمودارهای AT_C و AV_C در این نقاط min با نمودار MCبرخورد دارند و این بدیهی است چون شیب خط مماس بر نمودارهای TV_C و T_C با شیب خط گذرا از مبداء مختصات و این نقاط با هم برابرند [خط مماس و خط واصل در این نقاط بر هم منطبق می شوند]).

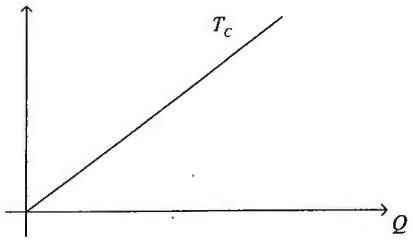
www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

- در سطحی از تولید که AV_Cدرحال کاهش است همواره از MCبزرگتر است. در این سطح تولید MC هم می تواند نزولی باشد هم صعودی.

- در سطحی از تولید که AT_Cدر حال کاهش است همواره از MC و AV_C بزرگتر است در این فاصله MC و AV_C می تواند نزولی یا صعودی باشند.

- اگر MC بزرگتر از AT_C باشد، MCدر حال افزایش است. همچنین زمانی که AT_Cو AV_Cصعودی می شوند از MCکوچکتر هستند.

مثال: چنانچه شکل منحنی T_C مطابق شکل مقابل باشد هزینه ها نسبت به یکدیگر چه وضعیتی دارند؟

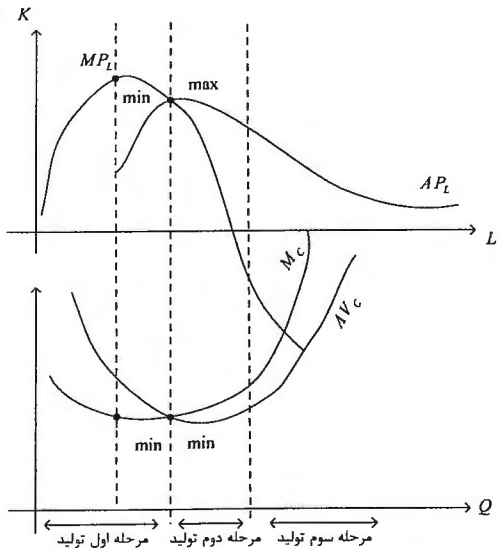

از روی نمودار چون T_C از مبداء مختصات می گذرد و عرض از مبداء صفر دارد، بنابراین $TF_C = 0$است. پس هزینه کل ما، همان هزینه های متغییر کل می باشد یعنی: $T_C = TV_C$

همچنین همانطور که ملاحظه می شود شیب خط واصل از هر نقطه روی نمودار T_Cو مبداء مختصات و خط مماس بر آن نقاط با هم برابر و مساوی شیب خط مستقیم T_Cمی باشد. پس: $MC = AT_C = AV_C$

«ارتباط بین تولید و هزینه هادر کوتاه مدت»

با رسم نمودار هزینه ها و تولید در دوره کوتاه مدت برای مراحل تولید نتایج زیر حاصل می شود.

مرحله اول تولید جایی است که AP_Lدر حال صعود پس AV_C در حال نزول است.

در مرحله دوم تولید AP_L و MP_Lنزولی اند پس MC و AV_C در حال صعودند.

شکل منحنی های هزینه در کوتاه مدت به شکل منحنی های تولید در کوتاه مدت بستگی دارد.

مثال: جدول زیر را در سطح تولید یک تا پنج حل کنید؟

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

Q	TF_C	TV_C	AT_C	AV_C	MC	T_C
۱	۶۰	۴۰	۱۰۰	۴۰	_	۱۰۰
۲	۶۰	۶۰	۶۰	۳۰	۲۰	۱۲۰
۳	۶۰	۹۰	۵۰	۳۰	۳۰	۱۵۰
۴	۶۰	۱۴۰	۵۰	۳۵	۵۰	۲۰۰
۵	۶۰	۲۰۰	۵۲	۴۰	۶۰	۲۶۰

نکته اول: چون هزینه های ثابت در تولید ثابت است $TF_C = CTV$ و تولید به آن بستگی ندارد، لذا در ستون TF_C همگی برابر ۶۰ می باشند.

نکته: دوم: برای محاسبه AT_C نیاز به AF_C یا T_C داریم لذا یک ستون دیگر برابر یکی از این مقادیر به جدول اضافه می کنیم که ما در اینجا ستون T_Cرا اضافه می کنیم.

حال براساس روباط موجود بین هزینه ها به حل جدول فوق می پردازیم. روابط به شرح ذیل می باشند.

$$AT_C = \frac{TC}{Q} = AV_C + AF_C \quad , \quad AV_C = \frac{TV_C}{Q}$$

$$MC = \frac{\Delta TC}{\Delta Q} \text{ یـــــا } = \frac{\Delta TV_C}{\Delta Q} \quad , T_C = TF_C + TV_C$$

مثال: چنانچه تابع هزینه بنگاهی به شکل $T_C = ۱۰ + ۲Q^۲ - ۳Q^۳$ باشد تابع هزینه متوسط متغییر را بدست آورید؟

$$TC = TF_C + TV_C \xrightarrow{\text{طبق رابطه فوق}} ۱۰ + ۲Q^۲ - ۳Q^۳ \qquad TFC = CT_V$$

$$\Rightarrow \begin{cases} TF_C = ۱۰ \\ TV_C = ۲Q^۲ - ۳Q^۳ \end{cases} , \quad AV_C = \frac{TV_C}{Q} = \frac{۲Q^۲ - ۳Q^۳}{Q} = ۲Q - ۳Q^۲$$

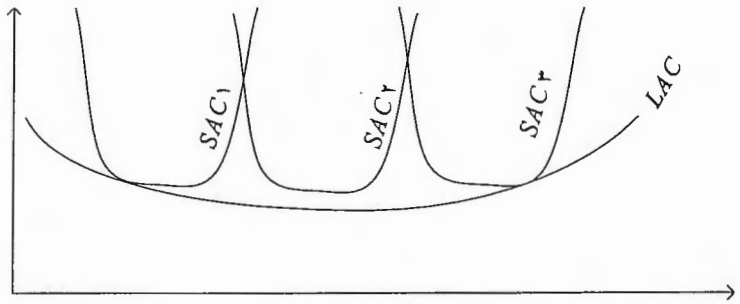
هزینه های مربوط به دوره بلند مدت:

همانطور که بیان شد شکل منحنی های هزینه در دوره کوتاه مدت به شکل منحنی های تولید بستگی دارد(AVC به APL و MPL MC). منحنی های هزینه کوتاه مدت با فرض ثابت بودن یک عامل تولید ترسیم شوند که فرض می کردیم عامل K برای ما ثابت باشد. در دوره بلند مدت عامل تولید ثابت نداریم.

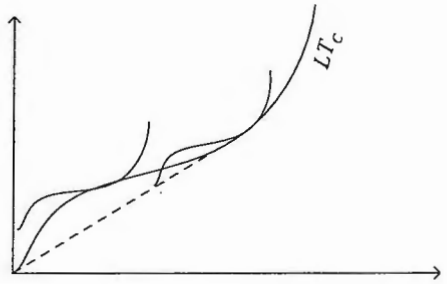
دوره بلند مدت را می توان به چندین دوره کوتاه مدت تقسیم نمود و در هر دوره کوتاه مدت بدست آمده این فرض را در نظر گرفت که عامل K مربوط به آن دوره در تمام طول دوره مربوطه، ثابت است (K هر دوره نسبت به دوره دیگر متفاوت است) به عبارتی دوره بلندمدت را می توان به چندین دوره یا واحد تولیدی تقسیم کرد که هر کدام ظرفیت تولید مخصوص به خود را دارند. ظرفیت تولیدی هر دوره همان هزینه های متوسط کوتاه مدت آن دوره است.

به منحنی که تمام منحنی هزینه های کوتاه مدت را پوشش می دهد، منحنی هزینه متوسط بلند مدت (LAC) می گویند.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

روی منحنی LAC بی نهایت نقطه می توان تعیین کرد که هر کدام خود یک ظرفیت تولید محسوب شده و شامل یک دوره کوتاه مدت هستند.

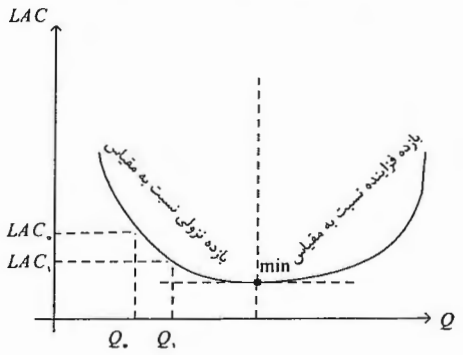

می توان گفت منحنیLTCهزینه کل بلند مدت نیز پوشش منحنی هایSTC (هزینه کل کوتاه مدت) است.

منحنی های هزینه متوسط کوتاه مدت را با SACو هزینه های متوسط بلند مدت را با LAC نشان می دهند. منحنی LAC پوشش منحنی های SAC است و لذا حداقل هزینه های متوسط کوتاه مدت را نشان می دهد وقتیکه از بهترین تشکیلات یا ظرفیت تولیدی استفاده کرده باشیم. بر روی همه نقاط LAC بهترین ترکیب از عوامل تولید انتخاب شده اند. لذا می توان گفت شرط تعادل تولید کننده $\left(\frac{MP_L}{MP_K}=\frac{w}{r}\right)$ در تمام نقاط روی منحنی LAC برقرار است.

به منحنی های هزینه بلندمدت، منحنی های برنامه ریزی یا منحنی های طراحی گفته می شود و به منحنی های هزینه کوتاه مدت. منحنی های عملیاتی گفته می شود. بنابر این بنگاه همیشه با هزینه های کوتاه مدت سر و کار دارد اما می توان گفت در بلند مدت برنامه ریزی می کند.

شکل منحنی های هزینه در بلند مدت به بازدهی نسبت به مقیاس بستگی دارد.

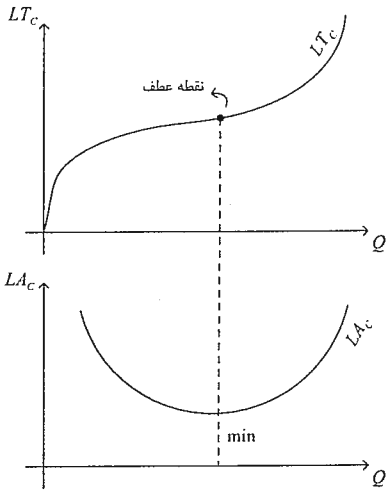
در دوره ای که LAC نزولی است، بازدهی فزاینده یا صرفه جویی نسبت به مقیاس داریم.

در دوره ای که LAC به حداقل می رسد بازدهی نسبت به مقیاس ثابت است و در دامنه ای که LAC صعودی است بازدهی نزولی نسبت به مقیاس یا عدم صرفه جویی نسبت به مقیاس داریم. دلیل نامگذاری صعودی یا نزولی بودن

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بازده در هر دوره به رابطه تولید با LAC مربوط می شود. مثلاً در دوره بازده ی فرایند نسبت به مقیاس همانطور که مشاهده می شود هرچه تولید افزایش می یابد، هزینه ها کاهش می یابد لذا ما صرفه جویی نسبت به مقیاس را داریم.به عبارتی در دامنه ای از تولید که بادزه صعودی نسبت به مقیاس داریم هرچه تولید افزایش یابد، هزینه های متوسط بلندمدت کاهش می یابد و زمانی که بازدهی نسبت به مقیاس نزولی است هرچه تولید افزایش می یابد هزینه های متوسط بلند مدت در حال افزایش است.

در دامنه ای از تولید که منحنی LAC نزولی است هزینه کل بلندمدت با نرخی کاهنده در حال افزایش است و در دامنه ای از تولید که LAC صعودی است، هزینه های کل بلند مدت با نرخی فزاینده در حال افزایش است (این نتیجه از روی شیب خطوط مماس بر منحنی هزینه کل بلندمدت حاصل می شود).

بنابر این در تابع کاب راگلاس نتایج زیر با توجه به مقادیر α و β بدست می آید.

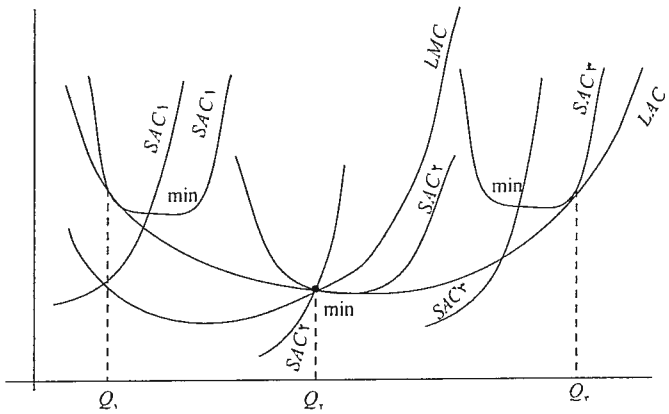
هزینه های بلند مدت		تولید بلند مدت
LAC نزولی است.	⟵	بازدهی نسبت به مقیاس صعودی
LAC افقی یا ثابت است (مینیمم)	⟵	بازدهی نسبت به مقیاس ثابت
LAC صعودی است.	⟵	بازدهی نسبت به مقیاس نزولی

اگر $\alpha+\beta>1$ ⟵ بازدهی نسبت به مقیاس صعودی

اگر $\alpha+\beta=1$ ⟵ بازدهی نسبت به مقیاس ثابت

اگر $\alpha+\beta<1$ ⟵ بازدهی نسبت به مقیاس نزولی

ارتباط هزینه های کوتاه مدت و هزینه های بلند مدت:

در نمودار فوق سه ظرفیت تولیدی کوتاه مدت و هزینه های بلند مدت نمایش داده شده اند.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

در بلند مدت مانند کوتاه مدت منحنی LMC از حداقل LAC می کنند. توجه شود در اینجا SAC یعنی همان منحنی Avc در کوتاه مدت است)

ـ هزینه های نهایی در بلندمدت (LMC)از حداقل LAC می گذرد. این قانون در کوتاه مدت و بلندمدت صادق است.

ـ در هر سطح تولید که هزینه متوسط کوتاه مدت و بلند مدت با یکدیگر برابرند (منحنی های SAC و LAC با هم مماس می شوند) در همان سطح از تولید، هزینه های نهایی کوتاه مدت و بلند مدت با هم برابرند.

ـ در نقطه حداقل LAC داریم:

ـ نقطه تماس SAC با LAC قبل از حداقل LAC در قسمت نزولی SAC می باشد و به همین ترتیب نقطه تماس SAC در دامنه صعودی SAC بعد از حداقلLAC می باشد.

ـ در حداقل LAC هزینه های متوسط و نهایی در کوتاه مدت و بلند مدت با یکدیگر برابرند.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

«تقسیم بندی بازارها»

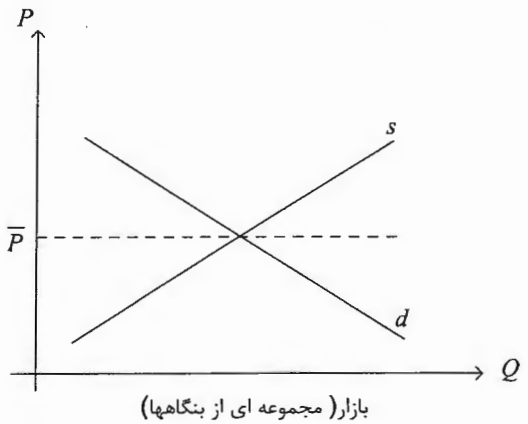
	یک	چند	زیاد
یک	انحصار خرید و فروش (انحصار مضاعف)	انحصار ناقص خرید	انحصار کامل خرید
چند	انحصار ناقص فروش	انحصار چند قطبی	انحصار چند قطبی خرید
زیاد	انحصار کامل فروش	رقابتی انحصاری	رقابت کامل

بسته به اینکه چه تعداد عرضه کننده و تقاضا کننده کالا وجود دارد بازارها به چند دسته مطابق جدول فوق تقسیم می شوند. مثلاً در بازار انحصار کامل خرید فقط یک خریدار تعداد زیادی فروشنده وجود دارد مانند شرکت دخانیات با وزارت نیرو که تنها خریدار تنباکو و برق هستند (البته در قالب خریدار) و در بازار انحصار کامل فروش فقط یک فروشنده و تعداد زیادی خریدار وجود دارد مانند شرکت دخانیات و وزارت نیرو در قالب عرضه کننده که تنها فروشنده تنباکو و برق هستند.

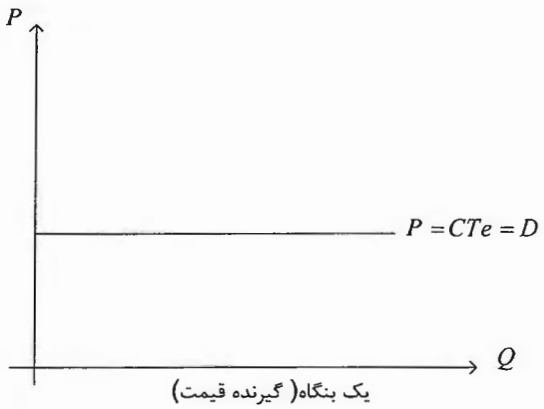
بازار رقابت کامل:

در این بازار تعداد عرضه کننده و تقاضا کننده کالا بسیار زیاد است بطوریکه هیچکدام از عرضه کنندگان و تقاضاکنندگان نمی توانند برروی قیمت اثر بگذارند (یک بنگاه عرضه کننده و یک تقاضاکننده اثری روی قیمت ندارند).

مثلاً پاساژ علاء الدین تهران که مرکز فروش انواع گوشی های تلفن می باشد یک بازار رقابتی کامل در این زمینه محسوب می شود. اگر یک فروشنده قیمت کالای خود را بالا ببرد، تقاضاکنندگان با توجه به تعداد زیاد فروشندگان از وی خرید نمی کنند و از بنگاههای دیگر خرید می کنند. همچنین یک تقاضاکننده نمی تواند به قیمت دلخواه خود گوشی مطلوب خود را خریداری کند چون در تمامی بنگاهها قیمت مشخص و ثابت است. این ویژگی باعث می شود منحنی تقاضا برای یک بنگاه یا یک مصرف کننده در بازار رقابت کامل کاملاً افقی باشد.

بازار(مجموعه ای از بنگاهها)

یک بنگاه(گیرنده قیمت)

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ـ تابع تقاضای بازار در رقابت کامل شیب منحنی دارد ولی تابع تقاضایی که برای یک بنگاه وجود دارد در قیمت تعادلی بازار افقی است (چون شیب صفر است لذا کشش قیمتی تقاضا برای یک بنگاه در بازار کامل برابر بی نهایت می باشد. به ازاء متغیر منحنی در قیمت مثلاً به اندازه یک واحد تقاضا بسیار زیاد تغییر می کند. اگر قیمت یک واحد افزایش یابد تقاضا برای آن بنگاه به شدت کاهش می یابد و تقریباً به صفر می رسد (مشتری دیگر از آن بنگاه خرید نمی کند) و بلعکس .

ـ ورود و خروج به این بازار کاملاً آزاد است. (ورود و خروج فقط در دوره بلندمدت وجود دارد. اگر بنگاه سود ده باشد به تدریج خیلی از افراد شغل خود را عوض کرده و وارد این صحبت می شوند و اگر بنگاه ضرردهه باشد به راحتی از این شغل خارج می شوند. در اینجا انحصارکننده ای وجود ندارد که تعیین کننده باشد)

ـ کالاهایی که در این بازار وجود دارد کاملا ً ممکن هستند.

ـ در این بازار اطلاعات کامل است بدین معنی که عرضه کنندگان و تقاضاکنندگان در بازار از تمام اطلاعات موجود برخوردار هستند. (اطلاعات شفاف است).

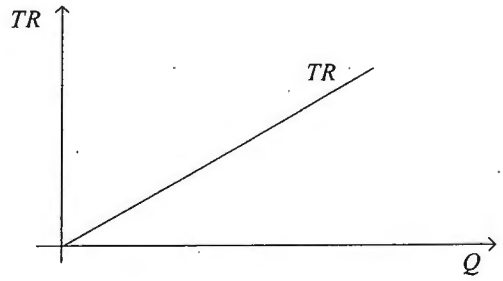
ـ عوامل تولید نیز به سادگی قابل انتقال هستند.

شرط تعادل یک بنگاه رقابتی کامل در دوره کوتاه مدت:

شرط تعادل همان شرط حداکثر سود می باشد.

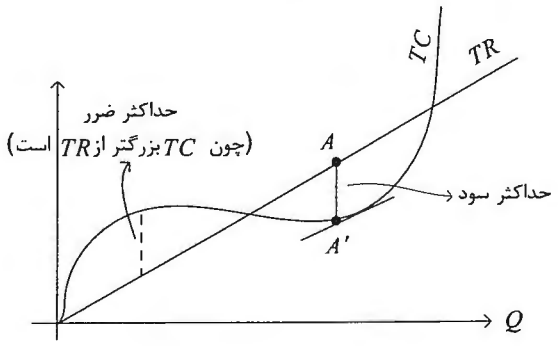
$$TR = \overline{P} \times Q \leq \underline{\overline{P} = CTe} \quad \frac{dTR}{dQ} = \overline{P} \quad \underline{\qquad} \quad MR = \frac{\Delta TR}{\Delta Q}$$

در بازار رقابت کامل، درآمد کل تابعی خطی با شیب ثابت است زیرا قیمت برای همه بنگاههای موجود در بازار ثابت می باشد.

طبق تعریف MR، وقتی به تقاضا یک واحد اضافه می کنیم TR به اندازه $\overline{P}$ افزایش می یابد و بلعکس لذا قیمت با MR با خط تقاضا با هم برابرند. $\overline{P} = MR = \overline{D}$

مطابق شکل مقابل وقتی در یک بنگاه حداکثر سود را داریم که طبق رابطه: $\pi = TR - TC$ سود

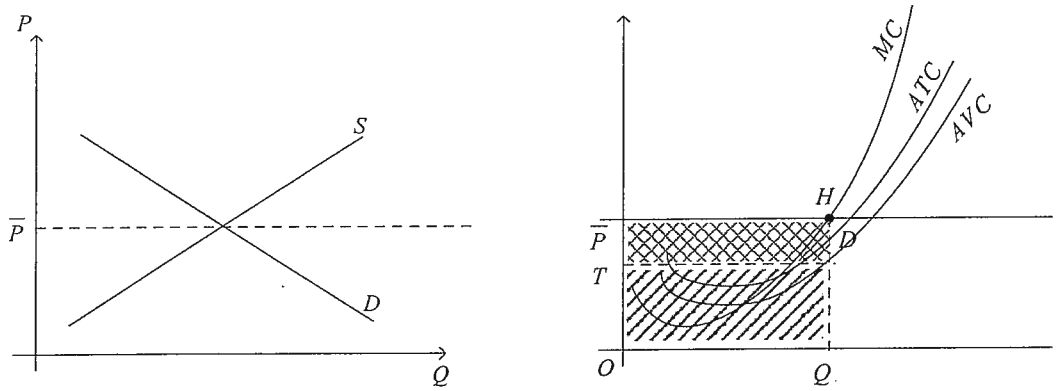
WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

در منحنی TCوTR حداکثر فاطه را داشته باشند $(\overline{AA'})$ همانطور که ملاحظه می شود شیب در نقطه A با شیب خط مماس بر منحنی TC در نقطه با هم برابرند یعنی:

$MR = P = MC$ (شیب خط مماس بر منحنی TC در منطقه A')(شیب خط TR در A)

در بازار رقابت کامل حداکثر سود بنگاه در جایی است که TR بیشترین فاصله را از TC دارد در این محل شیب TC با شیب TR برابر می شوند که اصطلاحاً می توان گفت شرط تعادل یا حداکثر شدن سود برای بنگاه رقابت کامل P=MC است.

در دوره کوتاه مدت بنگاه رقابتی ممکن است سود کند یا حتی ضرر کند و حتی با وجود ضرر به تولید ادامه دهد وبالاخره حتی ممکن است تعطیل کند. برای بررسی هرکدام از این وضعیتها حالتهای زیر را بررسی می کنیم:

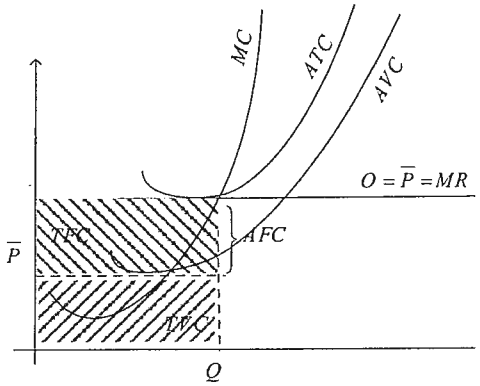
حالت اول:طبق رابطه شرط حداکثر سود P=MC در نمودار مقابل در سطح تعادل داریم $P > ATC$ یعنی وقتی قیمت از هزینه متوسط کل بیشتر باشد.

مستطیل $TR = \overline{P} \times Q = PHQO$ درآمد کل

$\rightarrow \pi = TR - TC > 0$

مستطیل $TC = ATC \times Q = TDQO$ هزینه کل

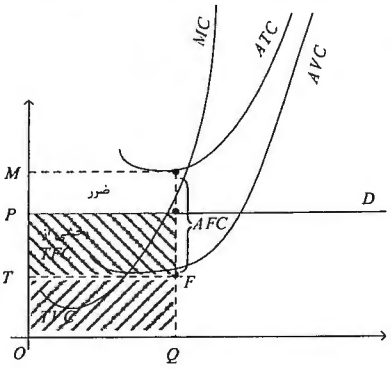
در این حال سود مثبت است (درآمد کل از هزینه کل بیشتر است) و بنگاه به تولید ادامه می دهد. اگر بنگاه رقابتی تعطیل کند ضررش به اندازه TFC (هزینه های ثابت) خواهد بود.

حالت دوم: $P = ATC \rightarrow TR = TC \rightarrow \pi = 0$ در اینجادر این وضعیت اگرچه سود صفر است (نقطه سربه سر) بنگاه به تولید ادامه می دهد زیرا به اندازه کل هزینه های متغییر و هزینه های ثابت، درآمد کل ایجاد شده است و پوشش داده است. در این حالت اگر تعطیل کنیم ضرر به اندازه TFC است لذا به تولید ادامه می دهیم.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

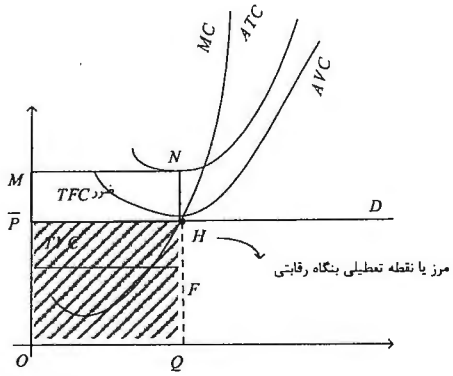
حالت سوم: $\pi < 0$ $AVC < P < ATC$ $\underline{TR < TC}$ ←: در این حالت سود منفی است.

$$\begin{cases} \text{درآمد کل} & TR = OPHQ \quad \text{مستطیل} \\ \text{هزینه های ثابت} & TF_C = AF_C \times Q = TFNM \quad \text{مستطیل} \\ \text{هزینه های متغیر} & TV_C = AV_C \times Q = TFQO \quad \text{مستطیل} \end{cases}$$

در اینجا درآمد کل ما هزینه های متغییر و بخشی از هزینه های ثابت را پوشش می دهد لذا اگر تولید را ادامه دهیم به اندازه کمتر از TFC ضرر می کنیم و به عبارتی دیگر اگر تعطیل کنیم چون ضرر به اندازه TFC می باشد، زیان با بیشتر خواهد بود. (TF_C< ضرر)

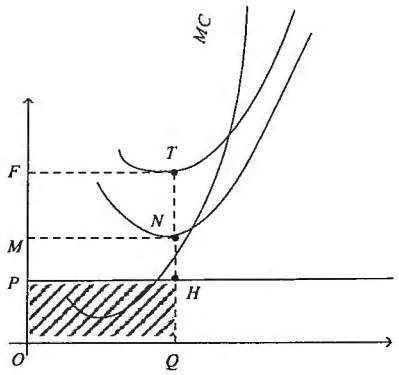
حالت چهارم: $P = AV_C$ ←: در اینجا منظور P با حداقل AV_C برابر است.

در این وضعیت $\begin{cases} \text{درآمد کل} = OPHQ & \text{مستطیل} \\ \text{هزینه های متغیر} = MNQO & \text{مستطیل} \end{cases}$

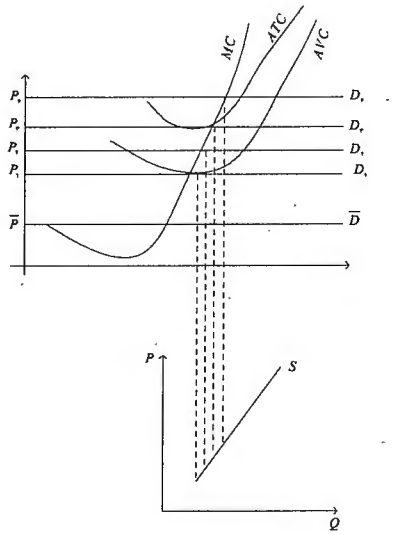
در اینجا درآمد کل فقط هزینه های متغییر را پوشش می دهد و ضرر ما به اندازه هزینه های ثابت کل TF_C است. حال اگر بنگاه تولید کند به اندازه TF_C ضرر می کند و اگر تعطیل کند باز به اندازه TF_Cضرر می کند. در این حالت گفته می شود که بنگاه نسبت به تعطیل کردن با تولید کردن بی تفاوت است. به حداقل AV_C مرز یا نقطه تعطیلی بنگاه رقابت کامل گفته می شود زیرا اگر قیمت از حداقل AV_Cکمتر شود دیگر تولیدی شکل نخواهد گرفت. چون ضرر حتی از TF_C نیز بیشتر خواهد بود که این وضعیت مربوط به حالت آخر یعنی $P < AV_C$ می شود.

www.SEBA.ir
abcBourse.ir @abcBourse_ir مرجع آموزش بورس بازنشر:

در اینجا
- درآمد کل $= MOPHQ$ مستطیل
- هزینه های ثابت $= OMNQ$ مستطیل
- هزینه های متغیر $= FTNM$ مستطیل

همانطور که ملاحظه می گردد درآمد کل حتی هزینه های متغییر کل را نیز پوشش نمی دهد. در این حالت بنگاه تعطیل می شود.

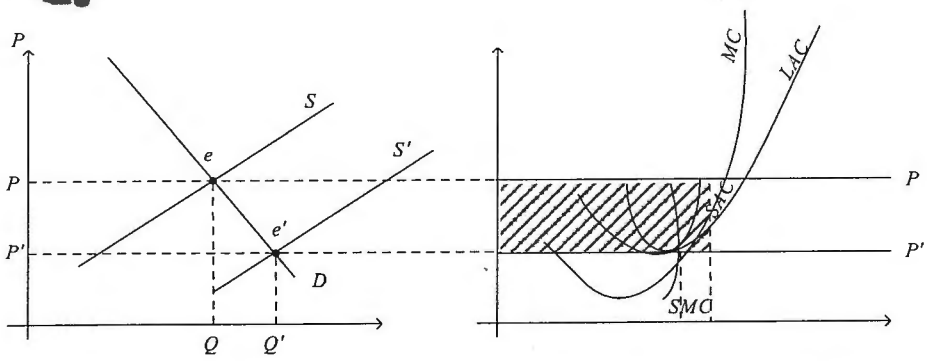

همانطور که گفته شد ما در سطح حداقل AV_C به بالا (از نقطه تعطیلی بنگاه) به بعد به تولید ادامه می دهیم و تولید داریم. منحنی عرضه بنگاه رقابت کامل در کوتاه مدت آن قسمت از منحنی است که بالاتر از حداقل قرار دارد. در بنگاه رقابت کامل در کوتاه مدت هرچه قیمت افزایش یابد حداکثر سود (حداقل هزینه) برای بنگاه در سطح تولید بالاتری ایجاد می شود به عبارتی دیگر با افزایش قیمت، عرضه بنگاه رقابتی بیشتر می شود. منحنی عرضه فقط در بازار رقابت کامل قابل استخراج است و در هیچ بازار دیگری منحنی عرضه قابل استخراج نیست.

تعادل بنگاه رقابتی در بلند مدت:

در دوره بلند مدت هزینه های ثابت وجود ندارد و بنگاه رقابت کامل می تواند تشکیلات تولیدی خود را تغییر دهد اگر در بلند مدت سود وجود داشته باشد، بنگاههای جدید وارد بازار شده و لذا تعداد بنگاهها و عرضه کل صنعت به شدت افزایش خواهد یافت.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir
WWW.SEBA.IR

این سبب می شود که عرضه در بازار افزایش یافته و قیمت محصول کاهش یابد ولی تا زمانی افزایش عرضه و کاهش قیمت ادامه پیدا می کند (بنگاههای جدید وارد بازار می شوند) که سود به صفر برسد که این کار در حداقل LAC اتفاق می افتد. همینطور اگر تعداد بنگاهها آنقدر زیاد باشد که سود منفی باشد (ضرر وجود داشته باشد) تعدادی از بنگاهها از بازار (صنعت) خارج می شوند و خارج شدن بنگاهها تا زمانی ادامه دارد که به نقطه حداقل LAC برسیم لذا در دوره بلندمدت شرط تولید P=LMC است. حال اگر در این سطح تولید، سود وجود داشتهباشد بنگاههای جدید وارد بازار شده و افزایش تعداد بنگاهها باعث می شود در بازار منحنی عرضه به طرف راست جابجا شود که باعث کاهش قیمت می گردد، قیمت تاجایی کاهش پیدا می کند که سود ویژه اقتصادی (سود بازار) از بین برود. زمانی سود اقتصادی صفر خواهد شد که قیمت برای هر بنگاه به اندازه مینیمم LAC شود یعنی:

$$P = \min LAC = \min SAC = LMC = SMC$$

نتیجه: در بلندمدت سود ویژه اقتصادی بازار رقابتی کامل برابر صفر می باشد.

اگر به هر دلیلی در بازار رقابتی کامل در دوره بلند مدت تقاضا برای محصول افزایش یابد سبب می شود قیمت محصول افزایش یافته و بنگاهها نیز در بازار عرضه محصول را افزایش دهند، به منظور تولید بیشتر بنگاهها نیاز دارند تقاضای خود را از عوامل تولید افزایش دهند، حال در اینجا سه وضعیت پیش می آید:

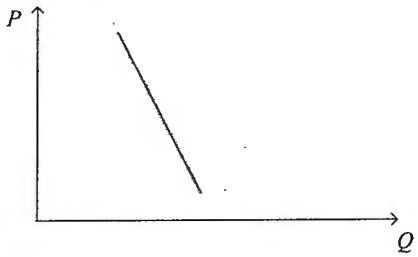
$$if \quad \underset{\text{محصول}}{Q^d} \uparrow \rightarrow \underset{\text{محصول}}{P} \uparrow \underset{\text{بازار}}{\text{بنگاهها در}} \underset{\text{محصول}}{Q^s} \uparrow \underset{\text{بیشتر}}{\text{به منظور تولید}} \underset{\text{عوامل تولید}}{Q^d} \rightarrow \begin{cases} P \underset{\text{عوامل تولید}}{\uparrow} \rightarrow & \text{صنعت با هزینه عوامل صعودی ـ منحنی عرضه صعودی} \\ P \underset{\text{عوامل تولید}}{=} CTe \rightarrow & \text{صنعت با هزینه های ثابت ـ منحنی عرضه افقی} \\ P \underset{\text{عوامل تولید}}{\downarrow} \rightarrow & \text{صنعت با هزینه های نزولی ـ منحنی عرضه صعودی} \end{cases}$$

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بازارا انحصار کامل:

ـ در این بازار فقط یک عرضه کننده وجود دارد.

ـ برای محصولی که انحصارگر عرضه می کند، جانشینی وجود ندارد، به همین دلیل قدرت انحصاری به آن عرضه کننده داده است کشش قیمتی تقاضا بسیار کم است و لذا منحنی تقاضا برای انحصارگر بسیار به حالت عمودی نزدیک است (دارای شیب زیادی است). بنگاه انحصاری دارای منحنی تقاضای نزولی است و از سوی دیگر منحنی تقاضای بازار هم نزولی است چرا که فرقی بین منحنی تقاضای بازار و بنگاه در بازار انحصار کامل نیست (چون بازار همان یک بنگاه می باشد)

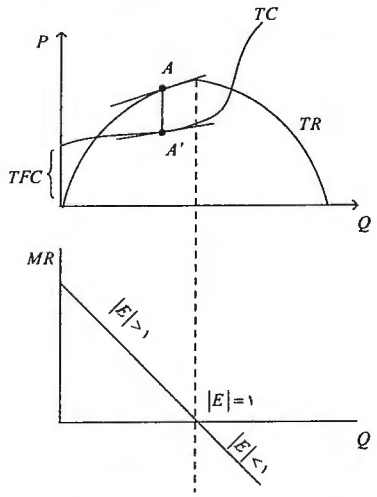
علت اینکه منحنی تقاضا برای بنگاه انحصاری نزولی است، این است که اگر انحصارگر بخواهد در بازار کالای بیشتری بفروشد مجبور است قیمت خود را کاهش دهد.

ـ ورود و خروج به این بازار امکان ندارد. چون ورود بنگاهها به صنعت مجاز نیست. پس می توان گفت در بلندمدت بنگاه انحصاری می تواند سود اقتصادی داشته باشد [برخلاف بازار رقابت کامل که در بلند مدت، سود اقتصادی آن صفر می شد]

قدرت انحصاری با کشش قیمتی تقاضا رابطه عکس دارد $\frac{P-MR}{P}=\frac{1}{\text{کشش قیمتی تقاضا}}=$ قدرت انحصاری انحصارگر

شرط تعادل برای بنگاه انحصاری در کوتاه مدت:

نمودارTR و TC برای بنگاه انحصار کامل در کوتاه مدت به شکل مقابل است. $\pi = TR - TC$

وقتی سود ماکزیمم است که در منحنی TRو TC حداکثر فاصله را داشته باشند $(\overline{AA'})$

همچنین در این بنگاه در نقطه تعادل ک سود حداکثر را داریم (نقاط A', A)

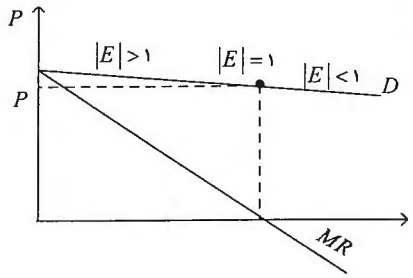
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

www.SEBA.ir

$P > MR \ , \ P > MC$(قیمت از شیب خطوط مماس در این نقاط بیشتر است)

شیب در خط مماس بر منحنی TR و TC در نقاط A', Aبا هم برابرند لذا شرط تعادل (حداکثر سود) برای بنگاه انحصاری در کوتاه مدت برابر است با:

اگر تقاضا بیکشش باشد درآمد نهایی منفی است. بنابر این بنگاه انحصاری در این دامنه تولید نمی کند بنگاه انحصاری سعی می کند همواره در دامنه با کشش تولید کند. به عبارتی دیگر یک بنگاه انحصاری کامل وقتی که درآمد نهایی اش منفی باشد تولید نمی کند و این محدوده روی منحنی تقاضا مربوط به قیمت کشش کمتر از یک می باشد. همانطور که مشاهده می شود در بنگاه انحصاری قیمت از درآمد نهایی بیشتر است.

بررسی وضعیت بنگاه انحصاری کامل:

ابتدا حالتی را بررسی می کنیم که $P > ATC$باشد.

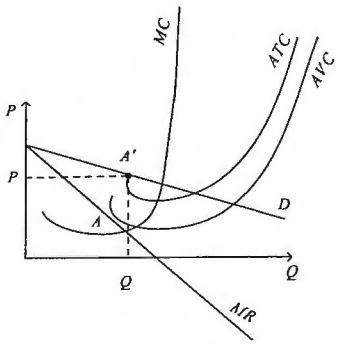
همانطور که می دانیم شرط تعادل (حداکثر شدن سود) برای بنگاه انحصاری $MR = MC$ است (نقطه A) بنابر این در این نقطه، قیمت با امتداد دادن آن روی منحنی تقاضا برابر P خواهد بود (همانطور که می بینیم در نقطه تعادل همواره $P > MR \ , P > MC$ می باشد) $P > ATC \rightarrow \pi > 0$ وقتی این نتایج همانند تحلیل و بررسی نمودارهای بازار رقابت کامل بدست می آید که حالتهای دیگر از این قرار خواهند بود.

$$P = ATC \rightarrow \pi = 0$$

$$AVC < P < ATC \rightarrow \pi < 0 \ , \ \text{ضرر} \ < TF_c$$

$$P < AVC \rightarrow \pi < 0 \ , \ \text{ضرر} \ = TF_c$$

$P < AVC \rightarrow$ بنگاه تعطیل می کندچون ضررحتی هزینه های متغییر را پوشش نمی دهد

توجه: نقطه تعادل بنگاه انحصارگر در بازار از شرط $MR = MC$ بدست می آید و در ضمن در این سطح شیب MC از شیب MR بیشتر است.

مثال: اگر تابع تقاضای یک انحصارگر به شکل $P = ۴۰ - Q$ باشد زمانی که هزینه نهایی انحصارگر ۱۰ می باشد. مقدار تولید و قیمتی که سود انحصارگر را به حداکثر می رساند چقدر است؟

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

$$(I)\ MR=MC,\ TR=PQ=(۴۰-Q)Q=۴۰Q-Q^{۲}$$

$$(II)\ MR=\frac{dTR}{dQ}=۴۰-۲Q \xrightarrow{\text{از رابطه } II,I}\ ۴۰-۲Q=۱۰\rightarrow\begin{cases}Q=۱۵\\P=۲۵\end{cases}$$

مثال: در صورتیکه تابع تقاضا و هزینه به ترتیب به صورت زیر باشد. تولید و سود در بازار انحصاری و رقابتی چقدر است؟ $P=۱۰۰-۴Q\ ,\ TC=۵۰+۲۰Q$

همانطور که مشاهده می شود چون، در رابطه TC، عدد ثابت مربوط به هزینه های ثابت کل (TF_C) داریم پس مسأله مربوط به دوره کوتاه مدت می باشد.

(در بازار رقابتی کامل) $P=MC=MR$: شرط تعادل

$$MC=\frac{dTC}{dQ}=۲۰\rightarrow P=۲۰=۱۰۰-۴Q\rightarrow Q=۲۰$$

$$\begin{cases}TR=PQ=۲۰\times۲۰=۴۰۰\\TC=۵۰+۲۰\times۲۰=۴۵۰\end{cases}\rightarrow\pi=TR-TC=۴۰۰-۴۵۰=-۵۰$$

(در بازار انحصار کامل) $MC=MR$ شرط تعادل

$$(I)\ MR=\frac{dTR}{dQ}=\frac{d(PQ)}{dQ}=\frac{d\left(۱۰۰Q-۴Q^{۲}\right)}{dQ}=۱۰۰-۸Q$$

$$(II)\ MC=\frac{dTC}{dQ}=۲۰\ \xrightarrow{\text{از } II,I}\ ۱۰۰-۸Q=۲۰\rightarrow Q=۱۰,P=۶۰$$

$$\begin{cases}TR=۱۰\times۶۰=۶۰۰\\TC=۵۰+۲۰\times۱۰=۲۵۰\end{cases}\rightarrow\pi=۶۰۰-۲۵۰=۳۵۰$$

نکته: در مسأله فوق ضرر برای بنگاه رقابتی ۵۰ـ بوده که این ضرر دقیقاً به اندازه TF_C است. بنابراین در کوتاه مدت بین تولید و تعطیل کردن بنگاه بی تفاوت است اما بنگاه انحصاری سود مثبت داشته $(P>ATC)$ و به تولید ادامه می دهد. در بازار رقابت کامل در بلندمدت به علت زیان، بنگاهها از صنعت خارج می شوند. لذا عرضه به سمت چپ جابجا می شود و آنقدر خروج بنگاهها ادامه می یابد که با جابجا شدن عرضه به سمت چپ و بالا رفتن قیمت، قیمت به حداقل LAC برسد.

* با مقایسه در بازار رقابت کامل و انحصار کامل در می یابیم که تولید در بازار رقابت کامل بیشتر بوده و قیمت پائین تر است.

بنگاه انحصاری، منحنی عرضه مشخصی ندارد. بطورکلی منحنی عرضه نقطه برای بنگاه رقابتی صدق می کند. در دوره بلند مدت ورود به صنعت در بازار انحصار کامل امکان پذیرنیست. پس در این دوره نیز ممکن است سود بدست بیاید.

انحصارگر سیاست های مختلفی برای قیمت کالاهای خود می تواند پیاده کند که از جمله مهمترین آنها سیاست تبعیض قیمت است. یعنی یک کالای مشخص را به دو گروه مختلف ما در قیمت مختلف می فروشد. به عبارتی سیاست تبعیض قیمت به سیاستی گفته می شود که بنگاه اقتصادی قادر است کالا یا خدمات خود را به افراد مختلف

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

با قیمت های مختلف ارائه کند. مثلاً در سینما که افراد عادی مام بهای بلیط را پرداخت می کنند ولی همان فیلم را با همان شرایط دانشجویان با تخفیف ۵۰٪ می بینند.

شرط اجرای سیسات تبعیض قیمت:

۱ـ بنگاه باید قادر باشد افراد یا بازارها را از یکدیگر جدا سازد، در غیراینصورت همه از جایی که قیمت پایین تر است خرید می کنند (مثلاً در مثال فوق دانشجویان با ارائه کارت شتاب دانشجویی از افراد عادی تشخیص داده می شوند)

۲ـ کشش قیمتی تقاضای افرادی که در بین آنها سیاست تبعیض قیمت اجرا می شود باید با یکدیگر متفاوت باشد. هر کدام که کشش قیمتی پائین تری داشته باشند قیمت بیشتری پرداخت می کنند. مثلاً در مورد مصرف برق خانوارها و صنعت، قیمت برق مصرفی خانوارها بیشتر است، چون اگر قیمت برق مصرفی صنعت را زیاد کنند سریعاً عکس العمل از خود نشان می دهند و برق را خود تولید می کنند ولی این امکان را خانوارها ندارند و مجبورند که قیمت را هرچه که باشد بپذیرند. بنگاهی که سیاست تبعیض قیمت اجرا می کند به افرادی که کشش قیمتی تقاضای زیادتری دارند، قیمت پائین تر و به گروهی که کشش قیمتی تقاضای کمتری دارند، قیمت بالاتر می فروشد.

اگر انحصارگری کالای خود را در دو بازار بفروش برساند (سیاست تبعیض قیمت اجرا کند) شرط تعادل انحصارگر (شرط حداکثر شدن سود) به صورت زیر است:

$$\begin{cases} MR_1 = MC \\ \\ MR_2 = MC \end{cases} \rightarrow MR_1 = MR_2 = MC$$

در این وضعیت در نهایت می بایست درآمد نهایی در هر دو بازار با یکدیگر برابر شوند. اگر به هر دلیل $MR_1 > MR_2$ شود بنگاه انحصارگر می بایست فروش سود را در بازار اول داده و در بازار دوم دهد تا در نهایت درآمدهای نهایی با یکدیگر برابر شوند.

اگر انحصارگر محصول خود را در دو کارخانه تولید کند شرط حداکثر شدن سود به شکل زیر است:

$$\begin{cases} MC_1 = MR \\ \\ MC_2 = MR \end{cases} \rightarrow MC_1 = MC_2 = MR$$

در این وضعیت در نهایت هزینه نهایی دو کارخانه با یکدیگر برابر خواهند شد. اگر به هر دلیلی هزینه نهایی در کارخانه اول بیشتر از هزینه نهایی در کارخانه دوم باشد تولید می بایست در کارخانه اول کاهش یافته (تا هزینه کاهش یابد) و در کارخانه دوم تولید افزایش پیدا کند. بنابر این:

انحصارگری که کالایی را در دو مکان با کشش تقاضای متفاوت بفروش می رساند، مقدار درآمد نهایی را در این دو مکان برابر می نماید و انحصارگری که کالایی را در دو مکان با هزینه متفاوت تولید می کند مقدار هزینه نهایی را در این دو مکان برابر می نماید.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بازار رقابت انحصاری:

در این بازار انحصاری تعداد زیادی عرضه کننده وجود دارند که کالاهای غیرهمگنی را تولید می کنند (مثلاً خمیردندان که ممکن است چندین نوع خمیردندان با رنگ، بو، بسته بندی و ... وجود داشته باشد).

سهم هرکدام از بنگاههای تولیدکننده در بازار بسیار کم است تا جایی که شاید چندان نتوانند هر کدام به تنهایی بر قیمتهای بازار اثر بگذارند. تفاوت این بازار با بازار رقابت کامل این است که کالاهای تولید شده غیرهمگن هستند، تشابه این بازار با بازار انحصار کامل در این است که در این بازار هر بنگاه کالای منحصر به فرد خود را بفروش می رساند و قدرت انحصاری دارد.

در این بازار نیز منحنی عرضه قابل استخراج نیست ولی کشش قیمتی تقاضا برای آن زیاد است. شرط حداکثر شدن سود در این بازار $MR = MC$ می باشد.

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

کانون کارگزاران بورس اوراق بهادار

«اقتصاد کلان»

در اقتصاد خرد رفتار یک فرد، بنگاه، خانوارها یا یک صنعت مورد بررسی قرار می گیرد به عنوان مثال مصرف فرد، تقاضای صنعت، درآمد تولیدکنند. اما در اقتصاد کلان به رفتار اقتصادی همه بخشهای اقتصادی در سطح کلان پرداخته می شود مانند مصرف ملی سرمایه گذاری ملی، تورم، پس انداز کل جامعه، تقاضای کل جامعه و ....

جریان دایره وار تولید و درآمد ملی:

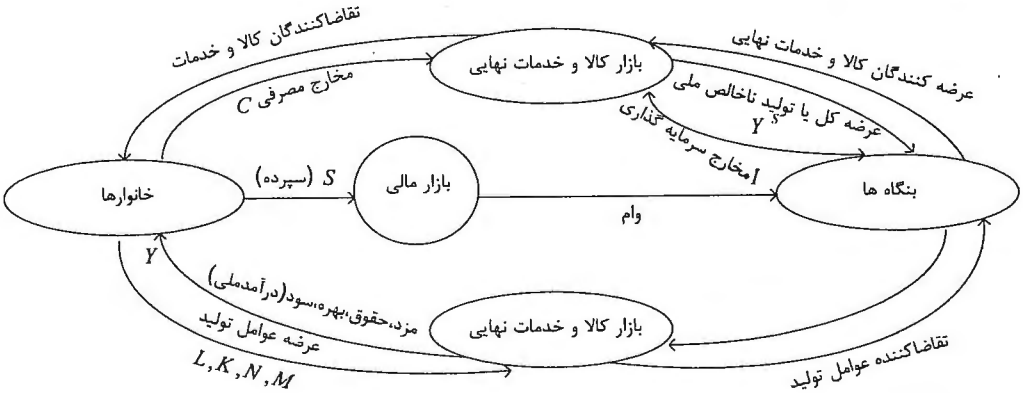
در اقتصاد هر کشور چهار کارگزار اقتصادی یا چهار بازیگر اصلی وجود دارد که ابتدا ما به دوتای آن می پردازیم که به مدل دو بخشی معروف است و در نهایت به بررسی مدلهای سه بخشی و چهار بخشی خوایم پرداخت.

جریان تولید ملی در مدل در بخشی:

اولین بازیگر اصلی در اقتصاد کلان، خانواده هستند که به عنوان نماد مصوب جامعه محسوب می شوند. همچنین عرضه کننده عوامل تولید هستند واز واسطه ای به نام بازار عوامل تولید، عوامل تولید خود را در اختیار دومین بازیگر اصلی اقتصاد کلان به نام بنگاهها قرار می دهند. بنگاهها با این عوامل تولید، کالاها و خدمات نهایی را تولید کرده و از طریق واسطه ای به نام بازار کالا و خدمات نهایی، محصولات خود را در اختیار خانوارها قرار می دهند.

بنابراین، در این چرخه، خانوارها از یک طرف تقاضاکننده کالا و خدمات نهایی هستند و از یک طرف عرضه کننده عوامل تولید، همچنین بنگاهها از یک طرف عرضه کنندگان کالا و خدمات نهایی هستند و از طرف دیگر تقاضاکنندگان عوامل تولید.

جریان دایره وار حاصله از این چرخه، به جریان فیزیکی کالا و خدمات معروف می باشد که مهم برای ما جریان پولی کالا و خدمات حاصله از این چرخه می باشد.

بنگاهها معادل کل ارزش پولی کالاها و خدمات تولیدشده، پول می گیرند که به آن عرضه کل یا تولید ناخالص ملی (Y^S) می گویند. از آنجایی که در اصل صاحبان اصلی بنگاهها، خانوارها هستند در نهایت این عرضه کل یا تولید ناخالص ملی تولید شده از آن ها به شکل مزد، حقوق و بهره، اجاره و سود به خانوارها می رسد که به آن درآمد ملی می گویند. در مدل دوبخشی خانوارها در کار انجام می دهند یا بخشی از پول خود را صرف خرید کالاها و خدمات نهایی می کنند که به آن مخارج مصرفی (C)می گویند یا بخشی از پول خود را پس انداز می کنند که به آن سپرده (S)می گویند.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

در اقتصاد کلان هرآنچه تولید شده است باید برای آن مشتری یا خریدار باشد یعنی:

عرضه کل $Y^s = Y$ درآمد ملی

خانوارها آن بخشی از درآمد ملی را که سپرده گذاری می کنند توسط بازارهای مالی به عنوان وام در قالب یک مخارج سرمایه گذاری برای خرید از بازار کالا و خدمات نهایی در اختیار بنگاهها قرار می گیرد. بنابر این در مدل سود بخشی هرآنچه که تولید می شود مصرف خواهد شد.

$Y = C + I \Rightarrow$ تقاضای کل در اقتصاد $Y^d = Y^s$ عرضه کل در اقتصاد

بطور خلاصه:

منظور از جریان دایره وار تولید و درآمد ملی همان جریان پولی کالا و خدمات است. معادل ارزش پولی کل کالا و خدمات نهایی تولید شده، عرضه کل یا تولید ناخالص ملی بدست می آید که با Y^s نشان میدهیم و از آنجایی که صاحبان اصلی بنگاهها، خانوار هستند عرضه کل به اشکال مختلف مزد، حقوق، بهره، اجاره وسود بدست خانوارها می رسد. به مجموع آنها درآمد ملی گفته می شود. از درآمد ملی که بدست خانوارها می رسد در مدل دوبخشی، قسمتی به شکل مخارج مصرفی از بازار کالا خرید می شود و بخشی دیگر پس انداز می شود. $Y = C + S$

پس انداز نیز به شکل وام در اختیار بنگاهها قرار می گیرد که بنگاهها نیز با برنامه ریزی قبلی صرف مخارج سرمایه گذاری خواهند کرد.

بطور کلی تعادل در اقتصاد کلان از برابری عرضه کل با تقاضای کل بدست می آید. به عبارت بهتر هر آنچه در اقتصاد تولید شده است می بایست مورد تقاضا باشد. مخارج کل برنامه ریزی شده $= Y^d$

نکته: به هر جریان پولی که از چرخه دایره وار تولید ملی خارج شود ثبت و به هر جریان پولی که درباره پول خارج شده را به جریان دایره وار تولید وارد کند، تزریق گفته می شود. در اقتصاد کلان یک را ه دیگر برای رسیدن به تعادل این است که نشت ها مساوی با تزریقات شود. یعنی : $S = I$

زمانی که نشت ها و تزریقات در تعادل هستند هیچگونه سرمایه گذاری برنامه ریزی نشده نداریم؛ حال اگر به هر دلیلی عرضه کل بیشتر از تقاضای کل وجودداشته باشد یعنی $Y^s > Y^d$ اصطلاحاً گفته می شود که در اقتصاد رکود داریم و سرمایه گذاری ناخواسته در موجودی انبار افزایش می یابد.

$Y > C + I$, $IuP > 0$ ←——— یNu INΔ

به عبارتی به هر دلیل در اقتصاد عرضه کل بیش از تقاضای کل باشد این بدین معنی است که بخشی از کالاهای موجود در بازار به فروش نرفته و به ناچار به انبارها انتقال داده می شوند.

که اصطلاحاً گفته می شود افزایش ناخواسته (نامطلوب، برنامه ریزی نشده) در موجودی انبارها داریم. می توان گفت علت عدم تعادل به شکل اضافه عرضه این است که بخشی از کالاهای موجود در بازار به فروش نرفته و به ناچار به انبارها رفته و به این تولیدکنندگان حکم می کند که در دوره بعد یا کمتر تولید کند یا قیمت را پایین بیاورند یا ترکیبی از هر دو را استفاده کنند. بنابراین در دوره آینده ارزش کالاهای تولید شده $(P \times Q)$ نسبت به این دوره کاهش خواهد یافت.

زمانی که در اقتصاد اضافه عرضه در بازار وجود داشته باشد نشت ها نیز از تزریقات بیشتر خواهد بود. یعنی $S > I$. عکس این مطلب فوق نیز وجود دارد یعنی اگر چنانچه تقاضا بیشتر از عرضه باشد $Y^s < Y^d$ اصطلاحاً گفته می شود

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

در اقتصاد تورم داریم و سرمایه گذاری ناخواسته در موجودی انبار کاهش می یابد $Y < C + I$, $IuP < 0$ در اینجا تزریقات بیش از نشت ها هستند $S < I$. این وضعیت به تولیدکنندگان حکم می کند که در دوره بعد یا تولید را افزایش دهند یا قیمت یا ترکیبی از هر دو را استفاده کنند. در دوره بعد تولید ناخالص ملی بیش از دوره جاری خواهد بود.

لذا با توجه به این مطالب برای آنکه شرط تعادل همیشه درست باشد باید سرمایه گذاری ناخواسته در انبار را همیشه در شرط تعادل مدل لحاظ کنیم.

در حالت کلی

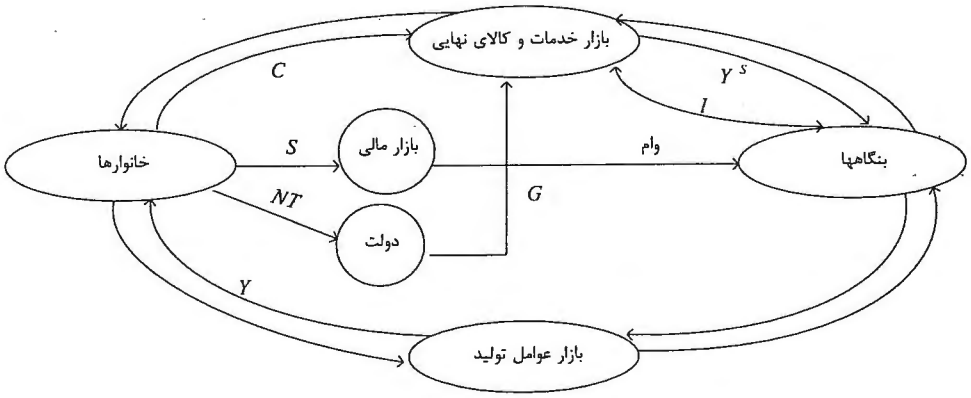
$$\begin{cases} Y^s > Y^d & : Iup > 0 \\ Y^s = Y^d \quad (\text{تعادل}) & : Iup = 0 \quad \Rightarrow \quad Y = C + I + Iup \\ Y^s < Y^d \quad (\text{تورم}) & : Iup < 0 \end{cases}$$

مدل سه بخشی:

در مدل سه بخشی یک بازیگر اصلی اقتصاد کلان وارد مجموعه می شود و آن دولت است که وظیفه آموزش، بهداشت، امنیت و ... را برعهده دارد و درآمد آن صرفاً به شکل عوارض و مالیات است. لذا از سهم درآمد ملی ابتدا بخشی به عنوان خالص مالیات برای دولتها کسر می گردد که خالص مالیات برای دولت ها برابر است با تفاوت مالیات دریافتی از خانوارها و یارانه پرداختی به خانوارها

(یارانه ها) TR-(مالیات) $NT = T$ خالص مالیات

لذا بخش باقیمانده از درآمد ملی که به درآمد قابل تصرف معروف است سهم خانوارها می باشد که این درآمد صرف مخارج مصرفی (C) و سپرده گذاری (S) می شود. دولت نیز درآمد بدست آمده را به شکل مخارج دولتی (G) خرج می کند.

(مخارج کل برنامه ریزی شده) $Y^s = Y^d$: همانطور که گفته شد شرط تعادل

تزریق ها $S + NT = I + G$ نشت ها و $\rightarrow Y = C + I + G$

برای اینکه روابط فوق همواره برقرار باشند، باید I در هر دو رابطه شامل Iup نیز باشد.

اگر عرضه بیش از تقاضای کل باشد رکود داریم و نشت ها بیش از تزریقات هستند. در این حالت در دوره آینده تولید ناخالص ملی کمتر از دوره جاری خواهد بود.

نکته: اگر اقتصاد و در حال گسترش باشد موجودی ناخواسته انبار در حال کاهش است. به سه چیز در اقتصاد سرمایه گذاری گفته می شود که مخارج سرمایه گذاری جمع این سه مورد است:

WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

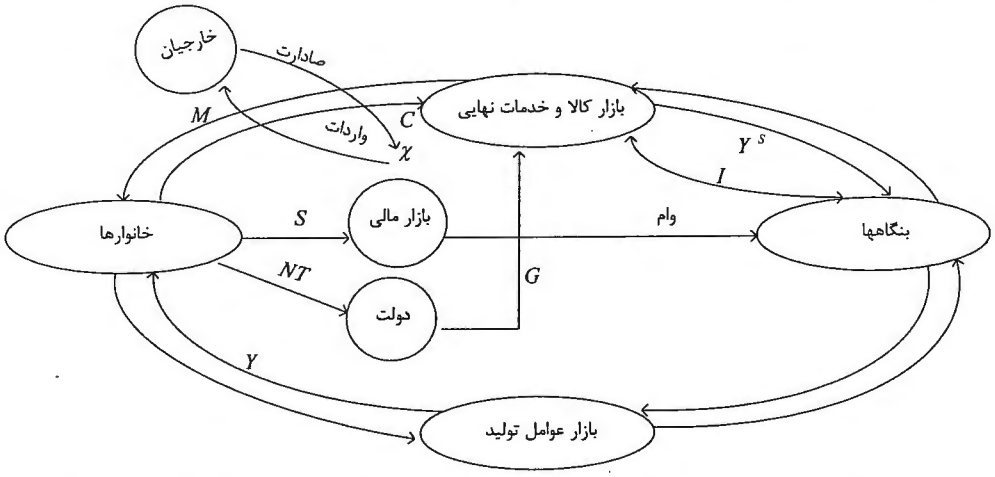
۱ـ خرید ماشن آلات و تجهیزات تولیدی و تعمیر آن که معروف به سرمایه گذاری در لوازم کسب و کار است.

۲ـ خرید یا ساخت ساختمان و تعمیر آن که معروف به سرمایه گذاری در ساختمان است (خرید زمین سرمایه گذاری محسوب نمی شود)

۳ـ به تغییر در موجودی انبار به شکل برنامه ریزی شده که سرمایه گذاری در موجودی انبار گفته می شود.

مدل چهار بخشی:

در این حالت خارجیان وارد مدل شده و لذا چهارمین بازیگر اصلی اقتصاد کلان تجارت با خارجیان تلقی می شود.

هر کدام از این بازیگرهای اصلی اقتصاد مدل سه بخشی از خرید خود را از خارج انجام می دهند (واردات) و همینطور خارجیان بخشی از خرید خود را از این سه بازیگر انجام می دهند (صادرات) که چرخه پولی آن مطابق شکل رسم شده است.

$$Y^s = Y^d \quad , Y = C + G + I + \underbrace{X - M}_{NX}$$

$$NX = X - M$$

$$NX \begin{cases} NX > 0 \rightarrow & \text{مازاد تراز تجاری} \\ NX = 0 \rightarrow & \text{توازن در تراز تجاری} \\ NX < 0 \rightarrow & \text{کسری در تراز تجاری} \end{cases} \quad \text{خالص صادرات یا تراز تجاری}$$

$$S + NT + M = I + G + X \Rightarrow \text{تزریق ها} = \text{نشت ها}$$

البته برای اینکه روابط فوق همیشه صحیح باشند باید مخارج سرمایه گذاری (I) شمل سرمایه گذاری ناخواسته در موجودی انبار (Iup) باشد.

توجه:

ـ در مدل سه بخشی از تعادل نشت ها و تزریق ها داشتیم.

$$S + NT = I + G \quad \underbrace{S - I}_{\text{پس اندازبخش خصوصی}} = \underbrace{G - NT}_{\text{بودجه دولت}}$$

از تساوی فوق می توان دریافت اگر پس انداز بخش خصوصی بازار داشته باشد، طبق شرط تعادل بودجه دولت کسری دارد و همینطور بلعکس.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir
www.SEBA.ir

در حالت کلی
بودجه(= مخارج دولت ـ درآمد دولت)
$$\begin{cases} NT-G>0 \leftrightarrow G-NT<0 & \text{کسری بودجه داریم} \\ NT-G<0 \leftrightarrow G-NT>0 & \\ NT-G=0 \leftrightarrow G-NT=0 & \text{توازن در بودجه دولت} \end{cases}$$

ـ در مدل چهار بخشی از تساوی نشت ها و تزریق ها داریم:

$$S+NT+M=I+G+X \Leftrightarrow \underbrace{(S-I)}_{\text{پس اندازبخش خصوصی}} = \underbrace{(NT-G)}_{\text{بودجه دولت}} = \underbrace{(X-M)}_{\text{تراز تجاری}}$$

دقت شود چون در رابطه بالا تساوی برقرار است لذا هر وضعیتی که یک طرف تساوی داشته باشد، طرف دیگر هم آن وضعیت را خواهد داشت. مثلاً اگر طرف اول بزرگتر از صفر باشد. طرف دوم تساوی نیز بزرگتر از صفر خواهد بود. این مطلب جهت نتیجه گیری یک طرف معادله با توجه به در دست داشتن اطلاعات در مورد طرف دیگر معامله استفاده می شود که در مثالهای آمده کاملاً مشخص است.

نکته: مدل سه بخشی به اقتصاد بسته و مدل چهار بخشی به اقتصادباز معروف است.

مثال:

۱ـ اگر در یک اقتصاد باز مجموع پس انداز و خالص مالیات از مجموع سرمایه گذاری و مخارج دولتی بیشتر باشد بدان معنی است که:

الف) مردم آن کشوربه خارجیان بدهکارمی شوند. ب) صادرات و واردات برابر هستند.

ج) صادرات از واردات بیشتر است. د) صادرات از واردات کمتر است.

شرط تعادل در مدل چهار بخشی: $S+NT+M=I+G+X \xrightarrow[S+NT>I+G]{\text{چون طبق فرض مسأله}} X>M$

۲ـ اگر اقتصاد با کسری بودجه دولت و بازار تراز تجاری مواجه باشد در این صورت میزان سرمایه گذاری:

الف) کمتر از وجوه پس انداز است. ب) با وجوه پس انداز برابر است.

ج) بیش از وجوه پس انداز است. د) منفی است.

شرط تعادل: $(S-I)+(NT-G)=X-M \xrightarrow[NT-G<0\,,\,X-M>0]{\text{طبق فرض مسأله}} S-I>0 \rightarrow S>I$

۳ـ در یک مدل سه بخشی کدام رابطه زیر همواره صحیح است؟

الف) $Y=C+I+G$ ب) $S+I=I+Q$

ج) $Y^S=C+I+G$ د) $Y=C+S+T$

موارد الف تا ج همواره صحیح نیستند و زمانی صحیح می باشند که $Iup=0$ باشد ولی گزینه (د) همیشه صحیح می باشد چون درآمد ملی به سه قسمت مخارج مصرفی، سپرده گذاری و مالیات تقسیم می شود.

جلسه هفتم: «حسابداری ملی»

بطور کلی در اقتصاد محاسبه برخی از شاخصها از اولویت بالایی برخوردار است که بر این اساس مهترین این شاخصها عبارتند از:

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱ـ تولید ناخالص ملی (GNP): به مجموع ارزش کالاها و خدمات نهایی تولید شده در طی یکسال توسط افراد یک کشور گفته می شود. اصل در محاسبه GNP، ملیت است. به طور مثال اگر هر ایرانی در هر کجای دنیا تولید یا خدمات نهایی داشته باشد در GNP ایران منظور می گردد.

کالاها یا خدمات نهایی دو دسته اند:

۱ـ واسطه ای: کالاهایی هستند که خودشان در فرآیند تولید به کاربرده می شوند و در نهایت جزء کالا یا خدمات نهایی محسوب می شوند.

۲ـ نهایی: این کالاها در آخرین مرحله توزیع و تولید قرار دارند.

به همین علت در اقتصاد با ارزش کالاهای واسطه ای را حساب نمی کنیم. مثلاً کمپوت سیب و سیب که سیب در آن یک کالای واسطه ای است و خودش جزئی از کالای نهایی (کمپوت سیب) به حساب می آید.

هر چیزی را که معمولاً خانوارها می خرند، کالای نهایی است. مثلاً آرد را اگر یک خانورا بخرد کالای نهایی است. ولی اگر یک شیرینی پزی بخرد جزء کالای واسطه ی است. بطور کلی معمولاً کالاها یا خدماتی که توسط خانوار مصرف می شود، کالا یا خدمت نهایی تلقی می شود و خدمات مربوط به شرکت های تولیدی همگی جزء خدمات واسطه ای هستند چون در نهایت منجر به خدمات نهایی و تولید نهایی می شود.

مثال: کدامیک از گزینه های زیر در محاسبه GNP وارد می شود؟

الف) خدمات مربوط به مهندسی مواد غذایی در کارخانه

ب) خدمات مربوط به یک منشی شرکت تولیدی

ج) خدمات مربوط به تعمیرکار لوازم خانگی

د) خدمات مربوط به منشی مطب پزشکی

گزینه های الف و ب و د در نهایت در ارائه خدمت نهایی محاسبه می شوند. مثلاً در گزینه «د» هزینه مربوط به حقوق منشی در ویزیت دکتر محاسبه می شود.

۲ـ تولید ناخالص داخلی (GDP): به مجموع ارزش کالاها و خدمات نهایی تولید شده در طی یکسال در دورن یک کشور می گویند. ملاک اصلی در محاسبه GDP، سرزمین است. به عنوان مثال هر شخصی در ایران از هر ملیتی کالا تولید کند جزء GDP ایران محسوب می شود.

رابطه بین GNP و GDP: این رابطه از روی تعریف آنها بدست می آید:

$$\begin{cases} GNP = GDP + \text{(خالص درآمد عوامل تولید از خارج)} \\ \text{(درآمد عوامل تولید خارجی از داخل)} - \text{(درآمد عوامل تولید داخلی از خارج) = خالص درآمد عوامل تولید از خارج} \end{cases}$$

GDP معیار بسیار مهمی در اقتصاد هر کشور است و از آن شاخصهای مهمی بدست می آید.

GDP و GNP طبق تعریفشان، مجموع ارزش کالاها و خدمات نهایی است یعنی که حال این قیمت، منظور چه قیمتی است؟ قیمتی که سهم عوامل تولید است یا قیمت بازار.

GNP-GDP به قیمت بازار: منظور همان قیمتی است که در بازار وجود دارد.

به قیمت عوامل تولید: از قیمت بازار، میزانی به اندازه خالص مالیاتهای غیرمستقیم کسر می گردد و قیمت حاصله بدست عوامل تولید می رسد.

بازنشر: مرجع آموزش بورس abcBourse.ir @abcBourse_ir
WWW.SEBA.IR

بطور کلی می توان شاخصهای ملی را در دو صورت به قیمت بازار و به قیمت عوامل تولید محاسبه نمود. اگر در این شاخصها، قیمتهایی را که به دست عوامل تولید می رسد. بدین معنی که مالیاتهای غیرمستقیم را باید کم کنیم زیرا بدست عوامل تولید نمی رسد و یارانه های غیرمستقیم را به آن اضافه کنیم زیرا بدست عوامل تولید می رسد. در این صورت، شاخصهای محاسبه شده را به قیمت عوامل گویند. در حل مسأله همیشه می توان متغیرها را از صورت به قیمت بازار تبدیل به قیمت عوامل کنیم.

$$\begin{cases} GNP_F = GNPm - \text{خالص مالیاتهای غیرمستقیم} \\ GDP_F = GDPm - \text{خالص مالیاتهای غیرمستقیم} \end{cases}$$

یارانه های غیرمستقیم ـ مالیات های غیرمستقیم = خالص مالیاتهای غیرمستقیم

حال اگر از GNP، استهلاک کسر گردد، تولید خالص ملی NNP بدست می آید. یعنی:

$$NNP = GNP - D$$

و اگر از GDP، استهلاک کسر گردد، تولید خالص داخلی NDP بدست می آید. یعنی:

$$NDP = GDP - D$$

ما در اینجا به دنبال درآمد ملی (NI)هستیم که به دو روش محاسبه می شود:

$$NNP_F = \begin{cases} \rightarrow GNP_F - D \\ \rightarrow NNP_m - \text{(خالص مالیاتهای غیرمستقیم)} \end{cases} \quad \text{یا} \quad NI \text{ (درآمد ملی)}$$

درآمد ملی دارای دو مشخصه است: اولاً متعلق به عوامل تولیدات و ثانیاً مربوط به تولید همین دوره می باشد. به عنوان مثال شخصی به مدت سی سال کارکرده است و هر ماه بابت بازنشستگی مقداری از حقوق وی کسر گردیده است و بعد از سی سال موقع بازنشستگی از همین پولهای کسر شده به وی حقوق پرداخت می کنند چون این حقوق مربوط به دوره فعلی نیست لذا حقوق بازنشستگان جزء درآمد ملی محسوب نمی شود.

درآمد شخصی (PI): درآمد شخصی به درآمدی گفته می شود که در هر دوره به دست اشخاص می رسد چه مربوط به تولید آن دوره باشد و چه نباشد.

کمکهای بلاعوض، هدایا و پرداختهای انتقال + (... + سهم بیمه های اجتماعی + سود توزیع نشده)- PI=NI

توجه شود که مالیات های مستقیم جزء درآمد ملی (NI)محسوب می شوند. مالیات بر دو نوع است:

مستقیم: دولت مستقیماً از هر شخصی حقیقی یا حقوقی براساس درآمد و سود، مالیات کسر می کند.

غیرمستقیم: مالیاتی است که دولت بر روی کالاها و خدمات نهایی دریافت می کند و برای تمام اشخاص حقیقی یا حقوقی در صورت استفاده یکی است مانند مالیاتی که بر روی هر نخ سیگار دریافت می شود.

درآمد قابل تعریف:

اگر از کل درآمد شخصی، مالیاتهای مستقیم کسر گردد، درآمد قابل تصرف بدست می آید.

روش های محاسبه درآمد ملی: سه روش برای محاسبه درآمد ملی وجود دارد:

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

الف) روش ارزش افزوده با روش تولید: در این روش کافیست ارزش افزوده را در بخشهای مختلف اقتصاد محاسبه کنیم و پس از کسر کارمزد احتسابی آنچه بدست می آید GDP_F است. در ایران در چهار بخش ارزش افزوده را حساب می کنند:

۱ـ روش افزوده بخش کشاورزی

۲ـ ارزش افزوده صنعت

۳ـ ارزش افزوده خدمات

۴ـ ارزش افزوده و نفت و گاز، با محاسبه مجموع ارزش افزوده های چهار بخش یاد شده و کسر کارمزد احتسابی مقدار GDP_Fرا بدست می آورند.

ارزش افزوده یک کالا یا خدمات = ارزش نهایی کالا یا خدمات ـ ارزش کالا یا خدمات واسطه ای بکار رفته در آن

ارزش کالا یا خدمات واسطه ای بکار رفته در آن ـ ارزش نهایی کالا یا خدمات = ارزش افزوده یک کالا یا خدمات

مواد اولیه — قیمت نهایی کالا

مثلاً یک بشکه نفت خام$ ۱۰۰ ارزش دارد، حال اگر به فرآورده ای مانند بنزین تبدیل شود، با توجه به اینکه ارزش یک بشکه بنزین $ ۵۰۰ است لذا ارزش افزوده در این فرآیند برابر $ ۴۰۰ می باشد.

توجه:

۱ـ در روش ارزش افزوده بدلیل اینکه ارزش کالاها و خدمات واسطه ای حذف می شود، از احتساب مضاعف جلوگیری می شود.

۲ـ می توان گفت ارزش افزوده در اصل همان ارزشی است که عوامل تولید ایجاد کرده اند. پس ارزش افزوده در حقیقت همان پرداختی به عوامل تولید است. بنابر این ارزش افزوده با سود تفاوت دارد (در اصل سود بخشی از ارزش افزوده است).

ـ ارزش افزوده در هر مرحله از تولید کالا در نهایت قیمت نهایی کالا را نشان می دهد. برای فهم بهتر مطلب جدول آمده در ذیل را مشاهده کنید.

کالا	قیمت نهایی	ارزش کالای واسطه ای	ارزش افزوده کالا
گندم	۱۰۰	صفر	۱۰۰
آرد	۱۲۰	۱۰۰	۲۰
نان	۱۶۰	۱۲۰	۴۰
			۱۶۰

مجموعه ارزش افزوده هر کالا برابر است با قیمت نهایی محصول نهایی

مثال: چنانچه بنگاهی محصولی تولید کند که ارزش فروش آن ۱۰۰ میلیون ریال باشد و هزینه مواد اولیه ۱۰ میلیون ریال، هزینه اجاره ۵ میلیون ریال و هزینه دستمزد ۲۰ میلیون ریال باشد، ارزش افزوده بنگاه برابر است با:

الف) ۶۵ میلیون ریال ب) ۸۰ میلیون ریال

ج)۸۵ میلیون ریال د) ۹۰ میلیون ریال

www.SEBA.ir
abcBourse.ir @abcBourse_ir مرجع آموزش بورس بازنشر:

ارزش افزوده یک کالا طبق تعریف برابر است با ارزش نهایی محصول (فروش) منهای ارزش کالاها و خدمات واسطه ای بکار رفته در آن (مواد اولیه) در نتیجه داریم: ۹۰=۱۰ـ۱۰۰= ارزش افزوده

ب) روش مخارج یا هزینه: همانطور که می دانیم در اقتصاد ارزش تولید کل برابر مخارج کل است. پس می توان گفت هرچه در کشور تولید می شود به نحوی می بایست خرج شود. پس اگر ارزش مخارج را با یکدیگر جمع بزنیم تاحدودی به ارزش تولیدات می رسیم، دراین روش ازجمع مخارج مختلف GDP_F بدست می آید.

$$\text{تولید} = \text{تقاضا} \Rightarrow Y = C + I + G + X - M + Inp = GDP_m$$

حال دو راه برای NNP_F محاسبه وجود دارد:

$NNP_F \xrightarrow{\text{خالص مالیاتهای غیرمستقیم}} NNP_m \xrightarrow{D} GNP_m \xrightarrow{\text{خالص درآمد عوامل تولید از خارج}} GDP_m$ (راه حل اول

$NNP_F \xrightarrow{D} GNP_F \xrightarrow{\text{خالص درآمدعوامل تولیدازخارج}} GDP_F \xrightarrow{\text{خالص مالیاتهای غیرمستقیم}} GDP_m$ (راه حل دوم

۳ـ روش درآمدی: در این روش کافیست کل درآمد عوامل تولید را که به شکل مزد، حقوق، بهره، اجاره و سود هستند را در کل اقتصاد با یکدیگر جمع بزنیم تا مستقیماً به NNP_F یا درآمد ملی برسیم.

مثال: فرض کنید اطلاعات زیر در مورد یک اقتصاد در دست است (ارقام به میلیارد ریال است) مطلوبست محاسبه درآمد مالی؟

مخارج مصرف = ۹۰، مخارج دولتی =۱۵۰، استهلاک=۲۵، درآمد عوامل داخلی از خارج = ۲۰، ارزش افزوده بخش کشاورزی=۱۸۰، مالیات غیرمستقیم=۳۰، یارانه های غیرمستقیم =۵۰، مخارج برنامه ریزی شده سرمایه گذاری =۱۰۰، درآمد بهره ای =۲۰، سود=۷۵، صادرات = ۷۰، واردات =۵۰، درآمد عوامل تولید خارج از داخل=۷۰، ارزش افزوده بخش نفت=۴۵۰

از روش ارزش افزوده نمی توان مسأله را حل کرد چون ۱ کارمزد احتسابی را نداریم و ۲ ارزش افزوده تمام بخشها داده نشده است.

از روش درآمد نیز نمی توان درآمد ملی را محاسبه کرد چون در مسأله فقط درآمد بهره و سود داده شده و حقوق و دستمزد و اجاره و ... داده نشده است.

لذا از روش مخارج یا هزینه برای حل مسأله استفاده می کنیم.

$$GDP_m = ۹۰ + ۱۰۰ + ۱۵۰ + ۷۰ - ۵۰ + ۰ = ۳۶۰$$

$$\begin{cases} GDP_m - \text{خالص مالیاتهای غیرمستقیم} = GDP_F \rightarrow GDP_F = ۳۶۰ - (۳۰ - ۵۰) = ۳۸۰ \\ GDP_F + \text{خالص درآمد عوامل تولید} = GNP_F \rightarrow GNP_F = ۳۸۰ + (۲۰ - ۷۰) = ۳۳۰ \end{cases}$$

$$NNP_F = NI = GNP_F - D = ۳۳۰ - ۲۵ = ۳۰۵$$

مثال: کدامیک از موارد زیر جزئی از درآمد ملی و درآمد شخصی محسوب می شوند؟

۱) مالیات بر سود شرکت ها ۲) پرداخت های انتقالی دولت

۳) سود سهام ۴) پرداخت های انتقالی بنگاه ها

سود سهام توزیع شده، هم در درآمد ملی و هم در درآمد شخصی محسوب می شود. درآمد ملی درآمدی است که متعلق به عوامل تولید است و بابت جبران خدمات عوامل تولید پرداخت می گردد. درآمد شخصی درآمدی است که

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

طی یک دوره به دست اشخاص یک جامعه برسد صرفنظر از اینکه مربوط به تولید باشد یا نه. مثلاً حقوقی که یک بازنشسته می گیرد در درآمد ملی محاسبه نمی شود ولی در درآمد شخص محسوب می شود. پرداخت های انتقالی به هر نحو در درآمد شخص محسوب می شود زیرا به دست اشخاص یک جامعه می رسد ولی در درآمد ملی محاسبه نمی گردد زیرا بابت جبران خدمات کارکنان نمی باشد.

بطور کلی هر جا کلمه سود، بهره، اجاره، مزد و حقوق باشد جزء حسابهای ملی (درآمد ملی) محسوب می شود و هم جزء درآمد شخصی چون به دست افراد می رسد.

بطور کلی مواردی در شاخصهای ملی وارد می شوند که اولاً مربوط به تولید این دوره باشند و ثانیاً ارزش بازاری پیدا کنند (یعنی مورد مبادله قرار گیرند و قابل مشاهده در بازار باشند) مثلاً ارزش فعالیت زنان خانه دار در محاسبه شاخص ملی به حساب نمی آیند چون ارزش بازاری پیدا نمی کند.

مثال: آقای اسمیت با آشپز خود ازدواج می کند. GNP چه تغییری می کند؟

چون با آشپز خود ازدواج کرده است و از این به بعد به خاطر آشپزی پولی پرداخت نخواهد کرد ارزش خدمات نهایی کاهش می یابد، لذا GNP کاهش می یابد.

عوامل منفی همچون جرم و جنایت یا آلودگی هوا به عنوان رقم منفی در محاسبه شاخصهای ملی منظور نمی شوند اما پولی که بابت آنها (بابت مبارزه و پیشگیری با آنها) هزینه می شود در محاسبه شاخصهای ملی لحاظ می شود و به آنها اضافه می کند.

استثنائات:

نوع اول: کالا و خدماتی هستند که اولاً ارش بازاری پیدا می کنند و ثانیاً مورد مبادله هم قرار می گیرند اما در محاسبه شاخصهای ملی نباید وارد شوند:

۱ـ ارزش کالاها و خدمات غیرقانونی مانند کالاهای قاچاق یا اقتصاد زیرزمینی

۲ـ ارزش کالاها و خدمات دسته دوم: چون یکبار قبلاً در محاسبه شاخصهای ملی حساب شده اند، پولی که بابت دلالی ماشین یا حق کمیسیون اتومبیل های دسته دوم و ... پرداخت می شود در شاخصهای ملی (GDP و GNP)کشور حساب می شود.

۳ـ هزینه و فروش دارایی ها: مانند زمین، ارز، طلا، سهام، اوراق قرضه، اوراق مشارکت چون در این نوع معاملات فقط انتقال مالکیت صورت می گیرد. اما پولی که به کارگزار بورس، مالک، بیمه، صرافی و ... جهت کارمزد پرداخت می شود در محاسبه GDP و GNP وارده می شوند.

نوع دوم: کالاها و خدماتی هستند که هرچند ارزش بازاری پیدا نمی کنند و در ضمن مورد مبادله هم قرار نمی گیرند اما باید در محاسبه شاخصهای ملی وارد شوند.

۱ـ ارزش کالاهای خودمصرفی کشاورزان بویژه گندم و برنج که خود کشاورزان بابت مصرف کالاهایی که خود تولید کرده اند پولی نمی پردازند (حدود ۴۰٪ مردم ایران را روستاییان تشکیل می دهند.

۲ـ اجاره های ضمنی خانه های مسکونی تحت مالکیت افراد: هر شخصی که در خانه ای که تحت مالکیت خود است زندگی می کند در صورت نداشتن مالکیت آن خانه باید اجاره آن خانه را پرداخت می کرد. لذا ارزش اجاره خانه تحت مالکیتش در GNP و GDP لحاظ می شود.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۳ـ کارمزد احتسابی: بسیاری از شرکت ها و بازرگانان بخشی از پول خود را به صورت حساب جاری نزد بانکها نگه داری می کنند، مشخصه اصلی این حسابها این است که سودی بابت آنها پرداخت نمی شود اما در عوض مزیتی که برای دارندگان این حسابها دارد این است که برخی از کارها و خدمات بانکی آنها بدون کارمزد انجام می شود بانکها نیز در عوض اعطای وام از پول صاحبان این مشاغل سود یا بهره دریافت می کنند که این سود یا بهره دریافتی را می توان به عنوان کارمزد تلقی کرد. به این کارمزد، کارمزد احتسابی گفته می شود بنابر این از آنجا که بازرگانان و صاحبان مشاغل مستقیماً کارمزدی پرداخت نمی کنند لذا ارزش افزوده فعالیت آنها بیش از میزان واقعی می باشدکه برای جلوگیری از این امر و رساندن به مقدار واقعی می بایست کارمزد احتسابی را از ارزش افزوده آنها کسر کرد.

شاخص قیمت ها:

شاخص قیمت در هر سال عبارت است از میانگین وزنی قیمت ها در آن سال تقسیم بر میانگین وزنی قیمت ها در سال پایه ضربدر ۱۰۰

سال پایه سالی قراردادی است که قیمت ها را در هر سال با قیمت های آن سال مقایسه می کنند. در ایران آخرین سال پایه سال ۱۳۸۳ بوده است. سال پایه معمولاً سالی است که کمترین نوسانات قیمت را دارد و نباید خیلی دیر به دیر انتخاب شود چون الگوی مصرف جامعه تغییر می کند. مثلاً در دهه شصت اینترنت و مخارج اینترنت عملاً معنا نداشت. الگوی مصرف به قیمت های نسبی بستگی دارد. وقتی قیمت های نسبی در طول زمان تغییر پیدا می کند، الگوی مصرف نیز تغییر می کند.

سال پایه معمولاً هر چهار یا پنج سال عوض می شود زیرا الگوی مصرف $\left(\frac{Q_X}{Q_Y}\right)$ ممکن است بواسطه تغییرات قیمتهای نسبی $\left(\frac{P_X}{P_Y}\right)$ تغییر کند. اگر فقط یک کالا داشته باشیم شاخص قیمت عبارتند از:

(شاخص قیمت) $I_t = \frac{P^t}{P^o} \times ۱۰۰$

P^t: قیمت کالا در سال جاری

P^o: قیمت کالا در سال پایه

از آنجا که تعداد کالاها و خدمات گسترده است می توان از میانگین قیمتها استفاده نمود. $I_t = \frac{\sum \frac{P^t}{n}}{\sum \frac{P^o}{n}} \times ۱۰۰$ اثر هر کالا در بودجه خانوارها متفاوت است و بعضی از کالا و خدمات در بودجه خانوارها وزن واهمیت بیشتری دارد. استفاده از شاخص قیمت ها بصورت میانگین ساده صحیح نیست زیرا در این حالت افزایش یا کاهش همه کالاها و خدمات یکسان در نظر گرفته میشود که در عمل اینطور نیست و این در حالی است که تغییرات برخی از کالاها و خدمات تأثیری بیشتر بر بودجه خانوار دارد بنابر این هر کالایی که بیشتر مصرف می کنیم یا سهم آن در بودجه خانوار بالاتر است قاعدتاً از اهمیت بیشتری برخوردار است.

حال سؤال اساسی اینجاست که وزن یا اهمیت هر کالا در شاخص قیمت چگونه تعیین می شود. برای پاسخ به این سؤال از شاخصهای زیر استفاده می کنیم.

۱ـ شاخص لاسپیرز: از نظر لاسپیرز وزن با اهیمت هر کالا به مقدار مصرف آن کالا در سال پایه بستگی دارد.

www.SEBA.edu
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

$$I_t = \frac{\sum P^t Q^\circ}{\sum P^\circ Q^\circ} \times ۱۰۰ = \frac{\text{ارزش کالاها و خدمات سال پایه به قیمت سال جاری}}{\text{ارزش کالاها و خدمات سال پایه به قیمت سال پایه}} \times ۱۰۰$$

مثلاً در دعواهای ریاست جمهوری می توان به راحتی با این شاخص مقایسه کرد که تورم در کدام دوره بیشتر بوده است.

۲ـ شاخص پاشه: از نظر پاشه وزن یا اهیمت کالا و خدمات، مقدار مصرف آن کالا در سال جاری است.

$$P_t = \frac{\sum P^t Q^t}{\sum P^\circ Q^t} \times ۱۰۰ = \frac{\text{ارزش کالا و خدمات سال جاری به قیمت سال جاری}}{\text{ارزش کالا و خدمات سال جاری به قیمت سال جاری}} \times ۱۰۰$$

نکته: شاخص قیمت در سال پایه همیشه برابر ۱۰۰ می باشد. حال اگر در اقتصاد قیمتها در حال افزایش باشد بعد از سال پایه شاخص بیشتر از ۱۰۰ و قبل از سال پایه کمتر از ۱۰۰ می باشد و بلعکس.

مثال: فرض کنید اطلاعات زیر در مورد سه کالا طبق جدول مقابل موجود می باشد با فرض اینکه سال ۸۷ سال پایه باشد، شاخص لاپیرز و پاشه را برای سال ۸۹ محاسبه کنید؟

کالا	مقدار درسال ۸۷	قیمت درسال ۸۷	Q ۸۹	P ۸۹
۱	۱۰	۵	۸	۱۰
۲	۱۵	۱۰	۱۰	۱۵
۳	۲۰	۲	۲۵	۲

$$I_{t_{۸۹}} = \frac{\sum P^{۸۹}.Q^{۸۷}}{\sum P^{۸۷}.Q^{۸۷}} \times ۱۰۰ = \frac{۱۰\times۱۰+۱۵\times۱۵+۲۰\times۲}{۱۰\times۵+۱۵\times۱۰+۲۰\times۲} \times ۱۰۰ = ۱۵۲/۰۸$$

$$P_{t_{۸۹}} = \frac{\sum P^{۸۹}.Q^{۸۹}}{\sum P^{۸۷}.Q^{۸۹}} \times ۱۰۰ = \frac{۸\times۱۰+۱۰\times۱۵+۲۵\times۲}{۵\times۸+۱۰\times۱۰+۲\times۲۵} \times ۱۰۰ = ۱۴۷/۳۷$$

همانطور که مشاهده می شود شاخص لاپیرز، افزایش قیمت را زیادتر از حد و شاخص پاشه آنرا کمتر از حد موجود نشان می دهد. چون

$$P^\circ \downarrow \xrightarrow{\text{طبق اقتصاد خرد}} Q^\circ \uparrow$$

$$\xrightarrow{\text{درصورت کسرشاخص لاپیرز داریم}} \sum P^t Q^\circ \Uparrow$$

$$P^t \uparrow \xrightarrow{\text{طبق اقتصاد خرد}} Q^t \downarrow$$

زیرا در شاخص لاپیرز فرض می شود که الگوی مصرف همیشه شبیه سال پایه است.

۳ـ شاخص نیشر: برابر است با میانگین هندسی شاخص لاپیرز و شاخص پاشه یعنی: $F_t = \sqrt{I_t . P_t}$

۴ـ شاخص اجورت: در محاسبه این شاخص از جمع الگوی مصرف در سال پایه و سال کنونی استفاده می شود یعنی:

$$E_t = \frac{\sum P^t \left(Q^\circ + Q^t\right)}{\sum P^\circ \left(Q^\circ + Q^t\right)} \times ۱۰۰$$

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

نکته:

اگر الگوی مصرف در سال جاری و سال پایه تغییری نکرده باشد (یا قیمتها تغییر نکرده باشد یا به یک نسبت قیمتها تغییر کرده باشند یعنی $\frac{Q_x}{Q_y}=\frac{P_x}{P_y}$) شاخص پاشه و لاپیرز با هم برابر خواهند بود.

در عالم واقعیت در ایران یا دیگر کشورها یا شاخص قیمت مصرف کننده (شاخص قیمت خرده فروشی) یا شاخص قیمت تولیدکننده (شاخص قیمت عمده فروشی) را حساب می کنند. بدین صورت که شاخص قیمت را برای چند گروه حسا ب می کنند که عبارتند از مواد خوراکی، حمل و نقل، مسکن، پوشاک، تفریحات [در هر منطقه یک سبدی از کالاها را تعیین می کنند]و هر ماه قیمت همه آنها را حساب می کنند و به آنها وزن می دهند و با توجه به وزن آنها یک شاخص قیمت کل بدست می آورند. اگر شاخص قیمت عمده فروشی یا تولیدکننده باشد قیمت را از درب کارخانه بدست می آورند و اگر مبنای محاسبه شاخص، قیمت خرده فروشی یا مصرف کننده باشد قیمت را در بازار بررسی می کنند و بدست می آورند. محاسبه شاخص براساس لاپیرز صورت می گیرد.

کاربرد شاخص قیمت:

۱ـ محاسبه تورم یا نرخ رشد قیمت ها:

علامت نقطه (.) نشان دهنده نرخ رشد برای متغییری است که در بالای آن این علامت وجود دارد.

$$\text{تورم } P=\frac{Pt-Pt-۱}{Pt-۱}\times ۱۰۰$$

۲ـ تبدیل متغییرهای اسمی به متغییرهای حقیقی: متغییر اسمی متغییری است که اثر قیمتها در آن لحاظ شده است و متغییر حقیقی متغییری است که اثر قیمت ها از آن حذف گردیده است. مثلاً یک تولیدکننده را در نظر بگیرید که در سال اول ۱۰۰ کالا را به قیمت ۱۰۰ واحد تولید کرده و درآمدش در آن سال ۱۰۰۰۰ واحد بوده است. در سال بعد اگر تولیدکننده اذعان کند کَه درآمدش ۱۰ برابر شده باید ارزش این درآمد بررسی شود که آیا مقدار تولید آن ده برابر شده یا از طریق افزایش ده برابر قیمت به آن درآمد رسیده است. متغییر حقیقی برای یک تولیدکننده، میزان تولید آن است لذا با حذف قیمت (تقسیم درآمدش بر قیمت کالا) پی به آن برده می شود.

پارامترهای حقیقی دیگر نیز به همین ترتیب تعریف می شوند.

اسمی

(حقیقی) $GNP_r=\frac{GNP_n}{P}$

قیمت اسمی شاخص $=\frac{P_n}{P}$ قیمت حقیقی سهام

درآمد حقیقی $Y_r=\frac{Y_n}{P}$, ...

دستمزد حقیقی $W_r=\frac{W_n}{P}$

متغییر حقیقی، متغییری است که اثر قیمتها و نوسانات آن حذف شده است اما متغییر اسمی، متغییری است که تغییرات قیمت ها در دل آن وجود دارد. به همین منظور کافیست هر متغییر اسمی را تقسیم بر شاخص قیمت مربوطه اش کنیم تا مقدار حقیقی آن بدست بیاید.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۳ـ نرخ رشد: معمولاً تولید ناخالص ملی حقیقی $(GN\,P_r)$ یا درآمد ملی حقیقی (Y_r) در هر کشور میزان رفاه یک کشور را نشان می دهد. اگر در یک دوره ای نسبت به قبل $GN\,P_r, Y_r$ افزایش یابد یا رشدش مثبت باشد می گوئیم رفاه کشور افزایش یافته است.

تورم $\overset{\text{اسمی}}{GN^{\circ}P_r = GNP_n - P^{\circ}}$ نرخ رشد GNP حقیقی

$Y^{\circ}{}_r = Y^{\circ}{}_n - P^{\circ}$ نرخ رشد درآمد ملی حقیقی

مثال: اگر شاخص قیمت سهام از ۱۰۰۰۰ به ۱۱۰۰۰ افزایش یابد و شاخص قیمت ها از ۲۰۰ به ۳۰۰ افزایش یابد آنگاه:

۱) قیمت اسمی سهام کاهش یافته است.
۲) قیمت حقیقی سهام افزایش یافته است.
۳) قیمت حقیقی سهام کاهش یافته است.
۴) قیمت حقیقی سهام ثابت مانده است.

راه حل اول:

$$P_{\text{حقیقی}} = \frac{P}{P} \begin{cases} \text{در حالت اول} \rightarrow \frac{۱۰۰۰۰}{۲۰۰} = ۵۰ \\ \text{در حالت دوم} \rightarrow \frac{۱۱۰۰۰}{۳۰۰} = ۳۶/۶۷ \end{cases}$$

راه حل دوم: از طریق نرخ رشد به جواب دست پیدا می کنیم.

نرخ رشد شاخص قیمت ها ـ رشد قیمت اسمی = رشد حقیقی قیمت

$$\text{نرخ رشد قیمت حقیقی} = \frac{۱۱۰۰۰-۱۰۰۰۰}{۱۰۰۰۰} - \frac{۳۰۰-۲۰۰}{۲۰۰} = ۱۰\% - ۵۰\% = -۴۰\%$$

چون رشد شاخص قیمت بیشتر از رشد قیمت اسمی است. پس قیمت حقیقی سهام کاهش یافته است.

مثال: چنانچه سود حاصل از سهام A به صورت درصد ۱۵ باشد در ضمن قیمت سهام A طی یکسال ۱۰ درصد افزایش داشته باشد و در عین حال نرخ تورم در یک سال مذکور ۲۰ درصد باشد، نرخ بازدهی حقیقی سهام A چند درصد است؟ در مورد سهام دقت شود که در مورد نرخ بازدهی حقیقی سود، علامت مثبت و نرخ زیان با علامت منفی در محاسبه نرخ باز دهی حقیقی ظاهر می شود:

$$\text{نرخ بازدهی حقیقی سهام A} = ۱۵ + ۱۰ - ۲ = ۵$$

نرخ سود ↓ نرخ تورم

نرخ رشد اسمی

مثال: چنانچه GNP اسمی و شاخص ضمنی قیمت تولید ناخالص ملی به ترتیب از ۲۰۰۰۰ و ۱۵۰ به ۳۰۰۰۰ و ۱۸۰ افزایش یافته باشند.

۱ـ شاخص هزینه زندگی تغییری نکرده و رفاه ثابت مانده است.

۲ـ شاخص هزینه زندگی تغییری نکرده و رفه افزایش یافته است.

۳ـ شاخص هزینه زندگی افزایش یافته و رفاه نیز افزایش یافته است.

۴ـ شاخص هزینه زندگی افزایش یافته و رفاه کاهش یافته است.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

شاخص هزینه زندگی همان شاخص قیمت می باشد که از ۱۵۰ به ۱۸۰ افزایش یافته است یعنی ۳۰ درصد افزایش یافته است. همچنین اگر بخواهیم تغییر رفاه را تعیین کنیم معمولاً با GNP حقیقی تعیین می کنند.

$$GN\ P_r = \frac{GNP_n}{P} \times ۱۰۰ \rightarrow \begin{cases} \text{در سال اول} : GN\ P_r = \frac{۲۰۰۰۰}{۱۵۰} \\ \text{در سال دوم} : GN\ P_r = \frac{۲۰۰۰۰}{۱۵۰} \end{cases}$$

و چون GNP حقیقی در طی دوره افزایش یافته است لذا رفاه نیز افزایش یافته ست.

مثال: اگر نرخ بازدهی سهام ۲۰ درصد باشد و نرخ تورم نیز ۲۵ درصدباشد در آن صورت می توان گفت:

۱) بازدهی حقیقی سهام ۲۰ درصد است.
۲) بازدهی حقیقی سهام ۲۵ درصد است.
۳) بازدهی حقیقی سهام منفی ۵ درصد است.
۴) بازدهی حقیقی سهام ۴۵ درصد است.

بازدهی حقیقی سهام عبارت است از بازدهی اسمی سهام منهای نرخ تورم ۵ ـ = ۲۵ ـ ۲۰

مثال: اگر فقط در کالای A و B وجود داشته باشد و قیمت آنها به ترتیب در سال ۸۴ برابر با ۱۰۰ و ۱۵۰ و در سال ۱۳۸۶ برابر با ۲۰۰ و ۴۵۰ باشد و مقدار آنها در سال ۱۳۸۶ به ترتیب برابر ۴۰ و ۶۰ باشد، تقریباً شاخص ... است. (سال ۱۳۸۴ را سال پایه در نظر بگیرید)

۱) پاشه ۲۵۰
۲) پاشه ۲۶۹
۳) لاپیرز ۲۶۹
۴) لاپیرز ۲۵۰

با توجه به اینکه مقادیر سال ۱۳۸۴ یعنی $Q^{۸۴}$ وجود ندارد لذا محاسبه لاپیرز عملی نیست، پس شاخص پاشه را محاسبه می کنیم.

$$P_{۸۶} = \frac{\sum P^{۸۶}Q^{۸۶}}{\sum P^{۸۴}Q^{۸۶}} \times ۱۰۰ = \frac{۲۰۰ \times ۴۰ + ۴۵۰ \times ۶۰}{۱۰۰ \times ۴۰ + ۱۵۰ \times ۶۰} \times ۱۰۰ = ۲۶۹/۲۳$$

مثال: مصرف برق در کدامیک از موارد زیر در GNP محاسبه می شود؟

۱) مصرف برق در منازل
۲) مصرف برق در کارخانه
۳) مصرف برق در نانوایی ها
۴) مصرف برق در مطب پزشکان

مثال: در محاسبه GNP کدام یک از اقلام زیر نباید منظور شود؟

۱) درآمد سالیانه استفاده از یک ماشین دست دوم
۲) حقوق دریافتی بازنشستگان
۳) تولید کالاهای مصرفی
۴) تولید کالاهای سرمایه ای

تعیین درآمد تعادلی:

آنچه در اقتصاد کلان از اهمیت ویژه ای برخوردار است، محاسبه درآمد ملی تعادلی است. می دانیم تعادل در اقتصاد از برابری عرضه کل یا تقاضای کل یا تساوی نشت ها و تزریقات بدست می آید. در ساده ترین مدل های اقتصادی که به مدلهای کینزی معروف هستند، مهمترین عامل تقاضا است. اولین اقتصاد دانان تا سال ۱۹۲۹ به نام اقتصاددانان کلاسیک اولیه معروف بودند و بیان می کردند اگر بازار احیاناً در کوتاه مدت دچار رکود شد دولت نباید در اقتصاد دخالت کند و بازار در بلند مدت به سطح مطلوب برمی گردد، در سال ۱۹۲۹ رکورد شدید اقتصادی رخ داد. لذا اضافه

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

عرضه در اقتصاد ایجاد شد $\left(Y^{s}>Y^{d}\right)$. در این سال اقتصاددان جدیدی به نام «کینز» پای به عرضه مسائل اقتصادی گذاشت.

در اقتصاد کینزی، اقتصادها کمتر از سطح مطلوب خود تولید می کنند و علت اصلی آن کمبود تقاضا نسبت به عرضه است، کابینت به هر دلیل تقاضا در اقتصاد افزایش یابد و به دنبال آن عرضه و درآمد ملی هم افزایش خواهد یافت.

حال به بحث اصلی یعنی محاسبه درآمد ملی تعادلی در مدلهای مختلف می پردازیم.

ـ مدل دوبخشی: $Y^{s}=Y^{d}\rightarrow Y=C+I$: شرط تعادل

از نظر کنیز مصرف هر فرد یا جامعه تابع خطی است از درآمد آن یعنی:

$$C = a + by$$

درآمد ملی

مصرف مستقل یا مصرف حداقل معیشت

مصرف القایی

$$b = mpc = \text{میل نهایی به مصرف} = \frac{dc}{dy}$$

شیب تابع مصرف

$$0 < b < 1$$

عرض از مبدأ تابع مصرف (a) به مصرف مستقل یا مصرف حداقل معیشت معروف است. چون حتی اگر درآمد صفر هم باشد همیشه مصرفی معادل a وجود دارد که مستقل از درآمد است. به by نیز مصرف القایی گفته می شود و بیان می کند که مصرف تابعی از درآمد ملی است.

همانطور که ملاحظه می شود اگر درآمد (y)به اندازه یک واحد افزایش یابد مصرف به اندازه b افزایش خواهد یافت.

چنین داشتیم: $Y=C+S\rightarrow S=y-c=y-a-by$

$$(1-b)=mps=\frac{ds}{dy}=1-mpc$$

$$\Rightarrow S=-a+\underbrace{(1-b)}_{\text{میل نهایی به پس انداز}}Y$$

عرض از مبدأ تابع پس انداز کینزی مقداری است منفی، چون وقتی درآمد صفر است شخص بدلیل مصرفی که مستقل از درآمد است باید از سپرده ها و پس انداز خود برداشت کند تا بتواند صرف هزینه های مصرف خود کند، لذا وقتی درآمد صفر است، عرض از مبدأ تابع سپرده منفی است و برابر (-a) می باشد. به همین ترتیب برای عامل سرمایه گذاری (I) داریم:

$$I=\bar{I}+ey$$

سرمایه گذاری مستقل

متغیرها در اقتصاد یا درون زا هستند یا برون زا به عنوان مثال تولید محصولات کشاورزی تابعی است از سواد کشاورز، میزان بارندگی، ماشین آلات و ... تولید محصولات کشاورزی به تنهایی دارای مقدار مشخصی نیست و تحت تأثیر عوامل تأثیرگذار خود می باشد لذا به آن متغییر وابسته به درون زا می گویند، بقیه عوامل که وابسته به عامل دیگری نیستند. عوامل مستقل یا برون زا نام دارند. بطور کلی متغییر درون زا تابعی از سایر متغییرها می باشد و مقدار آن ثابت نیست (با تغییر عوامل، تغییر می کند) مانند مصرف، پس انداز، سرمایه گذاری و ... که تابعی از درآمد ملی هستند متغییر برون زا تابع هیچ عاملی نیست و مقدار آن همیشه ثابت است مانند مصرف مستقل یا مصرف حداقل معیشت در تابع مصرف و ...

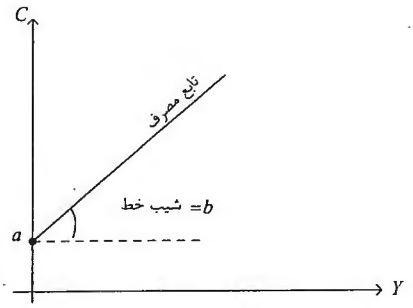
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

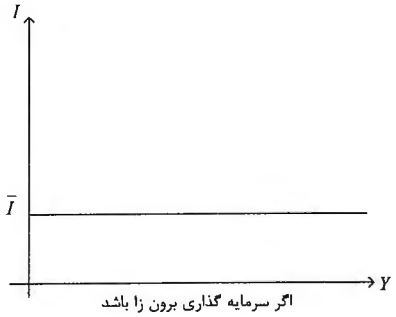
تعیین درآمد ملی تعادلی در مدل دو بخشی:

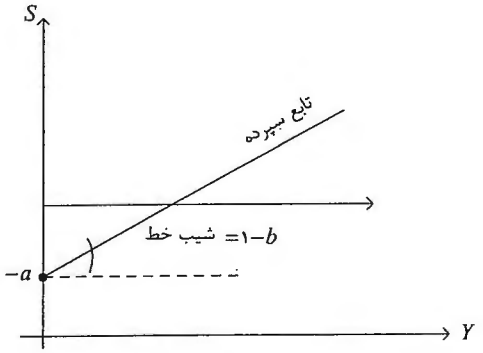
۱ـ زمانی که سرمایه گذاری بودن زا باشد یعنی $(I = CTe)$:

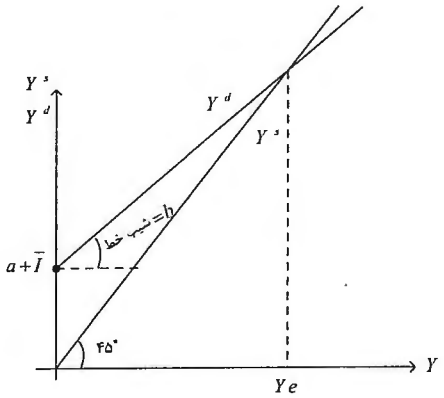
$$Ys = Yd \rightarrow Y = C + I = a + by + \bar{I} \rightarrow Y - bY = a + \bar{I} \Rightarrow Y = \frac{a + \bar{I}}{1 - b}$$

نکته: برای محاسبه درآمد تعادل ملی، ابتدا تابع تقاضا را بدست می آوریم و بعد مساوی عرضه قرارداده درآمد تعادلی ملی را بدست می آوریم. تابع عرضه در اقتصاد کلان خطی است که از مبدأ مختصات می گذرد و شیب آن یک می باشد (چون $Y^s + Y$) به عبارت دیگر خطی است با زاویه ۴۵° .حال با بدست آوردن نمودار تقاضا و برخورد آن با خط عرضه مقدار تعادلی در نقطه برخورد حاصل می شود.

۲ـ زمانیکه سرمایه گذاری درون زا باشد: با جایگذاری رابطه سرمایه گذاری در شرط تعادل خواهیم داشت:

$$y = y^d \begin{cases} C = a + by \\ \\ I = \bar{I} + ey \end{cases} \rightarrow y^d = a + \bar{I} + (b + e)y$$

$$\rightarrow y = a + \bar{I} + (b + e)y \rightarrow y = \frac{a + \bar{I}}{1 - b - e}$$

چنانچه سرمایه گذاری درون زا باشد (یعنی تابعی از درآمد ملی باشد. اولاً نسبت به حالت برون زا، شیب تابع تقاضای کل بیشتر میشود [اگر در تابع تقاضای فوق دقت شود شیب به اندازه e نسبت به حالت برون زا بیشتر شده است یعنی در اینجا شیب خط تقاضا (b+e) است]ثانیاً از برخورد این تابع به تابع عرضه درآمد ملی تعادلی بیشتر خواهد شد [وقتی شیب خط تقاضا (y^d) افزایش می یابد این خط به طرف چپ و بالا حرکت خواهدکرد لذا نقطه تعادل (نقطه

WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

برخورد y^d با y^s) در نقطه دورتری حاصل می شود] از مطالب فوق که عامل سرمایه گذای یک تزریق بحساب می آید نکته خیلی مهم زیر حاصل می شود:

* اگر هر تغییر تزریق به شکل درون زا وارد مدل شود اولاً به شیب تابع تقاضای کل اضافه می کند. ثانیاً به همان اندازه از مخرج کسر درآمد ملی کم می کند.

ضریب فزاینده (تکاثر):

در معادله درآمد ملی تعادلی اگر از درآمد ملی نسبت به هر کدام از اجزاء تقاضای کل مستقل مشتق بگیریم ضریب تکاثر آن متغییر مستبقل بدست می آید. :در حالت کل داشتیم

$$Y=\frac{a+\bar{I}}{1-b-c} \xrightarrow{\text{اینطورمی توانیم بنویسیم}} \begin{cases} y=\frac{1}{1-b-e}a+\frac{\bar{I}}{1-b-e} \\ y=\frac{1}{1-b-e}\bar{I}+\frac{a}{1-b-e} \end{cases}$$

ضریب تکاثر مصرف مستقل

$$\Rightarrow \text{عوامل درون زا باشند} \begin{cases} \frac{dy}{da}=\frac{1}{1-b-e} \\ \frac{dy}{d\bar{I}}=\frac{1}{1-b-e} \end{cases}$$

ضریب تکاثر سرمایه گذاری مستقل

این دو رابطه مربوط به زمانی است که مصرف و سرمایه گذاری درون زا، باشند، اگر این عوامل برون زا باشند خواهیم داشت:

ضریب تکاثر مصرف مستقل بیان می کند که اگر مصرف مستقل در جامعه یک واحد افزایش پیدا کند چقدر به درآمد ملی اضاه خواهد کرد و همچنین ضریب تکاثر سرمایه گذاری مستقل بیان می کند که اگر سرمایه گذاری مستقل در جامعه یک واحد افزایش پیدا کند، چقدر به درآمد ملی اضافه خواهد شد.

مثال: فرض کنید تابع مصرف $C=۱۰۰+۰/۵Y$ باشد و سرمایه گذاری نیز به شکل $I=۵۰+۰/۱Y$ باشد مطلوبست:

۱ـ درآمد ملی تعادلی را بدست آورید؟

۲ـ اگر مصرف مستقل ۵۰ واحد افزایش پیدا کند چه تغییری در درآمد ملی ایجاد می شود؟

۳ـ اگر سرمایه گذاری مستقل بیست واحد کاهش یابد چه مقدار درآمد ملی تغییر می کند؟

۴ـ اگر بخواهیم درآمد ملی را نسبت به قبل ۱۰۰ واحد افزایش دهیم چه مقدار باید سرمایه گذاری مستقل را تغییر دهیم؟

حل شماره (۱): راه حل اول این است که از طریق شرط تعادل درآمد ملی تعادلی را حساب کنیم.

$$Y^s=Y^d \quad \begin{matrix} Y^s=Y \\ Y^d=C+I \end{matrix} \quad Y^d=(۱۰۰+۰/۵Y)+(۵۰+۰/۱Y)=۱۵۰+۰/۶Y$$

$$\rightarrow =۱۵۰+۰/۶Y \rightarrow ۰/۴Y=۱۵۰ \rightarrow Y=\frac{۱۵۰}{۰/۴}=۳۷۵$$

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

راه دوم این است که از رابطه نهایی بدست آمده برای درآمد ملی تعادلی استفاده کنیم.

$$y=\frac{a=\bar{I}}{1-b-e}\quad \frac{a=100,\bar{I}=50}{b=0/5,e=0/1}\quad y=\frac{100+50}{1-0/5-0/1}=375$$

حل شماره (۲): راه حل اول آن است که در تابع مصرف، مقدار مصرف مستقل (a) را به اندازه ۵۰ واحد زیان کنیم تابع بدست آمده جدید در این حالت به صورت $C=150+0/5Y$ خواهد بود. حال با این تابع مصرف جدید و تابع سرمایه گذاری مسأله مطابق روش فوق مقدار تعادلی جدید را بدست آوریم.

راه حل دوم استفاده از ضریب تکاثر و تعریف آن است لذا ابتدا ضریب تکاثر مصرف را که از طرفی برابر با ضریب تکاثر سرمایه گذاری هم می باشد بدست می آوریم.

$$\frac{dy}{da}\overset{\text{در اینجا}}{=}\frac{dy}{d\bar{I}}=\frac{1}{1-b-e}=\frac{1}{1-0/5-0/1}=2/5$$

حال با استفاده از تعریف ضریب تکاثر، وقتی مصرف مستقل ۵۰ واحد افزایش پیدا کند، درآدم ملی تعادلی به اندازه ۵۰ ۲/۵x افزایش خواهد یافت.

$$\frac{dy}{da}=2/5\rightarrow dy=2/5da=2/5\times(+50)$$

حل شماره (۳): وقتی سرمایه گذاری مستقل بیست واحد کاهش پیدا کند درآمد ملی تعادلی هم ۲۰x۲/۵ کاهش می یابد.

حل شماره (۴): وقتی درآمد ملی را نسبت به قبل ۱۰۰ واحد افزایش دهیم، سرمایه گذاری مستقل به اندازه افزایش یابد.

$$\frac{dy}{da}=2/5\rightarrow\frac{dy}{2/5}=da=\frac{100}{2/5}=40$$

تعیین درآمد ملی در مدل سه بخشی:

در این مدل با ورود دولت به چرخه، مخارج دولتی به سیستم اضافه می گردد.

$$Y^s=Y^d\ \rightarrow\ Y=C+I+G$$

G همیشه برون زاست و خود دولت تعیین کننده آن است و تابع هیچ عامل دیگری نیست یعنی: $G=\bar{G}$

همانطور که می دانیم درآمدی که به دست مصرف کننده می رسد، بخشی از آن ابتدا به عنوان مالیات کسر می گردد و درآمد باقیمانده تحت عنوان درآمد قابل تصرف به صورت مخارج و پس انداز خرج می گردد.

$$Y-T=Y_d\begin{cases}C\\S\end{cases}$$

در مدلهای سه بخشی به بعد: مصرف دیگر تابعی از درآمد ملی نیست بلکه تابعی از درآمد قابل تصرف است که لازم است درآمد قابل تصرف درباره تبدیل به درآمد ملی شود یعنی: $C=a+by_d=a+b(Y-T)$

$$\begin{cases}T=\bar{T}+ty, & 0<t<1 \text{ اگر تابع مالیات درون زا باشد}\\ T=\bar{T} & \text{اگر تابع مالیات برون زا باشد}\end{cases}$$

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

y: درآمد

t: نرخ مالیات

$\bar{T}$: مالیات مستقل یا مالیات مقطوع

۱ـ اگر تابع مالیات را برون زا فرض کنیم:

$$\rightarrow C = a + b\left(y - \bar{T}\right) = a - b\bar{T} + by$$

$$y^d = a - b\bar{T} + by + \bar{I} + ey + \bar{G} = a - b\bar{T} + \bar{I} + \bar{G} + (b+e)y$$

$$\rightarrow y = a - b\bar{T} + \bar{I} + \bar{G} + (b+e)y \rightarrow y = \frac{a - b\bar{T} + \bar{I} + \bar{G}}{1 - b - e}$$

ضریب تکاثر مستقل

- ضریب تکاثر مصرف مستقل: $\frac{dy}{da} = \frac{1}{1-b-e}$
- ضریب تکاثر سرمایه گذاری مستقل: $\frac{dy}{d\bar{I}} = \frac{1}{1-b-e}$
- ضریب تکاثر مالیات مستقل: $\frac{dy}{d\bar{T}} = \frac{-b}{1-b-e}$
- ضریب تکاثر مخارج دولتی: $\frac{dy}{d\bar{G}} = \frac{1}{1-b-e}$

نکته:

زمانی که مدل سه بخشی باشد و مالیات ها و سرمایه گذاری برون زا باشند در رابطه با ضریب تکاثر بودجه که تحت تأثیر دو عامل مالیاتها و مخارج دولتی است خواهیم داشت:

$$\text{ضریب تکاثر بودجه } \frac{dy}{d\bar{T}, d\bar{G}} = \frac{dy}{d\bar{T}} + \frac{dy}{d\bar{G}} = \frac{-b}{1-b} + \frac{1}{1-b} = 1$$

به عبارتی با شرط برون زا بودن مالیات ها و سرمایه گذاری در مدل سه بخشی، چنانچه همزمان $\bar{T}$ و $\bar{G}$ (مالیاتهای مقطوع و مخارج دولتی) به یک اندازه تغییر کند درآمد ملی هم به همان اندازه تغییر خواهد کرد به طور کلی با توجه به رابطه تقاضای کل و در نتیجه درآمد ملی تعادلی تأثیر مخارج دولتی بر درآمد ملی بسیار بیشتر از تأثیر مالیات بر درآمد ملی است (دقت شود که مالیات با ضریب b که $0 < b < 1$ است بر درآمد تأثیر می گذارد)

۲ـ اگر مالیات درون زا باشد:

$$c = a + by_d = a + b\left(y - \overline{T - ty}\right) = a - b\bar{T} + b(1-t)y$$

$$\rightarrow y^d = c + I + G = a - b\bar{T} + b(1-t)y + \bar{I} + ey + \bar{G}$$

$$\rightarrow y = a - b\bar{T} + \bar{I} + \bar{G} + \left[b(1-T) + e\right]y$$

$$y = \frac{a - b\bar{T} + \bar{I} + \bar{G}}{1 - b + bt - e}$$

نکته: در مدل چهار بخشی که بحث صادرات و واردات را داریم خواهیم داشت:

$$Y = \frac{a - b\bar{T} + \bar{I} + \bar{G} + \bar{X} - \bar{M}}{1 - b + bt - e + m}$$

ضریب میل به واردات

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

چون واردات یک نشت به حساب می آید لذا ضریب آن در مخرج کسر جمع می گردد این نتیجه با استفاده از نکته زیر حاصل می شود.

ـ اگر هر متغییر تزریق به شکل درون زا وارد مدل شود اولاً به شیب تابع تقاضای کل اضافه می کند (درآمد ملی تعادلی افزایش می یابد) و ثانیاً به همان اندازه از مخرج کسر درآمد ملی تعادلی کسر می گردد.

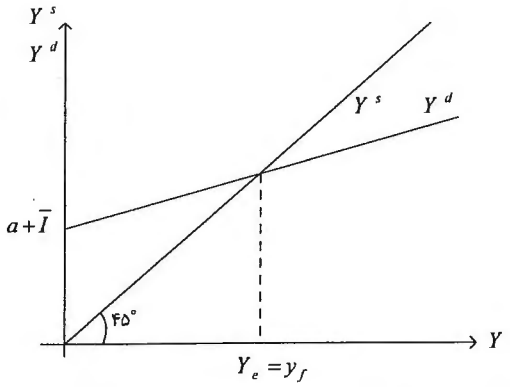
ـ اگر هر متغییر نشت به شکل درون زا وارد مدل شود اولاً از شیب تابع تقاضای کل می کاهد و ثانیاً به همان اندازه به مخرج کسر درآمد ملی تعادلی اضافه می گردد (درآمد ملی تعادلی کاهش می یابد)

شکاف رکودی و شکاف تورمی:

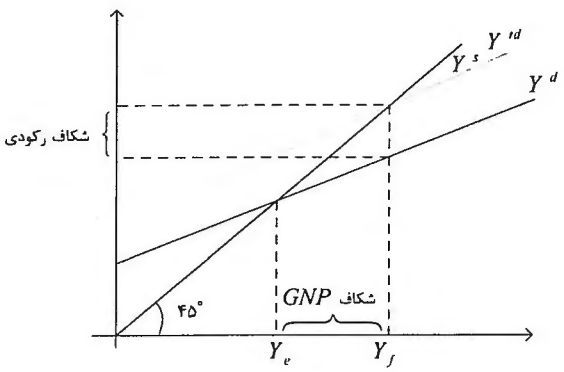
درآمد ملی اشتغال کامل (Y_F): به آن سطح از درآمد ملی گفته می شود که با بکارگیری حداقل ۹۵٪ نیروی کار جامعه بدست می آید (یعنی بیکاری حداکثر ۵٪ است)

درآمد ملی تعادلی یا تحقق یافته (Y_e): آن سطح از درآمد ملی است که در محل حاصل می شود. بر این اساس ممکن است سه حالت بوجود بیاید.

حالت اول: حالتی را در نظر می گیریم که درآمد ملی تحقق یافته (بالفعل) برابر با درآمد ملی اشتغال کامل باشد. این دیدگاه کلاسیک هاست. در این وضعیت اقتصاد در شرایط مطلوب قرار دارد و به رکود وجود دارد و نه تورم.

حالت دوم: این حالت از نظر کنیز، اغلب کشورها در این وضعیت قرار دارند و $Y_e < Y_F$ است یعنی اقتصاد کمتر از سطح مطلوب کار می کند. به تفاوت سطح درآمد ملی اشتغال کامل، درآمد ملی تعادلی شکاف درآمد ملی یا شکاف NGP گفته می شود.

مثال: چنانچه درآمد ملی اشتغال کامل و درآمد ملی تعادلی به ترتیب ۲۵۰۰ و ۲۰۰۰ باشد و میل نهایی به مصرف نیز ۰/۸ باشد برای رسیدن به اشتغال کامل چه مقدار مخارج دولتی می بایست تغییر کند؟

www.SEBA.ir
abcBourse.ir @abcBourse_ir مرجع آموزش بورس بازنشر:

یعنی برای رسیدن به اشتغال کامل ۵۰۰ = ۲۰۰۰ − ۲۵۰۰ = $Y_F - Y_e$ شکاف GNP درآمد ملی تعادلی باید میزان ۵۰۰ واحد افزایش پیدا کند.

b= ۰/۸

ضریب تکاثر مخارج دولتی $\frac{d_y}{d\bar{G}} = \frac{۱}{۱-b} = \frac{۱}{۱-۰/۸} = ۵$

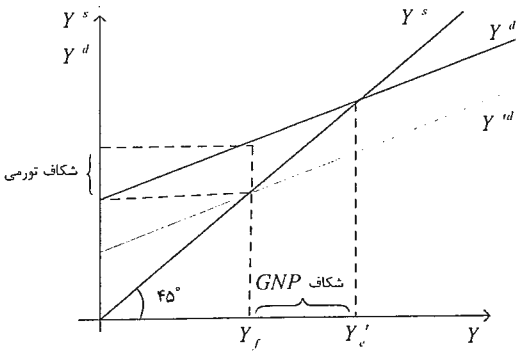
در نتیجه با توجه به ضریب تکاثر و تعریف آن مخارج دولتی باید به اندازه $\frac{۵۰۰}{۵} = ۱۰۰$ واحد افزایش پیدا کند تا درآمد ملی تعادلی به میزان ۵۰۰ واحد افزایش پیدا کند. برای اینکه بخواهیم شکاف رکودی یا شکاف تورمی را بدست آوریم باید در سطح درآمد اشتغال کامل اختلاف اختلاف بین عرضه کل و تقاضای کل را بدست آوریم. اگر در این سطح عرضه بیش از تقاضا باشد شکاف رکودی داریم و اگر سطح تقاضا بیش از عرضه باشد شکاف تورمی داریم.

در این حالت که $Y_e < Y_F$ است با شکاف رکودی مواجه هستیم. برای از بین بردن شکاف رکودی در اقتصاد، دولت باید در اقتصاد دخالت کند تا تقاضای کل افزایش یابد و حالت تعادلی جدی در اقتصاد در نقطه ایجاد شود به عبارت دیگر کافیست تقاضای کل آنقدر افزایش یابد تا نقطه تعادل جدید در سطح اشتغال کامل ایجاد شود. در این شرایط دولت با استفاده از ابزارهای مالی خود (G و T) استفاده نموده و تقاضای کل را افزایش میدهد. به همین منظور:

دولت G را افزایش و T را کاهش می دهد. به این نوع سیاست که نتیجه آن افزایش تقاضای کل جامعه است، سیاست مالی انبساطی گفته می شود. $G \uparrow, T \downarrow \Rightarrow Y^d \uparrow$

از سیاست های مالی انبساطی برای از بین بردن شکاف رکودی استفاده می شود (اقتصاد را به سطح مطلوب (سطح اشتغال کامل) می رساند).

حالت سوم: چنانچه اقتصاد در سطح بیشتری از اشتغال کامل کار کند، بسیار این مورد کمیاب می باشد و مثلاً کشوری مانند ژاپن رامی توان به عنوان دارنده این نوع اقتصاد مثال زد یعنی $Y^S > Y_F$ از سیاست مالی انقباضی برای کاهش تقاضای کل و نیز از بین بردن شکاف تورمی استفاده می کنیم. $G \downarrow, T \uparrow \Rightarrow Y^d \downarrow$

چنانچه شکاف رکودی a واحد باشد (مثلاً ۵۰ واحد باشد) برای از بین بردن شکاف رکودی کافیست براساس رابطه تقاضا کل $Yd = a - b\bar{T} + \bar{I} + \bar{G} + \left[b(۱-t) + e\right]y$ مخارج دولتی را دقیقاً به همان اندازه (۵۰ واحد)افزایش دهیم و اگر بخواهیم از طریق مالیات ها شکاف رکودی را از بین ببریم می بایست بیش از ۵۰ واحد مالیات را کاهش دهیم (چون مالیات در ضریب b که $۰ < b < ۱$ می باشد ضریب می شود)

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

معمای خست یا معمای تناقض پس انداز

از دیدگاه کلاسیک ها هیمشه در همه حال پس انداز مردم خوب می باشد چون باعث می شود که سپرده ها و به دنبال آن سرمایه گذاری افزایش یابد و در نهایت بنگاههای تولیدی زیاد شده و اقتصاد رشد کند.

ولی کینز بیان می کند که در همه شرایط پس انداز کردن توسط افراد جامعه سودمند نیست. اگر اقتصاد در شرایط رکود باشد، افزایش پس انداز افراد به معنای کاهش مصرف خواهد بود. لذا تقاضای کل کاهش یافته و به دنبال آن تولید و درآمد ملی تبادلی کاهش خواهد یافت (رکورد بیشتر می شود).

همچنین میدانیم پس انداز کل جامعه تابعی از درآمد ملی است، حال که درآمد ملی کاهش یافته، پس اندازه کل نیز کاهش می یابد. بنابراین تناقض پس انداز خود را در اینجا نشان می دهد و آن نتیجه بدست آمده از مطالب فوق است یعنی:

در شرایط رکود از نظر کینز هرچه پس انداز افراد جامعه بیشتر شود، پس انداز کل جامعه کاهش خواهد یافت.

اگر در رکود اقتصادی $S\uparrow \Rightarrow C\downarrow \rightarrow Y^d\downarrow \rightarrow Y^s, Y\downarrow \Rightarrow$ افراد $S=-a+(1-b)Y\downarrow$ جامعه

بازار پول:

همچون تمام بازارها در اقتصاد، بازار پول نیز از برابری عرضه کل با تقاضای کل پول بدست می آید.

عرضه پول $M^s = M^d$ تقاضای پول (نگهداری پول) $\xrightarrow{\text{اگربخواهیم به معیارحقیقی تبدیل کنیم}}_{\text{تقسیم بر شاخص قیمت می کنیم}} \frac{M^s}{P}=\frac{M^d}{P}$

- عرضه پول صرفاً در اختیار بانک مرکزی است یعنی عرضه پول برون زا است.
- تقاضای حقیقی پول از نظر کینز افراد با سه انگیزه پول را نگهداری می کنند:

۱ـ انگیزه معاملاتی پول: بابت مخارج روزمره

۲ـ انگیزه احتیاطی پول: بابت مخارج پیش بینی نشده.

به مجموع در انگیزه فوق تقاضای معاملاتی با مبادلاتی پول می گویند.

تقاضای معاملاتی پول تابعی مستقیم (خطی) از درآمد ملی است. $0<k<1$ ، $\frac{MT^d}{P}=KY$

K_2 ضریب درآمدی تقاضای پول می گویند.

۳ـ انگیزه سفته بازی پول: بابت پول مازاد بر نیاز است. مازاد بر تقاضای معاملاتی پول، آنچه که نگهداری می شود تا در موقع مناسب تبدیل به دارایی شود تقاضای سفته بازی پول نام دارد. به عبارت بهتر تقاضای سفته بازی همان پول راکد است. از نظر کینز افراد ثروت خود را یا به شکل پول به شکل دارایی ها (اوراق قرضه، سهام، اوراق مشارکت، زمین و ...) نگهداری می کنند.

بازنشر: مرجع آموزش بورس abcBourse.ir @abcBourse_ir abcBourse.ir

کانون کارگزاران بورس اوراق بهادار

ویژگیهای پول:

- درآمد بهره ای ندارد و ریسک تغییر قیمت نیز ندارد.

ویژگیهای اوراق قرضه:

- درآمد بهره ای دارد و ریسک تغییر قیمت دارد.

در بازار پول با بازار مالی نرخ بهره همان بازدهی اقتصادی یا بازدهی بخش های مختلف اقتصاد است (WACC) تقاضای سفته بازی پول با نرخ بهره رابطه عکس دارد بدین معنی که هرچه نرخ بهره افزایش یابد هزینه نگهداری پول نقد (منظور هرچه فرصت است) برای سفته بازی بالاست [چون نرخ بهره بالاست بیشتر به تبدیل پول به دارایی تمایل وجود دارد لذا تقاضای پول (نگهداری پول) کاهش می یابد]

نرخ بهره

$$M_s^d = -hr \qquad 0 < h < \infty$$

ضریب نرخ بهره تقاضای پول

هزینه نرخ بهره تقاضای پول (h)، کشش یا حساسیت تقاضای پول نسبت به نرخ بهره است.

حال داریم: $\frac{M^d}{P} = \frac{MT^S}{P} + \frac{M_S^d}{P} = KY - hr$ (تقاضای حقیقی پول)

نکته: از نظر کنیز بین قیمت اوراق قرضه و نرخ بهره رابطه معکوس وجود دارد. اگر در حال حاضر نرخ بهره در سطح پائین باشد پس قیمت اوراق قرضه در سطح بالاست لذا پیش بینی می شود در آینده نرخ بهره افزایش یافته و قیمت اوراق بهره کاهش پیدا کند. با این پیش بینی پول بیشتر نگهداری می شود (دارایی (اوراق قرضه) تبدیل به پول شوند) و حالت رکود اتفاق می افتد و بلعکس.

	شرایط فعلی	پیش بینی می شود	
پائین	$r \downarrow \rightarrow Pb \uparrow$	$\longrightarrow r \uparrow, Pb \downarrow \Rightarrow$	رکود ⟵ پول بیشتر نگهداری می شود
بالا	$r \uparrow \rightarrow Pb \downarrow$	$\longrightarrow r \downarrow, Pb \uparrow \Rightarrow$	پول کمتر نگهداری می شود

عرضه پول:

پول تحت دو عنوان تعریف می شود:

۱- پول در گردش یا حجم پول در گردش (M_1): که همان اسکناس و مسکوکات در دست مردم است به اضافه سپرده های جاری (دیداری) مانند چک.

۲- نقدینگی بخش خصوصی (M_2) : همان اسکناس و مسکوکات در دست مردم و سپرده های جاری است به اضافه سپرده های مدت دار و بسپرده های قرض الحسنه (پس انداز)

$$M_2 = M_1 + \underbrace{(\text{سپرده های مدت دار} + \text{سپرده های پس انداز})}_{\text{شبه پول}} \quad \text{(نقدینگی)}$$

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

M_2 نسبت به M_1 قابلیت نقد شدنش کمتر است.

ـ پول سه وظیفه اصلی دارد:

۱ـ وسیله ای برای مبادله است (مهمترین وظیفه)

۲ـ وسیله ای برای سنجش ارز است.

۳ـ پول وسیله ای برای حفظ ارزش است(وقتی تورم بالاست این وظیفه سوم عملاً معنایی ندارد)

عومل مؤثر بر عرضه پول: بطور کلی عرضه پول در اقتصاد برابر است با ضریب تکاثر پول ضربدر پایه پول

$$M^S = m.H$$

(H: پایه پولی، m: ضریب تکاژپول)

پایه پولی یا همان پول پرقدرت به آن مقدار از پولی است که به پشتوانه دارایی های بانک مرکزی می توان ایجاد نمود.

ترازنامه بانک مرکزی

دارایی ها	بدهی ها
۱ـ ارزهای معتبر بین المللی	۱ـ اسکناس و مسکوکات در دست مردم
۲ـ طلا و جواهرات ملی	۲ـ ذخایر قانونی
۳ـ طلب از بانکهای تجاری	۳ـ پول در صندوق بانکهای تجاری(ذخایر امانی یا احتیاطی)
۴ـ طلب از دولت	
منابع پایه پولی	مصارف پایه پولی

هر کدام از چهار منبع پایه پولی فوق افزایش پیدا کند H (پایه پولی) افزایش یافته و عرضه پول در اقتصاد افزاش می یابد.

ذخائر قانونی: بانک مرکزی، بانکهای تجاری را وادار می کند تا درصدی از سپرده های مردم را برای وام دادن استفاده نکرده و نزد بانک مرکزی بسپارند که به اصطلاح به آنها ذخایر قانونی گفته می شود.

ذخایر احتیاطی: بانکهای تجاری همیشه مقداری از پول خود را در صندوق ها نگهداری می کنند تا اگر تقاضای پول از بانک افزایش یافت پشتوانه پرداخت پول را داشته باشند و نیازی به درخواست وام از بانک مرکزی پیدا نکنند.

ضریب تکاثر پول $m = \frac{1+Cu}{Cu+rr+er}$

Cu: نسبتی از کل پول است که به شکل اسکناس و مسکوکات در دست مردم است.

rr: نرخ ذخایر قانونی است.

er: نرخ ذخایر احتیاطی یا همان نرخ ذخایر اضافی است.

ضریب ساده خلق پول: چنانچه اسکناس و مسکوکات دست مردم صفر باشد و ذخایر اضافی نیز صفر باشد ضریب تکاثر عکس نرخ ذخیره قانونی خواهد شد که به آن ضریب ساده خلق پول می گویند.

www.SEBA.ir
abcBourse.ir @abcBourse_ir مرجع آموزش بورس بازنشر:

یکی از عوامل مهم عرضه پول در اقتصاد، ذخایر بانکهاست، اگر بانکهای تاری بیشتر وام دهند بنابر این ذخایر اضافی کمتری نگهداری می کنند و در این صورت عرضه پول در اقتصاد افزایش خواهد یافت. اما عواملی که بر نگهداری ذخایر اضافی مؤثر است عبارتند از:

۱ـ نرخ تنزیل مجدد: بانکهای تجاری با یک نرخ بهره ای از بانک مرکزی وام می گیرند که به آن نرخ تنزیل مجدد می گویند به عبارت دیگر نرخ تنزیل مجدد، نرخ بهره وامی است که بانک مرکزی به بانکهای تجاری آن وام را می دهند. مسلماً هرچه این نرخ کمتر باشد بانکهای تجاری منابع مالی بیشتری در اختیار می گیرند (وام بیشتر می گیرند) و نیاز کمتری هم به نگهداری پول به شکل ذخایر اضافی پیدا می کنند (چون هر وقت نیاز داشته باشند از بانک مرکزی با نرخ پائین، وام می گیرند) لذا بیشتر به مردم وام داده و عرضه پول بالا می رود.

۲ـ وقتی نرخ بهره بالا باشد یا به عبارتی بازدهی اقتصاد بالا باشد $(r\uparrow)$: هرچه نرخ بهره بازار بیشتر باشد بدان معنی است که نگهداری ذخایر اضافی و وام ندادن هزینه فرصتی بالاتر برای بانک دارد. لذا با افزایش نرخ بهره بانکها، ذخایر اضافی کمتری نگهداری می کنند و بیشتر به مردم وام می دهند و عرضه پول افزایش می یابد.

بطور کلی عرضه پول تابع موارد زیر می باشد که نوع ارتباط آنها (مستقیم $\oplus$ و معکوس $\boxplus$) با عرضه پول نشان داده شده است.

$$M^s = f\left\{\begin{array}{ccccccccc} \boxplus & , & \oplus & , & \boxplus & , & \oplus & , & \oplus \\ rd & , & r & , & rr & , & \text{ارز} & , & \text{طلا} \end{array} \right.$$

$$\left. \begin{array}{cc} \oplus & \oplus \\ \text{طلب از} & \text{طلب از} \\ \text{دولت} & \text{بانکهای تجاری} \end{array} \right\}$$

www.seda.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

عملیات بازار باز:

اگر بانک مرکزی، اوراق قرضه را از مردم بخرد، عرضه پول زیاد شده وعکس این مطلب اگر بانک مرکزی اوراق مشارکت یا قرضه بفروشد عرضه پول کاهش می‌یابد. به عملیات خرید و فروش اوراق قرضه توسط بانک مرکزی، عملیات بازار باز گفته می شود. اگر بانک مرکزی اوراق قرضه را خریداری کند عرضه پول افزایش خواهد یافت و بلعکس.

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تست‌های تکمیلی

۲۶. کدام یک از موارد زیر باعث انتقال منحنی تقاضا به سمت چپ می شود؟

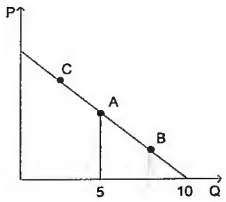
۱) افزایش در قیمت کالای جانشین.

۲) کاهش در قیمت کالای مکمل.

۳) افزایش در درآمد پولی، اگر کالا پست باشد.

۴) رشد جمعیت به طوری که تعداد مصرف کنندگان کالا، افزایش یابد.

۲۷. منحنی تقاضای زیر مربوط به یک کالای مصرفی است، در صورتی که این کالا در یک بازار انحصاری داد و ستد شود، دو نقطه B، کشش قیمتی .....

۱) بزرگتر از دو است.

۲) بزرگتر از یک است.

۳) کوچکتر از یک است.

۴) هر کدام از موارد بالا امکان پذیر است.

۲۸. اگر جدول عرضه کالایی به صورت زیر باشد:

P_x	۲	۳	۴	۵	۶
Q_x	۰	۵	۱۰	۱۵	۲۰

در فاصله قیمت ۳ تا ۴، کشش قیمتی عرضه به کدام یک از گزینه های زیر نزدیک تر است؟

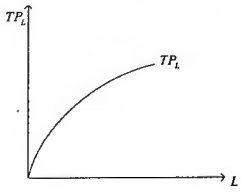
۱) ۲/۳

۲) ۶

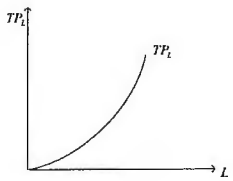
۳) ۴

۴)

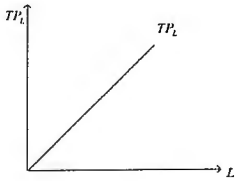
۲۹. نمودارهای زیر بیانگر توابع تولید متفاوتی هستند. کدام نمودار بیانگر تابع تولیدی است که در آن تولید نهایی و تولید متوسط با همدیگر برابر است؟

۱) ۱

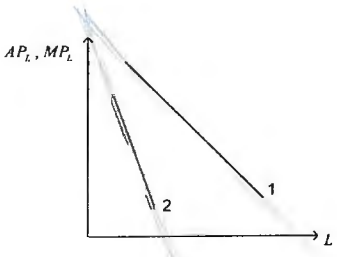
۲) ۲

۳) ۳

۴) ۱ و ۳

۳۰. در محور مختصات روبرو، نمودار تولید نهایی یک تابع تولید به طور هم زمان رسم شده اند. به نظر شما کدام منحنی می تواند منحنی تولید نهایی باشد؟

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱) ۱ ۲) ۲

۳) هر دو می توانند منحنی تولید نهایی باشند. ۴) با اطلاعات موجود نمی توان تعیین کرد.

۳۱. کدام یک از تعاریف زیر، تعریف بهتری از تابع تولید را ارایه کرده است؟ تابع تولید، .....

۱) تابعی است که مقدار محصول را به مقدار عوامل تولید ارتباط می دهد.

۲) تابعی است که حداکثر مقدار تولید را به مقدار عوامل تولید ارتباط می دهد.

۳) تابعی است که حداکثر مقدار تولید را به قیمت عوامل تولید و قیمت کالاها ارتباط می دهد.

۴) تابعی است که حداکثر مقدار تولید را با فرض ثابت بودن سطح تکنولوژی به مقدار عوامل تولید ارتباط می دهد.

۳۲. منحنی هزینه ثابت کل، .....

۱) افقی است. ۲) صعودی است.

۳) نزولی است. ۴) هر کدام از موارد بالا امکان پذیر است.

۳۳. ارزش جاری یک زمین ۱۰۰۰۰۰ تومان است. نرخ سود سالانه، ده درصد است. ارزش زمین در یک سال بعد، ۱۲۰۰۰۰ تومان است، هزینه فرصت نگهداری زمین در یک سال برابر است با:

۱) ۱۰۰۰۰ تومان ۲) ۲۰۰۰۰ تومان

۳) ۱۰۱۰۰۰ تومان ۴) نمی تواند محاسبه شود.

۳۴. ویژگی های بازار رقابتی کامل، عبارت است از .....

۱) قیمت پذیر بودن، همگن بودن تولیدات و موانع مهم برای ورود

۲) تبلیغات و بازدهی نسبت به مقیاس

۳) قیمت پذیر بودن، همگن بودن تولیدات و آسان بودن ورود و خروج

۴) عدم صرفه جویی نسبت به مقیاس و هزینه های ثابت متوسط بالا

۳۵. بنگاهی سطح تولید حداکثر کننده سود (یا حداقل کننده زیان) را انتخاب کرده است. در این سطح تولید، قیمت کالاهای آن ۲۰ تومان و هزینه متوسط کل آن ۲۵ تومان است. این بنگاه، .....

۱) باید تعطیل کند.

۲) اگر دارای هزینه متوسط متغیر کمتر از ۲۰ باشد، باید به تولید ادامه دهد.

۳) در هر واحد تولید ۵ تومان سود به دست می آورد.

۴) در هر واحد تولید ۲۰ تومان ضرر می کند.

۳۶. درصد تغییر در مقدار تقاضای یک کالا تقسیم بر درصد تغییر قیمت یک کالای دیگر، چه نامیده می شود؟

۱) کشش جانشینی ۲) کشش درآمدی

۳) کشش قیمتی ۴) کشش متقاطع

۳۷. شرکتی پس از بررسی های فراوان به این نتیجه رسیده است که سطح تولید آن از سطح تولید حداکثر کننده سود بیشتر است. مدیران این شرکت تصمیم گرفته اند میزان تولید را در کوتاه مدت کاهش دهند. در نتیجه اجرای این تصمیم، به احتمال زیاد، کدام یک از گزینه های زیر، قطعاً کاهش نخواهد یافت؟

۱) هزینه نهایی ۲) هزینه متوسط متغیر

۳) هزینه متوسط ثابت ۴) هر سه گزینه کاهش می یابند.

۳۸. یک بنگاه رقابتی را در نظر بگیرید که در تعادل کوتاه مدت است و MC > ATC است. بنابر این می توان نتیجه گیری کرد که .....

۱) بنگاه سود اقتصادی به دست می آورد.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۲) بنگاه در بلندمدت از بازار خارج خواهد شد.
۳) بنگاه ضرر می کند.
۴) با اطلاعات داده شده نمی توان اظهارنظر کرد.

۳۹. اگر تقاضای انحصارگر $A-2Q$ و $MC=4$ و مقدار تولید حداکثر کننده سود۲۰ واحد باشد، مقدار A در تعادل برابر است با:

۱) ۸۴ ۲) ۲۰
۳) ۴ ۴) ۶

۴۰. تفاوت تولید ناخالص ملی و درآمد ملی در کدام یک از موارد زیر است؟

۱) ارزش افزوده و استهلاک ۲) استهلاک و مالیات های غیرمستقیم
۳) استهلاک و خالص درآمد عوامل تولید از خارج ۴) استهلاک و سهم بیمه های اجتماعی

۴۱. در محاسبه تولید خالص ملی، کدام یک از اقلام زیر نباید منظور شود؟

۱) درآمد سالیانه استفاده از یک ماشین دست دوم ۲) تولید کالاهای سرمایه ای
۳) ارزش تولید ایرانی ها در ژاپن ۴) دریافت هدیه از خارجیان

۴۲. اگر اتومبیل دست دومی را یک میلیون تومان بخریم و بابت این معامله به بنگاه معاملات ماشین ۱۰۰۰۰ تومان و به دفترخانه اسناد رسمی ۵۰۰۰ تومان پرداخت کنیم، چه مقدار پرداخت کنیم، چه مقدار به GNP کشور اضافه می شود؟ (صاحب اول، اتومبیل را ۵۰۰۰۰۰ تومان خریداری کرده بود.)

۱) ۵۰۰۰۰۰ تومان ۲) ۱۰۰۰۰۰۰ تومان
۳) ۵۱۵۰۰۰ تومان ۴) ۱۵۰۰۰ تومان

۴۳. سود سهامی که ایرانی ها از سرمایه گذاری در کشورهای خارجی به دست می آورند، .....

۱) در GDP ایران محاسبه می شود. ۲) در GNP ایران محاسبه می شود.
۳) در GDP کشورهای خارجی محاسبه می شود. ۴) گزینه های ۲ و ۳

۴۴. کدام یک از گزینه های زیر درست است؟

۱) افزایش مالیات ها یک سیاست انبساطی مالی است.
۲) افزایش مخارج دولت یک سیاست انبساطی مالی است.
۳) افزایش مالیات ها یک سیاست انبساطی پولی است.
۴) افزایش مخارج دولت یک سیاست انبساطی پولی است.

۴۵. افزایش هم زمان و برابر مالیات و مخارج دولتی، سیاست .....

۱) مالی انبساطی است. ۲) مالی انقباضی است.
۳) پولی انبساطی است. ۴) پولی انقباضی است.

۴۶. نقدینگی برابر است با:

۱) پول + شبه پول ۲) پول + سپرده های پس انداز و مدت دار
۳) اسکناس و مسکوک + سپرده های دیداری و غیرنقدی ۴) همه موارد

۴۷. کدام یک از سیاست های زیر، سیاست پولی انقباضی است؟

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱) خرید اوراق قرضه توسط بانک مرکزی
۲) افزایش نرخ ذخیره قانونی
۳) کاهش نرخ ذخیره قانونی
۴) کاهش نرخ تنزیل مجدد

۴۸. سیاست پولی انقباضی .....
۱) باعث افزایش حجم پول می شود و تأثیر آن بر نرخ بهره نامشخص است.
۲) تأثیری بر نرخ بهره ندارد.
۳) باعث کاهش نرخ بهره می شود.
۴) باعث افزایش نرخ بهره می شود.

۴۹. پول (M_1) شامل کدام یک از موارد زیر است؟
۱) سکه واسکناس در گردش
۲) سکه و اسکناس در دست مردم
۳) حساب جاری
۴) گزینه های ۲ و ۳

۵۰. انتقال ۳۰۰ واحد پول از حساب دیداری به حساب سرمایه گذاری کوتاه مدت باعث .....
۱) افزایش M_1 و M_2 است.
۲) کاهش M_1 و افزایش M_2 است.
۳) کاهش M_1 و عدم تغییر M_2 است.
۴) کاهش M_1 و M_2 است.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار

بازارها، ابزارها و نهادهای مالی

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

فصل اول: بازارها، ابزارها و نهادهای مالی

بازار مالی:

بازار مالی بازاری است که دارایی‌های مالی در آن مبادله (خرید و فروش) می‌شوند. هرچند وجود بازار مالی شرط ضروری برای ایجاد و مبادله‌ی دارایی مالی نیست، در بیشتر اقتصادها ایجاد و مبادله‌یدارایی‌های مالی در نوعی بازار مالی صورت می‌پذیرد. بازاری که در آن دارایی مالی بلافاصله واگذار می‌شود بازار آنی یا بازار نقدی خوانده می‌شود.

نقش بازار مالی:

دو کارکرد عمده‌یدارایی‌های مالی را پیش از این شرح دادیم. بازار مالی سه کارکرد اقتصادی دیگر را نیز برعهده دارد.

۱. روابط متقابل خریدار و فروشنده در بازار مالی، قیمت دارایی مبادله شده را تعیین می‌کند.
۲. بازارهای مالی مکانیسمی برای سرمایه گذار فراهم می‌کند تا دارایی مالی را بفروشد. با توجه به این ویژگی، می‌گویند بازار مالی نقدینگی فراهم می‌کند.
۳. هزینه‌ی معاملات را کاهش می‌دهد. معاملات رد نوع هزینه دارند: هزینه‌ی جست و جو و هزینه‌ی اطلاعات.

طبقه بندی بازارهای مالی

طبقه بندی بازارهای مالی راه های بسیار دارد. یک راه طبقه بندی بر حسب حق مالی است، مثل بازارهای بدهی (اوراق قرضه) و بازارهای سهام. راه دیگر طبقه بندی بر حسب سررسید حق مالی است. برای مثال، بازاری برای ابزار بدهی کوتاه مدت وجود دارد که آن را بازار پول می‌نامند و بازار دیگری برای دارایی مالی با سررسید طولانی‌تر وجود دارد که آن را بازار سرمایه خوانند.

در برخی قراردادها دارنده‌ی قرارداد یا ناچار است و یا این حق را دارد که یک دارایی مالی را در زمانی در آینده بخرد یا بفروشد. قیمت این گونه قراردادها از قیمت آن دارایی مالی مشتق می‌شود. از این روست که این قراردادها را اوراق مشتقه می‌نامند.

بازار پول و سرمایه

بازار مالی از نظر سررسید ابزار مورد معامله به دو دسته تقسیم می‌شود:

۱. بازار پول: بازار پول، بازار مطالبات کوتاه مدت (حداکثر تایک سال) را در بر می‌گیرد. گرایش اصلی بازار پول اصولاً بر ابزارهایی متمرکز است که با استفاده از آن‌ها بتوان به سرعت وضعیت نقدشوندگی را تغییر داد.
۲. بازار سرمایه: بازار سرمایه، بازاری است که ارتباط تنگاتنگی با پس انداز و سرمایه گذاری دارد و به مثابه یک واسطه‌ی مالی،پس انداز واحدهای اقتصادی دارای مازاد را به واحدهای دارای کسری، برای سرمایه گذاری انتقال می‌دهد. به عبارت دیگر بازار سرمایه، نقش هدایت و تخصیص منابع اقتصادی را به عهده دارد. در این بازار نیازهای بلند مدت (معمولاً بیش از یک سال) تأمین می‌شود.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

انواع ابزارهای مالی مربوط به بازار پول

۱. اوراق بهادار بازار پول[۴]

همان‌طور که بیان گردید اوراق این گروه از دارایی‌ها دارای درجه نقدشوندگی بالا و ریسک پذیری کمی است. ویژگی مهم این اوراق سررسید دار بودند آن‌هاست. حجم معاملات آن‌ها بالا و سررسید آن‌ها از یک روز تا یک سال است. سرمایه گذاران عمدتاً به طور مستقیم در این اوراق سرمایه گذاری می‌کنند ولی در برخی موارد به طور غیر مستقیم و از طریق صندوق‌هایی سرمایه گذاری این کار انجام می‌شود.

۲. اوراق خزانه

این اوراق توسط خزانه داری کشورها منتشر شده و سررسید آن زیر یک سال است. به این اوراق بهره تعلق نمی‌گیرد، در عوض با تخفیف (تنزیل)، فروخته شده و در سررسید قیمت آتی پرداخت می‌شود. از آن جا که فرض می‌شود اوراق خزانه، ریسک عدم پرداخت[۵] ندارد، لذا نقش خاصی را در نظریه (تئوری) های مالی ایفا می‌نماید.

۳. قراردادهای بازخرید

موافقت نامه ای بین وام گیرنده و وام دهنده (معمولاًمؤسسات) برای خرید و فروش اوراق بهادار دولتی است. نرخ بهره موثر، در حقیقت تفاوت میان قیمت خرید و فروش است.

۴. نرخ بین بانکی پیشنهادی لندن[۶](لایبور)

لایبور نرخی است که در آن نرخ، بانک‌هایبین‌المللی بزرگ در لندن، وجوه را بین خودشان مبادله می‌نمایند و نرخ پایهٔ تعیین انواع وام‌های بلند مدت، حتی در بازارهای مالی آمریکاست.

۵. گواهی سپرده قابل معامله

این اوراق به وسیله بانک‌ها با نرخ بهره و سررسید مشخصی که عملاً زیر یک سال است، منتشر می‌گرددو دارنده آن‌هامی‌تواند پیش از سررسید، این اوراق را در بازار بفروشد.

۶. اوراق تجاری

اسناد کوتاه مدتی است که توسط شرکت‌هایی معتبر دارای توان مای قوی، منتشر می‌شود. به دلیل اعتبار بالای شرکت‌هایی صادر کننده، معمولاً این اوراق بدون وثیقه بوده و سررسید آن‌ها نیز کمتر از نه ماه است و با تخفیف (تنزیل) فروخته می‌شود. بازده و ریسک این اوراق از اوراق خزانه بیشتر است.

۷. دلار اروپایی

گواهی سپرده ای است که توسط بانک‌های خارجی یا در شعب خارجی بانک‌های اروپایی عرضه می‌شود.

۸. پذیره های بانکی

سفته‌ها و بروات مدت دار بانکی است که با تضمین بانک، مبلغ مشخص آن‌ها، در تاریخ معین پرداخت می‌شود.

ابزار های مالی مربوط به بازار سرمایه:

همان‌طور که در قسمت‌های قبل بیان گردید این گروه از اوراق در مقایسه با اوراق بهادار بازار پول از درجه نقدشوندگیپایین‌تری برخوردار بوده و عمدتاً فاقد سررسید بوده و یا سررسید آن‌ها بیش از یک سال می‌باشد.

---

[۴]- Money Market Securities
[۵]- Default Risk
[۶]- The London Interbank Offered Rate

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱. اوراق بهادار با سود ثابت

این نوع اوراق بهادار، که رایج‌ترین‌آن‌ها اوراق قرضه (و به نوعی اوراق مشارکت در ایران) است اوراقی هستند که تاریخ پرداخت و مبلغ پرداخت آن‌ها مشخص است. معروف‌ترین این اوراق، اوراق قرضه با سود ثابت است. در ایالات متحده چهار نوع عمده‌ی اوراق قرضه وجود دارد. سهام ممتاز نیز به خاطر ماهیت دوگانه ای که دارد (به عنوان بدهی و سهام) در این بخش مورد بحث قرار خواهد گرفت.

۲. اوراق بهادار دولتی مرکزی

دولت ایالات متحده برای تأمین مالی فعالیت‌های خود از طریق بخش خزانه خود اقدام به انتشار اسناد و اوراق قرضه با سررسید بیش از یکسالمی‌کند. این نوع اوراق بهادار از ایمن‌ترین اوراق بهاداری است که در بازار منتشر می‌شود.

۳. اوراق بهادار نهادهای دولتی

نهادهای دولتی از طریق فروش اوراق بهادار نهادهای دولتی در خصوص جذب سرمایه به رقابت می‌پردازند. وجوه حاصل از انتشار این اوراق بهادار، در طرح‌هایی که دولت متصدی آن‌هاست صرف می‌شود. این نهادها دو نوع هستند: نهادهای دولتی و نهادهایی که از طرف دولت حمایت می‌شوند.

۴. اوراق بهادار شهرداری‌ها[۷]

اوراق قرضه شهرداری‌ها به دو دسته تقسیم می‌شود: اوراق قرضه عمومی[۸] که بازپرداخت آن از محل مالیاتی که سازمان انتشار دهنده وصول می‌کند پرداخت می‌شود و اوراق قرضه‌یطرح‌های ویژه (درآمدزا)[۹] که بازپرداخت آن از محل درآمد یا مالیات‌های ویژه پرداخت می‌شود. اکثر اوراق قرضه بلند مدت شهرداری‌ها به صورت اوراق قرضه سریال[۱۰] به فروش می‌رسد. اوراق قرضه سریال به این معناست که این اوراق دارای سررسیدهای متفاوت و مقادیر مختلف هستند و سازمان انتشار دهنده، آن‌ها را با نرخ‌ها و سررسیدهای متفاوت عرضه می‌کند. بهره‌ی اوراق قرضه شهرداری‌هامعمولاً از پرداخت مالیات معاف هستند و به همین خاطر نرخ تعیین شده این اوراق کمتر از اوراق قرضه ای خواهد بود که از مالیات معاف نیستند. سود سرمایه ناشی از این اوراق شامل مالیات می‌شود

۵. اوراق بهادار شرکتی

بسیاری از شرکت‌هایی بزرگ برای تأمین احتیاجات مالی خود اقدام به انتشار اوراق قرضه شرکتی[۱۱]می‌کنند. برخلاف اوراق قرضه خزانه، اوراق قرضه شرکت‌ها، دارای ریسک ورشکستگی شرکت منتشر کننده‌ی این اوراق است. به عبارتی می‌توان گفت: اوراق بهادار شرکتی اوراقی هستند که بیانگر بدهی بلند مدت شرکت‌ها بوده و با ارزش اسمی نسبتاً کم و به صورت درصدی از ارزش اسمی، قیمت گذاری می‌شوند. انواع مختلفی از اوراق قرضهٔ شرکتی، وجود دارد که مهم‌ترینآن‌ها، اوراق قرضه قابل تبدیل[۱۲] است.

نکته: آن دسته از اوراق قرضهٔ شرکت‌ها که در صورت ورشکستگی صادر کنندهٔ آن، با دارایی‌ها شرکت مورد حمایت قانونی قرار می‌گیرد، اوراق قرضه رهنی[۱۳] نامیده می‌شود. معمولاً اوراق قرضه شرکت‌هایی تولیدی و صنعتی از نظر ناتوانی در بازپرداخت اصل و بهره بدهی، خطرپذیرتر از شرکت‌هاییعام‌المنفعه است. یکی از نوآوری‌های اخیر در

۷- Municipal Securities
۸- General obligation
۹- Revenue bonds
۱۰- Serial bonds
۱۱- Corporate bonds
۱۲- Convertible Bonds
۱۳- Mortgage Bonds

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بازارهای مالی، به اوراق بهادار تبدیل کردن[۱۴] وام‌های رهنی است. یعنی وام‌های پر ریسک و دارای احتمال نقدشوندگی کم، به اوراق بهادار کم خطرتر با درجه نقدشوندگی بیشتر تبدیل می‌شود.

۶. سهام ممتاز

اگر چه سهام ممتاز جزء اوراق بهادار صاحبان سهام است ولی باید گفت که این سهام[۱۵] یک نوع اوراق بهادار دورگه است. برای این که این نوع سهام هم دارای سود ثابت و هم به عنوان سهام شناخته شده است. عمر سهام ممتاز و پرداخت سودهای آن نامحدود است. سهام ممتاز جزء اوراق بهادار با سود ثابت است که سود تقسیمی و مقدار آن از پیش مشخص است به همین خاطر سهام ممتاز نیز می‌تواند مانند اوراق قرضه دارای جریان سود ثابتی باشد. تنها تفاوت این دو آن است که سود سهام ممتاز دائمی است مگر این که بازخرید و یا بازگردانده شود.

نکته: دارندگان سهام ممتاز موقع پرداخت سود و نیز هنگام ورشکستگی، نسبت به دارندگان سهام عادی اولویت دارند.

۷. اوراق بهادار صاحبان سهام

برخلاف اوراق بهادار با سود ثابت، اوراق بهادار صاحبان سهام[۱۶] نشانگر مالکیت صاحبان سهام در شرکت منتشر کننده‌ی سهام است. سهام عادی نشان دهنده مالکیت شرکت است.

اگر سهام شرکت در اختیار تعداد محدودی از افراد باشد به آن شرکت مالکیت متمرکز[۱۷] گفته می‌شود. مالکیت متمرکز حالتی است که تعداد معدودی از سهامداران، صاحبان درصد بالایی از سهام شرکتی هستند.

۴,۳. سایر انواع اوراق بهادار

۱. اوراق بهادار منتج از سهام

اوراق بهادار منتج از سهام[۱۸]، اوراقی با حق ادعا در سهام عادی شرکت هستند. دارنده‌ی این اوراق، طبق شرایط معین، حق واگذاری یا اخذ تعداد مشخصی از سهام عادی را دارد.

الف: اوراق بهادار منتج از سهامی که توسط شرکت ایجاد می‌شود (حق تقدم)

شاید مهم‌ترین حقی که توسط شرکت، در ارتباط با سهام ایجاد می‌شود حق تقدم خرید سهام[۱۹] باشد که به سهامداران کنونی اجازه می‌دهد در یک دوره کوتاه مدت (تا ۱۰ هفته) بتوانند به وسیله آن اقدام به خرید سهام جدید نموده و نسبت مالکیت خود را در شرکت حفظ کنند.

نکته: دارنده‌ی اوراق حق تقدم خرید می‌تواند این اوراق را قبل از موعد سررسید به شرکت بازگردانده و با پرداخت مبلغ مشخصی، مقدار معینی از سهام عادی شرکت را بدست آورد.

ب: اوراق بهادار منتج از سهامی که توسط سرمایه گذار ایجاد می‌شود (اختیار معامله) :

اصطلاح برگ اختیار معامله[۲۰] به اختیار خرید و فروش سهام اطلاق می‌شود. اوراق اختیار فروش (خرید) سهام این حق را به خریدار می‌دهد تا اقدام به خرید (فروش) سهام شرکتی با قیمت معین (که به آن قیمت توافق شده گفته می‌شود) و در زمان معین بنماید. خریداران برگ اختیار خرید فرض می‌کنند که قیمت سهام عادی مورد نظر افزایش خواهد یافت و همین باعث ارزشمند شدن برگ اختیار خرید می‌شود. خریداران برگ اختیار فروش فرض می‌کنند که قیمت

۱۴- Securitization
۱۵- Preferred stock
۱۶- Equity Securities
۱۷- Closely held
۱۸- Equity –Derivative Securities
۱۹- Rights
۲۰- Options

WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

سهام عادی مورد نظر کاهش خواهد یافت و همین باعث ارزشمند شدن بیشتر اختیار فروش می‌گردد. مزیت خرید اوراق اختیار خرید شامل سرمایه گذاری اندک اولیه و فرصت برای درصد بازده سرمایه[۲۱] بیشتر نسبت به تملک خود سهام است.

نکته: اگر در هر زمان، اختیار معامله پیش از سررسید قابل اعمال باشد، اختیار معامله «آمریکایی» است و اگر تنها در تاریخ انقضاء قابل اعمال باشد، اختیار معامله «اروپایی» است. (توجه نمایید که منظور از واژه‌های آمریکایی و اروپایی، محل داد و ستد آن‌ها نیست)

ج: پیمان‌های آتی

پیمان‌های آتی[۲۲](که جزئی از مشتقات هستند)، پیمان‌هایی را شامل می‌شود که در رابطه با داد و ستد انواع کالاها خرید و فروش می‌شوند در این پیمان‌ها تحویل کالا و پول در تاریخ معینی در آینده صورت می‌گیرد. پیمان‌های آتی، توافقی است برای مبادلات آتی دارایی‌های مخصوصی میان یک خریدار و یک فروشنده، فروشنده تعهد می‌کند که دارایی مورد نظر را در تاریخ معینی تحویل نماید و در مقابل مبلغ مشخصی از خریدار دریافت نماید. اگر چه تا تاریخ سررسید پول نقدی درخواست نمی‌شود ولی برای کاهش شانس ناتوانی در بازپرداخت، مبلغی به عنوان ودیعه دریافت می‌شود. مقدار این ودیعه در مقایسه با ارزش پیمان، ناچیز و اندک است.

تذکر: انواع دیگری از اوراق مشتقه، همچون تاخت[۲۳] (قرارداد معاوضه) و قرضه ساختاری نیز وجود دارد. تاخت، خرید و فروش هم زمان اسناد بهادار مشابه، یا تعهدات مشابه است. قرضه ساختاری نیز نوعی قرضه است که در آن اصل، سود یا هر دو، به شاخص مستقلی وابسته می‌شود؛ علاوه بر این، اوراق مشتقه ای وجود دارد که سبدی از قراردادهای آتی یا قراردادهای اختیار معامله است، مانند قراردادهای سقف[۲۴] و قراردادهای کف[۲۵].

نکته ۱: بازارهای اوراق مشتقه نسبت به بازار نقدی (فوری)[۲۶]سه امتیاز دارند: نخست این که، با توجه به نوع اوراق مشتقه، انجام معامله در بازار مشتقه، برای تعدیل خطری که پرتفوی سرمایه گذاران با آن رو به روست، هزینهٔ کمتری در بازار نقدی دارد؛ دوم آن که، معاملات در بازار مشتقه سریع‌تر از بازار اوراق اصلی انجام می‌پذیرد؛ و نهایتاً این که، برخی از بازارهای مشتقه می‌توانند معاملات دلاری بزرگ‌تری را بدونتأثیر گذاری نامناسب بر قیمت اوراق مشتقه، جذب کنند؛ یعنی بازار اوراق مشتقه می‌تواند نقدشوندگی بیشتری از بازار نقدی داشته باشد.

نکته ۲: اکثر کسانی که در پیمان‌های آتی وارد می‌شوند سفته بازان و هجینگ کنندگان هستند. هجینگ کنندگان، به دنبال کاهش نااطمینانی‌های قیمت در دوره های آتی هستند. سفته بازان سعی در کسب سود از طریق نااطمینانی و یا نوساناتی دارند که در آینده اتفاق خواهد افتاد.

---

[۲۱]- Capital gain
[۲۲]- Futures contracts
[۲۳]- Swap
[۲۴]-Caps
[۲۵]- Floors
[۲۶]- Spot

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بازار اولیه و بازار ثانویه

بازارهای مالی را از دید عمر ابزار مورد معامله می‌توان به بازار اولیه و بازار ثانویه دسته بندی کرد:

بازار اولیه:

وجه مشخصه‌ی بازار اولیه این است که در آن، شرکت کنندگان در بازار (پس انداز کنندگان و سرمایه گذاران) دارایی‌های مالی را مستقیماً از منابع اولیه آن خریداری می‌کنند. بازارهای اولیه، واحدهای اقتصادی را قادر می‌سازند که نیازهای مالی خود را از طریق مراجعه به عموم و انتشار سهام تأمین نمایند.

بازار ثانویه

بازار ثانویه بازاری است که در آن، معامله بر روی اوراق بهادار موجود، که قبلاً انتشار یافته‌اند صورت می‌گیرد. در این بازار قیمت‌ها بر اساس مکانیزم عرضه و تقاضا تعیین می‌شود و شرایط لازم جهت تبدیل دارایی‌های مالی به وجه نقد، فراهم می‌شود. بازار ثانویه را می‌توان از نظر ساختار به بازارهای ذیل تقسیم نمود:

بازارهای سهام

در بازارهای سهام، سهام عادی، سهام ممتاز و اوراق خرید و فروش مورد معامله قرار می‌گیرند. در بعضی از بازارهای ثانویه، سهام به صورت بازارهای حراج[۲۷] است. این بازارها شامل فرایند حراج (مزایده) در یک مکان فیزیکی معینی است.یکی دیگر از اشکال بازارهای ثانویه سهام، بازار مبتنی بر چانه زنی[۲۸] است که شامل شبکه ای از معامله گران[۲۹] است که از طریق آمادگی برای خرید و فروش اوراق بهادار با قیمت‌های مشخص، بازار را تشکیل می‌دهند. در این نوع از بازارها اوراق بهادار پذیرفته نشده در بورس مورد معامله قرار می‌گیرند.

بازار خارج از بورس (OTC):

این نوع بازار مکان مشخصی ندارد و به عنوان یک روش کسب و کار است که شامل شبکه ای از معامله گرانی است که از طریق آخرین تجهیزات ارتباطی به هم متصل هستند. این معامله گران با همدیگر و مشتریان به صورت مستقیم ارتباط برقرار می‌کنند. در برخی از موارد این بازار می‌تواند نشانگر روند آتی بازار باشد.

نکته: به صورت خلاصه می‌توان تفاوت بازار سهام و بازارهای خارج از بورس زا به شرح ذیل بیان نمود: بورس‌های اوراق بهادار سازمان یافته، تشکیلات فیزیکی مشهود هستند که در برخی از کشورها یک یا چند بورس سازمان یافته، فعالیت می‌نمایند. در مقابل بازار خارج از بورس یا فرابورس، یک سازمان مشاهده ناشدنی است که در برگیرنده‌ی شبکه ای از کارگزاران و معامله گران در سرتاسر کشور است. بازار خارج از بورس شامل تسهیلاتی است که برای انجام مبادلات اوراق بهاداری که در بورس‌های سازمان یافته مبادله نمی‌شوند، در نظر گرفته می‌شود. این تسهیلات متشکل از معامله گران، کارگزاران و پایانه‌ها و شبکه های کامپیوتری و الکترونیکی می‌باشد.

بازار سوم

بازار سوم[۳۰] شامل کلیه بازارهای خارج از بورس است که در آن‌ها اوراق بهاداری که در بورس اوراق بهادار پذیرفته شده‌اند داد و ستد می‌شوند. این بازار برای پاسخ گویی به نیازهای مؤسسات بزرگ سرمایه گذاری که تمایل ندارند

---

[۲۷]- Auction Markets

[۲۸]- Negotiated Market

[۲۹]- Dealers

[۳۰]- Third Market

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

برای داد و ستدهای عمده، هزینه های کارگزاری عمده را پرداخت نمایند بهوجود آمده است امروزه وجود چنین بازاری به این دلیل اهمیت یافته است که ساعات مبادلاتی آن (برخلاف بورس‌های اوراق بهادار) ثابت نیست و حتی گاهی داد و ستد اوراق بهادار وقتی که در بورس متوقف شده است، می‌تواند در این بازار ادامه یابد.

بازار چهارم

بازار چهارم[۳۱] اصطلاحاً به مبادلاتی می‌گویند که در آن خریداران و فروشندگان مستقیماً با یکدیگر داد و ستد می‌کنند. به عبارتی دیگر بازار چهارم هنگامی به وجود می‌آید که دو سازمان بزرگ (و یا افراد ثروتمند) بدون دخالت کارگزار، اوراق بهاداری را مستقیماً معامله کنند. اصولاً بازار چهارم یک شبکه‌ی ارتباطی میان سرمایه گذارانی است که علاقه‌مند به خرید و فروش حجم سهام بالایی هستند.

بازارهای فراخوانی:

در بازارهای فراخوانی فقط در زمان‌های خاص تعیین شده ای می‌توان به داد و ستد پرداخت. در چنین بازاری وقتی برای اوراق بهادار فراخوان داده می‌شود، اشخاصی که به خرید و فروش این اوراق بهادار تمایل دارند به طور فیزیکی با یکدیگر روبرو می‌شوند. در این لحظه، حراج صریحی می‌تواند انجام شود که در آن اعلام قیمت‌ها تا جایی صورت می‌گیرد که مقدار عرضه و تقاضا تا حد امکان به هم نزدیک شوند.

بازارهای پیوسته

در بازارهای پیوسته ممکن است در هر زمانی داد و ستد انجام گیرد. در بازار پیوسته بدون واسطه های مالی، سرمایه گذارانی که می‌خواهند به سرعت اوراق بهادار را مورد خرید و فروش قرار دهند ممکن است مجبور شوند تا برای جستجوی پیشنهادات مناسب و یا فرار از پذیرش ریسک اوراق بهادار نامناسب، پول زیادی صرف کنند.

بازار نقدی و مشتقه:

همان‌طور که در بخش‌های قبلی بیان شد، بازار مالی بازاری است که دارایی‌های مالی در آن مبادله (خرید و فروش) می‌شوند. هرچند وجود بازار مالی شرط ضروری برای ایجاد و مبادله‌ی دارایی مالی نیست، اما در بیشتر اقتصادها ایجاد و مبادله‌ی دارایی‌های مالی در نوعی بازار مالی صورت می‌پذیرد. بازاری که در آن دارایی مالی بلافاصله واگذار می‌شود بازار آنی یا بازار نقدی خوانده می‌شود. در مقابل بازاری که واگذاری دارایی مالی در آن به آینده موکول می‌گردد بازار مشتقه نامیده می‌شود.

انواع اوراق مشتقه

دوگونه‌ی اصلی اوراق مشتقه قراردادهای آتی/ آینده و قراردادهای اختیار معامله هستند.

۱. قرارداد آتی یا آینده موافقت نامه ای است که به موجب آن طرفین موافقت می‌کنند که معامله بر سر یک دارایی مالی را بنا بر قیمتی از پیش تعیین شده در زمانی مشخص در آینده انجام دهد.
۲. قرارداد اختیار معامله، به دارنده‌ی قرارداد اختیار می‌دهد، اما او را موظف نمی‌کند، که یک دارایی مالی را به قیمتی مشخص از طرف دیگر بخرد یا به او بفروشد.

لازم به ذکر است که اوراق مشتقه به دارایی‌های مالی محدود نمی‌شوند. برخی اوراق مشتقه به کالاها و فلزات گرانبها مربوط می‌شوند. لازم به ذکر است که اوراق مشتقه ای وجود دارند که سبدی از قراردادهای آتی یا قراردادهای آتی یا قراردادهای اختیار معامله هستند.

---

[۳۱]- Fourth Market

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

فصل دوم: ویژگی‌هایی سهام عادی و مفاهیم مربوط به آن

سهام عادی

سهام عادی یک نوع دارایی مالی است که نشان دهنده مالکیت در یک شرکت است.

ویژگی‌هایی سهام عادی

از ویژگی‌هایی سهام عادی می‌توان حق مالکیت، مسئولیت محدود سهامداران، حق رأی و کنترل شرکت و حق تقدم در خرید سهام جدید را نام برد.

مالکیت شرکت:

دارندگان هر دونوع سهام (عادی و ممتاز) مالک شرکت به حساب می‌آیند، ولی از آنجا که دارندگان سهام ممتاز (در مقایسه با دارندگان سهام عادی) نسبت به دریافت سود و اصل سرمایه شرکت حق تقدم دارندمی‌توان گفت که دارندگان سهام عادی به اصطلاح مالک نهایی شرکت هستند. این نوع مالکیت بدان مفهوم است که صاحبان سهام عادی باید پذیرای بیشترین ریسک سرمایه گذاری در شرکت باشند. اگر ریسک‌های مالی و تجاری باعث افت شدید سود هر سهم گردند یا اگر شرکت با زیان مواجه شود، قیمت بازار و ارزش ذاتی سهام عادی بهشدت کاهش خواهد یافت. اگر شرکت منحلگردد یا کل دارایی‌های آن به فروش رود، پس از تسویه حساب کلیه بدهی‌ها و بازپرداخت حقوق صاحبان سهام ممتاز، آنچه باقی می‌ماند به صاحبان سهام عادی تعلق خواهد گرفت. زمانی مالکیت سهام گسترده می‌شود که سهام آن به عموم مردم عرضه گردد. برخی از شرکت‌هایی خصوصی سودآور، پس از چندین سال فعالیت در می‌یابند که می‌توانند سهام خود را به عموم مردم عرضه و بدین وسیله مبلغ قابل توجهی سرمایه تهیه کنند؛ در نتیجه، آن شرکت به صورت سهامی عام درخواهد آمد. فراتر اینکه، علاوه بر فروش سهام جدید، سهام برخی از سهامداران و مدیران شرکت نیز به عموم عرضه می‌شود و آن‌ها نیز بابت فروش قسمتی از سهام خود پول نقد به دست می‌آورند.

مسئولیت محدود:

یکی از مهم‌ترین ویژگی‌هایی سهام عادی این است که صاحبان سهام عادی شرکت، دارای مسئولیت محدود هستند. برای مثال، فرض کنید که تمام دارایی‌های یک شرکت بر اثر ورشکستگی فروخته شده است و پول حاصل به اندازه ای نیست که جوابگوی همه طلبکارهای شرکت باشد. در چنین موقعیتی، بستانکاران شرکت نمی‌توانند صاحبان سهام عادی را تحت پیگرد قانونی قرار دهند. بنابراین، دارندگان سهام عادی دارای مسئولیت محدود هستند و آن هم منحصر به سرمایه ای است که در شرکت گذاشته‌اند.

کنترل شرکت:

یکی از ویژگی‌هایی مهم شرکت‌هایی سهامی این است که سهام آن در دست افراد نسبتاً زیادی است و هیچ شخص بهخصوصی نمی‌تواند کنترل فردی بر آن اعمال کند؛ در نتیجه، امور و فعالیت‌های شرکت دردست مدیران است و دامنه اعمال نفوذ صاحبان سهم عادی فقط تا آنجا کشیده می‌شود که می‌توانند در مورد مسائل خاصی رأی بدهند.

www.abcbourse.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

حق رأی:

دارندگان سهام عادی علاوه براینکه حق انتخاب هیئت مدیره شرکت را دارند، می‌توانند با اکثریت آرای خود اقدامات پیشنهادی مدیریت شرکت را تأیید یا رد کنند. هرسهم یک حق رأی دارد. مثلاً پیشنهاد ادغام شرکتی در یک شرکت دیگر یا پیشنهاد مربوط به تغییر نمودار سازمانی شرکت با اکثریت آرای صاحبان سهام شرکت صورت می‌گیرد. برخی از شرکت‌ها به سهامداران خود اجازه می‌دهند که در انتخابات هیئت مدیره از حق رأی تجمعی استفاده کنند؛ یعنی تعداد رأیی که یک صاحب سهم می‌تواند بدهد مساوی است با تعداد سهمی که دارد ضربدر تعداد اعضای هیئت مدیره آن شرکت. برای مثال، اگر کسی دارای ۸۰ سهم است و پنج عضو هیئت مدیره باید انتخاب گردند، او می‌تواند در مجموع ۴۰۰ رأی به صندوق بیندازد. فراتر اینکه، او می‌تواند هر طور که صلاح بداند این ۴۰۰ رأی را به هر کس یا کسانی که می‌خواهد بدهد؛ یعنی می‌تواند تمام ۴۰۰ رأی را به یکی از داوطلبان انی پست‌ها بدهد. بنابراین، این سیستم رأی به سهامداران اقلیت این امکان را می‌دهد ک باهم یکی شوند و فرد مورد نظر خود را (به عنوان یکی از اعضای هیئت مدیره) انتخاب کنند.

حق تقدم خرید سهام:

اگر شرکتی به سهامداران خود حق تقدم خرید سهام بدهد، آنان می‌توانند درصد مالکیت خود در شرکت (در صورت انتشار سهام جدید) را حفظ کنند. فراتر اینکه، سهامداران عادی می‌توانند به تعداد کافی اوراق بهادار جدید شرکت (از نوع قابل تبدیل به سهام عادی) بخرند و با تبدیل این اوراق بهادار به سهام عادی نسبت مالکیت خود را کماکان حفظ کنند. اگر سهامداران، در مجمع عمومی شرکت حق تقدم خرید سهام را از خود سلب کنند، شرکت می‌تواند سهام عادی جدید را به قیمت عادلانه به عموم مردم عرضه کند و در این صورت، افراد جدیدی در شرکت سهیم شده، درصد مالکیت سهامداران قبلی در شرکت کاهش می‌یابد.

حق دریافت سود سهام:

پس از اینکه یک شرکت، مالیات و سود سهام ممتاز خود را پرداخت کرد، می‌تواند باقیمانده را به عنوان سودسهام به صاحبان سهام عادی بپردازد. مقداری از این سود به حساب سود سنواتی (یا سود انباشته) منتقل می‌گردد. سود سنواتی یکی از مهم‌ترین منابع تأمین مالی شرکت (برای دوره های بلند مدت) است. پرداخت سودسهام نوعی توزیع سودخالص بین سهامداران است و از این رو، سودپرداختی هزینه قابل قبول مالیاتی تلقی نمی‌شود؛ بنابراین، سود سهام پرداختی نمی‌تواند درآمد مشمول مالیات را کاهش دهد. امکان دارد که سود سهام تقسیمی یک شرکت نسبت به سال قبل کاهش یا افزایش یابد یا اینکه اصلاً پرداخت نگردد؛ در این صورت، سهام عادی به عنوان اوراق بهاداری که دارای بازدهی ثابت هستند به حساب نمی‌آیند.

سایر حقوق:

سهامداران عادی حق دارند سهام خود را بفروشند یا آن‌ها را به دیگری انتقال دهند. شرکت نمی‌تواند این حق را از آن‌ها سلب کند یا مانع این نقل و انتقال گردد. از سوی دیگر، این نقل و انتقال‌ها بر موجودیت شرکت هیچ اثر قانونی و حقوقی ندارند. فراتر اینکه، صاحبان سهام عادی حق دارند دفاتر شرکت را مورد بررسی قرا دهند، ولی در عمل، این حق بهشدت محدود می‌گردد و فقط اطلاعاتی را دربر می‌گیرد که شرکت در اختیار عموم مردم قرار می‌دهد.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

سهام مجاز، منتشر شده و خزانه:

تعداد سهمی را که شرکت (بدون تغییر یا اصلاح اساس‌نامه) حق دارد منتشر کند سهام مجاز، و آن تعداد از سهام شرکت را که در دست مردم است سهام منتشر شده می‌نامند. امکان دارد که یک شرکت به علل مختلف تعدادی از سهام منتشر شده‌ی خود را بازخرید کند، در این صورت سهام بازخرید شده را سهام خزانه می‌نامند. معمولاً در ترازنامه شرکت این سه دسته سهم از هم تفکیک می‌گردند.

ارزش اسمی و صرف سهام:

ارزش اسمی هر سهم رقمی است که روی هربرگ از سهام نوشته می‌شود. برعکس اوراق قرضه و سهام ممتاز، ارزش اسمی سهام عادی کاربرد چندان زیادی ندارد. برخی از شرکت‌ها ارزش اسمی سهام عادی خود را اعلان می‌کنند، در حالی که برخی دیگر، به هیچ وجه ارزش اسمی سهام را مشخص نمی‌کنند.

صرف سهام (یا مازاد بر سرمایه پرداخت شده) نشان دهنده مبلغی است مازاد بر ارزش اسمی سهام که شرکت در زمان فروش سهام عادی دریافت کرده است. در بخش متعلق به سرمایه شرکت، مقادیر متعلق به ارزش اسمی و صرف سهام جداگانه نوشته می‌شوند.

ارزش دفتری هرسهم

ارزش دفتری هرسهم عادی به طریق زیر تعیین می‌گردد: سرمایه حاصل از فروش سهام عادی باسود انباشته جمع و وجهی که بابت خرید سهام خزانه پرداخت شده است از آن کسر می‌گردد. برای محاسبه ارزش دفتری یک سهم، ارزش دفتری سهام عادی را برتعداد سهامی که در دست مردم است تقسیم می‌کنند.

محاسن انتشار سهام عادی

۱. سهام عادی هیچگاه به سررسید نمی‌رسند. این نوع سهام یکی از منابع دائمی تأمین مالی به حساب می‌آیند. اگر شرکت بخواهد می‌تواند تعدادی از سهام عادی خود را بازخرید کند و آن‌ها را از دور خارج کند. (طبق قانون تجارت ایران این عمل مجاز نیست).

۲. از آنجا که سود سهام عادی میزان مشخص و ثابتی نیست، انتشار و فروش سهام جدید باعث خواهد شد که انعطاف پذیری مدیریت شرکت از لحاظ تأمین سرمایه در آینده بیشتر گردد. یکی از استراتژی‌های متداول این است ک شرکت‌ها برای تهیه سرمایه به منظور بازپرداخت بدهی‌های کوتاه مدت خود، سهام عادی جدید منتشر می‌کنند. استراتژی دیگر این است که شرکت‌ها از طریق انتشار سهام عادی درصدد بر می‌آیند تا نسبت بدهی‌ها به حقوق صاحبان سهام شرکت را پایین آورند و سپس با استفاده از مزیت حاصل، اقدام به انتشار اوراق قرضه کنند.

۳. شرکت الزام قانونی به پرداخت سود به سهامداران عادی خود ندارد، لذا انتشار سهام عادی ریسک ورشکستگی و ریسک مالی شرکت را افزایش نمی‌دهد.

۴. می‌توان به سرعت و بدون تحمل هزینه زیاد سهام عادی را منتشر و به بازار عرضه کرد. این کار از طریق اعطای گواهی حق تقدم خرید به سهامداران موجود و استفاده از خدمات مؤسسات تأمین سرمایه که موظف به خرید سهام عادی ک پذیره نویسی نشده‌اند صورت می‌گیرد. اگر قیمت پذیره نویسی کمتر از قیمت جاری بازار سهام باشد، سهامداران از خرید سهام جدید استقبال خواهند کرد.

www.abcbourse.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۵. برای اکثر شرکت‌ها، وضع به گونه ای است که با انتشار و عرضه سهام عادی جدید، در مالکیت و کنترل شرکت تغییری صورت نیم گیرد. سهامداران کنونی شرکت می‌توانند با استفاده از حق تقدم خرید، درصد مالکیت خود را حفظ کنند یا با مراجعه به بازار، سهام عادی بیشتری بخرند.

معایب انتشار سهام عادی

۱. هزینه خاص سرمایه متعلق به سهام عادی، در مقایسه با سایر ابزار تأمین مالی، بیشتر است. این بدان معنی است که سهام عادی، یک منبع گرانقیمت تأمین مالی است و باعث افزایش هزینه سرمایه شرکت می‌شود؛ لذا بهتر است شرکت‌هایی ازاین منبع استفاده کنند که دارای فرصت‌هایی سرمایه گذاری بسیار سودآور باشند.

۲. سود سهام عادی پس از کسر مالیات پرداخت می‌شود، در حالی که بهره اوراق قرضه یک هزینه قابل قبول مالیاتی است؛ بنابراین، پرداخت سود سهام باعث صرفه جویی مالیاتی باری شرکت نمی‌شود.

۳. شاید شرایط مندرج در اوراق قرضه شرکت به گونه ای باشد که میزان پرداخت سودسهام عادی را محدود کرده باشد. وجود این نوع قید و بندها باعث خواهد شد که انتشار سهام عادی جدید با مشکلاتی مواجه شود. این قید و بندها می‌توانند دست کم هزینه سرمایه متعلق به سهام عادی را افزایش دهند.

۴. اگر شرکتی که سهامش در دست افراد محدودی است (سهامی خاص) بخواهد سهام جدیدی منتشر کند، در مسئله مالکیت و کنترل شرکت مشکلات نسبتاً زیادی به وجود خواهد آمد. در چنین شرایطی، سهامداران که تقریباً همه از مدیران شرکت هستند، ممکن است وجوه لازم را جهت مشارکت در افزایش سرمایه نداشته باشند و در این صورت، درصد مالکیتشان در شرکت کاهش خواهد یافت.

۵. انتشار سهام عادی جدید باعث خواهد شد ک موقتاً سود هر سهم کاهش یابد. کاهش سود هر سهم بر قیمت سهام آثار منفی خواهد داشت.

اختیار خرید سهام

اختیار خرید سهام یک نوع اوراق بهادار است ک دارنده آن، حق خرید تعداد معینی از سهام عادی شرکت را به قیمتمعینی دارد. کسی که چنین اختیاری را به دست می‌آورد مجبور به خرید آن سهام نیست. این گواهی اختیار خرید سهام در بازار، قابل خرید و فروش است. اگر صاحب این اختیار بخواهد از حق خود استفاده کند، باید برگه اختیار را با مقداری کافی پول نقد برای شرکت بفرستد و تقاضای سهام کند. شرکت سهام مورد درخواست را به آدرس وی ارسال می‌کند. انتشار گواهی اختیار خرید منبعی اصلی برای تأمین سرمایه شرکت به حساب نمی‌آید، ولی شرکتمی‌تواند با استفاده از آن، اوراق قرضه خود را با اعطای چنی اختیاری به خریداران اوراق قرضه، راحت‌تر به فروش برساند.

ویژگی‌هایی اختیار خرید سهام عادی

۱. غالباً این نوع اختیار به صورت یک برگه جداگانه به اوراق قرضه الصاق می‌گردد. انتشار برگه اختیار به این صورت را در اصطلاح، وسیله ای باری تسهیل فروش اوراق قرضه می‌نامند. خریدار اوراق قرضه این برگه‌ها را جدا می‌کند. گاهی برگه های مربوط به اختیار خرید سهام را به عنوان حق‌العمل به مؤسسات تأمین سرمایه می‌دهند تا چنانچه استقبال خوبی از خرید سهم عادی شد، آن‌ها بتوانند سهام بیشتری را از شرکت بگیرند و به فروش برسانند. فراتر اینکه، یک شرکت جدیدالتأسیس به وام دهندگانی که سرمایه شرکت را تأمین می‌کنند برگه های اختیار خرید سهام اعطا می‌کند تا آن‌ها هم در موفقیت و سودآوری شرکت سهیم شوند.

۲. تعداد سهامی که می‌توان با استفاده از اختیار خرید سهام خریداری کرد در برگه مربوطه و سودآوری شرکت سهیم شوند.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۳. قیمتی که دارنده اختیار باید برای خرید یک سهم بپردازد در برگه اختیار خرید سهام قید می‌شود. این قیمت می‌تواند در طول عمر اختیار خرید ثابت، یا طبق فرمول خاصی متغیر باشد.

۴. معمولاً صاحب این‌گونه اختیار در یک دوره مشخص زمانی می‌تواند از این حق استفاده کند. بدیهی است که در پایان دوره، این اختیار هیچ ارزشی نخواهد داشت. دربرخی موارد، مدت زمانی که می‌توان از این اختیار استفاده کرد نامحدود است.

۵. گواهی اختیار خرید سهام قابل بازخرید نیست. دارنده آن‌ها حق رأی (در مجمع عمومی و انتخاب هیئت مدیره) ندارد. هیچ نوع سود سهام یا بهره به آن‌ها تعلق نمی‌گیرد.

ارزش اختیار خرید سهام عادی

یکی از ویژگی‌هایی عمده چنین اختیاری این است که نه تنها قابل فروش است، بلکه دارای ارزش محاسباتی هم هست؛ یعنی دارای یک «حداقل ارزش» است. ارزش محاسباتی این اختیار به صورت زیر محاسبه می‌شود.

$$V=(M-X)(N)$$

M= قیمت بازار سهام مورد نظر

X= قیمت خرید یک سهام عادی با استفاده از اختیار خرید

N = تعداد سهام عادی را که می‌توان با یک اختیار خرید

اختیار خرید به عنوان وسیله ای برای تأمین مالی

شرکت‌ها معمولاً برگه های اختیار خرید سهام را به عنوان وسیله ای برای تأمین مالی نیم فروشند، ولی در هر صورت وقتی صاحبان این برگه‌ها از اختیار خود استفاده می‌کنند و سهام عادی جدیدی را می‌خرند، نوعی تأمین مالی انجاممی‌گیرد. بنابراین، اگر شرکتی درصد برمی‌آید که برگه مربوطهبه اختیار خرید سهام را ضمیمه اوراق قرضه کند، باید عوامل مشخصی را مورد ملاحظه قرار دهد و ببیند که اگر سرمایهٔ گذاران از این حقوق استفاده کنند شرکت با چه وضعی مواجه خواهد شد. می‌توان این موضوع را به صورت زیر خلاصه کرد:

۱. تقاضا برای اوراق قرضه ای که برگه اختیار خرید سهام پیوست آن‌هاست افزایش خواهد یافت. از آن جهت این تقاضا به وجودمی‌آید که اختیار خرید سهام در بازار دارای ارزش است. نتیجه کار این خواهد شد که هزینه سرمایه اوراق بهاداری که برگه اختیار خرید پیوست آن‌هاست کاهش یابد.

۲. شرکتی که برگه اختیار خرید منتشر کرده است، هیچگاه نیم تواند نسبت به استفاده از این حق مطمئن باشد. اگر این اختیارات مورد استفاده قرار گیرند، سرمایه شرکت افزایش می‌یابد و شرکت به منابع مالی دائمی دست می‌یابد.

۳. اگر از اختیار خرید سهام استفاده شود، تعداد سهامی که در دست مردم است افزایش خواهد یافت. این امر باعث خواهد شد که نسبت وام به حقوق صاحبان سهام شرکت کاهش یابد.

استفاده از اختیار خرید سهام عادی باعث می‌شود که سود هر سهم کاهش یابد و دست کم به صورت موقت، از میزان پرداخت سودسهام نقدی کاسته شود. از طرف دیگر، افزایش تعداد آرای سایر سهامداران باعث تضعیف موقعیت مدیران و سهامداران عمده شرکت می‌گردد.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

فصل سوم: سهام ممتاز و ویژگی‌های مربوط به آن

سهام ممتاز

سهام ممتاز نوعی از سهام است که دارنده آن نسبت به درآمدها و دارایی‌های شرکت، حق یا ادعای محدود و معینی دارد. از چهار منبع مالی بلند مدت که شرکت می‌تواند از آن‌ها استفاده کند (اوراق قرضه، سهام ممتاز، سهام عادی و سود انباشته یا سود سنواتی) سهام ممتاز کمتربه عنوان یک منبع مالی مورد استفاده شرکت‌ها قرار می‌گیرد.

نکته: در مواردی که دو شرکت در هم ادغام می‌شوند و این کار بامبادله اوراق بهادار صورت می‌گیرد (و نه در مقابل وجه نقد) سهام ممتاز به عنوان یکی از ابزار تأمین مالی نقش بسیار مهمی ایفا می‌کند.

ویژگی‌هایی سهام ممتاز

سهام ممتاز را اوراق بهادار دو رگه می‌نامند؛ زیرا هم ویژگی اوراق قرضه و هم خصوصیت سهام عادی را دارند. این ویژگی‌ها به شرح زیر است:

۱. سهام ممتاز دربردارنده نوعی حق مالکیت (برای دارنده آن) در شرکت است.

۲. سهام ممتاز سررسید ندارد و عمر آن به عمر شرکت بستگی دارد.

۳. شرکت انتشار دهنده نباید دارایی‌های خود را وثیقه یا رهن این اوراق قرار دهد؛ زیرا سهامداران ممتاز دارای حق مالکانه هستند.

۴. به دارندگان سهام ممتاز سود پرداخت می‌شود. پرداخت سود مناط به این است که شرکت سود کند؛ لذا شرکت نمی‌تواند پرداخت سود را تضمین کنند. معمولاً سهام ممتاز، سود از پیش تعیین شده و ثابتی دارند. برای مثال، اگر شرکتی سهام ممتاز با سود ۶۰۰۰ ریال سود سهام خواهد پرداخت. اخیراً نوعی سهام ممتاز ثابت باشد یا متغیر. این اوراق نوعی اهرم مالی ایجاد می‌کنند؛ زیرا میزان سود آن‌ها طبق فرمولی از قبل تعیین شده و تابع میزان سود شرکت نیست. از آنجا که بخشی از سود خالص شرکت به عنوان سود سهام به دارندگان سهام ممتاز پرداخت می‌شود، این مقادیر به عنوان هزینه‌هایی که بتوان آن‌ها را از درآمد مشمول مالیات شرکت کسر کرد به حساب نمی‌آیند.

۵. دارندگان سهام ممتاز، از نظر دریافت سود سهام، پردازندگان سام عادی حق تقدم دارند. اگر شرکتی در یک سال بهخصوص نتواند پولی بابت سود سهام به صاحبان سهام ممتاز بپردازد، حق ندارد چیزی بابت سود سهام به دارندگان سهام عادی پرداخت کند.

۶. اگر یک شرکت منحل شود، دارندگان سهم ممتاز (نسبت به سهامداران عادی) از نظر دریافت ادعای خود حق تقدم دارند. تا زمانی که حق و حقوق سهامداران ممتاز پرداخت نگردد، صاحبان سهام عادی حق دریافت هیچ گونهپولی از شرکت ندارند.

۷. دارندگان سهام ممتاز فقط در موارد بسیار خاصی دارای حق رأی در مجمع عمومی صاحبان سهام هستند اگر شرکتی در موعد مقرر سود سهام ممتاز را پرداخت نکند، احیاناً سهامداران ممتاز از حق انتخاب تعداد معینی از اعضای هیئت مدیره برخوردار خواهند شد. فراتر اینکه، در مواردی، صاحبان این سهام نسبت به فروش سهام ممتاز اضافی یا اوراق قرضه قابل تبدیل به سهام ممتاز نیز دارای حق رأی می‌شوند.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۸. شرکتی که سهام ممتاز شرکت دیگری را خریداری کند از تخفیف مالیاتی خاصی بابت سود سهام دریافتی برخوردار خواهد شد. مثلاً طبق قوانین مالیاتی ایالات متحده، اگر شرکتی سهام ممتاز شرکت دیگری را خریده باشد، می‌تواند از ۷۰ درصد بخشودگی مالیاتی مربوط به این سهام بهره‌مند گردد.

۹. گاهی سهام ممتاز با شرایط خاصیمنتشر می‌شوند؛ مثلاً امکان دارد که شرکت انتشار دهنده حق بازخرید این‌ها را برای خود نگه دارد یا اینکه شیوه‌ی پرداخت سود سالانه آن‌ها را تعیین کند. هدف این است که به اصطلاح آن‌ها را بازارپسند کنند.

انواع سهام ممتاز:

۱. **سهام ممتاز جمع شونده:** یکی از راه‌هایی که شرکت می‌تواند در زمان بحران مالی مشکل نقدینگی خود را حل کند این است که پرداخت سود سهام ممتاز را (به تعویق اندازد). اگر سهام از نوع جمع شونده باشد، شرکت حق پرداخت هیچ نوع سودی را به سهامداران عادی نخواهد داشت، مگر اینکه سود سهام ممتاز انباشته شده در سال‌های قبل را بپردازد. از آنجا که هیچ نوع الزام قانونی به پرداخت سود به سهامداران ممتاز وجود ندارد، مناسب‌ترین راه برای جلب نظر سرمایه گذاران انتشار سهام ممتاز وجود است؛ زیرا شرکت می‌تواند از این طریق خریداران را از دریافت سود سهام مطمئن سازد. اکثر سهام ممتازی که در این سال‌ها منتشر شده از نوع جمع شونده بوده است.

۲. **سهام ممتاز شرکتی:** شرکتی که سهام ممتاز مشارکتی منتشر می‌کند به خریداران سهام این حق را می‌دهد که پس از دریافت میزان معینی سود سهام، در تقسیم سود با صاحبان سهام عادی سهیم شوند یا مشارکت کنند. کسی که دارای سهام ممتاز مشارکتی است فقط زمانی حق مشارکت در سود اضافی شرکت را دارد که صاحبان سهام عادی میزان معینی سود سهام دریافت کرده باشند.

۳. **سهام ممتاز قابل تبدیل:** دارندگان سهام ممتاز قابلتبدیل حق دارند در صورت تمایل، سهام ممتاز خود را به سهام عادی تبدیل کنند. بدیهی است که نرخ تبدیل این سهام از قبلتعیین شده ومورد توافق قرار گرفته است. تبدیل سهام ممتاز به سهام عادی باعث می‌شود که میزان سرمایه شرکت که با بازده ثابت تأمین شده است کاهش یابد؛ زیرا سهام ممتازی که دارای سود ثابت است حذف می‌شود و به جای آن سهام عادی منتشر می‌گردد. از سوی دیگر، نسبت بدهی‌ها به حقوق صاحبان سهام شرکتی که سهام ممتاز آن به سهام عادی تبدیل می‌گردد تغییر نخواهد کرد.

۴. **سهام ممتاز قابل بازخرید:** شرکتی که این نوع سهام منتشر می‌کند، در هر زمان که بخواهند می‌تواند آن را بازخرید و از دور خارج کند. معمولاً قیمت بازخرید این سهام از قیمت فروش یا ارزش اسمی آن‌ها بیشتر است. معمولاً با گذشت زمان، قیمت بازخرید کاهش می‌یابد و به قیمت فروش یا ارزش اسمی آن‌ها نزدیک می‌شود. اکثر سهام ممتازی که در سال‌های اخیر منتشر شده‌اند از نوع قابل تبدیل و قابل بازخرید هستند. هدف از انتشار این نوع سهام این است که شرکت‌ها بتوانند بدان وسیله مشکل پرداخت سود ثابت سهام را حل کنند و در نهایت، سهام عادی خود را به دست مردم بدهند. (افزایش سرمایه تأخیری)

۵. **سهام ممتاز به نرخ شناور.** در سال ۱۹۸۲، یکی از بانک‌های معروف امریکا ۲۵۰ میلیون دلار سهام ممتاز به بازار عرضه کرد. سود این سهام ثابت نبود، بلکه مرتب تغییر می‌کرد و میزان تغییرات آن با تغییرات نرخ بازده اوراق قرضه خزانه ارتباط داشت. این‌گونه سهام ممتاز را (که سود سهام آن‌ها ثابت نیست و با نرخ بهره بازار ارتباط دارد) سهام ممتاز با نرخ شناور می‌نامند.

معمولاً میزان سود این سهام برای مدت کمی پس از انتشار ثابت می‌ماند. فراتر اینکه، شرکتی که این نوع سهام را منتشر می‌کند معمولاً پایین‌ترین (کف) و بالاترین (سقف) میزان سود پرداختی آن‌ها را تعیین می‌کند.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مزایای سهام ممتاز:

۱. معمولاً سهام ممتاز را اوراق بهادار دو رگه می‌نامند؛ زیرا دارای هر دو ویژگی سهام عادی و اوراق قرضه، هست. از دیدگاه مدیران مالی، سهام ممتاز جانشین مناسبی برای اوراق قرضه است و در هر زمان که انتشار اوراق قرضه مطلوب نباشد، شرکت‌ها دست به انتشار سهام ممتاز می‌زنند. به طور قطع نمی‌توان گفت که آیا سرمایه گذاران، اصولاً سهام ممتاز را نوعی بدهی تلقی می‌کنند یا آن را در زمره سرمایه شرکت قرار می‌دهند.

۲. اگر شرکت بتواند نرخ بازدهی خود را به رقمی بیش از هزینه خاص سهام ممتاز برساند، استفاده از سهام ممتاز به نفع شرکت است. در چنین شرایطی، اهرم مالی حاصل از انتشار سهام ممتاز باعث افزایش سود هر سهم خواهد شد. بنابراین، شرکت‌هاییکه قصد دارند از طریق افزایش اهرم مالی نرخ بازدهی سهامداران عادی خود را افزایش دهند سهام ممتاز می‌تواند وسیله خوبی برای شرکت‌هایی باشد که نمی‌توانند یا نمی‌خواهند وام بیشتری بگیرند. در شرایط تورمی نیز انتشار سهام ممتاز به نفع شرکت است؛ زیرا میزان سود آن رقم ثابت است که از محل سودهای آتی بهراحتی قابل پرداخت است.

۳. هزینه خاص سرمایهمتعلق به سهام ممتاز از هزینه خاص سرمایه سهام عادی کمتر است و این بدان علت است که دارندگان سهام ممتاز، از نظر دریافت سود و اصل مبلغ سرمایه گذاری شده (در صورت انحلال شرکت)، بر صاحبان سهام عادی حق تقدم دارند.

۴. اگر چه سهام ممتاز بخشی از (حقوق صاحبان سهام) تلقی می‌شود، تعداد کسانی که در این نوع سهام را بهموقع پرداخت می‌کند، صاحبان سهام ممتاز حق دخالت در امور مربوط به اداره شرکت را نخواند داشت.

۵. سهام ممتاز بدون سررسید هستند، ولی در مواردی، با توجه به نوع قرارداد، شرکت می‌تواند آن‌ها را بازخرید کند. اگر چنین شرطی قید نگردد، این سهام بازخرید نخواهد شد، ولی اگر شرط مربوط به حق بازخرید تعیین و مورد تصویب طرفین قرار گیرد، این نوع سهام قابل بازخرید یا قابل تبدیل می‌گردد. این امر باعث می‌شود که سرمایه گذاران این نوع سهام را (بر سهم عادی) ترجیح دهند. شرکت‌ها می‌توانند با انتشار سهام ممتاز قابل تبدیل، هزینه سرمایه این نوع سهام را کاهش دهند.

۶. شرکت‌ها نسبت به پرداخت سود سهام ممتاز الزام قانونی ندارند و این بدان معنی است که اگر شرکتی پرداخت سود سهام ممتاز را به تأخیر اندازد، مجبور نخواهند شد که اعلام ورشکستگی کند یا تحت پیگرد قانونی قرار گیرد. در مواردی که شرکت از نظر قدرت نقدینگی با مسائل و مشکلاتی مواجه می‌شود، می‌تواند پرداخت سود این سهام را به تأخیر اندازد، بدون اینکه با مشکل یا مسئله ای مواجه گردد.

نقاط ضعف سهام ممتاز:

سهام ممتاز دارای شش نقطه ضعف به شرح زیر است:

۱. اگر شرکتی نتواند به میزانی برابر با هزینه سرمایه متعلق به سهام ممتاز بازده داشته باشد، سود هر سهم عادی آن کاهش خواهد یافت.

۲. هزینه سرمایه متعلق به سهام ممتاز از هزینه سرمایه اوراق قرضه بیشتر است؛ زیرا ریسکی که متوجه صاحبان سهام ممتاز می‌گردد از ریسک دارندگان اوراق قرضه بیشتر است. همچنین سود سهام ممتاز، یک هزینه قابل قبول مالیاتی تلقی نمی‌شود.

۳. اگرچه شرکت نسبت به پرداخت سود سهام ممتاز هیچ الزام قانونی ندارد، نپرداختن آن بر ثروت صاحبان سهام عادی و ممتاز اثر منفی خواهد گذاشت. به تعویق انداختن پرداخت سود این سهام باعث خواهد شد که ارزش سهام ممتاز و عادی شرکت بهشدت کاهش یابد. (البته اگر سرمایه‌گذارن چنین بپندارند که شرکت نمی‌تواند در

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

آینده ای نزدیک، سودهای انباشته را بپردازد). فراتر اینکه، اگر سود سهام برای مدت مدیدی به تأخیر بیفتد، ممکن است به دارندگان سهام ممتاز چنین حقی داده شود که تعدادی از اعضای هیئت مدیره را انتخاب کنند.

۴. بازخرید سهام ممتاز باعث می‌شود که شرکت در سال‌های بعد با مشکل نقدینگی روبروشود. حتی اگر شرکت ملزم به بازخرید سهام ممتاز نباشد، ممکن است پرداخت منظم سودسالانه، برای بعضی از شرکت‌ها، کار ساده ای نباشد.

۵. گاهی انجام برخی از کارها منوط به تصویب سهامداران ممتاز است. در بسیاری از موارد، انتشار سهام ممتاز اضافی یا اوراق قرضه قابل تبدیل به سهام ممتاز، مستلزم موافقت صاحبان سهام ممتاز شرکت است.

اگر شرایط حاکم بر بازار به گونه ای باشد که سرمایه گذاران، سهام ممتاز را جانشین خوبی برای اوراق قرضه بدانند، شرکت می‌تواند برای تأمین مالی خود از این نوع سهام منتشر کند. شاید وضع به گونه ای باشد که شرکت مجبورگردد مبلغی از پول مورد نیاز خود را از محل سود انباشته یا انتشار سهام عادی تأمین کند و سپس اوراق قرضه یا سهام ممتاز منتشر کند.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

فصل چهارم: مفاهیم مربوط به اوراق بهادار با درآمد ثابت

اوراق اجاره

یکی از ابزارهای مالی که توسط کارشناسان مالی اسلامی پیشنهاد شده و در برخی کشورها نیز به مرحله‌ی اجرا درآمده اوراق اجاره است. این اوراق علاوه بر فراهم نمودن شرایط لازم جهت تأمین مالی بنگاه های تولیدی و خدماتی، قابلیت خرید و فروش دربازار ثانویه (بورس‌های اوراق بهادار) را نیز دارند و می‌توانند به عنوان ابزار مالی کارامد مورد استفاده کشورهای اسلامی قرار گیرند. در میان محصولات مالی اسلامی، اوراق اجاره به دلیل ویژگی‌هایی متمایزی که دارد محصولی جذاب به شمار می‌آید و محبوبیت زیادی بین سرمایه گذاران مسلمان و نیز ناشرین اوراق اسلامی به دست آورده است تا جایی که بیش از ۳۰ درصد از کل صکوک منتشر شده بین سال‌های ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۰، مربوط به اوراق اجاره بوده است. مالزی کشور پیشگام در زمینه استفاده از اوراق اجاره است. ایران نیز برای نخستین بار در سال ۱۳۸۹ اقدام به انتشار این ابزار مالی نموده است.

ماهیت اوراق اجاره

می‌توان اوراق اجاره را به صورت زیر تعریف کرد:

" اوراق بهاداری است که دارنده آن به صورت مشاع، مالک بخشی از دارایی است که منافع آن بر اساس قرارداد اجاره به بانی واگذار شده است". به عبارتی در اوراق اجاره حق استفاده از منافع یک دارایی با مجموعه ای از دارایی‌ها، در قبال دریافت اجاره بها از مالک به شخص دیگری (بانی) منتقل می‌شود.

روش کار در اوراق اجاره به این صورت است که یک موسسه‌ی مالی (نهاد واسط) با انتشار اوراق اجاره منابع مورد نیاز را جمع آوری می‌کند. سپس با استفاده از منابع مالی به دست آمده، دارایی (عین مستاجره) مورد نیاز بانی (دولت، بنگاه‌ها و موسسه‌ها) را خریداری کرده و به وی (بانی) اجاره می‌دهد. از آن جا که دارایی مذکور با استفاده از منابع مالی صاحبان اوراق، خریداری می‌شود لذا آنان مالک کالاها محسوب شده و به تبع آن مالک اجاره بها نیز خواهند بود. رابطه‌ی حقوقی دارندگان اوراق با نهاد واسط رابطه وکالت (یا حق‌العمل کاری) است. افراد با پرداخت پول نقد و دریافت اوراق اجاره، به واسط وکالت می‌دهند پول آنان را به صورت مشاع همراه با پول سایر متقاضیان اوراق اجاره، برای خرید کالاهای سرمایه ای و بادوام هزینه کند. سپس از کسر درصدی به عنوان حق‌الوکاله بین صاحبان اوراق تقسیم کند.

انواع اوراق اجاره

اوراق اجاره را می‌توان به روش‌های مختلفی دسته بندی کرد. این اوراق را براساس نوع عقد به دو دسته اوراق اجاره عادی و اوراق اجاره به شرط تملیک و بر اساس نوع بانی به دو دسته اوراق اجاره شرکت‌هایی عادی و اوراق اجاره مؤسسات مالی (بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری غیربانکی و لیزینگ‌ها) تقسیم نمود. هر یک از این انواع، خود دارای دسته بندی‌های دیگری نیز هستند. در یک تقسیم بندی کلی دیگر نیز می‌توان اوراق اجاره را با توجه به هدف انتشار به سه دسته شامل اوراق اجاره تأمین دارایی، اوراق اجاره تأمین نقدینگی و اوراق اجاره رهنی تقسیم نمود.

۱. **اوراق اجاره تأمین دارایی:** اوراق اجاره تأمین دارایی، اوراقی است که در آن نهاد واسط، یک دارایی (یا مجموعه ای از دارایی‌ها) را از طرف سرمایه گذاران، از فروشنده ای خریداری نموده و به بانی اجاره می‌دهد. از

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

آنجا که در این حالت، اوراق اجاره جهت به دست آوردن یک دارایی خاص برای بانی توسط واسط منتشر می‌شود، لذا به اوراقی که طی چنین فرایندی منتشر می‌شوند اوراق اجاره تأمین دارایی گفته می‌شود.

نحوه کار در این اوراق شبیه فعالیتی است که شرکت‌هایی لیزینگ انجام می‌دهند. با این تفاوت که درشرکت‌هایی لیزینگ، باید منابع مالی از محل آورده شرکت یا در موارد معدودی از طریق اخذ تسهیلات بانکی تأمین گردد؛ حال آنکه در انتشار این اوراق، که نهاد واسط در جایگاه شرکت لیزینگ قرار دارد، با انتشار اوراق اجاره از مردم مبالغی جمع آوری می‌شود، وجوه حاصل را صرف خرید دارایی می‌کند و آن را به بانی اجاره می‌دهد.

در صورتی که قرارداد اجاره از نوع عملیاتی (اجاره عادی) باشد، دارایی در مقابل اجاره بهای معین برای مدت مشخصی است به بانی اجاره داده می‌شود. در سررسید اوراق، واسط دارایی را تحویل گرفته و در بازار به فروش می‌رساند. در این حالت واسط بخشی از اجاره بها را به عنوان حق‌الوکاله برداشته و مابقی را به صاحبان اوراق می‌پردازد.

در صورتی که اجاره از نوع سرمایه ای (مانند اجاره به شرط تملیک) باشد واسط دارایی را به صورت اجاره به شرط تملیک یا اجاره با شرط اختیار خرید برای بانی، در اختیار بانی قرار می‌دهد. در قرارداد اجاره، شرط می‌شود واسط در سررسید اوراق و پس از دریافت آخرین اجاره بها، دارایی را به تملیک بانی درآورد. در این صورت نیز واسط بخشی از اجاره بها را به عنوان حق‌الوکاله برمی دارد و بقیه را به صاحبان اوراق می‌پردازد. بنابراین درآمد صاحبان اوراق نیز عبارت است از مجموع اجاره بهای ماهانه(که به طور معمول بیشتر از روش قبل است زیرا در این از اجاره، ارزش دارایی (عین مستاجره) نیز در اجاره بهای پرداختی گنجانده می‌شود). درآمد صاحبان اوراق در این صورت کاملاً قابل پیش بینی است.

۲. **اوراق اجاره تأمین نقدینگی:** در این نوع اوراق اجاره، واسط با واگذاری اوراق به مردم و جمع آوری وجوه، به وکالت از طرف آن‌ها یک دارایی (ثابت مشهود) را از بانی خریداری کرده سپس به همان بنگاه (بانی) اجاره می‌دهد. به عبارت دیگر این نوع اوراق، مبتنی بر فروش و اجاره مجدد است. در این حالت بانی با استفاده از اوراق اجاره، اقدام به تأمین نقدینگی مورد نیاز خود می‌کند. به بیان ساده می‌توان گفت بانی توانسته با به وثیقه قرار دادن دارای خود، مبلغی را جهت رفع نیازهای نقدینگی کسب نماید. این عامل سبب نام گذاری این اوراق به اوراق تأمین نقدینگی شده است زیرا مثلاً شرکتی که نیازمند وجه نقد است دارایی خود را می‌فروشد و آن را به صورت اجاره به شرط تملیک مجدداً به دست می‌آورد.

۳. **اوراق اجاره رهنی:** نوع سوم اوراق اجاره بیشتر مورد استفاده بانک‌ها، لیزینگ‌ها و مؤسسات اعتبار دهنده است. در این نوع از اوراق، بانکی (بانک) تسهیلاتی که قبلاً در قالب عقد اجاره به شرط تملیک پرداخته کرده را به شخص ثالثی (واسط) می‌فروشد. بنابراین ابتدا واسط، اوراق اجاره را منتشر می‌نماید و سپس دارایی‌هایی که بانک در قالب عقد اجاره به شرط تملیک در طول زمان به افراد مختلفی داده است را از وی خریداری می‌نماید. با فروش این دارایی‌ها رابطه بانی و واسط قطع می‌شود و واسط از طرف سرمایه گذاران مالک دارایی‌هایی می‌شود که بانک (بانی) آن‌ها را قبلاً به صورت اجاره به شرط تملیک به گیرندگان تسهیلات واگذار نموده است.

ریسک‌های اوراق اجاره

ریسک‌های مربوط به اوراق اجاره به ۲ گروه ریسک‌های مالی و غیر مالی تقسیم می‌گردد:

الف: ریسک‌های مالی

۱. **ریسک جمع آوری وجوه نقد به میزان کافی.** ممکن است در مدت پذیره نویسی، تمامی اوراق اجاره به فروش نرسد. در این حالت ناشر و بانی با ریسک جمع آوری وجوه نقد به میزان کافی مواجه می‌شوندو نمی‌توانند دارایی مورد نیاز خود را خریداری کنند. جهت پوشش این ریسک می‌توان تعهد پذیره نویسی نهادهای مالی از جمله شرکت‌هایی تأمین سرمایه استفاده کرد.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۲. **ریسک نکول.** به احتمال پرداخت نکردن به موقع تعهدات مالی ناشر ریسک نکول گفته می‌شود. در اوراق اجاره، نکول زمانی رخ می‌دهد که بانی نتواند یا نخواهد اجاره بهای سرمایه گذاران را به موقع پرداخت نماید. جهت اطلاع از این ریسک می‌توان به رتبه اعتباری ناشر توسط مؤسسات رتبه بندی اعتباری تعیین می‌شود مراجعه کرد. جهت پوشش این ریسک، می‌توان از تضامین بانی و یا از ضمانت نامه های بانکی استفاده نمود.

۳. **ریسک نقدینگی.** به احتمال ناتوانی شرکت در ایفای تعهدات مالی کوتاه مدت ریسک نقدینگی نامیده می‌شود. این ریسک ناشی از سه عامل توانایی اجرای تعهدات مالی کوتاه مدت، عدم توانایی تأمین مالی کوتاه مدت در هنگام نیاز و نیز عدم توانایی تأمین مالی کوتاه مدت با هزینه های مقرون به صرفه می‌باشد. در مورد اوراق اجاره ریسک نقدینگی عبارت است از ریسکی که بانی قادر به فروش محصولات یا خدمات خود به قیمت متداول بازار نیست و از این رو نقدینگی کافی برای پرداخت اجاره بهای اوراق وجود ندارد. دلایلی چون عدم وجود تقاضا جهت خرید محصولات را می‌توان عامل ایجاد چنین ریسکی دانست.

۴. **ریسک نرخ سود.** ریسک نرخ سود عبارت است از تغیری که در ارزش اوراق بهادار، بهدلیل تغییر نرخ بازده سایر فرصت‌هایی سرمایه گذاری اتفاق می‌افتد. در مورد اوراق اجاره نکته حائز اهمیت آناست که سود (اجاره بهای) سرمایه گذاران در بسیاری از موارد ثابت است.

بهدلیل ثابت بودن اجاره بها، افزایش نرخ سود علی‌الحساب اوراق مشارکت، سود سپرده های بانکی یا سایر فرصت‌هایی سرمایه گذاری سبب می‌شود دارندگان با ریسک سود و هزینه فرصت سرمایه گذاری مواجه شوند؛ و در صورتی که اوراق اجاره دارای بازار ثانویه باشند کاهش ارزش بازاری آن را در پی خواهد داشت.

۵. **ریسک سرمایه گذاری مجدد.**یکی از ریسک‌هایمرتبط با سرمایه گذاری، به خصوص در اوراق بهادار با درآمدهای میان دوره ای، ریسک سرمایه گذاری مجدد جریان‌های میان دوره ای می‌باشد. به عبارت دیگر ریسک سرمایه گذاری مجدد، مربوط به دارایی‌های مالی است که بیش از یک جریان نقدی دارند. بازدهی این گونه سرمایه گذاری‌ها به نحوه سرمایه گذاری مجدد جریان‌های نقدی که در طول دوره سرمایه گذاری دریافت می‌شوند بستگی دارد. این ریسک در جهت معکوس ریسک نرخ بهره (نرخ سود بانکی) تغییر می کندو وافزایش نرخ سود سبب کاهش قیمت اوراق با درآمد ثابت شده و اثر نامساعد بر ثروت دارندگان اوراق می‌گذارد.

۶. **ریسک نرخ ارز.** انتشار اوراق اجاره برای سرمایه گذاران داخلی ریسک نرخ ارز را در پی نخواهد داشت مگر اینکه اجاره بها به صورت ارزی (دلار، یورو و ...) پرداخت شود.

۷. **ریسک نقدشوندگی.**نقدشوندگی یکی از اصلی‌ترین عوامل موثر در انتخاب اوراق بهادار به حساب می‌آید. نقدشوندگی یک ورقه بهادار، عبارت است از سهولت معامله ورقه بهادار در یک بازار خاص. نقدشوندگی در قالب زمان و هزینه، قابل بررسی و تحلیل است. با فرض پذیرش اوراق اجاره در یکی از بورس‌های اوراق بهادار (مانند بورس اوراق بهادار تهران یا فرابورس ایران)، ریسک نقدشوندگی آن همانند سهام خواهد بود بر اساس شرایط بازار(میزان تقاضا، میزان عرضه، نرخ تورم، نرخ سود بانکی، وجود یا عدم وجود با عدم وجود بازارگردان و ...) تعیین خواهد شد.

۸. **ریسک اعمال اختیار.** مهندسان مالی جهت طراحی ابزارهای مناسب، در برخی مواقع اقدام به طراحی اوراقی با ویژگی‌هایی خاص می‌نمایند. برخی از اوراق بهادار اسلامی دارای یکسری از اختیارات برای طرفین (ناشر و سرمایه گذاران) می‌باشند. اوراق اجاره به عنوان نوع خاصی از ابزارهای اسلامی نیز می‌تواند دارای چنین ویژگی‌هایی باشد. این اختیارات ممکن است برای ناشر یا بانی اوراق باشد. از جمله اختیاراتی که می‌توان برای بانی در نظر گرفت اختیار بازخرید اوراق است. در صورت وجود چنین اختیاری برای بانی، وی می‌تواند تا قبل از پایان سررسید یا در زمان‌های خاص، اوراق را بازخرید نماید. این اختیار سبب کاهش ریسک بانی و افزایش ریسک سرمایه گذران خواهد شد.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۹. **ریسک هزینه های غیرجاری.**براساس قوانین فقهی و حقوقی، هزینه های غیرعملیاتی یا هزینه های غیرجاری دارایی موضوع قرارداد اجاره، برعهده موجر می‌باشد. به عبارت دیگر موجر ملزم است هزینه‌هایی که جهت انتفاع از دارایی لازم و ضروری است را انجام دهد. به همین دلیل در اوراق اجاره نیز تمامی هزینه های غیر عملیاتی بر عهده موجر (دارندگان اوراق اجاره) می‌باشد و بنابراین سرمایه گذاران با ریسک هزینه های غیر عملیاتی مواجه خواهند شد.

ب. ریسک‌های غیرمالی

۱. **ریسک شریعت.**یکی از مهم‌ترینریسک‌هایی که ابزارهای مالی اسلامی با آن موجه هستند ریسک شریعت است. در ایران بهدلیل اینکه قوانین و مقررات اسلامی دقیقی وجود دارد، ریسک شریعت نسبت به سایر کشورها پایین‌تر است.

۲. **ریسک قوانین و مقررات.**ریسک قوانین و مقررات یکی از انواع مهم ریسک سرمایه گذاران است. در زمینه این ریسک دو نکته حائز اهمیت است. نکته اول آنکه مجوز انتشار عرضه عمومی اوراق بهادار در بازار اولیه و ثانویه در عرضه های عمومی توسط سازمان بورس و اوراق بهادار صادر می‌شود. نکته دوم آنکه بسیاری از ریسک‌های اوراق اجاره (به ویژه ریسک‌های عملیاتی) را می‌توان در قالب عقد قراردادهای حقوقی معتبر پوشش داد. بنابراین ریسک قوانین و مقررات با توجه به شرایط کنونی کشور نسبتاً اندک می‌باشد.

۳. **ریسک از بین رفتن کلی یا جزئی دارایی.** سرمایه گذاران با این ریسک زمانی مواجه می‌شوند که دارایی مبنای انتشار اوراق از بین برود. جهت پوشش این ریسک می‌توان از پوشش‌های بیمه ای استفاده نمود.

۴. **ریسک استهلاک تدریجی دارایی.** ریسک استهلاک تدریجی دارایی مربوط به اوراق اجاره ای است که مبتنی بر اجاره عملیاتی منتشر می‌شوند. دارایی پایه اوراق اجاره ممکن است استهلاک پذیر (مانند ساختمان یا ماشین آلات) یا استهلاک ناپذیر باشد. (مانند زمین)

۵. **ریسک‌های عملیاتی.** انتشار اوراق اجاره مانند هر ورقه بهادار دیگر ریسک‌های عملیاتی است. این ریسک در ابزارهای مالی اسلامی که از ترکیب چندین قرارداد به وجود می‌آیند و ارکان نسبتاً بیشتری به اوراق بهادار متعارف (مانند اوراق قرضه) دارند از اهمیت بیشتری برخوردار است. تدوین مقررات ناظر بر انتشار اوراق اجاره پوشش ریسک‌های عملیاتی انتشار آن را در پی دارد. به نظر می‌رسد جهت انتشار اوراق اجاره، سه نوع ریسک عملیاتی قابل تصور باشد که عبارتند از:

۵,۱. **ریسک ورشکستگی واسط.**این ریسک باتوجه به ساختار کنونی نهاد واسط از بین رفته است.

۵,۲. **ریسک نفروختن دارایی به واسط.** این ریسک با توجه به ساختار کنونی نهاد واسط از بین رفته است.

۵,۳. **ریسک اجاره نکردن دارایی توسط بانی.** این ریسک از طریق اخذ تعهدات یا ضمانت نامه‌هایی از بانی حذف می‌شود.

اوراق قرضه

وقتی یک شرکت سهامی یا دولت قصد دارد از مردم وام بلند مدت بگیرد، معمولاً با انتشار اسناد بدهی که عموماً اوراق قرضه نامیده می‌شوند، این کار را انجام می‌دهد.

یک ورقه‌ی قرضه معمولاً یک وام تفکیکی است؛ بدین معنی که وام گیرنده در هر دوره بهره‌ی وام را می‌پردازد، اما تا پایان مدت سررسید وام هیچ قسمتی از اصل را پرداخت نخواهد کرد. از آنجا که مقدار کوپن ثابت است و هرساله

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

پرداخت می‌شود، گاهی این نوع اوراق قرضه را (مورد اشاره در همین مثال)، قرضه با کوپن ثابت و مبلغی را که در پایان مدت زمان وام پرداخت می‌شود، ارزش اسمی می‌نامند.

سررسید اوراق قرضه:

تعداد سال‌های باقی مانده تا زمان بازپرداخت ارزش اسمی، سررسید اوراق قرضه نامیده می‌شود. سررسید یک قرضه شرکتی در زمان انتشار، معمولاً سی سال است، اما سررسید می‌تواند عدد دیگری هم باشد. پس از انتشار قرضه و با گذشت زمان، مدت زمان باقی مانده تا سررسید کاهش می‌یابد. با گذشت زمان، نرخ بهره هم تغییر می‌کند. ولی جریانات نقدی ناشی از اوراق قرضه ثابت می‌ماند، چون نرخ کوپن و تاریخ سررسید، در زمان انتشار مشخص شده‌اند. در نتیجه، ارزش اوراق قرضه با نوسان مواجه می‌شود. وقتی نرخ بهره افزایش می‌یابد، و نهایتاً قیمت آن افت می‌کند. چنانچه نرخ بهره کاهش یابد، ارزش اوراق قرضه افزایش می‌یابد.

بازده تا سررسید:

برای تعیین ارزش یک قرضه در یک تاریخ خاص، از تعداد سال‌های باقی مانده تا سررسید، ارزش اسمی قرضه، کوپن آن و نرخ بهره های بازار برای قرضه های دارای خصوصیات مشابه، اطلاع داشته باشیم. نرخ بازده مورد انتظار قرضه، نرخ بازده تا سررسید نامیده می‌شود. گاهی به این نرخ، به اختصار، نرخ بازده هم گفته می‌شود.

اوراق قرضه تنزیلی و صرفی

گاهی یک ورقه قرضه با قیمتی کمتر از ارزش اسمی به فروش می‌رسد. دلیل این امر چیست؟ نرخ بهره‌ی بازار ۷/۶ درصد است. اگر این قرضه را یک وام تفکیکی ۱۰۰۰دلاری در نظر بگیریم، بهر ه ی آن تنها ۵/۶ درصد- نرخ کوپن- است. از آنجا که نرخ بهره‌ی این قرضه از نرخ بهره‌ی جاری بازار کمتر است، سرمایه گذاران برای خرید این قرضه مبلغی کمتر از ۱۰۰۰ دلار خواهند پرداخت. این نوع اوراق قرضه که با قیمتی کمتر از ارزش اسمی به فروش می‌رسند، اوراق قرضه‌ی تنزیلی نامیده می‌شوند.

حال فرض کنید نرخ بهره ۲ درصد کاهش یابد، قیمت قرضه مذکور چقدر خواهد شد؟ احتمالاً حدس زده‌اید که این قرضه با قیمتی بیش از ۱۰۰۰ دلار به فروش خواهد رسید. اصطلاحاً می‌گویند که چنی قرضه ای به صرف فروخته می‌شود و آن را، قرضه‌ی صرفی می‌نامند.

ریسک نوسان نرخ بهره

دارندگان اوراق قرضه در معرض ریسکی قرار دارند که از نوسان‌های نرخ بهره (بازده بازار) ناشی می‌شود. این نوع ریسک، را ریسک نوسان نرخ بهره می‌نامند. مقدار ریسک نوسان نرخ بهره برای قرضه، به حساسیت قیمت آن در برابر تغییرات نرخ بهره بستگی دارد. این حساسیت، مستقیماً وابسته به دو عامل است که عبارتنداز: مدت زمان باقی مانده تا سررسید و نرخ کوپن. هرگاه قرضه ای را بررسی می‌کنید، نکات زیر را به خاطر داشته باشید:

۱. در شرایط مساوی، هرچه مدت زمان باقی مانده تا سررسید قرضه بیشتر باشد، ریسک نوسان نرخ بهره‌ی آن بیشتر خواهد بود.
۲. در شرایط مساوی، هر چه نرخ کوپن قرضه پایین‌تر باشد، ریسک نوسان نرخ بهره‌ی آن بیشتر خواهد بود.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

اوراق قرضه با نام و بی نام:

اوراق قرضه شرکتی معمولاً با نام هستند. مثلاً در قرارداد اوراق قرضه این عبارت وجود دارد: بهره به صورت شش ماهه و در اول جولای و اول ژانویه هر سال به فردی پرداخت می‌شود که قرضه به ترتیب در ۱۵ ژوئن یا ۱۵ دسامبر به نام وی ثبت شده باشد.

اوراق قرضه می‌تواند بی نام هم باشد؛ بدین معنی که سند در وجه حامل تلقی می‌شود و شرکت کوپن‌ها و اصل وام را به حامل قرضه پرداخت خواهد کرد. در این صورت مالکیت ثبت نمی‌شود و درست همانند قرضه‌ی بانامی که کوپن‌ها به آن الصاق شده‌اند، دارنده‌ی قرضه کوپن‌ها را جدا می‌کند و برای شرکت می‌فرستد تا بهره را دریافت کند.

نکته: قرضه های بی نام دو ایراد دارند: ۱– در صورت گم شدن یا دزدیده شدن، مالک واقعی به سادگی نمی‌تواند مجدداً آن را به دست آورد.۲– از آنجا که شرکت دارندگان قرضه‌ها را نمی‌شناسند، نمی‌تواند آنان را از رویدادهای مهم مطلع سازد. مزیت قرضه‌ی بی نام، تسهیل انجام دادن معاملات برای سرمایه گذارانی است که مرتباً اوراق قرضه را خرید و فروش می‌کنند.

انواع شرطها در اوراق قرضه:

۱. شرط بازخرید

شرط بازخرید به شرکت اجازه می‌دهد تمام یا قسمتی از اوراق قرضه منتشر شده را طی مدت زمان معین با قیمت مشخص بازخرید کند. اوراق قرضه‌ی شرکتی معمولاً قابل بازخرید هستند.معمولاً قیمت بازخرید بیشتر از ارزش اسمی است. تفاوت بین قیمت بازخرید و ارزش اسمی، **صرف بازخرید** نامیده می‌شود. صرف بازخرید را می‌توان به صورت درصدی از ارزش اسمی هم بیان کرد. معمولاً مقدار صرف بازخرید در طول زمان کاهش درصدی از ارزش اسمی هم بیان کرد. معمولاً مقدار صرف بازخرید در طول زمان کاهش می‌یابد. یکی از ترتیبات چنین کاری این است که ابتدا صرف بازخرید برابر با مبلغ کوپن سالانه تعیین می‌شود و سپس با نزدیک شدن به تاریخ سررسید، به صفر کاهش یابد.شرایط بازخرید معمولاً در سال‌های اولیه پس از انتشار اوراق قرضه اعمال نمی‌شود. این امر نگرانی دارندگان قرضه درباره‌ی شرط بازخرید را در سال‌های اولیه پس از انتشار اوراق کاهش می‌دهد. مثلاً شرکت منتشر کننده اوراق ممکن است مجاز نباشد در ده سال اول، آن‌ها را بازخرید کند. این حالت، **بازخرید با تأخیر** است. طی این مدت، اوراق قرضه، **مصون بازخرید** هستند.

۲. شرایط حمایت کننده

شرط حمایت کننده، آن بخش از قرارداد اوراق قرضه یا قرارداد وام است که برخی از اقدامات شرکت وام گیرنده را طی دوره‌ی وام محدود می‌کند. شروط حمایت کننده با هدف کاهش هزینه های نمایندگی برای دارندگان قرضه، در قرارداد گنجانده می‌شود. این شرطها با کنترل فعالیت‌های شرکت، ریسک اوراق قرضه را کاهش می‌دهد.

مثلاً شروط حمایت کننده رایج در قرارداد اوراق قرضه، میزان سود تقسیمی شرکت را محدود می‌کند و عنوان می‌نماید که فروش دارایی‌های اصلی شرکت مستلزم موافقت دارندگان اوراق قرضه است. یعنی اگر شرکت به سمت ورشکستگی پیش برود، نمی‌تواند تمامی دارایی‌های خود را بفروشد و سود سهامداران را پرداخت کند و در نهایت تنها پوسته‌ی شرکت برای دارندگان اوراق قرضه باقی بماند.

شرایط حمایتی را می‌توان به دو گروه طبقه بندی کرد: شرایط منفی و شرایط مثبت.

الف: شرط منفی به این معنی است که (نباید این کار را انجام دهید). این شرط مانع برخی از اقدامات شرکت می‌شود یا آن را محدود می‌کند. نمونه‌هایی از این شروط عبارتند از:

WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱. شرکت باید بر اساس یک فرمول، مقدار سود تقسیمی را محدود کند.
۲. شرکت نمی‌تواند هیچ یک از دارایی‌های خود را وثیقه‌ی سایر وام‌هایی که می‌گیرد، قرار دهد.
۳. شرکت نمی‌تواند با شرکت دیگری ادغام شود.
۴. شرکت نمی‌تواند بدون تأیید دارندگان قرضه، هیچ یک از دارایی‌های خود را بفروشد یا آن را با لیزینگ به دیگران واگذار کند.
۵. شرکت نمی‌تواند بدهی بلند مدت دیگری منتشر کند.

ب: شرط مثبت به این معنی است که " باید این کار را انجام دهید" این شروط اقدامات و مواردی را که شرکت با اجرای آن موافقت می‌کند، مشخص می‌سازد. نمونه‌هایی از این شروط عبارت انداز:

۱. شرکت باید سرمایه‌ی در گردش خود را در یک سطح حداقل یا بیش از آن، حفظ کند.
۲. شرکت باید به صورت دوره ای صورت‌های مالی حسابرسی شده خود را به وام دهندگان ارائه کند.
۳. شرکت باید وثیقه های تعیین شده را به بهترین شکل حفظ کند.

موارد فوق تنها بخشی از شروط حمایت کننده هستند، برخی از قراردادهای خاص ممکن است شامل چندین شرط مختلف باشند.

برخی از انواع مختلف اوراق قرضه

تاکنون قرضه های معمولی و عادی را بررسی کرده‌ایم. در این قسمت برخی از انواع غیرمعمول تر اوراق قرضه – که محصول مهندسی مالی هستند– یعنی قرضههای بدون کوپن، قرضه های با نرخ بهر ه ی شناور و انواع دیگر قرضه را مطرحمی کنیم.

۱. قرضه های بدون کوپن

قرضه ای که هیچ کوپنی پرداخت نمی‌کند باید به قیمتی بسیار پایین‌تر از ارزش اسمی آن عرضه شود. چنین قرضه ای، **قرضه بدون کوپن**، نامیده می‌شود.

۲. اوراق قرضه با نرخ شناور

اوراق قرضه‌ی متداولی که تاکنون به آن‌هاپرداخته‌ایم دارای تعهدات دلاری ثابتی هستند؛ چون نرخ کوپن به صورت درصد مشخصی از ارزش اسمی تعیین می‌شود. به همین ترتیب، اصل بدهی هم معادل ارزش اسمی است. در چنین شرایطی، مبلغ کوپن‌ها و اصل وام معین است.در اوراق قرضه با نرخ بهره شناور، کوپن‌ها قابل تعدیل است.

اوراق قرضه با نرخ بهره‌ی شناور برای کنترل ریسک نوسان‌های قیمت در اثر تغییرات بهره، طراحی و معرفی شدند. قرضه ای که نرخ کوپن آن برابر با نرخ بهره‌ی بازار باشد، با ارزش اسمی به فروش می‌رسد. در عمل، ارزش قرضه‌ی با نرخ بهره شناور به مقدار دقیق تعدیل مبلغ کوپن بستگی دارد. در اغلب موارد، نرخ کوپن با تأخیر نسبت به نرخ مبنا تعدیل می‌شود، بنابراین قیمت قرضه‌ی مورد نظر می‌تواند تا دامنه‌ی معینی، نسبت به ارزش اسمی تفاوت داشته باشد. مثلاً فرض کنید تعدیل نرخ کوپن در اول ژانویه انجام شود. ممکن است این تعدیل مبتنی بر میانگین ساده‌ی بازده اوراق خزانه در سه ماه گذشته باشد. همچنین، اغلب قرضه های با نرخ بهره شناور دارای ویژگی‌هایی زیر هستند:

۱. دارنده‌ی قرضه حق دارد پس از گذشت مدت زمان معینی، قرضه را در تاریخ پرداخت کوپن، با ارزش اسمی به شرکت منتشر کننده بفروشد. این حق، شرط فروش نامیده می‌شود.
۲. نرخ کوپن سقف و کف دارد؛ بدین معنی که کوپن مشمول یک حداکثر و یک حداقل است.

۳. سایر انواع اوراق قرضه

۳,۱. اوراق قرضه سوانح:

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بسیاری از اوراق قرضه دارای خصوصیات غیر عادی و نامتعارف اند. اوراقی که اصطلاحاً "قرضه‌ی سوانح" نامیده می‌شوند، نمونه‌ی جالبی از این قرضه‌ها هستند: در سال ۱۹۹۶ شرکت یو.اس.ای.ای در انتاریوی تگزاس، که یک شرکت بیمه‌ی بزرگ اتومبیل و مسکن است، اعلام کرد که قصد دارد ۵۰۰ میلیون دلار قرضه "بلایای طبیعی" منتشر کند. روش کار این بود که شرکت یو. اس . ای اصل و بهره‌ی اوراق را همانند قرضه های معمولی می‌پرداخت، مگر در یک مورد که ناچار شد فقط در یک سال به دلیل طوفانی سهمگین، بیش از یک میلیارد دلار خسارت بپردازد. در صورت وقوع چنین شرایطی، دارندگان قرضه هم اصل و هم بهره را از دست می‌دهند.

مورد مشابهی را ستاد زلزله‌ی کالیفرنیا که یک موسسه عمومی بود، ارائه کرد. انتظار می‌رفت که مبلغ قرضه‌ی مورد نظر ۳/۳۵ میلیارد دلار و سررسید آن ده ساله باشد. طبق قرارداد، در صورت وقوع زلزله‌ی فاجعه آمیز، سرمایه گذاران در چهار سال اول بهره‌ی اوراق را از دست می‌دادند.

۳,۲. اوراق قرضه‌ی وابسته به درآمد:

شبیه اوراق قرضه معمولی هستند، با این تفاوت که پرداخت کوپن به سود شرکت منتشر کننده بستگی دارد. به بیان دقیق‌تر، کوپن‌ها تنها در صورتی که سود شرکت کافی باشد، به دارندگان اوراق قرضه پرداخت می‌شود. در کشور کانادا، اوراق قرضه‌ی وابسته به درآمد را معمولاًشرکت‌هایی منتشر می‌کنند که برای رفع بحران مالی، در حال تجدید ساختار مالی خود هستند. شرکت منتشر کننده می‌تواند بدون اینکه در معرض عدم ایفای تعهد قرار گیرد، کوپن‌ها را پرداخت نکند.خریداران این نوع قرضه‌ها، برای پرداخت مالیات بر بهره‌ی دریافتی با شرایط مناسبی روبرو هستند. کوپن و

اصل قرضه های با بازده واقعی نسبت به تورم تعدیل می‌شوند تا برای سرمایه گذار یک بازده واقعی فراهم کنند. در سال ۱۹۹۳ دولت فدرال کانادا، قرضه ای با بازده واقعی و بدون کوپن منتشر کرد که در قالب قرضه‌ی بدون کوپن، حمایت در برابر تورم را پوشش می‌داد.

۳,۳. یک قرضه قابل تبدیل:

این نوع قرضه را می‌توان به اختیار دارنده‌ی آن، با تعداد معینی از سهام شرکت، در هر زمانی قبل از سررسید، تعویض کرد. قرضه های قابل تبدیل دارای ویژگی‌هاییدوگانه‌ی بدهی- مالکیت هستند که به دارنده امکان می‌دهد از افزایش قیمت سهم شرکت منتشر کننده سود ببرد.

۳,۴. یک قرضه‌ی قابل فروش:

این نوع قرضه به دارنده امکان می‌دهد که آن را با قیمت معینی به شرکت منتشر کننده بفروشد. تا زمانی که شرکت منتشر کننده قادر به پرداخت تعهدات خود باشد، قابل فروش بودن قرضه تعیین کننده‌ی حداقل قیمت آن است. بنابراین، دقیقاً عکس قرضه‌ی قابل بازخرید و نوآوری نسبتاً جدیدی است.

نرخ بازدهی تا سررسید اوراق و نحوه محاسبه آن:

نرخ بازده تا سررسید نرخی است که اگر با آن ارزش اسمی ورقه قرضه در سررسید را تنزیل کنیم همان ارزش فعلی بازار ورقه بدست می‌آید. در تشریح نرخ بازدهی تا سررسید، سه نوع اوراق بهادار فرضی خزانه را در نظر بگیرید. این سه نوع اوراق بهادار خزانه را به عنوان اوراق قرضه A، B، C در نظر می‌گیریم. اوراق قرضه A و B اوراق قرضه تنزیلی محض[۳۲] نامیده می‌شوند زیرا هیچ نوع پرداخت بهره یا کوپن میان دوره ای قبل از تاریخ سررسید ندارند. سررسید اوراق قرضه A یک سال است که در آن زمان، سرمایه گذاران مبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال دریافت خواهند کرد. به همین ترتیب، سررسید اوراق قرضه B دو سال است که در آن زمان، سرمایه گذاران مبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال دریافت

[۳۲]- Pure discount bonds

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

خواهند نمود. اوراق قرضه C از نوع اوراق قرضه تنزیلی محض نیست بلکه از نوع اوراق قرضه کوپن دار است و سرمایه گذاران یک سال بعد ۵۰۰۰ ریال دریافت می‌کنند و سررسید آن دوسال دیگر است که در آن زمان نیز مبلغ ۱۰۵۰۰۰ ریال دریافت خواهند نمود. این اوراق قرضهدر حال حاضر در بازار به قیمت‌های زیر به فروش می‌رسند:

اوراق قرضه A (اوراق قرضه یکساله تنزیلی محض): ۹۰۰۰۰ ریال

اوراق قرضه B (اوراق قرضه دوساله تنزیلی محض): ۸۲۰۰۰ ریال

اوراق قرضه C (اوراق قرضه دو ساله کوپن دار):۹۳۰۰۰ ریال

باید بیان کرد که نرخ بازدهی تا سررسید اوراق بهادار با درآمد ثابت، نرخ بهره واحدی[۳۳] است. تعیین نرخ بازده تا سررسید اوراق بهادار یکساله تنزیلی محض، نظیر اوراق قرضه A، کار ساده ای است. با توجه به این که ۹۰۰۰۰ ریال سرمایه گذاری امروز، یک سال بعد مبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال ایجاد می‌کند. نرخ بازدهی تا سررسید اوراق قرضه A مساوی r_A است که از حل معادله زیر به دست می‌آید:

$$(۱+r_A)\times ۹۰۰۰۰=۱۰۰۰۰۰$$

که r_Aمساوی ۱۱٪ می‌گردد.

در مورد اوراق قرضه B ، نرخ مرکب سالانه را r_Bدر نظر بگیرید، حسابی با سرمایه گذاری اولیه ای به مبلغ ۸۲۰۰۰ ریال (بهای تمام شده B) در یک سال بعد به مبلغ $۸۲۰۰۰\times(۱+r_B)$ ریال خواهد رسید. اگر این مبلغ یک سال دیگر در بانک باقی بماند در پایان سال دوم مبلغ آن به $[۸۲۰۰۰\times(۱+r_B)]\times(۱+r_B)$ ریال می‌رسد. نرخ بازدهی تا سررسید آن r_Bاست که این مبلغ را به ۱۰۰۰۰۰ ریال می‌رساند. به عبارت دیگر، نرخ بازدهی تا سررسید اوراق قرضه B که با r_Bمشخص می‌گردد با حل معادله زیر به دست می‌آید:

$$(۱+r_B)\times[(۱+r_B)\times ۸۲۰۰۰]=۱۰۰۰۰۰$$

که مساوی ۱۰٫۵٪ می‌شود.

در مورد اوراق قرضه C، فرض کنید یکی از سرمایه گذاران مبلغی معادل ۹۳۰۰۰ ریال را در حسابی پس انداز می‌کند. در پایان یک سال، ارزش این مبلغ به $۹۳۰۰۰\times(۱+r_C)$ریال می‌رسد. سپس سرمایه گذار ۵۰۰۰ ریال برداشت می‌کند و مانده وی $[۹۳۰۰۰\times(۱+r_C)]-۵۰۰۰$ ریال می‌شود. در پایان سال دوم این مانده رشد خواهد کرد و به $\{[۹۳۰۰۰\times(۱+r_C)]-۵۰۰۰\}\times(۱+r_C)$ خواهد رسید. نرخ بازدهی تا سررسید اوراق قرضه C ، نرخ r_C است که این مبلغ را به ۱۰۵۰۰۰ ریال می‌رساند.

$$(۱+r_C)\times\{[(۱+r_C)\times ۹۳۰۰۰]-۵۰\}=۱۰۵۰۰۰$$

که مساوی ۹٪ می‌گردد.

در حالی که برای اوراق قرضه C دو طرف معادله را می‌توان به $(۱+r_C)^۲$ تقسیم کرد که رابطه زیر حاصل می‌شود:

$$93000-\frac{50}{(1+r_C)}=\frac{1050}{(1+r_C)^2}$$

یا

$$93000=\frac{50}{(1+r_C)}+\frac{1050}{(1+r_C)^2}$$

همان طور که در مثال‌های بالا مشخص شد به نرخ‌های بدست آمده در بالا نرخ بازده تا سررسید گویند.

[۳۳]- Single interest rate

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

نرخ‌های نقدی

نرخ نقدی به عنوان نرخ بازدهی تا سررسید اوراق بهادار تنزیلی محض در نقطه ای مشخص از زمان اندازه گیری می‌شود و می‌توان آن را به عنوان نرخ بهره مربوط به قرارداد نقدی در نظر گرفت.

در مثال قبلی، اوراق قرضه B,A اوراق قرضه تنزیلی محض بودند، بدین معنی که سرمایه گذاری که هر کدام از آن‌ها را خریداری کند انتظار دارد از ناشر آن تنها یک پرداخت نقدی دریافت کند. براین اساس در این مثال نرخ نقدی یکساله ۱۱٪ ودو ساله ۱۰,۵٪ است. به طور کلی، نرخ نقدی t ساله،که با S_t نشان داده می‌شود، از حل معادله زیر بدست می‌آید:

$$P_t = \frac{M_t}{(1+S_t)^t}$$

که در آن P_t قیمت جاری بازار برای اوراق قرضه تنزیلی محضی است که سررسید آن t سال بعد و دارای ارزش سررسید M_t است. برای مثال، در مورد اوراق قرضه B ، با t=۲ مقادیر P_t و M_tبه ترتیب ۸۲۰۰۰ و ۱۰۰۰۰۰ ریال است. اما این امکان وجود دارد که هیچ نوع اوراق بهادار دوساله تنزیلی محض خزانه وجود نداشته باشد. در عوض، ممکن است برای سرمایه گذاری، فقط اوراق قرضه دوساله کوپن دار با قیمت جاری بازار $P_۲$، ارزش سررسید $M_۲$ و مبلغ کوپن یک سال دیگر $C_۱$ وجود داشته باشد.

در چنین شرایطی، نرخ نقدی $S_۲$ با حل معادله زیر به دست می‌آید:

$$P_2 = \frac{C_1}{(1+S_1)} + \frac{M_2}{(1+S_2)^2}$$

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

فصل پنجم: مفاهیم مربوط به سایر اوراق بهادار

اوراق سفارش ساخت (استصناع)

اوراق استصناع (صکوک استصناع و یا اوراق سفارش ساخت) از جمله اوراق بهادار جدیدی است که تاکنون در برخی از کشورها طراحی و منتشر شده است. این نوع از اوراق مبتنی بر عقد استصناع بوده و از جمله اوراق بهادار با بازدهی ثابت محسوب می‌شوند. اوراق استصناع با هدف ایجاد ابزاری جدید در زمینه تأمین مالی پروژه‌ها و تأمین مالی پیمانکاران طراحی شده است.

ماهیت اوراق سفارش ساخت

براساس این تعریف، اوراق استصناع (سفارش ساخت) را می‌توان اوراق بهاداری دانست که ناشر براساس قرارداد سفارش ساخت منتشر می‌کند. در اوراق سفارش ساخت در قبال ساخت یک دارایی یا طرح مشخصی در آینده، مبلغی به سازنده (پیمانکار) پرداخت می‌شود. اوراق استصناع را می‌توان به صورت بانام و بی نام و همچنین قابل معامله و غیرقابل معامله منتشر کرد. مدت قرارداد سفارش ساخت مشخص است و بانی می‌تواند سود دارندگان اوراق را در ابتدای دوره، انتهای دوره، با سررسیدهای ماهانه، فصلی یا سالانه پرداخت کند. از آنجا که این اوراق بیانگر مالکیت مشاع فرد در یک دارایی پایه است، می‌توان آن را در بازار ثانویه و به قیمتی که توسط عوامل بازار تعیین می‌شود، معامله کرد. بدین گونه در صورتی که به هردلیل، سرمایه گذاران (خریدار اوراق) نیاز به پول نقد داشته باشند می‌توانند همه یا بخشی از این اوراق را در بازارهای ثانویه یا توسط بانک‌های عامل مورد معامله قرار دهند و با فروش همراه تنزیل آن اوراق، به مبالغ مورد نظر دست یابند.

ارکان اوراق ساخت و نحوه فعالیت آنان

طراحی مالی اوراق سفارش ساخت همانند سایر انواع دیگر ابزارهای مالی می‌تواند بسیار متنوع باشد. مهم‌ترین ارکان انتشار این ابزار نیز مانند اوراق اجاره شامل بانی و نهاد واسط است با این تفاوت که در اوراق سفارش ساخت پیمانکار نیز باید به عنوان رکن سوم انتشار اوراق اضافه شود.

در مدل مالی، بانی طبق قرار داد استصناع، کالا یا پروژه خاصی را به واسط سفارش می‌دهد. واسط نیز با قرارداد استصناع دومی، ساخت کالا یا طرح را به یک مجموعه ای از پیمانکاران واگذار می‌کند. براساس هر یک از این قراردادها طرفین متعهد می‌شوند کالا و وجه نقد را در زمان‌های مشخصی درآینده با یکدیگر مبادله نمایند. تمامی شرایط و الزامات قرارداد استصناع دوم باید همانند قرارداد استصناع نخست باشد.

براساس این مدل مالی، واسط به عنوان ناشر اوراق، به وکالت از طرف مردم ساخت دارایی را از طریق پیمانکار بر عهده می‌گیرد. بنابراین ضمن فروش اوراق سفارش ساخت، از مردم پول کافی جمع آوری می‌نماید و در فواصل زمانی مشخصی به پیمانکار پرداخت می‌کند.

پس از ساخت کالا یا طرح، پیمانکار آن را در اختیار واسط قرار داده و واسط به وکالت از طرف مردم (سرمایه گذاران) مالک دارای می‌شود. در مرحله بعد نیز واسط دارایی را به تملیک بانی در می‌آورد و در ازای آن وجه از پیش تعیین شده ای را دریافت نموده و به سرمایه گذاران پرداخت می‌نماید.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

انواع اوراق استصناع

استفاده از اوراق استصناع به دو روش قابل اجرا است:

۱. استصناع موازی

در این روش بانی(مانند یک وزارتخانه یا شهرداری یا شرکت دولتی یا خصوصی) با مراجعه به امین و تشکیل شرکت واسط تأمین مالی و اجرای پروژه را از طریق قرارداد استصناع به آن می‌سپارد و به جای قیمت پروژه، اوراق بهادار استصناع با سررسیدهای معین می‌پردازد. واسط، طبق قرارداد استصناع دومی، ساخت پروژه مورد نظر را به پیمانکار مربوطه سفارش می‌دهد و در مقابل متعهد می‌شود قیمت پروژه را طبق زمان بندی مشخص به وی بپردازد، سپس واسط اوراق بهادار استصناع که حکایت از بدهی بانی می‌کند را از طریق شرکت تأمین سرمایه به مردم می‌فروشد و بدهی خود به پیمانکار را می‌پردازد.

برای مثال وزارت مسکن و شهر سازی، با مراجعه به امین و تشکیل یک موسسه واسط، از طریق قرارداد استصناع اجرای پروژه معینی(چون احداث یک مجموعه ۱۰۰۰ واحدی مسکونی) را می‌خواهد، واسط انجام پروژه را در مقابل هزار میلیارد ریال متعهد می‌شود، وزارت مسکن و شهر سازی آن مبلغ را به صورت اوراق استصناع با سررسیدهای معین(برای مثال پنج ساله) می‌پردازد. واسط بر اساس قرارداد استصناع دیگری ساخت پروژه را به پیمانکار خاصی واگذار می‌کند، پیمانکار متعهد می‌شود پروژه را طبق زمان بندی مشخص مثلاً دو ساله در مقابل پانصد میلیارد ریال تحویل دهد، بعد از شروع پروژه، واسط اوراق استصناع هزار میلیارد ریالی را به صورت تنزیلی و زیر قیمت اسمی اوراق از طریق شرکت تأمین سرمایه به مردم می‌فروشد، آنگاه از محل وجوه بدست آمده بدهی خود به پیمانکار را می‌پردازد و واحدهای مسکونی ساخته شده را تحویل گرفته به مقتضای قرارداد استصناعی که با وزارت مسکن و شهر سازی دارد به آن وزارتخانه تحویل می‌دهد، آنگاه وزارت مسکن و شهر سازی با فروش تدریجی واحدهای مسکونی به متقاضیان مسکن، اوراق استصناع را تسویه می‌کند .

۲. استصناع و اجاره به شرط تملیک

در این روش بانی(مانند یک وزارتخانه یا شهرداری یا شرکت دولتی یا خصوصی) با مراجعه به امین و تشکیل شرکت واسط، متعهد می‌شود چنانچه واسط کالا یا پروژه خاصی را احداث یا تولید نماید آن را از واسط به صورت اجاره به شرط تملیک دریافت خواهد کرد. واسط طبق قرارداد استصناعی ساخت کالا یا پروژه مورد نظر را به پیمانکار سفارش می‌دهد و در مقابل متعهد می‌شود قیمت کالا یا پروژه را طبق زمان بندی مشخص بپردازد، واسط بعد کسب مجوزهای لازم، اوراق بهادار استصناع را منتشر و از طریق شرکت تأمین سرمایه به مردم واگذار کرده وجوه آنان را جمع آوری می‌کند سپس به وکالت از طرف آنان قیمت پروژه را به پیمانکار می‌پردازد.

واسط کالا یا پروژه را از پیمانکار تحویل گرفته به وکالت از طرف صاحبان اوراق به بانی اجاره به شرط تملیک می‌دهد، بانی از محل بودجه خود یا از طریق واگذاری دارایی ساخته شده، اصل سرمایه و سود صاحبان اوراق را در قالب حقوقی اجاره به آنان می‌پردازد.

برای مثال شهرداری در راستای نوسازی بافت‌های فرسوده شهر، با تشکیل واسط، متعهد می‌شود چنانچه واسط ۱۰۰۰ واحدی مسکونی در مناطق قدیمی شهر بسازد آن‌ها را در مقابل هزار میلیارد ریال به صورت اجاره به شرط تملیک از واسط اجاره خواهد کرد، واسط بر اساس قرارداد استصناع ساخت پروژه را به

www.abcbourse.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

پیمانکار واگذار می‌کند، پیمانکار متعهد می‌شود پروژه را طبق زمان بندی مشخص مثلاً دو ساله در مقابل پانصد میلیارد ریال تحویل دهد، حال واسط اوراق استصناع را منتشر و از طریق شرکت تأمین سرمایه به مردم واگذار می‌کند، آنگاه از محل وجوه بدست آمده به وکالت از طرف صاحبان اوراق قیمت قرارداد استصناع را به پیمانکار می‌پردازد، آنگاه شهرداری با واگذاری (اجاره به شرط تملیک) تدریجی واحدهای مسکونی به متقاضیان، اوراق استصناع را تسویه می‌کند.

اوراق مشارکت

به منظور مشارکت عموم مردم در اجرای طرح‌های عمرانی انتفاعی دولت و یا سایر طرح‌های سودآور تولیدی، ساختمانی و خدماتی و با توجه به ربوی بودن اوراق قرضه، مطالعات گسترده ای توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی، سازمان مدیریت و برنامه ریزی و بورس اوراق بهادار انجام و سپس اوراق جدیدی که مبتنی بر موارد زیر است طراحی گردید:

الف: دارنده اوراق مشارکت وجوه خود را قرض نمی‌دهند بلکه در یک طرح اقتصادی معین مشارکت نماید.

ب: سرمایه گذار متناسب با مبلغی که در تأمین مالی طرح مشارکت نموده است از سود حاصل از طرح سهیم می‌باشد.

مبانی مذکور به صورت قانون درآمده و در ۲۰ شهریور ماه ۱۳۷۶ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. با توجه به «قانون نحوه‌ی انتشار اوراق مشارکت»، قانون «الحاق یک ماده به قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت» (مصوب اسفند ۱۳۷۶) و آیین نامه اجرایی قانون مزبور و قوانین مربوط به برنامه های دوم و سوم اقتصادی اجتماعی موارد زیر را می‌توان در تعریف، ویژگی‌ها و نحوه‌ی انتشار اوراق مشارکت بیان داشت.

تعریف اوراق مشارکت

اوراق مشارکت اوراقی است که به موجب قانون انتشار اوراق مشارکت و یا مجوز قانونی خاص یا مجوز بانک مرکزی جهت تأمین بخشی از منابع مالی طرح‌های اقتصادی صادرکنندگان آن منتشر کرد.

ناشران اوراق مشارکت:

دولت، شهرداری‌ها، شرکت‌هایی دولتی، شرکت‌هایی سهامی عام پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، سایر شرکت‌هایی سهامی عام و خاص و بانک مرکزی

مشخصات اوراق مشارکت

این اوراق دارای قیمت اسمی است، می‌تواند با نام و بی نام بوده دارای مدت معین است، بازپرداخت اصل اوراق در سررسید و پرداخت سود علی‌الحساب در مقاطع معین توسط ناشر تضمین شده و خرید و فروش آن رد بانک عامل یا بورس اوراق بهادار مجاز است.

حقوق دارندگان اوراق مشارکت (سرمایه گذاران)

۱. دارنده اوراق مشارکت، در سررسید اصل قیمت اسمی را دریافت می‌کند.
۲. دارنده اوراق مشارکت متناسب با قیمت اسمی و مدت زمان مشارکت در سود حاصل از اجرای طرح سهیم می‌باشد سود مزبور را به صورت علی‌الحساب در موعد مقرر از طریق بانک عامل دریافت می‌کند، در خاتمه طرح (حداکثر پس از ۶ ماه از تاریخ سررسید) سود قطعی طرح توسط عامل محاسبه شده سپس سود علی‌الحساب کسر و الباقی سود به دارنده اوراقمشارکت پرداختمی‌شود. چنانچه سود قطعی کمتر از سود علی‌الحساب پرداختی باشد،

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مابه‌التفاوت سود علی‌الحساب پرداختی مسترد می‌شود. در صورتی که طرح زیان بدهد جبران زیان به عهده ناشر است.

۳. دارنده اوراق مشارکت می‌تواند اوراق مزبور را بفروشد (توسط بانک عامل یا بورس اوراق بهادار) با فروش اوراق مشارکت، رابطه وکیل و موکل بین ناشر و خریدار محقق می‌شود.

۴. اوراق مشارکت را می‌توان به عنوان وثیقه در قراردادهای مربوط به دستگاه های دولتی استفاده نمود.

۵. اوراق مشارکتی که توسط شرکت‌هایی سهامی عام منتشر شده است در سررسید نهایی با سهام سایر شرکت‌هایی پذیرفته شده در سازمان بورس و اوراق بهادار قابل تعویض است، هم چنین اوراق مذکور در سررسید قابل تبدیل به سهام شرکت‌هایی موضوع طرح اوراق مشارکت می‌باشد.

عوامل اوراق مشارکت

در فرایند عملیاتی انتشار اوراق مشارکت عوامل مختلفی مانند ناشر، بانک مرکزی، بانک عامل، بانک امین نقش داشته و هر یک از آن‌ها دارای مسئولیت و وظایف خاصی به شرح زیر می‌باشند:

۱. **ناشر؛** اوراق مشارکت ممکن است توسط دولت، بانک مرکزی، شهرداری‌ها، شرکت‌هایی دولتی، شرکت‌هایی سهامی عام پذیرفته شده بورس اوراق بهادار، سایر شرکت‌هایی سهامی عام و خاص انتشار یابد. ناشر معتقد به بازپرداخت اصل اوراق مشارکت در تاریخ سررسید و سودهای علی‌الحساب در مقاطع معین و سود قطعی (طی ۶ ماه پس از سررسید نهایی) می‌باشد.

۲. **بانک مرکزی؛** بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران طرح‌های شمول قانون انتشار اوراق مشارکت را به انتشار (طرح‌های عمرانی- انتفاعی دولت) بررسی نموده در صورت توجیهات کامل اقتصادی، فنی و مالی مجوز انتشار را صادر می‌کند. حداکثر میزان (سقف) اوراق مشارکت قابل انتشار در هر سال برای طرح‌های مزبور توسط شورای پول و اعتبار تعیین می‌شود. تاریخ، شرایط و مراحل انتشار و عرضه اوراق به پیشنهاد ناشر و یا موافقت بانک مرکزی امکان پذیر است، هم چنین وظایف و اختیارات و حق‌الزحمه امین توسط بانک مرکزی تعیین می‌شود.

۳. **بانک عامل؛** بانکی است که اقدام به عرضه اوراق برای فروش نموده و اهم وظایف آن عبارت است از پرداخت سود علی‌الحساب و قطعی (پس از کسر مالیات) پرداخت اصل مبلغ اوراق در سررسید و اخذ وثایق لازم از ناشر جهت انجام وظایف محوله، به طوری که اگر ناشر مقررات خود را در این موارد انجام ندهند عامل از محل وثایق نسبت به پرداخت سود علی‌الحساب و قطعی و اصل مبلغ اوراق اقدام نماید. در مواردی که انتشار اوراق با مجوز بانک مرکزی است، بررسی‌های اقتصادی، فنی و مالی توسط عامل انجام و پس از تأیید جهت بررسی به بانک مرکزی ارسال می‌نماید. در صورتی که اوراق قابل معامله و بازخرید قبل از سررسید باشد، عامل در این زمینه اقدام نموده وثایق لازم را در این زمینه از ناشر اخذ خواهد نمود.

۴. **امین؛** شخص حقیقی یا حقوقی است که از طرف بانک مرکزی انتخاب می‌شود و مسئولیت او حفظ منافع دارندگان اوراق مشارکت در زمینه اطمینان از عملیات ناشر در طرح نسبت به مصرف وجوه و نگهداری حساب‌ها و صورت‌های مالی است و به موجب قرارداد منعقد شده مستمراً وضعیت مالی مذکور را رسیدگی و اظهار نظر می‌نماید. درمورد طرح‌های عمرانی- انتفاعی دولت، مسئولیت امین، با سازمان مدیریت و برنامه ریزی است.

انواع اوراق مشارکت

اوراق مشارکت در قوانین طبقه بندی خاصی نشده، اما براساس نوع طرح‌های ناشران آن‌هاو سازمان‌هایی که مسئولیت صدور مجوز آن را دارند هم چنین سازمان‌های تضمین کننده (اصل و سود علی‌الحساب) طبقه بندی زیر را می‌توان انجام داد:

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱. **اوراق مشارکت دولت:** جهت تأمین منابع مالی طرح‌های عمرانی- انتفاعی دولت صادر شده، میزان آن در بودجه تعیین می‌شود و وزارت امور اقتصادی و دارایی تضمین کننده بازپرداخت اصل و سود علی‌الحساب و سود تحقق یافته است. در صورتی که شهرداری‌ها و یا شرکت‌هایی دولتی مجری طرح‌های عمرانی- انتفاعی باشند مشمول همین موارد خواهند شد.

۲. **اوراق مشارکت شهرداری‌ها، شرکت‌هایی دولتی و سایر مؤسسات:** در تمام این مؤسسات اولاً اوراق مشارکت برای طرح‌هایی غیر از طرح‌های عمرانی و انتفاعی دولت است و شامل طرح‌های تولیدی، ساختمانی خدماتی سودآور می‌باشد ثانیاً مجوز آن توسط بانک مرکزی صادر خواهد شد، بدیهی است ابتدا باید طرح به بانک عامل جهت بررسی داده شود و پس از بررسی و موافقت بانک عامل به بانک مرکزی ارائه گردد و ثالثاً ناشر مکلف است باز پرداخت اصل و سود اوراق را تعهد کند و وثایق لازم را برای تضمین باز پرداخت اصل و سود قطعی به اوراق در اختیار بانک عامل قرار دهد. اوراق مشارکت تبدیل و تعویض با سهام منحصر است به شرکت‌هایی سهامی عام پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار.

۳. **اوراق مشارکت بانک مرکزی؛** براساس مواد ۹۱ و ۹۳ قانون نامه برنامه سوم توسعه اقتصادی به بانک مرکزی اجازه داده شده با تصویب شورای پول و اعتبار اقدام به انتشار این اوراق نموده (بدون مطرح شدن طرح‌های تولیدی و برای تقویت پایه سرمایه بانک‌ها) به شرط عدم مغایرت با قانون عملیات بانکی بدون ربا، بانک مرکزی می‌تواند اقدام به انتشار اوراق مشارکت نماید.

۴. **اوراق مشارکت قابل تبدیل و قابل تعویض:** اوراق مشارکت منتشره توسط شرکت‌هایی سهامی عام (عضو بورس اوراق بهادار) می‌تواند به صورت عادی و یا به صورت قابل تبدیل با سهام شرکت مذکور و یا قابل تعویض یا سهام سایر شرکت‌هایی عضو بورس انتشار یابد.

در صورتی که اوراق مشارکت مذکور قابل تعویض با سهام سایر شرکت‌ها باشد، ناشر موظف است حداقل به میزان اوراق مشارکت قابل تعویض، موجودی سهام شرکت‌هایی مذکور را تا سررسید نهایی اوراق مشارکت نگهداری نماید

در صورتی که اوراق مشارکت قابل تبدیل به سهام شرکت باشد در این صورت مجمع عمومی فوق‌العاده با توجه به پیشنهاد هیأت مدیره و گزارش خاص بازرس شرکت اجازه انتشار اوراق مشارکت را می‌دهد شرایط و مهلتی را که طی آن دارندگان این گونه اوراق خواهند توانست اوراق خود را به سهام تبدیل کنند تعیین و اجازه افزایش سرمایه را به هیأت مدیره می‌دهد. برای بهتر انجام شدن عملیات تبدیل سهام موارد زیر انجام می‌شود:

الف: حق تقدم سهامداران شرکت در خرید سهام قابل تبدیل با اوراق مشارکت با تصویب مجمع عمومی فوق‌العاده منتفی خواهد بود.

ب: هیأت مدیره شرکت در پایان مهلت مقرر معادل مبلغ بازپرداخت نشده اوراق مشارکت مذکور، سرمایه شرکت را افزایش داده و به دارندگان اوراق مذکور معادل مبلغ بازپرداخت نشده سهم خواهد داد.

ج: از تاریخ انتشار این اوراق تا تاریخ سررسید نمی‌تواند اوراق مشارکت جدید قابلتعویض یا قابل تبدیل به سهام انتشار دهد هم چنین نمی‌تواند اقدام به افزایش یا کاهش سرمایه نماید.

نکته مهم؛ مبالغ پرداختی و یا تخصیصی بابت سود متعلق به اوراق مشارکت مشمول مالیات مقطوع پنج درصد می‌باشد و به سود اوراق مشارکت و معاملات مذکور هیچ گونه مالیات تعلق نمی‌گیرد. سود پرداختی به دارندگان اوراق مشارکت جزو هزینه های قابل قبول می‌باشد.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

فصل ششم: شاخص‌های بازار اوراق بهادار

مقدمه

عمده‌ی شاخص‌های بازار اوراق بهادار مربوط به سهام و اوراق قرضه است. در این قسمت اشاره‌ی مختصری به انواع، چگونگی محاسبه و همچنین کاربرد آن‌ها خواهیم داشت. همچنین با توجه به اهمیت و کاربرد فراوان شاخص‌های سهام، تمرکز بیشتری بر شاخص‌های مذکور خواهیم داشت.

شاخص‌های قیمت سهام

شاخص‌های قیمت سهام در تمامی بازارهای مالی دنیا، به مثابه یکی از مهم‌ترین معیارهای سنجش عملکرد بورس اوراق بهادار، از اهمیت و توجه زیادی برخوردارند. شاید مهم‌ترین دلیل این توجه روزافزون، این امر باشد، که شاخص‌های مزبور از تجمیع حرکت‌های قیمتی سهام تمامی شرکت‌ها یا طبقه‌ی خاصی از شرکت‌هایی موجود در بازار بورس، به دست می‌آیند و در نتیجه بررسی جهت و اندازه‌یحرکت‌های قیمتی را در بازار سهام، امکان پذیر می‌سازند. اندازه گیری حرکت‌های بازار به چند دلیل مفید و مهم است:

۱. کاربرد اصلی و عمده‌یشاخص‌ها، محاسبه‌ی بازدهی کل بازار، یا عناصر مشخصی از بازار در یک دوره‌ی معین، و استفاده از نرخ‌های بازده محاسبه شده به مثابه مبنایی برای قضاوت درباره‌ی پرتفوی مختلف می‌باشد.
۲. شاخص‌ها همچنین برای توسعه و ایجاد پرتفوی شاخصی به کار می‌روند.
۳. قیمت سهام، اغلب بیانگر انتظارات بازار از وضعیت اقتصادی شرکت‌هاست. از این رو شاخص‌های بازار نمایانگر وضعیت و عملکرد آتی کل اقتصاد می‌باشند.
۴. سایر گروه‌هایعلاقه‌مند به شاخص‌ها، تحلیلگران فنی هستند. آن‌ها بر این باورند که «تغییرات تاریخی قیمت‌ها»می‌تواند برای پیش بینی حرکات آتی آن‌ها استفاده شود.
۵. در نهایت اینکه، نظریه‌ی پرتفوی و رفتار بازار سرمایه، نشان داده است که ریسک مرتبط با یک دارایی ریسک دار، فقط ریسک سیستماتیک است.

شیوه‌ی محاسبه شاخص‌ها

طراحی و محاسبه‌یشاخص‌های قیمت سهام در بازارهای سرمایه‌ی دنیا به روش‌های مختلفی انجام می‌شود، که هریکضعف‌ها و قوت‌های خاص خود را دارا می‌باشند. یکی از مهم‌ترینلیل‌های انی گستردگی آن است که شاخص‌های بازار بورس، از تجمیع حرکت قیمتی سهام صدها شرکت حاضر در بازار به دست می‌آیند. شاخص‌های قیمت سهام، معمولاً، بر پایه‌ی دوویژگی زیر دسته بندی می‌شوند:

۱. شیوه‌ی وزن دهی
۲. روش میانگین گیری

از دیدگاه شیوه‌ی زندگی، شاخص‌ها را می‌توان در سه دسته زیر جای داد:

۱. شاخص‌های قیمتی بی وزن
۲. شاخص‌های قیمتی با وزن برابر
۳. شاخص‌های قیمتی با وزنی برابر با ارزش بازاری سهام

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

شاخص قیمتبی وزن

هم چنان که بیان شد اغلب، سه روش وزن دهی در محاسبه‌ی شاخص بازار، به کار می‌رود. در روش اول، «شاخص قیمت بی وزن»، با تقسیم مجموع قیمت‌های سهامی که در شاخص گنجانیده شده‌اند بر یک عدد ثابت که تعدیلگر یا ضریب تعدیل نامیده می‌شود، عدد شاخص محاسبه می‌شود. برای مثال، چنانچه شخصی، تنها در برگیرنده‌ی دو سهام AوB در روز صفر باشد و تعدیلگر برابر با تعداد سهام (یعنی ۲) باشد؛ در این صورت، در روز صفر متوسط قیمت این ۲ سهم (به طور مثال برابر۱۵ {=۲/)۲۰+۱۰)} خواهد بود) و عدد حاصله بیانگر شاخص است.

شاخص متوسط صنعتی داوجونز که قدیمی‌ترین و یکی از رایج‌ترینشاخص‌های بورس نیویورک است، از نوع شاخص قیمتی بی وزن می‌باشد.

وزن دهی برمبنای ارزش

دومین روش وزن دهی، وزن دهی برمبنای ارزش یا ارزش وزنی بازار نامیده می‌شود. در این روش، قیمت‌های سهام در تعداد سهام منتشره ضرب و سپس با یکدیگر جمع می‌شوند، تا ارزش کل بازار برای روز مورد نظر به دست آید. سپس عدد حاصله، بر عدد متناظر روزی که شاخص شروع شده است، تقسیم می‌گردد و در نهایت ارزش حاصله در یک عدد پایه‌ی اختیاری، ضرب می‌شود.

مجدداً مثال قبل را در نظر بگیرید. فرض نمایید که عدد پایه را در روز صفر ۱۰۰ تعیین نموده‌ایم، توجه نمایید که ارزش کل بازار در روز صفر برابر ۵۵۰۰۰ {=(۲۰۰۰* ۲۰)+ (۱۵۰۰*۱۰)} و در روز ۱ برابر ۶۳۵۰۰ {=(۴۰۰۰*۱۱)+(۱۵۰۰*۱۳)} .می‌باشد (۱۵۰۰ و ۲۰۰۰ به ترتیب تعداد سهام‌های A و B می‌باشند). با تقسیم ۶۳۵۰۰ بر ۵۵۰۰۰ و سپس با ضرب در ۱۰۰، عدد شاخص برای روز ۱، برابر ۱۱۵/۴۵ {=۱۰۰* (۶۳۵۰۰/۵۵۰۰۰)} خواهد بود، بنابراین بازار در روز ۱ نسبت به روز صفر ۱۵/۴۵ {=۱۰۰/(۱۰۰- ۱۱۵/۴۵)} درصد رشد داشته است.

«شاخص اس اند پی ۵۰۰» (s& P ۵۰۰) یکی از شاخص‌های بسیار متداول مورد استفاده توسط سرمایه گذاران نهادی است که به روش متوسط ارزش وزنی ۵۰۰ سهام بزرگ محاسبه می‌شود.

جامع‌ترین شاخص ارزش وزنی بازار توسط ویل شایر محاسبه شده است. که تحت عنوان «شاخص ۵۰۰۰ سهام ویل شایر) شناخته می‌شود و بر اساس تمامی سهام موجود در بازار بورس نیویورک و امریکا، به علاوه‌آن‌هایی که به طور فعال در بازارهای خارج از بورس مبادله می‌شوند، محاسبه می‌گردد.

وزن دهی باارزش‌های برابر

سومین روش وزن دهی به نام وزن دهی با ارزش‌های برابر یا شاخص قیمتی با وزن برابر شناخته می‌شود. این شاخص با ضرب عدد شاخص روزجاری در عدد شاخص روز قبل و به کمک میانگین حسابی نسبت‌هایروزانه‌ی قیمت (قیمت روز جاری تقسیم بر قیمت روز قبل) سهام محاسبه می‌شود. برای مثال، عدد شاخص در مثال مورد نظر در روز ۱ بدین صورت محاسبه می‌شود: ابتدا نسبت‌های قیمتی برای سهام Bو A تعیین می‌شود. یعنی به ترتیب: ۱/۳ {=۱۳/۱۰} و ۱/۱ {=۲۰ /(۲*۱۱)}.

توجه نمایید که عمل تعدیل درمحاسبه‌ی نسبتی قیمتی، برای سهام B، به خاطر تجزیه در نظر گرفته شده است. بعد از تعیین نسبت‌های قیمتی، میانگین حسابی نسبت‌های قیمتی محاسبه می‌شود:

(۱/۳+۱/۱)/۲=۱/۲۰

چنانچه عدد شاخص در روز صفر، برابر ۱۰۰ باشد، در این صورت در روز ۱، برابر ۱۲۰(=۱/۲۰*۱۰۰) خواهد بود. شاخص تفصیلی ولیولاین، برای ۱۵۵۰۰ سهام به این روش تهیه گردد.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

میانگین هندسی

این شاخص به طور روزانه به ضرب شاخص روز قبل، در میانگین هندسی نسبت‌های قیمتی روزانه سهام، به دست می‌آید. ولیولاین شاخصی را برمبنای روش فوق محاسبه می‌نماید، که به نام شاخص (هندسی) تفصیلی ولیولاین شناخته می‌شود و بر مبنای همان سهامی است که در روش حسابی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

شاخص‌های بازار اوراق قرضه

برخلاف شاخص‌های قیمت سهام، اکثر شاخص‌های اوراق قرضه، شاخص‌های بازده کل می‌باشند. بدین معنی که آن‌ها علاوه بر منفعت سرمایه، شامل پرداخت‌های بهره نیز می‌باشند. شاید استفاده از متوسط وزنی بازار و منظور نمودن جریانات نقدی (بهره) در شاخص‌های اوراق قرضه، بیان کننده‌ی انی واقعیت باشد که شاخص‌های اوراق قرضه، بعد از شاخص‌های سهام ایجاد شده‌اند، اما در عین حال مفاهیم ارزش وزنی بازار و بازده کل بهنحو شایسته ای در این شاخص‌ها به کارگرفته‌شده‌اند.

شاخص‌های اوراق قرضه، نوعاً یا متوسط بازده کل و یا متوسط قیمت پرتفوی اوراق قرضه ای را که ویژگی‌های مشخص مشابهی دارند، نشان می‌دهند.

شاخص اوراق قرضه‌ی بلند مدت خزانه‌ی برادران لهمن یکی از انواع شاخص‌های اوراق قرضه است. این شاخص، شاخص بازده کل است، که درآمد بهره و تغییرات قیمتی را به طور روزانه برای تمامی اوراق بهادار خزانه با سررسید بین ۱۰ تا ۳۰ سال منعکس می‌نماید. شاخص مذکور از نوع شاخص ارزش وزنی است، که تغییرات قیمت‌ها و درآمد بهره برای تمامی اوراق قرضه‌ی موجود در شاخص را با حجم اوراق قرضه‌ی منتشره، نسبت به حجم تمامی اوراق قرضه موجود در شاخص، وزن دهی می‌نماید. اندازه‌ی آن در پایان سال ۱۹۸۰ برابر ۱۰۰۰ تعیین شده است و اندازه‌ی هر روز آن نسبت به روز قبلی، اندازه گیری می‌شود. توجه نمایید روشی که این شاخص محاسبه می‌شود، امکان تعیین بازده بلند مدت اوراق خزانه را در هر دوره ای از زمان با یافتن ارزش شاخص در تاریخ قبلی فراهم می‌نماید.

دومین شاخص اوراق قرضه، شاخص ۲۰ ورقه قرضه داوجونز است که در محاسبه‌ی آن، قیمت ۲۰ ورقه قرضه (۱۰ شرکت از صنایع رفاهی و خدمات عمومی و ۱۰ شرکت صنعتی) با یکدیگر جمع شده است.

سومین شاخص، شاخص اوراق قرضه با پشتوانه‌ی رهنی مریل لینچ است. این همانند شاخص اوراق قرضه‌ی برادران لهمن، شاخص مذکور، شاخص بازدهی کل استاندارد شده، با عدد پایه‌ی ۱۰۰ در پایان سال ۱۹۷۹ است.

چهارمین شاخص، شاخص اوراق قرضه‌یشهرداری‌های «باند بایر» است، که بر مبنای مجموعه ای از تعهدات عمومی سرمایه گذاری بلند مدت و بازده ی اوراق قرضه ای که قیمت و عایداتشان به روش شاخص ۲۰ اوراق قرضه داوجونز، میانگین‌گیریمی‌شود، محاسبه می‌گردد.

پنجمین شاخص، شاخص اوراق قرضه شرکتی مریل لینچ است. این شاخص برمبنای مجموعه ای از اوراق قرضه‌ی شرکتی (شامل صنعتی، صنایع رفاهی و خدمات عمومی، مالی و حمل و نقل) محاسبه می‌شود. شاخص مذکور، شاخص بازدهی کل است و همانند شاخص اوراق قرضه‌ی برادران لهمن، عدد پایه آن در سال ۱۹۷۲، ۱۰۰ در نظر گرفته شده است.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

شاخص‌های قیمت سهام در بورس اوراق بهادار تهران

در این قسمت به طور مختصر به انواع شاخص‌های محاسبه شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌پردازیم.

شاخص کل قیمت سهام

شاخص قیمت سهام در بورس اوراق بهادار تهران، شاخصی از نوع میانگین حسابی با وزن‌هایی برابر ارزش بازاری سهام شرکت‌هاست و با نام بین‌المللی تپیکس (TEPIX) شناخته می‌شود. زمان پایه این شاخص ۱۳۶۹/۱/۱ و عدد مبنای آن برابر ۱۰۰ در نظر گرفته شده است، که در مرکز تحقیقات بازار سرمایه سازمان کارگزاران بورس اوراق بهادار تهران تهیه می‌شود. عدد شاخص در زمان t با استفاده از رابطه‌ی زیر:

$$TEPIX=\lambda\sum_{i=1}^{n} C_i P_{it} / \sum_{i=1}^{n} C_i P_{ib}$$

به دست می‌آید. نمادهای به‌کاررفته در رابطه فوق چنین است:

λ=ضریب تعدیل یا تعدیلگر، برای آنکه عدد شاخص در زمان پایه (عدد مبنا) برابر ۱۰۰ به دست آید. از سوی دیگر، تعدیل شاخص نسبت به تغییرات بعدی شرکت‌ها و تغییرات سهام آن‌ها نیز در این ضریب دیده می‌شود

C_i = تعداد سهام منتشره توسط شرکت i ام.

P_{it} = قیمت سهام شرکت i ام در زمان t.

b = زمان پایه که برابر ۱۳۶۹/۱/۱ است

n= تعداد سهام موجود در سبد تشکیل دهنده شاخص.

شاخص قیمت سهام در بورس اوراق بهادار تهران همواره پس از:

۱- افزایش سرمایه شرکت‌ها، از محل آورده های نقدی یا مطالبات سهام داران؛ و

۲- افزایش یا کاهش شرکت‌هایی پذیرفته شده در بورس تعدیل می‌شود؛

لیکن رویدادهای:

۱. پرداخت نقدی؛

۲. افزایش سرمایه شرکت‌ها از محل اندوخته‌ها یا عرضه‌ی سهام جایزه؛ و

۳. تغییر ارزش اسمی سهام.

در فرایند تعدیل شاخص قیمت سهام در نظر گرفته نمی‌شود. به عبارت دیگر، باید توجه داشت که همواره بخشی از تغییرات شاخص قیمت سهام دربورس تهران، ممکن است از رویدادهای تفکیک پذیر از حرکت‌های قیمتی عرضه و تقاضای بازار، سرچشمه گرفته باشد. برای مثال، در هنگام برگزاری مجامع عمومی شرکت‌هایی پذیرفته شده در بورس، پرداخت سود نقدی سهام شرکت‌ها خود به خود کاهش قیمت آن‌ها و در نتیجه به کاهش شاخص قیمت سهام در بازار می‌انجامد؛ اما این پدیده به هیچ وجه به معنای شدت یافتن یا تداوم روند رکودی ماه‌های گذشته نیست. از این رو با توجه به عوامل تأثیر گذار بر ساختار انتظارات در این بازار، به نظر می‌رسد که جداسازی اثر تغییرات قیمتی ناشی از رویدادهایی مانند پرداخت سود نقدی از حرکت‌های قیمتی عرضه و تقاضای بازار در ترسیم واقعیت‌های موجود و چشم انداز آتی بازار، اهمیتی اساسی داشته باشد. شاخص کل قیمت سهام در بورس تهران، شامل تمامی شرکت‌هایی پذیرفته شده در بوس است. این شاخص به طور روزانه، محاسبه می‌شود.

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

شاخص ۵۰ شرکت فعال

شناسایی شرکت‌هایی ممتاز یا دارای موقعیت برتر، اغلب بر پایه‌ی یک یا چند معیار از معیارهای زیر انجام می‌شود:

۱. قدرت نقدشوندگی سهام به معنای پرمعامله بودن آن

۲. میزان تأثیر گذاری شرکت بر بازار یا سهم آن در ارزش جاری بازار

۳. وضعیت شرکت از نظر برتری نسبت‌های مالی، به ویژه میزان سودآوری به ازای هرسهم

بر اساس شاخص‌های فوق، در هر حال تعداد معینی از شرکت‌ها، به فهرست برترین‌ها راه خواهند یافت.

در بورس تهران شناسایی شرکت‌هایی برتر بر پایه ترکیبی از قدرت نقدشوندگی سهم و میزان تأثیرگذاری شرکت‌ها بر بازار و در چهارچوب معیارهای سه‌گانه زیر انجام شده است:

الف: میزان دادوستد در تالارهای معاملات شامل:

۱. تعداد سهام داد و ستد شده

۲. ارزش سهام داد و ستد شده

ب: تناوب دادوستد سهام در تالار معاملات شامل:

۱. تعداد روزهای دادوستد

۲. دفعات دادو ستند

ج: متغیرهای میزان تأثیر گذاری بر بازار شامل:

۱. میانگین تعداد سهام منتشر شده

۲. میانگین ارزش جاری سهام شرکت در دوره بررسی.

همان طور که پیداست، درشناسایی شرکت‌هاییفعال‌تر بورس اوراق بهادار تهران، معیار «نقدشوندگی» از اهمیت بیشتری برخوردار شده است. همچنین وجود متغیرهای میزان تأثیر گذاری، در کنار متغیرهای فعالیت در بورس، تصویر واقعی‌تری از نسبت فعالیت شرکت‌ها، به ویژه میزان گردش سهام آن‌ها را در بورس نمایان می‌سازد. مقایسه و رتبه بندی فعالیت شرکت‌هایی پذیرفته شده در بورس، بر پایه‌ی نماگرهای فوق‌الذکر و به کمک میانگین هارمونیک، به صورت زیر انجام می‌شود:

M_j= شرکت i ام از تمامی شرکت‌های فعال در بورس.

N= تعداد متغیرهای شش‌گانه

I= متغیر i ام از متغیرهای شش‌گانه

شاخص پنجاه شرکت فعال‌تر بورس به دو روش میانگین حسابی وزنی و میانگین حسابی ساده، بر پایه‌ی ارزش جاری سهام ۵۰ شرکت انتخاب شده محاسبه می‌شود. شاخص میانگین حسابی وزنی از ۱۳۷۷/۱/۱ و شاخص میانگین حسابی ساده از ۱۳۷۹/۸/۱ محاسبه و عدد مبنای آن‌ها ۱۰۰ در نظر گرفته شده است.

WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

فصل هفتم: کارایی بازار و سرمایه کارا

کارایی بازار

کارایی بیرونی در مقابل کارایی درونی

موضوع کارایی بازار یکی از مباحث مهم در مبحث سرمایه گذاری بوده است و احتمالاً در آینده نیز چنین خواهد بود. اکثر اقتصاددانان در مورد این موضوع اتفاق نظر دارند که بهتر است بدانیم که سرمایه (به عبارتی پول) به جایی انتقال می‌یابد که به بهترین وجه کار کند. به عبارت دیگر، هدف منطقی سیاست دولت‌ها، ترغیب و تشویق استقرار بازارکارایی تخصیصی است که در آن شرکت‌هایی که دارای محتمل‌ترینفرصت‌های سرمایه گذاری هستند، به وجوه مورد نیاز دسترسی داشته باشند. اما برای این که بازارها از نظر تخصیص سرمایه کارا باشند، باید هم کارای درونی باشند، هم کارای بیرونی.

نکته ۱: در یک **بازار کارای بیرونی**، اطلاعات به سرعت و به طور وسیع منتشر شده و بدین وسیله امکان تعدیل سریع قیمت هر ورقه بهادار در مقابل اطلاعات جدید فراهم می‌شود به طوری که قیمت آن، ارزش سرمایه گذاری را منعکس می‌کند.

نکته ۲: بازار کارایی درونی، بازاری است که در آن کارگزاران و معامله گران به صورت منصفانه با یکدیگر رقابت می‌کنند به طوری که هزینه مبادلات کم و سرعت انجام آن زیاد است.

از این پس، اصطلاح کارایی بازار به معنی کارایی بیرونی بازار خواهد بود.

مدل بازار کارا

برای داشتن بازاری کارا شرایط زیر لازم است:

۱. تعداد زیادی سرمایه گذار منطقی که به دنبال حداکثرکردن سود خود می‌باشند و به طور فعال از طریق تجزیه و تحلیل، ارزشیابی و معامله‌ی سهام در بازار مشارکت دارند. این سرمایه گذاران به تنهایی نمی‌توانند بر قیمت اوراق بهادارتأثیر بگذارند.
۲. کلیه سرمایه گذاری بدون متحمل شدن هزینه ای به اطلاعات جاری موجود در باره آینده دسترسی دارند.
۳. کلیه سرمایه گذاران قیمت‌های بازار را به دقت زیر نظر دارند و به طور مناسبی اوراق بهادار نگهداری شده را تعدیل می‌کنند.
۴. اطلاعات به صورت تصادفی به وجود آید و مستقل از اعلان سایر اطلاعات باشد.
۵. سرمایه گذاران در قبال ارائه اطلاعات جدید سریعاً عکس‌العمل نشان دهند، که این خود باعث تغییر قیمت سهام می‌شود.

در چنین بازاری قیمت اوراق بهادار تخمین خوبی از ارزش سرمایه گذاری آن است (شاید به نظر برسد که موارد بالا محدود کننده هستند، اگر چه تا حدودی این گونه است. با وجود این در نظر داشته باشید که چگونه این شرایط می‌توانند در محیط سرمایه گذاری واقعی وجود داشته باشند).

به عبارتی می‌توان بیان کرد که بازار کارا، بازاری است که در آن قیمت اوراق بهادار در کلیه زمان‌ها با ارزش سرمایه گذاری آن برابر است. مفهوم بازار کارا بر این فرض استوار است که سرمایه گذاران در تصمیمات خرید و فروش خود، تمامی اطلاعات مربوط را در قیمت سهام لحاظ خواهند کرد. بنابراین قیمت فعلی سهام شامل تمامی اطلاعات شناخته شده اعم از اطلاعات گذشته (مانند سود مربوط به فصل یا سال گذشته) و اطلاعات فعلی است.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تذکر۱: اطلاعات فعلی می‌تواند شامل اطلاعاتی باشد که اعلام شده ولی هنوز اعمال نشده است (مانند خبر تجزیه سهام)، به علاوه اطلاعاتی که از نظر منطقی استنباط شده است نیز در قیمت‌ها منعکس می‌شود.

تذکر۲: مفهوم بازار کارا به این معنی است که اطلاعات به محض آشکار شدن سریعاً بر قیمت‌هاتأثیرمی‌گذارد. طبق فرضیه بازار کارا، تغییرات قیمت ناشی از اطلاعات موجود است.

ولی چه اطلاعاتی؟ تفکیکی مشهور توسط یوجین فاما[۲۴] ارائه شده است که به شرح زیر است:

شکل کارایی	مجموعه اطلاعاتی که در قیمت‌های اوراق بهادار منعکس می‌شود
ضعیف	قیمت‌های گذشته اوراق بهادار
نیمه قوی	کلیه اطلاعات در دسترس عموم
قوی	کلیه اطلاعات اعم از عمومی و خصوصی

یک بازار با توجه به مجموعه ای از اطلاعات خاص در صورتی کارا است که کسب سودهای غیر نرمال (بجز آن‌هایی که به طور شانسی به دست می‌آیند) از طریق استفاده از این مجموعه اطلاعات برای قاعده‌مند سازی تصمیمات خرید و فروش، امکان پذیر نباشد.

یعنی، در بازار کارا سرمایه گذاران باید انتظار داشته باشند که فقط سودهایی را کسب کنند که از نرخ بازدهی نرمال سرمایه گذاری‌های خود به دست می‌آورند.

اشکال مختلف کارایی بازار

شکل ضعیف کارایی:

اگر به دست آوردن سودهای غیر نرمال (بجز آن‌هایی که به طور شانسی به دست می‌آیند) با استفاده از قیمت‌های گذشته برای تصمیم گیری در زمان خرید و فروش اوراق بهادار امکان پذیر نباشد، عنوان می‌شود که بازار دارای شکل ضعیف کارایی است. به عبارتی می‌توان گفت در این نوع از کارایی بازار تغییرات گذشته قیمت باید رابطه ای با تغییرات آتی قیمت نداشته باشد. به عبارت دیگر، تغییرات قیمت سهام در طول زمان باید مستقل و یا تقریباً این گونه باشد.

نکته: مفهوم شکل ضعیف فرضیه بازار کارا این است که اطلاعات «قیمتی» تاریخ گذشته، در ارزیابی تغییرات آتی قیمتتأثیر ندارد.

شکل نیمه قوی کارایی:

اگر کسب سودهای غیر نرمال (بجز آن‌هایی که به طور شانسی به دست می‌آیند) از طریق استفاده از اطلاعات در دسترس عموم برای تصمیم گیری در مورد خرید و فروش اوراق بهادار امکان پذیر نباشد، عنوان می‌شود که بازار دارای شکل نیمه قوی کارایی است. این سطح که سطح خیلی متداول کارایی بازار می‌باشد نه تنها شامل اطلاعات موجود قیمتی است، بلکه شامل تمام اطلاعات شناخته شده ودر دسترس مانند اطلاعات مربوط به درآمد، سود تقسیمی، اعلان تجزیه سهام، پیشرفت‌های جدید در مورد محصولات، مشکلات تأمین مالی و تغییرات مربوط به حسابداری نیز می‌شود.

نکته۱: بازار کارای نیمه قوی دربرگیرنده شکل ضعیف بازار کارا نیز هست.

۲۴- Eugene Fama

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

نکته ۲: بازار کارای نیمه قوی شامل سرمایه گذارانی است که از اطلاعات منتشره جدید استفاده نمی‌کنند و این سرمایه گذاران انتظار دارند با توجه به متوسط ریسک، بازده بیشتری بدست آورند.

شکل قوی کارایی:

اگر کسب سودهای غیر نرمال (بجز آن‌هایی که به طور شانسی به دست می‌آیند) از طریق استفاده از هر گونه اطلاعات برای تصمیم گیری در مورد خرید و فروش اوراق بهادار به هیچ وجه امکان پذیر نباشد، گفته می‌شود که بازار دارای شکل قوی کارایی است.

نکته ۱: شکل قوی بازار کارا دربرگیرنده شکل ضعیف و نیمه قوی هیز هست و نشان دهنده بالاترین سطح کارایی بازار است.

نکته ۲:عموماً وقتی افراد به بازارهای کارا اشاره می‌کنند منظور آن‌ها در واقع، بازارهای نیمه قوی کارا است.

مشاهداتی درباره بازارهای کاملاً کارا

در بازارهای کاملاً کارا می‌توان به مشاهدات ذیل اشاره نمود:

۱. سرمایه گذاران باید انتظار کسب بازده منصفانه و نه بیشتر را از سرمایه گذاری‌هایشان داشته باشند. این عبارت بدین معنی است که جستجو برای یافتن اوراق بهادار غیر واقعی قیمت گذاری شده، با استفاده از تجزیه و تحلیل تکنیکی یا با استفاده از تجزیه و تحلیل بنیادی مثمر ثمر نخواهد بود.

۲. بازارها فقط وقتی کارا خواهند بود که تعداد کافی از سرمایه گذاران اعتقاد داشته باشند که بازارها کارا نیستند. دلیل این تناقض ظاهری روشن است؛ این که قیمت‌ها، ارزش‌های سرمایه گذاری را منعکس می‌کنند، نتیجه اقدامات سرمایه گذاران است که به دقت اوراق بهادار را تجزیه و تحلیل می‌کنند. اما، اگر همه بر این اعتقاد بودند که بازارها کاملاً کارا هستند. پس همه در می‌یافتند که از طریق جستجو برای اوراق بهادار کمتر از حد واقعی قیمت گذاری شده، هیچ چیزی عاید آن‌هانمی‌شود، بنابراین هیچ کس خود را برای تجزیه و تحلیل اوراق بهادار به زحمت نمی‌انداخت. در نتیجه، قیمت‌های اوراق بهادار به طور آنی به انتشار اطلاعات واکنش نشان نمی‌داد بلکه در عوض آهسته تر عکس‌العمل نشان می‌داد.

۳. انتظار نمی‌رود استراتژی سرمایه گذاری که به صورت عموم شناخته شده‌اندبازدهی‌های غیر نرمال ایجاد کنند. اگر کسی استراتژی دارد که در گذشته بازدهی‌های غیر نرمال ایجاد کرده است و سپس آن را برای عموم افشاء نموده است (برای مثال، از طریق انتشار کتاب یا مقاله ای در باره آن)، دیگر استراتژی مزبور مفید نخواهد بود.

۴. برخی از سرمایه گذاران، سوابق عملکردی موثری دارند. با این حال، عملکرد آن‌ها صرفاً به دلیل شانس است. بنابراین شواهد تاریخی در باره موفقیت سرمایه گذارانی مشخص، گمراه کننده است. در واقع هر نوع پولی که برای گرفتن مشاوره به چنین سرمایه گذارانی پرداخت شود، به منزله دور ریختن پول خواهد بود.

۵. سرمایه گذاران حرفه ای نباید در انتخاب اوراق بهادار، بهتر از سرمایه گذاران عادی عمل کنند. قیمت‌ها همواره ارزش سرمایه گذاری را منعکس می‌کنند و در نتیجه جستجو برای یافتن اوراق بهادار غیرواقعی قیمت گذاری شده، بی فایده خواهد بود.

۶. عملکرد گذشته، نشان دهنده عملکرد آتی نیست. نمی‌توان گفت که احتمال بیشتری وجود دارد که سرمایه گذارانی که در گذشته به خوبی عمل کرده‌اند، نسبت به سرمایه گذارانی که در گذشته ضعیف عمل کرده‌اند، دارای عملکرد بهتری در آینده خواهند بود. آن‌هایی که در گذشته به خوبی عمل نموده‌اند، صرفاً خوش شانس بوده‌اند و آن‌هایی که در گذشته ضعیف عمل نموده‌اند، صرفاً بدشانسی آورده‌اند. چون خوش شانسی و بدشانسی گذشته، تمایلی به تکرار خودشان ندارند.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مشاهداتی درباره بازارهای کاملاً کارا با هزینه های مبادلاتی

در مدل بازار کارا که پیش از این مطرح شد، فرض می‌شود که سرمایه گذاران به کلیه اطلاعات مربوط به تعیین قیمت‌های اوراق بهادار، به طور رایگان دسترسی دارند. در دنیای واقعی، گردآوری و پردازش چنین اطلاعاتی، هزینه بر است. وجود این هزینه‌ها، چگونه مدل بازار کارا را تحتتأثیر قرار می‌دهد؟ سنفورد گراسمن و جوزف استیگلیتز[۳۵] این موضوع را مورد توجه قرار داده و به دو نتیجه مهم دست یافتن:.

۱. در دنیایی که پول برای تجزیه و تحلیل اوراق بهادار هزینه می‌شود، تحلیل گران قادر به شناسایی اوراق بهادار غیرواقعی قیمت گذاری شده خواهند بود. اما سودی که آن‌ها از این طریق به دست می‌آورند، دقیقاً به واسطه افزایش هزینه های متحمل شده توسط آن‌ها خنثی خواهد شد. بنابراین، بازدهی‌های ناخالص آن‌ها نشان خواهد داد که آن‌هابازدهی‌های غیر نرمال کسب کرده‌اند، اما بازدهی‌های خالص آن‌ها نشان خواهد داد که آن‌ها بازدهی منصفانه به دست آورده‌اند و نه چیزی بیش از آن.

۲. عملکرد سرمایه گذاران درست به اندازه استفاده از استراتژی سرمایه گذاری غیرفعال خواهد بود که در آن اوراق بهادار تشکیل دهنده شاخص، خریداری و با همین استراتژی نگهداری می‌شوند. چنین استراتژی‌ای، هزینه های مبادلاتی را به حداقل خواهد رساند.

آزمون کارایی بازار

اکنون که روش تعیین قیمت‌ها در بازار کاملاً کارا، توضیح داده شده است، بهتر است این موضوع مورد توجه قرار گیرد که برای تعیین این که آیا بازارها واقعاً به طور کامل کارا یا نسبتاً کارا هستند و یا اصلاً کارا نیستند، چگونه آزمون‌هایی را انجام دهیم. روش‌های تحقیق بسیاری برای انجام این کار وجود دارد. اما از بین آن‌ها سه روش برجسته‌اند:

رویداد کاوی[۳۶]، جستجو برای یافتن الگوهایی در قیمت‌های اوراق بهادار و سنجش عملکرد سرمایه گذاری مدیران حرفه ای پول.

رویداد کاوی

رویداد کاوی می‌تواند برای مشاهده این موضوع که قیمت‌های اوراق بهادار واقعاً با چه سرعتی به انتشار اطلاعات واکنش نشان می‌دهند، انجام شود.

به عنوان مثالی از رویداد کاوی، به این نکته توجه کنید که در بازار کاملاً کارا، وقتی که اطلاعات منتشر می‌شود، چه اتفاقی می‌افتد. وقتی که اطلاعات وارد بازار می‌شود، قیمت‌ها به طور آنی واکنش نشان داده و بلافاصله ارزش‌های جدید سرمایه گذاریشان را منعکس خواهند کرد.

جستجوی الگوها

روش دوم آزمون کارایی بازار، بررسی این مطلب است که آیا می‌توان الگویی در تغییرات قیمت اوراق بهادار یافت که قابل استناد به چیزهایی غیر از آنچه فرد انتظار دارد، داشته باشد. می‌توان انتظار داشت که اوراق بهادار، در طول دوره زمانی معین بر حسب مدل قیمت گذاری دارایی خاص بازدهی ایجاد کنند. در چنین مدلی ادعا می‌شود که نرخ بازده مورد انتظار ورقه بهادار با نرخ بدون ریسک به اضافه «صرف ریسک» که مقدار آن به میزان ریسک آن ورقه بهادار بستگی دارد، برابر است.

---

[۳۵]- Sanford Grossman and Joseph Stiglitz

[۳۶]-Event Study

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

در سال‌های اخیر، تعداد زیادی از این الگوها شناسایی شده‌اند که «قاعده تجربی»[۳۷] یا «نابهنجاری بازار»[۳۸] نامیده می‌شوند.

سنجش عملکرد

سومین روش، سنجش عملکرد سرمایه گذاری سرمایه گذاران حرفه ای است. آیا بیشتر آن‌ها قادرند، نرخ‌های بازدهی غیر نرمال بالاتر و بیشتر از آنچه در بازاری کاملاً کارا انتظار می‌رود کسب کنند؟ زیرا انجام این آزمون‌ها مستلزم تعیین بازدهی‌های غیر نرمال است که این نیز به نوبه خود مستلزم تعیین دقیق «بازدهی‌های نرمال» است.

کاربردهای فرضیه بازار کارا

در بخش‌های قبل مواردی از کارایی بازار را ارائه کردیم. حال این سؤال پیش می‌آید که این مفاهیم چه کاربردهایی برای سرمایه گذاران دارد؟ اگر بازار، کارا باشد سرمایه گذاران چگونه باید اوراق بهادار را تجزیه و تحلیل و انتخاب کرده و پرتفلیو خود را مدیریت کنند؟

می‌توان بیان کرد که تجزیه و تحلیل تکنیکی و فرضیه بازار کارا به طور مستقیم با هم در تعارض هستند. تکنیک گراها[۳۹] معتقدند که قیمت سهام را می‌توانبراساس روند قیمت‌های گذشته برآورد کرد، در حالی که برطبق فرضیه ضعیف کارایی بازار، اطلاعات قیمتی دوره های گذشته قبلاً در قیمت سهام منعکس شده است و دیگرتأثیری ندارد.

از طریق فرضیه بازار کارامی‌توان ارزش ذاتی اوراق بهادار را تعیین کرد و با توجه به این که آیا قیمت فعلی بازار کمتر از ارزش ذاتی است یا بالاتر از آن، به تصمیم گیری در مورد خرید و فروش سهام پرداخت. باید توجه داشت در چنین حالتی نیز مدیران پرتفلیو هنوز هم وظایفی را در بازار کارا دارند که برخی از آن‌ها عبارتند از:

۱- میزان متنوع سازی: مهم‌ترین کار مدیریت بهینه پرتفلیو، ایجاد تنوع در پرتفلیو است. مدیر باید مطمئن باشد که به حد مناسبی از تنوع در پرتفلیو دست یافته است.

۲- کاهش ریسک پرتفلیو: با توجه به نوع پرتفلیو و اهداف آن، مدیران باید به سطح مناسبی از ریسک برای پرتفلیو دست پیدا کنند. این کار مستلزم بررسی ریسک و برقراری موقعیت مناسب است.

۳- نگهداری سطح مطلوب ریسک: در برخی از موارد لازم است تغییراتی در پرتفلیو با توجه به ریسک مورد نظر ایجاد شود.

۴- وضعیت مالیاتی سرمایه گذار: سرمایه گذاران بعد از مالیات تمایل به مقدار معینی از بازده دارند. بنابراین باید در هنگام بررسی راه حل‌های سرمایه گذاری، میزان مالیات را هم در نظر گرفت.

هزینه نقل و انتقال (معاملات): هزینه های معاملاتی می‌توانندتأثیر مهمی برروی عملکرد مالی پرتفلیو داشته باشند. مدیران باید به دنبال کاهش هزینه های معاملاتی تا حد امکان باشند.

---

[۳۷]- Empirical regularities
[۳۸]- Market anomalies
[۳۹]-Technicians

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

فصل هشتم: آشنایی با نهادهای مالی، نقش و کارکرد آن‌ها

کارگزاران:

در مورد خرید و فروش هر کالا یا محصولی در بازار معمولاً ۲ طرف معامله با هم ملاقات کرده و سپس به مبادله کالا یا محصول خود می‌پردازند. اما معمولاً در مبادلات اوراق بهادار از خدمات کارگزاران و معامله‌گران استفاده می‌شود. در تعریف کارگزاران می‌توان بیان کرد که **کارگزاران** به مثابه نماینده ای برای سرمایه گذار عمل می‌کنند و بابت این کار کمیسیون دریافت می‌نمایند. بسیاری از سرمایه گذاران فردی با کارگزاران بزرگ یا کارگزاران تلفنی کار می‌کنند.

نکته۱: به افرادی که در این شرکت‌های کارگزاری کار می‌کنند و مسئولیت اصلی آن‌ها کار برای سرمایه گذاران فردی است، **مجریان حساب یا نمایندگان مجوزدار** گفته می‌شود.

نکته۲: شرکت کارگزاری منطقه ای و کارگزاران تخفیفی دو نوع دیگر از شرکت‌هایکارگزاری‌اند. فعالیت‌های گروه اول در داخل حوزه جغرافیایی خاصی متمرکز است. کارگزاران تخفیفی خدمات اندکی را با قیمت پایین ارائه می‌کنند.

باید توجه داشت که جبران خدمات کارگزاران عمدتاً از طریق کمیسیون‌های دریافتی از مشتریانش صورت می‌گیرد: **مبلغی که مستقیماً به میزان گردش (یعنی مقدار مبادله) در حساب سرمایه گذار بستگی دارد.** این امر آن‌ها را اغوا می‌کند تا به سرمایه گذاران انجام تغییرات مداومی را در دارایی‌ها (اوراق بهادار) خود توصیه نمایند که البته این کار غیر قانونی می‌باشد.

مشخصات سفارش‌ها

سفارش‌ها که معمولاً کارگزاران اجرا می‌کنند دارای مشخصات ذیل است:

۱. **نام شرکت:** مشتری باید در مورد هر سفارش خرید یا فروشی نام شرکت مورد نظر خود را اعلام نماید.

۲. **سفارش خرید یا فروش:** مشتری باید در هر سفارشی مشخص نماید که سفارش از نوع خرید است یا از نوع فروش.

۳. **حجم سفارش:** برای خرید و فروش سهام عادی، سرمایه گذاران سفارش را به صورت بسته کامل سهام، بسته ناقص سهام، یا ترکیبی از این دو ارائه می‌دهند. عموماً، بسته کامل سهام بدین معنی است که سفارش برای ۱۰۰ سهم یا مضربی از ۱۰۰ سهم است. معمولاً سفارش بسته ناقص سهم برای یک تا ۹۹ سهم ارائه می‌شود. سفارش‌هایی که برای بیش از ۱۰۰ سهم ارائه می‌شوند ولی مضرب صحیحی از ۱۰۰ نیستند باید به صورت ترکیبی از بسته های کامل و ناقص سهام در نظر گرفته شوند. (این نوع از حجم سفارش مخصوص کشور ایالات متحده است)

۴. **مدت اعتبار سفارش:** سرمایه گذاران باید محدوده زمانی سفارش خود را مشخص کنند، که از این نظر سفارش به ۳ دسته تقسیم می‌شود:

۴,۱. **سفارش روزانه:** برای سفارش‌های روزانه کارگزار تلاش می‌کند فقط در طی همان روزی که سفارش دریافت شده است آن را انجام دهد. اگر تا پایان آن روز سفارش به مرحله اجرا در نیاید، باطل می‌گردد.

نکته: اگر از طرف سرمایه گذار محدوده زمانی مشخص نشود، کارگزار آن را به عنوان سفارش روزانه در نظر می‌گیرد.

www.abcBourse.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۴,۲. **سفارش باز:** که به عنوان سفارش‌های پابرجا تا زمان ابطال (GTC) نیز شناخته می‌شوند، تا زمانی که به اجرا درآیند یا از طرف سرمایه گذار باطل گردند، موثر باقی می‌مانند. در مقابل این نوع سفارش‌ها، سفارش‌های دیگری وجود دارد که اصطلاحاً به آن‌هاسفارش‌های فوری و فوتی (FOK) گفته می‌شود. اگر کارگزار نتواند این نوع سفارش‌ها را بلافاصله و به طور کامل به مرحله اجرا درآورد، باطل می‌گردند.

۴,۳. **سفارش‌هایصلاح‌دیدی:**به کارگزار اجازه می‌دهند تا برای آن‌هاویژگی‌هایی را تعیین نماید.

انواع سفارش

از نظر این ویژگی سفارش‌ها به ۴ دسته تقسیم می‌شوند:

۱. **سفارش به قیمت بازار:**معمول‌ترین نوع سفارش، سفارش به قیمت بازار است. در اینجا به کارگزار دستور داده می‌شود که بلافاصله تعداد معینی سهم خریداری کند در این حالت کارگزار متعهد می‌شود که برمبنای حداکثر کوشش عمل کند تا بهترین قیمت ممکن را در زمان سفارش به دست آورد.

نکته: وقتی سرمایه گذاری سفارش به قیمت بازار ارائه می‌دهد تقریباً می‌تواند مطمئن باشد که سفارش‌های به قیمت بازار سفارش‌های روزانه باشد.

۲. **سفارش با قیمت محدود:**وقتی سرمایه گذار سفارش خود را به کارگزار ارائه می‌دهد قیمتی را تحت عنوان قیمت محدود تعیین می‌کند. اگر سفارش مربوط به خرید سهام باشد، کارگزار باید سفارش را فقط به قیمتی کمتر یا مساوی قیمت محدود اجرا کند ولی اگر سفارش مربوط به فروش باشد، کارگزار باید آن را فقط به قیمتی بیشتر یا مساوی قیمت محدود اجرا نماید. از این رو سرمایه گذاران برای سفارش‌های با قیمت محدود خرید سهام، سقف قیمت و برای سفارش‌های با قیمت محدود فروش سهام کف قیمت تعیین می‌کنند.

نکته مهم: بین این دو نوع سفارش (به قیمت بازار و با قیمت محدود) موازنه برقرار است و آن این می‌باشد که در سفارش به قیمت بازار اجرای بلافاصله ولی با قیمت نامطمئن اجرا می‌شود ولی در سفارش به قیمت محدود اجرای نامطمئن ولی با قیمت محدود اجرا می‌شود.

۳. **سفارش متوقف شونده:**سفارش متوقف شونده که گاهی به آن‌ها سفارش توقف زیان نیز گفته می‌شود و سفارش متوقف شونده با قیمت محدود، دو نوع ویژه از سفارشات اند. برای سفارش متوقف شونده سرمایه گذار چیزی را که به عنوان قیمت توقف شناخته می‌شود، مشخص کند. اگر سفارش فروش باشد، قیمت توقف باید در زمان سفارش از قیمت بازار کمتر باشد. برعکس اگر سفارش خرید باشد، در زمان سفارش باید قیمت توقف از قیمت بازار بیشتر باشد.

یکی از موارد استفاده بالقوه سفارش‌های متوقف شونده، تضمین سودهای کاغذی است.

نکته: این نوع سفارش برای سرمایه گذاران درجه ای از حفظ سود را فراهم می‌نماید ولی یکی از مخاطرات آن فاصله احتمالی نسبتاً زیاد بین قیمت واقعی اجرای سفارش با قیمت توقف است.

۴. **سفارش متوقف شونده با قیمت محدود:**سفارش متوقف شونده با قیمت محدود نوعی سفارش است که برای از بین بردن عدم اطمینانی که در خصوص قیمت اجرا در سفارش متوقف شونده وجود دارد، طراحی شده است. در این نوع سفارش سرمایه گذار به جای یک قیمت دو قیمت را مشخص می‌کند- قیمت توقف و قیمت محدود.

نکته مهم: سفارش متوقف شونده در صورت فعال شدن، اجرای مطمئن در قیمت نامطمئن را به دنبال دارد در حالی که سفارش متوقف شوند با قیمت محدود، اجرای نامطمئن با قیمت محدود را در پی دارد.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

شرکت تأمین سرمایه

شرکتی است که به عنوان واسطه بین ناشر اوراق بهادار و عامه سرمایه‌گذاران فعالیت می‌کند و می‌تواند فعالیت‌های کارگزاری، معامله‌گری، بازارگردانی، مشاوره، سبدگردانی، پذیره نویسی، تعهد پذیره‌نویسی و فعالیت‌های مشابه را با اخذ مجوز از سازمان بورس اوراق بهادار (سبا) انجام دهد.

موضوع اصلی فعالیت‌هایشرکت‌هایتأمین سرمایه

موضوع اصلی فعالیت شرکت‌هایی تأمین سرمایه عبارت است از:

۱. پذیره‌نویسی؛
۲. تعهد پذیره‌نویسی؛
۳. تعهد خرید اوراق بهادار در عرضه‌های ثانویه در حد امکانات مالی خود یا از طریق تشکیل سندیکا با سایر نهادهای مشابه.

همچنین موضوع فرعی فعالیت شرکت‌هایی تأمین سرمایه عبارت است از:

۱. ارایه مشاوره در زمینه‌هایی از قبیل:
۱,۱. روش بهینه و زمان‌بندی تأمین مالی همچنین مبلغ منابع مالی مورد نیاز؛
۱,۲. روش و پیشنهاد زمان‌بندی عرضهٔ اوراق بهادار؛
۱,۳. قیمت اوراق بهاداری که توسط ناشر عرضه می‌شود؛
۱,۴. فرآیند ثبت اوراق بهادار و دریافت مجوز عرضهٔ آن؛
۱,۵. فرآیند واگذاری اوراق بهادار
۱,۶. پذیرش اوراق بهادار ناشر در هریک از بورس‌ها و بازارهای خارج از بورس و انجام کلیه امور اجرایی به نمایندگی از ناشر در این زمینه؛
۱,۷. ادغام، تملک، تجدید ساختار سازمانی و مالی شرکت‌ها؛
۱,۸. امور مدیریت ریسک؛
۱,۹. آماده‌سازی شرکت‌ها جهت رتبه‌بندی توسط مؤسسات رتبه‌بندی و انجام کلیهٔ امور اجرایی در این زمینه به نمایندگی از آن‌ها؛
۱,۱۰. امور سرمایه‌گذاری؛
۱,۱۱. خدمات مورد نیاز شرکت‌ها در موارد سرمایه‌گذاری‌های جدید، توسعه، تکمیل، برنامه‌ریزی، بودجه بندی و قیمت‌گذاری اوراق بهادار.
۲. بازاریابی و یا مدیریت فرآیند واگذاری اوراق بهادار؛
۳. انجام امور اجرایی به نمایندگی از ناشر در زمینهٔ ثبت اوراق بهادار و دریافت مجوز عرضهٔ آن؛
۴. ارایهٔ خدمات مربوط به طراحی و انتشار ابزارهای مالی برای شرکت‌ها؛
۵. ارایهٔ خدمات مدیریت دارایی‌ها؛
۶. ارایهٔ خدمات مرتبط با صندوق‌هایی سرمایه‌گذاری و ادارهٔصندوق‌هایی مزبور و سرمایه‌گذاری در آن‌ها؛
۷. کارگزاری؛
۸. کارگزار/ معامله‌گری؛
۹. سبدگردانی
۱۰. بازارگردانی

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱۱. سرمایه‌گذاری منابع مازاد شرکت در سپرده‌های سرمایه‌گذاری نزد بانک‌ها و مؤسسات مالی اعتباری معتبر و اوراق بهادار دارای تضمین دولت و یا بانک‌ها؛

۱۲. جلب حمایت بانک‌ها، بیمه‌ها، مؤسسات مالی اعتباری و نهادهای مالی برای شرکت در پذیره‌نویسی اوراق بهادار؛

۱۳. کمک به شرکت‌ها در تأمین منابع مالی و اعتباری؛

۱۴. کمک به شرکت‌ها جهت صدور، تأیید و قبول ضمانت‌نامه.

چند نکته قابل توجه در مورد شرکت‌هایتأمین سرمایه به شرح ذیل است:

نکته ۱: انجام فعالیت‌های سبدگردانی، خدمات صندوق‌هایی سرمایه‌گذاری، کارگزاری، کارگزار/معامله‌گری و بازارگردانی با اخذ مجوز جداگانه از سازمان امکان‌پذیر است.

نکته ۲: انجام فعالیت‌های کارگزاری و کارگزار/ معامله‌گری صرفاً در راستای انجام فعالیت بازارگردانی، سبدگردانی، ادارهٔ صندوق‌هایی سرمایه‌گذاری، تعهد پذیره‌نویسی و تعهد خرید اوراق بهادار در عرضه‌های ثانویه امکان‌پذیر است.

نکته ۳: صرفاً شرکت‌هایی کارگزاری دارای مجوز کارگزار معرف و شرکت‌هایی تأمین سرمایه می‌توانند مشاور پذیرش باشند.

شرکت‌های سرمایه گذاری

شرکت‌های سرمایه گذاری با سرمایه ثابت و مشخص

سهام این‌گونه از شرکت‌ها مانند سهام سایر شرکت‌ها در بورس اوراق بهادار مورد معامله قرار می‌گیرد. تعداد سهام این شرکت‌ها ثابت است و سرمایه گذاران برای خرید و فروش این سهام از طریق کارگزاران خود و با پرداخت مبلغی به عنوان حق کارگزاری اقدام می‌کنند. این شرکت‌هامی‌توانند سهام خود را به کمتر یا بیشتر از خالص ارزش دارایی هر سهام بفروشند (برای این که قیمت این سهام در بازار آزاد و توسط سرمایه گذاران مشخص می‌شود). مشاهده دارایی‌هایی که توسط بانک‌های تجاری نگهداری می‌شود نشان می‌دهد که دولتی نظیر اوراق خزانه سرمایه گذاری شده است.

به عبارتی می‌توان گفت: واسطه های مالی روش غیر مستقیمی را فراهم می‌آورند تا شرکت‌ها وجوه مورد نیاز خود را به دست آورند.

صندوق‌هایی سرمایه گذاری غیر فعال

این صندوق‌ها با جمع آوری سرمایه از محل سپردهٔ سرمایه گذاران، اقدام به سرمایه گذاری در پرتفوی از اوراق بهادار می‌نمایند. سرمایه این صندوق‌ها ثابت بوده و از این حیث شبیه صندوق‌هایی سرمایه گذاری با سرمایه ثابت اند. بیشتر این شرکت‌ها به سرمایه گذاری در اوراق قرضه تمایل دارند. ویژگی صندوق‌هایی سرمایه گذاری غیر فعال (UT)به شرح زیر است:

۱. دارایی‌های صندوق سرمایه گذاری غیر فعال ثابت بوده و چندان در موقعیت معامله و مبادله قرار نمی‌گیرد.

۲. UT دارای عمر محدودی است.

۳. در UT سرمایه گذار از میزان دارایی‌های شرکت با خبر است (برخلاف صندوق‌هایی با سرمایه باز که دارایی آن‌ها متغیر است). این صندوق‌ها با صندوق‌هایی با سرمایه ثابت در سه موضوع ذیل تفاوت دارند:

الف- خرید و فروش دائمی و فعال، روی اوراقی که در پرتفوی صندوق قرار دارد، صورت نمی‌گیرد.

ب- صندوق‌هایی سرمایه گذاری غیر فعال، طول عمر معینی دارند.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ج- سرمایه گذار صندوق سرمایه گذاری غیر فعال، همواره از نوع و میزان اوراق (قرضه) پرتفوی صندوق آگاهی دارد و می‌داند که ترکیب پرتفوی تغییر نخواهد کرد.

شرکت‌های سرمایه گذاری با سرمایه‌ی باز (صندوق‌هایی مشترک سرمایه گذاری)

سرمایه گذاران، سهام اکثر شرکت‌های سرمایه گذاری را مستقیماً از خود شرکت خریداری می‌کنند و در صورت قابل بازخرید بودن سهام، دوباره آن را به همان شرکت می‌فروشند. به این نوع شرکت‌ها، شرکت‌های سرمایه گذاری با سرمایه باز[۴۰] گفته می‌شود که عموماً به آن صندوق‌هایی مشترک سرمایه گذاری[۴۱] اطلاق می‌شود. این شرکت‌ها به هر مقداری که سرمایه گذاران تقاضا کنند سهام می‌فروشند و براساس اهداف خود در سهام شرکت‌ها سرمایه گذاری می‌کنند. تمامی خرید و فروش شرکت‌ها سرمایه گذاری با سرمایه‌ی باز براساس خالص ارزش دارایی هر سهم صورت می‌گیرد. به این معنا که اگر ارزش پرتفلیو افزایش یابد ارزش سهام شرکت سرمایه گذاری نیز افزایش خواهد یافت. ارزش روز دارایی‌هایشرکت‌ها با استفاده از فرمول ذیل محاسبه می‌شود:

$$\text{ارزش خالص دارایی‌ها} = NAV = \frac{\text{ارزش روز بدهی‌های صندوق} - \text{ارزش روز اوراق بهادار و دارایی‌های صندوق}}{\text{تعداد سهام منتشرهٔ صندوق}}$$

NAV، بیانگر ارزش خالص هر سهم صندوق، در روز محاسبه بوده و مبنای خرید و فروش سهام صندوق، در روز بعد در نظر گرفته می‌شود. مقایسه صندوق‌هایی سرمایه گذاری با سرمایهٔ ثابت و صندوق‌هایی سرمایه گذاری با سرمایهٔ متغیر را می‌توان در موارد ذیل دانست.

الف- وجوه مشترک: هر دو نوع صندوق به جمع آوری وجوه سرمایه گذاران برای خریداری اوراق بهادار اقدام می‌نمایند.

۱. برای سرمایه گذاران کوچک سود آور خواهند بود.
۲. با تنوع بخشی، خطر ورشکستگی هر دو گروه از صندوق‌ها، کاهش می‌یابد.
۳. توسط مدیرانی اداره می‌شوند که یک تیم از محققان و مدیران با تجربه آن‌ها را یاری می‌نمایند.
۴. صرفه جویی‌های اقتصادی در هزینه های خرید و فروش اوراق بهادار، هزینه های حسابداری، محاسبات مالیاتی و سایر فعالیت‌ها برای سرمایه گذاران کوچک خواهد داشت.

ب- وجوه افتراق:

۱. بیشتر صندوق‌هایی سرمایه گذاری با سرمایه ثابت ارزش خالص دارایی خود را به صورت روزانه محاسبه نکرده و نتیجه را اعلام نمی‌نمایند.
۲. توجه صندوق‌هایی سرمایه گذاری با سرمایهٔ متغیر، صرفاً به اوراق بهادار با قابلیت نقدشوندگی کافی معطوف است.
۳. دستمزد کارگزاران در صندوق‌هایی سرمایه گذاری با سرمایه ثابت بالا است.
۴. درموردصندوق‌هایی سرمایه گذاری با سرمایه متغیر، قیمتی که در آن سرمایه گذار انفرادی می‌تواند سهام را خرید و فروش نماید، در سطح ارزش خالص دارایی است.

۴۰- Open – end investment companies
۴۱- Mutual Funds

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۵. خرید و فروش سهام صندوق‌هایی سرمایه گذاری با سرمایه ثابت، به کسر یا صرف، می‌تواندفرصت‌های سودآوری را برای دارندگان آن ایجاد نماید.

مزایای صندوق‌هایی سرمایه گذاری:

نقش عمدهٔ واسطه های مالی این است که آن دسته از دارایی‌های مالی را که برای مردم مطلوبیت کمتری دارد به دارایی‌های مالی دیگری (بدهی‌های خود) که مطلوب آن‌هاست تبدیل می‌کنند. این تبدیل، دست کم، یکی از چهار عملکرد اقتصادی زیر را ضروری می‌کند:

۱. وساطت در انطباق سررسیدها[۴۲]:بانک‌های تجاری (به مثابه واسطه های مالی) با نشر حق مالی، دارایی دراز مدت را به دارایی کوتاه مدت تبدیل می‌کنند و این کار با اعطای وام به وام گیرنده برای مدت زمان مورد انتظار و واگذاری دارایی مالی، با چشم انداز سرمایه گذاری مطلوب، به سرمایه گذار (سپرده گذار)، انجام می‌شود. این عملکرد واسطهٔ مالی را «وساطت در انطباق سررسیدها» می‌نامند.

۲. کاهش خطر با ایجاد تنوع: واسطه های مالی با ایجاد تنوع موجب کاهش ریسک می‌شود.

۳. کاهش هزینه های عقد قرارداد و پردازش اطلاعات: هزینه های مبادلاتی نسبتاً کمی را در مقایسه با سرمایه گذاری‌های انفرادی متقبل می‌شوند، که این امر خود به افزایش بازدهی و سرمایه گذاری منجر می‌گردد.

۴. ایجاد مکانیسم پرداخت: بیشتر معاملات امروزه، نقدی نیست. این معاملات با استفاده از چک، کارت اعتباری، کارت بدهکاری و انتقال الکترونیکی وجوه انجام می‌شود. برخی از واسطه های مالی این روش‌های پرداخت را تدارک می‌بینند.

۵. اعمال مدیریت حرفه ای: مزیت دیگر صندوق‌هایی سرمایه گذاری، اعمال مدیریت حرفه ای و تخصصی یکسان بر وجوه کلیه سرمایه گذاران- جزء یا عمده، حقیقی یا حقوقی- است.

صندوق‌هایی سرمایه گذاری به انواع متفاوتی تقسیم می‌شوند که به طور خلاصه به صورت ذیل است:

۱. صندوق‌هایی سرمایه گذاری سهام
۲. صندوق‌هایی سرمایه گذاری اوراق قرضه
۳. صندوق‌هایی سرمایه گذاری بازار پول
۴. صندوق‌های سرمایه گذاری متوازن
۵. صندوق‌های سرمایه گذاری صنعت خاص
۶. صندوق‌های سرمایه گذاری با هدف دوگانه
۷. صندوق‌های سرمایه گذاری بین‌المللی
۸. صندوق‌های سرمایه گذاری شاخصی

شرکت مشاوره سرمایه گذاری

حرفه مشاور سرمایه‌گذاری به دهه ۱۹۲۰ برمی‌گردد. تا پیش از آن توصیه‌ها و رهنمودهای مربوط بهسرمایه‌گذاری معمولاً از طریق حسابداران، وکلا یا کارگزاران ارائه می‌شد.در قالب کلی خدماتی که مشاوران به بازار سرمایه ارائه می‌کنند تنها به سرمایه‌گذاران خلاصه نمی‌شود بلکه مشاوران دارای رابطه دو سویه با سرمایه‌گذاران و سرمایه‌پذیران هستند. از یک روی تحلیل‌های فنی و حرفه‌ای را به منظور راهنمایی سرمایه‌گذاران ارائه می‌دهند و از سوی دیگر مشاوره و خدماتی را در زمینه افزایش سرمایه، پذیرش در بورس‌ها و..... برای شرکت‌ها فراهم می‌آورند. در برخی از کشورها کلیه این خدمات می‌تواند به وسیله یک شخصیت حقوقی تحت عنوان مشاور سرمایه‌گذاری انجام شود و در

[۴۲]- Maturity Intermediation

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

برخی کشورهای دیگر مانند ایران انواع خدمات مشاوره طبقه بندی شده و هر دسته از این خدمات توسط یک گروه از مشاوران ارائه می‌شود. در حال حاضر مشاورانی که در بازار سرمایه ایران قادر به فعالیت هستند عبارتند از مشاوران سرمایه‌گذاری، پذیرش و عرضه اوراق بهادار.

اهمیت استفاده از خدمات مشاور سرمایه‌گذاری

یکی از موانع ورود سرمایه‌گذاران خرد به بازار سرمایه عدمآگاهی و توانایی در تجزیه و تحلیل اطلاعات موجود در بازار است. این‌گونه سرمایه‌گذاران به دلیل آنکه نمی‌توانند به هنگام به اطلاعات منتشره از سوی ناشران اوراق بهادار دسترسی داشته باشند یا در صورت دسترسی از دانش حرفه‌ای لازم جهت بهره‌برداری از اطلاعات موجود برخوردار نیستند؛ عموماً ناآگاهانه و مطالعه نشده اقدام به سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار می‌کنند این‌گونه تصمیم‌گیری‌ها عمدتاً منجر به دستیابی به بازده مورد انتظار از سوی ایشان نمی‌شود. از سوی دیگر، سرمایه‌گذاران خرد از ریسکگریزی بالایی برخوردار هستند. این عوامل از جمله دلایل عدم استقبال سرمایه‌گذاران خرد از سرمایه‌گذاری در بازار سرمایه می‌شود؛ در حالی که وجود نهادهای متخصص و حرفه‌ای که هم از دانش تئوریک و هم از امکانات فنی جهت پردازش اطلاعات بهره‌مند باشند می‌تواند راه‌گشای گره‌های پیش روی سرمایه‌گذاران از طریق بهره‌گیری از خدمات مشاوره‌ای این نهادهای مالی از جمله مشاوران سرمایه‌گذاری باشد. در واقع مشاوران سرمایه‌گذاری در بازار سرمایه تأثیر مثبتی بر عملکرد سرمایه‌گذاران و به تبع آن کارایی تخصیصی منابع را در بازار سرمایه به همراه دارند. یک بازار کارا به افراد مطلع و تحلیلگری نیاز دارد که با تجزیه و تحلیل درست و به موقع اطلاعات، زمینه کارایی اطلاعاتی و به تبع آن کارایی قیمت‌گذاری و سوق دادن قیمت‌ها به سوی ارزش ذاتی را به وجود آورند. فعالیت صحیح مشاوران سرمایه‌گذاری در فراهم آوردن اطلاعات مورد نیاز سرمایه‌گذاران می‌تواند به بهبود تصمیمات سرمایه‌گذاری، کاهش ریسک و حمایت از حقوق سرمایه‌گذاران منجر شود؛ که این امر زمینه‌ساز حضور بیشتر و مداوم سرمایه‌گذاران و اعتماد به بازار سرمایه و در نتیجه رونق بیشتر بازار می‌شود.

مشاور سرمایه‌گذاری

تعریف مشاور و مشاوره سرمایه‌گذاری: بر اساس بند ۱۶ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار، مشاور سرمایه‌گذاری شخصی حقوقی که در قالب قراردادی مشخص، درباره خرید و فروش اوراق بهادار، به سرمایه‌گذار مشاوره می‌دهد و طبق بند ۳ ماده ۱ دستورالعمل مشاور سرمایه‌گذاری، مشاوری سرمایه‌گذاری عبارت است از هرگونه مشاوره موضوع بند ۱۶ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار در مورد خرید یا فروش اوراق بهادار که از جمله شامل موارد زیر می‌شود:

الف) توصیه به خرید، فروش یا نگهداری اوراق بهادار؛

ب) اظهارنظر راجع به روند قیمت یا عرضه و تقاضای اوراق بهادار در آینده؛

ج) اظهارنظر راجع به ارزش (قیمت) اوراق بهادار.

۴,۳. الزامات ارائه خدمات مشاور سرمایه‌گذاری

شرکت مشاور سرمایه‌گذاری باید با هر یک از مشتریان قرارداد جداگانه‌ای منعقد کند. در قرارداد منعقده مشخصات و نشانی طرفین قرارداد، خدمات و نحوه ارائه خدمات، مسوولیت مشاور سرمایه‌گذاری و ضمانت‌های اجرایی آن، حق‌الزحمه و کارمزد ارائه خدمات مشاوره‌ای، محرمانه بودن اطلاعات مشتری نزد مشاور سرمایه‌گذار، ذکر شرایط فسخ قرارداد، تشریح نحوه برقراری ارتباط بین طرفین و سایر موارد دیگر برای حفظ حقوق مشتری و مشاور سرمایه‌گذاری ذکر شود.

در شرکت مشاوره سرمایه‌گذاری بخش مشاوره سرمایه‌گذاری، مالی و بخش اخذ و اجرای سفارش خرید و فروش اوراق بهادار از یکدیگر جدا بوده و مستقیماً یا به واسطه مدیران جداگانه تحت نظارت مدیر عامل اداره شود.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مشاور سرمایه‌گذاری باید اطلاعات کافی در مورد مشتری را در قالب فرم‌های از پیش طراحی شده دریافت و پس از تحلیل، سطح ریسک‌پذیری وی را سنجیده و متناسب با نیاز مشتری در مورد خرید، فروش یا نگهداری اوراق بهادار مشاوره‌های لازم را ارائه نمایند. تحلیل‌ها و خدمات مشاوره‌ای توسط یکی از کارکنان شرکت مشاور سرمایه‌گذاری که این مسوولیت را صریحاً پذیرفته و لااقل دارای گواهینامه تحلیل‌گری بازار سرمایه با حداقل ۲ سال سابقه تجربی مرتبط است، انجام می‌شود.

مشاور سرمایه‌گذاری از انجام مشاوره در مورد اوراق بهادار فاقد مجوز انتشار، استفاده از دارایی‌های مشتریان، دریافت کارمزد بیش از سقف‌های مصوب سازمان، اعطای وام به مشتریان یا دریافت وام از آن‌ها، انعقاد قراردادها یا پذیرش تعهداتی که منجر به عدم ایفای مسوولیت‌های مشاور سرمایه‌گذاری گردد؛ از جمله فعالیت‌هایی است که باید مشاور سرمایه‌گذاری از آن پرهیز کند.

اصول آیین رفتار حرفه‌ای

پایبندی به اصول و آیین رفتار حرفه‌ای از جمله الزامات بقای مشاوران سرمایه‌گذاری است. مشاوران سرمایه‌گذاری جزء نهادهای نوپا محسوب می‌شوند و در صورتی می‌توانند جایگاه خود را در میان سرمایه‌گذاران پیدا کنند که پایبند به اصول و اخلاق حرفه‌ای باشند. از جمله اصول و اخلاق حرفه‌ای که مشاوران سرمایه‌گذاری ملزم به رعایت آن‌ها می‌باشند عبارت است از:

هنگامی که مشاور سرمایه‌گذاری در مورد ورقه بهاداری مشاوره می‌دهد که الف) شرکت مشاور سرمایه‌گذاری یا اشخاص وابسته به آن (ب) کارکنان مشاور سرمایه‌گذاری یا اشخاص وابسته به آن‌ها (ج) سایر مشتریان مشاور سرمایه‌گذاری یا (د) صندوق‌هایی تحت مدیریت مشاور سرمایه‌گذاری در آن ورقه بهاداری که شرکت مشاوره سرمایه‌گذاری قرار است مشاوره دهد؛ قبل از انعقاد قرارداد این موضوع به اطلاع مشتری برسد.

کارکنان مشاور سرمایه‌گذاری باید بلافاصله پس از ذی‌نفع شدن خود یا اطلاع از ذی‌نفع شدن هریک از اشخاص وابسته خود نسبت به هر ورقه بهادار، موضوع را با جزئیات کامل به مشاور سرمایه‌گذاری گزارش کنند.

کلیه اطلاعات مشتریان نزد مشاور سرمایه‌گذاری محرمانه تلقی شده و مشاور سرمایه‌گذاری باید در حفظ و نگهداری آن کوشا باشد.

ضمانت‌های حسن اجرای کار

جهت حسن اجرای وظایف تعریف شده برای مشاور سرمایه‌گذار و پیشگیری از تخلفات در ارائه مشاوره سرمایه‌گذاری تنبیهات زیر در دستورالعمل تاسیس و فعالیت مشاور سرمایه‌گذاری در نظر گرفته شده است که شامل تذکر کتبی به مشاور سرمایه‌گذاری با درج و بدون درج در پرونده، محدود کردن فعالیت مشاور سرمایه‌گذاری، محرومیت از ارائه خدمات مشاور سرمایه‌گذاری، تعلیق، لغو مجوز فعالیت و جریمه نقدی مشاور سرمایه‌گذاری از جمله تنبیهاتی است که در صورت تخلف مشمول مشاور سرمایه‌گذاری می‌شود.

مؤسسات رتبه بندی

مؤسسات رتبه بندی اعتباری ، از جمله نهادهای مالی فعال در بازار سرمایه محسوب می‌شوند که از خدمات آن‌ها در بازار پول نیز استفاده می‌شود . هدف اصلی این دسته از نهادهای مالی افشای ریسک‌های مرتبط با اوراق بهادار و کاهش تقارن اطلاعاتی در میان فعالان این بازار می‌باشد. جان مودی ، نخستین موسسه رتبه بندی اعتباری را در سال ۱۹۰۹ با انتشار لیستی از رتبه بندی اوراق راه آهن آمریکا به وجود آورد از آن زمان تاکنون ، بیش از ۱۵۰ موسسه

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

رتبه بندی اعتباری در سراسر دنیا به رتبه بندی اعتباری دولت‌ها ، شرکت‌ها ، اوراق بهادار با در آمد ثابت ، سهام و گواهی سپرده اقدام نموده‌اند.

وظیفه اصلی مؤسسات رتبه بندی تعیین احتمال نکول ناشر در ایفای تعهدات مالی مرتبط با فعالیت‌هایشمی‌باشد. مؤسسات رتبه بندی با بررسی و تحلیل اطلاعات کسب شده از منابع مختلف در مورد ناشر ، صنعت ، وضعیت کلی اقتصاد و ماهیت اوراق بهادار رتبه اوراق را تعیین می‌نمایند . معمولاً ناشران انواع مختلفی از اوراق بهادار ، را منتشر می‌کنند ؛ اما از آن جایی که ویژگی‌ها و نوع ریسک هر یک از این اوراق متفاوت است ممکن است رتبه های اعتبارآن‌ها نیز متفاوت باشد ؛ بنابراینمی‌توان انتظار داشت که ناشر اوراق مختلفی را با رتبه های اعتباری متفاوتی منتشر نماید.

اصلی‌ترین کاربرد رتبه‌ها استفاده از آن‌ها به عنوان ابزار مدیریت ریسک سرمایه گذاران و نهادهای اعتباری می‌باشد.

ذینفعان اصلی رتبه بندی

ذینفعان اصلی رتبه بندی اعتباری عبارتند از:

۱. سرمایه گذاران: در یک دسته بندی کلی ، سرمایه گذاران را می‌توان به دو دسته سرمایه گذاران حقیقی و حقوقی تقسیم نمود سرمایه گذاران حقیقی از رتبه اعتباری جهت تعیین ریسک نکول استفاده می‌نمایند در طرف مقابل برخی نهادهای مالی (مشتریان رتبه اعتباری) مانند صندوق‌های سرمایه گذاری ، صندوق‌های بازنشستگی و شرکت‌های بیمه قرار دارند که در بسیاری از مواقع در اوراق بهادار با در آمد ثابت سرمایه گذاری می‌نمایند این نهادهای مالی امکان سرمایه گذارانی غیر مستقیم را برای سرمایه گذاران حقیقی ایجاد می‌کنند این در حالی است که نهادها نیز خود برای مدیریت ریسک یا تعیین قیمت مناسب اوراق دست به تجزیه و تحلیل اعتباری اوراق بهادار یا ناشران می‌زنند این شرکت‌ها از رتبه بندی به عنوان یکی از چند ورودی مهم در فرایند رتبه بندی اعتباری داخلی وتجزیه و تحلیل‌های سرمایه گذاری استفاده می‌کنند گروه دوم ، نیز سرمایه گذاران حقیقی هستند که با توجه به رتبه اعتباری هر ناشر اقدام به سرمایه گذاری می‌نمایند.

۲. ناشران: این گروه به دلایل متعددی از جمله بهبود قابلیت عرضه اوراق بهادار ، قیمت گذاری صحیح اوراق بهادار در بازار جلب نظر سرمایه گذاران و منطقی نمودن هزینه سرمایه خود از رتبه های اعتباری استفاده می‌کنند مجموعه این عوامل سبب می‌شود که ناشر اقدام به مدیریت بهینه ریسک خود نماید رتبه بندی‌های اعتباری خصوصی یا عمومی را می‌توان از یک یا بیش از یک موسسه رتبه بندی اعتباری دریافت کرد در برخی از بازارها ، مانند بازار اوراق قرضه بلند مدت ، شرکت‌ها در آمریکا ، ممکن است قیمت اوراقی که فقط توسط یک شرکت رتبه بندی شده از قیمت اوراقی که دارای رتبه مشابه است ولی توسط دو شرکت رتبه بندی شده پایین‌تر باشد. رتبه بندی که نتیجه آن به صورت محرمانه ، فقط به خود شرکت اعلام می‌شود ، در حال حاضر استفاده وسیعی از رتبه بندی اعتباری ، در قرار دادهای خصوصی می‌شود تعیین حداقل رتبه اعتباری در قرار دادهای تجاری برای یکی از طرفین موجب تغییر در وثایق طرفین می‌شود در مقابل قرار دادهای مالی نیز به وام دهندگان (بانک‌ها) این حق را می‌دهد که در هنگام تنزل رتبه اعتباری ، به یک سطح مشخص ، مابقی مبلغ وام به صورت یک جا مطالبه شود در چنین مواردی تعیین حداقل رتبه اعتباری می‌تواند مشکلات نقدینگی را در شرکت‌هایی تشدید کند که با دور نمای مالی نامناسب مواجه هستند.

۳. قانون گذاران: قانون گذاران جهت افزایش کارایی اطلاعاتی حفظ حقوق سرمایه گذاران (کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و قیمت گذاری صحیح اوراق بهادار) و کنترل اجرای استاندارد های لازم برای ناشران ، متمایل به گسترش استفاده از رتبه های اعتباری در بازار سرمایه هستند در کنار این موضوع ، به دلیل حفظ حقوق سرمایه گذاران ، برخی از نهادهای مالی فعال در بازار سرمایه مانند صندوق‌های سرمایه گذاری بیمه‌ها ، و همچنین

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بانک‌ها تنها می‌توانند در اوراق بهادار با ریسک‌های معین سرمایه گذاری نمایند که این موضوع نیز در نتیجه تمایل قانون گذاران به استفاده از رتبه های اعتباری در بازار سرمایه ایجاد شده است چنین مواردی به صورت غیر مستقیم ناشران را مجبور به دریافت رتبه اعتباری جهت انتشار اوراق بهادار می‌نماید

مؤسسات رتبه بندی در ایران:

با تصویب قانون بازار اوراق بهادار در آذر ماه ۱۳۸۴ شرایط لازم جهت تاسیس و فعالیت نهادهای مالی مختلف از جمله مؤسسات رتبه بندی اعتباری فراهم گردید از جمله مهم‌ترین کارکردهای این نهاد مالی در بازار سرمایه ، کاهش تقارن اطلاعاتی بین مدیران سایر ذی نفعان شرکت و کمک به افزایش کارایی اطلاعاتی بازار سرمایه می‌باشد. دراین قانون تعریف مشخصی از مؤسسات رتبه بندی اعتباری ارائه نشده است؛ با این وجود الزامات مشخصی جهت فعالیت و تاسیس این دسته از نهادهای مالی (از جمله الزاماتی در زمینه ثبت نزد سازمان بورس و اوراق بهادار ، حداقل سرمایه ، موضوع فعالیت دراساس نامه نحوه گزارش دهی و نوع گزارش های ویژه حسابرسی تایید شدن صلاحیت حرفه ای اعضای هیأت مدیره و مدیران و ...) مد نظر قرار گرفته است. لازم به ذکر است که سابقه رتبه بندی اعتباری شرکت‌ها در ایران به قبل از تشدید تحریم‌هایبین‌المللی ایران در چند سال اخیر بر می‌گردد قبل از آن زمان شرکت‌های مختلفی از جمله موسسه رتبه بندی فیچ ، به انعقاد قرار داد با شرکت‌های بزرگ ایرانی جهت اعطای رتبه اعتباری اقدام نمودند که پس از اعمال تحریم‌ها ، به صورت یک جانبه قرار دادهای خود را ملغی اعلام کردند هم اکنون شرکت خارجی خاصی در کشورمان در زمینه رتبه بندی اعتباری فعالیت نمی‌کند.

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تست‌های تکمیلی

۱. تفاوت اصلی شرکت های سرمایه گذاری با شرکت های مادر (هلدینگ) در کدام یک از گزینه های زیر توضیح داده شده است؟

۱) شرکت های سرمایه گذاری سرمایه کمتری از شرکت های مادر دارند و عموماً از اعتبار کمتری برخوردار هستند. این دو نوع شرکت در روش سرمایه گذاری تفاوت قابل ملاحظه ای ندارند.

۲) شرکت سرمایه گذاری با رویکرد تشکیل سبدی متنوع از اوراق بهادار با هدف کسب سود اقدام به سرمایه گذاری در اوراق بهادار می کند، ولی شرکت مادر با اهداف مدیریتی اقدام به سرمایه گذاری و خرید بخش قابل ملاحظه‌ای از سهام شرکت ها می کند.

۳) شرکت های سرمایه گذاری بخش قابل ملاحظه ای از دارایی های خود را در سهام سایر شرکت ها سرمایه گذاری می کنند، در حالی که دارایی اصلی شرکت های مادر را دارایی ثابت و حساب های دریافتنی تشکیل می دهد.

۴) شرکت مادر در واقع نوعی نهاد بزرگ مالی است که طیف گسترده‌ای از خدمات مالی را به مشتریان خود ارایه می دهد، اما شرکت سرمایه گذاری تنها به مدیریت دارایی سرمایه گذاران خود می پردازد.

۲. کدام یک ازویژگی های زیر بااحتمال زیاد ازجمله خصوصیات یک بازار اوراق بهادار با کارکردمطلوب به شمار نمی رود؟

۱) تعدیل سریع قیمت ها با ورود اطلاعات جدید

۲) عمق زیاد بازار

۳) شکاف زیاد میان قیمت های پیشنهادی خرید و فروش

۴) شفاف بودن اطلاعات اوراق بهادار

۳. سود سهام پرداختی به سهام داران و سود پرداختی بابت تسهیلات مالی به ترتیب در کدام یک از طبقات صورت جریان وجه نقد نمایش داده می شوند؟

۱) هر دو طبقه بازده سرمایه گذاری ها و سود پرداختی بابت تأمین مالی نشان داده می شوند .

۲) بازده سرمایه گذاری ها و سود پرداختی بابت تأمین مالی ـ فعالیت های تأمین مالی

۳) فعالیت های تأمین مالی ـ بازده سرمایه گذاری ها و سود پرداختی بابت تأمین مالی

۴) هر دو در طبقه فعالیت های تأمین مالی نشان داده می شوند.

۴. عیب عمده انتشار و عرضه عمومی سهام عادی برای تأمین مالی شرکت کدام است؟

۱) یک منبع مالی دایمی است.

۲) موجب کاهش سود هر سهم می شود.

۳) موجب افزایش ظرفیت استقراض شرکت می شود.

۴) یک منبع مالی گران است و موجب مشارکت دیگران در سود و اداره شرکت می شود.

۵. تعداد سهام شرکت ۱۰۰۰۰۰۰ سهم است، ولی در مجمع عمومی عادی شرکت فقط مالکان ۶۰۰۰۰۰ سهم حضور دارند، اگر تعداد اعضای هیئت مدیره این شرکت ۵ نفر باشد، برای انتخاب یک عضو هیئت مدیره نیاز به چند سهم است؟ (رأی گیری به صورت تجمعی است.)

۱) ۱۲۰۰۰۰ سهم
۲) ۱۲۰۰۰۱ سهم
۳) ۱۰۰۰۰۰ سهم
۴) ۱۰۰۰۰۱ سهم

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۶. شما به عنوان یکی از کارشناسان بازار سرمایه ایران، انتشار سهام ممتاز بدون حق رأی و دارای سود ثابت را به کدام یک از شرکت های زیر پیشنهاد می کنید؟

۱) شرکت هایی که به صورت سهام خاص اداره می شوند.

۲) شرکت هایی که هیچ گونه بدهی ندارند.

۳) شرکت هایی که علاقه به استفاده از اهرم مالی دارند، ولی حاضر به افزایش ریسک و ورشکستگی نیستند.

۴) شرکت هایی که دارای سود با ثبات و مطمئنی هستند.

۷. مزایای مالکیت سهام ممتاز دارای سود ثابت و بدون حق رأی و قابل تبدیل به سهم برای یک سرمایه گذار به احتمال زیاد شامل .....

۱) برخورداری از امکان دریافت سود تقسیمی اضافی است، اگر سود شرکت بیش از سطح مشخصی باشد.

۲) سود تقسیمی سهام ممتاز است که جزء تعهدات ثابت شرکت محسوب می شوند.

۳) نوسان قیمت کمتر نسبت به سهام عادی پایه است.

۴) کسب بازدهی بیشتر نسبت به سهام عادی است.

۸. نرخ بازده تا سررسید اوراق بهادار با درآمد ثابت .....

۱) نرخ تنزیلی که ارزش فعلی جریان های نقدی دریافتی را با قیمت اوراق بهادار با درآمد ثابت برابر می کند.

۲) برمبنای این فرض محاسبه می شود که منحنی بازده، یکنواخت است.

۳) برمبنای این فرض که ورقه بهادار تا سررسید نگهداری می شود و همه کوپن ها با نرخ بازده تا سررسید مجدداً سرمایه گذاری می شود، محاسبه می شود.

۴) همه موارد درست است.

۹. اوراق اجاره، اوراقی است که به احتمال زیاد .....

۱) نشان دهنده مالکیت مشاع دارنده آن در دارایی مبنای انتشار اوراق است.

۲) نشان دهنده مالکیت دارنده آن در دارایی مبنای انتشار اوراق است.

۳) نشان دهنده مالکیت مشاع دارنده آن در دارایی است که ساخته خواهد شد.

۴)نشان دهنده مالکیت دارنده آن در دارایی است که خریداری خواهد شد.

۱۰. در کدام یک از انواع اوراق اجاره زیر صرفاً از قرارداد اجاره به شرط تملیک استفاده مالی می شود؟

۱) اوراق اجاره تأمین دارایی با اختیار خرید برای سرمایه گذاران

۲) اوراق اجاره تأمین دارایی

۳) اوراق اجاره عادی

۴) اوراق اجاره تأمین نقدینگی

۱۱. نقش ضامن در انتشار اوراق اجاره چیست؟

۱) تضمین پرداخت مبالغ اجاره توسط نهاد واسط به سرمایه گذاران

۲) تضمین پرداخت مبالغ اجاره از بانی به نهاد واسط

۳) تضمین صحت کلیه نقل و انتقالات مالی مربوط به اوراق اجاره

۴) موارد ۲ و ۳

۱۲. یک سرمایه گذار در نظر دارد دو ورقه بهادار با درآمد ثابت را خریداری نماید، یکی با نرخ کوپن ۵٪ و معاف از مالیات بوده و بازده ۴/۵٪ دارد. دیگری مشمول مالیات با نرخ کوپن ۷٪ و بازده ۶٪ می باشد. اگر این دو ورقه بهادار با درآمد

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ثابت از هر لحاظ دیگر یکسان باشند، نرخ مالیاتی که نظر سرمایه گذار را نسبت به آنها یکسان می سازد به کدام گزینه نزدیک تر است؟

۱) ٪۳۳/۳ ۲) ٪۲۸/۶

۳) ٪۲۵ ۴) ٪۲۲/۵

۱۳. تحلیل‌گری در حال ارزیابی اوراق بدهی مختلف صادر شده توسط یک شرکت است، کدام یک از اوراق بهادار زیر، در حالت ورشکستگی کمترین بازگشت سرمایه را خواهد داشت؟

۱) اوراق بدهی بدون پشتوانه

۲) اوراق بدهی تضمین شده وثیقه ای

۳) اوراق بدهی رهنی

۴) در حالت ورشکستگی هیچ یک بازگشتی نخواهند داشت.

۱۴. کدام یک از عبارات زیر در مورد اوراق مشارکت درست نیست؟

۱) جهت انتشار اوراق مشارکت شهرداری‌ها باید از سازمان بورس و اوراق بهادار مجوز گرفت.

۲) مؤسسات عام المنفعه می توانند اوراق مشارکت منتشر نمایند.

۳) انتشار اوراق مشارکت به صورت بی نام امکان پذیر است.

۴) می توان اوراق مشارکت قابل تبدیل به سهام منتشر کرد.

۱۵. کدام گزینه در مورد سود اوراق مشارکت و اوراق سفارش ساخت (استصناع) به ترتیب صحیح است؟

۱) ثابت ـ متغیر ۲) متغیر ـ ثابت

۳) متغیر ـ متغیر ۴) ثابت ـ ثابت

۱۶. شاخص فرضی INDX را در نظر بگیری، INDX یک شاخص قیمتی و ارزش وزنی است (Valueweighted Price Index) که کل بازار را تحت شمول خود دارد، فرض کنید عدد مبنای این شاخص در روز نخست محاسبه، ۱۰۰ بوده و هم اینک پس از گذشت ۱۰ سال به ۱۲۸۶ رسیده است. در صورتی که این شاخص نسبت به روز گذشته ۲ درصد رشد کرده باشد، این امر لزوماً به این مفهوم است که نسبت به روز گذشته، .....

۱) بازدهی ناشی از تغییرات قیمت کل شرکت های بازار به طور متوسط وزنی، ۲٪ بوده است.

۲) سطح عمومی قیمت شرکت های بازار نسبت به روز گذشته به طور متوسط وزنی ۲٪ رشد کرده است.

۳) بازدهی بازار نسبت به روز گذشته، ۲٪ بوده است.

۴) هر سه گزینه درست است.

۱۷. کدام یک از سیستم های وزن دهی در محاسبه شاخص نیاز به تعدیل مخرج کسر (Divisor) پس از تقسیم سهام (Stock Split) دارند؟

۱) وزن دهی براساس قیمت.

۲) وزن دهی براساس ارزش بازار

۳) در هر دو روش قیمت وزنی و ارزش وزنی

۴) پس از تقسیم سهام در هیچ یک از روش ها نیازی به تعدیل شاخص وجود ندارد.

۱۸. شاخص سهامی را در نظر بگیرید که از سه سهم الف، ب و ج تشکیل شده است. این شاخص یک شاخص قیمتی (Price Index) بوده وسیستم وزن‌دهی این شاخص برمبنای قیمت سهام (Price Weighted) می باشد با توجه به اطلاعات جدول زیر، تغییرات شاخص را محاسبه نمایید.

	قیمت ابتدای دوره	قیمت انتهای دوره	سود توزیع شده
سهم الف	۲۵	۲۷	۱

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

سهم ب	۳۵	۲۵	۱/۵
سهم ج	۱۵	۱۶	۱

۱) ۵/۸٪ ۲) ۴/۶٪
۳) ۱۳/۹٪ ۴) ۹/۳٪

۱۹. اگر یک بازار اوراق بهادار کارا باشد، .....
۱) اطلاعات محرمانه با هزینه اندک قابل دستیابی است و مبنای معاملات قرار دارد.
۲) سرمایه گذاران، استراتژی های سرمایه گذاری فعال را بر استراتژی های غیرفعال ترجیح می دهند.
۳) در چارچوب زمانی تعدیل قیمت ها، اکثر معامله گران امکان کسب سود با حداقل ریسک را دارا هستند.
۴) قیمت اوراق بهادار تنها به اطلاعات پیش بینی نشده واکنش نشان می دهد.

۲۰. بهترین ویژگی بازار کارآ در سطح قوی با در نظر گرفتن مجموعه اطلاعات این است که این بازار .....
۱) هیچ کدام از کارایی های ضعیف و نیمه قوی را الزاماً در بر نمی گیرد.
۲) هر دو شکل کارایی در سطح ضعیف و نیمه قوی را دربر می گیرد.
۳) کارایی نیمه قوی را دربر می گیرد، ولی کارایی ضعیف را دربر نمی گیرد.
۴) رابطه دقیقی بین سه سطح کارایی نمی توان برقرار نمود.

۲۱. صندوق سرمایه گذاری شاخصی، یک نوع صندوق سرمایه گذاری است که .....
۱) در گروه صندوق های سرمایه گذاری خود عملکردی بهتر داشته و به عنوان شاخص صندوق های هم گروه برگزیده می شود.
۲) با رویکردی غیرفعال و مبتنی بر روش های آماری از پیش تعیین شده می کوشد بازدهی همسان با شاخص مبنای خود داشته باشد.
۳) با رویکردی فعال و مبتنی بر تجزیه و تحلیل دقیق بازار می کوشد بازدهی بیش از شاخص مبنای خود داشته باشد.
۴) با رویکردی مبتنی بر روش های آماری و الگوهای ریاضی سعی در بهبود عملکرد خود و کسب بازده بالاتر از بازار دارد.

۲۲. صندوق های سرمایه گذاری بورسی(ETF)نوعی ازصندوق های سرمایه گذاری مشترک(Mutual fund) هستند که .....
۱) واحدهای سرمایه گذاری آنها در بورس قابل داد و ستد است.
۲) عموماً نوعی صندوق شاخصی هستند و از شاخص خاصی پیروی می کنند.
۳) تنها در سهام پذیرفته شده در یک بورس اوراق بهادار مشخص سرمایه گذاری می کنند.
۴) گزینه ۱ و ۲

۲۳. در حال حاضر و در صندوق های سرمایه گذاری فعال در ایران، کدام یک از موارد زیر جزو امتیازات سرمایه گذاری در اوراق بهادار از طریق صدور واحدهای سرمایه گذاری نیست؟
۱) تحصیل ترکیب متنوعی از دارایی ها ۲) استفاده از مزایای مدیریت حرفه ای
۳) کاهش کارمزد و هزینه معاملات سهام ۴) کاهش ریسک غیرسیستماتیک

۲۴. کدام یک از نهادهای مالی زیر از لحاظ ساختار سرمایه (متغیر یا ثابت بودن سرمایه) با سایرین متفاوت است؟
۱) شرکت مادر (Holding Company)
۲) صندوق سرمایه گذاری (Mutual Fund)
۳) شرکت سرمایه گذاری (Investment Company)

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۴) شرکت تأمین سرمایه (Investment Bank)

۲۵. اصطلاح سوپرمارکت های مالی(Financial Supermarkets)برای انواع کدام یک ازنهادهای زیربه کار می رود؟

۱) بازار فرابورس ایران

۲) شرکت های کارگزاری دارای مجوز بورس اوراق بهادار و بورس کالایی

۳) شرکت های تأمین سرمایه

۴) شرکت های بزرگ چند رشته ای

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

اصول بازار سرمایه اسلامی

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

دیدگاه عمومی اسلام پیرامون قراردادهای جدید مالی

دکتر سیّدعبّاس‌موسویان

مطالعه دقیق تعالیم اسلام نشان می‌دهد، نه تنها دین اسلام، مسلمانان را در چارچوب قراردادهای خاص محصور نکرده و همه قراردادهای عقلایی را با رعایت معیارها و ضوابطی جایز می‌داند بلکه فراتر از این، با ارائه خطوط کلّی اندیشمندان را به تفکر و تأمل و طراحی ابزارهای نوین مالی و ابداع قراردادهای متناسب با عصر و زمان خود فرا می‌خواند.

اصل صحت قراردادهای جدید

همه فقیهان شیعه با قطع نظر از ادلّه اجتهادی (آیات و روایات) باب معاملات، بر این باورند که مقتضای اصل اولی در قراردادهای مالی، فساد است. به این معنی که اگر در صحت شرعی قراردادی شک و تردید باشد، از نظر شرع اثر مطلوب و مقصود برآن قرارداد بار نمی‌شود.

اکثر فقیهان متأخر اعتقاد به تغییر اصل اولی فساد در معاملات داشته و معتقدند: اطلاقات و عمومات کتاب و سنت دلالت می‌کند:بعد از احراز عرفی صدق معامله، اگر به هر دلیلی در صحت شرعی شک داشته باشیم تا زمانی که دلیل خاص یا عام بر بطلان معامله نباشد معامله از نظر شرع صحیح بوده و آثار معامله بر آن مترتب می‌شود و برای طرفین لازم‌الوفا است، و در این مطلب فرقی بین معاملات رایج در صدر اسلام و معاملات جدید نیست.

دلایل شرعی اصل صحت قرارداد ها

«یا أَیهَا الَّذِینَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ» (مائده(۵): آیه ۱).

ای کسانی که ایمان آورده‌اید ! به پیمان‌ها و قرارها وفا کنید.

آیه، وفای به هرآنچه عرفاً عقد می‌گویند، را واجب می‌داند و شامل تمام مصادیق عرفی عقد می‌باشد و کاملترین اطلاقی است که در مقام وارد شده است. و معنای «وفای به عقد»، عمل کامل و تمام عیار به عقد و مترتب کردن آثار و لوازم عقد است. بنابراین، آیه به دلالت مطابقی از مؤمنان می‌خواهد که به مقتضای هرآنچه که عرفاً عقد نامیده می‌شود وفا کنند و به آن ترتیب اثر دهند و به دلالت التزامی دلالت بر صحت هر عقد عرفی می‌کند.

بنابراین هرگاه در صحت شرعی قراردادی شک کنیم تا زمانی که دلیل خاص یا عامی بر بطلان آن نداشته باشیم، می‌توان با تمسک به اطلاق آیه «اوفوا بالعقود» حکم به صحت آن قرارداد کرد.

سایر دلایل شرعی اصل صحت قرارداد ها

«وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ کانَ مَسْؤولاً» (اسراء (۱۷): ۳۴).

به پیمان (خود) وفا کنید، زیرا که از پیمان پرسش خواهد شد.

«یا أَیهَا الَّذِینَ آمَنُوا لاَ تَأْکلُوا أَمْوَالَکم بَینَکم بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَن تَکونَ تِجَارَةً عَن تَرَاضٍ مِنْکمْ» (نساء(۴): ۲۹).

www.abcbourse.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ایکسانیکه ایمان آورده‌اید! اموال همدیگر را به باطلنخورید، مگر از طریق تجارتی که با رضایت شما باشد.

حدیث «المسلمون او المؤمنون عند شروطهم».

حدیث «الناس مسلطون علی اموالهم».

سیره شارع و متشرعه در باب معاملات

اصل صحت قرارداد ها در قانون ایران

به تبع فقه اسلام، قانون مدنی ایرانیزاصل آزادی قراردادها را پذیرفته است، در ماده ۱۰ قانون مدنی، آمده است:

«قرار دادهای خصوصی نسبت به کسانی که آن را منعقد نموده‌اند، در صورتی که مخالف صریح قانون نباشد نافذ است».

به اعتقاد حقوقدانان این ماده حاوی اصل آزادی قراردادهاست و به حکومت اراده، دامنه گسترده‌ای می‌بخشد

اصل لزوم قراردادهای جدید

قراردادها را به دو گروه لازم و جایز تقسیم می‌شوند، قرارداد لازم قراردادی است که هیچ یک از طرفین قرارداد حق فسخ آن را ندارند و تنها در صورتی که هر دو طرف رضایت داشته باشند قرارداد قابل فسخ خواهد بود که در اصطلاح به آن اقاله می‌گویند. امّا قرارداد جایز قراردادی است که هر یک از طرفین قرارداد می‌توانند بدون رضایت دیگری اقدام به فسخ قرارداد کند.

دلایل شرعی اصل لزوم قراردادها

افزون بر دلایلی که در اصل صحت گذشت دلایل زیر نیز بر لزوم قراردادها دلالت می‌کنند.

حدیث پیامبر اکرم(ص): «المؤمنون عند شروطهم» و«المسلمون عند شروطهم».

مومنان و مسلمانان به شرط خود پایبند هستند.

حدیث پیامبر اکرم(ص):«لایحِلُّ دَمُ امْرِءٍ و لا مالهُ اِلاّ بِطِیبَهٔ نَفْسٍ مِنْهُ»

خون هیچ کسی به دیگری حلال نیست، مال هیچ کسی بر دیگری حلال نیست، مگر اینکه خودش با طیب خاطر رضایت دهد.

نتیجه اصل صحت و لزوم قرارداد ها

هر عهد و پیمانی که از منظر عرف و عقلا، قرارداد و عقد محسوب شود از دیدگاه شرع صحیح و لازم است مگر اینکه دلیل خاص یا عامی بر خلاف آن اقامه شود.

ضوابط عمومی قراردادهای بازار پول و سرمایه

افزون بر اهلیت، قصد و رضایت متعاقدین، بایستی ضوابط زیر در همه قراردادها رعایت شود.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

www.SEBA.ir

۱. ممنوعیت اکل مال به باطل.

۲. ممنوعیت ضرر و ضرار:

۳. ممنوعیت غرر.

۴. ممنوعیت ربا.

ضابطه اوّل؛ ممنوعیت اکل مال به باطل

«یا أیهَا الَّذِینَ آمَنُوا لاَ تَأْکلُوا أمْوَالَکم بَینَکم بِالْبَاطِلِ إِلَّا أن تَکونَ تِجَارَةً عَن تَرَاضٍ مِنْکمْ» (نساء(۴): ۲۹).

ایکسانیکه ایمان آورده‌اید! اموال همدیگر را به باطلنخورید، مگر از طریق تجارتی که با رضایت شما باشد.

این آیه در مقام ارائه دوتا قانون کلی در عرصه معاملات است.

قانون اول؛تصرف در اموال مردم بر وجه باطل حرام و ممنوع است، بنابراین هر نوع تجاوز، تقلب، غش، دزدی، رشوه، اخذ به زور و امثال آن‌ها که از نظر عرف و عقلا گرفتن مال از طریق آن‌ها بلاوجه و باطل است و هر نوع معامله چون خرید و فروش، اجاره، صلح براشیائی که منفعت عقلایی ندارند، معاملاتی که به دید عقلا توان پرداخت آن‌ها نیست، از نظر اسلام، باطل و حرام می‌باشند.

قانون دوم؛تصرف در اموال دیگران بر وجه تجارت از روی تراضی، صحیح و حلال است.

ضابطه دوّم؛ ممنوعیت ضرر و ضرار

پیامبر(ص) می‌فرماید: «لاضرر و لاضرار علی مؤمن».

هیچ ضرر و ضراری بر مؤمن نیست.

ضابطه دوم از ضوابط عمومی باب معاملات قاعده نفی‌ضرر است، این قاعده حاکم برتمام معاملات عقلائی است. یعنی شرع مقدس اسلام تنها آن گروه از معاملات را تأیید می‌کند که اصل معامله، اطلاق معامله و یا شرایط معامله، باعث ضرر و ضرار بر متعاملین یا جامعه مسلمین نشود.

ضابطه سوّم؛ ممنوعیت غرر

«نهی النبی(ص) عن بیع الغرر»

پیامبر از بیع غرری نهی کردند.

پیامبر اکرم(ص) با بیان این نهی، در صدد تنظیم روابط معاملی بین انسان‌ها است، می‌خواهد آن گروه از قراردادها را که در اثر خدعه، غفلت و جهالت و یا هر عامل دیگری صفت غرری پیدا می‌کنند و مال یکی از طرفین معامله یا هر دو را در معرض هلاکت و نابودی قرار می‌دهند، از دایره بیع‌های مجاز خارج کرده و حکم به فساد آن‌ها کند.

مفاد قاعده این است که اسلام برای سامان دادن معاملات مردم و جلوگیری از نزاع‌ها و اختلافات، تمام معاملات غرری را باطل می‌شمارد و اگر این غرر ناشی از خدعه و نیرنگ یکی از متعاملین یا هردو باشد علاوه بر حکم وضعی بطلان، حکم تکلیفی حرمت نیز خواهد داشت.

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ضابطه چهارم؛ ممنوعیت ربا

شاید مهمترین و شاخص‌ترین تفاوت بین اقتصاد اسلامی با سایر اقتصادها ممنوعیت ربا از دیدگاه اسلام باشد، در حالی که ربا و بهرهٔ قراردادی در تار و پود اقتصاد متعارف حضور دارد و به اشکال مختلف چون اوراق قرضه، سپرده‌ها، وام‌ها و اعتبارات بانکی، کارت‌های اعتباری ، در همه ابعاد اقتصاد سرمایه‌داری جریان دارد، اسلام با شدت تمام از آن نهی کرده، از گناهان کبیره شمرده و مرتکب شوندهٔ آن را نه‌تنها به عقاب دردناک اخروی بیم داده به مبارزه دنیوی نیز تهدید کرده است.

دلایل ممنوعیت ربا در اسلام

وَأَحَلَّ اللّهُ الْبَيعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا.

خدا داد و ستد را حلال و ربا را حرام کرده است.

يمْحَقُ اللّهُ الرِّبَا وَيرْبِي الصَّدَقَاتِ وَاللّهُ لاَ يحِبُّ كلَّ كفَّارٍ أَثِيمٍ.

خدا از (برکت) ربا می‌کاهد و بر صدقات می‌افزاید و خداوند هیچ ناسپاس گناه‌کاری را دوست نمی‌دارد.

يا أَيهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللّهَ وَذَرُوا مَا بَقِي مِنَ الرِّبَا إِن كنْتُم مُّؤْمِنِينَ فَإِن لَمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍمِنَ اللّهِ وَرَسُولِهِ وَإِن تُبْتُمْ فَلَكمْ رُؤُوسُ أَمْوَالِكمْ لاَ تَظْلِمُونَ وَلاَ تُظْلَمُونَ.

ای کسانی که ایمان آورده‌اید از خدا پروا کنید، و اگر مؤمنید، آن چه از ربا باقی مانده است واگذارید و اگر (چنین) نکردید، بدانید خدا و رسولش، با شما پیکار خواهند کرد. و اگر توبه کنید، سرمایه‌های شما از آنِ خودتان است، نه ستم می‌کنید و نه ستم می‌بینید.

انواع ربا

ربا به دو قسم ربای قرضی و ربای معاملی تقسیم می‌شود.

تعریف ربای قرضی:

ربای قرضی رایج‌ترین نوع رباست که در جوامع مختلف وجود داشته و دارد، و عبارت است از اینکه فرد برای تأمین نیاز مالی،جهت امور مصرفی یا سرمایه‌گذاری، تقاضای قرض کند و در ضمن قرارداد، متعهد شود آنچه را می‌گیرد همراه با زیاده برگرداند، به عبارت دیگر ربای قرضی، قرارداد قرضی است که در آن شرط زیاده شده است.

تعریف ربای معاملی:

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ربای معاملی آن است که یکی از دو کالای مثل هم، با زیاده عینی به مثل دیگر فروخته شود مانند فروختن یک من گندم به دو من آن، یا به یک من آن و یک درهم، یا با زیاده حکمی مانند یک من گندم نقداً به یک من آن نسیه، ربای معاملی اختصاص به بیع ندارد بلکه در همه معاملات مثل صلح نیز جاری است. و شرط آن دو چیز است.

اوّل: آنکه عوض و معوّض، به دید عرف از جهت جنس یکی باشد.

دوم: آنکه عوض و معوّض از مکیل یا موزون باشد، پس در چیزی که با شمردن یا مشاهده فروخته می‌شود ربا نیست.

حکمت تحریم ربا در تناسب با بازارهای مالی

بررسی آیات و روایات ناظر به فلسفه تحریم ربا و توجه به معاملات مجاز نشان می‌دهد که دین اسلام با تحریم ربا به دنبال تحقق اهداف زیر می‌باشد:

۱. گسترش انواع روابط خیرخواهانه چون انفاقات، صدقات، اوقاف و قرض الحسنه.

۲. گسترش انواع معاملات تجاری چون بیع، اجاره، جعاله و سلف.

۳. گسترش انواع مشارکت‌ها چون شرکت، مضاربه، مزارعه و مساقات

۴. گسترش سرمایه گذاری‌های مستقیم اقتصادی.

حیله ربا

حیله در لغت از ماده حول به معنای تیزهوشی، مهارت، دقت نظر، چاره جویی است.

دقت در تعاریف حیله در فقه نشان می دهد که اقدامی که به منظور تغییر حکم شرعی انجام می شود، حیله نام دارد.

تغییر حکم شرعی ناظر به تغییر موضوع حکم است نه خود حکم شرعی!

برخی از فقهای بزرگ مثل صاحب جواهر حیله ربا را مشروع می دانند.

برخی دیگر نیز مانند سیدمرتضی، محقق بهبهانی و حضرت امام خمینی (ره) حیله ربا را حرام دانسته و با آن مخالفت می‌کنند.

تعریف حیله ربا

حیله ربا عبارتست از انجام عملی برای خارج کردن مورد معامله از موضوع ربا تا حکم حرمت و ممنوعیت ربا شامل آن نشود.

دلایل ممنوعیت حیله ربا

۱) مخالفت با علت و حکمت تحریم ربا (نظر امام خمینی (ره))

۲) عدم قصد جدی بر انجام معامله (نظر آیت ا... مکارم شیرازی)

۳) عدم فرق عرفی بین ربا و حیله آن

۴) روایات نهی کننده از حیله ربا

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

دلایل جواز حیله ربا

۱) روایات مربوط به بیع العینه

۲) روایات مربوط به بیع محاباتی

۳) روایات مربوط به بیع به شرط

۴) روایات تجویز کننده حیله ربای معامله

معیارهای تشخیص حیله مجاز و غیرمجاز

۱) قصد معامله

۲) صدق عنوان ربا

۳) اتحاد عرفی و عقلایی حیله با ربا

مصادیق حیله مجاز

۱) خرید و فروش نقد و نسیه

۲) خرید و اجاره به شرط تملیک

۳) فروش نسیه و تنزیل

اصول و معیارهای اقتصاد خرد ابزارهای مالی

۱. تطابق با اهداف و انگیزه‌های خریداران ابزارهای مالی

الف. اهداف و انگیزه‌های خیر خواهانه و اخروی

ب. کسب سود مادی

۲. تطابق با روحیات و سلیقه‌های خریداران ابزارهای مالی

۳. نقدینگی

۴. کارایی

اصول و معیارهای اقتصاد کلان ابزارهای مالی

۱. همسویی با رشد اقتصادی

۲. همسویی با عدالت اقتصادی

۳. قابلیت برای سیاست مالی

۴. قابلیت برای سیاست پولی

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

قراردادهای مورد نیاز برای طراحی ابزارهای مالی

۱) قرض ۲) دین ۳) بیع
۴) اجاره ۵) اجاره به شرط تملیک ۶) جعاله
۷) استصناع ۸) شرکت ۹) مضاربه
۱۰) مزارعه ۱۱) مساقات ۱۲) صلح
۱۳) وکالت

تعریف قرض

قرض عبارت است از اینکه مالی را به ضمان، ملک دیگری نمایند، به اینکه به عهده او باشد خود آن مال یا مثل یا قیمت آن را بپردازد.

ماهیت قرارداد قرض

قرارداد قرض قرارداد تملیکی، معاوضی و به نوعی تبرعی است. یعنی در قرارداد قرض، قرض دهنده مال را به ملکیت قرض گیرنده در می‌آورد و قرض گیرنده متعهد می‌شود عوض آنچه را قرض کرده به قرض دهنده برگرداند و در عین حال قرض، همراه با نوعی ایثار و تبرّع است.

شرط زیاده، هدیه و کارمزد در قرارداد قرض

اشتراط هر نوع زیاده بر عهده قرض گیرنده ربا و حرام است، پرداخت هر نوع زیاده از طرف قرض کننده بدون شرط قبلی، به عنوان هدیه یا غیر آن، حلال و در مواردی مستحب است.گرفتن کارمزد برای عملیات اعطای قرض به ویژه زمانی که این کار توسط مراکزی مانند بانک یا صندوق قرض‌الحسنه‌ای صورت پذیرد جایز است.

تعریف دین

دین، مال کلی ثابت در ذمّه یک فرد به نفع دیگری است که به یکی از اسباب دین حاصل می‌شود، سبب دین دو گونه است.

الف. اختیاری، مانند قرض، بیع نسیه، اجاره و امثال اینها.

ب. قهری، مانند ضمانات، نفقه همسر دائم و مانند آنها.

کاهش دین در مقابل پرداخت زودتر

گاهی فردی از کسی به جهت بیع نسیه، سلف یا سبب دیگری، طلب مدت داری دارد و از طرفی به خاطر نیاز، دوست دارد مقداری از طلبش را صرف نظر کند تا در مقابل، زودتر از موعد مقرر آن را وصول کند، همین‌طور گاهی بدهکار

www.seba.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

دوست دارد در مقابل کاهش مبلغ بدهی، زودتر از موعد، دین خود را پرداخت کند. فقیهان شیعه بدون هیچ اختلافی این عمل را صحیح می‌دانند.

جریمه تأخیر در پرداخت دین

شکی نیست هر نوع افزایش مبلغ بدهی در مقابل تمدید مدت، ربا و حرام است، بحثی که هست این است که آیا طلبکار در قرارداد قرض یا غیر آن می‌تواند برای الزام بدهکار به پرداخت به موقع بدهی شرط جریمه تأخیر در پرداخت، کند؟ برخی از فقها، گرفتن هر نوع زیاده هر چند به عنوان جریمه دیر کرد را از مصادیق ربا می‌دانند، در مقابل برخی از فقها تفصیلاتی داده‌اند.

بیع دین

یکی از مسائل مهم دین امکان خرید و فروش دیون و مطالبات مدت‌دار است، اگر بیع دین خصوصاً به کمتر از قیمت اسمی به شخص ثالث (تنزیل) صحیح باشد، راهکار مهمی جهت تأمین مالی در اختیار دولت‌ها و بنگاهای اقتصادی قرار می‌گیرد، دولت و فعالان اقتصادی می‌توانند مطالبات مدت‌دار خود از شرکت‌ها، مؤسسات، اشخاص حقیقی و حقوقی را به صورت اسناد متحدالشکل درآورده و عند اللزوم در بازار به فروش رسانند و از این طریق نیازهای کوتاه مدت خود را به نقدینگی تامین کنند. مشهورفقهای شیعه بیع را جایز و مشهور فقهای اهل سنت آن را ربا و حرام می شمارند.

بیع دین در حقوق ایران

عمده بحث بیع دین در حقوق ایران در تنزیل اسناد تجاری از طرف بانک‌ها مطرح است، در حال حاضر عملیات مربوط به خرید دین بر مبنای آئین‌نامه موقت تنزیل اسناد و اوراق تجاری و مقررات اجرایی آن، که در جلسه مورخ ۱۳۶۱/۸/۲۶ شورای پول و اعتبار به تصویب رسیده و متعاقباً در شورای نگهبان نیز مطرح و به اکثریت آراء مخالف با شرع و قانون اساسی شناخته نشده است، انجام می‌پذیرد.

بیع دین به دین

طلحة بن زید در روایت موثقی از امام صادق نقل می‌کند که فرمود:«قال رسول اللّه: لایباع الدین بالدین». دین در مقابل دین فروخته نمی‌شود.

تعریف بیع

بیع قراردادی است که به موجب آن هر یک از فروشنده و خریدار، مال خود را در عوض مال دیگری، به وی تملیک می‌کند.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ماهیت بیع

قرارداد بیع قرارداد معاوضی و تملیکی است یعنی بعد از پایان بیع، ثمن به ملکیت فروشنده و مبیع به ملکیت خریدار درمی‌آید.

انواع بیع به حسب بایع و مشتری

قرارداد بیع همانطور که بالاصاله از طرف مالک واقع می‌شود، با وکالت یا ولایت از یک طرف یا از دو طرف هم واقع می‌شود. اگر مال دیگری را بدون وکالت و ولایت بفروشد معامله را «بیع فضولی» می‌گویند که با اجازه مالک اصلی صحیح وگرنه باطل است.

انواع بیع از جهت زمان پرداخت عوضین

اوّل: بیع نقد

دوم: بیع نسیه

سوم: بیع سلف

چهارم: بیع کالی به کالی

بیع نقد

کسی که کالایی را در مقابل مبلغی می‌فروشد اگر در قرارداد شرط مدت‌دار بودن مبیع یا ثمن را نکنند و یا تصریح به حال بودن آن دو کنند، بیع نقد و حال خواهد بود.

در بیع نقد، بایع حق دارد بعد از تسلیم مبیع، هر وقتی که بخواهد ثمن را مطالبه کند و مشتری حق امتناع ندارد کما اینکه مشتری هر وقت بخواهد ثمن را می‌پردازد و بایع حق خودداری از گرفتن آن ندارد، مشتری حق دارد پس از تسلیم ثمن، مبیع را مطالبه نماید و بایع حق امتناع ندارد.

بیع نسیه

اگر در قرارداد بیع، برای پرداخت ثمن مدت تعیین شود، بیع نسیه خواهد بود. در بیع نسیه رعایت چند مسئله ضروری است.

۱. زمان پرداخت ثمن باید معین و مضبوط باشد.

۲. وقتی زمان پرداخت فرا می‌رسد، افزودن بر مبلغ بدهی برای تمدید مدت جایز نیست امّا عکس آن جایز است.

۳. اگر چیزی را نسیه بفروشد، خرید آن شی از او قبل از سررسید ثمن و بعد از آن صحیح است چه ثمن بیع دوم از جنس ثمن بیع اول باشد یا نه، چه از جهت مقدار مساوی ثمن اول باشد یا نه، و چه فروش دوم نقد باشد یا نسیه، البته همه این‌ها در صورتی صحیح است که بیع دوم در بیع اول شرط نشده باشد، بنابراین اگر بایع در فروش اول بر

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مشتری شرط کند که بعد از خرید، مبیع را به خود او بفروشد یا خریدار شرط کند که بایع بعد از فروش، آن را از خریدار بخرد، نیست که به آن بیع العینه می گویند.

بیع سلف

اگر در قرارداد بیع برای تحویل مبیع مدت تعیین شود معامله را بیع سلف یا سلم می‌گویند و در آن شرایطی معتبر است.

۱. جنس و اوصاف مبیع باید به گونه‌ای توصیف شود که جهالت برطرف شود.

۲. مقدار مبیع از جهت وزن، پیمانه، عدد و ... معین باشد.

۳. سررسید تحویل مبیع مشخص و مضبوط باشد.

۴. مشتری قبل از ترک مجلس کل ثمن را بپردازد.

۵. مکان تحویل مبیع را معین کنند.

۶. کالای خریداری شده را، قبل از سررسید، نمی‌توان فروخت، نه به خود فروشنده و نه به غیر او، بعد از سررسید فروش آن جایز است، به جنس ثمن اول باشد یا به غیر آن، مساوی ثمن اول باشد یا نباشد، مادامی که مستلزم ربای معاملی نشود.

۷. درسررسید اگر بایع به دلایلی چون نبودن کالا، نتواند مبیع را تحویل دهد، خریدار مخیر است که معامله را فسخ کرده ثمن را پس بگیرد یا منتظر باشد تا بایع متمکن از پرداخت شود، خریدار نمی‌تواند بایع را ملزم به پرداخت قیمت کالا در سررسید نماید.

بیع کالی به کالی

اگر در قرارداد بیع، هم برای تحویل مبیع و هم برای پرداختن ثمن مدت تعیین کنند بیع کالی به کالی نامیده می‌شود.

بیع کالی به کالی به چند صورت قابل تصور است،

طلب مدت‌داری با طلب مدت‌دار دیگری مبادله شود، که به آن بیع دین به دین می‌گویند و باطل است.

کالای تحویلی آینده در مقابل ثمن مدت‌دار معامله شود .

مبیع مدت‌دار در مقابل طلب مدت‌دار معامله شود.

طلب مدت‌داری در مقابل ثمن مدت‌دار فروخته شود. مشهور فقها صور دوم تا چهارم را نیز باطل می‌دانند، برخی از فقها این صور به ویژه صورت دوم را صحیح می دانند.

اجاره

یکی از قراردادهایی که در طراحی ابزارهای مالی اسلامی مورد استفاده قرار می‌گیرد قرارداد اجاره است که گاهی به صورت اجارهٔ ساده و گاهی به صورت اجارهٔ به شرط تملیک به کار می‌رود.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تعریف اجاره

اجاره قراردادی است که به موجب آن مستأجر در برابر مالی که به موجر می‌پردازد برای مدت معیّن، مالک منافع عین مستأجره می‌شود.

ماهیت عقد اجاره

اجاره؛ عقدی تملیکی، معوض، موقت و لازم است.

تعریف اجاره به شرط تملیک

اجاره به شرط تملیک عقدی است که در آن شرط می‌شود مستأجر در پایان مدت اجاره و در صورت عمل به شرایط مندرج در قرارداد، عین مستأجره را مالک گردد.

احکام اجاره

۱. عین مستأجره می‌تواند مستقل یا مشاع باشد و در صورت مشاع بودن تسلیم عین مستأجره منوط به اذن شرکاء دیگر است.

۲. مقدار منفعتی که به ملکیت مستأجر در می‌آید باید معلوم باشد.

۳.در اجاره اموال مستأجر از حین عقد مالک منفعت و در اجاره اشخاص، مالک عمل می‌شود. همچنین از حین عقد موجر و اجیر مالک اجاره بها می‌شوند.

۴. اگر مالک، در اثناء مدت اجاره، عین مستأجره را به فرد ثالثی بفروشد، اجاره به صحت خود باقی می‌ماند و خریدار مالک عین مستأجره می‌شود و مستأجر اجاره بها را به موجراوّلی می‌پردازد مگر آنکه در قرارداد بیع خلاف آن شرط شود.

۵. اگر اجاره به هر دلیلی باطل شود مستأجر باید به مقداری که از منافع استفاده کرده است اجرت‌المثل آن را بپردازد.

۶. اگر موجر، عین مستأجره را به مستأجر تحویل داد امّا وی از منافع آن استفاده نکرد و مدّت اجاره پایان یافت، باید اجرت مقرره را بپردازد.

جعاله

جعاله عبارت است از، متعهد شدن شخص حقیقی یا حقوقی به پرداخت اجرت (جعل) معین در برابر انجام کار معین. متعهد را جاعل و انجام‌دهنده کار را عامل می‌گویند.

اقسام جعاله

۱. جعاله عام

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

در جعاله عام توجه اصلی کارفرما (جاعل) به انجام کار است و انجام‌دهنده کار هرکس باشد تفاوتی نمی‌کند، برای مثال دولت اعلام می‌دارد هرکس که بتواند معدن خاصی را کشف کند، مبلغ معینی دریافت می‌کند.

۲. جعاله خاص

در جعاله خاص، کارفرما با عامل معینی کار دارد، به پیمان کار مشخصی اعلام می‌کند چنان چه پروژه معینی را در مدت زمان مشخصی احداث و به بهره برداری برساند مبلغ معینی دریافت خواهد کرد.

ماهیت جعاله

در این که قرارداد جعاله عقد یا ایقاع است، بین فقها اختلاف است، برخی آن را از عقود می‌دانند در مقابل مشهور فقها آن را از ایقاعات می‌دانندو برخی بین جعاله عام و خاص فرق گذاشته و به عقد لازم بودن جعاله خاص تمایل دارند.

تفاوت جعاله و اجاره

بین قرارداد جعاله و اجاره تفاوت‌هایی هست مانند:

۱. اجاره از عقود لازم است در حالی که به اعتقاد مشهور فقیهان جعاله از ایقاعات جایز است.

۲. کاری که در قرارداد اجاره، فرد برای آن اجیر می‌شود بایستی کاملاً معلوم باشد به خلاف جعاله که می‌تواند تا حدودی مجهول باشد.

۳. در قرارداد اجاره با انعقاد قرارداد مستاجر مالک کار و اجیر مالک اجرت می‌شود در حالی که در جعاله عامل بعد از انجام کار مالک اجرت می‌شود.

شرکت

یکی از معاملات رایج در عصر حاضر به ویژه در بازار سرمایه، شرکت است که به انواع و اشکال گوناگون جریان دارد، شرکت علاوه بر اینکه نوع خاصی از قراردادهای مالی است گاهی نتیجه قرارداد و گاهی نتیجه یک حادثه و اتفاق است. بر این اساس فقها وقتی وارد بحث شرکت می‌شوند آن را فراتر از یک قرارداد می‌بینند. در بازار سرمایه مهم شرکت عقدی است.

شرکت عقدی

شرکت عقدی، قراردادی است بین دو یا چند نفر تا با مال مشترک بین آنها معامله و داد و ستد انجام شود. ثمره چنین قراردادی آن است که طبق قرارداد تصرف در مال مشترک و کار با آن به هدف کسب سود جایز می‌شود و سود و زیان حاصل به تناسب سرمایه بین شرکا تقسیم می‌گردد.

شرکت عقدی نیز همانند سایر قراردادها نیاز به ایجاب و قبول دارد و این ایجاب و قبول با هر زبان و لفظی که بیان شود کفایت می‌کند. برای مثال هر دو بگویند: «شریک شدیم» یا یکی بگوید و دیگر بگوید: «قبول کردم» کافی است. کما اینکه اگر به قصد شرکت اموال خود را با هم مخلوط کرده در فعالیت اقتصادی مانند داد و ستد بکار گیرند کفایت می‌کند.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

انواع شرکت

شرکت عقدی به چهار صورت مطرح است که به اعتقاد مشهور فقهای شیعه تنها صورت اول صحیح است.

۱. شرکت‌العنان (شرکت در اموال)؛ دو یا چند نفر به‌طور مشترک سرمایه یک فعالیت اقتصادی را تأمین می‌کنند و از طریق آن اکتساب کرده در سود و زیان شریک می‌شوند.

۲. شرکت الابدان (شرکت در کار)؛دو یا چند نفر پیمان می‌بندند که هر چه از کار خود بدست می‌آورند با هم شریک باشند، خواه کارشان یکسان باشد یا متفاوت و خواه مبنای شرکت کار معین باشد یا مطلق کار.

۳. شرکت الوجوه (شرکت در اعتبار)؛ دو یا چند نفر بدون اینکه سرمایه‌ای بیاورند با هم پیمان می‌بندند که هر کدام اموالی را به صورت نسیه بر ذمّه خود بخرد و این اموال از آن هر دو باشد، سپس کالای خریداری شده را بفروشد و بدهی خود را بپردازد و آنچه بجا می‌ماند سود هر دو باشد.

۴. شرکت المفاوضه؛ دو یا چند نفر پیمان ببندند هر چه برای آنها از سود تجارت، فواید زراعت، کسب یا ارث یا وصیت و یا غیر آنها می‌رسد بینشان مشترک باشد و هم چنین هر غرامت و خسارتی که بر یکی از آنها وارد می‌شود بر همه باشد.

احکام شرکت

سرمایه شرکت

در عقد شرکت بعد از انعقاد قرارداد کل سرمایه به صورت مشاع به همه شرکا تعلق دارد، اعم از اینکه سرمایه به شکل دارایی‌های فیزیکی مانند زمین و ساختمان، یا دارایی‌های نقدی چون ریال، یا ترکیبی از آن دو، و هیچ یک از اعضا نمی‌تواند سرمایه جداگانه‌ای داشته باشد.

تصرف در اموال شرکت

حق تصرف در مال الشرکه طبق توافق قرارداد شرکت خواهد بود، اگر در قرارداد این حق به یکی از شرکا داده شود تنها او مجاز در تصرف خواهد بود و دامنه تصرفات او نیز در حدّ توافق است .

تقسیم سود و زیان

اگر در قرارداد شرکت در مورد کیفیت تقسیم سود و زیان توافق خاصی نداشته باشند، سود و زیان به نسبت مال هر یک از شرکا بین آنان تقسیم می‌شود. اما اگر در قرارداد کیفیت خاصی را توافق کردند، براساس توافق خاص تقسیم می‌شود.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تضمین ضرر احتمالی

به مقتضای اصل اولی شرکت، سود و زیان بر حسب سرمایه تقسیم می‌شود، اما اگر ضمن عقد شرط کنند ضرر احتمالی را یک یا چند نفر از شرکا جبران کنند مانع ندارد، بنابراین برای جلب اطمینان اعضاء شرکت، یک یا چند نفر از آنها که اطلاعات و تجربه کافی دارند می‌توانند ضرر احتمالی را تا مدت معینی یا مطلقا بر عهده گیرند.

جواز شرکت

عقد شرکت عقد جایز است، اگر برای شرکت مدتی تعیین کنند، لازم نمی‌شود بلی اگر در ضمن عقد لازمی شرط کنند وفای به آن شرط واجب است، همین‌طور شرکت با مرگ، دیوانگی، بیهوشی و محجور شدن یکی از شرکا فسخ می‌شود.

تقسیم و انحلال شرکت

با تقسیم شرکت، شرکت منحل می‌شود، از آنجا که شرکت عقد جایز است هر یک از شرکا می‌تواند قرارداد را فسخ و تقاضای تقسیم کند با تقاضای تقسیم یکی از شرکا بر دیگران واجب است قبول کرده مال الشرکه را تقسیم کنند مگر زمانی که به دلایل مختلف چون غیرقابل تقسیم بودن مال الشرکه یا کم بودن سهم الشرکه فرد، تقسیم موجب ضرر مالی سایر شرکا گردد.

مضاربه

مضاربه در لغت یعنی تجارت با سرمایه دیگری و در اصطلاح عقدی است که به موجب آن فردی (مالک) مالی را در اختیار فردی دیگر (عامل) می گذارد تا با آن مال تجارت کند و سود حاصله میان آن دو به نسبت معینی که توافق کرده‌اند تقسیم گردد.

ارکان عقد مضاربه

الف ـ ایجاب و قبول

ب ـ طرفین عقد

ج ـ سرمایه؛ مالی‌که با آن تجارت می‌شود ودارای شرایط زیر است

۱. عین باشد: بنابراین مضاربه با منفعت و یا دَین، صحیح نیست.

۲. نقد باشد. بنابراین مضاربه با جنس و کالا صحیح نیست.

۳. معلوم باشد: مقدار سرمایه باید معلوم و معین باشد.

د ـ کار (عمل)؛ نوع کاری که باید عامل با سرمایه انجام دهد تجارت است و اگر عامل از راههای دیگری مثل تولید یا زراعت و غیره، از سرمایه سود بدست آورد عنوان مضاربه به آن صدق نمی‌کند.

اگر در مضاربه، عامل مکلّف به تجارت خاصّی نشده باشد مضاربه را مطلق یا عام و اگر مکلّف به تجارت خاصّی شده باشد مضاربه را مقیّد یا خاص می‌گویند.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

هـ ـ سود؛فایده‌ای که از عملیات تجارت حاصل می‌شود را سود می‌گویند، این سود شرایطی دارد:

۱. سود مضاربه متعلق به عامل و مالک می‌باشد و اختصاص مقداری از سود به فرد ثالثی که نقشی در عملیات مضاربه ندارد صحیح نیست.

۲ سهم هر کدام از مالک و عامل از سود حاصله باید در ابتدای عقد مشخص شود. این مقدار باید به صورت کسری از کل سود باشد و نمی‌توان مقدار قطعی در نظر گرفت.

۳. زمان تقسیم سود بعد از پایان مضاربه است، اگر مضاربه به هر دلیلی فسخ شود. کالاهای موجود فروخته شده، سپس اصل سرمایه اوّلیه از آن کم می‌شود، سود باقی مانده به نسبت سهم هر یک از عامل و مالک تقسیم می‌شود.

ماهیت عقد مضاربه

مضاربه عقدی جایز است پس هر یک از عامل و مالک در هر مرحله از عقد می‌توانند به توجه به نکات زیرعقد را فسخ کنند.

۱. اگر ضمن عقد مضاربه شرط لزوم کنند شرط باطل امّا مضاربه صحیح است.

۲. اگر برای عقد مضاربه مدت تعیین کنند باعث لزوم عقد مضاربه نمی‌شود فقط عامل بعد از مدّت مذکور نمی‌تواند بدون اذن جدید مالک در مال تصرف کند.

۳. اگر در ضمن یک عقد لازم خارج از مضاربه، شرط لزوم مضاربه را کرده باشند این شرط صحیح بوده و تا پایان مدتی که معین می‌کنند طرفین نباید مضاربه را فسخ کنند.

احکام اساسی عقد مضاربه

۱. کاری را که عامل به عهده می‌گیرد باید در حدّ توانایی او باشد.

۲. عامل نمی‌تواند در برابر کاری که انجام می‌دهد غیر از سهم سود، اجرتی مطالبه کند.

۳. اگر مضاربه عام باشد عامل می‌تواند هر قسم تجارتی را که صلاح می‌داند انجام دهد. امّا اگر مضاربه خاص باشد عامل باید به آنچه شرط شده عمل نماید و چنانچه از امور معین شده تخلف کرد و ضرری به سرمایه وارد شد ضامن است،

۴. اگر کسی مال دیگری را به مضاربه بگذارد مضاربه فضولی بوده و صحّت آن منوط به اجازه مالک اصلی می‌باشد.

۵. عامل امین است و اگر تلف یا عیبی بر مالی که در اختیار دارد عارض شود ضامن نیست مگر اینکه تعدّی یا تفریط کرده باشد. همینطور عامل ضامن زیان وارده بر مال در اثر تجارت نمی‌باشد و همه اینها بر عهده مالک است.

۶. اگر مالک شرط کند که تمام یا قسمتی از زیان معامله بر عهده عامل باشد شرط باطل است امّا مضاربه صحیح می‌باشد. اگر این شرط در ضمن عقد لازم خارج عنوان شده باشد لازم‌الوفاست.

۷. عامل حق ندارد چیزی از سرمایه را مصرف مخارج خود کند هر چند کم باشد.

۸. عامل باید پس از تحویل سرمایه از مالک، اقدام به تجارت کند و اگر مدتی تجارت را به تأخیر انداخت و سرمایه تلف شد ضامن سرمایه می‌باشد .

۹. اگر به دلایلی مقداری از سرمایه تلف شد و با بقیه آن سود حاصل شود باید ابتدا، با سود حاصله مقدار تلف شده از سرمایه را جبران کنند سپس اگر چیزی از سود باقی ماند، بین مالک و عامل طبق قرارداد تقسیم می‌شود.

www.abcbourse.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱۰. اگر مالک یا عامل فوت کند مضاربه باطل می‌شود و در صورت فوت مالک، ورثه او می‌توانند با عامل توافق کنند و مجدداً عقد مضاربه برقرار کنند.

۱۱. عامل نمی‌تواند بدون اجازه مالک، سرمایه را با مال خود یا مال شخص ثالث مخلوط کند.

۱۲. عقد مضاربه را می‌توان به صورت جعاله منعقد ساخت به این نحو که مالک به عامل بگوید اگر با این مال تجارت کنی و سودی بدست آوری نصف سود مال توست. در این صورت جعاله فایده مضاربه را می‌دهد و نیاز نیست شرایط مضاربه رعایت شود بنابراین می‌تواند سرمایه، غیرنقد یا دَین باشد.

مزارعه

مزارعه در لغت به معنای با هم زراعت کردن یا قرار کشتکاری با هم گذاشتن است.و در اصطلاح عقدی است که به موجب آن یکی از طرفین زمینی را در اختیار دیگری قرار می‌دهد که آن را زراعت کرده و محصول را با هم تقسیم‌کنند.

ارکان عقد مزارعه

الف ـ طرفین عقد

ب ـ ایجاب و قبول

ج ـ زمین: زمینی که مزارع به منظور مزارعه در اختیار عامل قرار می دهد، لازم نیست مالک باشد بلکه اگر تنها مالک منافع آن باشد (مثلاً اجاره کرده باشد) یا به واسطه ولایت و قیومیت حق تصرف در آن را داشته باشد کافی است.

د ـ نوع زراعت و مدت مزارعه

هـ ـ سهم طرفین از محصول

ماهیت عقد مزارعه

مزارعه عقد لازم است و طرفین فقط در صورت اقاله (رضایت هر دو طرف بر انحلال مزارعه) می‌توانند آن را قبل از پایان مدّت، منحلّ کنند در موارد زیر نیز عقد مزارعه فسخ می‌گردد:

۱. اگر در ضمن عقد برای یک یا هر دو نفرشان خیار فسخ مقرر شود.

۲. مزارع و عامل می‌توانند در صورت غبن معامله را فسخ کنند (خیار غبن)

۳. هر گاه زمین به دلیل فقدان آب یا علل دیگری از قابلیت انتفاع خارج شود و رفع مانع ممکن نباشد.

احکام عقد مزارعه

۱. مزارعه با مرگ یکی از طرفین عقد باطل نمی‌شود و ورثه هر کدام جانشین او می‌شود.

www.SEBA.mihanblog.com
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۲. اگر بعد از مزارعه معلوم شود که عقد باطل بوده است محصول بدست آمده مال صاحب بذر است. پس اگر بذر و عوامل دیگر تولید از عامل باشد محصول متعلق به عامل می‌شود او باید اجرت زمین را به صاحب زمین بپردازد و اگر مال صاحب زمین باشد محصول به وی متعلق می‌شود و او باید اجرت‌المثل کار عامل را بپردازد.

۳. عامل می‌تواند فردی را برای زراعت اجیر کند یا با دیگری شریک گردد امّا برای انتقال معامله یا تسلیم زمین به دیگری، رضایت صاحب زمین لازم است.

مساقات

مساقات در لغت به معنی آب دادن و یکدیگر را سیراب کردن است. و در اصطلاح عقدی است که به موجب آن یکی از طرفین (مالک) باغی را در اختیار دیگری (باغبان) قرار می‌دهد تا او روی آن باغ فعالیت باغداری کند و محصول را با هم تقسیم کنند.

ارکان عقد مساقات

الف ـ ایجاب و قبول

ب ـ طرفین عقد:

مساقات دهنده (مالک) و مساقات گیرنده (عامل) باید شرایط عمومی طرفین عقد را دارا باشند.مساقات دهنده باید مالک عین یا منافع درختان باشد و یا به دلیل ولایت یا قیومیت بر مالک درختان یا وکالت از سوی او، حق تصرف در درختان را داشته باشد.

ج ـ درختان

د ـ مدت مساقات

هـ ـ سهم طرفین از محصول

ماهیت عقد مساقات

عقد مساقات از عقود لازم است و طرفین عقد تنها در موارد زیر می‌توانند آن را فسخ نمایند:

۱. اقاله (رضایت هر دو طرف بر فسخ معامله).

۲. اشتراط حق فسخ در ضمن عقد برای یک یا هر دو طرف قرارداد.

احکام عقد مساقات

۱. اگر در عقد مساقات، ریز وظایف عامل را معین کرده باشند عامل باید همه آنها را انجام دهد. در غیر این صورت، عامل موظف است طبق عرف رایج عمل نماید.

۲. در صورتی که مباشرت در عمل شرط نشده باشد عامل می‌تواند برای بعضی از کارها یا تمام آنها، اجیر استخدام کند و اجرت او بر عهده عامل است.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۳. مالکیت طرفین بر سهم خود از محصول زمانی تثبیت می‌شود که میوه‌ها ظاهر شده باشند اگر چه کامل نرسیده باشند.

۴. مالیات باغ بر عهده مالک است نه بر عامل، مگر اینکه در ضمن عقد شرط کرده باشند که عامل بپردازد.

۵. اگر عقد مساقات به هر دلیلی و در هر مرحله‌ای باطل شود میوه متعلق به مالک درختان است و عامل، اجرت‌المثل کارش را دریافت می‌کند امّا اگر علّت بطلان، مقرر کردن تمام محصول برای مالک باشد (که یکی از مبطلات مساقات بود) در اینصورت عامل اجرت‌المثل هم نمی‌گیرد.

صلح

صلح در لغت به معنای سازش و آشتی و توافق است و در اصطلاح شرعی قراردادی است که به موجب آن انسان با دیگری سازش می‌کند که مقداری از مال یا منفعت مال خود را ملک او کند یا از حق خود بگذرد خواه این سازش در برابر عوض یا بدون عوض باشد.

ماهیت قرارداد صلح

به اعتقاد امامیه عقد صلح قرارداد مستقل بوده و شرط آن نیست که مسبوق به نزاع باشد، امام‌خمینی در این باره می فرماید:

«صلح، خودش عقدی مستقل و عنوان جداگانه ای است، احکام سایر قراردادها بز آن بار نمی‌شود و شرایط آن‌ها در صلح جاری نمی‌باشد اگر چه فایده آن‌ها را داشته باشد. پس صلحی که فایده بیع را بدهد، احکام و شرایط بیع بر آن بار نمی‌شود. بنابراین نه خیارات مختص به بیع مانند خیار مجلس و حیوان و نه حق شفعه، در آن جاری نمی‌شود، و در صورتی که به معاوضه طلا و نقره متعلّق شود، قبض عوض و معوض در آن شرط نیست، و صلحی که فایده هبه را بدهد در آن قبض عین معتبر نیست آن گونه که در هبه معتبر است و هکذا بقیه موارد».

ارکان قرارداد صلح

۱. ایجاب و قبول:

قرارداد صلح به طور مطلق و در همه جا به ایجاب و قبول احتیاج دارد حتی در مواردی که فایده ابراء و اسقاطی بدهد که فی نفسه احتیاج به قبول ندارند.

۲. طرفین قرارداد

۳. متعلق صلح:

مصالح علیه یا مصالح عنه یا متعلق قرارداد صلح می‌تواند عین، دین، منفعت یا حق باشد و هر یک از آن‌ها می‌تواند به صورت با عوض یا بدون عوض باشد، همه این صورت‌ها صحیح است.

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

احکام صلح

۱. لزوم صلح: قرارداد صلح از دو طرف لازم است و جز با اقاله یا خیار، فسخ نمی‌شود، حتی در صلح‌هایی که فایده عقود جایزه چون هبه را داشته باشد.

۲. جریان خیارات در صلح: تمام خیارات به جز خیار مجلس، خیار حیوان و خیار تاخیر که از احکام اختصاصی قرارداد بیع است، در قرارداد صلح جاری است و در ثبوت ارش، اقوی عدم ثبوت آن است.

۳. جریان ربا در صلح: اگر به مقدار عوضین جهل داشته باشند و در حالی که احتمال زیاد بودن یک طرف را می‌دهند مصالحه کنند صحیح است.

۴. صلح دین به دین: در همه حالات مختلف تا زمانی که منتهی به ربا نشود صلح صحیح است.

۵. صلح بر مبلغ دین: صحت صرف‌نظر از بخشی از بدهی در مقابل پرداخت زودتر از سررسید.

۶. صلح بر سود و زیان: در قرارداد شرکت، جایز است دو شریک صلح کنند بر این که سرمایه از یکی از آنان و سود و زیان برای دیگری باشد.

۷. صلح برای بعد از فوت

جمع بندی قرارداد صلح

تا زمانی که صلح منتهی به حلال کردن حرامی یا حرام کردن حلالی نباشد جایز است. صلح، شرایط اختصاصی قراردادهایی چون بیع، اجاره، جعاله، شرکت، مضاربه و... را ندارد هر چند که می‌تواند آثار و فواید آنها را داشته باشد، بنابراین می‌توان:

۱. در مواردی که قرارداد، عقد یا ایقاعی جایز است و طرفین می‌خواهند لازم باشد می‌توانند مفاد آن قرارداد را از طریق صلح انشا کنند. برای مثال می‌توان مفاد قراردادهای جعاله (پیمانکاری) مضاربه و شرکت را به صلح انشا کرد.

۲. در مواردی که به جهت نبود یکی از شرایط خاص، قراردادهای معین باطل می‌شود می‌توان مفاد آن را به قرارداد صلح انشا کرد برای مثال می‌توان موارد بیع دین به دین، کالی به کالی، بیع سلف قبل از سر رسید، بیع سلف بدون قبض کل ثمن در مجلس عقد، بیع نقدین بدون قبض فی المجلس، مضاربه با سرمایه غیر نقدی، و... را به قرارداد صلح انشا کرد.

۳. در مواردی که ماهیت قرارداد از جهت عقد یا ایقاع بودن و از جهت لازم یا جایز بودن و از جهت نوع معامله مبهم است مانند قرارداد استصناع و قرارداد مضاربه در غیرمورد تجارت (سرمایه از کسی و کار از کسی دیگر در بخش صنعت، کشاورزی، مسکن، معدن و خدمات) می‌توان از قرارداد صلح استفاده کرد. برای مثال بجای قرارداد استصناع که محل اختلاف بین فقها است از مصالحه برای ساخت کالای معین در مقابل بهای معین استفاده کنند یا در مضاربه که از جهت توسعه محل اختلاف است از مصالحه ترکیب کار و سرمایه در بخش صنعت استفاده کنند

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بورس بازی در بازار سهام از دیدگاه اسلام

علی صالح آبادی

چکیده :

بورس بازی فعالیتی است که بورس باز دارایی سهام را بدون قصد نگهداری و با پذیرش ریسک خریداری کرده و به دنبال کسب سود از مابه التفاوت قیمت در کوتاهترین زمان ممکن می‌باشد. در این مقاله ضمن بررسی ماهیت بورس بازی و شقوق مختلف آن، مسائل فقهی و شرعی مربوط به بورس بازی تحلیل گردیده و جواز عملیات بورس بازی در صورتی که در چارچوب معاملات اسلامی صورت پذیرد تأیید گردیده است.

مقدمه:

بورس بازی[۱] از نظر لغوی به معانی "تأمل، تصور، حدس وگمان، پیش بینی قمار و سفته بازی" آمده است.[۲]

بورس بازی از نظر اصطلاحی به خطر انداختن کالا یا سرمایه در مواجهه با یک عدم اطمینان است که معمولاً تصمیم گیری در شرایط حدس و گمان صورت می‌گیرد.

در این اصطلاح بورس بازی نوعی فعالیت اقتصادی است که به هدف دستیابی به سود از طریق پیش بینی تغییرات قیمت سهام انجام می‌شود. انگیزه اصلی بورس بازان کسب سود به هر طریق ممکن است.

پر واضح است که درجه‌ای از بورس بازی در تمامی تصمیمات انسانی وارد می‌شود. در این صورت هر تصمیم در شرایط ریسکی بورس بازی محض نبوده و شریعت اسلامی با آن مخالف نیست.

در این مقاله ضمن بررسی جنبه‌های مختلف بورس بازی، مسائل فقهی و شرعی آن مطرح شده و موارد مجاز و غیر مجاز بورس بازی در بازار سهام از دیدگاه اسلام مورد مطالعه قرار می‌گیرد.

بررسی ماهیت بورس بازی:

بورس باز دارایی را بدون قصد نگهداری با پذیرش ریسک خریداری کرده و به دنبال کسب سود از مابه التفاوت قیمت در کوتاهترین زمان ممکن می‌باشد. بر اساس پذیرش درجه و نوع ریسک و قصد خرید سهام و اعمالی که جهت کسب سود انجام می‌دهند می‌توان میان بورس بازی اعتراض آمیز و غیر اعتراض آمیز تمییز قائل شد.در این مقاله منظور از بورس بازی اعتراض آمیز نوعی از بورس بازی است که با شریعت اسلامی سازگار نیست وبورس بازی غیر اعتراض آمیزآن نوع از بورس بازی است که با شریعت اسلامی مطابقت دارد.

سرمایه گذاران در بازار سهام را می‌توان به دو گروه بزرگ تقسیم نمود. (Samuelson ۱۹۵۸p .۴۲۸)

دسته اول سرمایه‌گذارانی هستند که بعد از بررسی دقیق توانایی مالی شرکتها بر اساس اطلاعات قابل اعتماد در خصوص فاکتورهای اساسی شامل دارایی‌ها و عملکرد شرکت سرمایه‌گذاری می‌کنند. این نوع سرمایه‌گذاری را بورس بازی منطقی و عقلایی می‌نامند(Man ۱۹۹۳ p .p ۱۸-۲۰) که در مجموع برای رشد اقتصادی کشور مفید است. در ادبیات مالی این دسته از معامله‌گران را در بازار سهام سرمایه‌گذاران می‌گویند و ما نیز این نوع فعالیت را سرمایه‌گذاری می‌نامیم. دسته دوم کسانی هستند که درصدد کسب سود سریع و آسان و بدون زحمت هستند بواسطه

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

این شیوه رفتار، بعضی مواقع سود می‌برند بعضی وقتها نیز متحمل زیان می‌شوند. ایندسته(ساموئلسون نام این گروه را ناظرین روز به روز و ساعت به ساعت بازار سهام می‌نامد) (Samuelson ۱۹۵۸ p .p ۴۲۸-۹) می‌فروشند و می‌خرند و یا بر عکس و در این فرآیند خرید و فروش که باعث حرکت بازار می‌شود هیچگونه مطالعه یا تحلیلی در خصوص سهام شرکتی که سهام آن را خرید و فروش می‌کنند انجام نمی‌دهند. حداکثر کاری که این افراد انجام می‌دهند بررسی و مطالعه روند تغییر قیمتها و تمایل بازار می‌باشد. بعضی مواقع نیز پایه و اساس تصمیم‌گیری آنها جهت خرید و فروش سهام شایعات فراگیر بازارمی‌باشد. (Man ۱۹۹۴ p .p ۲۲-۲۴) که این دسته در مقایسه با سرمایه‌گذاری، بورس بازی کورکورانه نامیده می‌شود.

واقعیت بازار سهام مدرن این است که میزان بورس بازی کورکورانه بیشتر از بورس بازی منطقی است و این نوع بورس بازی در بازارمسلط است. (Khan opcit pp ۸۷-۸) بعضی وقتها در معاملات پیچیده‌تر قضاوت بورس بازانه تحت تأثیر شانس که نوع خاص از قمار بازی می‌باشد قرار دارد.(Samuelson ۱۹۵۸p ۴۲۹) از نظر(Cobbett) توصیف این نوع بورس بازی به قمار بازی تجاری منطقی می‌باشد (Simpson) البته این امر به موفقیت روی اعداد مطلق و تکرار معاملات بستگی دارد. بنابراین بورس بازان سهام خود را برای کوتاهترین زمان ممکن نگهداری می نمایند. هر چه تعداد معاملات بیشتر باشد فرصت بیشتری برای کسب سود فراهم می‌شود به شرط اینکه بورس بازی بر اساس روند تغییر قیمت و به صورت دقیق انجام شود. اگر چه ممکن است نوسان قیمت خیلی کم باشد. اما تکرار فرآیند خرید و فروش عامل اصلی کسب منفعت برای بورس بازان است. (pp ۱۸۹۶ Aubrey ۴۴-۵) خرید فوری و به موقع سهم در زمانیکه قیمتها پایین هستند و فروش سریع هنگامی که قیمتها در حال نزول هستند و تکرار این فرآیند برای همیشه رمز موفقیت بورس بازان است. اگر قانونی برای راهنمایی در خصوص این نوع شیوه تجارت وجود داشته باشد قوانین آن بسیار کم و محدود است،که به شرایط زمانی، موقعیت مربوطه، خلق و خوی شخص، دقت بورس بازان، چگونگی برداشت ایشان از روند بازار بستگی دارد اصل کلی بورس بازان می‌گوید: بیایید سود ببریم و حتی‌الامکان در فاصله زمانی کوتاه هم این سود را ببریم هر چند که سود حاصله سود زیادی نباشد اما بهتر از کسب یک بار سود زیاد بعد از گذشت زمانی طولانی می‌باشد. (Aubrey ۱۸۹۶ p ۱۱۱) در مجموع هدف ایشان کسب سود کم ولی سریع(در فواصل زمانی کوتاه) می‌باشد. (Aubrey ۱۸۹۶ p ۱۱۲) بنابراین بورس بازان می‌بایستی بصورت فعال و پیوسته مشغول خرید و فروش سهام باشند. بورس بازان هر آنچه که دارند را می‌فروشند، اما علاوه بر آن گواهی سهام دیگران را نیز قرض می‌گیرند تا به سود حاصل از پیش بینی تغییر قیمت سهام جامه عمل بپوشانند. این کار نه تنها در هنگام بالا رفتن قیمت سهام بلکه در هنگام سقوط قیمتها در اصلاح بازار در هنگامی که بازار روند نزولی دارد نیز انجام می‌گیرد. شایان ذکر است از آنجا که سود بورس بازان از تفاوت قیمت زمان خرید و زمان فروش بدست می‌آید آنها به سود تقسیم شده شرکت(سود تجاری که توسط شرکت فروشنده سهام پرداخت می‌شود) توجهی نمی‌کنند تا وقتی که قیمت سهام تغییر کند و این قیمت برای بورس بازی مورد داشته باشد آنها به سرعت اقدام به فروش سهام می‌کنند . هدف اصلی این نوع بورس بازی بدست آوردن سود حاصل از نوسانات قیمت بدون هیچگونه قصد سرمایه گذاری می‌باشد(Rix ۱۹۶۵ p ۲۰۸) این سود که از این طریق کسب می‌شود سود سرمایه (Capital Gain) نامیده می‌شود که با سودی که مقصود

www.abcbourse.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

سرمایه‌گذار واقعی بوده و سود تجاری یا همان سود تقسیم شده (Business Gain) نامیده می‌شود متفاوت است. هدف از مشارکت بورس بازان در بازار سرمایه پویا کردن بیشتر بازار و افزایش قدرت نقد شوندگی سهام می‌باشد. بنابراین گفته می‌شود که بورس بازان تنها و تنها در پی کسب سود حاصل از نوسان قیمتها، خرید و فروش چیزهایی که نه می‌توانند آنها را مصرف کنند و نه می‌توانند در تجارت خود از آن استفاده کنند و برای انجام آن هیچ کاری انجام نداده‌اند و هیچ ارزشی به آن نیفزوده‌اند می باشند. (Ri x □ ۱۹۶۵□ p ۲۰۸)

بورس بازی و بحرانهای مالی (Salamon □ ۲۰۰۰□ pp ۱۰۳-۱۲۶)

نقش بورس بازی در تاریخ بحرانهای مالی و رکود بازار مورد قبول همگان است و می‌توان سابقه آن را در اوایل قرن هفدهم جستجو کرد. کیندلبرگر (Kindleberger) مطالعات وسیعی در خصوص تاریخ بحرانهای مالی و ارتباط این بحرانها با فعالیت بورس بازی انجام داده است. هر چند که عوامل عدیده ای باعث بروز این گونه بحرانها می‌شوند اما بدون شک بورس بازی جزء یکی از مهمترین آنها می‌باشد. در ادامه مقاله بمنظور روشن شدن بیشتر این مطلب بحرانهای مالی بورس اوراق بهادار نیویورک در سال ۱۹۲۹ و بحران مالی اخیر مالزی را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

۱- بحران مالی بورس اوراق بهادارنیویورک(NYSE)

سقوط اقتصاد ایالات متحده دردهه ۱۹۳۰ بدنبال بحران مالی بورس اوراق بهادار نیویورک به وقوع پیوست.این بحران اقتصادی، جهان را تحت تأثیر خود قرار داد و بیشترین ضربه را برکشورهای کوچکتر و کمتر توسعه یافته وارد نمود. کشورهایی که اقتصاد آنها مبتنی بر مواد اولیه بود با کاهش شدید قیمت محصولات خود مواجه شدند در حالیکه کشورهای صنعتی با نرخهای بیکاری دست به گریبان گردیدند. علت اصلی بحران مالی بورس نیویورک غیر قابل کنترل بودن و متغیر بودن قیمت سهام این بازار بود که بواسطه فعالیت بورس بازی ایجاد شده بود. در یک زمان کوتاه قیمت سهام معامله شده به حداکثر میزان خود می‌رسید و سپس به گونه‌ای غیر قابل انتظار و در زمانی بسیار کوتاه قیمت شکسته می‌شد. شاخص بورس نیویورک در مرحله اول این رکود(سال ۱۹۲۹) ۳۶٪سقوط کرد. دوباره بین سالهای ۱۹۳۰ و ۱۹۳۲ بعد از اینکه سهام نیمی از ارزش از دست رفته خود در مرحله اول را بازیافتند۸۰٪ دیگر نیز سقوط کرد. با اینحال بدترین دوره سال ۱۹۳۳ بود زمانیکه بیش از سه سال درآمد ملی آمریکا به نصف کاهش یافت، نرخ سرمایه‌گذاری به گونه‌ای کاهش یافت که نرخ سرمایه‌گذاری خالص منفی شد، از هر سه کارگر یک نفر بیکار شد و تمام سیستم بانکی سقوط کرد. وضعیت بازار سهام قبل از سقوط بازار بورس نیویورک بسیار مغشوش و نابسامان بود. سرمایه‌گذاران همچون بورس بازان هر آنچه که در بازار بود را می‌خریدند که همین امر باعث افزایش شدید قیمت سهام می‌شد. بعد از آن وقتی که قیمتها به اوج خود رسید هزاران سرمایه‌گذار خصوصاً سرمایه گذاران جزء و بورس بازان هنوز مشتاق خرید باقیمانده بازار بودند. در حالیکه بورس بازان قدر و حرفه‌ای قبلاً شروع به فروش سهام خود کرده بودند. آنها به قیمت از دست رفتن سرمایه بورس بازان کوچک و سرمایه‌گذاران، سود قابل توجهی را کسب کردند. سرمایه گذاران و بورس بازان خرد اولین قربانیان ویرانی حاصله بودند و بورس اوراق بهادار نیویورک دچار هرج و مرج و از هم پاشیدگی شد میلیونها دلار در این حادثه اقتصادی غم انگیز اوایل قرن بیستم از دست رفت . شکست اقتصاد آمریکا در طول این دوره نه تنها بورس بازان و قماربازان را تحت تأثیر خود قرار داد بلکه میلیونها نفر از سرمایه‌گذاران کوچک نیز در سال ۱۹۲۹-۱۹۳۳ تحت تأثیر این حادثه قرار گرفتند. ساموئلسون می‌گوید: هر ماه

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

میلیاردها دلار از ارزش اوراق بهادار از بین رفت که نه تنها سرمایه قمار بازان(حاصل از فعالیت بورس بازی) را از بین برد بلکه سرمایه زنان بیوه‌ای را که به امید کسب درآمدی ثابت پول خود را در این بازار سرمایه گذاری کرده بودند را نیز تلف کرد. سهام خوبی همچون سهام فولاد ایالات متحده از حداکثر ۲۶۱ دلار در سال ۱۹۲۹ به حداقل ۲۱ دلاردر سال ۱۹۳۲ رسید. این در حالی بود که سهامی که از قدرت بالایی برخوردار نبودند از تابلو بکلی حذف شدند.

همانطور که مورد توافق اقتصاددانان قرار گرفت مهمترین علت این بحران فعالیت بورس بازی بوده است که در آن زمان کنترل بازار بورس نیویورک را در دست گرفته بود و باعث سقوط این بازار شد.

بورس بازی باعث نوسان غیر منطقی و آشفته قیمت سهام گردید. به گونه‌ای که طی چند روز قیمت سهام به اوج خود می‌رسید و سپس ناگهان به پایین‌ترین حد خود نزول میکرد. در پی این تجربه تلخ به فعالیت بورس بازان در بازار سهام توجه بیشتری شد. گالبریت (G a l b r a i t h) می‌گوید: از سال ۱۹۲۹ به بعد قوانین زیادی برای صادقانه‌تر کردن بورس بازی در بازار سهام تصویب کرده‌ایم و امید می‌رود که این قوانین بتواند موثر واقع شوند.

۲- بورس بازی و بحران مالی مالزی:

در بسیاری از بحرانهای اقتصادی گذشته نقش بورس بازان به عنوان یکی از عوامل بروز بحران ثابت شده است. در تمامی این بحرانها الگوی ثابتی وجود دارد اولاً، قیمت اقتصادی باعث ایجاد فعالیتهای گسترده بورس بازی می‌شود. سپس این فعالیت بورس بازی منجر به ایجاد وضعیت هرج و مرج و در پایان بدون اینکه چاره‌ای وجود داشته باشد باعث سقوط بازار می‌گردد. بعد از جنگ جهانی اول وقتی که ایالات متحده به سطح بالایی از موفقیت اقتصادی رسید و بریتانیای کبیر به عنوان ابرقدرت اقتصادی جدید را پشت سر گذاشت مردم تاریخچهٔ وقایع غم انگیز اقتصادی را فراموش کردند. در همین هنگام هیچگونه کنترلی بر روی فعالیت بورس بازان خصوصاً بر روی معاملات اعتباری در بورس نیویورک نبود.

دومین مرحلهٔ آشفتگی بورس بازی بر بازار چیره شد و باعث بدتر شدن وضعیت ضعیف قبلی گردید. این امر باعث شد که قیمتهای ناپایدار به شدت سقوط کنند. همین الگو را می‌توان در رویدادهای اخیر شرق آسیا و خصوصاً مالزی ملاحظه کرد.

همانگونه که یکی از بورس بازان تأیید می‌کند نخست وزیر مالزی شدیداً معتقد است که افرادی هستند که با مهارت فراوان با دست به دست کردن رینگیت(واحد پول مالزی) و یا بازی کردن در بازار بورس کوالالامپور(K L S E) سودهای فراوانی کسب می‌کنند . کاملاً روشن است که با وجود رشد اقتصادی تقریبا ۹ درصدی مالزی در مدت ۹ سال پیاپی که انتظار می‌رود باعث افزایش ارزش پول مالزی شود اما بگونه‌ای تعجب آور و با وجود این رشد پایدار و قابل توجه اقتصادی ارزش رینگیت و سهام بازار بورس کوآلالامپور سقوط کرد. این کاهش ارزش پول مالزی نمی‌تواند به خودی خود اتفاق بیفتد. بلکه بایستی عامل یا کسی باعث ایجاد آن شده باشد.

نقش بورس بازان خارجی و بین المللی در بحران مالی شرق آسیا به فراوانی تصدیق می‌شود.

کوین واتکینز از آکسفام(O x f a m) انگلستان معتقد است که به قدرت رساندن اقتصادی ببر آسیا (A s i a T i g e r) بواسطه عملکرد بورس بازان بوده است مطرح کردن موضوع دخالت و نقش عمده صندوق کوانتوم سرس[۳] (S o r o s Q u a n t u m) در بروز بحران مالی شرق آسیا مورد حمایت اقتصاددانان و سرمایه گذاران زیادی می‌باشد.

www.SID.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ویلیام شاکراس (Wi l l i a m s h a w c r o s s) به صورت غیر مستقیم استنتاج می‌کند مشارکت سرس باعث بروز بحران مالی و اقتصادی آسیا شد. صندوق سرس بصورت ضمنی باعث بروز بحران مالی تایوان هم شده است. در اواسط اکتبر سال ۱۹۹۷ عملکرد بورس بازان که توسط صندوق سرس صورت گرفته بود باعث ایجاد نوعی وحشت در فروش سهام شد و همین امر به گونه‌ای غیر منتظره شاخص بازار سهام تایپه و ارزش پول تایوان را به شدت کاهش داد. پیتر بروک (P e t e r B r o o k e) موسس شرکت بین‌المللی ادونت (A d v e n t I n t e r n a t i o n a l) اولین شرکت جهانی صنعت سرمایه گذاری به نقش مستقیم سرس در بحران مالی شرق آسیا اطمیان کامل دارد. او معتقد است سرس تبهکار اصلی بروز این بحران است. ثبات ارزش پول هر کشور یکی از حیاتی‌ترین عوامل موفقیت اقتصادی آن بشمار می‌رود. بنابراین عدم ثبات ارزش پول نتیجه معکوس را در بردارد. عدم ثبات ارزش پول باعث تخریب اقتصاد کشور و از بین رفتن اعتماد سرمایه گذاران داخلی و خارجی می‌شود . در طول مدت بحران مالی شرق آسیا تقریباً ۲۰ میلیارد رینگیت سرمایه مالزی متعلق به سپرده‌گذاران داخلی از بانکهای داخلی به بانکها و موسسات مالی خارجی خصوصاً سنگاپور انتقال یافت.

معاملات اعتباری در بورس اوراق بهادار کوآلالامپور یکی از مشهورترین مبادلات بورس بازی می‌باشد که در بازارهای مدرن سهام انجام می‌گیرد که برای بورس بازان این امکان را فراهم می‌آورد تا با یک مقدار ثابت سرمایه خود و به منظور کسب سود بیشتر و با ریسک زیان بالاتر سهام بیشتری را خریداری نمایند. این نوع از مبادله معمولاً در هنگام رونق بازار(B u l l m a r k e t) یعنی هنگامیکه قیمت سهام روبه افزایش می باشد صورت می‌گیرد. هنگامیکه بورس بازان حسابهای اعتباری (M a r g i n A c c o u n t s) را ترک می‌کنند، نشانگر این مطلب است که بورس بازان دیدی منفی نسبت به آینده بازار دارند که این حالت در هنگام بروز بحرانهای اقتصادی رخ می‌دهد.

مشهورترین مثالی که در این خصوص می‌توان به آن اشاره کرد بحران سال ۱۹۲۹ بورس نیویورک در بحران اخیر کشور مالزی است. بورس بازان در طول مدت پیشرفت و رونق اقتصادی اواخر دهۀ ۱۹۸۰ در انجام معاملات اعتباری زیاده روی کردند شاخص سهام بورس کوآلالامپور بصورت مداوم بالا رفت و تنها در اواخر سال ۱۹۹۳ وقفه کوتاهی داشت. وجود این بازار پر رونق بورس بازان را بر انجام فعالانه معاملات خصوصاً معاملات اعتباری ترغیب کرد. با این حال بروز یک آشفتگی ناگهانی باعث تبدیل این بازار پر رونق به بحران ژوئیه ۱۹۹۷ گردید و عملکرد قابل تقدیر گذشته شاخص بورس کوآلالامپور شروع به تنزل کرد.

بورس بازان غافلگیر شده بودند. وقتی که بحران ادامه یافت آنها چاره‌ای نداشتند جز اینکه برای نجات حسابهای اعتباری خود و به این امید که این بحران وقفه موقتی دیگری در بازار خواهد بود پول بیشتری را به بازار تزریق کنند. ولی بزودی متوجه شدند که این بحران یک وقفه موقتی و زودگذر نیست. بلکه این واقعه بحرانی است که نه تنها به بورس اوراق بهادار کوآلالامپور بلکه به دیگر بخشهای اقتصادی مالزی نیز ضربه می‌زند. وقتی که بورس بازان بروز بحران را تایید کردند بازار به میزان زیادی ارزش خود را از دست داده بود وآنها دیگر قادر به انجام خرید اعتباری نبودند. این وضعیت توسط نخست وزیر مالزی نیز تایید گردید.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

شقوق مختلف بورس بازی

با توجه به بیان ماهیت بورس بازی و تجربه بحرانهای مالی بازارهای سهام ، بورس بازی در برگیرندهٔ شقوق عمده زیر است:

۱- تصمیم گیری در انجام معاملات پر ریسک است.

۲- سرمایه‌گذاری برای مدت بسیار کوتاه است. آنان به دنبال کسب سود آنی و سریع هستند.

۳- اتخاذ تصمیم بر اساس شایعات صورت می‌گیرد(البته به این معنی نیست که اینان تحلیل نمی‌کنند بلکه در بعضی مواقع تحلیلهای چارتیستی دقیقی انجام می‌دهند ولی یکی از شقوق بورس بازی تصمیم گیری بر اساس شایعات است)

۴- بورس بازان قصد نگهداری دارایی راندارندبلکه به قصد کسب سود از مابه التفاوت قیمت خرید و فروش هستند.

۵- تصمیم گیری در شرایط جهل است و نسبت به اوراق خریداری شده جهل وجود دارد.

۶- سرمایه‌گذاری مبتنی بر بخت و شانس صورت می‌گیرد.

۷- تحلیل بورس بازان روی روان سرمایه‌گذاران است و پیش بینی آنان مبتنی بر تکرار روند گذشته قیمتهای سهام می‌باشد. تصمیمات بورس بازی پشتوانه و بنیاد محکمی ندارد.

هدف اصلی بورس بازان کسب سود آنی و سریع در مدت زمانی کوتاه است. بنابراین برخی از بورس بازان جهت دستیابی به اهداف، اعمال ناپسندی را انجام می‌دهند که دارای شقوق زیر است:

۱- بورس بازان با دستکاری قیمتها از طریق مکانیسم عرضه و تقاضا، قیمت سهام را به سمت قیمت غیر حقیقی و غیر واقعی سوق می‌دهند که به دستکاری قیمتها در بازار(manipulation) معروف است.

۲- تبانی و اشاعهٔ اخبار و اطلاعات کذب جهت افزایش ویا کاهش مصنوعی قیمت سهام دربازارانجام می دهند.

۳- معاملات صوری در بازار جهت رسیدن به منافع خود انجام می‌دهند . آنان قیمتها را در بازار بی‌ثبات و نامطمئن می‌سازند.

۴- معاملات مبتنی بر اطلاعات داخلی که در اختیار همگان قرار نگرفته است صورت می‌گیرد. در صورتیکه آن اطلاعات داخلی در اختیار همگان قرار گیرد مطمئناً و با یقین قیمت سهام تغییر قابل ملاحظه‌ای می‌یابد. در این صورت در یک رقابت ناعادلانه فردی درآمد کسب می‌کند.

بورس بازی ممکن است همهٔ شقوق فوق را در بر گیرد و ممکن است برخی از موارد را شامل نشود.

بررسی بورس بازی از دیدگاه اندیشمندان اسلامی

بورس بازی از دیدگاه شهید مطهری

وی دو عامل را توأماً منشأ ارزش می‌دانند (مطهری، مرتضی، (صص۱۰۹-۵۱):

- ارزش هر شیء ناشی از اثری است که بر آن شیء مترتب است.
- ندرت و تحت انحصار بودن شیء.

ایشان تساوی ارزش را با کار مردود دانسته‌اند به نظر استاد کار علت و ایجاد کنندهٔ ارزش است نه این که مساوی با ارزش است. ارزش هر شیء ناشی از اثری است که در آینده بر آن شیء مترتب می‌شود نه علتی که آن را ایجاد کرده است خواه آن علت کار باشد و خواه چیز دیگر. البته اثر داشتن به تنهایی علت ارزش نمی‌باشد ندرت و تحت انحصار

www.SMSA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بودن نیز در ارزش موثر است در این میان کار هم یکی از علل ایجاد ارزش است نه علّت منحصره بنابراین اصل ارزش ناشی از مفید بودن است که مبدأ ومنشأ تقاضا است بعلاوه ندرت وجود و کمیابی.

استاد مطهری با انتساب نوسانات ارزش و یا قیمت به عرضه و تقاضا می‌گویدارزش و قیمت و مالیت و بها یا هر چه دیگر اسم بگذاریم، نوساناتی پیدا می‌کنند و مسلماً این نوسانات مربوط به مفید بودن نیست. درجه مفید بودن نوسان پیدا نمی‌کند عرضه و تقاضا در مفید بودن تأثیری ندارد ولی در ارزش و قیمت اثر داردبنابراین بر اساس نظریه استاد مطهری قیمت نمایندهٔ ارزش است و آن هم بر اساس عرضه و تقاضا تعیین می‌شود. در بازارهای مالی عرضه و تقاضا هر لحظه تغییر کرده و بر اساس آن قیمت در بازار نوسان می‌کند بنابراین با نظر به دیدگاه استاد انجام معاملات سهام در بازارهای بورس و سود بردن از نوسانات قیمت با توجه به اینکه عرضه و تقاضا تعیین کنندهٔ ارزش است مانعی ندارد و چنین سودی مشروع است. بنابراین اگر فردی سهامی را خریداری نموده و سپس افزایش قیمت سهام صورت گیرد و سپس وی اقدام به فروش نماید سودی کسب کرده است هر چند زمان نگهداری سهام کوتاه باشد سود حاصل از این معامله صحیح است زیرا افزایش قیمت سهام تحت مالکیت وی تحقق یافته است و مالک اصلی مال و افزایش آن است بر این اساس خرید و فروش سهام به منظور کسب درآمد از تغییرات قیمت سهام و استفاده از فرصتهای موجود در بازار مالی اسلامی جایز است گرچه ملزم تولید خدمت نیز نباشد.

بورس بازی از دیدگاه سید موسی صدر(صدر، سید موسی، صص۳۱-۱۷)

سید موسی صدر در کتاب"اقتصاد در مکتب اسلام" می‌گوید: بایک مطالعهٔ سطحی درباره اشیاء مختلف این طور درک می‌کنیم که ارزش به دو عامل زیر بستگی دارد:

- احتیاج اقتصادی نسبت به آن
- کمی و فراوانی آن در طبیعت به عبارت دیگر در دسترس بودن آن.

وی می‌گوید که عامل تعیین کنندهٔ ارزش عرضه و تقاضا است که به معنی وسیع کلمه ارزش را معین می‌کند.

وی در خصوص نقش کار در ارتباط با ارزش می‌گوید:"کار به تنهایی نمی‌تواند در تولید ثروت و ماده ارزش دار نقشی بعهده داشته باشد، بلکه این طبیعت است که ماده اصلی ثروتها محسوب می‌شود و چون کار بر روی آن انجام پذیرفت ثروت وشیء ارزنده متولد می‌شود.

در این دیدگاه نیز عرضه و تقاضا عامل تعیین کننده ارزش معرفی می‌شود که با نظریه استاد مطهری همخوانی دارد.[۴]

بررسی فقهی بورس بازی با توجه به قاعدهٔ اکل مال به باطل

آیهٔ شریفهٔ "أحلّ اللّه البیع"[۵] ونیز آیه شریفه "لا تأکلوا أموالکم بینکم بالباطل إلاّ أن تکون تجارةً عن تراضٍ منکم"[۶] دارای اطلاق هستند. بعنوان مثال اگر شخصی سهام را به قصد افزایش قیمت خریداری نماید و پس از افزایش قیمت سهام در مدت زمان بسیار کوتاه سهام را در بازار به فروش می‌رساندو از این بابت سود کسب می‌کند. خرید سهام در این مثال بیع تجارتی است که با رضایت دو طرف انجام شده و فروش آن نیز مصداق بیع و تجارت عن تراضٍ است.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بعضی اشکال می‌کنند که فرد در برابر سودی که کسب کرده است کاری انجام نداده از این رو مصداق أکل مال به باطل است که در آیهٔ دوم از آن نهی شده است. این مطلب درست نیست. از نظر قواعد زبان عربی، "باء" در کلمهٔ بالباطل یا باء سببیت است یا باء مقابله. اگر باء سببیت باشد، مفهوم آیه چنین می‌شود:

اموالتان را میان خود به سبب باطل نخورید.

بعبارت دیگر، دراموال یکدیگر از طریق"سبب باطل" یعنی معامله‌ای که از نظر شرعی باطل است تصرف نکنید. اگر باء مقابله باشد معنی آیه اینگونه است:

اموالتان را میان خود، در مقابل امر باطل نخورید.

در این صورت آیهٔ شریفه شامل معاملاتی می‌شود که در آنها کسی مالی را از دیگری تملک کند و در مقابل آن عوض ارزشمندی به صاحب مال ندهد.در خرید و فروش سهام مثال مذکور دو معامله مستقل و مجزا از هم صورت گرفته است در هر دو معامله هم سبب شرعی است زیرا معامله سهام معامله‌هایی صحیح هستند و هم در هر یک از این دو معامله در برابر آن عوض ارزشمندی که همانا بخشی از مالکیت سهام یک شرکت است تملیک یا تملک می‌شود. منشا سود، افزایش قیمت بازار از زمان خرید تا زمان فروش است و چون افزایش قیمت در ملک وی صورت گرفته است حق اوست زیرا مالک عین، مالک مالیت و افزایش ارزش نیز هست.

همانطور که سابقاً بیان شد برخی شقوق بورس بازی شامل مفاهیم معاملات غرری و پرخطر و معاملات قماری می‌شود که در زیر به آن پرداخته می‌شود.

بررسی فقهی غرر و مطالعه تطبیقی آن با بورس بازی:

غرر از نظر لغوی به معنای خطر[۷] می‌باشد و به معنای در معرض هلاکت افتادن و فریب خوردن نیز می‌باشد.[۸]

غرر از نظر اصطلاحی به معنای جهالت موضوع معامله از نظر مقدار، تعداد، متر، وزن، پیمانه و ... یا اوصاف جنس است. از این روی اگر حصول چیزی که مجهول است معلوم شود و یا فقط صفت آن مجهول باشد غرری نخواهد بود.

در اصطلاح فقهاء معامله‌ای غرری است که مبیع یا ثمن در بیع و عوض یا معوض در هر معامله معاوضی در معرض خطر باشد یعنی احتمال نابودی آن عرفاً مورد التفات و توجه باشد.

غرر از نظر حقوقی بدین معناست که اگر کسی عقدی منعقد نماید و به یکی از جهات معامله جاهل باشد و از ناحیه آن جهل، برای او احتمال ضرری در بین باشد آن عقد غرری و باطل است.

براین اساس، غرر نقطه مقابل شفافیت و معلوم بودن میباشد، در همه معاملات طرفین علاقه دارند که روابط فیما بین آنها دوستانه ومعقول باشد و هر یک در انجام تعهد با حسن نیت اقدام کنند یعنی طرفین معامله تمام حقایقی که در محدوده اطلاعات آنان قرار دارد در اختیار یکدیگر بگذارند، در حالی که در معامله غرری بالعکس می‌باشد.

امیر مومنان علی (ع) می‌فرمایند: "إن الغرر عمل لایؤمن معه الضرر[۹]" یعنی غرر کاری است که از زیان ایمن نباشد وطبق بیان حضرت رسول (ص) "نهی النبی عن الغرر"[۱۰]یعنی پیامبر مردم را از معاملات غرری نهی کرده است. لذا معامله غرری در اسلام باطل می‌باشد. از این قاعده نکات زیر استخراج می‌شود.

۱- علم به وجود عوضین شرط صحت معامله است. در معاملات مربوط به اوراق بهادار خریدار و فروشنده باید نوع سهام و قیمت آن را کامل بدانند که معمولاً چنین چیزی در بازار مالی وجود دارد.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۲- علم بر قدرت تسلیم و تسلم شرط صحت معامله است. در معاملات سهام تسلیم و تسلم از طریق اعمال در حساب طرفین صورت می‌گیرد و مانند سایر معاملات صحیح اسلامی چنین چیزی محقق می‌شود.

۳- علم به مقدار، جنس و وصف عوضین شرط صحت معامله است یعنی علم به آنچه که موجب اختلاف و تفاوت قیمت می‌شود شرط صحت معامله است. در بازار مالی تحقق چنین معامله‌ای مستلزم وجود اطلاعات لازم و کافی در بازار مالی جهت تصمیم گیری صحیح است.

در مورد معاملات غرری، تشخیص موضوع به عهده عرف است یعنی اگر در معامله‌ای، عرف غرر را منتفی دانست، حکم بر آن بار نمی‌شود و چنانچه عرف غرر را ثابت و محقق دانست خود به خود حکم معامله غرری موثر خواهدبود.

در بازارهای مالی که اوراق مالی مبادله می‌شوند قیمتها باید منعکس کننده کلیه اطلاعات در مورد آن دارایی باشند به عبارت دیگر بازار باید کاراً باشد[۱۱] در غیر این صورت افراد براساس حدس و گمان اقدام به معامله خواهند کرد و بعضاً برای کسب بازدهی بیشتر معامله مجهولی را انجام می‌دهند. با توجه به این توصیفات ، اطلاعات عاملی است که بورس بازی مجاز را از معاملات غرری متمایز می‌کند، بنظر می‌رسد که عدم وجود اطلاعات یا کمبود آن در این زمینه باعث می‌شود که حد و مرز بین بورس بازی و معاملات غرری بسیار کم شود و این دو به یک معنی بکار روند.

اگر در بازار مالی معامله گران اوراق بهاداری را بازار گرمی کنند و اوراق بهادار خود را مدح کنند و یا اوراق بهادار دیگران را ذم کنند و تبلیغات مثبت و منفی در بازار ایجاد کنند و چنین معامله‌ای در شرایط جهل طرف مقابل صورت گیرد از نظر اسلامی قابل پذیرش نیست و درآمد حاصل از آن مشروع نیست. اگر تبلیغات سوء در بازار موجب غبن طرف معامله شود مغبون می‌تواند به غابن مراجعه کند. در بورس اسلامی تبلیغات کاذب وجود ندارد.

در بازار مالی اسلامی باید اداره نظارت بر بازار تمام اطلاعات را بنحو مناسبی جهت تصمیم گیری معامله گران در بازار افشاء نمایند بعبارتی بازار مالی اسلامی باید کاراً باشد.

شفافیت اطلاعاتی عاملی است که معاملات صحیح و اسلامی را از معاملات غرری متمایز می‌سازد. دلالی و واسطه گری و مشاوره مالی در بازارهای مالی در صورتی مجاز خواهد بود که به شفافیت اطلاعاتی در بازار کمک کند. اگر عملیات این افراد در بازار یک طرف را متضرر و طرف دیگری را سود برساند و این عمل از روی جهل طرف مقابل و با سوء نیت صورت گیرد مشروع نیست.

در معاملات بازار مالی اسلامی تبانی نباید وجود داشته باشد بعنوان مثال اگر اوراق بهاداری در بازار وجود ندارد افراد نمی‌توانند با هم تبانی کنند و به واسطه انحصار آنان بر اوراق بهادار خاص، قیمت آن را به طور کاذب افزایش یا کاهش دهند.

بررسی فقهی قمار بازی و مقایسه تطبیقی آن با بورس بازی

قمار به خطر انداخت پول به امید کسب منفعت در جایی است که این امید بر پایه بخت و شانس و تصادف و اتفاقات غیر مطمئن استوار باشد و ریسک کردن به خودی خود ضرورتی نداشته باشد.

قمار در حقیقت یک بازی ستیزه جویانه است که دو طرف به خاطر استفاده انحصاری با یکدیگر انجام می‌دهند و اصلاً حسن نیتِ در آن مطرح نیست. هر طرف به تصور اینکه بخت و شانس با او یاری خواهد کرد و برنده خواهد شد اقدام به عمل قمار می‌نماید و اگر بداند برنده نخواهد شد هرگز آن عمل را انجام نخواهد داد.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

در قمار بازی همواره یک طرف بازنده وجود دارد و طرفین خود را در معرض خطر از دست رفتن مال قرار می‌دهند این عمل در عرف جامعه کاری مذموم و ناپسند است.

در قمار طرفین بازی رهن و گرو می‌گذارند(سعیدی، ابوحبیب، ص ۳۰۹) و یک نوع شرط بندی صورت می‌گیرد. از نظر تحلیلی قمار و شرط بندی از آنجا که بر اصول تجاری داد و ستد مشروع مبتنی نیست و با نظم اجتماعی مخالف است، باطل و نامشروع شناخته شده است و لذا هیچ تعهدی از آن ناشی نمی‌شود، از این رو ماده ۶۵۴ قانون مدنی جمهوری اسلامی ایران می‌گوید: "قمار و شرط بندی باطل و دعاوی راجع به آن مسموع نخواهد بود. همین حکم در مورد کلیه تعهداتی که از قمار تولید شده باشد جاری است."

قرآن مجید ما را صراحتاً از شرط بندی و قمار بازی منع کرده است و این مطلب در آیات متعددی ذکر شده است که از آن به " المیسر" یاد شده است. خداوند تبارک تعالی می‌فرماید:

"یسئلونک عن الخمر و المیسر قل فیهما اثم کبیر و منافع للناس و اثمهما اکبر من نفعهما..."[۱۲]

همچنین در آیه دیگری می‌فرماید: "یا ایها الذین آمنوا ان الخمر و المیسر و الانصاب و الازلام رجس من عمل الشیطان فاجتنبوا لعلکم تفلحون"[۱۳]

با توجه به توضیحات فوق درخصوص بورس بازی، وجوه تمایز بورس بازی و قمار بازی به شرح زیر است:

۱- قمار بازی یک نوع بازی باجمع صفر است یعنی یک طرف بازنده است و طرف دیگر به همان اندازه سود می‌برد در حالیکه در بورس بازی در بازار سهام اینگونه نیست.

۲- در قمار بازی طرفین رهن و گرومی گذارند درحالیکه دربورس بازی دربازارسهام گروی وجود ندارد و شرط بندی صورت نمی‌گیرد.

۳- قمار وشرط بندی مبتنی بر عمل نامشروع است و در قالب معاملات مشروع اسلامی قرار نمی‌گیرد در حالیکه بورس بازی در بازار سهام یک معامله در قالب بیع صورت می‌گیرد و بکلی با قمار بازی متفاوت است.

براین اساس اگر بورس بازی مبتنی بر بخت و شانس نیز صورت گیرد بدلیل اینکه سایر شرایط قمار بازی را دارا نمی‌باشد نمی‌تواند در قالب قمار بازی قرار گیرد و بنابراین بورس بازی در چارچوب معامله قماری قرار نمی‌گیرد.

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

جمع بندی و نتیجه‌گیری:

براساس این مطالعه معاملات بورس بازی از آنجا که در قالب عقد بیع صورت می‌گیرد و تمامی جوانب معاملات در آن صورت می‌گیرد از لحاظ شرعی مانعی ندارد و بورس بازی غیر اعتراض‌آمیز می باشد. ولی برخی جنبه‌های بورس بازی به شرح زیر مشروع نیست و درآمد کسب شده از آن بابت قابل تملک نیست که بورس بازی اعتراض‌آمیز است:

۱- دستکاری قیمت سهام و سوق دادن قیمت به سوی قیمت ناعادلانه

۲- جهل در معاملات سهام

۳- غرر در معاملات سهام

۴- تبانی در معاملات سهام

۵- اشاعه کذب و ارائه اطلاعات غلط و گمراه کننده

۶- انجام معاملات صوری و دستکاری ناعادلانه بازار

۷- معاملات مبتنی بر اطلاعات داخلی در صورتی که موجب غبن طرف مقابل شود.

نتایج حاصل از این تحقیق در جدول زیر بصورت خلاصه ارائه گردیده است.

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

نوع معامله/ معیارها	افق زمانی	تحلیل سهام	انگیزه سرمایه‌گذاری	درجه ریسک	قصد خرید سهام	برخی جنبه‌های معاملات
سرمایه گذاری	میان مدت و بلندمدت	تحلیل بنیادین	کسب سود سهام و افزایش ارزش سرمایه‌ای	ریسک معقول	نگهداری سهام	انجام معامله به قیمت عادلانه/ عدم جهل و غرور در معاملات/ عدم تبانی/ ارائه اطلاعات درست و شفاف کردن بازار/ معاملات واقعی و اجتناب از معاملات صوری/ معاملات مبتنی بر اطلاعات صحیح بازار
بورس بازی	کوتاه‌مدت	تحلیل چارتیستی	کسب سود از مابه‌التفاوت قیمتها	پرمخاطره	عدم نگهداری سهام	دستکاری قیمتها/ جهل و غرور در معاملات/ تبانی/ اشاعه کذب و ارائه اطلاعات غلط و گمراه کننده/ معاملات صوری/ معاملات مبتنی بر اطلاعات داخلی در صورتی که موجب غبن طرف مقابل شود.
مطابقت با شرع مقدس	بلااشکال	بلااشکال	بلااشکال	بلااشکال	بلااشکال	شقوق فوق از بورس بازی مخالف شرع مقدس اسلام است (البته ممکن است همه این شقوق در بورس بازی اعتراض‌آمیز رخ ندهد)

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تست‌های تکمیلی

۱. معاملاتی که موجب تضییع حقوق دیگران شود، با توجه به کدام یک از قواعد زیر، باطل است؟
۱) ممنوعیت غرر
۲) ممنوعیت اکل مال به باطل
۳) ممنوعیت ضرر
۴) ممنوعیت اتلاف

۲. در بازارهای اوراق بهادار، بورس بازان در فرآیند خرید و فروش اوراق بهادار، کدام گزینه زیر را بیشتر مورد توجه قرار می دهد؟
۱) سود تقسیمی شرکت ها
۲) کسب سود در دامنه زمانی کوتاه مدت از ناحیه خرید ارزان و فروش گران تر سهم
۳) تجزیه و تحلیل شرایط کلی اقتصادی و تأثیر آن بر عملکرد هر شرکت
۴) تحلیل بنیادین سهام شرکت ها

۳. «مضاربه فضولی» چیست؟
۱) کسی مال دیگری را به مضاربه بگذارد.
۲) کسی در حوزه غیرمجاز تجارت کند.
۳) کسی در مضاربه، سود غیرمعمول کسب کند.
۴) همه موارد

۴. کدام گزینه در تعریف «بیع غرری» درست است؟
۱) بیعی که در آن فریب، خدعه و اغفال باشد.
۲) بیعی که در آن یکی از طرفین معامله، عاقل نباشد.
۳) بیعی که در آن طرفین عقد تفاهم نباشد.
۴) بیعی که در آن ضرر وجود داشته باشد.

۵. کدام یک از موارد زیر، از باب «ممنوعیت اکل مال به باطل»، باطل است؟
۱) معامله هایی که موضوع آنها منفعت حلال ندارد.
۲) معامله هایی که موضوع آنها مالیت ندارد.
۳) معامله هایی که موضوع آنها با ضرر و زیان همراه است.
۴) همه موارد.

۶. کدام گزینه در خصوص «جعاله خاص» درست نیست؟
۱) توجه اصلی کارفرما (جاعل) به انجام کار است و عامل تفاوتی نمی کند.
۲) توجه اصلی کارفرما (جاعل) به مدت زمان است و عامل تفاوتی نمی کند.
۳) توجه اصلی کارفرما (جاعل) به انجام دهنده است و یا عامل معین کار دارد.
۴) ۱ و ۲

۷. کدام گزینه درمورد عقد سلف (سلم) نادرست است؟
۱) سلف عقدی است که در آن مبیع مدت دار است، اما ثمن نقد است.
۲) در عقد سلف، خریدار باید کل ثمن را نقداً به مشتری بپردازد و به مقداری که نپرداخته عقد باطل است .
۳) خریدار می تواند کالایی را که به سلف خریده است، قبل از سررسید به شخص ثالثی بفروشد.
۴) عقد سلف عقدی لازم است و طرفین حق بر هم زدن آن را ندارند.

۸. کدام گزینه در خصوص قرارداد «قرض» درست است؟
۱) قرارداد قرض بدون لفظ و به صورت مطالعات هم صحیح است.
۲) قرارداد قرض به ایجاب و قبول نیاز دارد.
۳) قرض دهنده حق دارد مالی را در قالب رهن از قرض گیرنده طلب نماید.
۴) همه موارد

۹. در قرارداد اجاره، موجر باید:
۱) مالکیت منفعت دارایی باشد.
۲) مالک عین دارایی باشد.
۳) قرارداد را به زبان عربی انشاء کند.
۴) همه موارد

۱۰. در اصل، تعمیرات و کلیه مخارج لازم در دارایی اجاره داده شده برای امکان استفاده از آن بر عهده کیست؟

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱) شرکت بیمه
۲) مستأجر
۳) شخص ثالث
۴) موجر

۱۱. . عقد شرکت، .....
۱) ابلاغ جایز است.
۲) عقد لازم است.
۳) عقد جایز است.
۴) ایقاع لازم است.

۱۲. . کدام یک از گزینه های زیر در مورد «بورس بازی» و «قمار» صحیح است؟
۱) بورس بازی در صورتی که مبتنی بر مواردی هم چون دستکاری، غرر، تبانی و اشاعه اکاذیب نباشد، حلال است. اما قمار در هر حالتی حرام است.
۲) بورس بازی و قمار هر دو بازی با جمع صفر بوده و سود یک طرف برابر زیان طرف دیگر خواهد بود.
۳) شرط حلال بودن بورس بازی مبتنی نبودن آن بر بخت و اقبال است، در حالی که قمار در هر شرایطی حرام است.
۴) بورس بازی و قمار هر دو مبتنی بر عملی نامشروع است.

۱۳. . کدام گزینه «ربای معاملی» نام دارد؟
۱) معاوضه دو کالای هم جنس و هم وزن به زیاده
۲) قرض بدون شرط زیاده
۳) قرض به شرط زیاده
۴) معاوضه دو کالای غیر هم جنس و هم وزن به زیاده

۱۴. . تنزیل اسناد و اوراق بهادار، مطابق کدام عقد شرعی صورت می گیرد؟
۱) عقد قرض
۲) عقد اجاره به شرط تملیک
۳) بیع دین
۴) عقد شرکت

۱۵. . بیعی که در آن مبیع و ثمن معامله، هر دو مدت دار باشد، ..... نام دارد و از نظر شرعی ..... است.
۱) بیع سلف ـ صحیح
۲) بیع کالی به کالی ـ صحیح
۳) بیع کالی به کالی
۴) بیع سلف ـ باطل

۱۶. . قراردادای که در آن اجرتی در مقابل انجام کاری معین پرداخت شود، چه نام دارد؟
۱) شرکت
۲) جعاله
۳) مضاربه
۴) مساقات

۱۷. . اگر کسی اعلان کند هر کس محصول باغ مرا برداشت کند، ده درصد محصول را به او می دهم. از قرارداد ..... استفاده کرده است.
۱) مضاربه
۲) مزارعه
۳) مساقات
۴) جعاله

۱۸. . عامل تمایز معاملات صحیح و اسلامی در بازارهای مالی از معاملات غرری چیست؟
۱) عمق قابل قبول بازار
۲) هزینه معاملاتی اندک
۳) شفافیت اطلاعاتی
۴) هر سه گزینه

۱۹. . کدام یک از گزینه های زیر در مورد عقد مضاربه درست نیست؟
۱) مقدار سرمایه از لحاظ کمّی و کیفی باید معلوم و معین باشد.
۲) مضاربه با منفعت یا دین صحیح است و سرمایه می تواند دین باشد.
۳) سرمایه مالی است که مالک برای کار، به عامل می دهد تا با آن به تجارت بپردازد.
۴) مضاربه با جنس و کالا صحیح نیست و سرمایه باید نقد باشد.

۲۰. . ..... عقدی است که به موجب آن فردی مالی را در اختیار فرد دیگری قرار می دهد تا با آن مال تجارت کند و سود حاصله میان آن دو تقسیم شود.
۱) مضاربه
۲) جعاله
۳) شرکت
۴) مزارعه

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار

قوانین و مقررات اصول بازار سرمایه

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

کانون کارگزاران بورس اوراق بهادار

قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران
(مصوب آذرماه ۱۳۸۴ مجلس شورای اسلامی)

فصل اول : تعاریف و اصطلاحات

مادهٔ ۱. اصطلاحات و واژه‌هایی که در این قانون به کار رفته است، دارای معانی زیر می‌باشند:

۱. **شورای عالی بورس و اوراق بهادار:** شورایی است که به موجب مادهٔ (۳) این قانون تشکیل می‌شود، و بعد از این "شورا" نامیده می‌شود.

۲. **سازمان بورس و اوراق بهادار:** سازمانی است که به موجب مادهٔ (۵) این قانون تشکیل می‌شود، و بعد از این "سازمان" نامیده می‌شود.

۳. **بورس اوراق بهادار:** بازاری متشکل و خودانتظام است که اوراق بهادار در آن توسط کارگزاران و یا معامله‌گران طبق مقررات این قانون، مورد دادوستد قرار می‌گیرد. بورس اوراق بهادار (که از این پس بورس نامیده می‌شود) در قالب شرکت سهامی عام تأسیس و اداره می‌شود.

۴. **هیئت‌داوری:** هیئتی است که به موجب مادهٔ ۳۷ این قانون تشکیل می‌شود.

۵. **کانون:** کانون‌های کارگزاران، معامله‌گران، بازارگردانان، مشاوران، ناشران، سرمایه‌گذاران و سایر مجامع مشابه، تشکل‌های خود انتظامی است که به‌منظور تنظیم روابط بین اشخاصی که طبق این قانون به فعالیت در بازار اوراق بهادار اشتغال دارند، طبق دستورالعمل‌های مصوب "سازمان" به‌صورت مؤسسهٔ غیردولتی، غیرتجاری و غیرانتفاعی به ثبت می‌رسند.

۶. **تشکل خودانتظام:** تشکلی است که برای حسن انجام وظایفی که به موجب این قانون بر عهده دارد و هم‌چنین برای تنظیم فعالیت‌های حرفه‌ای خود و انتظام بخشیدن به روابط بین اعضا، مجاز است ضوابط و استانداردهای حرفه‌ای و انضباطی را که لازم می‌داند، با رعایت این قانون، وضع و اجرا کند.

۷. **شرکت سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویهٔ وجوه:** شرکتی است که امور مربوط به ثبت، نگهداری، انتقال مالکیت اوراق بهادار و تسویهٔ وجوه را انجام می‌دهد.

۸. **بازارهای خارج از بورس:** بازاری است در قالب شبکهٔ ارتباط الکترونیک یا غیرالکترونیک که معاملات اوراق بهادار در آن بر پایهٔ مذاکره صورت می‌گیرد.

۹. **بازار اولیه:** بازاری است که اولین عرضه و پذیره‌نویسی اوراق بهادار جدیدالانتشار در آن انجام می‌شود و منابع حاصل از عرضهٔ اوراق بهادار در اختیار ناشر قرار می‌گیرد.

۱۰. **بازار ثانویه:** بازاری است که اوراق بهادار، پس از عرضهٔ اولیه، در آن مورد دادوستد قرار می‌گیرد.

۱۱. **بازار مشتقه:** بازاری است که در آن قراردادهای آتی و اختیار معامله مبتنی بر اوراق بهادار یا کالا دادوستد می‌شود.

۱۲. **ناشر:** شخص حقوقی است که اوراق بهادار را به نام خود منتشر می‌کند.

۱۳. **کارگزار:** شخص حقوقی است که اوراق بهادار را برای دیگران و به حساب آن‌ها معامله می‌کند.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱۴. **کارگزار/معامله‌گر:** شخص حقوقی است که اوراق بهادار را برای دیگران و به‌حساب آن‌ها و یا به‌نام و حساب خود معامله می‌کند.

۱۵. **بازارگردان:** کارگزار/معامله‌گری است که با اخذ مجوز لازم با تعهد به افزایش نقدشوندگی و تنظیم عرضه‌وتقاضای اوراق بهادار معین و تحدید دامنهٔ نوسان قیمت آن، به دادوستد آن اوراق می‌پردازد.

۱۶. **مشاور سرمایه‌گذاری:** شخص حقوقی است که در قالب قراردادی مشخص، دربارهٔ خریدوفروش اوراق بهادار، به سرمایه‌گذار مشاوره می‌دهد.

۱۷. **سبدگردان:** شخص حقوقی است که در قالب قراردادی مشخص و به منظور کسب انتفاع، به خریدوفروش اوراق بهادار برای سرمایه‌گذار می‌پردازد.

۱۸. **شرکت تأمین سرمایه:** شرکتی است که به‌عنوان واسطه بین ناشر اوراق بهادار و عامهٔ سرمایه‌گذاران فعالیت می‌کند، و می‌تواند فعالیت‌های کارگزاری، معامله‌گری، بازارگردانی، مشاوره، سبدگردانی، پذیره‌نویسی، تعهد پذیره‌نویسی و فعالیت‌های مشابه را با اخذ مجوز از "سازمان" انجام دهد.

۱۹. **صندوق بازنشستگی:** صندوق سرمایه‌گذاریی است که با استفاده از طرح‌های پس‌انداز و سرمایه‌گذاری، مزایای تکمیلی را برای دوران بازنشستگی اعضای آن فراهم می‌کند.

۲۰. **صندوق سرمایه‌گذاری:** نهادی مالی است که فعالیت اصلی آن سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار می‌باشد و مالکان آن به نسبت سرمایه‌گذاری خود، در سود و زیان صندوق شریک‌اند.

۲۱. **نهادهای مالی:** منظور نهادهای مالی فعال در بازار اوراق بهاداراند که از آن جمله می‌توان به "کارگزاران،" "کارگزاران/معامله‌گران،" "بازارگردانان،" "مشاوران سرمایه‌گذاری،" "مؤسسات رتبه‌بندی،" "صندوق‌های سرمایه‌گذاری،" "شرکت‌های سرمایه‌گذاری،" "شرکت‌های پردازش اطلاعات مالی،" "شرکت‌های تأمین سرمایه" و "صندوق‌های بازنشستگی" اشاره کرد.

۲۲. **شرکت مادر (هلدینگ):** شرکتی که با سرمایه‌گذاری در شرکت سرمایه‌پذیر جهت کسب انتفاع، آن‌قدر حق رأی کسب می‌کند که برای کنترل عملیات شرکت، هیئت‌مدیره را انتخاب کند و یا در انتخاب اعضای هیئت‌مدیره مؤثر باشد.

۲۳. **ارزش‌یاب:** کارشناس مالی‌ای است که دارایی‌ها و اوراق بهادار موضوع این قانون را مورد ارزشیابی قرار دهد.

۲۴. **اوراق بهادار:** هر نوع ورقه یا مستندی است که متضمن حقوق مالی قابل نقل‌وانتقال برای مالک عین و یا منفعت آن باشد. "شورا" اوراق بهادار قابل‌معامله را تعیین و اعلام خواهد کرد. مفهوم ابزار مالی و اوراق بهادار در متن این قانون، معادل هم در نظر گرفته شده است.

۲۵. **انتشار:** انتشار عبارت است از صدور اوراق بهادار برای عرضهٔ عمومی.

۲۶. **عرضهٔ عمومی:** عرضهٔ اوراق بهادار منتشره به عموم جهت فروش.

۲۷. **عرضهٔ خصوصی:** فروش مستقیم اوراق بهادار توسط "ناشر" به سرمایه‌گذاران نهادی است.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۲۸. **پذیره‌نویسی:** فرآیند خرید اوراق بهادار از ناشر و یا نمایندهٔ قانونی آن و تعهد پرداخت وجه کامل آن طبق قرارداد.

۲۹. **تعهد پذیره‌نویسی:** تعهد شخص ثالث برای خرید اوراق بهاداری که ظرف مهلت "پذیره‌نویسی" به‌فروش نرسد.

۳۰. **اعلامیهٔ پذیره‌نویسی:** اعلامیه‌ای است که از طریق آن، اطلاعات مربوط به ناشر و اوراق بهادار قابل پذیره‌نویسی در اختیار عموم قرار می‌گیرد.

۳۱. **بیانیهٔ ثبت:** مجموعهٔ فرم‌ها، اطلاعات، و اسناد و مدارکی است که در مرحلهٔ تقاضای ثبت شرکت، به "سازمان" داده می‌شود.

۳۲. **اطلاعات نهانی:** هرگونه اطلاعات افشاءنشده برای عموم که به‌طور مستقیم و یا غیرمستقیم به اوراق بهادار، معاملات یا ناشر آن مربوط می‌شود، و در صورت انتشار، بر قیمت و یا تصمیم سرمایه‌گذاران برای معاملهٔ اوراق بهادار مربوط تأثیر می‌گذارد.

۳۳. **سبد:** مجموعهٔ دارایی‌های مالی است که از محل وجوه سرمایه‌گذاران خریداری می‌شود.

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

فصل دوم : ارکان بازار اوراق بهادار

مادهٔ ۲. در راستای حمایت از حقوق سرمایه‌گذاران و با هدف ساماندهی، حفظ و توسعهٔ بازار شفاف، منصفانه و کارای اوراق بهادار و به منظور نظارت بر حسن اجرای این قانون، "شورا" و "سازمان" با ترکیب، وظایف و اختیارات مندرج در این قانون تشکیل می‌شود.

مادهٔ ۳. "شورا" بالاترین رکن بازار اوراق بهادار است که تصویب سیاست‌های کلان آن بازار را برعهده دارد.اعضای "شورا" به شرح ذیل می‌باشد:

۱. وزیر امور اقتصادی و دارایی
۲. وزیر بازرگانی
۳. رییس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
۴. رؤسای اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران و اتاق تعاون
۵. رییس "سازمان" که به‌عنوان دبیر "شورا" و سخنگوی "سازمان" نیز انجام وظیفه خواهد کرد
۶. دادستان کل کشور یا معاون وی
۷. یک نفر نماینده از طرف "کانون"ها
۸. سه نفر خبرهٔ مالی منحصراً از بخش خصوصی با مشورت تشکل‌های حرفه‌ای بازار اوراق بهادار به پیشنهاد وزیر امور اقتصادی و دارایی و تصویب هیئت وزیران
۹. یک نفر خبره منحصراً از بخش خصوصی به پیشنهاد وزیر ذی‌ربط و تصویب هیئت وزیران برای هر "بورس کالایی"

تبصرهٔ ۱) ریاست شورا با وزیر امور اقتصادی و دارایی خواهد بود.

تبصرهٔ ۲) مدت مأموریت اعضای موضوع بندهای ۷، ۸ و ۹ پنج‌سال است، و آنان را نمی‌توان از میان اعضای هیئت‌مدیره و کارکنان "سازمان" انتخاب کرد.

تبصرهٔ ۳) انتخاب مجدد اعضای موضوع بندهای۷، ۸ و ۹ این ماده حداکثر برای دو دوره امکان‌پذیر خواهد بود.

تبصرهٔ ۴) اعضای موضوع بند ۹، فقط در جلسات مربوط به تصمیم‌گیری همان بورس شرکت می‌کنند.

مادهٔ ۴. وظایف "شورا" به شرح زیر می‌باشد:

۱. اتخاذ تدابیر لازم جهت ساماندهی و توسعهٔ بازار اوراق بهادار و اِعمال نظارت عالیه بر اجرای این قانون.
۲. تعیین سیاست‌ها و خط‌مشی بازار اوراق بهادار در قالب سیاست‌های کلی نظام و قوانین و مقررات مربوط.
۳. پیشنهاد آیین‌نامه‌های لازم برای اجرای این قانون جهت تصویب هیئت وزیران.
۴. تصویب ابزارهای مالی جدید.
۵. صدور، تعلیق، و لغو مجوز فعالیت "بورس"ها، "بازارهای خارج از بورس،" "شرکت‌های سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویهٔ وجوه" و "شرکت‌های تأمین سرمایه".
۶. تصویب بودجه و صورت‌های مالی "سازمان".

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir
www.SEBA.ir

۷. نظارت بر فعالیت و رسیدگی به شکایت از "سازمان".
۸. تصویب نوع و میزان وصولی‌های "سازمان" و نظارت بر آن‌ها.
۹. انتخاب بازرس/حسابرس "سازمان" و تعیین حق‌الزحمهٔ آن.
۱۰. انتخاب اعضای هیئت‌مدیرهٔ "سازمان".
۱۱. تعیین حقوق و مزایای رییس و اعضای هیئت‌مدیرهٔ "سازمان".
۱۲. انتخاب اعضای "هیئت‌داوری" و تعیین حق‌الزحمهٔ آنان.
۱۳. اعطای مجوز به "بورس" به‌منظور عرضهٔ اوراق بهادار شرکت‌های پذیرفته‌شدهٔ خود در بازارهای خارجی.
۱۴. اعطای مجوز پذیرش اوراق بهادار خارجی به "بورس".
۱۵. اعطای مجوز به "بورس" جهت معاملات اشخاص خارجی در "بورس".
۱۶. سایر اموری که به تشخیص هیئت‌وزیران، به بازار اوراق بهادار مربوط باشد.

تبصره) مصوبات شورا پس از تأیید وزیر امور اقتصادی و دارایی لازم‌اجراء خواهد بود.

مادهٔ ۵. "سازمان،" مؤسسهٔ عمومی غیردولتی است که دارای شخصیت حقوقی و مالی مستقل بوده و از محل کارمزدهای دریافتی و سهمی از حق پذیرش شرکت‌ها در "بورس"ها و سایر درآمدها اداره خواهد شد. منابع لازم برای آغاز فعالیت و راه‌اندازی سازمان یادشده از محل وجوه امانی شورای بورس نزد سازمان کارگزاران بورس اوراق بهادار تهران تأمین می‌شود.

تبصره) اساسنامه و تشکیلات "سازمان" حداکثر ظرف سه‌ماه از تاریخ تصویب این قانون توسط "شورا" تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

مادهٔ ۶. هیئت‌مدیرهٔ "سازمان" دارای ۵ عضو است که از میان افراد امین و دارای حسن‌شهرت و تجربه در رشتهٔ مالی منحصراً از کارشناسان بخش غیردولتی به پیشنهاد رئیس "شورا" و با تصویب "شورا" انتخاب می‌شوند. رئیس "شورا" حکم اعضای هیئت‌مدیره را صادر می‌کند.

مادهٔ ۷. وظایف و اختیارات هیئت‌مدیرهٔ "سازمان" به شرح زیر است:

۱. تهیه آیین‌نامه‌های لازم برای اجرای این قانون و پیشنهاد آن به شورا.
۲. تهیه و تدوین دستورالعمل‌های اجرایی این قانون.
۳. نظارت بر حسن اجرای این قانون و مقررات مربوط.
۴. ثبت و صدور مجوز "عرضهٔ عمومی" اوراق بهادار و نظارت بر آن.
۵. درخواست صدور، تعلیق و لغو مجوز تأسیس "بورس"ها و سایر نهادهایی که تصویب آن‌ها بر عهدهٔ "شورا"ست.
۶. صدور، تعلیق و لغو مجوز تأسیس "کانون‌ها" و "نهادهای مالی" موضوع این قانون که در حوزهٔ عمل مستقیم "شورا" نیست.
۷. تصویب اساسنامهٔ "بورس‌ها،" "کانون‌ها،" و "نهادهای مالی" موضوع این قانون.
۸. اتخاذ تدابیر لازم جهت پیش‌گیری از وقوع تخلفات در بازار اوراق بهادار.

www.abcbourse.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۹. اعلام آن‌دسته از تخلفات در بازار اوراق بهادار که اعلام آن‌ها طبق این قانون بر عهدهٔ "سازمان" است به مراجع ذی‌صلاح و پی‌گیری آن‌ها.

۱۰. ارائهٔ صورت‌های مالی و گزارش‌های ادواری در مورد عملکرد "سازمان" و هم‌چنین وضعیت بازار اوراق بهادار به "شورا".

۱۱. اتخاذ تدابیر ضروری وانجام اقدامات لازم به منظور حمایت از حقوق و منافع سرمایه‌گذاران در بازار اوراق بهادار.

۱۲. ایجاد هماهنگی‌های لازم در بازار اوراق بهادار و همکاری با سایر نهادهای سیاست‌گذاری و نظارتی.

۱۳. پیشنهاد به‌کارگیری "ابزارهای مالی" جدید در بازار اوراق بهادار به شورا.

۱۴. نظارت بر سرمایه‌گذاری اشخاص حقیقی و حقوقی خارجی در "بورس".

۱۵. تهیهٔ بودجه و پیشنهاد انواع درآمدها و نرخ‌های خدمات "سازمان" جهت تصویب توسط "شورا".

۱۶. تصویب سقف نرخ‌های خدمات و کارمزدهای "بورس،" و سایر "نهادهای مالی" موضوع این قانون.

۱۷. صدور تأییدنامهٔ "سازمان" قبل از ثبت شرکت‌های سهامی عام نزد مرجع ثبت شرکت‌ها و نظارت "سازمان" بر آن شرکت‌ها.

۱۸. بررسی و نظارت بر افشای اطلاعات بااهمیت توسط شرکت‌های ثبت‌شده نزد "سازمان".

۱۹. همکاری نزدیک و هماهنگی با مراجع حسابداری به‌ویژه هیئت تدوین استانداردهای حسابرسی.

۲۰. انجام تحقیقات کلان و بلندمدت برای تدوین سیاست‌های آتی بازار اوراق بهادار.

۲۱. همکاری و مشارکت با مراجع بین‌المللی و پیوستن به سازمان‌های مرتبط منطقه‌ای و جهانی.

۲۲. انجام سایر اموری که از طرف "شورا" به "سازمان" محول شده باشد.

مادهٔ ۸. مدت عضویت هر یک از اعضای هیئت‌مدیره پنج‌سال استو انتخاب مجدد آنان برای یک دورهٔ دیگر بلامانع است.

مادهٔ ۹. رییس هیئت‌مدیرهٔ"سازمان" از بین اعضای هیئت‌مدیره به پیشنهاد اعضا و تصویب "شورا" برای مدت سی‌ماه تعیین خواهد شد.

تبصرهٔ ۱) رییس هیئت‌مدیره، "رییس" سازمان و بالاترین مقام اجرایی آن خواهد بود.

تبصرهٔ ۲) وظایف و حدود اختیارات رییس "سازمان" در اساسنامهٔ "سازمان" تعیین خواهد شد.

مادهٔ ۱۰. اشتغال اعضای هیئت‌مدیره به صورت موظف و تمام‌وقت بوده و به هیچ‌وجه حق اشتغال یا پذیرش مسئولیت دیگری در سایر دستگاه‌ها، بنگاه‌ها و نهادها اعم از دولتی و غیردولتی را نخواهند داشت.

مادهٔ ۱۱. در صورت برکناری، فوت و یا استعفای هر یک از اعضای هیئت‌مدیره، جانشین وی برای مدت باقی‌مانده، ظرف پانزده‌روز حسب مورد به‌ترتیب مقرر در مادهٔ (۶) منصوب خواهد شد. شرایط برکناری در اساسنامهٔ "سازمان" قید خواهد شد.

مادهٔ ۱۲. اعضای هیئت‌مدیره قبل از شروع به‌کار در "سازمان" موظف‌اند در جلسهٔ "شورا"سوگند یاد کنند که وظایف قانونی خود را به نحو احسن انجام دهند و در انجام وظایف نهایت دقت و بی‌طرفی را به کار برند و کلیهٔ

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تصمیماتی را که می‌گیرند مقرون به صلاح کشور بوده و رعایت حفظ اسرار "سازمان" و هیئت‌مدیره را بنمایند. متن سوگندنامه در اساسنامهٔ"سازمان" مندرج خواهد شد.

مادهٔ ۱۳. حقوق و مزایای رییس و اعضای هیئت‌مدیرهٔ"سازمان" از محل بودجهٔ"سازمان" پرداخت می‌شود.

تبصره-حق حضور اعضای غیردولتی "شورا" در جلسات شورا، به پیشنهاد رئیس "شورا" و با تصویب "شورا" تعیین و از محل بودجهٔ "سازمان" پرداخت می‌شود.

مادهٔ ۱۴. در بدو انتصاب و خاتمهٔ عضویت، اعضای هیئت‌مدیره باید فهرست دارایی‌های خود، همسر، و افراد تحت‌تکفل خود را به "شورا" گزارش نمایند.

مادهٔ ۱۵. حسابرس/بازرس "سازمان،" از بین مؤسسات حسابرسی عضو جامعهٔ حسابداران رسمی برای یک‌سال توسط "شورا" انتخاب می‌شود؛انتخاب حسابرس/بازرس حداکثر برای دو دوره امکان‌پذیر خواهد بود.

مادهٔ ۱۶. انجام هر گونه معاملات اوراق بهادار ثبت‌شده یا در شرف ثبت نزد "سازمان" یا هرگونه فعالیت و مشارکت مستقیم یا غیرمستقیم در انجام معاملات مذکور توسط اعضای "شورا،" "سازمان،" مدیران و شرکای مؤسسهٔ حسابرسی "سازمان" و نیز اشخاص تحت تکفل آن‌ها ممنوع است.

مادهٔ ۱۷. اعضای "شورا" و "سازمان" موظف‌اند، فعالیت‌های اقتصادی و مالی خود و همچنین مشاغل تمام‌وقت یا پاره‌وقت خود را که طی دو سال اخیر به آن اشتغال داشته‌اند یا دارند، به رئیس قوهٔ قضائیه گزارش دهند.

مادهٔ ۱۸. اعضای "شورا،" "سازمان،" مدیران و شرکای مؤسسهٔ حسابرسی "سازمان" مکلف‌اند از افشای مستقیم یا غیرمستقیم اطلاعات محرمانه‌ای که در اجرای وظایف خود از آن‌ها مطلع می‌شوند، حتی پس از خاتمهٔ دوران تصدی خود،خودداری کنند. متخلف به مجازات‌های مقرر در مادهٔ (۴۶) این قانون محکوم می‌شود.

مادهٔ ۱۹. "سازمان" می‌تواند در اجرای وظایف قانونی خود با مجوز دادستان کل کشور، اطلاعات مورد نیاز در چارچوب این قانون را از کلیهٔ بانک‌ها، مؤسسات اعتباری،شرکت‌های دولتی، دستگاه‌های دولتی و عمومی، از جمله دستگاه‌هایی که شمول حکم نسبت به آن‌ها مستلزم ذکر یا تصریح نام آن‌هاست و نیز اشخاص حقیقی یا حقوقی غیردولتی مطالبه نماید. کلیهٔ دستگاه‌ها و اشخاص مذکور مکلف‌اند اطلاعات موردنیاز "سازمان" را در موعد تعیین‌شده ارائه نمایند.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

فصل سوم : بازار اولیه

مادهٔ ۲۰. "عرضهٔ عمومی" اوراق بهادار در " بازار اولیه" منوط به ثبت آن نزد "سازمان" با رعایت مقررات این قانون می‌باشد، و "عرضهٔ عمومی" اوراق بهادار به هر طریق بدون رعایت مفاد این قانون ممنوع است.

مادهٔ ۲۱. ثبت اوراق بهادار نزد "سازمان"به‌منظور حصول اطمینان از رعایت مقررات قانونی و مصوبات "سازمان"و شفافیت اطلاعاتی بوده و به‌منزلهٔ تأیید مزایا، تضمین سودآوری و یا توصیه و سفارشی در مورد شرکت‌ها یا طرح‌های مرتبط با اوراق بهادار توسط "سازمان" نمی‌باشد. این موضوع باید در "اعلامیهٔ پذیره‌نویسی" قید گردد.

مادهٔ ۲۲. ناشر موظف است تقاضای ثبت اوراق بهادار را همراه با "بیانیهٔ ثبت" و "اعلامیهٔ پذیره‌نویسی" جهت اخذ مجوز عرضهٔ عمومی به "سازمان" تسلیم نماید.

تبصره) فرم تقاضای ثبت اوراق بهادار، محتویات "بیانیهٔ ثبت" و "اعلامیهٔ پذیره‌نویسی" که باید به "سازمان" تسلیم شود و نیز چگونگی انتشار "اعلامیهٔ پذیره‌نویسی" و نحوهٔ هماهنگی بین مرجع ثبت شرکت‌ها و "سازمان" به‌موجب دستورالعملی است که توسط "سازمان" تنظیم و به تأیید"شورا"می‌رسد.

مادهٔ ۲۳. "سازمان" پس از بررسی تقاضای ثبت اوراق بهادار و ضمایم آن و اطمینان از انطباق آن‌ها با مقررات، نسبت به تأیید "اعلامیهٔ پذیره‌نویسی" اقدام می‌کند.

تبصرهٔ ۱) "عرضهٔ عمومی" اوراق بهادار باید ظرف مدتی انجام پذیرد که "سازمان" تعیین می‌کند. مدت مذکور از سی‌روز تجاوز نخواهد کرد."سازمان" می‌تواند مدت پذیره‌نویسیرا با تقاضای "ناشر" و احراز ادلهٔ موجه حداکثر به‌مدت سی روز دیگر تمدید کند.

تبصرهٔ ۲) "ناشر" موظف است حداکثر ظرف پانزده روز پس از اتمام مهلت "عرضهٔ عمومی،" "سازمان" را از نتایج توزیع‌وفروش اوراق بهادار از طریقی که "سازمان" معین خواهد نمود، مطلع نماید. نحوهٔ برخورد" ناشر" درخصوص عدم فروش کامل، در "اعلامیهٔ پذیره‌نویسی" مشخص می‌شود.

تبصرهٔ ۳) استفاده از وجوه تأدیه‌شده، پس از تأیید تکمیل فرآیند "عرضهٔ عمومی" توسط "سازمان،" مجاز است.

تبصرهٔ ۴)در صورت عدم تکمیل فرآیند "عرضهٔ عمومی،" وجوه گردآوری‌شده باید حداکثر ظرف مدت پانزده روز به سرمایه‌گذاران عودت داده شود.

مادهٔ ۲۴. اگر "سازمان" فرم تقاضای تکمیل‌شده و ضمائم ارسالی را برای ثبت و اخذ مجوز انتشار اوراق بهادار ناقص تشخیص دهد، طی مدت سی‌روز مراتب را به اطلاع "ناشر" رسانده و درخواست اصلاحیه می‌نماید. "سازمان"در صورت کامل بودن مدارک، موظف است حداکثر ظرف سی‌روز از تاریخ ثبت درخواست در سازمان، مراتب موافقت یا عدم‌موافقت خود را با ثبت اوراق بهادار به "ناشر" اعلام کند.

مادهٔ ۲۵. از تاریخ لازم‌الاجراشدن این قانون، برای ثبت شرکت‌های سهامی عام یا افزایش سرمایهٔ آن‌ها، اجازهٔ انتشار "اعلامیهٔ پذیره‌نویسی" توسط مرجع ثبت شرکت‌ها، پس از موافقت "سازمان" صادر می‌شود.

مادهٔ ۲۶. از تاریخ لازم‌الاجراشدن این قانون، وظایف و اختیارات بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موضوع مادهٔ (۴) قانون نحوهٔ انتشار اوراق مشارکت، مصوب ۱۳۷۶/۶/۳۰ به "سازمان" واگذار می‌شود.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تبصره) اوراق مشارکتی که به موجب این قانون معاف از ثبت نزد "سازمان"باشد، از شمول این ماده مستثنی است.

مادهٔ ۲۷. اوراق بهادار زیر از ثبت نزد سازمان "معاف" است:

۱. اوراق مشارکت دولت، بانک مرکزی و شهرداری‌ها

۲. اوراق مشارکت منتشره توسط بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری تحت‌نظارت بانک مرکزی

۳. اوراق بهادار عرضه‌شده در "عرضه‌های خصوصی"

۴. سهام هر شرکت سهامی عامی که کل حقوق صاحبان سهام آن کمتر از رقم تعیین‌شده توسط "سازمان" باشد.

۵. سایر اوراق بهاداری که به تشخیص "شورا" نیاز به ثبت نداشته باشند، از قبیل اوراق منتشره توسط سازمان‌ها و مراجع قانونی دیگر.

تبصره) "ناشر" اوراق بهاداری که از ثبت معاف است، موظف است مشخصات و خصوصیات اوراق و نحوه و شرایط توزیع و فروش آن را طبق شرایطی که "سازمان" تعیین می‌کند، به "سازمان" گزارش کند.

مادهٔ ۲۸. تأسیس "بورس"ها، "بازارهای خارج از بورس"و"نهادهای مالی" موضوع این قانون منوط به ثبت نزد "سازمان" است و فعالیت آن‌ها تحت نظارت "سازمان" انجام می‌شود.

مادهٔ۲۹. صلاحیت حرفه‌ای اعضای هیئت‌مدیره و مدیران، حداقل سرمایه، موضوع فعالیت در اساسنامه، نحوهٔ گزارش‌دهی و نوع گزارش‌های ویژهٔ حسابرسی "نهادهای مالی" موضوع این قانون، باید به تأیید "سازمان" برسد.

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

فصل چهارم : بازار ثانویه

مادهٔ ۳۰. پذیرش اوراق بهادار در"بورس" طبق دستورالعملی است که به پیشنهاد هر "بورس" و به تصویب "سازمان" می‌رسد. "بورس" مجاز به پذیرش اوراق بهاداری نیست که نزد "سازمان" ثبت نشده است.

تبصره) اوراق بهادار معاف از ثبت از شمول این ماده مستثنی است.

مادهٔ ۳۱. "بورس" مکلف است فهرست، تعداد و قیمت اوراق بهادار معامله‌شده در روزهای معامله را طبق ضوابط مصوب "سازمان" تهیه و به اطلاع عموم برساند. این فهرست در حکم سند رسمی است، و در سوابق بورس نگاه‌داری خواهد شد.

مادهٔ ۳۲. "سازمان" مجاز است با تشخیص شرایط اضطراری، دستور تعطیل و یا توقف انجام معاملات هر یک از "بورس"ها را، حداکثر به مدت سه روز کاری صادر نماید. در صورت تداوم شرایط اضطراری،مدت مزبور با تصویب "شورا" قابل تمدید خواهد بود.

تبصره)شرایط اضطرار براساس آن دستورالعمل اجرایی خواهد بود که به پیشنهاد "سازمان" به تأیید "شورا" می‌رسد.

مادهٔ ۳۳. شروع به فعالیت "کارگزاری،" "کارگزاری/معامله‌گری" و "بازارگردانی" به هر شکل و تحت هر عنوان، منوط به عضویت در "کانون" مربوط و رعایت مقررات این قانون و آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی آن است.

تبصره) تا زمانی که "کانونِ" "کارگزاران/معامله‌گران" و "بازارگردانان" تشکیل نشده است، وظایف مربوط به آن "کانون" را "سازمان" انجام می‌دهد. هنگامی‌که تعداد اعضای "کانون" در سطح کشور به یازده نفر رسید، تشکیل "کانونِ" "کارگزاران/معامله‌گران" و "بازارگردانان" الزامی است.

مادهٔ ۳۴. فعالیت "کارگزاری،" "کارگزاری/معامله‌گری" و "بازارگردانی" در هر "بورس" موکول به پذیرش در آن "بورس،" طبق دستورالعملی است که به پیشنهاد "بورس" به تأیید "سازمان" می‌رسد.

مادهٔ ۳۵. هیئت‌مدیرهٔ "بورس"به تخلفات انضباطی "کارگزاران،" "کارگزار/معامله‌گران،" "بازارگردانان،" "ناشران" و سایر اعضای خود از هریک از مقررات این قانون یا آیین‌نامه‌های ذی‌ربط طبق آیین‌نامهٔ انضباطی خود رسیدگی می‌نماید. رأی "بورس" به مدت یک‌ماه از تاریخ ابلاغ قابل تجدیدنظر در "سازمان" می‌باشد. رأی "سازمان" قطعی و لازم‌الاجرا می‌باشد.

مادهٔ ۳۶. اختلافات بین "کارگزاران،" "بازارگردانان،" "کارگزار/معامله‌گران،" "مشاوران سرمایه‌گذاری،" "ناشران،" سرمایه‌گذاران، و سایر اشخاص ذی‌ربط ناشی از فعالیت حرفه‌ای آن‌ها، در صورت عدم سازش در "کانون"ها توسط "هیئت داوری" رسیدگی می‌شود.

مادهٔ ۳۷. "هیئت‌داوری"متشکل از سه عضو می‌باشد که یک عضو توسط رییس قوهٔ قضاییه از بین قضات باتجربه و دو عضو از بین صاحب‌نظران در زمینه‌های اقتصادی و مالی به پیشنهاد "سازمان" و تأیید "شورا" به اختلافات رسیدگی می‌نمایند. رییس قوهٔ قضاییه و "سازمان" با تأیید "شورا" علاوه بر نمایندهٔ اصلی خود، هریک عضو علی‌البدلی تعیین و معرفی می‌نمایند تا در صورت غیبت عضو اصلی مربوط در "هیئت‌داوری" شرکت نمایند. شرایط عضو علی‌البدل همانند عضو اصلی می‌باشد.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تبصرهٔ ۱) ریاست "هیئت داوری" با نمایندهٔ قوهٔ قضائیه خواهد بود.

تبصرهٔ ۲) مدت مأموریت اعضای اصلی و علی‌البدل دوسال می‌باشد و انتخاب مجدد آنان حداکثر برای دو دورهٔ دیگر بلامانع است.

تبصرهٔ۳) "هیئت داوری" دارای دبیرخانه‌ای‌است که در محل "سازمان" تشکیل می‌گردد.

تبصرهٔ۴) بودجهٔ "هیئتداوری" در قالب بودجهٔ "سازمان" منظور و پرداخت می‌شود.

تبصرهٔ ۵) آرای صادر شده از سوی "هیئت داوری" قطعی و لازم‌الاجراست و اجرای آن به عهدهٔ اداره‌ها و دوایر اجرای ثبت اسناد و املاک می‌باشد.

مادهٔ ۳۸. در صورتی‌که "کارگزار،" "کارگزار/معامله‌گر،" "بازارگردان،" "مشاور سرمایه‌گذاری،" و سایر تشکل‌های مشابه درخواست کناره‌گیری موقت یا دائم از فعالیت خود را داشته باشند، مراتب را به "سازمان،""کانون" و نیز به "بورس" مربوطه اعلام نموده و مجوز فعالیت خود را نزد "کانون" تودیع می‌نمایند. تضمین‌ها و وثایق مربوط تا تعیین تکلیف معاملات انجام‌شده و سایر تعهدات آن‌ها به قوت خود باقی خواهد ماند. قسمت اخیر این ماده نسبت به "کارگزاران،" "کارگزار/معامله‌گران،" "بازارگردانان،" "مشاوران سرمایه‌گذاری،" و سایر تشکل‌های مشابه که عضویت آن‌ها براساس مادهٔ (۳۵) این قانون تعلیق یا لغو می‌شود، نیز مجری است.

مادهٔ ۳۹. "کارگزاران،" "کارگزار/معامله‌گران،" "بازارگردانان،" "مشاوران سرمایه‌گذاری،" و سایر تشکل‌های مشابه ملزم‌اند طبق دستورالعملی که توسط "سازمان" تنظیم و ابلاغ می‌شود، گزارش‌های لازم را تهیه و به مراجع ذی‌ربط تسلیم نمایند.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

فصل پنجم : اطلاع‌رسانی در بازارهای اولیه و ثانویه

مادهٔ ۴۰. "سازمان" موظف است ترتیبی اتخاذ نماید تا مجموعهٔ اطلاعاتی که در فرایند ثبت اوراق بهادار به دست می‌آورد،حداکثر ظرف مدت پانزده روز، طبق آیین‌نامهٔ مربوطه در دسترس عموم قرار گیرد.

مادهٔ ۴۱. "سازمان" موظف است "بورس"ها، "ناشرانِ" اوراق بهادار،"کارگزاران،" "معامله‌گران" "بازارگردانان،" "مشاوران سرمایه‌گذاری،" و کلیهٔ تشکل‌های فعال در بازار سرمایه را ملزم نماید تا براساس استانداردهای حسابداری و حسابرسی ملی کشور، اطلاعات جامع فعالیت خود را انتشار دهند.

مادهٔ ۴۲. "ناشر" اوراق بهادار موظف است صورت‌های مالی را طبق مقررات قانونی، استانداردهای حسابداری و گزارش‌دهی مالی و آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی که توسط "سازمان"ابلاغ می‌شود، تهیه کند.

مادهٔ ۴۳. "ناشر،" "شرکت تأمین سرمایه،" حسابرس و "ارزش‌یابان" و مشاوران حقوقی ناشر، مسئول جبران خسارات وارده به سرمایه‌گذارانی هستند که در اثر قصور، تقصیر، تخلف و یا به‌دلیل ارائهٔ اطلاعات ناقص و خلاف واقع در عرضهٔ اولیه که ناشی از فعل یا ترک‌فعل آن‌ها باشد، متضرر گردیده‌اند.

تبصرهٔ ۱) خسارت‌دیدگان موضوع این ماده، می‌توانند حداکثر ظرف مدت یک‌سال پس از تاریخ کشف تخلف به هیئت‌مدیرهٔ "بورس" یا "هیئت داوری"شکایت کنند، مشروط بر این که بیش از سه سال از عرضهٔ عمومی توسط "ناشر" نگذشته باشد.

تبصرهٔ ۲) فقط اشخاصی که اوراق بهادار ناشر موضوع این ماده را قبل از کشف و اعلام تخلف خریده باشند، مجاز به ادعای خسارت می‌باشند.

مادهٔ ۴۴. "سازمان" می‌تواند در صورت آگاهی از ارائهٔ اطلاعات خلاف واقع، ناقص یا گمراه‌کننده از طرف "ناشر" در "بیانیهٔ ثبت" یا "اعلامیهٔ پذیره‌نویسی،" "عرضهٔ‌عمومی" اوراق بهادار را در هر مرحله‌ای که باشد، متوقف کند.

مادهٔ ۴۵. هرناشری که مجوز انتشار اوراق بهادار خود را از "سازمان" دریافت کرده است، مکلف است حداقل موارد زیر را طبق دستورالعمل اجرایی که توسط "سازمان" تعیین خواهد شد، به "سازمان" ارائه نماید:

۱. صورت‌های مالی سالانهٔ حسابرسی‌شده.
۲. صورت‌های مالی میان‌دوره‌ای شامل صورت‌های مالی ۶ ماههٔ حسابرسی‌شده، و صورت‌های مالی سه‌ماهه
۳. گزارش هیئت‌مدیره به مجامع و اظهارنظر حسابرس
۴. اطلاعاتی که اثر با اهمیتی بر قیمت اوراق بهادار و تصمیم سرمایه‌گذاران دارد.

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

فصل ششم : جرایم و مجازات‌ها

مادهٔ ۴۶. اشخاص زیر به حبس تعزیری از سه ماه تا یک سال یا به جزای نقدی معادل دو تا پنج برابر سود به‌دست آمده یا زیان متحمل‌نشده یا هر دو مجازات محکوم خواهند شد:

۱. هر شخصی که "اطلاعات نهانی" مربوط به اوراق بهادار موضوع این قانون را که حسب وظیفه در اختیار وی قرارگرفته به نحوی از انحاء به ضرر دیگران یا به نفع خود یا به نفع اشخاصی که از طرف آن‌ها به هرعنوان نمایندگی داشته باشد، قبل از انتشار عمومی، مورد استفاده قرار دهد و یا موجبات افشاء و انتشار آن‌ها را در غیر موارد مقرر فراهم نماید.

۲. هر شخصی که با استفاده از "اطلاعات نهانی" به معاملات اوراق بهادار مبادرت نماید.

۳. هر شخصی که اقدامات وی نوعاً منجر به ایجاد ظاهری گمراه‌کننده از روند معاملات اوراق بهادار یا ایجاد قیمت‌های کاذب و یا اغوای اشخاص به انجام معاملات اوراق بهادار شود.

۴. هر شخصی که بدون رعایت مقررات این قانون اقدام به انتشار آگهی یا "اعلامیهٔ پذیره‌نویسی" به‌منظور عرضهٔ عمومی اوراق بهادار نماید.

تبصرهٔ ۱) اشخاص زیر به عنوان اشخاص دارای "اطلاعات نهانی" شرکت شناخته می‌شوند:

الف) مدیران شرکت شامل اعضای هیئت‌مدیره، هیئت‌عامل، مدیرعامل و معاونان آنان.

ب) بازرسان، مشاوران، حسابداران، حسابرسان و وکلای شرکت.

ج) سهامدارانی که به تنهایی و یا به همراه افراد تحت‌تکفل خود، بیش‌از ده‌درصد سهام شرکت را در اختیار دارند یا نمایندگان آنان.

د) مدیرعامل و اعضای هیئت‌مدیره و مدیران ذی‌ربط یا نمایندگان شرکت‌های مادر (هلدینگ) که مالک حداقل ده درصد سهام یا دارای حداقل یک عضو در هیئت‌مدیرهٔ شرکت سرمایه‌پذیر باشند.

هـ) سایر اشخاصی که با توجه به وظایف، اختیارات و یا موقعیت خود به "اطلاعات نهانی" دسترسی دارند.

تبصرهٔ ۲) اشخاص موضوع تبصرهٔ یک این ماده موظف‌اند آن بخش از معاملات اوراق بهادار خود را که مبتنی بر"اطلاعات نهانی" نباشد، ظرف پانزده روز پس از انجام معامله، به "سازمان" و "بورس" مربوط گزارش کنند.

مادهٔ ۴۷. اشخاصی که اطلاعات خلاف واقع یا مستندات جعلی را به "سازمان" و یا "بورس" ارائه نمایند یا تصدیق کنند و یا اطلاعات، اسناد و یا مدارک جعلی را در تهیهٔ گزارش‌های موضوع این قانون مورد استفاده قرار دهند، حسب مورد به مجازات‌های مقرر در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵/۳/۶ محکوم خواهند شد.

مادهٔ ۴۸. "کارگزار،" "کارگزار/معامله‌گر،" "بازارگردان" و "مشاور سرمایه‌گذاری" که اسرار اشخاصی را که برحسب وظیفه از آن‌ها مطلع شده یا در اختیار وی قرار دارد، بدون مجوز افشاء نماید، به مجازات‌های مقرر در مادهٔ (۶۴۸) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵/۳/۶ محکوم خواهد شد.

مادهٔ ۴۹. اشخاص زیر به حبس تعزیری از یک‌ماه تا شش‌ماه یا به جزای نقدی معادل یک تا سه برابر سود به‌دست آمده یا زیان متحمل نشده یا هر دو مجازات محکوم خواهند شد:

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱. هر شخصی که بدون رعایت مقررات این قانون تحت هرعنوان به فعالیت‌های‌ی از قبیل "کارگزاری،" "کارگزار/معامله‌گر"ی یا "بازارگردانی" که مستلزم اخذ مجوز است مبادرت نماید یا خود را تحت هر یک از عناوین مزبور معرفی کند.

۲. هر شخصی که به موجب این قانون مکلف به ارائهٔ تمام یا قسمتی از اطلاعات، اسناد و یا مدارک مهم به "سازمان" و یا "بورس" مربوط بوده و از انجام آن خودداری کند.

۳. هر شخصی که مسئول تهیهٔ اسناد، مدارک، اطلاعات، "بیانیهٔ ثبت" یا "اعلامیهٔ پذیره‌نویسی" و امثال آن‌ها جهت ارائه به "سازمان" می‌باشد و نیز هر شخصی که مس‌ؤولیت بررسی و اظهارنظر یا تهیهٔ گزارش مالی، فنی یا اقتصادی یا هرگونه تصدیق مستندات و اطلاعات مذکور را برعهده دارد و در اجرای وظایف محوله از مقررات این قانون تخلف نماید.

۴. هر شخصی که عالماً و عامداً هرگونه اطلاعات، اسناد، مدارک یا گزارش‌های خلاف واقع مربوط به اوراق بهادار را به هر نحو مورد سوءاستفاده قرار دهد.

مادهٔ ۵۰. "کارگزار،" "کارگزار/معامله‌گر" یا "بازارگردان‌ی" که اوراق بهادار و وجوهی را که برای انجام معامله به وی سپرده شده و وی موظف به نگاه‌داری آن در حساب‌های جداگانه است، برخلاف مقررات و به نفع خود یا دیگران مورد استفاده قرار دهد، به مجازات‌های مقرر در مادهٔ (۶۷۴) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵/۳/۶ محکوم خواهد شد.

مادهٔ ۵۱. در صورت ارتکاب تخلفات مندرج در این قانون توسط اشخاص حقوقی، مجازات‌های پیش‌بینی‌شده بر حسب مورد دربارهٔ آن دسته از اشخاص حقیقی اعمال می‌شود که از طرف اشخاص حقوقی یادشده، مسئولیت تصمیم‌گیری را بر عهده داشته‌اند.

مادهٔ ۵۲. "سازمان" مکلف است مستندات و مدارک مربوط به جرائم موضوع این قانون را گردآوری کرده و به مراجع قضایی ذی‌صلاح اعلام نموده و حسب مورد موضوع را به‌عنوان شاکی پیگیری نماید.چنانچه در اثر جرائم مذکور ضرر و زیانی متوجه سایر اشخاص شده باشد، زیان‌دیده می‌تواند برای جبران آن به مراجع قانونی مراجعه نموده و وفق مقررات، دادخواست ضرر و زیان تسلیم نماید.

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

فصل هفتم : مقررات متفرقه

مادهٔ ۵۳. "کارگزاران" "کارگزاران/معامله‌گران" "بازارگردانان" و سایر فعالان بازار اوراق بهادار مکلفند ظرف شش‌ماه از تشکیل "سازمان" نسبت به ایجاد "کانون" خود، پس از تصویب اساسنامهٔ آن اقدام کنند.

مادهٔ ۵۴. هیچ سهامدار حقیقی یا حقوقی، نمی‌تواند بیش از دو و نیم درصد (۲/۵٪) از سهام "بورس" را به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در مالکیت داشته باشد.

مادهٔ ۵۵. هیچ سهامدار حقیقی یا حقوقی نمی‌تواند بیش از پنج درصد (۵٪) از سهام "شرکت سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویهٔ وجوه" را به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در مالکیت داشته باشد.

مادهٔ ۵۶. پس از تشکیل "سازمان،" کلیهٔ سوابق، اسناد و مدارک شورای بورس موضوع قانون تأسیس بورس اوراق بهادار تهران، مصوب ۱۳۴۵، به "سازمان" منتقل می‌شود.

مادهٔ ۵۷. اموال و دارایی‌های سازمان کارگزاران بورس‌های موجود اعم از منقول و غیرمنقول، وجوه نقد، سپرده‌های بانکی و اوراق بهادار، حقوق و تعهدات و سایر دارایی‌ها پس از کسر بدهی‌ها و هم‌چنین وجوه ذخیرهٔ گسترش "بورس،" در کمیته‌ای مرکب از رئیس "سازمان،" نمایندهٔ منتخب کارگزاران "بورس" مربوط و نمایندهٔ "شورا" احصا و حسب ضرورت و نیاز بین شرکت سهامی "بورس" مربوط و "سازمان" به‌ترتیب به‌عنوان سرمایه و منابع مالی در اختیار تسهیم می‌شود. تصمیمات این کمیته پس از تصویب وزیر امور اقتصاد و دارایی لازم‌الاجرا می‌باشد.

تبصره) سوابق کارکنان "سازمان کارگزاران" هر "بورس،" به‌موجب مقررات قانون کار بازخرید می‌گردد.

مادهٔ ۵۸. دولت اقدامات لازم برای فعال‌کردن بورس‌های کالایی و تطبیق آن با این قانون و ارائهٔ راه‌کارهای قانونی موردنیاز را به‌عمل خواهد آورد.

مادهٔ ۵۹. این قانون چهارماه پس از تصویب به‌طور کامل لازم‌الاجرا است و هیئت وزیران و سایر مراجع مذکور در این قانون، موظف‌اند به نحوی اقدام نمایند که مقررات اجرایی و سازمانی و تشکیلات مناسب اجرایی این قانون، ظرف این مدت استقرار یافته و به تصویب رسیده باشد.

مادهٔ ۶۰. پس از انقضای مهلت‌های مقرر در این قانون، قانون تأسیس بورس اوراق بهادار مصوب ۱۳۴۵/۲/۲۷ و کلیهٔ قوانین و مقرراتی که مغایر با این قانون است، لغو می‌شود.

قانون فوق مشتمل بر شصت ماده و بیست و نه تبصره در جلسهٔ علنی روز سه‌شنبه مورخ آول آذرماه یکهزار و سیصد و هشتاد و چهار مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۴/۹/۲ به تأیید شورای نگهبان رسید.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

اصلاحیهٔ قانون تجارت، مبحث اول شرکت‌های سهامی
بخش‌های ۱، ۲، ۳، ۵، ۶، ۷، ۸، ۱۰، ۱۱ و ۱۲

بخش ۱ : تعریف و تشکیل شرکت سهامی

ماده ۱ . شرکت سهامی شرکتی است که سرمایه آن به سهام تقسیم شده و مسئولیت صاحبان سهام محدود به مبلغ اسمی سهام آنها است.

ماده ۲. شرکت سهامی شرکت بازرگانی محسوب می شود و لواینکه موضوع عملیات آن امور بازرگانی نباشد.

ماده ۳. در شرکت سهامی تعداد شرکاء نباید از سه نفرکمتر باشد.

ماده ۴. شرکت سهامی به دو نوع تقسیم می شود:

نوع اول) شرکت‌هائی که موسسین آنها قسمتی از سرمایه شرکت را از طریق فروش سهام به مردم تامین می‌کنند. اینگونه شرکت‌ها شرکت سهامی عام نامیده می‌شوند.

نوع دوم) شرکت‌هائی که تمام سرمایه آنهادرموقع تاسیس منحصراً توسط موسسین تامین گردیده است. اینگونه شرکتها ، شرکت سهامی خاص نامیده می شوند.

تبصره) در شرکت‌های سهامی عام عبارت "شرکت سهامی عام "و در شرکت‌های سهامی خاص عبارت "شرکت سهامی خاص" باید قبل از نام شرکت یا بعد از آن بدون فاصله بانام شرکت درکلیه اوراق و اطلاعیه-ها وآگهی‌های شرکت بطور روشن وخوانا قید شود.

ماده ۵. در موقع تاسیس سرمایه شرکت‌های سهامی عام از پنج میلیون ریال و سرمایه شرکت‌های سهامی خاص از یک میلیون ریال نباید کمتر باشد.

در صورتی که سرمایه شرکت بعد از تاسیس بهر علت از حداقل مذکور در این ماده کمتر شود باید ظرف یک‌سال نسبت به افزایش سرمایه تا میزان حداقل مقرر اقدام بعمل آید یا شرکت به نوع دیگری از انواع شرکت‌های مذکور در قانون تجارت تغییر شکل یابد و گرنه هر ذینفع می تواند انحلال آن را از دادگاه صلاحیت‌داردر خواست کند.

هرگاه قبل از صدور رای قطعی موجب در خواست انحلال منتفی گردد دادگاه رسیدگی را موقوف خواهد نمود.

ماده ۶. برای تاسیس شرکت‌های سهامی عام موسسین باید اقلاً بیست درصد سرمایه شرکت را خود تعهد کرده و لااقل سی‌وپنج درصد مبلغ تعهد شده را در حسابی بنام شرکت در شرف تاسیس نزدیکی از بانک‌ها سپرده، سپس اظهار نامه‌ای به ضمیمه طرح اساسنامه شرکت و طرح اعلامیه پذیره‌نویسی سهام که به امضاء کلیه موسسین رسیده باشد در تهران به اداره ثبت شرکت‌ها و در شهرستان‌ها به دایره ثبت شرکت‌ها و در نقاطی که دایره ثبت شرکت‌ها وجود ندارد به اداره ثبت اسناد و املاک محل تسلیم و رسید دریافت کنند.

تبصره) هرگاه قسمتی ازتعهد موسسین بصورت غیر نقد باشد باید عین آن یا مدارک مالکیت آن‌را در همان بانکی که برای پرداخت مبلغ نقدی حساب باز شده است تودیع و گواهی بانک را به ضمیمه اظهارنامه و ضمائم آن به مرجع ثبت شرکت‌هاتسلیم نمایند.

ماده ۷. اظهارنامه مذکور در ماده ۶ باید باقید تاریخ به امضاء کلیه موسسین رسیده و موضوعات زیر مخصوصاً در آن

www.abcbourse.ir
بارنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ذکر شده باشد.

۱. نام شرکت.

۲. هویت کامل و اقامتگاه موسسین.

۳. موضوع شرکت.

۴. مبلغ سرمایه شرکت و تعیین مقدار نقد و غیرنقد آن به تفکیک.

۵. تعداد سهام بانام و بی‌نام و مبلغ اسمی آنها و در صورتی که سهام ممتاز نیز مورد نظر باشد تعیین تعداد و خصوصیات و امتیازات اینگونه سهام.

۶. میزان تعهد هر یک از موسسین و مبلغی که پرداخت کرده‌اند با تعیین شماره حساب و نام بانکی که وجوه پرداختی در آن واریز شده است. در مورد آورده غیرنقد تعیین اوصاف و مشخصات و ارزش آن بنحوی که بتوان از کم و کیف آورده غیر نقد اطلاع حاصل نمود.

۷. مرکز اصلی شرکت.

۸. مدت شرکت.

ماده ۸. طرح اساسنامه باید با قید تاریخ به امضاء موسسین رسیده و مشتمل بر مطالب زیر باشد :

۱. نام شرکت.

۲. موضوع شرکت بطور صریح و منجز.

۳. مدت شرکت.

۴. مرکز اصلی شرکت و محل شعب آن اگر تاسیس شعبه مورد نظر باشد.

۵. مبلغ سرمایه شرکت و تعیین مقدار نقد و غیر نقد آن به تفکیک.

۶. تعداد سهام بی‌نام و بانام و مبلغ اسمی آنها و در صورتی که ایجاد سهام ممتاز مورد نظر باشد تعیین تعداد و خصوصیات و امتیازات اینگونه سهام.

۷. تعیین مبلغ پرداخت شده هر سهم و نحوه مطالبه بقیه مبلغ اسمی هر سهم و مدتی که ظرف آن باید مطالبه شودکه بهرحال از پنج سال متجاوز نخواهد بود.

۸. نحوه انتقال سهام بانام.

۹. طریقه تبدیل سهام بانام به سهام بی نام و بالعکس.

۱۰. در صورت پیش بینی امکان صدور اوراق قرضه، ذکر شرایط و ترتیب آن.

۱۱. شرایط و ترتیب افزایش و کاهش سرمایه شرکت.

۱۲. مواقع و ترتیب دعوت مجامع عمومی.

۱۳. مقررات راجع به حدنصاب لازم جهت تشکیل مجامع عمومی و ترتیب اداره آنها.

۱۴. طریقه شور و اخذ رای اکثریت لازم برای معتبر بودن تصمیمات مجامع عمومی.

۱۵. تعداد مدیران و طرز انتخاب و مدت ماموریت آنها و نحوه تعیین جانشین برای مدیرانی که فوت یا استعفاء می‌کنند یا محجور یا معزول یا به جهات قانونی ممنوع می‌گردند.

۱۶. تعیین وظایف و حدود اختیارات مدیران.

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱۷. تعداد سهام تضمینی که مدیران باید به صندوق شرکت بسپارند.

۱۸. قید اینکه شرکت یک بازرس خواهد داشت یا بیشتر و نحوه انتخاب و مدت ماموریت بازرس.

۱۹. تعیین آغاز و پایان سال مالی شرکت و موعد تنظیم ترازنامه و حساب سود و زیان و تسلیم آن به بازرسان و به مجمع عمومی سالانه.

۲۰. نحوه انحلال اختیاری شرکت و ترتیب تصفیه امورآن.

۲۱. نحوه تغییر اساسنامه.

ماده ۹. طرح اعلامیه پذیره نویسی مذکوره در ماده ۶ باید مشتمل برنکات زیر باشد:

۱. نام شرکت.

۲. موضوع شرکت و نوع فعالیت‌هائی که شرکت به منظور آن تشکیل می شود.

۳. مرکز اصلی شرکت و شعب آن در صورتی که تاسیس شعبه مورد نظر باشد.

۴. مدت شرکت.

۵. هویت کامل و اقامتگاه و شغل موسسین، در صورتی که تمام یابعضی از موسسین در امور مربوط به موضوع شرکت یا امور مشابه با آن سوابق یا اطلاعات یاتجاربی داشته باشند ذکر آن به اختصار.

۶. مبلغ سرمایه شرکت و تعیین مقدار نقد و غیر نقد آن به تفکیک و تعداد و نوع سهام در مورد سرمایه غیرنقد شرکت تعیین مقدار و مشخصات و اوصاف و ارزش آن بنحوی که بتوان از کم و کیف سرمایه غیرنقد اطلاع حاصل نمود.

۷. در صورتی که موسسین مزایایی برای خود در نظر گرفته‌اند تعیین چگونگی و موجبات آن مزایا به تفضیل.

۸. تعیین مقداری از سرمایه که موسسین تعهد کرده و مبلغی که پرداخت کرده‌اند.

۹. ذکر هزینه‌هائی که موسسین تا آن موقع جهت تدارک مقدمات تشکیل شرکت و مطالعاتی که انجام گرفته است پرداخت کرده‌اند و برآورد هزینه‌های لازم تا شروع فعالیتهای شرکت.

۱۰. در صورتی که انجام موضوع شرکت قانوناً مستلزم موافقت مراجع خاصی باشد ذکر مشخصات اجازه نامه یا موافقت اصولی آن مراجع.

۱۱. ذکر حداقل تعداد سهامی که هنگام پذیره نویسی باید توسط پذیره‌نویس تعهد شود و تعیین مبلغی از آن که باید مقارن پذیره نویسی نقداً پرداخت گردد.

۱۲. ذکر شماره و مشخصات حساب بانکی که مبلغ نقدی سهام مورد تعهد باید به آن حساب پرداخت شود و تعیین مهلتی که طی آن اشخاص ذیعلاقه می‌توانند برای پذیره نویسی و پرداخت مبلغی نقدی به بانک مراجعه کنند.

۱۳. تصریح به اینکه اظهارنامه موسسین به انضمام طرح اساسنامه برای مراجعه علاقمندان به مرجع ثبت شرکت‌ها تسلیم شده است.

۱۴. ذکر نام روزنامه کثیرالانتشار که هرگونه دعوت و اطلاعیه بعدی تا تشکیل مجمع عمومی موسس منحصراً در آن منتشر خواهد شد.

۱۵. چگونگی تخصیص سهام به پذیره‌نویسان.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ماده ۱۰. مرجع ثبت شرکت‌ها پس از مطالعه اظهارنامه و ضمائم آن و تطبیق مندرجات آنها با قانون اجازه انتشار اعلامیه پذیره نویسی را صادر خواهد نمود.

ماده ۱۱. اعلامیه پذیره نویسی باید توسط موسسین در جراید آگهی گردیده و نیز در بانکی که تعهد سهام نزد آن صورت می گیرد در معرض دید علاقمندان قرار داده شود.

ماده ۱۲. طرف مهلتی که در اعلامیه پذیره نویسی معین شده است علاقمندان به بانک مراجعه و ورقه تعهد سهام را امضاء و مبلغی را که نقداً باید پرداخت شود تادیه و رسید دریافت خواهند کرد.

ماده ۱۳. ورقه تعهد سهم باید مشتمل برنکات زیر باشد:

۱. نام و موضوع و مرکز اصلی در مدت شرکت.
۲. سرمایه شرکت.
۳. شماره و تاریخ اجازه انتشار اعلامیه پذیره نویسی و مرجع صدور آن.
۴. تعداد سهامی که مورد تعهد واقع می شود و مبلغی اسمی آن و همچنین مبلغی که از بابت نقداً در موقع پذیره نویسی باید پرداخت شود.
۵. نام بانک و شماره حسابی که مبلغ لازم توسط پذیره نویسان باید به آن حساب پرداخت شود.
۶. هویت و نشانی کامل پذیره نویس.
۷. قید اینکه پذیره نویس متعهد است مبلغ پرداخت نشده سهام مورد تعهد را طبق مقررات اساسنامه شرکت پرداخت نماید.

ماده ۱۴. ورقه تعهد سهم در دو نسخه تنظیم و با قید تاریخ به امضاء پذیره‌نویس یا قائم مقام قانونی او رسیده نسخه اول نزد بانک نگاهداری و نسخه دوم باقید رسید وجه و مهر و امضاء بانک به پذیره نویس تسلیم می شود.

تبصره) در صورتی که ورقه تعهد سهم را شخصی برای دیگری امضاء کند هویت و نشانی کامل و سمت امضاء کننده قید و مدرک سمت از اخذ و ضمیمه خواهد شد.

ماده ۱۵. امضاء ورقه تعهد سهم بخودی خود مستلزم قبول اساسنامه شرکت و تصمیمات مجامع عمومی صاحبان سهام می‌باشد.

ماده ۱۶. پس از گذشتن مهلتی که برای پذیره نویسی معین شده است و یا در صورتی که مدت تمدید شده باشد بعد از انقضای مدت تمدید شده موسسین حداکثر تا یک‌ماه به تعهدات پذیره نویسان رسیدگی و پس از احراز اینکه تمام سرمایه شرکت صحیحاً تعهد گردیده و اقلاً ۳۵ درصد آن پرداخت شده است تعداد سهام هر یک از تعهدکنندگانی را تعیین و اعلام و مجمع عمومی موسس را دعوت خواهندنمود.

ماده ۱۷. مجمع عمومی موسس با رعایت مقررات این قانون تشکیل می شود و پس از رسیدگی احرازپذیره نویسی کلیه سهام شرکت و تادیه مبالغ لازم و شور درباره اساسنامه شرکت و تصویب آن اولین مدیران و بازرس یا بازرسان شرکت را انتخاب می کند. مدیران و بازرسان شرکت باید کتباً قبول سمت نمایند قبول سمت به خودی خود دلیل بر این است که مدیر و بازرس باعلم به تکالیف و مسئولیت‌های سمت خود عهده دار آن گردیده‌اند از این تاریخ شرکت تشکیل شده محسوب می شود.

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تبصره) هرگونه دعوت و اطلاعیه برای صاحبان سهام تا تشکیل مجمع عمومی سالانه باید دو روزنامه کثیر الانتشار منتشر شود یکی از این دو روزنامه بوسیله مجمع عمومی موسس و روزنامه دیگر از طرف وزارت اطلاعات و جهانگردی تعیین می شود.

ماده ۱۸. اساسنامه‌ای که به تصویب مجمع عمومی موسس رسیده و ضمیمه صورت جلسه مجمع و اعلامیه قبولی مدیران و بازرسان جهت ثبت شرکت به مرجع ثبت شرکت‌ها تسلیم خواهدشد.

ماده ۱۹. در صورتی که شرکت تا شش‌ماه از تاریخ تسلیم اظهارنامه مذکور در ماده ۶ این قانون به ثبت نرسیده باشد به درخواست هر یک از موسسین یا پذیره‌نویسان مرجع ثبت شرکت‌ها که اظهارنامه به آن تسلیم شده است گواهینامه‌ای حاکی از عدم ثبت شرکت صادر و به بانکی که تعهد سهام و تادیه وجوه در آن بعمل آمده است ارسال می‌دارد تا موسسین و پذیره‌نویسان به بانک مراجعه و تعهدنامه و وجوه پرداختی خود را مسترد دارند. در این صورت هرگونه هزینه‌ای که برای تاسیس شرکت پرداخت یا تعهد شده باشد بعهده موسسین خواهد بود.

ماده ۲۰. برای تاسیس و ثبت شرکت‌های سهامی خاص فقط تسلیم اظهارنامه به ضمیمه مدارک زیر به مرجع ثبت شرکت‌ها کافی خواهدبود.

۱. اساسنامه شرکت که باید به امضاء کلیه سهامداران رسیده باشد.

۲. اظهارنامه مشعر بر تعهد کلیه سهام و گواهینامه بانکی حاکی از تادیه قسمت نقدی آن که نباید کمتر از ۳۵ درصدکل سهام باشد. اظهارنامه مذکور باید به امضای کلیه سهامداران رسیده باشد. هرگاه تمام یاقسمتی از سرمایه بصورت غیرنقد باشد باید تمام آن تادیه گردیده و صورت تقویم آن به تفکیک در اظهارنامه منعکس شده باشد و در صورتی که سهام ممتازه وجود داشته باشد باید شرح امتیازات و موجبات آن در اظهارنامه منعکس شده باشد.

۳. انتخاب اولین مدیران و بازرس یا بازرسان شرکت باید در صورت جلسه‌ای قید و به امضای کلیه سهامداران رسیده باشد.

۴. قبول سمت مدیریت و بازرسی با رعایت قسمت اخیر ماده ۱۷.

۵. ذکر نام روزنامه کثیرالانتشار که هرگونه آگهی راجع به شرکت تا تشکیل اولین مجمع عمومی عادی درآن منتشر خواهدشد.

تبصره) سایر قیود و شرایطی که در این قانون برای تشکیل و ثبت شرکت‌های سهامی عام مقرراست در مورد شرکت‌های سهامی خاص لازم الرعایه نخواهدبود.

ماده ۲۱. شرکتهای سهامی خاص نمی توانند سهام خود را برای پذیره نویسی یا فروش در بورس اوراق بهادار یا توسط بانکها عرضه نمایند و یا به انتشار آگهی و اطلاعیه و یا هر نوع اقدام تبلیغاتی برای فروش سهام خود مبادرت کنند مگر اینکه از مقررات مربوط به شرکت‌های سهامی عام بنحوی که در این قانون مذکوراست تبعیت نمایند.

ماده ۲۲. استفاده از وجوه تادیه شده بنام شرکت‌های سهامی در شرف تاسیس ممکن نیست مگر پس از ثبت رسیدن شرکت و یا در مورد مذکور در ماده ۱۹.

ماده ۲۳. موسسین شرکت نسبت به کلیه اعمال و اقداماتی که به منظور تاسیس و به ثبت رسانیدن شرکت انجام می‌دهند مسئولیت تضامنی دارند.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بخش ۲ : سهام

ماده ۲۴. سهم قسمتی است از سرمایه شرکت سهامی که مشخص میزان مشارکت و تعهدات و منافع صاحب آن در شرکت سهامی می‌باشد ورقه سهم سند قابل معامله‌ای است که نماینده تعداد سهامی است که صاحب آن در شرکت سهامی دارد.

تبصره ۱) سهم ممکن است بانام یا بی‌نام باشد.

تبصره ۲) در صورتی که برای بعضی از سهام شرکت با رعایت مقررات این قانون مزایائی قائل شوند اینگونه سهام ، سهام ممتاز نامیده می‌شود.

ماده ۲۵. اوراق سهام باید متحدالشکل و چاپی و دارای شماره ترتیب بوده و به امضای لااقل دو نفرکه بموجب مقررات اساسنامه تعیین می‌شوند برسد.

ماده ۲۶. در ورقه سهم نکات زیر باید قید شود:

۱. نام شرکت و شماره ثبت آن در دفتر ثبت شرکت‌ها.
۲. مبلغ سرمایه ثبت شده و مقدار پرداخت شده آن.
۳. تعیین نوع سهم.
۴. مبلغ اسمی سهم و مقدار پرداخت شده آن به حروف و باعداد.
۵. تعداد سهامی که هر ورقه نماینده آنست.

ماده ۲۷. تا زمانی که اوراق سهام صادر نشده است شرکت باید به صاحبان سهام گواهینامه موقت سهم بدهد که معرف تعداد و نوع سهام و مبلغ پرداخت شده آن باشد. این گواهینامه در حکم سهم است ولی در هر حال ظرف مدت یکسال پس از پرداخت تمامی مبلغ اسمی سهم باید ورقه سهم صادر و به صاحب سهم تسلیم و گواهینامه موقت سهم مسترد و ابطال گردد.

ماده ۲۸. تا وقتی که شرکت به ثبت نرسیده صدور ورقه سهم یا گواهینامه موقت سهم ممنوع است. درصورت تخلف امضاءکنندگان مسئول جبران خسارات اشخاص ثالث خواهندبود.

ماده ۲۹. در شرکت‌های سهامی عام مبلغ اسمی هر سهم نباید ازده هزارر یال بیشتر باشد.

ماده ۳۰. مادام که تمامی مبلغ اسمی هر سهم پرداخت نشده صدور ورقه سهم بی‌نام یا گواهینامه موقت بی‌نام ممنوع است. به تعهد کننده اینگونه سهام گواهینامه موقت بانام داده خواهد شد که نقل و انتقال آن تابع مقررات مربوط به نقل و انتقال سهام بانام است.

ماده ۳۱. در مورد صدور گواهینامه موقت سهم مواد ۲۵ و ۲۶ باید رعایت شود.

ماده ۳۲. مبلغ اسمی سهام و همچنین قطعات سهام در صورت تجزیه باید متساوی باشد.

ماده ۳۳. مبلغ پرداخت نشده سهام هر شرکت سهامی باید ظرف مدت مقرر در اساسنامه مطالبه شود. در غیر اینصورت هیات مدیره شرکت باید به مجمع عمومی فوق العاده صاحبان سهام را به منظور تقلیل سرمایه شرکت تا میزان مبلغ پرداخت شده سرمایه دعوت کند و تشکیل دهد و گرنه هر ذینفع حق خواهد داشت که برای تقلیل سرمایه

بازنشر: مرجع آموزش بورس abcBourse_ir @abcBourse_ir abcBourse.ir

ثبت شده شرکت تا میزان مبلغ پرداخت شده به دادگاه رجوع کند.

تبصره) مطالبه مبلغ پرداخت نشده سهام یا هر مقدار از آن باید از کلیه صاحبان سهام و بدون تبعیض بعمل آید.

ماده ۳۴. کسی که تعهدابتیاع سهمی را نموده مسئول پرداخت تمام مبلغ اسمی آن می باشد و در صورتی که قبل از تادیه تمام مبلغ اسمی سهم آن را به دیگری انتقال دهد بعد از انتقال سهم دارنده سهم مسئول پرداخت بقیه مبلغ اسمی آن خواهد بود.

ماده ۳۵. در هرموقع که شرکت بخواهد تمام یا قسمتی از مبلغ پرداخت نشده سهام را مطالبه کند باید مراتب را از طریق نشر آگهی در روزنامه کثیرالانتشاری که آگهی‌های مربوط به شرکت در آن منتشرمی‌شود به صاحبان فعلی سهام اطلاع دهد و مهلت معقول و متناسبی برای پرداخت مبلغ مورد مطالبه مقرر دارد. پس از انقضای چنین مهلتی هر مبلغ که تادیه نشده باشد نسبت به آن خسارت دیر کرد از قرار نرخ رسمی بهره بعلاوه چهار درصد در سال به مبلغ تادیه نشده علاوه خواهدشد و پس از اخطار از طرف شرکت به صاحب سهم و گذشتن یک‌ماه اگر مبلغ مورد مطالبه و خسارت تاخیر آن تماماً پرداخت نشود شرکت اینگونه سهام را در صورتی که در بورس اوراق بهادار پذیرفته شده باشد از طریق بورس و گرنه از طریق مزایده به فروش خواهد رسانید از حاصل فروش سهم بدواً کلیه هزینه‌های مترتبه برداشت گردیده و در صورتی که خالص حاصل فروش از بدهی صاحب سهم (بابت اصل و هزینه‌ها و خسارت دیر کرد) بیشتر باشد مازاد به وی پرداخت می‌شود.

ماده ۳۶. در مورد ماده ۳۵ آگهی فروش سهم باقید مشخصات سهام مورد مزایده فقط یک نوبت در روزنامه کثیرالانتشاری که آگهی‌های مربوط به شرکت در آن نشر می‌گردد منتشر و یک نسخه از آگهی وسیله پست سفارشی برای صاحب سهم ارسال می شود هرگاه قبل از تاریخی که برای فروش معین شده است کلیه بدهی‌های مربوط به سهام اعم ازاصل، خسارات، هزینه‌ها به شرکت پرداخت شود شرکت از فروش سهام خودداری خواهد کرد. در صورت فروش سهام نام صاحب سهم سابق از دفاتر شرکت حذف و اوراق سهام یا گواهینامه موقت سهام قبلی ابطال می‌شود و مراتب برای اطلاع عموم آگهی می‌گردد.

ماده ۳۷. دارندگان سهام مذکور در ماده ۳۵ حق حضور و رای در مجامع عمومی صاحبان سهام شرکت را نخواهند داشت و در احتساب حد نصاب تشکیل مجامع تعداد اینگونه سهام ازکل تعداد سهام شرکت کسر خواهدشد. بعلاوه حق دریافت سود قابل تقسیم و حق رجحان در خرید سهام جدید شرکت و همچنین حق دریافت اندوخته قابل تقسیم نسبت به این گونه سهام معلق خواهدماند.

ماده ۳۸. در مورد ماده ۳۷ هرگاه دارندگان سهام قبل از فروش سهام بدهی خود را بابت اصل و خسارات و هزینه‌ها به شرکت پرداخت کنند مجدداً حق حضور و رای در مجامع عمومی را خواهند داشت و می‌توانند حقوق مالی وابسته به سهام خود را که مشمول مرور زمان نشده باشد مطالبه کنند.

ماده ۳۹. سهم بی‌نام بصورت سند در وجه حامل تنظیم و ملک دارنده آن شناخته می شود مگر خلاف آن ثابت گردد. نقل و انتقال اینگونه سهام به قبض و اقباض بعمل می آید.

گواهی نامه موقت سهام بی‌نام درحکم سهام بی‌نام است و از لحاظ مالیات بر درآمد مشمول مقررات سهام بی‌نام می‌باشد.

WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ماده ۴۰. انتقال سهام بانام باید در دفتر ثبت سهام شرکت به ثبت برسد و انتقال دهنده یا وکیل یا نمایند قانونی او باید انتقال را در دفتر مزبور امضاء کند.

در موردی که تمامی مبلغ اسمی سهم پرداخت نشده است نشانی کامل انتقال گیرنده نیز در دفتر ثبت سهام شرکت قید و به امضای انتقال گیرنده یا وکیل یا نماینده قانونی او رسیده و از نظر اجرای تعهدات ناشی از نقل و انتقال سهم معتبر خواهدبود. هر گونه تغییر اقامتگاه نیز باید بهمان ترتیب رسیده و امضاء شود. هر انتقالی که بدون رعایت شرایط فوق بعمل آید از نظر شرکت و اشخاص ثالث فاقد اعتبار است.

ماده ۴۱. در شرکتهای سهامی عام نقل و انتقال سهام نمی‌تواند مشروط به موافقت مدیران شرکت یا مجامع عمومی صاحبان سهام بشود.

ماده ۴۲. هر شرکت سهامی می تواند بموجب اساسنامه و همچنین تا موقعی که شرکت منحل نشده است طبق تصویب مجمع عمومی فوق العاده صاحبان سهام سهام ممتاز ترتیب دهد.

امتیازات اینگونه سهام و نحوه استفاده از آن باید بطور وضوح تعیین گردد. هر گونه تغییر در امتیازات وابسته به سهام ممتاز باید به تصویب مجمع عمومی فوق العاده شرکت با جلب موافقت دارندگان نصف بعلاوه یک این گونه سهام انجام گیرد.

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بخش ۳ : تبدیل سهام

ماده ۴۳. هر گاه شرکت بخواهد به‌موجب مقررات اساسنامه یا بنا به تصمیم مجمع عمومی فوق‌العاده سهامداران خود سهام بی‌نام شرکت راربه سهام بانام و یا آنکه سهام بانام را به سهام بی‌نام تبدیل نماید باید بر طبق مواد زیر عمل کند.

ماده ۴۴. در مورد تبدیل سهام بی‌نام به سهام بانام باید مراتب در روزنامه کثیرالانتشاری که آگهی های مربوطه به شرکت در آن نشر می‌گردد سه نوبت هر یک بفاصله پنج روز منتشر و مهلتی که کمتر از شش‌ماه از تاریخ اولین آگهی نباشد به صاحبان سهام داده شود تا تبدیل سهام خود به مرکز شرکت مراجعه کنند. در آگهی تصریح سهام خود که پس از انقضای مهلت مزبور کلیه سهام بی‌نام شرکت باطل شده تلقی می‌گردد.

ماده ۴۵. سهام بی‌نامی که ظرف مهلت مذکور در ماده ۴۴ برای تبدیل به سهام بانام به مرکز شرکت تسلیم نشده باشد باطل شده محسوب و برابر تعداد آن سهام بانام صادر و توسط شرکت در صورتی که سهام شرکت در بورس اوراق بهادار پذیرفته شده باشد از طریق بورس و گرنه از طریق حراج فروخته خواهدشد. آگهی حراج حداکثر تا یک‌ماه پس از انقضای مهلت شش‌ماه مذکور فقط یک نوبت در روزنامه کثیرالانتشاری که آگهی‌های مربوط به شرکت در آن نشر می‌گردد منتشر خواهد شد. فاصله بین آگهی و تاریخ حراج حداقل ده روز و حداکثر یک‌ماه خواهد بود. در صورتی که در تاریخ تعیین شده تمام یا قسمتی از سهام به فروش نرسد حراج تا دو نوبت طبق شرایط مندرج در این ماده تجدید خواهد شد.

ماده ۴۶. از حاصل فروش سهامی که بر طبق ماده ۴۵ فروخته می شود بدواً هزینه‌های مترتبه از قبیل هزینه آگهی حراج یا حق الزحمه کارگزار بورس کسر و مازاد آن توسط شرکت در حساب بانکی بهره‌دار سپرده می شود، در صورتی که ظرف ده سال از تاریخ فروش سهام باطل شده به شرکت مسترد شود مبلغ سپرده و بهره مربوطه به دستور شرکت از طرف بانک به مالک سهم پرداخت می شود. پس از انقضای ده سال باقی مانده وجوه در حکم مال بلاصاحب بوده و باید از طرف بانک و با اطلاع دادستان شهرستان بخزانه دولت منتقل گردد.

تبصره) در مورد مواد ۴۵ و ۴۶ هرگاه پس از تجدید حراج مقداری از سهام به فروش نرسد صاحبان سهام بی‌نام که به شرکت مراجعه می کنند به ترتیب مراجعه به شرکت اختیار خواهند داشت از خالص حاصل فروش سهامی که فروخته شده به نسبت سهام بی‌نام که در دست دارند وجه نقد دریافت کنند و یا آنکه برابر تعدادسهام بی‌نام خود سهام بانام تحصیل نمایند و این ترتیب تا وقتی که وجه نقد و سهم فروخته نشده هر دو در اختیار شرکت قرار دارد رعایت خواهدشد.

ماده ۴۷. برای تبدیل سهام بانام به سهام بی‌نام مراتب فقط یک نوبت در روزنامه کثیرالانتشاری که آگهی های مربوط به شرکت در آن نشرمی‌گردد منتشر و مهلتی که نباید کمتر از دو ماه باشد به صاحبان سهام داده می شود تا برای تبدیل سهام خود به مرکز شرکت مراجعه کنند. پس از انقضای مهلت مذکور برابر تعداد سهام که تبدیل نشده است سهام بی‌نام صادر و در مرکز شرکت نگاهداری خواهد شد تا هر موقع که دارندگان سهام بانام شرکت مراجعه کنند سهام بانام به شرکت مراجعه کنند سهام بانام آنان اخذ و ابطال و سهام بی‌نام به آنها داده شود.

ماده ۴۸. پس ازتبدیل کلیه سهام بی نام به سهام بانام ویاتبدیل سهام با نام به سهام بی نام ویاحسب موردپس ازگذشتن هریک ازمهلت های مذکوردر مواد ۴۴و۴۷ شرکت بایدمرجع ثبت شرکت هاراازتبدیل سهام خودکتبامطلع

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ساودتامراتب طبق مقررات به ثبت رسیده وبرای اطلاع عموم آگهی شود.

ماده ۴۹. دارندگان سهامی که بر طبق مواد فوق سهام خود را تعویض ننموده باشند نسبت به آن سهام حق حضور و رای در مجامع عمومی صاحبان سهام را نخواهند داشت.

ماده ۵۰. در مورد تعویض گواهی نامه موقت سهام با اوراق سهام بانام یا بی‌نام بر طبق مفاد مواد ۴۷ و ۴۹ عمل خواهدشد.

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بخش ۵ : مجامع عمومی

ماده ۷۲. مجمع عمومی شرکت سهامی از اجتماع صاحبان سهام تشکیل می‌شود. مقررات مربوط به حضور عده لازم برای تشکیل مجمع عمومی و آراء لازم جهت اتخاذ تصمیمات در اساسنامه معین خواهد شد مگر در مواردی که بموجب قانون تکلیف خاص برای آن مقرر شده باشد.

ماده ۷۳. مجامع عمومی به ترتیب عبارتند از:

۱. مجمع عمومی موسس.

۲. مجمع عمومی عادی.

۳. مجمع عمومی فوق‌العاده.

ماده ۷۴. وظایف مجمع عمومی موسس به قرار زیراست:

۱. رسیدگی به گزارش موسسین و تصویب آن و همچنین احراز پذیره نویسی کلیه سهام شرکت و تادیه مبالغ لازم.

۲. تصویب طرح اساسنامه شرکت و در صورت لزوم اصلاح آن.

۳. انتخاب اولین مدیران و بازرس یا بازرسان شرکت.

۴. تعیین روزنامه کثیرالانتشاری که هرگونه دعوت و اطلاعیه بعدی برای سهامداران تا تشکیل اولین مجمع عمومی عادی در آن منتشر خواهدشد.

تبصره) گزارش موسسین باید حداقل پنج روز قبل از تشکیل مجمع عمومی موسس در محلی که در آگهی دعوت مجمع تعیین شده است برای مراجعه پذیره - نویسان سهام آماده باشد.

ماده ۷۵. در مجمع عمومی موسس حضور عده‌ای از پذیره نویسان که حداقل نصف سرمایه شرکت را تعهد نموده باشند ضروری است. اگر در اولین دعوت اکثریت مذکور حاصل نشد مجامع عمومی جدید فقط تا دو نوبت توسط موسسین دعوت می شوند مشروط بر اینکه لااقل بیست روز قبل از انعقاد آن مجمع آگهی دعوت آن باقید دستور جلسه قبل و نتیجه آن در روزنامه کثیرالانتشاری که در اعلامیه پذیره نویسی معین شده است منتشر گردد. مجمع عمومی جدید وقتی قانونی است که صاحبان لااقل یک سوم سرمایه شرکت در آن حاضر باشند. در هر یک از دو مجمع فوق کلیه تصمیمات باید به اکثریت دو ثلث آراء حاضرین اتخاذ شود. در صورتی که در مجمع عمومی سوم اکثریت لازم حاضر نشد موسسین عدم تشکیل شرکت را اعلام می‌دارند.

تبصره) در مجمع عمومی موسس کلیه موسسین و پذیره نویسان حق حضور دارند و هر سهم دارای یک رای خواهدبود.

ماده ۷۶. هر گاه یک یا چند نفر از موسسین آورده غیر نقد داشته باشند موسسین باید قبل از اقدام به دعوت مجمع عمومی موسس نظر کتبی کارشناس رسمی وزارت دادگستری را در مورد ارزیابی آورده‌های غیر نقد جلب و آن را جزء گزارش اقدامات خود در اختیار مجمع عمومی موسس بگذارند. در صورتی که موسسین برای خود مزایائی مطالبه کرده باشند باید توجیه آن به ضمیمه گزارش مزبور به مجمع موسس تقدیم شود.

ماده ۷۷. گزارش مربوط به ارزیابی آورده‌های غیرنقد و علل و موجبات مزایای مطالبه شده باید در مجمع عمومی موسس مطرح گردد.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

دارندگان آورده غیرنقد و کسانی که مزایای خاصی برای خود مطالبه کرده‌اند در موقعی که تقویم آورده غیرنقدی که تعهدکرده اند یا مزایای آنها موضوع رای است حق رای ندارند و آن قسمت از سرمایه غیرنقد که موضوع مذاکره و رای است ازحیث حدنصاب جزء سرمایه شرکت منظور نخواهدشد.

ماده ۷۸. مجمع عمومی نمی تواند آورده‌های غیرنقد را بیش از آنچه که از طرف کارشناس رسمی دادگستری ارزیابی شده است قبول کند.

ماده ۷۹. هرگاه آورده غیرنقد یا مزایائی که مطالبه شده است تصویب نگردد دومین جلسه مجمع به فاصله مدتی که از یک‌ماه تجاوز نخواهدکرد تشکیل خواهد شد و در فاصله دو جلسه اشخاصی که آورده غیرنقد آن‌ها قبول نشده است در صورت تمایل می توانند تعهد غیرنقد خود را به تعهد نقد تبدیل و مبالغ لازم را تادیه نمایند و اشخاصی که مزایای مورد مطالبه آنها تصویب نشده می توانند با انصراف از آن مزایا در شرکت باقی بمانند. در صورتی که صاحبان آورده غیر نقد و مطالبه کنندگان مزایا بنظر مجمع تسلیم نشوند تعهد آنها نسبت به سهام خود باطل شده محسوب می‌گردد و سایر پذیره نویسان می‌توانند به‌جای آنها سهام شرکت را تعهد مبالغ لازم را تادیه کنند.

ماده ۸۰. در جلسه دوم مجمع عمومی موسس که برطبق ماده قبل بمنظور رسیدگی به وضع آورده‌های غیرنقد و مزایای مطالبه شده تشکیل می‌گردد باید بیش از نصف پذیره نویسان هر مقدار از سهام شرکت که تعهد شده است حاضر باشند. در آگهی دعوت این جلسه باید نتیجه جلسه قبل و دستور جلسه دوم قیدگردد.

ماده ۸۱. در صورتی که در جلسه دوم معلوم گردد که در اثر خروج دارندگان آورده غیرنقد و یا مطالبه کنندگان مزایا و عدم تعهد و تادیه سهام آنها از طرفد سایر پذیره‌نویسان قسمتی از سرمایه شرکت تعهد نشده است و به این ترتیب شرکت قابل تشکیل نباشد موسسین باید ظرف ده روز از تاریخ تشکیل آن مجمع مراتب را به مرجع ثبت شرکت‌ها اطلاع دهند تا در مرجع مزبور گواهینامه مذکور در ماده ۱۹ این قانون را صادر کند.

ماده ۸۲. در شرکت‌های سهامی خاص تشکیل مجمع عمومی موسس الزامی نیست لیکن جلب نظر کارشناس مذکور در ماده ۷۶ این قانون ضروری است و نمی‌توان آورده‌های غیرنقد را به مبلغی بیش از ارزیابی کارشناس قبول نمود.

ماده ۸۳. هرگونه تغییر در مواد اساسنامه یا در سرمایه شرکت یا انحلال شرکت قبل از موعد منحصراً در صلاحیت مجمع عمومی فوق العاده می باشد.

ماده ۸۴. در مجمع عمومی فوق العاده دارندگان بیش از نصف سهامی که حق رای دارند باید حاضر باشند. اگر در اولین دعوت حد نصاب مذکور حاصل نشد مجمع برای بار دوم دعوت و با حضور دارندگان بیش از یک سوم سهامی که حق رای دارند رسمیت یافته و اتخاذ تصمیم خواهد نمود بشرط آنکه در دعوت دوم نتیجه دعوت اول قیدشده باشد.

ماده ۸۵. تصمیمات مجمع عمومی فوق العاده همواره به اکثریت دوسوم آراء حاضر درجلسه رسمی معتبر خواهدبود.

ماده ۸۶. مجمع عمومی عادی می‌تواند نسبت به کلیه امور شرکت بجز آنچه که در صلاحیت مجمع عمومی موسس و فوق العاده است تصمیم بگیرد.

ماده ۸۷. در مجمع عمومی عادی حضور دارندگان اقلاً بیش از نصف سهامی که حق رای دارند ضروری است. اگر در اولین دعوت حد نصاب مذکور حاصل نشد مجمع برای باردوم دعوت خواهدشد و با حضور هر عده ازصاحبان

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

سهامی که حق رای دارد رسمیت یافته و اخذ تصمیم خواهدنمود. بشرط آنکه در دعوت دوم نتیجه دعوت اول قید شده باشد.

ماده ۸۸. در مجمع عمومی عادی تصمیمات همواره به اکثریت نصف بعلاوه یک آراء حاضر در جلسه رسمی معتبر خواهدبود. مگر در مورد انتخاب مدیران و بازرسان که اکثریت نسبی کافی خواهدبود.

در مورد انتخاب مدیران تعداد آراء هر رای دهنده در عدد مدیرانی که باید انتخاب شوند ضرب می شود و حق رای هر رای دهنده برابر حاصل ضرب مذکور خواهد بود رای دهنده می تواند آراء خود را به یک نفر بدهد یاآنرا بین چندنفری که مایل باشد تقسیم کند ، اساسنامه شرکت نمی تواند خلاف این ترتیب را مقرر دارد.

ماده ۸۹. مجمع عمومی عادی باید سالی یکبار در موقعی که در اساسنامه پیش بینی شده است برای رسیدگی به ترازنامه و حساب سود و زیان سال مالی قبل و صورت دارائی و مطالبات و دیون شرکت و صورتحساب دوره و عملکرد سالیانه شرکت و رسیدگی به گزارش مدیران و بازرس یا بازرسان و سایر امور مربوط به حساب‌های سال مالی تشکیل شود.

تبصره) بدون قرائت گزارش بازرس یا بازرسان شرکت در مجمع عمومی اخذ تصمیم نسبت به ترازنامه و حساب سود و زیان سال مالی معتبر نخواهدبود.

ماده ۹۰. تقسیم سود و اندوخته بین صاحبان سهام فقط پس از تصویب مجمع عمومی جائز خواهد بود و در صورت وجود منافع تقسیم ده درصد از سود ویژه سالانه بین صاحبان سهام الزامی است.

ماده ۹۱. چنانچه هیئت مدیره مجمع عمومی عادی سالانه را در موعد مقرر دعوت نکند بازرس یا بازرسان شرکت مکلفند راساً اقدام بدعوت مجمع مزبور بنمایند.

ماده ۹۲. هیئت مدیره و همچنین بازرس یا بازرسان شرکت می توانند در مواقع مقتضی مجمع عمومی عادی را بطور فوق العاده دعوت نمایند. در این صورت دستور جلسه مجمع باید در آگهی دعوت قیدشود.

ماده ۹۳. در هر موقع که مجمع عمومی صاحبان سهام بخواهد در حقوق نوع مخصوصی از سهام شرکت تغییر بدهد تصمیم مجمع عمومی قطعی نخواهد بود مگر بعد از آنکه دارندگان این گونه سهام در جلسه خاصی آن تصمیم را تصویب کنند و برای آنکه تصمیم جلسه خاص مذکور معتبر باشد باید دارندگان لااقل نصف اینگونه سهام در جلسه حاضر باشند و اگر در این دعوت این حدنصاب حاصل نشود در دعوت دوم حضور دارندگان اقلاً یک سوم اینگونه سهام کافی خواهدبود.

تصمیمات همواره به اکثریت دوسوم آراء معتبر خواهدبود.

ماده ۹۴. هیچ مجمع عمومی نمی تواند تابعیت شرکت را تغییر بدهد و با هیچ اکثریتی نمی تواند برتعهدات صاحبان سهام بیفزاید.

ماده ۹۵. سهامدارانی که اقلاً یک‌پنجم سهام شرکت را مالک باشند حق دارند که دعوت صاحبان سهام را برای تشکیل مجمع عمومی از هیئت مدیره خواستار شوند و هیئت مدیره باید حداکثر تابیست روز مجمع مورد درخواست را با رعایت تشریفات مقرره دعوت کند در غیر اینصورت درخواست کنندگان می‌توانند دعوت مجمع را از بازرس یا بازرسان شرکت خواستار شوند و بازرس یا بازرسان مکلف خواهند بود که با رعایت تشریفات مقرره مجمع مورد تقاضا راحداکثرتاده روزدعوت نمایندوگرنه آن گونه صاحبان سهام حق خواهندداشت مستقیمابدعوت مجمع اقدام کنند بشرط

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

آنکه کلیه تشریفات راجع به دعوت مجمع رارعایت نموده ودرآگهی دعوت به‌عدم اجابت درخواست خود توسط هیئت مدیره و بازرسان تصریح نمایند.

ماده ۹۶. در مورد ماده ۹۵ دستور مجمع منحصراً موضوعی خواهد بودکه در تقاضانامه ذکرشده است و هیئت رئیسه مجمع از بین صاحبان سهام انتخاب خواهدشد.

ماده ۹۷. در کلیه موارد دعوت صاحبان سهام برای تشکیل مجامع عمومی باید از طریق نشرآگهی در روزنامه کثیرالانتشاری که آگهی‌های مربوطه به شرکت در آن نشر می‌گردد به‌عمل آید. هر یک از مجامع عمومی سالیانه باید روزنامه کثیرالانتشاری را که هرگونه دعوت و اطلاعیه بعدی برای سهامداران تا تشکیل مجمع عمومی سالانه بعد در آن منتشر خواهدشد تعیین نماید. این تصمیم باید در روزنامه کثیرالانتشاری که تا تاریخ چنین تصمیمی جهت نشر دعوتنامه و اطلاعیه‌های مربوط به شرکت قبلاً تعیین شده منتشر گردد.

تبصره – در مواقعی که کلیه سهام در مجمع حاضر باشند نشر آگهی و تشریفات دعوت الزامی نیست.

ماده ۹۸. فاصله بین نشر دعوتنامه مجمع عمومی و تاریخ تشکیل آن حداقل ده روز و حداکثر چهل روز خواهدبود.

ماده ۹۹. قبل از تشکیل مجمع عمومی هر صاحب سهمی که مایل به حضور در مجمع عمومی باشد باید با ارائه ورقه سهم یا تصدیق موقت سهم متعلق بخود به شرکت مراجعه و ورقه ورود به جلسه را دریافت کند.

فقط سهامدارانی حق ورود به مجمع را دارندکه ورقه ورودی دریافت کرده باشند.

از حاضرین در مجمع صورتی ترتیب داده خواهدشد که در آن هویت و اقامتگاه و تعداد سهام و تعداد آراء هر یک از حاضرین قید و به امضاء آنان خواهد رسید.

ماده ۱۰۰. در آگهی دعوت صاحبان سهام برای تشکیل مجمع عمومی دستور جلسه و تاریخ و محل تشکیل مجمع با قید ساعت و نشانی کامل باید قیدشود.

ماده ۱۰۱. مجامع عمومی توسط هیئت رئیسه‌ای مرکب از یک رئیس و یک منشی و دو ناظر اداره می‌شود. در صورتی که ترتیب دیگری در اساسنامه پیش بینی نشده باشد ریاست مجمع با رئیس هیئت مدیره خواهد بود مگر در مواقعی که انتخاب یا عزل بعضی از مدیران یا کلیه آنها جزو دستور جلسه مجمع باشدکه در این صورت رئیس مجمع از بین سهامداران حاضر در جلسه به اکثریت نسبی انتخاب خواهدشد. ناظران از بین صاحبان سهام انتخاب خواهند شد ولی منشی جلسه ممکن است صاحب سهم نباشد.

ماده ۱۰۲. در کلیه مجامع عمومی حضور وکیل یا قائم مقام قانونی صاحب سهم و همچنین حضور نماینده یا نمایندگان شخصیت حقوقی بشرط ارائه مدارک وکالت یا نمایندگی به منزله حضور خود صاحب سهم است.

ماده ۱۰۳. در کلیه مواردی که در این قانون اکثریت آراء در مجامع عمومی ذکرشده است مراد اکثریت آراء حاضرین در جلسه است.

ماده ۱۰۴. هر گاه در مجمع عمومی تمام موضوعات مندرج در دستور مجمع مورد اخذ تصمیم واقع نشود هیئت رئیسه مجمع با تصویب مجمع می تواند اعلام تنفس نموده و تاریخ جلسه بعد را که نباید دیرتر از دو هفته باشد تعیین کند، تمدید جلسه محتاج به دعوت و آگهی مجدد نیست و در جلسات بعد مجمع با همان حد نصاب جلسه اول رسمیت خواهدداشت.

ماده ۱۰۵. از مذاکرات و تصمیمات مجمع عمومی صورت جلسه‌ای توسط منشی ترتیب داده می شود که به امضاء

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

هیئت رئیسه مجمع رسیده و یک نسخه از آن در مرکز شرکت نگهداری خواهدشد.

ماده ۱۰۶. در مواردی که تصمیمات مجمع عمومی متضمن یکی از امور ذیل باشد یک نسخه از صورت جلسه مجمع باید جهت ثبت به مرجع ثبت شرکت هاارسال گردد:

۱. انتخاب مدیران و بازرس یا بازرسان.
۲. تصویب ترازنامه.
۳. کاهش یا افزایش سرمایه و هر نوع تغییر در اساسنامه.
۴. انحلال شرکت و نحوه تصفیه آن.

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار

بخش ۶ : هیئت مدیره

ماده ۱۰۷. شرکت سهامی بوسیله هیئت مدیره‌ای که از بین صاحبان سهام انتخاب شده و کلاً یا بغضاً قابل عزل می باشند اداره خواهدشد. عده اعضای هیئت مدیره در شرکتهای سهامی عمومی نباید از پنج نفر کمتر باشد.

ماده ۱۰۸. مدیران شرکت توسط مجمع عمومی موسس و مجمع عمومی عادی انتخاب می شوند.

ماده ۱۰۹. مدت مدیران در اساسنامه معین می‌شود لیکن این مدت از دو سال تجاوز نخواهدکرد.

ماده ۱۱۰. اشخاص حقوقی را می‌توان به مدیریت شرکت انتخاب نمود. در این صورت شخص حقوقی همان مسئولیتهای مدنی شخص حقیقی عضو هیئت مدیره را داشته و باید یک نفر را به نمایندگی دائمی خود جهت انجام وظایف مدیریت معرفی نماید.

چنین نماینده‌ای مشمول همان شرایط و تعهدات و مسئولیت‌های مدنی و جزائی عضو هیئت مدیره بوده از جهت مدنی با شخص حقوقی که او را به نمایندگی تعیین نموده است مسئولیت تضامنی خواهدداشت.

شخص حقوقی عضوهیئت مدیره می تواند نماینده خود را عزل کند بشرط آنکه در همان موقع جانشین او را کتباً به شرکت معرفی نماید و گرنه غایب محسوب می شود.

ماده ۱۱۱. اشخاص ذیل نمی توانندبه مدیریت شرکت انتخاب شوند.

۱ – محجورین و کسانی که حکم ورشکستگی آنها صادر شده است.

۲ – کسانی که بعلت ارتکاب جنایت یا یکی از جنحه‌های ذیل به‌موجب حکم قطعی از حقوق اجتماعی کلاً یا بعضاً محروم شده باشند در مدت محرومیت.

سرقت، خیانت در امانت، کلاهبرداری، جنحه هائی که به‌موجب قانون در حکم خیانت در امانت یا کلاهبرداری شناخته شده است، اختلاس، تدلیس، تصرف غیر قانونی در اموال عمومی.

تبصره) دادگاه شهرستان به تقاضای هر ذینفع حکم عزل هر مدیری را که برخلاف مفاد این ماده انتخاب شود یا پس از انتخاب مشمول مفاد این ماده گردد صادر خواهد کرد و حکم دادگاه مزبور قطعی خواهدبود.

ماده ۱۱۲. در صورتی که بر اثر فوت یا استعفا یا سلب شرایط از یک یا چند نفر از مدیران تعداد اعضاءهیئت مدیره از حداقل مقرر در این قانون کمتر شود اعضاء علی‌البدل به ترتیب مقرر در اساسنامه والا به ترتیب مقرر توسط مجمع-عمومی جای آنان را خواهندگرفت و د رصورتیکه عضو علی‌البدل تعیین نشده باشد و یا تعداد اعضاءعلی البدل کافی برای تصدی محل‌های خالی در هیئت مدیره نباشد مدیران باقیمانده باید بلافاصله مجمع عمومی عادی شرکت را جهت تکمیل اعضاءهیئت مدیره دعوت نمایند.

ماده ۱۱۳. در مورد ماده ۱۱۲هرگاه هیئت مدیره حسب مورد از دعوت مجمع عمومی برای انتخاب مدیری که سمت او بلامتصدی مانده خودداری کند هر ذینفع حق دارد از بازرس یا بازرسان شرکت بخواهدکه به دعوت مجمع عمومی عادی جهت تکمیل عده مدیران با رعایت تشریفات لازم اقدام کنند و بازرس یا بازرسان مکلف به انجام چنین درخواستی می‌باشند.

ماده ۱۱۴. مدیران باید تعداد سهامی را که اساسنامه شرکت مقرر کرده است دارا باشند. این تعداد سهام نباید از تعداد سهامی که به‌موجب اساسنامه جهت دادن رای در مجامع عمومی لازم است کمترباشد. این سهام برای تضمین خساراتی است که ممکن است از تقصیرات مدیران منفرداً یا مشترکاً بر شرکت واردشود. سهام مذکور بااسم بوده و

www.abcbourse.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

قابل انتقال نیست و مادام که مدیری مفاصاً حساب دوره تصدی خود در شرکت را دریافت نداشته است سهام مذکور در صندوق شرکت بعنوان وثیقه باقی خواهدماند.

ماده ۱۱۵. در صورتی که مدیری در هنگام انتخاب مالک تعداد سهام لازم بعنوان وثیقه نباشد و همچنین در صورت انتقال قهری سهام مورد وثیقه و یا افزایش یافتن تعدادسهام لازم بعنوان وثیقه و یا افزایش یافتن تعدادسهام لازم بعنوان وثیقه مدیر باید ظرف مدت یک‌ماه تعداد سهام لازم بعنوان وثیقه را تهیه و به صندوق شرکت بسپارد و گرنه مستعفی محسوب خواهدشد.

ماده ۱۶۶. تصویب ترازنامه و حساب سود و زیان هر دوره مالی شرکت به منزله مفاصا حساب مدیران برای همان دوره مالی می باشد و پس از تصویب ترازنامه و حساب و سود و زیان دوره مالی که طی آن مدت مدیریت مدیران منقضی یا بهر نحو دیگری از آنان سلب سمت شده است سهام مورد وثیقه اینگونه مدیران خودبخود از قید وثیقه آزاد خواهدشد.

ماده ۱۱۷. بازرس یا بازرسان شرکت مکلفند هرگونه تخلفی از مقررات قانونی و اساسنامه شرکت در موردسهام وثیقه مشاهده کنند به مجمع عمومی عادی گزارش دهند.

ماده ۱۱۸. جز درباره موضوعاتی که بموجب مقررات این قانون اخذ تصمیم و اقدام درباره آنها در صلاحیت خاص مجامع عمومی است مدیران شرکت دارای کلیه اختیارات لازم برای اداره امور شرکت می باشند مشروط بر آنکه تصمیمات و اقدامات آنها در حدود موضوع شرکت باشد. محدود کردن اختیارات مدیران در اساسنامه یا به‌موجب تصمیمات مجامع عمومی فقط از لحاظ روابط بین مدیران و صاحبان سهام معتبر بوده و در مقابل اشخاص ثالث باطل وکان لم یکن است.

ماده ۱۱۹. هیئت مدیره در اولین جلسه خود از بین اعضای هیئت مدیره یک رئیس و یک نائب رئیس که باید شخص حقیقی باشند برای هیئت مدیره تعیین می نماید. مدت ریاست رئیس و نایب رئیس هیئت مدیره بیش از مدت عضویت آنها در هیئت مدیره نخواهدبود. هیئت مدیره در هر موقع می تواند رئیس و نایب رئیس هیئت مدیره را از سمت‌های مذکور عزل کند. هر ترتیبی خلاف این ماده مقرر شود کان لم یکن خواهدبود.

تبصره ۱) از نظر اجرای مفاد این ماده شخص حقیقی که بعنوان نماینده شخص حقوقی عضوهیئت مدیره معرفی شده باشد در حکم عضوهیئت مدیره تلقی خواهدشد.

تبصره ۲) هرگاه رئیس هیئت مدیره موقتاً نتواند وظایف خود را انجام دهد وظایف او را نایب رئیس هیئت مدیره انجام خواهدداد.

ماده ۱۲۰. رئیس هیئت مدیره علاوه بر دعوت و اداره جلسات هیئت‌مدیره موظف است که مجامع عمومی صاحبان سهام را در مواردی که هیئت مدیره مکلف به دعوت آنها می‌باشد دعوت نماید.

ماده ۱۲۱. برای تشکیل جلسات هیئت مدیره حضور بیش از نصف اعضاء هیئت مدیره لازم است. تصمیمات باید به اکثریت آراء حاضرین اتخاذ گردد مگر آنکه در اساسنامه اکثریت بیشتری مقرر شده باشد.

ماده ۱۲۲. ترتیب دعوت و تشکیل جلسات هیئت مدیره را اساسنامه تعیین خواهدکرد. ولی در هر حال عده ای از مدیران که اقلاً یک‌سوم اعضاءهیئت مدیره را تشکیل دهند می‌توانند در صورتی که از تاریخ تشکیل آخرین جلسه هیئت مدیره حداقل یک‌ماه گذشته باشد با ذکر دستور جلسه هیئت مدیره را دعوت نمایند.

WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ماده ۱۲۳. برای هریک از جلسات هیئت مدیره باید صورت جلسه‌ای تنظیم و لااقل به امضاء اکثریت مدیران حاضر در جلسه برسد. در صورت جلسات هیئت مدیره نام مدیرانی که حضور دارند یا غایب می باشند و خلاصه‌ای از مذاکرات و همچنین تصمیمات متخذ در جلسه با قید تاریخ در آن ذکر می‌گردد. هر یک از مدیران که با تمام یا بعضی از تصمیمات مندرج در صورت جلسه مخالف باشد نظر او باید در صورت جلسه قیدشود.

ماده ۱۲۴. هیئت مدیره باید اقلاً یک نفر شخص حقیقی را به مدیریت عامل شرکت برگزیند و حدود اختیارات و مدت تصدی و حق الزحمه او را تعیین کند در صورتی که مدیرعامل عضوهیئت مدیره باشد دوره مدیریت عامل او ازمدت عضویت او در هیئت‌مدیره بیشتر نخواهدبود. مدیرعامل شرکت نمی‌تواند در عین حال رئیس هیئت مدیره همان شرکت باشد مگر با تصویب سه‌چهارم آراء حاضر در مجمع عمومی.

تبصره) هیئت مدیره در هر موقع می‌تواند مدیرعامل را عزل نماید.

ماده ۱۲۵. مدیرعامل شرکت در حدود اختیاراتی که توسط هیئت مدیره به او تفویض شده است نماینده شرکت محسوب و از طرف شرکت حق امضاءدارد.

ماده ۱۲۶. اشخاص مذکور در ماده ۱۱۱ نمی‌توانند به مدیریت عامل شرکت انتخاب شوند و همچنین هیچکس نمی‌تواند در عین حال مدیریت عامل بیش از یک شرکت را داشته باشد. تصمیمات و اقدامات مدیرعاملی که برخلاف مفاد این ماده انتخاب شده است در مقابل صاحبان سهام و اشخاص ثالث معتبر و مسئولیت‌های سمت مدیریت عامل شامل حال او خواهدشد.

ماده ۱۲۷. هر کس برخلاف ماده ۱۲۶ به مدیریت عامل انتخاب شود یا پس از انتخاب مشمول ماده مذکور گردد دادگاه شهرستان به تقاضای هر ذینفع حکم عزل او را صادر خواهدکرد و چنین حکمی قطعی خواهدبود.

ماده ۱۲۸. نام و مشخصات و حدود اختیارات مدیرعامل باید با ارسال نسخه‌ای از صورت جلسه هیئت مدیره به مرجع ثبت شرکت ها اعلام و پس از ثبت در روزنامه رسمی آگهی شود.

ماده ۱۲۹. اعضاء هیئت مدیره و مدیرعامل شرکت و همچنین موسسات و شرکت‌هائی که اعضای هیئت مدیره و یا مدیرعامل شرکت شریک یا عضوهیئت مدیره یا مدیرعامل آنها باشند نمی‌توانند بدون اجازه هیئت مدیره در معاملاتی که با شرکت یا به حساب شرکت می‌شود بطور مستقیم یا غیرمستقیم طرف معامله واقع و یا سهیم شوند و در صورت اجازه نیز هیئت مدیره مکلف است بازرس شرکت را از معامله‌ای که اجازه آن داده شده بلافاصله مطلع نماید و گزارش آن را به اولین مجمع عمومی عادی صاحبان سهام بدهد و بازرس نیز مکلف است ضمن گزارش خاصی حاوی جزئیات معامله نظر خود را درباره چنین معامله‌ای به همان مجمع تقدیم کند. عضو هیئت مدیره یا مدیرعامل ذینفع در معامله در جلسه هیئت مدیره و نیز در مجمع عمومی عادی هنگام اخذ تصمیم نسبت به معامله مذکور حق رای نخواهد داشت.

ماده ۱۳۰. معاملات مذکور در ماده ۱۲۹در هر حال ولو آنکه توسط مجمع عادی تصویب نشود در مقابل اشخاص ثالث معتبر است مگر در موارد تدلیس و تقلب که شخص ثالث در آن شرکت کرده باشد. در صورتی که بر اثر انجام معامله به شرکت خسارتی وارد آمده باشد جبران خسارت برعهده هیئت مدیره و مدیرعامل یا مدیران ذینفع و مدیرانی است که اجازه آن را داده اند که همگی آنها متضامناً مسئول جبران خسارات وارده معامله به شرکت می باشند.

ماده ۱۳۱. در صورتی که معاملات مذکور در ماده ۱۲۹ این قانون بدون اجازه هیئت مدیره صورت گرفته باشد

www.abcbourse.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

هرگاه مجمع عمومی عادی شرکت آنها را تصویب نکند آن معاملات قابل ابطال خواهدبود و شرکت می تواند تا سه سال از تاریخ انعقاد معامله و در صورتی که معامله مخفیانه انجام گرفته باشد تا سه سال از تاریخ کشف آن بطلان معامله را از دادگاه صلاحیتدار درخواست کند. لیکن در هر حال مسئولیت مدیر و مدیران و یا مدیرعامل ذینفع در مقابل شرکت باقی خواهد بود. تصمیم به در خواست بطلان معامله با مجمع عمومی عادی صاحبان سهام است که پس از استماع گزارش بازرس مشعر بر عدم عایت تشریفات لازم جهت انجام معامله در این مورد رای خواهدداد. مدیر یا مدیرعامل ذینفع در معامله حق شرکت در رای نخواهدداشت. مجمع عمومی مذکور در این ماده به دعوت هیئت مدیره یا بازرس شرکت تشکیل خواهدشد.

ماده ۱۳۲. مدیرعامل شرکت و اعضاءهیئت مدیره به استثناء اشخاص حقوقی حق ندارند هیچگونه وام یا اعتبار از شرکت تحصیل نمایند و شرکت نمی‌تواند دیون آنان را تضمین یا تعهدکند. اینگونه عملیات بخودی خود باطل است. در مورد بانک‌ها و شرکت‌های مالی و اعتباری معاملات مذکور در این ماده به شرط آنکه تحت قیود و شرایط عادی و جاری انجام گیرد معتبر خواهدبود ممنوعیت مذکور در این ماده شامل اشخاصی نیز که به نمایندگی شخص حقوقی عضو هیئت مدیره در جلسات هیئت مدیره شرکت می‌کنند و همچنین شامل همسر و پدر و مادر و اجداد و اولاد و اولاد اولاد و برادر و خواهر اشخاص مذکور در این ماده می‌باشد.

ماده ۱۳۳. مدیران و مدیرعامل نمی‌توانند معاملاتی نظیر معاملات شرکت که متضمن رقابت با عملیات شرکت باشد انجام دهند. هر مدیری که از مقررات این ماده تخلف کند و تخلف او موجب ضرر شرکت گردد مسئول جبران آن خواهدبود منظور از ضرر در این ماده اعم است از ورود خسارت یا تقویت منفعت.

ماده ۱۳۴. مجمع عمومی عادی صاحبان سهام می تواند با توجه به ساعات حضور اعضاء غیرموظف هیئت مدیره در جلسات هیئت مزبور پرداخت مبلغی را به آنها بطور مقطوع بابت حق حضور آنها در جلسات تصویب کند مجمع عمومی این مبلغ را با توجه به تعداد ساعات و اوقاتی که هر عضوهیئت مدیره در جلسات هیئت حضور داشته است تعیین خواهدکرد. همچنین در صورتی که در اساسنامه پیش بینی شده باشد مجمع عمومی می تواند تصویب کندکه نسبت معینی از سود خالص سالانه شرکت بعنوان پاداش به اعضاءهیئت مدیره تخصیص داده شود اعضاء غیر موظف هیئت مدیره حق ندارند بجز آنچه در این ماده پیش بینی شده است در قبال سمت مدیریت خود بطور مستمر یا غیرمستمر بابت حقوق یا پاداش یا حق الزحمه وجهی از شرکت دریافت کنند.

ماده ۱۳۵. کلیه اعمال و اقدامات مدیران و مدیرعامل شرکت در مقابل اشخاص ثالث نافذ و معتبراست و نمی‌توان بعذر عدم اجرای تشریفات مربوط بطرز انتخاب آنها اعمال و اقدامات آنان را غیر معتبردانست.

ماده ۱۳۶. در صورت انقضاء مدت ماموریت مدیران تا زمان انتخاب مدیران جدید مدیران سابق کماکان مسئول امور شرکت و اداره آن خواهندبود. هر گاه مراجع موظف به دعوت مجمع عمومی به وظیفه خود عمل نکنند هر ذینفع می تواند از مرجع ثبت شرکت ها دعوت مجمع عمومی عادی را برای انتخاب مدیران تقاضا نماید.

ماده ۱۳۷. هیئت مدیره باید لااقل هر شش‌ماه یکبار خلاصه صورت دارائی و قروض شرکت را تنظیم کرده به بازرسان بدهد.

ماده ۱۳۸. هیئت مدیره موظف است بعد از انقضای سال مالی شرکت ظرف مهلتی که در اساسنامه پیش بینی شده است مجمع عمومی سالانه را برای تصویب عملیات سال مالی قبل و تصویب ترازنامه و حساب سود و زیان شرکت

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

دعوت نماید.

ماده ۱۳۹. هر صاحب سهم می تواند از پانزده روز قبل از انعقاد مجمع عمومی در مرکز شرکت بصورت حساب‌ها مراجعه کرده و از ترازنامه و حساب سود و زیان و گزارش عملیات مدیران و گزارش بازرسان رونوشت بگیرد.

ماده ۱۴۰. هیئت مدیره مکلف است هر سال یک بیستم از سودخالص شرکت را بعنوان اندوخته قانونی موضوع نماید. همین که اندوخته به یک دهم سرمایه شرکت رسید موضوع کردن آن اختیاری است و در صورتی که سرمایه شرکت افزایش یابد کسر یک‌بیستم مذکور ادامه خواهد یافت تا وقتی که اندوخته قانونی به یک دهم سرمایه بالغ گردد.

ماده ۱۴۱. اگر بر اثر زیان‌های وارده حداقل نصف سرمایه شرکت از میان برود هیئت مدیره مکلف است بلافاصله مجمع عمومی فوق العاده صاحبان سهام را دعوت نماید تا موضوع انحلال یا بقاء شرکت مورد شورو رای واقع شود. هرگاه مجمع مزبور رای به انحلال شرکت ندهد باید در همان جلسه و با رعایت مقررات ماده ۶ این قانون سرمایه شرکت را به مبلغ سرمایه موجود کاهش دهد.

در صورتی که هیئت مدیره برخلاف این ماده به دعوت مجمع عمومی فوق العاده مبادرت ننماید و یا مجمعی که دعوت می‌شود نتواند مطابق مقررات قانونی منعقد گردد هر ذینفعی می تواند انحلال شرکت را از دادگاه صلاحیتدار درخواست کند.

ماده ۱۴۲. مدیران و مدیرعامل شرکت در مقابل شرکت و اشخاص ثالث نسبت به تخلف از مقررات قانونی با اساسنامه شرکت و یا مصوبات مجمع عمومی برحسب مورد منفرداً یا مشترکاً مسئول می باشند و دادگاه حدود مسئولیت هریک را برای جبران خسارت تعیین خواهدنمود.

ماده ۱۴۳. در صورتی که شرکت ورشکسته شود یاپس از انحلال معلوم شودکه دارائی شرکت برای تادیه دیون آن کافی نیست دادگاه صلاحیتدار می‌تواند تقاضای هر ذینفع هریک از مدیران و یا مدیرعاملی را که ورشکستگی شرکت یا کافی نبودن دارائی شرکت بنحوی از انحاء معلول تخلفات او بوده است منفرداً یا متضامنابه تادیه آن قسمت از دیونی که پرداخت آن از دارائی شرکت ممکن نیست محکوم نماید.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بخش ۷ : بازرسان

ماده ۱۴۴. مجمع عمومی عادی در هر سال یک یا چند بازرس انتخاب می‌کند تا بر طبق قانون به وظایف خود عمل کنند. انتخاب مجدد بازرس یا بازرسان بلامانع است.

مجمع عمومی عادی در هر موقع می تواند بازرس یا بازرسان را عزل کند به شرط آنکه جانشین آنها را نیز انتخاب نماید.

تبصره) در حوزه‌هائی که وزارت اقتصاد اعلام می‌کند وظایف بازرسی شرکت‌ها را در شرکت‌های سهامی عام اشخاصی می‌توانند ایفاکنند که نام آنها در فهرست رسمی بازرسان شرکت‌ها درج شده باشد. شرایط تنظیم فهرست و احراز صلاحیت بازرسی در شرکت‌های سهامی عام و درج نام اشخاص صلاحیتدار در فهرست مذکور و مقررات و تشکیلات شغلی بازرسان تابع آئیننامه‌ای می‌باشد که به پیشنهاد وزارت اقتصاد و تصویب کمیسیون‌های اقتصاد مجلسین قابل اجرا خواهدبود.

ماده ۱۴۵. انتخاب اولین بازرس یا بازرسان شرکت‌های سهامی عام در مجمع عمومی موسس و انتخاب اولین بازرس یا بازرسان شرکت‌های سهامی خاص طبق ماده ۲۰ این قانون بعمل خواهدآمد.

ماده ۱۴۶. مجمع عمومی عادی باید یک یا چند بازرس علی البدل نیز انتخاب کند تا در صورت معذوریت یا فوت یا استعفاء یا سلب شرایط یا عدم قبول سمت توسط بازرس یا بازرسان اصلی جهت انجام وظایف بازرسی دعوت شوند.

ماده ۱۴۷. اشخاص زیر نمی‌توانند به سمت بازرسی شرکت سهامی انتخاب شوند:

۱. اشخاص مذکور در ماده ۱۱۱ این قانون.
۲. مدیران و مدیرعامل شرکت.
۳. اقرباء سببی و نسبی مدیران و مدیرعامل تا درجه سوم از طبقه اول ودوم.
۴. هرکس که خودیاهمسرش زاشخاص مذکوردربند۲موظفاحقوق دریافت می دارد.

ماده ۱۴۸. بازرس یا بازرسان علاوه بر وظایفی که در سایر مواد این قانون برای آنان مقررشده است مکلفند درباره صحت و درستی صورت دارائی و صورت حساب دوره عملکرد و حساب سود و زیان ترازنامه‌ای که مدیران برای تسلیم به مجمع عمومی تهیه می‌کنند و همچنین درباره صحت مطالب و اطلاعاتی که مدیران در اختیار مجامع عمومی گذاشته اند اظهار نظرکنند. بازرسان باید اطمینان حاصل نمایندکه حقوق صاحبان سهام در حدودی که قانون و اساسنامه شرکت تعیین کرده است بطور یکسان رعایت شده باشد و در صورتی که مدیران اطلاعاتی برخلاف حقیقت در اختیار صاحبان سهام قراردهند بازرسان مکلفندکه مجمع عمومی را ازآن آگاه سازند.

ماده ۱۵۰. بازرس یا بازرسان موظفند با توجه به ماده ۱۴۸ این قانون گزارش جامعی راجع به وضع شرکت به مجمع عمومی عادی تسلیم کنند. گزارش بازرسان بایدلااقل ده روز قبل از تشکیل مجمع عمومی عادی جهت مراجعه صاحبان سهام در مرکز شرکت آماده باشد.

تبصره) در صورتی که شرکت بازرسان متعدد داشته هر یک می توانند به تنهائی وظایف خود را انجام دهد لیکن کلیه بازرسان باید گزارش واحدی تهیه کنند. در صورت وجود اختلاف نظر بین بازرسان موارد اختلاف با ذکر دلیل در گزارش قید خواهدشد.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ماده ۱۵۱. بازرس یا بازرسان باید هر گونه تخلف یا تقصیری در امور شرکت از ناحیه مدیران و مدیرعامل مشاهده کنند به اولین مجمع عمومی اطلاع دهند و در صورتی که ضمن انجام ماموریت خود از وقوع جرمی مطلع شوند باید به مرجع قضائی صلاحیتدار اعلام نموده و نیزجریان را به اولین مجمع عمومی گزارش دهند.

ماده ۱۵۲. در صورتی که مجمع عمومی بدون دریافت گزارش بازرس یا بر اساس گزارش اشخاصی که برخلاف ماده ۱۴۷ این قانون بعنوان بازرس تعیین شده اند صورت دارائی و ترازنامه و حساب سود و زیان شرکت را مورد تصویب قراردهد این تصویب به هیچ وجه اثر قانونی نداشته از درجه اعتبار ساقط خواهدبود.

ماده ۱۵۳. در صورتی که مجمع بازرس معین نکرده باشد یا یک یا چندنفر از بازرسان بعللی نتواند گزارش بدهند یا از دادن گزارش امتناع کنند رئیس دادگاه شهرستان به تقاضای هر ذینفع بازرس یا بازرسان را به تعداد مقرر در اساسنامه شرکت انتخاب خواهد کرد تا وظایف مربوطه را تا انتخاب بازرس بوسیله مجمع عمومی انجام دهند. تصمیم رئیس دادگاه شهرستان در این مورد غیرقابل شکایت است.

ماده ۱۵۴. بازرس یا بازرسان در مقابل شرکت و اشخاص ثالث نسبت به تخلفاتی که در انجام وظایف خود مرتکب می شوند طبق قواعد عمومی مربوط به مسئولیت مدنی مسئول جبران خسارت وارده خواهندبود.

ماده ۱۵۵. تعیین حق الزحمه بازرس با مجمع عمومی عادی است.

ماده ۱۵۶. بازرس نمی‌تواند در معاملاتی که با شرکت یا به حساب شرکت انجام می گیرد بطور مستقیم یا غیرمستقیم ذینفع شود.

WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بخش ۸ : تغییرات درسرمایه شرکت

ماده ۱۵۷. سرمایه شرکت را می‌توان از طریق صدور سهام جدید و یا از طریق بالابردن مبلغ اسمی سهام موجود افزایش داد.

ماده ۱۵۸. تادیه مبلغ اسمی سهام جدید به یکی از طریق زیرامکان پذیر است:

۱. پرداخت مبلغ اسمی به نقد.

۲. تبدیل مطالبات نقدی حاصل شده اشخاص از شرکت به سهام جدید.

۳. انتقال سودتقسیم نشده یا اندوخته یا عواید حاصله از اضافه ارزش سهام جدید به سرمایه شرکت.

۴. تبدیل اوراق قرضه به سهام.

تبصره ۱) فقط در شرکت سهامی خاص تادیه مبلغ اسمی سهام جدید به غیر نقد نیز مجاز است.

تبصره ۲) انتقال اندوخته قانونی به سرمایه ممنوع است.

ماده ۱۵۹. افزایش سرمایه از طریق بالابردن مبلغ اسمی سهام موجود در صورتی که برای صاحبان سهام ایجاد تعهدکند ممکن نخواهد بود مگر آنکه کلیه صاحبان سهام با آن موافق باشند.

ماده ۱۶۰. شرکت می تواند سهام جدید را برابر مبلغ اسمی بفروشد یا این که مبلغی علاوه بر مبلغ اسمی سهم بعنوان اضافه ارزش سهم از خریداران دریافت کند. شرکت می تواند عواید حاصله از اضافه ارزش سهم فروخته شده را به اندوخته منتقل سازد یا نقداً بین صاحبان سهام سابق تقسیم کند یا در ازاء آن سهام جدید به صاحبان سهام سابق بدهد.

ماده ۱۶۱. مجمع عمومی فوق العاده به پیشنهاد هیئت مدیره پس از قرائت گزارش بازرس یا بازرسان شرکت در مورد افزایش سرمایه شرکت اتخاذ تصمیم می کند.

تبصره ۱) مجمع عمومی فوق العاده که در مورد افزایش سرمایه اتخاذ تصمیم می کند شرایط مربوط به فروش سهام جدید و تادیه قیمت آن را تعیین یا اختیار تعیین آن را به هیئت مدیره واگذار خواهدکرد.

تبصره ۲) پیشنهاد هیئت مدیره راجع به افزایش سرمایه باید متضمن توجیه لزوم افزایش سرمایه و نیز شامل گزارشی درباره امور شرکت از بدو سال مالی در جریان و اگر تا آن موقع مجمع عمومی نسبت به حسابهای سال مالی قبل تصمیم نگرفته باشد حاکی از وضع شرکت از ابتدای سال مالی قبل باشدگزارش گزارش بازرس یا بازرسان باید شامل اظهار نظر درباره پیشنهاد هیئت مدیره باشد.

ماده ۱۶۲. مجمع عمومی فوق العاده می تواند به هیئت مدیره اجازه دهدکه ظرف مدت معینی که نباید از پنج سال تجاوزکند سرمایه شرکت را تا میزان مبلغ معینی به یکی از طرق مذکور در این قانون افزایش دهد.

ماده ۱۶۳. هیئت مدیره در هرحال مکلف است در هر نوبت پس از عملی ساختن افزایش سرمایه حداکثر ظرف یک‌ماه مراتب را ضمن اصلاح اساسنامه در قسمت مربوط به مقدار سرمایه ثبت شده شرکت به مرجع ثبت شرکت‌ها اعلام کند تا پس از ثبت جهت اطلاع عموم آگهی شود.

ماده ۱۶۴. اساسنامه شرکت نمی تواند متضمن اختیار افزایش سرمایه برای هیئت مدیره باشد.

ماده ۱۶۵. مادام که سرمایه قبلی شرکت تماماً تادیه نشده است افزایش سرمایه شرکت تحت هیچ عنوانی مجاز

www.abcbourse.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

نخواهدبود.

ماده ۱۶۶. در خرید سهام جدید صاحبان سهام شرکت به نسبت سهامی که مالکند حق تقدم دارند و این حق قابل نقل و انتقال است مهلتی که طی آن سهامداران می توانند حق تقدم مذکور را اعمال کنند کمتر از شصت روز نخواهد بود. این مهلت از روزی که برای پذیره نویسی تعیین می‌گردد شروع می‌شود.

ماده ۱۶۷. مجمع عمومی فوق العاده که افزایش سرمایه را از طریق فروش سهام جدید تصویب می کند یا اجازه آن را به هیئت مدیره می دهد می تواند حق تقدم صاحبان سهام را نسبت به پذیره نویسی تمام یا قسمتی از سهام جدید از آنان سلب کند به شرط آنکه چنین تصمیمی پس از قرائت گزارش هیئت مدیره و گزارش بازرس یا بازرسان شرکت اتخاذ گردد و گرنه باطل خواهد بود.

تبصره) گزارش هیئت مدیره مذکور در این ماده باید مشتمل بر توجیه لزوم افزایش سرمایه و سلب حق تقدم از سهامداران و معرفی شخص یا اشخاصی که سهام جدید برای تخصیص به آنها در نظر گرفته شده است و تعداد و قیمت این گونه سهام و عواملی که در تعیین قیمت در نظر گرفته شده است باشد.گزارش بازرس یا بازرسان باید حاکی از تایید عوامل و جهاتی باشدکه در گزارش هیئت مدیره ذکرشده است.

ماده ۱۶۸. در مورد ماده ۱۶۷چنانچه سلب حق تقدم در پذیره نویسی سهام جدید از بعضی از صاحبان سهام به نفع بعض دیگر انجام می گیرد سهامدارانی که سهام جدید برای تخصیص به آنها در نظر گرفته شده است حق ندارند در اخذ رای در باره سلب حق تقدم سایر سهامداران شرکت کنند. در احتساب حد نصاب رسمیت جلسه و اکثریت لازم جهت معتبر بودن تصمیمات مجمع عمومی سهام سهامدارانی که سهام جدید برای تخصیص به آنها در نظر گرفته شده است به حساب نخواهد آمد.

ماده ۱۶۹. در شرکتهای سهامی خاص پس از اتخاذ تصمیم راجع به افزایش سرمایه ازطریق انتشار سهام جدید باید مراتب از طریق نشر آگهی در روزنامه کثیرالانتشاری که آگهی های مربوط به شرکت درآن نشرمی گردد به اطلاع صاحبان سهام برسد در این آگهی باید اطلاعات مربوط به مبلغ افزایش سرمایه و مبلغ اسمی سهام جدید و حسب مورد مبلغ اضافه ارزش سهم و تعداد سهامی که هر صاحب سهم نسبت به سهام خود حق تقدم در خرید آنها را دارد و مهلت پذیره نویسی و نحوه پرداخت ذکر شود. در صورتی که برای سهام جدید شرایط خاصی در نظر گرفته شده باشد چگونگی این شرایط در آگهی قید خواهد شد.

ماده ۱۷۰. در شرکتهای سهامی عام پس از اتخاذ تصمیم راجع به افزایش سرمایه از طریق انتشار سهام جدید باید آگهی به نحو مذکور در ماده ۱۶۹ منتشر و در آن قید شود که صاحبان سهام بی نام برای دریافت گواهینامه حق خرید سهامی که حق تقدم در خرید آن را دارند ظرف مدت معین که نباید کمتر از بیست روز باشد به مراکزی که ازطرف شرکت تعیین و در آگهی قید شده است مراجعه کنند. برای صاحبان سهام با نام گواهینامه های حق خرید باید توسط پست سفارشی ارسال گردد.

ماده ۱۷۱. گواهینامه حق خرید سهم مذکوردر ماده فوق باید مشتمل بر نکات زیر باشد:

۱. نام و شماره ثبت و مرکز اصلی شرکت.

۲. مبلغ سرمایه فعلی و همچنین مبلغ افزایش سرمایه شرکت.

۳. تعداد و نوع سهامی که دارنده گواهینامه حق خرید آن را دارد با ذکر مبلغ اسمی سهم و حسب مورد مبلغ

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

اضافه ارزش آن.

۴. نام بانک و مشخصات حساب سپرده ای که وجوه لازم باید در آن پرداخته شود.

۵. مهلتی که طی آن دارنده گواهینامه می تواند از حق خرید مندرج در گواهینامه استفاده کند.

۶. هرگونه شرایط دیگری که برای پذیره نویسی مقررشده باشد.

تبصره) گواهینامه حق خرید سهم باید به همان ترتیبی که برای امضای اوراق سهام شرکت مقرر است به امضاء برسد.

ماده ۱۷۲. درصورتی که حق تقدم در پذیره نویسی سهام جدید از صاحبان سهام سلب شده باشد یا صاحبان سهام از حق تقدم خود ظرف مهلت مقرر استفاده نکنند حسب مورد تمام یا باقیمانده سهام جدید عرضه و به متقاضیان فروخته خواهد شد.

ماده ۱۷۳. شرکتهای سهامی عام باید قبل ازعرضه کردن سهام جدید برای پذیره نویسی عمومی ابتدا طرح اعلامیه پذیره نویسی سهام جدید را به مرجع ثبت شرکتها تسلیم و رسید دریافت کنند.

ماده ۱۷۴. طرح اعلامیه پذیره نویسی مذکور در ماده ۱۷۳ باید به امضای دارندگان امضای مجاز شرکت رسیده و مشتمل بر نکات زیر باشد:

۱. نام و شماره ثبت شرکت.

۲. موضوع شرکت و نوع فعالیتهای آن.

۳. مرکز اصلی شرکت و در صورتی که شرکت شعبی داشته باشد نشانی شعب آن

۴. در صورتی که شرکت برای مدت محدود تشکیل شده باشد تاریخ انقضاء مدت آن.

۵. مبلغ سرمایه شرکت قبل از افزایش سرمایه.

۶. اگر سهام ممتاز منتشر شده باشد تعداد و امتیازات آن.

۷. هویت کامل اعضاء هیئت مدیره و مدیر عامل شرکت.

۸. شرایط حضور و حق رای صاحبان سهام در مجامع عمومی.

۹. مقررات اساسنامه راجع به تقسیم سود و تشکیل اندوخته و تقسیم دارائی.

۱۰. مبلغ و تعداد اوراق قرضه قابل تبدیل به سهم که شرکت منتشرکرده است و مهلت و شرایط تبدیل اوراق قرضه به سهم.

۱۱. مبلغ باز پرداخت نشده انواع دیگر اوراق قرضه ای که شرکت منتشر کرده است و تضمینات مربوط به آن.

۱۲. مبلغ دیون شرکت و همچنین مبلغ دیون اشخاص ثالث که توسط شرکت تضمین شده است.

۱۳. مبلغ افزایش سرمایه.

۱۴. تعداد و نوع سهام جدیدی که صاحبان سهام با استفاده از حق تقدم خود تعهدکرده اند.

۱۵. تاریخ شروع و خاتمه مهلت پذیره نویسی.

۱۶. مبلغ اسمی و نوع سهامی که باید تعهد شود و حسب مورد مبلغ اضافه ارزش سهم.

۱۷. حداقل تعدادسهامی که هنگام پذیره نویسی باید تعهد شود.

۱۸. نام بانک و مشخصات حساب سپرده ای که وجوه لازم باید در آن پرداخته شود.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱۹. ذکر نام روزنامه کثیرالانتشاری که اطلاعیه ها و آگهی های شرکت در آن نشرمی شود.

ماده ۱۷۵. آخرین ترازنامه و حساب سود و زیان شرکت که به تصویب مجمع عمومی رسیده است باید ضمیمه طرح اعلامیه پذیره نویسی سهام جدید به مرجع ثبت شرکتها تسلیم گردد و در صورتی که شرکت تا آن موقع ترازنامه و حساب سود و زیان تنظیم نکرده باشد این نکته باید در طرح اعلامیه پذیره نویسی قید شود.

ماده ۱۷۶. مرجع ثبت شرکتها پس از وصول طرح اعلامیه پذیره نویسی و ضمائم آن و تطبیق مندرجات آنها با مقررات قانونی اجازه انتشار اعلامیه پذیره نویسی سهام جدید را صادر خواهد نمود.

ماده ۱۷۷. اعلامیه پذیره نویسی سهام جدید باید علاوه بر روزنامه کثیرالانتشاری که آگهی های شرکت درآن نشرمی گردد اقلادر دو روزنامه کثیرالانتشار دیگر آگهی شود و نیز در بانکی که تعهد سهام در نزد آن بعمل می آید در معرض دید علاقمندان قرار داده شود. در اعلامیه پذیره نویسی باید قید شود که آخرین ترازنامه و حساب سود و زیان شرکت که به تصویب مجمع عمومی رسیده است در نزد مرجع ثبت شرکتها و در مرکز شرکت برای مراجعه علاقمندان آماده است.

ماده ۱۷۸. خریداران ظرف مهلتی که در اعلامیه پذیره نویسی سهام جدید معین شده است و نباید از دو ماه کمتر باشد به بانک مراجعه و ورقه تعهد سهام را امضاءکرده و مبلغی را که باید پرداخته شود تادیه و رسید دریافت خواهندکرد.

ماده ۱۷۹. پذیره نویسی سهام جدید به موجب ورقه تعهد خرید سهم که باید شامل نکات زیر باشد بعمل خواهد آمد.

۱. نام و موضوع و مرکز اصلی و شماره ثبت شرکت.
۲. سرمایه شرکت قبل از افزایش سرمایه.
۳. مبلغ افزایش سرمایه.
۴. شماره و تاریخ اجازه انتشار اعلامیه پذیره نویسی سهام جدید و مرجع صدورآن.
۵. تعداد و نوع سهامی که مورد تعهد واقع می شود و مبلغ اسمی آن.
۶. نام بانک و شماره حسابی که بهای سهم در آن پرداخته می شود.
۷. هویت و نشانی کامل پذیره نویس.

ماده ۱۸۰. مقررات مواد ۱۴و ۱۵ این قانون در مورد تعهد خرید سهم جدید نیز حاکم است.

ماده ۱۸۱. پس ازگذشتن مهلتی که برای پذیره نویسی معین شده است و در صورت تمدید بعد از انقضای مدت تمدید شده هیئت مدیره حداکثر تا یکماه به تعهدات پذیره نویسان رسیدگی کرده و تعداد سهام هریک از تعهدکنندگان را تعیین و اعلام و مراتب را جهت ثبت و آگهی به مرجع ثبت شرکتها اطلاع خواهد داد.

هرگاه پس از رسیدگی به اوراق پذیره نویسی مقدار سهام خریداری شده بیش از میزان افزایش سرمایه باشد هیئت مدیره مکلف است ضمن تعیین تعداد سهام هر خریدار دستور استرداد وجه سهام اضافه خریداری شده را به بانک مربوط بدهد.

۱۸۲. هر گاه افزایش سرمایه شرکت تا ۹ ماه از تاریخ تسلیم طرح اعلامیه پذیره نویسی مذکور در ماده ۱۷۴ به مرجع ثبت شرکتها به ثبت نرسد به درخواست هر یک ازپذیره نویسان سهام جدید مرجع ثبت شرکت که طرح اعلامیه

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

نویسی به آن تسلیم شده است گواهینامه ای حاکی از عدم ثبت افزایش سرمایه شرکت صادر و به بانکی که تعهد سهام و تادیه وجوه در آن بعمل آمده است ارسال می دارد تا اشخاصی که سهام جدید را پذیره نویسی کرده اند به بانک مراجعه و وجوه پرداختی خود را مسترد دارند. دراین صورت هر گونه هزینه ای که برای افزایش سرمایه شرکت پرداخت یا تعهد شده باشد به عهده شرکت قرار می گیرد.

ماده ۱۸۳. برای ثبت افزایش سرمایه شرکتهای سهامی خاص فقط تسلیم اظهار نامه به ضمیمه مدارک زیر به مرجع ثبت شرکتها کافی خواهد بود.

۱. صورت جلسه مجمع عمومی فوق العاده که افزایش سرمایه را تصویب نموده و یا اجازه آن را به هیئت مدیره داده است و در صورت اخیر صورت جلسه هیئت مدیره که افزایش سرمایه را مورد تصویب قرار داده است.

۲. یک نسخه از روزنامه ای که آگهی مذکور در ماده ۱۹۶ این قانون در آن نشر گردیده است.

۳. اظهار نامه مشعر بر فروش کلیه سهام جدید و در صورتی که سهام جدید امتیازاتی داشته باشد باید به شرح امتیازات و موجبات آن در اظهار نامه قید شود.

۴. در صورتی که قسمتی از افزایش سرمایه بصورت غیر نقد باشد باید تمام قسمت غیر نقد تحویل گردیده و با رعایت ماده ۸۲ این قانون به تصویب مجمع عمومی فوق العاده رسیده باشد مجمع عمومی فوق العاده در این مورد با حضور صاحبان سهام شرکت و پذیره نویسان سهام جدید تشکیل شده و رعایت مقررات مواد ۷۷ لغایت ۸۱ این قانون در آن قسمت که به آورده غیر نقد مربوط می شود الزامی خواهد بود و یک نسخه از صورت جلسه مجمع عمومی فوق العاده باید اظهار نامه مذکور در این ماده ضمیمه شود.

تبصره) اظهار نامه های مذکور در این ماده باید به امضاء کلیه اعضاء هیئت مدیره رسیده باشد.

ماده ۱۸۴. وجوهی که به حساب افزایش سرمایه تادیه می شود باید در حساب سپرده مخصوصی نگهداری شود تامین و توقیف و انتقال وجوه مزبور به حساب های شرکت ممکن نیست مگر پس از به ثبت رسیدن افزایش سرمایه شرکت.

ماده ۱۸۵. درصورتی که مجمع عمومی فوق العاده صاحبان سهام افزایش سرمایه شرکت را از طریق تبدیل مطالبات نقدی حال شده اشخاص از شرکت تصویب کرده باشد سهام جدیدی که در نتیجه اینگونه افزایش سرمایه صادر خواهد شد با امضاء ورقه خرید سهم توسط طلبکارانی که مایل به پذیره نویسی سهام جدید باشند انجام می گیرد.

ماده ۱۸۶. در ورقه خرید سهم مذکور در ماده ۱۸۵ نکات مندرج در بندهای ۱و۲و۳و۵و۷و۸ ماده ۱۷۹ باید قید شود.

ماده ۱۸۷. در مورد ماده ۱۸۵ پس از انجام پذیره نویسی باید در موقع به ثبت رسانیدن افزایش سرمایه در مرجع ثبت شرکتها صورت کاملی از مطالبات نقدی حال شده، بستانکاران پذیره نویس را که به سهام شرکت تبدیل شده است به ضمیمه رونوشت اسناد و مدارک حاکی از تصفیه آنگونه مطالبات که بازرسان شرکت صحت آن را تاییدکرده باشند همراه با صورت جلسه مجمع عمومی فوق العاده و اظهارنامه هیئت مدیره مشعر بر اینکه کلیه این سهام خریداری شده و بهای آن دریافت شده است به مرجع ثبت شرکتها تسلیم شود.

ماده ۱۸۸. در موردی که افزایش سرمایه از طریق بالا بردن مبلغ اسمی سهام موجود صورت می گیرد کلیه افزایش سرمایه باید نقدا پرداخت شود و نیز سهام جدیدی که در قبال افزایش سرمایه صادر میشود هنگام پذیره نویسی

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

برحسب مورد کلا پرداخت یا تهاتر شود.

ماده ۱۸۹. علاوه برکاهش اجباری سرمایه مذکور در ماده ۱۴۱ مجمع عمومی فوق العاده شرکت می تواند به پیشنهاد هیئت مدیره در مورد کاهش سرمایه شرکت بطور اختیاری اتخاذ تصمیم کند مشروط برآنکه بر اثر کاهش سرمایه به تساوی حقوق صاحبان سهام لطمه ای وارد نشود و سرمایه شرکت از حداقل مقرر در ماده ۵ این قانون کمتر نگردد.

تبصره - کاهش اجباری سرمایه از طریق کاهش تعداد یا مبلغ اسمی سهام صورت میگیرد وکاهش اختیاری سرمایه از طریق کاهش بهای اسمی سهام به نسبت متساوی و رد مبلغ کاهش یافته هر سهم به صاحب آن انجام می گیرد.

ماده ۱۹۰. پیشنهاد هیئت مدیره راجع به کاهش سرمایه باید حداقل چهل و پنج روز قبل از تشکیل مجمع عمومی فوق العاده به بازرس یا بازرسان شرکت تسلیم گردد.

پیشنهاد مزبور باید متضمن توجیه لزوم کاهش سرمایه و همچنین شامل گزارش درباره امور شرکت از بدو سال مالی درجریان و اگر تا آن موقع مجمع عمومی نسبت به حسابهای سال مالی قبل تصمیم نگرفته باشد حاکی از وضع شرکت از ابتدای سال مالی قبل باشد.

ماده ۱۹۱. بازرس یا بازرسان شرکت پیشنهاد هیئت مدیره را مورد رسیدگی قرار داده و نظر خود را طی گزارش به مجمع عمومی فوق العاده تسلیم خواهد نمود و مجمع عمومی پس از استماع گزارش بازرس تصمیم خواهد گرفت.

ماده ۱۹۲. هیئت مدیره قبل از اقدام به کاهش اختیاری سرمایه باید تصمیم مجمع عمومی را درباره کاهش حداکثر ظرف یک ماه در روزنامه کثیرالانتشاری که آگهی های مربوط به شرکت در آن نشر میگردد آگهی کند.

ماده ۱۹۳. در مورد کاهش اختیاری سرمایه شرکت هر یک از دارندگان اوراق قرضه و یا بستانکارانی که منشاء طلب آنها قبل از تاریخ نشر آخرین آگهی مذکور در ماده ۱۹۲باشد میتوانند ظرف دو ماه از تاریخ نشر آخرین آگهی اعتراض خود را نسبت به کاهش سرمایه شرکت به دادگاه تقدیم کنند.

ماده ۱۹۴. درصورتی که بنظردادگاه اعتراض نسبت به کاهش سرمایه وارد تشخیص شود و شرکت جهت تامین پرداخت طلب معترض وثیقه ای که بنظر دادگاه کافی باشد نسپارد در این صورت آن دین حال شده و دادگاه به پرداخت آن خواهد داد.

ماده ۱۹۵. در مهلت دوماه مذکور در ماده ۱۹۳و همچنین در صورتی که اعتراضی شده باشد تا خاتمه اجرای حکم قطعی دادگاه شرکت از کاهش سرمایه ممنوع است.

ماده ۱۹۶. برای کاهش بهای اسمی سهام شرکت و رد مبلغ کاهش یافته هر سهم هیئت مدیره شرکت باید مراتب را طی اطلاعیه ای به اطلاع کلیه صاحبان سهام برساند. اطلاعیه شرکت باید در روزنامه کثیرالانتشاری که آگهی های مربوط به شرکت در آن نشر می گردد منتشر شود و برای صاحبان سهام با نام توسط پست سفارشی ارسال گردد.

ماده ۱۹۷. اطلاعیه مذکور در ماده ۱۹۶ باید مشتمل بر نکات زیر باشد:

۱. نام و نشانی مرکز اصلی شرکت.
۲. مبلغ سرمایه شرکت قبل از اتخاذ تصمیم در مورد کاهش سرمایه.
۳. مبلغی که هر سهم به آن میزان کاهش می یابد یا بهای اسمی هر سهم پس از کاهش.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۴. نحوه پرداخت و مهلتی که برای بازپرداخت مبلغ کاهش یافته هر سهم در نظر گرفته شده و محلی که در آن این باز پرداخت انجام می گیرد.

ماده ۱۹۸. خرید سهام شرکت توسط همان شرکت ممنوع است.

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بخش ۱۰ : حسابهای شرکت

ماده ۲۳۲. هیئت مدیره شرکت باید پس از انقضای سال مالی صورت دارائی و دیون شرکت را در پایان سال و همچنین ترازنامه و حساب عملکرد و حساب سود و زیان شرکت را به ضمیمه گزارشی درباره فعالیت و وضع عمومی شرکت طی سال مالی مزبور تنظیم کند. اسناد مذکور در این ماده باید اقلا بیست روز قبل از تاریخ مجمع عمومی عادی سالانه در اختیار بازرسان گذاشته شود.

ماده ۲۳۳. در تنظیم حساب عملکرد و حساب سود و زیان و ترازنامه شرکت باید همان شکل و روشهای ارزیابی که درسال مالی قبل از آن بکار رفته است رعایت شود، با وجود این درصورتی که تغییری در شکل و روشهای ارزیابی سال قبل از آن مورد نظر باشد باید اسناد مذکور به هر دو شکل و هر دو روش ارزیابی تنظیم گردد تا مجمع عمومی با ملاحظه آنها و با توجه به گزارش هیئت مدیره و بازرسان نسبت به تغییرات پیشنهادی تصمیم بگیرد.

ماده ۲۳۴. در ترازنامه باید استهلاک اموال و اندوخته های لازم در نظر گرفته شود ولو آنکه پس از وضع استهلاک و اندوخته ها سود قابل تقسیم باقی نماند یا کافی نباشد.

پائین آمدن ارزش دارائی ثابت خواه در نتیجه استعمال خواه بر اثر تغییرات فنی و خواه به علل دیگر باید در استهلاکات منظور گردد. برای جبران کاهش احتمالی ارزش سایر اقلام دارائی و زیانها و هزینه های احتمالی باید ذخیره لازم منظور گردد.

ماده ۲۳۵. تعهداتی که شرکت آن را تضمین کرده است باید قبل از مبلغ در ذیل ترازنامه آورده شود.

ماده ۲۳۶. هزینه های تاسیس شرکت باید قبل از تقسیم هر گونه سود مستهلک شود. هزینه های افزایش سرمایه باید حداکثر تا پنج سال از تاریخی که اینگونه هزینه ها بعمل آمد مستهلک شود. در صورتی که سهام جدیدی که در نتیجه افزایش سرمایه صادر می شود به قیمتی بیش ازمبلغ اسمی فروخته شده باشد هزینه های افزایش سرمایه را می توان از محل این اضافه ارزش مستهلک نمود.

ماده ۲۳۷. سود خالص شرکت در هر سال مالی عبارتست از در آمد حاصل در همان سال مالی منهای کلیه هزینه ها و استهلاکات و ذخیره ها.

ماده ۲۳۸. از سود خالص شرکت پس از وضع زیانهای وارده در سالهای قبل باید معادل یک بیستم آن برطبق ماده ۱۴۰ بعنوان اندوخته قانونی موضوع شود. هر تصمیم برخلاف این ماده باطل است.

ماده ۲۳۹. سود قابل تقسیم عبارتست از سود خالص سال مالی شرکت منهای زیانهای سالهای مالی قبل و اندوخته قانونی مذکوره در ماده ۲۳۸ و سایر اندوخته های اختیاری بعلاوه سود قابل تقسیم سالهای قبل که تقسیم نشده است.

ماده ۲۴۰. مجمع عمومی پس از تصویب حسابهای سال مالی و احراز اینکه سود قابل تقسیم وجود دارد مبلغی از آن را که باید بین صاحبان تقسیم شود تعیین خواهد نمود. علاوه بر این مجمع عمومی می تواند تصمیم بگیرد که مبالغی از اندوخته هائی که شرکت در اختیار دارد بین صاحبان سهام تقسیم شود در این صورت در تصمیم مجمع عمومی باید صریحا قید شود که مبالغ مورد نظر از کدام یک از اندوخته ها باید برداشت و تقسیم گردد.

هر سودی که بدون رعایت مقررات این قانون تقسیم شود منافع موهوم تلقی خواهد شد. نحوه پرداخت سود قابل تقسیم توسط مجمع عمومی تعیین می شود و اگر مجمع عمومی در خصوص نحوه پرداخت تصمیمی نگرفته باشد هیئت مدیره نحوه پرداخت را تعیین خواهد نمود ولی در هر حال پرداخت سود به صاحبان سهام باید ظرف هشت ماه

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir
WWW.SEBA.IR

پس از تصمیم مجمع عمومی راجع به تقسیم سود انجام پذیرد.

ماده ۲۴۱. با رعایت شرایط مقرر در ماده ۱۳۴ نسبت معینی از سود خالص سال مالی شرکت که ممکن است جهت پاداش هیئت مدیره در نظر گرفته شود به هیچ وجه نباید در شرکتهای سهامی عام از پنج درصد سودی که در همان سال به صاحبان سهام پرداخت می شود و در شرکتهای سهامی خاص از ۱۰ درصد سودی که در همان سال به صاحبان سهام پرداخت می شود تجاوز کند.

مقررات اساسنامه و هر گونه تصمیمی که مخالف با مفاد این ماده باشد باطل و بلا اثر است.

ماده ۲۴۲. در شرکتهای سهامی عام هیئت مدیره مکلف است که به حسابهای سود و زیان و ترازنامه شرکت گزارش حسابداران رسمی را ضمیمه کند. حسابداران رسمی باید علاوه بر اظهار نظر درباره حسابهای شرکت گواهی نمایند کلیه دفاتر و اسناد و صورت حسابهای شرکت و توضیحات مورد لزوم در اختیار آنها قرار داشته و حسابهای سود و زیان و ترازنامه تنظیم شده از طرف هیئت مدیره وضع مالی شرکت را به نحو صحیح و روشن نشان می دهد.

تبصره) منظور از حسابداران رسمی مذکور در این ماده حسابداران موضوع فصل هفتم قانون مالیاتهای مستقیم مصوب اسفندسال ۱۳۴۵ میباشد و در صورتی که به موجب قانون شرایط و نحوه انتخاب حسابداران رسمی تغییر کند و یا عنوان دیگری برای آنان در نظر گرفته شود شامل حسابداران مذکور در این ماده نیز خواهد بود.

WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بخش ۱۱ : مقررات جزائی

ماده ۲۴۳. اشخاص زیر به حبس تادیبی از سه ماه تا دو سال یا به جزای نقدی از بیست هزار ریال تا دویست هزار ریال یا بهر دو مجازات محکوم خواهند شد.

۱. هر کس که عالم او برخلاف واقع پذیره نویسی سهام را تصدیق کند و یا بر خلاف مقررات این قانون اعلامیه پذیره نویسی منتشر نماید و یا مدارک خلاف واقع حاکی از تشکیل شرکت به مرجع ثبت شرکتها تسلیم کند و یا در تعیین ارزش آورده غیر نقد تقلب اعمال کند.

۲. هرکس در ورقه سهم با نام یا گواهینامه موقت سهم مبلغ پرداخت شده را بیش از آنچه که واقعا پرداخت شده است قید کند.

۳. هرکس از اعلام مطالبی که طبق مقررات این قانون باید به مرجع ثبت شرکتها اعلام کند بعضا یا کلا خودداری نماید و یا مطالب خلاف واقع به مرجع مزبور اعلام دارد.

۴. هر کس سهام یا قطعات سهام را قبل از به ثبت رسیدن شرکت و یا در صورتی که ثبت شرکت مزورانه انجام گرفته باشد صادر کند.

۵. هر کس سهام یا قطعات سهام را بدون پذیره نویسی کلیه سرمایه و تا دیه حداقل سی و پنج درصد آن و نیز تحویل کلیه سرمایه غیر نقد صادر کند.

۶. هر کس قبل از پرداخت کلیه مبلغ اسمی سهم سهام بی نام یا گواهینامه موقت بی نام صادر کند.

ماده ۲۴۴. اشخاص زیر به حبس تادیبی از سه ماه تا یکسال یا به جزای نقدی از پنجاه هزار ریال تا پانصد هزار ریال یا به هر دو مجازات محکوم خواهند شد

۱. هرکس عالما سهام یا گواهینامه موقت سهام بدون ذکر مبلغ اسمی صادر کند یا بفروشد یا به معرض فروش گذارد.

۲. هرکس سهام بی نام را قبل از آنکه تمام مبلغ اسمی آن پرداخت شده باشد بفروشد یا به معرض فروش گذارد.

۳. هرکس سهام با نام را قبل ازآنکه اقلا سی وپنج درصد مبلغ اسمی آن پرداخت شده باشد صادر کند یا بفروشد یا به معرض فروش گذارد.

ماده ۲۴۵. هرکس عالما در هر یک از عملیات مذکور در ماده ۲۴۴ شرکت کند. یا انجام آن عملیات را تسهیل نماید بر حسب مورد به مجازات شریک یا معاون محکوم خواهد شد.

ماده ۲۴۶. رئیس و اعضاء هیئت مدیره هر شرکت سهامی درصورت ارتکاب هریک از جرائم زیر به حبس تادیبی از دو ماه تا شش ماه یا به جزای نقدی از سی هزار تا۳۰۰ هزار ریال یا به هر دو مجازات محکوم خواهند شد.

۱. در صورتی که ظرف مهلت مقرر در این قانون قسمت پرداخت نشده مبلغ اسمی سهام شرکت را مطالبه نکنند و یا دو ماه قبل از پایان مهلت مذکور مجمع فوق العاده را جهت تقلیل سرمایه شرکت تا میزان مبلغ پرداخت شده دعوت ننمایند.

۲. در صورتی که قبل از پرداخت کلیه سرمایه شرکت به صدور اوراق قرضه مبادرت کرده یا صدور آن را اجازه دهند.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ماده ۲۴۷. در مورد بند یک ماده ۲۴۶ در صورتی که هر یک از اعضاء هیئت مدیره قبل از انقضاء مهلت مقرر در جلسه هیئت مزبور صریحا اعلام کندکه باید تکلیف قانونی برای سلب مسئولیت جزائی عمل شود و به این اعلام از طرف سایر اعضاء هیئت مدیره توجه نشود و جرم تحقق پیدا کند عضو هیئت مدیره که تکلیف قانونی را اعلام کرده است مجرم شناخته نخواهد شد سلب مسئولیت جزائی از عضو هیئت مدیره منوط به این است که عضو هیئت مدیره علاوه بر اعلام تکلیف قانونی در جلسه هیئت مزبور مراتب را از طریق ارسال اظهارنامه رسمی به هر یک از اعضاء هیئت مدیره اعلام نماید. در صورتی که جلسات هیئت مدیره به هر علت تشکیل نگردد اعلام از طریق ارسال اظهارنامه رسمی برای سلب مسئولیت جزائی از عضو هیئت مدیره کافی است.

ماده ۲۴۸. هر کس اعلامیه پذیره نویسی سهام یا اطلاعیه انتشار اوراق قرضه شرکت سهامی را بدون امضاهای مجاز و نام و نشانی موسسین یا مدیران شرکت منتشرکند به جزای نقدی از ۱۰هزار تا ۳۰ هزار ریال محکوم خواهدشد.

ماده ۲۴۹. هرکس با سوء نیت برای تشویق مردم به تعهدخرید اوراق بهادار شرکت سهامی به صدور اعلامیه پذیره نویسی سهام یا اطلاعیه انتشار اوراق قرضه که متضمن اطلاعات نادرست یا ناقص باشد مبادرت نماید و یا از روی سوء نیت جهت تهیه اعلامیه یا اطلاعیه مزبور اطلاعات نادرست یا ناقص داده باشد به مجازات شروع به کلاهبرداری محکوم خواهد شد و هرگاه اثری بر این اقدامات مترتب شده باشد مرتکب در حکم کلاهبرداری بوده و به مجازات مقرر محکوم خواهد شد.

ماده ۲۵۰. رئیس و اعضاء هیئت مدیره هر شرکت سهامی عام که قبل از تادیه کلیه سرمایه ثبت شده شرکت و قبل از انقضاء دو سال تمام از تاریخ ثبت شرکت و تصویب دو ترازنامه آن توسط مجمع عمومی مبادرت به صدور اوراق قرضه نمایند به جزای نقدی از بیست هزار ریال تا دویست هزار ریال محکوم خواهند شد.

ماده ۲۵۱. رئیس و اعضاء هیئت مدیره هر شرکت سهامی عام که بدون رعایت مقررات ماده ۵۶ این قانون مبادرت به صدور اوراق قرضه بنماید به حبس تادیبی از سه ماه تا دو سال و جزای نقدی از بیست هزار ریال تا دویست هزار ریال محکوم خواهند شد.

ماده ۲۵۲. رئیس و اعضاء هیئت مدیره و مدیرعامل هر شرکت سهامی عمومی که نکات مندرج در ماده ۶۰ این قانون را در اوراق قرضه قید ننمایند به جزای نقدی بیست هزارریال تا دویست هزار ریال محکوم خواهند شد.

ماده ۲۵۳. اشخاص زیر به حبس تادیبی از سه ماه تا یکسال یا به جزای نقدی از بیست هزار تا دویست هزار ریال یا به هر دو مجازات محکوم خواهند شد.

۱. هرکس عامدا مانع حضور دارنده سهم شرکت در جلسات مجامع عمومی صاحبان سهم بشود.

۲. هرکس با خدعه و نیرنگ خود را دارنده سهم یا قطعات سهم معرفی کند و به این طریق در اخذ رای در مجمع عمومی صاحبان سهام شرکت نماید اعم از آنکه این کار شخصا یا توسط دیگری انجام دهد.

ماده ۲۵۴. رئیس و اعضاء هیئت مدیره شرکت سهامی که حداکثر تا ۶ ماه پس از پایان هرسال مالی مجمع عمومی عادی صاحبان سهام را دعوت نکنند یا مدارک مقرر در ماده ۲۳۲ را به موقع تنظیم و تسلیم ننماید به حبس از دو تاشش ماه یا به جزای نقدی ازبیست هزار تا دویست هزار ریال یا به هر دو مجازات محکوم خواهند شد.

ماده ۲۵۵. رئیس و اعضاء هیئت مدیره هر شرکت سهامی که صورت حاضرین در مجمع را مطابق ماده ۹۹ تنظیم

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

نکنند به جزای نقدی از بیست هزار تا دویست هزار ریال محکوم خواهند شد.

ماده ۲۵۶. هیئت رئیسه هر مجمع عمومی که صورت جلسه مذکور در ماده ۱۰۵ را تنظیم نکند. به مجازات مذکور در ماده قبل محکوم خواهد شد.

ماده ۲۵۷. رئیس و اعضاء هیئت رئیسه هر مجمع عمومی که مقررات راجع به حق رای صاحبان سهام را رعایت نکرده باشند به مجازات مذکور در ماده ۲۵۵ محکوم خواهند شد.

ماده ۲۵۸. اشخاص زیر به حبس تادیبی از یکسال تا سه سال محکوم خواهند شد :

۱. رئیس و اعضاء هیئت مدیره و مدیر عامل شرکت که بدون صورت دارائی و ترازنامه یا به استناد صورت دارائی و ترازنامه مزور منافع موهومی را بین صاحبان سهام تقسیم کرده باشند.

۲. رئیس و اعضاء هیات مدیره و مدیر عامل شرکت که ترازنامه غیر واقع به منظور پنهان داشتن وضعیت واقعی شرکت به صاحبان سهام ارائه یا منتشر کرده باشد.

۳. رئیس و اعضاء هیئت مدیره و مدیر عامل شرکت که اموال یا اعتبارات شرکت را برخلاف منافع شرکت برای مقاصد شخصی یا برای شرکت یا موسسه دیگری که خود بطور مستقیم یا غیرمستقیم در آن ذینفع می باشند مورد استفاده قرار دهند.

۴. رئیس و اعضاء هیئت مدیره و مدیر عامل شرکت که با سوء نیت از اختیارات خود بر خلاف منافع شرکت برای مقاصد شخصی یا بخاطر شرکت یا موسسه دیگری که خود بطور مستقیم یا غیرمستقیم در آن ذینفع می باشند استفاده کنند.

ماده ۲۵۹. رئیس و اعضای هیئت مدیره شرکت که متعمدا مجمع عمومی صاحبان سهام را در هر موقع که انتخاب بازرسان شرکت باید انجام پذیرد به این منظور دعوت ننمایند و یا بازرسان شرکت را به مجامع عمومی صاحبان سهام دعوت نکنند به حبس از دو تا شش ماه یا جزای نقدی از بیست هزار تا دویست هزار ریال یا به هر دو مجازات محکوم خواهند شد.

ماده ۲۶۰. رئیس و اعضاء هیئت مدیره و مدیر عامل که عامدا مانع یا مخل انجام وظایف بازرسان شرکت بشوند یا اسناد و مدارکی را که برای انجام وظایف آنها لازم است در اختیار بازرسان قرار ندهند به حبس تادیبی از سه ماه تا دو سال یا به جزای نقدی از بیست هزار ریال تا دویست هزار ریال یا به هر دو مجازات محکوم خواهند شد.

ماده ۲۶۱. رئیس و اعضاء هیئت مدیره و مدیر عامل هر شرکت سهامی که قبل از به ثبت رسیدن افزایش سرمایه یا در صورتی که ثبت افزایش سرمایه مزورانه یا بدون رعایت تشریفات لازم انجام گرفته باشد سهام یا قطعات سهام جدید صادر و منتشر کنند به جزای نقدی از ده هزار ریال تا یکصد هزار ریال محکوم خواهند شد. و در صورتی که قبل از پرداخت تمامی مبلغ اسمی سهام سابق مبادرت به صدور و انتشار سهام جدید قطعات سهام جدید بنماید به حبس تادیبی از دو ماه تا شش ماه و به جزای نقدی از بیست هزار تا دویست هزار ریال محکوم خواهند شد.

ماده ۲۶۲. رئیس و اعضاء هیئت مدیره و مدیر عامل هر شرکت سهامی که مرتکب جرائم زیر بشوند به جزای نقدی از بیست هزار تا دویست هزار ریال محکوم خواهند شد.

۱. در صورتی که در موقع افزایش سرمایه شرکت به استثنای مواردی که در این قانون پیش بینی شده است حق تقدم صاحبان سهام را نسبت به پذیره نویسی و خرید سهام جدید و رعایت نکنند و یا مهلتی راکه جهت

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

پذیره نویسی سهام جدید باید در نظر گرفته شود به صاحبان سهام ندهند.

۲. در صورتی که شرکت قبلا اوراق قرضه قابل تعویض با سهم منتشر کرده باشد حقوق دارندگان اینگونه اوراق قرضه را نسبت به تعویض اوراق آنها با سهام شرکت در نظرگرفته یا قبل از انقضاء مدتی که طی آن این قبیل اوراق قرضه قابل تعویض با سهام شرکت است اوراق قرضه جدید قابل تعویض یا قابل تبدیل به سهام منتشر کنند یا قبل از تبدیل یا تعویض اوراق قرضه یا بازپرداخت مبلغ آنها سرمایه شرکت را مستهلک سازند یا آن را از طریق باز خرید سهام کاهش دهند یا اقدام به تقسیم اندوخته کنند یا در نحوه تقسیم منافع تغییراتی بدهند

ماده ۲۶۳. رئیس و اعضاء هیئت مدیره و مدیرعامل هر شرکت سهامی که عالما برای سلب حق تقدم ازصاحبان سهام نسبت به پذیره نویسی سهام جدید به مجمع عمومی اطلاعات نادرست بدهند یا اطلاعات نادرست را تصدیق کنند به حبس از شش ماه تا سه سال یا به جزای نقدی از یکصد هزار ریال تا یک میلیون ریال یا بهره و مجازات محکوم خواهند شد.

ماده ۲۶۴. رئیس و اعضاء هیئت مدیره هر شرکت سهامی که در موردکاهش سرمایه عالما مقررات زیر را رعایت نکنند به جزای نقدی از بیست هزار ریال تا دویست هزار ریال محکوم خواهند شد –

۱. در صورت عدم رعایت تساوی حقوق صاحبان سهام.

۲. در صورتی که پیشنهاد راجع به کاهش سرمایه حداقل چهل و پنج روز قبل از تشکیل مجمع عمومی فوق العاده به بازرس شرکت تسلیم نشده باشد.

۳. درصورتی که تصمیم مجمع عمومی دائر بر تصویب کاهش سرمایه و مهلت و شرائط آن درروزنامه رسمی و روزنامه کثیرالانتشاری که اعلانات مربوط به شرکت در آن نشر می گردد آگهی نشده باشد.

ماده ۲۶۵. رئیس و اعضاء هیئت مدیره هر شرکت سهامی که درصورت از میان رفتن بیش از نصف سرمایه شرکت بر اثر زیانهای وارده حداکثر تا دو ماه مجمع عمومی فوق العاده صاحبان سهام را دعوت ننمایند تا موضوع انحلال یا بقاء شرکت مورد شور و رای واقع شود و حداکثر تا یک ماه نسبت به ثبت و آگهی تصمیم مجمع مذکور اقدام ننمایند به حبس از دو ماه تا شش ماه یا به جزای نقدی از ده هزار ریال تا یکصد هزار ریال یا به هر دو مجازات محکوم خواهند شد.

ماده ۲۶۶. هرکس با وجود منع قانونی عالما سمت بازرسی را در شرکت سهامی بپذیرد و به آن عمل کند به حبس تادیبی از دو ماه تا شش ماه یا جزای نقدی از بیست هزار تا یکصد هزار ریال یا به هر دو مجازات محکوم خواهد شد.

ماده ۲۶۷. هرکس در سمت بازرسی شرکت سهامی عالما راجع به اوضاع شرکت به مجمع عمومی در گزارشهای خود اطلاعات خلاف حقیقت بدهد و یا اینگونه اطلاعات را تصدیق کند به حبس تادیبی از سه ماه تا دو سال محکوم خواهد شد.

ماده ۲۶۸. مدیر یا مدیران تصفیه هر شرکت سهامی که عالما مرتکب جرائم زیر بشود به حبس تادیبی از دو ماه تا شش ماه یا به جزای نقدی ازبیست هزار تا دویست هزار ریال یا به هر دو مجازات محکوم خواهند شد

۱. در صورتی که ظرف یک ماه پس از انتخاب تصمیم راجع به انحلال شرکت و نام و نشانی خود را به مرجع ثبت شرکتها اعلام نکنند.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۲. در صورتی که تا شش ماه پس از شروع به امر تصفیه مجمع عمومی عادی صاحبان شرکت را دعوت نکرده وضعیت اموال و مطالبات و قروض شرکت و نحوه تصفیه امور شرکت و مدتی را که جهت پایان دادن به امر تصفیه لازم می داند به اطلاع مجمع عمومی نرسانند.

۳. درصورتی که قبل از خاتمه امر تصفیه همه ساله مجمع عمومی عادی صاحبان سهام شرکت را با رعایت شرایط و تشریفاتی که در این قانون و اساسنامه شرکت پیش بینی شده است دعوت نکرده صورت دارائی منقول و غیر منقول و ترازنامه و حساب سود و زیان عملیات خود را به ضمیمه گزارشی حاکی از اعمالی که تا آن موقع انجام داده اند به مجمع مذکور تسلیم نکنند.

۴. در صورتی که در خاتمه دوره تصدی خود بدون آنکه تمدید مدت ماموریت خود را خواستار شوند به عملیات خود ادامه دهند.

۵. درصورتی که ظرف یکماه پس ازختم تصفیه مراتب را به مرجع ثبت شرکتها اعلام ننمایند.

۶. در صورتی که پس از اعلام ختم به تصفیه وجوهی را که باقیمانده است در حساب مخصوصی در یکی از بانکهای ایرانی تودیع ننماید و در صورت اسامی بستانکاران و صاحبان سهامی را که حقوق خود را استیفاء نکرده اند به آن بانک تسلیم نکرده مراتب را طی آگهی ختم تصفیه به اطلاع اشخاص ذینفع نرسانند.

ماده ۲۶۹. مدیر تصفیه یا مدیران هر شرکت سهامی که مرتکب جرائم زیر شوند به حبس تادیبی از یک سال تا سه سال محکوم خواهند شد:

۱. در صورتی که اموال یا اعتبارات شرکت در حال تصفیه را برخلاف منافع شرکت یا برای مقاصد شخصی یا برای شرکت یا موسسه دیگری که خود به طور مستقیم یا غیرمستقیم در آن ذینفع می باشند مورد استفاده قرار دهند.

۲. در صورتی که بر خلاف ماده ۲۱۳ به انتقال دارائی شرکت مبادرت کنند یا بدون رعایت حقوق بستانکاران و موضوع کردن قروضی که هنوز موعد تادیه آن نرسیده دارائی شرکت را بین صاحبان سهام تقسیم نمایند.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بخش ۱۲ : مقررات مختلف مربوط به شرکتهای سهامی

ماده ۲۷۰. هرگاه مقررات قانونی در مورد تشکیل شرکت سهامی یا عملیات آن یا تصمیماتی که توسط هر یک از ارکان شرکت اتخاذ می گردد رعایت نشود برحسب مورد بنا به درخواست هر ذینفع بطلان شرکت یا عملیات یا تصمیمات مذکور به حکم دادگاه اعلان خواهد شد لیکن موسسین و مدیران و بازرسان و صاحبان سهام شرکت نمیتوانند در مقابل اشخاص ثالث به این بطلان استناد نمایند.

ماده ۲۷۱. در صورتی که قبل ازصدورحکم بطلان شرکت با بطلان عملیات یا تصمیمات آن در مرحله بدوی موجبات بطلان مرتفع شده باشد دادگاه قرار سقوط دعوای بطلان را صادر خواهد کرد.

ماده ۲۷۲. دادگاهی که دعوای بطلان نزدآن اقامه شده است می تواند بنا به درخواست مهلتی که ازشش ماه بیشتر نباشد برای رفع موجبات بطلان تعیین نماید. ابتدای مهلت مذکور تاریخ وصول پرونده از دفتربه دادگاه است. در صورتی که ظرف مهلت مقرر موجبات بطلان برطرف نشده باشد دادگاه حکم مقتضی صادر خواهد کرد.

ماده ۲۷۳. در صورت صدور حکم قطعی بر بطلان شرکت یا بطلان عملیات یا تصمیمات شرکت کسانی که مسئول بطلان هستند متضامناً مسئول خساراتی خواهند بود که از آن بطلان به صاحبان سهام و اشخاص ثالث متوجه شده است.

ماده ۲۷۴. دادگاهی که حکم بطلان شرکت را صادر می نماید باید ضمن حکم خود یک یا چند نفر را بعنوان مدیر تصفیه تعیین کند تا بر طبق مقررات این قانون انجام وظیفه نمایند.

ماده ۲۷۵. در هر موردکه بر اثر انحلال یا بطلان شرکت مدیر تصفیه باید از طرف دادگاه تعیین شود و مدیر یا مدیران تصفیه ای که توسط دادگاه تعیین حاضر به قبول سمت مدیریت تصفیه نباشند دادگاه امر تصفیه را به اداره تصفیه امور ورشکستگی حوزه خود ارجاع می نماید.

تبصره) تعیین حق الزحمه مدیر یا مدیران تصفیه ای که توسط دادگاه تعیین می شود بعهده دادگاه است.

ماده ۲۷۶. شخص یا اشخاصی که مجموع سهام آنها حداقل یک پنجم مجموع سهام شرکت باشد می تواند در صورت تخلف یا تقصیر رئیس و اعضاء هیئت مدیره و یا مدیر عامل بنام و از طرف شرکت و به هزینه خود علیه رئیس یا تمام یا بعضی از اعضاء هیئت مدیره و مدیر عامل اقامه دعوی نمایند و جبران کلیه خسارات وارده به شرکت را از آنها مطالبه کنند.

در صورت محکومیت رئیس یا هر یک از اعضاء هیئت مدیره یا مدیر عامل به جبران خسارات شرکت و پرداخت هزینه دادرسی حکم بنفع شرکت اجراء و هزینه ای که از طرف اقامه کننده دعوی پرداخت شده از مبلغ محکوم به وی مسترد خواهد شد.

ماده ۲۷۷. مقررات اساسنامه و تصمیمات مجامع عمومی نباید به نحوی از انحاء حق صاحبان سهام را در مورد اقامه دعوای مسئولیت علیه مدیران شرکت محدود نماید.

ماده ۲۷۸. شرکت سهامی خاص در صورتی می تواند به شرکت سهامی عام تبدیل شودکه اولا موضوع به تصویب مجمع عمومی فوق العاده شرکت سهامی خاص رسیده باشد ثانیا سرمایه آن حداقل به میزانی باشد که برای شرکتهای سهامی عام مقررشده است و یا شرکت سرمایه خود را به میزان مذکور افزایش دهد. ثالثا دو سال تمام از تاریخ تاسیس

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

و ثبت شرکت گذشته و دو ترازنامه آن به تصویب مجمع عمومی صاحبان سهام رسیده باشد. رابعا اساسنامه آن با رعایت مقررات این قانون در مورد شرکتهای سهامی عام تنظیم یا اصلاح شده باشد.

ماده ۲۷۹. شرکت سهامی خاص باید ظرف یک ماه از تاریخی که مجمع عمومی فوق العاده صاحبان سهام تبدیل شرکت را تصویب کرده است صورت جلسه مجمع عمومی فوق العاده را به ضمیمه مدارک زیر به مرجع ثبت شرکتها تسلیم کند.

۱. اساسنامه که برای شرکت سهامی عام تنظیم شده و به تصویب مجمع عمومی فوق العاده رسیده است.

۲. دو ترازنامه و حساب سود و زیان مذکور در ماده ۲۷۸ که به تائید حسابدار رسمی رسیده باشد.

۳. صورت دارائی شرکت در موقع تسلیم مدارک به مرجع ثبت شرکتها که متضمن تقویم کلیه اموال منقول و غیر منقول شرکت بوده و به تائیدکارشناس رسمی وزارت دادگستری رسیده باشد.

۴. اعلامیه تبدیل شرکت که باید به امضاء دارندگان امضای مجاز شرکت رسیده و مشتمل بر نکات زیر باشد:

الف – نام وشماره ثبت شرکت.

ب – موضوع شرکت و نوع فعالیتهای آن.

ج – مرکز اصلی شرکت و در صورتی که شرکت شعبی داشته باشد نشانی شعب آن

د – در صورتی که شرکت برای مدت محدود تشکیل شده باشد تاریخ انقضای مدت آن.

ه – سرمایه شرکت و مبلغ پرداخت شده آن.

و – اگر سهام ممتاز منتشر شده باشد تعداد و امتیازات آن.

ز – هویت کامل رئیس و اعضاء هیئت مدیره و مدیرعامل شرکت.

ح – شرایط حضور و حق رای صاحبان سهام در مجامع عمومی.

ط – مقررات اساسنامه راجع به تقسیم سود و تشکیل اندوخته.

ی – مبلغ دیون شرکت و همچنین مبلغ دیون اشخاص ثالث که توسط شرکت تضمین شده است.

ک – ذکر نام روزنامه کثیرالانتشاری که اطلاعیه ها وآگهی های شرکت در آن درج می گردد.

ماده ۲۸۰. مرجع ثبت شرکتهاپس از وصول مدارک مذکور در ماده ۲۷۹ و تطبیق مندرجات آنها با این قانون تبدیل شرکت را ثبت و مراتب را به هزینه شرکت آگهی خواهد نمود.

ماده ۲۸۱. در آگهی تبدیل شرکت باید کلیه مندرجات اعلامیه تبدیل شرکت ذکر گردد و قید شودکه اساسنامه شرکت و دو ترازنامه و حساب سود و زیان آن مربوط به دو سال قبل از اتخاذ تصمیم نسبت به تبدیل شرکت و همچنین صورت دارائی شرکت و اموال منقول و غیرمنقول آن در مرجع ثبت شرکتها و در مرکز شرکت برای مراجعه علاقمندان آماده می باشند آگهی تبدیل شرکت باید علاوه بر روزنامه کثیرالانتشاری که آگهی های شرکت درآن درج می گردد اقلا در یک روزنامه کثیرالانتشار دیگر نیز آگهی شود.

ماده ۲۸۲. شرکت سهامی خاص که بخواهد با افزایش سرمایه به شرکت سهامی عام تبدیل شود باید سهام جدید خود راکه در نتیجه افزایش سرمایه بوجود می آید با رعایت مواد ۱۷۳ لغایت ۱۸۲ و ماده ۱۸۴ این قانون برای پذیره نویسی عمومی عرضه نماید. مرجع ثبت شرکتها در این مورد پس از وصول تقاضا و مدارک مربوط به تبدیل شرکت سهامی خاص به شرکت سهامی عام و تطبیق آنها با مقررات قانون درصورتی که شرکت بتواند با افزایش سرمایه از

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

طریق پذیره – نویسی عمومی به شرکت سهامی عام تبدیل شود اجازه انتشار اعلامیه نویسی سهام را صادر خواهد نمود. در اعلامیه پذیره نویسی باید شماره و تاریخ اجازه نامه مزبور قید گردد.

ماده ۲۸۳. در صورتی که سهام جدیدی که به ترتیب مذکور در ماده قبل عرضه شده است تماما تادیه نشود شرکت نمی تواند به شرکت سهامی تبدیل گردد.

ماده ۲۸۴. شرکتهای سهامی موجود در تاریخ تصویب این قانون باید ظرف سه سال از تاریخ اجرای این قانون به صورت شرکت سهامی خاص یا شرکت سهامی عام درآیند و وضع خود را با مقررات این قانون تطبیق دهند یا به نوع دیگری از انواع شرکتهای تجارتی مذکور در قانون تجارت مصوب اردیبهشت ماه ۱۳۱۱ تبدیل شوند والا منحل محسوب خواهند شد و از لحاظ مقررات انحلال مشمول قانون تجارت مصوب اردیبهشت ۱۳۱۱خواهند بود.

تا هنگامیکه شرکتهای سهامی موجود در تاریخ تصویب این قانون ظرف سه سال وضع خود را با مقررات این قانون تطبیق نداده اند تابع مقررات مربوط به شرکتهای سهامی مذکور در قانون تجارت مصوب اردیبهشت ۱۳۱۱ و مقررات اساسنامه خود خواهند بود.

تطبیق وضع شرکت با مقررات این قانون وقتی محقق می شود که مرجع ثبت شرکتها پس از احراز صحت تطبیق مراتب را ثبت و به هزینه شرکت آگهی کرده باشد. به استثنای هزینه آگهی اجرای این ماده در صورت عدم افزایش سرمایه شرکت مستلزم پرداخت هیچگونه هزینه دیگری نیست و در صورت افزایش سرمایه هزینه های مربوط فقط شامل میزان افزایش سرمایه می شود.

ماده ۲۸۵. تغییر اساسنامه هریک از شرکتهای سهامی موجود در تاریخ تصویب این قانون به منظور تطبیق وضع آنها با مقررات این قانون استثنائا ممکن است به موجب تصمیم مجمع عمومی عادی صاحبان سهام شرکت صورت گیرد مگر در مورد افزایش سرمایه که باید به تصویب مجمع عمومی فوق العاده برسد. ترتیب دعوت تشکیل و حدنصاب و اکثریت لازم برای مجامع عادی و فوق العاده به منظور تطبیق وضع شرکت با مقررات این قانون تابع مقررات تجارت مصوب اردیبهشت ۱۳۱۱ در مورد شرکتهای سهامی و همچنین اساسنامه معتبر شرکتهای موجود در تاریخ تصویب این قانون می باشد.

ماده ۲۸۶. برای آنکه شرکتهای سهامی مورد در تاریخ تصویب این قانون بتوانند به صورت شرکت سهامی خاص درآیند باید اولاً سرمایه آنهاحداقل به میزانی باشدکه برای شرکتهای سهامی خاص مقررشده است یا سرمایه خود را با رعایت مقررات این قانون در مورد افزایش سرمایه شرکت سهامی خاص به آن میزان افزایش دهند ثانیاً اساسنامه خود را به منظور تطبیق با مقررات این قانون اصلاح کرده مراتب را به مرجع ثبت شرکتها اعلام نمایند. مرجع ثبت شرکتها پس از احراز صحت تطبیق وضع شرکت با مقررات این قانون مراتب را ثبت و به هزینه شرکت آگهی خواهدنمود.

ماده ۲۸۷. برای آنکه شرکتهای سهامی موجود در تاریخ تصویب این قانون بتوانند بصورت شرکت سهامی عام درآیند باید اولاً سرمایه آنها به میزانی باشدکه برای شرکتهای سهامی عام مقرر شده است یا سرمایه خود را با رعایت مقررات این قانون در مورد افزایش سرمایه شرکت سهامی عام به آن میزان افزایش دهند. ثانیاً در تاریخ تبدیل شرکت به شرکت سهامی عام یکسال از ثبت شرکت گذشته و یک ترازنامه آن به تصویب مجمع عمومی عادی رسیده باشد. ثالثاً اساسنامه خود را با مقررات این قانون وفق دهند.

ماده ۲۸۸. در صورتی که شرکتهای سهامی موجود در تاریخ تصویب این قانون بخواهند برای تطبیق وضع خود با

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مقررات این قانون به افزایش سرمایه مبادرت کنند در صورتی که تمامی مبلغ اسمی سهام قبلی آنها تادیه نشده باشد نسبت مبلغ پرداخت شده قبلی نسبت به هرسهم در مورد سهام جدید نیز لازم الرعایه است و در هرحال این نسبت نمی‌تواند از سی‌وپنج درصد مبلغ اسمی سهام کمتر باشد. در موارد مذکور در این ماده رعایت ماده ۱۶۵ این قانون در مورد تادیه تمامی سرمایه قبلی شرکت الزامی نیست.

ماده ۲۸۹. شرکتهای سهامی موجود در تاریخ تصویب این قانون که بخواهند از طریق افزایش سرمایه به شرکت سهامی عام تبدیل شوند باید سهام جدید خود را در نتیجه افزایش سرمایه بوجود می آید با رعایت مقررات این قانون برای پذیره نویسی عمومی عرضه نمایند.

در صورتی که سهام جدیدی که به ترتیب فوق عرضه شده است تماماً تعهد نشود و مبلغی که باید بر طبق مقررات این قانون تادیه گردد تادیه نشود شرکت نمی تواند به شرکت سهامی عام تبدیل گردد.

ماده ۲۹۰. شرکت‌های سهامی موجود در تاریخ تصویب این قانون که بخواهند به شرکت سهامی عام تبدیل شوند و به این منظور به افزایش سرمایه مبادرت کنند باید مدارک زیر را به مرجع ثبت شرکت‌ها تسلیم نمایند.

۱. اساسنامه ای که برای شرکت سهامی عام به تصویب مجمع عمومی عادی یا فوق العاده رسیده است.
۲. صورت جلسه مجمع عمومی فوق العاده که افزایش سرمایه را مورد تصویب قرارداده است.
۳. صورت دارائی شرکت در موقع تسلیم مدارک به مرجع ثبت شرکتها. صورت مزبور باید متضمن تقویم کلیه اموال منقول و غیرمنقول شرکت بوده به تائیدکارشناس رسمی وزارت دادگستری رسیده باشد.
۴. طرح اعلامیه پذیره نویسی سهام جدیدکه باید به ترتیب مقرر در ماده ۱۷۴ این قانون تنظیم شده باشد.
۵. آخرین ترازنامه و حساب سود و زیان شرکت که باید به تصویب مجمع عمومی و تایید حسابدار رسمی رسیده باشد.

ماده ۲۹۱. مرجع ثبت شرکت‌ها پس از وصول مدارک مذکور در ماده قبل و تطبیق مندرجات آنها با قانون اجازه انتشار اعلامیه پذیره نویسی سهام جدید را صادر خواهدنمود.

ماده ۲۹۲. کلیه مقررات مذکور در مواد ۱۷۷ لغایت ۱۸۱ این قانون برای تحقق افزایش سرمایه و تبدیل شرکت سهامی به شرکت سهام عام لازم الرعایه است ، در آگهی مربوط ضمن ذکر افزایش سرمایه موضوع تبدیل نیز قید خواهدشد.

ماده ۲۹۳. در صورت عدم تحقق افزایش سرمایه برطبق ماده ۱۸۲این قانون عمل خواهدشد. در هر صورت شرکت باید در مهلت مذکور در ماده ۲۸۴ وضع خود را با مقررات این قانون تطبیق دهد.

ماده ۲۹۴. شرکت‌های سهامی موجود در تاریخ تصویب این قانون که سرمایه آن‌ها حداقل به میزان سرمایه شرکت‌های سهامی عام مذکور در این قانون باشد و بخواهند به شرکت سهامی عام تبدیل شوند باید مدارک زیر را به مرجع ثبت شرکت‌ها تسلیم کنند.

۱ – اساسنامه ای که برای شرکت سهامی عام به تصویب مجمع عمومی عادی یا فوق العاده رسیده است.

۲ – صورت دارائی شرکت در موقع تسلیم مدارک به مرجع ثبت شرکت‌ها که باید متضمن تقویم کلیه اموال منقول و غیر منقول شرکت بوده و به تائید کارشناس رسمی وزارت دادگستری رسیده باشد.

۴ – اعلامیه تبدیل شرکت سهامی به شرکت سهامی عام که باید به امضاء دارندگان امضاء مجاز شرکت رسیده و

www.abcbourse.ir

مشتمل بر نکات زیر باشد.

۵ – آخرین ترازنامه و حساب سود و زیان شرکت که باید به تصویب مجمع عمومی و تایید حسابدار رسمی رسیده باشد.

ماده ۲۹۱. مرجع ثبت شرکت‌ها پس از وصول مدارک مذکور در ماده قبل و تطبیق مندرجات آنها با قانون اجازه انتشار اعلامیه پذیره نویسی سهام جدید را صادر خواهدنمود.

الف – نام و شماره ثبت شرکت.

ب – موضوع شرکت و نوع فعالیت‌های آن.

ج – مرکز اصلی شرکت و در صورتی که شرکت شعبی داشته باشد نشانی شعب آن

د – در صورتی که شرکت برای مدت محدود تشکیل شده باشد تاریخ انقضای مدت آن.

ه – سرمایه شرکت و مبلغ پرداخت شده آن.

و – اگرسهام ممتاز منتشر شده باشد تعداد و امتیازات آن.

ز – هویت کامل رئیس و اعضاءهیئت مدیره و مدیرعامل شرکت.

ح – شرایط حضور و حق رای صاحبان سهام در مجامع عمومی.

ط – مقررات اساسنامه راجع به تقسیم سود و تشکیل اندوخته.

ی – مبلغ دیون شرکت و همچنین مبلغ دیون اشخاص ثالث که توسط شرکت تضمین شده است.

ک – ذکر نام روزنامه کثیرالانتشاری که اطلاعیه‌ها و آگهی های شرکت در آن درج می‌گردد.

ماده ۲۹۵. مرجع ثبت شرکت‌ها پس از وصول مدارک مذکور در ماده قبل و تطبیق مندرجات آنها با مقررات این قانون تبدیل شرکت سهامی را به شرکت سهامی عام ثبت و مراتب را به هزینه شرکت آگهی خواهدنمود.

ماده ۲۹۶. در آگهی تبدیل شرکت‌های سهامی موجود در تاریخ تصویب این قانون ب شرکت سهامی عام باید کلیه مندرجات اعلامیه شرکت ذکر گردد و قیدشود که اساسنامه شرکت و صورت دارائی شرکت و اموال منقول و غیرمنقول و آخرین ترازنامه و حساب سود و زیان آن در مرجع ثبت شرکت‌ها و در مرکز شرکت برای مراجعه علاقمندان آماده می باشد. آگهی تبدیل شرکت باید علاوه بر روزنامه کثیرالانتشاری که آگهی‌های شرکت در آن درج می‌گردد اقلاً در یک روزنامه کثیرالانتشار دیگر نیز آگهی شود.

ماده ۲۹۷. در مواردی که برای تطبیق وضع یک شرکت سهامی با مقررات این قانون یات بدیل آن به نوع دیگری از انواع شرکت‌های تجاری مذکور در قانون تجارت مصوب اردیبهشت ۱۳۱۱ دعوت مجمع عمومی عادی یا فوق العاده صاحبان سهام شرکت یا تسلیم اسناد و مدارک خاصی به مرجع ثبت شرکت‌ها لازم باشد و رئیس و اعضاءهیئت مدیره توجه نشود عضوهیئت مدیره که تکلیف قانونی را اعلام کرده است مسئولیت جزائی و مدنی نخواهدداشت. سلب مسئولیت جزائی و مدنی از عضوهیئت مدیره منوط به اینست که عضوهیئت مدیره علاوه بر اعلام تکلیف قانونی در جلسه هیئت مدیره مزبور مراتب را از طریق ارسال اظهارنامه رسمی به هریک از اعضاءهیئت مدیره اعلام نماید. در صورتی که جلسات هیئت مدیره بهرعلت تشکیل نگردد اعلام از طریق ارسال اظهارنامه رسمی برای سلب مسئولیت جزائی و مدنی از عضوهیئت مدیره کافی است.

ماده ۲۹۹. آن قسمت از مقررات قانون تجارت مصوب اردیبهشت ۱۳۱۱ مربوط به شرکتهای سهامی که ناظر بر

WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

سایر انواع شرکت‌های تجارتی می باشد نسبت به آن شرکتها به قوت خود باقی است.

ماده ۳۰۰. شرکتهای دولتی تابع قوانین تاسیس و اساسنامه خود می‌باشند و فقط نسبت به موضوعاتی که در قوانین و اساسنامه های آنها ذکر نشده تابع مقررات این قانون می شوند.

لایحه قانونی فوق مشتمل بر سیصد ماده و ۲۸ تبصره در تاریخ روز شنبه بیست و چهارم اسفندماه یکهزار و سیصد و چهل و هفت به استناد قانون اجازه اجرای موقت لایحه اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۳/۹/۱۹ به تصویب کمیسیون خاص مشترک مجلسین رسیده است.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید در راستای تسهیل اجرای سیاستهای کلی اصل ۴۴قانون اساسی (مصوب ۸۸/۰۹/۲۵ مجلس شورای اسلامی)

مادهٔ ۱. اصطلاحات و واژه‌هایی که در این قانون به کار رفته است دارای معانی زیر می‌باشند.

گواهی سرمایه‌گذاری؛ اوراق بهادار متحدالشکلی است که توسط صندوق سرمایه‌گذاری منتشر و در ازای سرمایه‌گذاری اشخاص در صندوق با درج مشخصات صندوق و سرمایه‌گذار و مبلغ سرمایه‌گذاری به آنها ارائه می‌شود.

سهام شناور آزاد؛ بخشی از سهام شرکت است که دارندگان آن همواره آمادهٔ عرضه و فروش آن سهام می‌باشند، و قصد ندارند با حفظ آن قسمت از سهام، در مدیریت شرکت مشارکت نمایند.

سازمان بورس و اوراق بهادار: سازمانی است که به موجب قانون "بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران" مصوب ۱۳۸۴/۹/۱ تشکیل شده است و در این قانون "سازمان" نامیده می‌شود.

نهاد واسط ؛ یکی از نهادهای مالی موضوع قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران است که می‌تواند با انجام معاملات موضوع عقود اسلامی نسبت به تأمین مالی از طریق انتشار اوراق بهادار اقدام نماید.

صندوق سرمایه‌گذاری؛ نهادی مالی است که منابع مالی حاصل از انتشار گواهی سرمایه‌گذاری را در موضوع فعالیت مصوب خود سرمایه‌گذاری می‌کند.

مادهٔ ۲. سازمان ثبت اسناد و املاک کشور موظف است صرفاً با مجوز سازمان، صندوق‌های موضوع بندهای (۱۹) و(۲۰) مادهٔ (۱) قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران و صندوقهای سرمایه‌گذاری مشترک موضوع بند (۱) ماده (۱۴) قانون "ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن" – مصوب ۱۳۸۷/۲/۲۵ – و سایر صندوق‌هایی را که به موجب مقررات قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران نهاد مالی محسوب می‌شوند، ثبت نماید. این صندوق‌ها از تاریخ ثبت دارای شخصیت حقوقی می‌باشند.

مادهٔ ۳. در ازای سرمایه‌گذاری در صندوق‌های موضوع مادهٔ (۲)، گواهی سرمایه‌گذاری با نام صادر می‌شود. مسئولیت سرمایه‌گذاران در این صندوق‌ها محدود به میزان مبلغ سرمایه‌گذاری آنها است.

مادهٔ ۴. تأسیس، ثبت، فعالیت، انحلال و تصفیه صندوقهای موضوع مادهٔ (۲) طبق ضوابط زیر خواهد بود:

الف – مدت فعالیت این صندوقها باید متناسب با نوع فعالیت صندوق در اساسنامه قید شود.

ب- حداقل سرمایهٔ لازم برای تشکیل صندوقهای سرمایه‌گذاری پنج میلیارد (۵٫۰۰۰٫۰۰۰٫۰۰۰) ریال می‌باشد. شورای عالی بورس و اوراق بهادار می‌تواند حداقل سرمایهٔ لازم برای تشکیل صندوقهای سرمایه‌گذاری را با درنظر گرفتن تغییرات نرخ تورم افزایش دهد.

ج –متغیّر یا ثابت بودن سرمایه و همچنین قابلیت و نحوهٔ نقل و انتقال گواهی سرمایه‌گذاری صندوقها از طریق صدور و ابطال و یا خرید و فروش باید در اساسنامهٔ صندوق قید شود.

د – صندوق به موجب ترتیباتی که در اساسنامه پیش‌بینی می‌شود باید حداقل یک رکن اداره کننده و یک رکن ناظر به عنوان بازرس/حسابرس داشته باشد.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

هـ – وظایف، اختیارات و مسئولیتهای ارکان مذکور و سایر ارکان از قبیل ضامن بر عهدهٔ اشخاص حقوقی واجد شرایطی خواهد بود که باید در صندوق قبول سمت نمایند. حدود مسؤولیت و اختیارات هر یک از ارکان در اساسنامه تعیین می‌شود. رکن اداره کننده را می‌توان از بین اشخاص حقیقی واجد شرایط تعیین کرد.

و – نحوهٔ تصفیه صندوق در پایان مدت فعالیت و یا انحلال آن به موجب شرایط مندرج در اساسنامه بوده و مدیر صندوق مدیر تصفیه نیز می‌باشد مگر اینکه شرایط لازم برای ادارهٔ صندوق را از دست بدهد.

ادارهٔ صندوقهای سرمایه‌گذاری طبق اساسنامهٔ آنهامی‌باشد.

مادهٔ ۵.هرگونه اختلاف ناشی از سرمایه‌گذاری در صندوقهای موضوع مادهٔ (۲) و فعالیت آنها و نیز اختلاف بین ارکان صندوق در هیئت داوری موضوع قانون "بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران" رسیدگی می‌شود.

مادهٔ ۶. ماده (۱۴۳) قانون مالیاتهای مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳ و اصلاحات بعدی آن به شرح زیر اصلاح، تبصرهٔ (۱) آن حذف و تبصره‌های (۲) و (۳) به عنوان تبصره‌های (۱) و (۲) ابقاء گردید:

مادهٔ ۱۴۳ – معادل ده درصد (۱۰٪) از مالیات بردرآمد حاصل از فروش کالاهایی که در بورس‌های کالایی پذیرفته شده و به فروش می‌رسد و ده درصد (۱۰٪) از مالیات بردرآمد شرکتهایی که سهام آنها برای معامله در بورسهای داخلی یا خارجی پذیرفته می‌شوند و پنج درصد (۵٪) از مالیات بردرآمد شرکتهایی که سهام آنها برای معامله در بازار خارج از بورس داخلی یا خارجی پذیرفته می‌شوند، از سال پذیرش تا سالی که از فهرست شرکتهای پذیرفته شده در این بورسها یا بازارها حذف نشده‌اند با تأیید سازمان بخشوده می‌شود. شرکتهایی که سهام آنها برای معامله در بورسهای داخلی یا خارجی یا بازارهای خارج از بورس داخلی یا خارجی پذیرفته شود در صورتی که در پایان دوره مالی به تأیید سازمان حداقل بیست درصد (۲۰٪) سهام شناور آزاد داشته باشند معادل دو برابر معافیت‌های فوق از بخشودگی مالیاتی برخوردار خواهند شد.

مادهٔ ۷. متن زیر به عنوان مادهٔ (۱۴۳) مکرر و چهار تبصرهٔ ذیل آن به قانون مالیاتهای مستقیم مصوب ۱۳۶۶ الحاق می‌شود؛

مادهٔ ۱۴۳ مکرر– از هر نقل و انتقال سهام و حق تقدم سهام شرکت‌ها اعم از ایرانی و خارجی در بورس‌ها یا بازارهای خارج از بورس دارای مجوز، مالیات مقطوعی به میزان نیم درصد (۵٪) ارزش فروش سهام و حق تقدم سهام وصول خواهد شد و از این بابت وجه دیگری به عنوان مالیات بردرآمد و نقل و انتقال سهام و حق تقدم سهام و مالیات بر ارزش افزوده خرید و فروش مطالبه نخواهد شد.

کارگزاران بورس‌ها و بازارهای خارج از بورس مکلفند مالیات یاد شده را به هنگام هر انتقال از انتقال دهنده وصول و به حساب تعیین شده از طرف سازمان امور مالیاتی کشور واریز نمایند و ظرف ده روز از تاریخ انتقال رسید آن را به همراه فهرستی حاوی تعداد و مبلغ فروش سهام و حق تقدم مورد انتقال به اداره امور مالیاتی محل ارسال کنند.

تبصرهٔ ۱ : تمامی درآمدهای صندوق سرمایه‌گذاری در چهارچوب این قانون و تمامی درآمدهای حاصل از سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار موضوع بند (۲۴) مادهٔ یک (۱) قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۴ و درآمدهای حاصل از نقل و انتقال این اوراق یا درآمدهای حاصل از صدور و ابطال آنها از پرداخت مالیات بردرآمد و مالیات بر ارزش افزوده موضوع قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب ۱۳۸۷/۰۳/۰۲ معاف می‌باشد و از بابت نقل و انتقال آنها و صدور و ابطال اوراق بهادار یاد شده مالیاتی مطالبه نخواهد شد.

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تبصرهٔ ۲ : سود و کارمزد پرداختی یا تخصیصی اوراق بهادار موضوع تبصره (۱) این ماده به استثناء سود سهام و سهم‌الشرکه شرکت‌ها و سود گواهی‌های سرمایه‌گذاری صندوق‌ها، مشروط به ثبت اوراق بهادار یاد شده نزد سازمان جزء هزینه‌های قابل قبول برای تشخیص درآمد مشمول مالیات ناشر این اوراق بهادار محسوب می‌شود.

تبصرهٔ ۳ : در صورتی که هر شخص حقیقی یا حقوقی مقیم ایران که سهامدار شرکت پذیرفته شده در بورس یا بازار خارج از بورس، سهام یا حق تقدم خود را در بورس‌ها یا بازارهای خارج از بورس خارجی بفروشد، از این بابت هیچگونه مالیاتی در ایران دریافت نخواهد شد.

تبصرهٔ ۴ – صندوق سرمایه‌گذاری مجاز به هیچگونه فعالیت اقتصادی دیگری خارج از مجوزهای صادره از سوی سازمان نمی‌باشد.

مادهٔ ۸ . درمادهٔ (۱۰۴) اصلاحی قانون مالیاتهای مستقیم اصلاحی ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ عبارت "بورسها، بازارهای خارج از بورس و کارمزد معاملات و تسویه اوراق بهادار و کالا در بورسها و بازارهای خارج از بورس" قبل از کلمهٔ "بانکها" و کلمهٔ "قرارداد" قبل از عبارت "حمل و نقل" اضافه شود.

مادهٔ ۹. بند (۱۱) ماده (۱۲) قانون مالیات بر ارزش افزوده به شرح زیر اصلاح می‌گردد؛

مادهٔ ۱۱. خدمات بانکی و اعتباری بانک‌ها، مؤسسات و تعاونی‌های اعتباری و صندوق‌های قرض‌الحسنه مجاز و خدمات معاملات و تسویه اوراق بهادار و کالا در بورس‌ها و بازارهای خارج از بورس.

مادهٔ ۱۰.معاملات کالا و اوراق بهادار در بورسهای کالایی و کلیه فعالیتهای اشخاص در آن‌ها مشمول احکام مندرج در فصل ششم قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران بوده و مرتکبان جرائم مندرج در ذیل فصل مذکور با رعایت مادهٔ (۵۲) همان قانون تحت پیگرد قرار خواهند گرفت.

مادهٔ ۱۱. نهاد واسط از پرداخت هرگونه مالیات و عوارض نقل و انتقال و مالیات بردرآمد آن دسته از دارایی‌هایی که تأمین مالی آن از طریق انتشار اوراق بهادار به عموم صورت می‌گیرد معاف است. وجوه حاصل از اقدامات تأمین مالی که از طریق انتشار اوراق بهادار توسط این گونه نهادها صورت می‌گیرد، باید در حساب خاصی متمرکز شود و هرگونه برداشت از این حساب باید تحت نظارت و با تأیید سازمان انجام گیرد. دستورالعمل مربوط به فعالیت نهادهای واسط ظرف مدت سه ماه به پیشنهاد سازمان به تصویب شورای عالی بورس و اوراق بهادار خواهد رسید.

مادهٔ ۱۲. درآمدحاصل از فروش دارایی به نهاد واسط برای تأمین مالی از طریق عرضهٔ عمومی اوراق بهادار معاف از مالیات است و به نقل و انتقال آن هیچ‌گونه مالیات و عوارضی تعلق نمی‌گیرد. هزینهٔ استهلاک ناشی از افزایش ارزش دارایی در خرید مجدد همان دارایی توسط فروشنده به هر نحوی که باشد جزء هزینه‌های قابل قبول مالیاتی نخواهد بود.

مادهٔ ۱۳. مدیران نهادهای مالی، ناشران اوراق بهادار و تشکل‌های خودانتظام شامل اعضای هیئت مدیره و مدیرعامل باید فاقد محکومیت قطعی کیفری مؤثر بوده و از صلاحیت حرفه‌ای لازم برخوردار باشند. در صورت فقدان یا سلب صلاحیت حرفه‌ای نامبردگان، مرجع انتخاب‌کننده موظف است از انتخاب آنان به سمت‌های یاد شده خودداری نموده و یا مدیران انتخاب شده را از آن سمت برکنار نماید. شرایط و معیارهای صلاحیت حرفه‌ای مدیران مذکور صرفاً از حیث تحصیلات و سوابق تجربی مرتبط و همچنین نحوهٔ سلب صلاحیت آنها توسط سازمان، به موجب آئین‌نامه‌ای خواهد بود که به پیشنهاد شورای عالی بورس و اوراق بهادار به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مادهٔ ۱۴. ناشران اوراق بهادار، نهادهای مالی و تشکلهای خودانتظام و نیز اشخاصی که به عنوان مدیران آنها انتخاب می‌شوند، در صورت نقض قوانین و مقررات مربوط به فعالیت هر یک از آنها متخلف محسوب شده و سازمان علاوه بر اقدامات انضباطی مندرج در مواد (۷) و (۳۵) قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران نسبت به اخذ جریمهٔ نقدی از متخلفین از ده میلیون (۱۰٫۰۰۰٫۰۰۰) ریال تا یک میلیارد (۱٫۰۰۰٫۰۰۰٫۰۰۰) ریال اقدام و به حساب خزانه واریز نماید. آئین‌نامهٔ مربوط به تعیین میزان جرائم نقدی متناسب با عمل ارتکابی به پیشنهاد مشترک وزارتخانه‌های امور اقتصادی و دارائی و دادگستری تهیه و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

تبصرهٔ ۱) مبالغ جزای نقدی هر سه سال یک بار متناسب با رشد شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی که توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به طور رسمی اعلام می‌شود با پیشنهاد شورای عالی بورس و اوراق بهادار و تصویب هیئت وزیران تعدیل می‌شود.

تبصرهٔ ۲) آراء صادره درخصوص جریمه‌ها لازم‌الاجرا بوده و از طریق دوائر اجرای ثبت و اجرای احکام دادگاهها قابل وصول است.

تبصرهٔ ۳) قوهٔ قضائیه می‌تواند گزارش سازمان درخصوص وقوع جرائمی که آن سازمان به عنوان شاکی و در اجرای مادهٔ (۵۲) قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران نسبت به طرح شکایت در مراجع ذی‌صلاح قضائی اقدام می‌نماید را در حکم گزارش ضابطان دادگستری تلقی نماید. کارکنان سازمان در اجرای دستورات قضائی مربوط به جرائم مذکور کلیه اختیارات و مسئولیتهایی را که برای ضابطان دادگستری در قانون آئین‌دادرسی کیفری تصریح یا بیان شده است دارا می‌باشند. کارکنان مرتبط با معرفی رئیس سازمان و حکم دادستان تعیین می‌شوند.

مادهٔ ۱۵. در صورتی که اوراق بهادار پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار یا بازار خارج از بورس و یا اوراق بهادار مبتنی بر کالا که در بورس کالا پذیرفته می‌شود متضمن سود مصوب، سررسید شده یا تضمین شده باشد، باید به موقع و در چهارچوب مقررات توزیع و پرداخت شود. در صورت خودداری ناشران و شکایت صاحبان اوراق بهادار یا سازمان، موضوع در هیئت داوری قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران طرح و آراء صادره در این‌خصوص از طریق اجرای احکام دادگاهها قابل اجرا است.

مادهٔ ۱۶. در صورت درخواست سازمان، کلیهٔ اشخاص تحت نظارت از قبیل ناشران، نهادهای مالی و تشکلهای خودانتظام موظفند اسناد، مدارک، اطلاعات و گزارشهای مورد نیاز برای انجام وظایف و مسئولیتهای قانونی سازمان را ارائه کنند. سازمان می‌تواند نسبت به ارائهٔ اطلاعات، اسناد، مدارک و گزارشهای مذکور به مراجع و نهادهای ذیصلاح داخلی و یا بین‌المللی با موافقت دادستان کل در چهارچوب صلاحیتهای قانونی آنها اقدام نماید. مدیران اشخاص حقوقی تحت نظارت در صورت خودداری از انجام موارد فوق به مجازات مندرج در صدر ماده (۴۹) قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران محکوم می‌شوند.

تبصرهٔ ۱) در صورتی که ارائه‌دهندهٔ اطلاعات، اسناد، مدارک و گزارش اعلام نماید که موارد ارائه شده جزء اسرار تجاری وی محسوب و غیرقابل انتشار می‌باشد، موضوع در هیئت مدیرهٔ سازمان مطرح و تصمیم‌گیری می‌شود. تصمیم هیئت مدیرهٔ سازمان درخصوص موضوع لازم‌الاتباع و مبنای اقدام خواهد بود.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تبصرهٔ ۲) اسرار تجاری محرمانه تلقی شده و در صورت افشای آن، سازمان مسئول جبران ضرر و زیان وارده به ارائه دهندهٔ اسناد، مدارک و اطلاعات می‌باشد مشروط بر اینکه افشای اسرار تجاری توسط سازمان و درغیر موارد قانونی صورت گرفته باشد.

تبصرهٔ ۳) دولت، شرکتهای دولتی و شهرداری‌ها از شمول تکالیف مربوط به ناشران اوراق بهادار موضوع مواد (۱۳)، (۱۴)، (۱۵) و (۱۶) این قانون مستثنی هستند.

مادهٔ ۱۷.خرید و فروش کالاهای پذیرفته شده در بورس‌های کالایی که با رعایت مقررات حاکم بر آن بورسها مورد دادوستد قرار می‌گیرند توسط وزارتخانه‌ها، سازمانها، نهادها و دستگاههای دولتی و عمومی و دستگاههای اجرایی نیاز به برگزاری مناقصه یا مزایده و تشریفات مربوط به آنها ندارد.

مادهٔ ۱۸.دولت مکلف است کالای پذیرفته شده در بورس را از نظام قیمت‌گذاری خارج نماید.

تبصره) دارو از شمول این ماده مستثنی است.

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

آیین نامه اجرایی قانون بازار اوراق بهادار (مصوب ۸۶/۴/۳ هیأت وزیران)

ماده ۱. اصطلاحات و واژه‌های اختصاری تعریف شده در ماده یک قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب آذرماه ۱۳۸۴، در این آیین‌نامه نیز به همان مفاهیم به کار برده می‌شوند. سایر اصطلاحاتی که در این آیین‌نامه به کار رفته است، دارای معانی زیر می‌باشند:

۱. قانون: قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران- مصوب ۱۳۸۴

۲. نهادها و تشکل‌های تحت نظارت: کلیهٔ نهادها و تشکل‌هایی که براساس قانون، مجوز تأسیس یا فعالیت خود را از شورا یا سازمان دریافت نموده باشند از قبیل بورس‌ها، بازارهای خارج از بورس،کانون‌ها، بازارهای مشتقه، بورس‌های کالایی، شرکت‌های سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویهٔ وجوه و نهادهای مالی.

ماده ۲.پس از پذیرش اوراق بهادار براساس ماده(۳۰) قانون، معاملات آن در هر بورس براساس مقرراتی خواهد بود که به تصویب شورا می‌رسد.

ماده ۳.بورس‌ها، کانون‌ها، بازارهای خارج از بورس و شرکت‌های سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویهٔ وجوه، تشکل خودانتظام محسوب می‌شوند. مصادیق سایر تشکل‌های خودانتظام توسط شورا تعیین می‌شوند.

ماده ۴.شرکت‌های سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه، شرکت‌های(هلدینگ) و سبدگردان‌ها از مصادیق نهاد مالی محسوب می‌شوند. سایر مصادیق نهادهای مالی با رعایت بند(۲۱) ماده (۱) قانون توسط شورا تعیین می‌شوند.

ماده ۵. نهادها و تشکل‌های تحت نظارت مشمول مقررات «قانون»، این آیین‌نامه و همچنین مقرراتی که در چارچوب اختیارات قانونی توسط ارکان ذی‌صلاح بازار اوراق بهادار وضع می‌گردد، هستند.

ماده ۶.شورا مرجع تعیین و تصویب انواع «اوراق بهادار قابل معامله» موضوع بند(۲۴) مادهٔ(۱) قانون است. سازمان از انتشار و یا معامله انواع اوراقی که هنوز در زمرهٔ اوراق مذکور قرار نگرفته‌اند جلوگیری می‌کند. مقررات لازم در این خصوص به پیشنهاد هیئت مدیره سازمان به تصویب شورا خواهد رسید.

ماده ۷. چگونگی تشکیل، رسمیت یافتن و ادارهٔ جلسات شورا، تصمیم‌گیری و ابلاغ مصوبات آن طبق دستورالعملی خواهد بود که به تصویب شورا می‌رسد.

ماده ۸.سازمان باید نشان، مهر و یک نشریهٔ ویژه داشته باشد. انتشار این نشریه با رعایت مقررات قانونی مربوطه یکسال پس از شروع فعالیت سازمان با درج موارد زیر الزامی است:

۱. مقررات و ضوابط مربوط به بازار اوراق بهادار با ذکر تاریخ تصویب، مرجع یا مراجع تصویب کننده و تاریخ لازم‌الاجرا شدن آنها.

۲. مجوزهای صادر، لغو یا تعلیق شده توسط ارکان بازار اوراق بهادار به همراه سایر اطلاعاتی که در این زمینه مطابق مقررات باید به اطلاع عموم برسد.

۳. مشخصات اوراق بهادار ثبت شده نزد سازمان.

۴. آراء یا اجرائیه‌های صادره سازمان، هیئت داوری و یا احکام قطعی دادگاه‌ها و سایر مراجع قانونی در خصوص بازار اوراق بهادار، مگر این که هیئت مدیره نشر آنها را مغایر مصالح بازار تشخیص دهد.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۵. هرگونه تغییر در اساسنامه، نشانی مرکز اصلی، نام و محل شعب و دفاتر سازمان.

۶. سایر اموری که به تشخیص سازمان انتشار آنها در نیل به اهداف سازمان مؤثر باشد.

تبصره) سازمان مکلف است، ظرف دو سال از شروع فعالیت، اقدام به راه‌اندازی یک پایگاه الکترونیکی نماید که حداقل حاوی موارد مذکور در این ماده باشد.

ماده ۹.ناشران و نهادها و تشکل‌های تحت نظارت سازمان موظفند ضوابطی را که سازمان با رعایت مقررات مربوط در خصوص نشر اطلاعات و تبلیغات اوراق بهادار وضع می‌نماید رعایت کنند.

ماده ۱۰.به منظور حفظ استقلال و اطمینان از کیفیت کار ارزشیابان، تحلیل‌گران مالی و حسابرسان معتمد سازمان که خدمات حرفه‌ای در بازار اوراق بهادار ارائه می‌دهند سازمان ضوابط و مقررات لازم را تهیه و جهت تصویب به شورا ارائه می‌نماید.

ماده ۱۱.راهکارها، ضوابط و مقررات مربوط به عملیات بانکی که معاملات اوراق بهادار و تسویهٔ وجوه ناشی از معاملات را تسهیل می‌نماید به پیشنهاد سازمان به تصویب شورا می‌رسد. مصوبات شورا به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اعلام و بانک مرکزی در چهارچوب امتیازات و مقررات قانونی بانکی ترتیبات اجرای مصوبات شورا را فراهم می‌نماید.

ماده ۱۲- وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات موظف است زیرساخت‌های فنی و مخابراتی مورد نیاز جهت توسعهٔ بازار اوراق بهادار را فراهم نماید.

ماده ۱۳.به منظور ایجاد هماهنگی لازم در بازار اوراق بهادار و همکاری با سایر نهادهای سیاست‌گذاری و نظارتی موضوع بند(۱۲) ماده(۷) قانون، کلیهٔ کمیسیون‌ها، کمیته‌ها و شوراهایی که به موجب قوانین و مقررات خاص تشکیل شده یا می‌شوند از قبیل کمیسیون اقتصادی دولت، شورای اقتصاد و امثال آن، موظفند در مواردی که تصمیم‌گیری در خصوص اوراق بهادار کشور و یا هرگونه سرمایه‌گذاری یا ایجاد تغییر و تحول در بازار اوراق بهادار در دستور کار آنها باشد، از رئیس سازمان جهت حضور در جلسات تصمیم‌گیری بدون حق‌رأی دعوت نمایند.

ماده ۱۴.مقررات مربوط به سرمایه‌گذاری اشخاص خارجی در بورس و نحوهٔ نظارت بر آن موضوع بند (۱۴) ماده(۷) قانون با رعایت قوانین و مقررات مربوط به پیشنهاد سازمان به تصویب شورا می‌رسد.

ماده ۱۵.طبقه‌بندی اطلاعات محرمانه و تعیین دسترسی اشخاص به آن به موجب مقرراتی است که به پیشنهاد سازمان به تصویب شورا می‌رسد.

ماده ۱۶.دستورالعمل پذیرش اوراق بهادار و کالاها و کلیهٔ ضوابط و مقررات نظارتی بورس‌ها و نهادهای مالی به تصویب سازمان می‌رسد.

تبصره: پذیرش اوراق بهادار و کالاهایی که قبل از لازم‌الاجرا شدن قانون منتشر شده یا در بورس‌ها پذیرفته شده‌اند، براساس دستورالعملی که به تصویب سازمان می‌رسد، مجاز خواهد بود.

ماده ۱۷. در اجرای ماده(۳۵) قانون، هیئت مدیرهٔ بورس‌ها موظفند طبق مقررات آیین‌نامهٔ مربوط و براساس دستورالعملی که توسط سازمان ابلاغ می‌شود به تخلفات انضباطی کارگزاران، کارگزار/ معامله‌گران، بازارگردانان،

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ناشران و سایر اعضای بورس رسیدگی کنند. یک نسخه از آرای صادر شده در مورد تخلفات انضباطی یاد شده باید حداکثر ظرف سه روز پس از صدور به سازمان ارسال شود.

ماده ۱۸. در اجرای بندهای(۳) و (۱۱) ماده(۷) قانون به تخلفات مدیرعامل و اعضای هیئت مدیرهٔ بورس‌ها و ارکان سایر تشکل‌های خودانتظام در خصوص تکالیف وظایف و اختیارات آنها در سمت‌های یاد شده مطابق دستورالعملی که به تصویب شورا می‌رسد، در هیئت مدیرهٔ سازمان رسیدگی می‌شود.

ماده ۱۹. مصادیق اقداماتی که نوعاً منجر به ایجاد ظاهری گمراه‌کننده از روند معاملات در بورس‌ها با ایجاد قیمت‌های کاذب یا اغوای اشخاص به انجام معاملات اوراق بهادار می‌شوند، به پیشنهاد سازمان به تصویب شورا می‌رسد.

ماده ۲۰. نحوهٔ ارائهٔ گزارش موضوع تبصرهٔ(۲) ماده(۴۶) قانون مطابق دستورالعملی خواهد بود که به تصویب سازمان می‌رسد.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ضوابط نظارت سازمان بورس بر فرآیند تأسیس و افزایش سرمایه شرکت‌های سهامی عام (مصوب ۱۳۸۶/۴/۲۷ هیأت مدیره سازمان بورس)

مادهٔ ۱ – کلیهٔ اصطلاحات و واژه‌هایی که در مادهٔ ۱ قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران تعریف شده‌اند، به همان مفاهیم در این ضوابط به‌کار رفته‌اند. واژه‌های دیگر دارای معانی زیر می‌باشند:

قانون: منظور قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران، مصوب آذرماه ۱۳۸۴ مجلس شورای اسلامی می‌باشد، که از این پس قانون نامیده می‌شود.

شرکت ثبت شده: شرکت سهامی عام که خود یا اوراق بهادار آن نزد سازمان به ثبت رسیده است.

شرکت ثبت نشده: شرکت سهامی عام که خود یا اوراق بهادار آن نزد سازمان به ثبت نرسیده است.

عرضهٔ محدود: منظور عرضهٔ سهام جدید به سهامداران فعلی ناشی از افزایش سرمایهٔ شرکت‌های سهامی عام، با رعایت مادهٔ ۱۵۸ لایحهٔ اصلاح قسمتی از قانون تجارت، بدون سلب حق تقدم می‌باشد.

مادهٔ ۲ – عرضهٔ سهام جدید در هر یک از موارد زیر، عرضهٔ عمومی محسوب می‌گردد:

- عرضهٔ سهام شرکت‌های سهامی عام در شرف تأسیس،
- عرضهٔ سهام ناشی از افزایش سرمایهٔ شرکت‌های سهامی عام با سلب حق تقدم سهامداران فعلی،
- عرضهٔ سهام پذیره‌نویسی نشده در مهلت استفاده از حق تقدم در افزایش سرمایهٔ شرکت‌های سهامی عام.

مادهٔ ۳ – افزایش سرمایهٔ "شرکت‌های ثبت شده"، اعم از "عرضهٔ عمومی" یا "عرضهٔ محدود"، منوط به اخذ مجوز از سازمان با رعایت مقررات مربوطه می‌باشد.

مادهٔ ۴ –"عرضهٔ محدود" سهام "شرکت‌های ثبت شده" مستلزم کسب مجوز از سازمان می‌باشد. در فرآیند انجام عرضهٔ سهام این شرکت‌ها، رعایت مفاد دستورالعمل ثبت و عرضهٔ عمومی اوراق بهادار به استثنای مهلت زمانی پذیره‌نویسی، الزامی است. در این عرضه‌ها، مهلت مزبور بر اساس الزامات قانون تجارت تعیین خواهدشد.

مادهٔ ۵ –"عرضهٔ محدود" سهام "شرکت‌های ثبت نشده"، مشمول مقررات عرضهٔ عمومی نمی‌باشد.

مادهٔ ۶ – ثبت سهام عرضه شده در "عرضه‌های محدود""شرکت‌های ثبت نشده"،به تقاضای ناشر و با رعایت مقررات مربوطه بلامانع می‌باشد.

مادهٔ ۷ –"عرضهٔ عمومی" سهام "شرکت‌های ثبت نشده"، مستلزم کسب مجوز از سازمان و تابع مقررات از جمله قانون و دستورالعمل ثبت و عرضهٔ عمومی اوراق بهادار می‌باشد.

مادهٔ ۸ –"عرضهٔ عمومی" و محدود سهام کلیهٔ شرکت‌های سهامی عام، در صورتی که بعد از انجام عرضه جمع حقوق صاحبان سهام آنها کمتر از ۱۰ میلیارد ریال باشد، معاف از ثبت خواهد بود.

مادهٔ ۹ – این ضوابط در ۹ ماده به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب لازم‌الاجرا می‌باشد.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

دستورالعمل اجرایی افشای اطلاعات شرکت‌های ثبت‌شده نزد سازمان
(مصوب ۱۳۸۶/۵/۳ هیأت مدیره سازمان بورس)

فصل اول- تعاریف و اصطلاحات

مادهٔ ۱. اصطلاحات و واژه‌هایی که در مادهٔ ۱ قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران، مصوب آذرماه ۱۳۸۴ مجلس شورای اسلامی تعریف شده‌اند، به همان مفاهیم در این دستورالعمل به‌کار رفته‌اند. واژه‌های دیگر دارای معانی زیر می‌باشند:

۱. **ناشر بورسی:** ناشری که اوراق بهادار آن در بورس پذیرفته شده باشد.

۲. **ناشر غیر بورسی:** ناشری که اوراق بهادار آن نزد سازمان ثبت شده ولی در بورس یا بازار خارج از بورس پذیرفته نشده است.

۳. **ناشر بازار خارج از بورس:** ناشری که اوراق بهادار آن نزد سازمان ثبت شده و در بازار خارج از بورس پذیرفته شده باشد.

۴. **افشاء:** ارسال اطلاعات به سازمان و انتشار عمومی و به‌موقع اطلاعات مطابق ضوابط این دستورالعمل می‌باشد.

۵. **افشای فوری:** افشای اطلاعات به‌محض آگاهی ناشر، با رعایت شرایط این دستورالعمل است.

۶. **اطلاعات مهم:** اطلاعاتی دربارهٔ رویدادها و تصمیمات مربوط به ناشر که بر قیمت اوراق بهادار ناشر و تصمیم سرمایه‌گذاران تأثیر بااهمیت داشته باشد.

۷. **شایعه:** اخباری حاکی از وجود اطلاعات مهمی است که بطور غیررسمی منتشر شده و توسط ناشر تائید یا تکذیب نشده است و احتمال می‌رود بر قیمت اوراق بهادار ناشر تأثیر بااهمیت داشته باشد.

۸. **مقررات:** منظورقانون تجارت، قانون مالیات‌ها، قانون بازار اوراق بهادار، استانداردهای حسابداری و حسابرسی ملی، مصوبات هیئت وزیران، شورا، سازمان و سایر قوانین و ضوابط موضوعه در خصوص بازار اوراق بهادار و ناشر می‌باشد.

۹. **کنترل:** توانایی راهبری سیاست‌های مالی و عملیاتی یک واحد تجاری به منظور کسب منافع از فعالیت‌های آن.

۱۰. **فعالیت نامتعارف بازار:** به هرگونه نوسان نامتعارف در قیمت یا حجم دادوستد اوراق بهادار ناشر اطلاق می‌شود.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

فصل دوم- کلیات

مادهٔ ۲. ناشر موظف است اطلاعات موضوع این دستورالعمل را در مهلت مقرر،مطابق فرم‌های مورد نظر سازمان، بصورت الکترونیکی و یا کاغذی در سربرگ رسمی خود که به تأیید دارندگان امضای مجاز رسیده باشد، به سازمان ارسال و هم‌زمان به طرقی که سازمان تعیین می‌کند جهت اطلاع عموم منتشر نماید.

مادهٔ ۳. سیستم‌های مالی و کنترل داخلی ناشر و همچنین مفاد و نحوهٔ تنظیم گزارش‌های موضوع این دستورالعمل، باید مطابق مقررات باشد.

مادهٔ ۴. موارد، ضرورت‌ها و روش‌های افشاء که در این دستورالعمل تأکید شده است، حداقل الزامات در زمینهٔ افشاء اطلاعات می‌باشد. تعیین و تشخیص سایر اطلاعاتی که مهم است و باید افشای فوری شود، بر عهدهٔ ناشر است.

مادهٔ ۵. اطلاعات افشاشده از سوی ناشر باید قابل اتکا، به موقع و به دور از جانبداری باشد. اطلاعات دارای تأثیر منفی باید به همان سرعت و دقتی که اطلاعات دارای تأثیر مثبت منتشر می‌شود، افشا شود. اطلاعات مهم باید صریح، دقیق و تا حد امکان بصورت کمّی ارائه شود.

مادهٔ ۶. ارائهٔ اطلاعات به تحلیل‌گران، روزنامه‌نگاران، سهامداران و سایرین نباید به صورت فردی و یا انتخابی باشد، مگر اینکه اطلاعات مزبور قبلاً با رعایت مفاد این دستورالعمل افشاء شده باشد.

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

فصل سوم- موارد افشاء

بخش اول: گزارش‌ها و صورت‌های مالی سالانه و میان‌دوره‌ای

مادهٔ ۷. ناشر بورسی مکلف است گزارش‌ها و صورت‌های مالی زیر را مطابق استانداردهای ملی و یا فرم‌هایی که توسط سازمان ارائه می‌شود، ظرف مهلت‌های مقرر تهیه و افشا نماید:

۱. صورت‌های مالی سالانهٔ حسابرسی شدهٔ شرکت اصلی و تلفیقی گروه، حداقل ۱۰ روز قبل از برگزاری مجمع عمومی عادی و حداکثر ۴ ماه پس از پایان سال مالی.

۲. گزارش هیئت‌مدیره به مجامع و اظهارنظر حسابرس در مورد آن، حداقل ۱۰ روز قبل از برگزاری مجمع عمومی.

۳. اطلاعات و صورت‌های مالی میان‌دوره‌ای ۳، ۶ و ۹ ماههٔ حسابرسی نشده، حداکثر ۳۰ روز پس از پایان مقاطع سه ماهه.

۴. صورت‌های مالی میان‌دوره‌ای ۶ ماههٔ حسابرسی شده حداکثر ۶۰ روز بعد از پایان دورهٔ ۶ ماهه و در مورد شرکت‌هایی که ملزم به تهیهٔ صورت‌های مالی تلفیقی هستند، حداکثر ۷۵ روز پس از پایان دورهٔ ۶ ماهه.

۵. صورت‌های مالی سالانهٔ حسابرسی نشده حداکثر ۶۰ روز پس از پایان سال مالی و در مورد شرکت‌هایی که ملزم به تهیه صورت‌های مالی تلفیقی هستند حداکثر ۹۰ روز پس از پایان سال مالی.

۶. برنامه‌های آتی مدیریت و پیش‌بینی عملکرد سالانهٔ شرکت اصلی و تلفیقی گروهحداقل ۳۰ روز قبل از شروع سال مالی جدید و اظهارنظر حسابرس نسبت به آن حداکثر ۲۰ روز پس از ارائه توسط ناشر.

۷. پیش‌بینی عملکرد سالانهٔ شرکت اصلی و تلفیقی گروه، بر اساس عملکرد واقعی۳، ۶ و ۹ ماهه حداکثر ۳۰ روز پس از پایان مقاطع سه ماهه و اظهارنظر حسابرس نسبت به پیش‌بینی براساس عملکرد واقعی ۶ ماهه حداکثر ۲۰ روز پس از ارائه آن توسط ناشر.

۸. پیش‌بینی عملکرد حسابرسی شده در سایر مواردی که منجر به تغییر با اهمیت در پیش‌بینی عملکرد می‌گردد، حداکثر ۲۰ روز پس از ارائهٔ اطلاعات حسابرسی نشده توسط ناشر.

۹. اطلاعات پرتفوی سرمایه‌گذاری‌های شرکت‌های سرمایه‌گذاری و هلدینگ در پایان هر ماه حداکثر ۱۰ روز پس از پایان ماه.

۱۰. اطلاعات و صورت‌های مالی شرکت‌های تحت کنترل:

۱۰,۱. صورت‌های مالی سالانهٔ حسابرسی شدهٔ شرکت‌های تحت کنترل، حداقل ۱۰ روز قبل از برگزاری مجمع عمومی عادی سالانهٔ شرکت اصلی.

۱۰,۲. صورت‌های مالی میان‌دوره‌ای ۶ ماههٔ حسابرسی شدهٔ شرکت‌های تحت کنترل، مطابق مهلت‌های مقرر در بند ۴ این ماده. در مورد شرکت‌های تحت کنترلی که ثبت‌شده نزد سازمان نیستند، به درخواست ناشر و در صورت تأیید سازمان، ارائهٔ صورت‌های مالی حسابرسی نشده کفایت می‌کند.

۱۰,۳. ۳-۱۰- اطلاعات پرتفوی سرمایه‌گذاری‌های شرکت‌های تحت کنترلی که فعالیت اصلی آنها سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار می‌باشد، در مقاطع ۳، ۶، ۹ و ۱۲ ماهه، حداکثر ۳۰ روز پس از پایان دورهٔ سه ماهه.

www.abcbourse.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تبصرهٔ ۱) ناشران غیربورسی فقط موظف به تهیه و افشای اطلاعات مورد نظر در بندهای ۱، ۲، ۳ و ۴ این ماده می‌باشند و افشای اطلاعات مندرج در سایر بندهای این ماده توسط آنها اختیاری است.

تبصرهٔ ۲) ناشران بازار خارج از بورس فقط موظف به افشای اطلاعات مندرج در بندهای ۱، ۲، ۳، ۴، ۶، ۸، ۹ و ۱۰ این ماده می‌باشند و افشای اطلاعات مندرج در سایر بندهای این ماده توسط آنها اختیاری است.

تبصرهٔ ۳) شرکت‌های واسطه‌گری مالی که عمدتاً به خرید و فروش اوراق بهادار می‌پردازند (با کد صنعت ۹۹-۶۵ مطابق استاندارد ISIC) از افشای اطلاعات مورد نظر در بند ۷ این ماده مستثنی می‌باشند.

تبصرهٔ ۴) زمان ارسال اطلاعات مندرج در بند ۹ این ماده، در خصوص ناشران بازار خارج از بورس در پایان هر دورهٔ سه‌ماهه می‌باشد.

تبصرهٔ ۵) در صورتیکه گزارش‌ها و صورت‌های مالی سالانه و میان‌دوره‌ای موضوع این ماده قبل از مهلت مقرر در این ماده تهیه شده باشند، باید فوراً توسط ناشر افشا گردد.

تبصرهٔ ۶) حسابرسان معتمد سازمان موظفند پس از ارائه گزارش‌ها و صورت‌های مالی توسط ناشر، حداکثر ظرف مهلت‌های مقرر در این دستورالعمل نسبت به ارائه اظهارنظر و صدور گزارش اقدام نمایند.

WWW.SEBA.IR
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بخش دوم: مجامع عمومی

مادهٔ ۸. ناشر موظف است زمان، تاریخ، محل تشکیل و دستور جلسهٔ مجامع عمومی را در روزنامه‌های کثیرالانتشار و سایت اینترنتی خود درج و مراتب را حداقل ۱۰ روز قبل از برگزاری مجمع افشا نماید. دستور جلسه مجامع عمومی باید صریح و واضح باشد. موضوعات مهم از قبیل انتخاب اعضای هیئت مدیره، انتخاب حسابرس و بازرس قانونی، تقسیم سود و اندوخته‌ها و تغییر موضوع فعالیت، باید مشخصاً در دستور جلسه قید شود و قابل طرح در بخش"سایر موارد"نمی‌باشد.

مادهٔ ۹.ناشر موظف است علاوه بر افشای فوری تصمیمات مجامع عمومی خود، حداکثر ظرف مدت یک هفته پس از برگزاری مجامع عمومی، متنی از صورت‌جلسهٔ مورد تأیید هیئت‌رئیسهٔ مجمع را افشا نماید.

مادهٔ ۱۰.ناشر موظف است صورتجلسه مجامع عمومی را حداکثر ظرف مدت ۱۰ روز پس از تاریخ تشکیل مجمع به مرجع ثبت شرکت‌ها ارائه و نسخه‌ای از آن را حداکثر ظرف یک هفته پس از ابلاغ ثبت، افشا نماید.

مادهٔ ۱۱.در صورتی که افزایش سرمایهدر اختیار هیئت مدیره بوده و دستور جلسهٔ هیئت مدیره تصویب اجرای افزایش سرمایه باشد،ناشر موظف است حداقل ۱۰ روز قبل از تاریخ برگزاری جلسهٔ هیئت مدیره، مراتب را افشا و علاوه بر افشای فوری تصمیمات اتخاذ شده، حداکثر ظرف ۳ روز کاری پس از برگزاریمجمع، متن صورت‌جلسهٔ مورد تایید اعضای هیات مدیره را افشا نماید.

مادهٔ ۱۲. ناشر موظف است جدول زمان‌بندی پرداخت سودنقدی پیشنهادی توسط هیئت مدیره را قبل از برگزاری مجمع عمومی عادی افشا نماید. در صورتی که مجمع عمومی عادی سود نقدی بیشتری را نسبت به پیشنهاد هیئت مدیره تصویب نماید، جدول زمانبندی پرداخت سود نقدی می‌بایست متناسب با آن اصلاح و حداکثر ظرف ۳۰ روز پس از تاریخ مجمع افشا گردد.

www.abcbourse.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

بخش سوم: اطلاعات مهم

مادهٔ ۱۳. ناشر موظف به افشای فوری اطلاعات مهم می‌باشد. برخی از مصادیق اطلاعات مهم به شرح زیر است:

الف) رویدادهای مؤثر بر فعالیت، وضعیت مالی و نتایج عملکرد ناشر از قبیل:

- تعلیق یا توقف تمام یا بخشی از فعالیت ناشر.
- تغییر در نوع فعالیت اصلی ناشر.
- تحصیل یا واگذاری سهام سایر شرکت‌ها به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم، که تأثیر بااهمیتی بر وضعیت عملکرد جاری یا آتی ناشر داشته باشد.
- برگزاری یا مشارکت در مناقصه‌ها و مزایده‌های بااهمیت و نتیجهٔ آن.
- تغییر در روش یا رویهٔ حسابداری به‌همراه دلایل و آثار مالی ناشی از آن.
- تغییر در ترکیب اعضاء هیئت‌مدیره، تعیین و تغییر نمایندگان اشخاص حقوقی و تغییر مدیرعامل ناشر.
- انعقاد، انحلال یا هرگونه تغییرات اساسی قراردادهای مهم.
- دعاوی مهم مطروحه‌له یا علیهٔ ناشر، ورود در دعاوی مهم یا جلب دعاوی مهم یا ارجاع اختلافات مهم به داوری و نیز اعلام نتیجهٔ آرای قطعی دادگاهها و مراجع قانونی دیگر و نیز اعمال و وقایع مهم حقوقی که بر قیمت اوراق بهادار ناشر اثرگذار باشد.
- کشف ذخایر و منابع طبیعی یا کشف منابع قابل‌توجه توسط شرکت‌های تأمین‌کنندهٔ مواد اولیهٔ ناشر.
- تولید محصولات جدید، ارائهٔ خدمات جدید، دستیابی به منابع اولیه، فناوری، بازار فروش یا مشتریانجدید.
- تأیید، تعلیق یا لغو مجوز فعالیت و امتیاز تجاری و انتقال، تحصیل، تغییر یا ابطال اسم یا علامت تجاری.
- مشخصات طرح‌های سرمایه‌گذاری و هرگونه تغییر بااهمیت در آن.
- توقف فعالیت مشتریان یا عرضه‌کنندگان عمدهٔ ناشر یا تغییر مشتریان یا عرضه‌کنندگان عمدهٔ ناشر.
- عدم توانایی در اجرای تعهدات و قراردادهای ناشر، اعلام ورشکستگی ناشر یا شرکت مادر آن.
- اعلام میزان سپرده بابت خسارات احتمالی طرح دعاوی یا جلوگیری از اجرای احکام.
- تصمیمات مجامع عمومی ناشر.

ب) تصمیمات و شرایط مؤثر بر ساختار سرمایه و تأمین منابع مالی ناشر از قبیل:

- افزایش یا کاهش سرمایهٔ ناشر یا شرکت‌های تحت کنترل.
- انتشار اوراق بهادار جدید.
- تغییر در سیاست تقسیم سود ناشر.
- عوامل تأثیرگذار در سایر اجزاء ساختار سرمایه از قبیل قراردادهای لیزینگ، تضمین یا ارائهٔ ضمانت‌نامه‌های بانکی بااهمیت و تأمین مالی خارج از ترازنامه.
- استقراض یا بازپرداخت مبالغ قابل توجه در مقایسه با گردش عملیات مالی ناشر.

ج) تغییر در ساختار مالکیت ناشر از قبیل:

- تغییر عمده در ساختار مالکیت ناشر به‌نحوی که کنترل شرکت تغییر یابد.
- تغییر در ساختار ناشر مانند ادغام، تحصیل و ترکیب.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

د) سایر اطلاعات مهم مؤثر بر قیمت اوراق بهادار ناشر و تصمیم سرمایه‌گذاران از قبیل:

- انتقال یا واگذاری ماشین‌آلات و تجهیزات به‌منظور تغییر ساختار ناشر.
- خرید یا فروش بااهمیت دارایی‌های ناشر.
- توثیق یا فک‌رهن بخش قابل توجهی از دارایی‌های ناشر.
- ایجاد یا منتفی شدن بدهی‌های احتمالی بااهمیت.
- تغییر بااهمیت در پیش‌بینی عملکرد ناشر یا برنامه‌های آتی مدیریت، به‌همراه دلایل مربوطه.
- افزایش یا کاهش بااهمیت درآمدها و هزینه‌های ناشر در آیندهٔ قابل‌پیش‌بینی به همراه دلایل مربوطه.
- ورود خسارت بااهمیت ناشی از رویدادهای طبیعی (آتش‌سوزی، سیل، زلزله و...) یا ورود خسارت به واسطهٔ انجام فعالیت‌های عملیاتی و غیرعملیاتی ناشر.
- تعدیلات سنواتی بااهمیت.
- درخواست برای خروج از فهرست شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس و دلایل آن.
- هرگونه رویداد و یا تغییر در شرکت‌های تحت کنترل که اثر با اهمیتی بر فعالیت، وضعیت مالی و نتایج عملکرد شرکت مادر (اصلی) دارد.

تبصره) ناشر موظف است تغییر بااهمیت در پیش‌بینی عملکرد شرکت یا برنامه‌های آتی مدیریت را به‌همراه دلایل مربوطه، بلافاصله افشا و گزارش مربوط را در فرم‌های تعیین‌شده حداکثر ظرف ۲ روز کاری بعد به سازمان ارائه نماید.

مادهٔ ۱۴- در صورت انتشار شایعه یا گزارشی که حاوی اطلاعات خلاف واقع و یا گمراه‌کننده و یا مستندات جعلی باشد، ناشر مکلف است، بلافاصله اطلاعات و توضیحات کافی در خصوص شایعه یا گزارش مزبور را به سازمان ارسال و برای اطلاع عموم افشا نماید.

مادهٔ ۱۵- ناشر می‌تواند در موارد زیر، اطلاعات مهم را با الزام به عدم افشا، با تأخیر (پس از رفع محدودیت‌های ذیل) افشا نماید:

الف ـ افشای فوری موجب زیان یا عدم‌النفع بااهمیت برای ناشر شود.

ب ـ ناشر در حال انجام مذاکره بوده و هنوز بر سر اصول آن توافق حاصل نشده باشد.

ج ـ افشای فوری مزایای قابل توجهی برای شرکت‌های رقیب فراهم کند.

د ـ موضوع مورد افشا پیوسته در حال تغییر باشد.

تبصره) ناشر مکلف است پس از رفع محدودیت‌های فوق نسبت به افشای فوری اطلاعات اقدام نموده و دلایل استناد به هر یک از بندهای این ماده را به همراه مستندات لازم به سازمان اعلام نماید.

مادهٔ ۱۶- در صورتی که تأخیر در افشای اطلاعات موضوع مادهٔ ۱۵ منجر به اشاعهٔ اطلاعات مزبور یا دادوستد متکی به اطلاعات نهانی یا فعالیت نامتعارف بازار شود، ناشر مکلف به افشای فوری آن اطلاعات است.

مادهٔ ۱۷- به منظور جلوگیری از انتشار اطلاعات افشاء نشده موضوع مادهٔ ۱۶، ناشر ملزم به رعایت موارد زیر است:

الف ـ دسترسی به اطلاعات مزبور محدود به مدیران و کارکنان ذیصلاح ناشر باشد و این اطلاعات صرفاً در رابطه با وظایف و مسئولیت اشخاص در اختیار آنها قرار گیرد.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

ب ـ در صورتی که لازم باشد اطلاعات مزبور در اختیار کارکنان، وکلا، حسابداران، حسابرسان، مشاوران مالی ناشر یا سایر اشخاص ذیصلاح قرار گیرد، نهانی‌بودن این اطلاعات و ممنوعیت استفادهٔ شخصی از آن در دادوستد متکی به اطلاعات نهانی به آنها تأکید شود.

تبصره) اشخاص مذکور در این ماده جزء مصادیق اشخاص دارنده اطلاعات نهانی موضوع تبصره (۱) ماده (۴۶) قانون بازار اوراق بهادار مصوب آذرماه ۱۳۸۴ محسوب می‌شوند.

مادهٔ ۱۸- کلیه ناشران موضوع این دستورالعمل موظفند سایر اطلاعات مورد درخواست سازمان را حسب مورد افشا نمایند.

مادهٔ ۱۹- سازمان می‌تواند مکاتبات فیمابین خود و ناشر را حسب مورد جهت اطلاع، به عموم اعلام نماید.

مادهٔ ۲۰- در صورت عدم رعایت هر یک از مواد این دستورالعمل، موضوع مطابق با فصل ششم قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران و مقررات انضباطی مربوطه پیگیری می‌گردد.

مادهٔ ۲۱- این دستورالعمل یک ماه پس از تصویب هیئت مدیره سازمان لازم‌الاجرا می‌باشد.

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

دستورالعمل عضویت در کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار
(مصوب ۱۳۸۸/۸/۹ هیأت مدیره سازمان بورس)

ماده ۱. کلیه‌ی اصطلاحات و واژه‌هایی که در ماده‌ی یک قانون بازار اوراق بهادار مصوب آذرماه ۱۳۸۴ مجلس شورای اسلامی تعریف شده‌اند، به همان مفاهیم در این دستورالعمل به کار رفته است. واژه‌های دیگر دارای معانی زیر می‌باشند:

۱. **کانون:** کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار است که با مجوز سازمان تشکیل شده و از مصادیق کانون تعریف شده در بند ۵ مادهٔ ۱ قانون بازار اوراق بهادار محسوب می‌شود.

۲. **عضو:** شخص حقوقی است که مجوز فعالیت کارگزاری، کارگزار/ معامله‌گری یا بازارگردانی را از سازمان دریافت نموده و طبق این دستورالعمل به عنوان عضو، در کانون پذیرفته شده است.

۳. **شخص وابسته به عضو:** شامل موارد زیر است: اعضای حقیقی هیأت مدیره، نمایندگان اشخاص حقوقی عضو هیأت مدیره، مدیرعامل، مدیران، معامله‌گران، مسئولین پذیرش سفارش مشتریان، نمایندگان سبدگردانی، بازارگردانی و تحلیل‌گری، مسئولین شعب و مسئولین مالی عضو و سایر اشخاص حقیقی مرتبط با عضو که حسب مورد توسط کانون به عنوان شخص وابسته به عضو اعلام می‌شوند.

ماده ۲. کانون اعضا را بسته به مجوز فعالیت دریافتی از سازمان، به چهار گروه زیر طبقه‌بندی می‌کند. یک عضو می‌تواند در بیش از یک گروه طبقه‌بندی شود:

۱. اعضای فعال در معاملات اوراق بهادار به استثنای اوراق مشتقه؛

۲. اعضای فعال در معاملات اوراق مشتقه؛

۳. اعضای فعال در معاملات کالاهای گروه فلزات یا پتروشیمی و فرآورده‌های نفتی پذیرفته شده در بورس کالا؛

۴. اعضای فعال در معاملات کالاهای کشاورزی؛

ماده ۳. متقاضیان عضویت در کانون باید اطلاعات و مدارک زیر را در چارچوب فرم‌های مصوب کانون به کانون تسلیم نمایند:

۱. مجوز تأسیس و فعالیت از سازمان بورس و اوراق بهادار

۲. فرم تکمیل شده‌ی درخواست عضویت در کانون؛

۳. اسامی و مشخصات سهامداران، تعداد و درصد سهام هر یک؛

۴. مبلغ سرمایه‌ی ثبت شده و میزان پرداخت شده‌ی عضو؛

۵. اسامی اعضای هیأت مدیره و مدیر عامل عضو که به تأیید سازمان رسیده است؛

۶. نمودار سازمانی؛

۷. نشانی دفاتر و شعب؛

۸. اسامی پرسنل و سایر اشخاص وابسته به عضو به همراه سمت آن‌ها؛

۹. برنامه‌ی دو سال آتی؛

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱۰. مشخصات نرم‌افزارها و تجهیزات عمده؛

۱۱. مستندات واریز حق ورودیه؛

تبصره: عضو باید هرگونه تغییر در اطلاعات ارائه شده طبق این ماده را حداکثر ظرف مدت ۷ روز کاری پس از تغییر، به کانون اعلام نماید.

ماده ۴. پس از ارائه‌ی اطلاعات و مدارک موضوع ماده‌ی ۳ و احراز کامل بودن آنها توسط کانون، متقاضی به عنوان عضو کانون پذیرفته شده و موضوع توسط کانون به وی اعلام می‌شود.

ماده ۵. عضو موظف است در صورت ایجاد ارتباط با شخص وابسته جدید یا قطع رابطه با هر شخص وابسته و همچنین هرگونه تغییر رابطه با شخص وابسته، مراتب را حداکثر ظرف مدت ۷ روز کاری به کانون اعلام نماید. اشخاص به محض ایجاد ارتباط از نوع مذکور در بند ۳ ماده‌ی ۱، با هر یک از اعضا، به عنوان شخص وابسته به عضو محسوب شده و مشمول ماده‌ی ۸ شده و موظف به رعایت مقررات موضوع ماده‌ی ۱۰ این دستورالعمل می‌باشند، ولو اینکه تحت عنوان شخص وابسته به کانون معرفی نشده باشند.

ماده ۶. عضو باید هنگام درخواست عضویت مبلغی جهت پذیرش تحت عنوان حق ورودیه، به کانون بپردازد. همچنین عضو باید سالانه در مواعدی که کانون تعیین می‌کند، مبلغی به عنوان حق عضویت سالانه بابت خود و اشخاص وابسته به خود به کانون پرداخت نماید. مبالغ دریافتی قابل استرداد نمی‌باشد.

تبصرهٔ ۱) سقف حق ورودیه و حق عضویت سالانه اعضا و اشخاص وابسته به اعضاء، به پیشنهاد کانون به تصویب سازمان می‌رسد. کانون موظف است میزان حق ورودیه و حق عضویت سالانه را پس از تصویب، به اعضا اعلام نماید.

تبصرهٔ ۲) عدم پرداخت حق عضویت سالانه در موعد مقرر، تخلف محسوب می‌شود. کانون می‌تواند از شرکت سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه حق عضویت سالانه پرداخت نشده را از محل سپرده اعضاء نزد این شرکت یا سایر مطالبات آنها از این شرکت، مطالبه و دریافت نماید.

ماده ۷. اعضای کانون موظفند اطلاعات و مدارک درخواستی کانون را که در راستای اجرای وظایف خود و پس از تأیید سازمان درخواست می‌کند، در اختیار کانون قرار دهند.

تبصره) اطلاعات و مدارک اعضا نزد کانون محرمانه تلقی می‌شود و کانون نمی‌تواند در غیر موارد مصرح در قانون و مقررات، آنها را در اختیار اشخاص دیگر به استثنای عضو مربوطه، سازمان یا مراجعی که سازمان تعیین می‌کند، قرار دهد.

ماده ۸. اشخاص وابسته به اعضا موظفند در دوره‌های آموزشی که کانون به منظور ارتقای توانایی‌های علمی و عملی آنها برگزار می‌نماید، شرکت نمایند.

ماده ۹. عضو باید هنگام درخواست کناره گیری موقت یا دائم از فعالیت خود، مراتب را به سازمان، کانون و بورس مربوطه اعلام و مجوز فعالیت خود را نزد کانون تودیع نماید.

تبصرهٔ ۱) پذیرش درخواست کناره‌گیری توسط کانون، پس از موافقت سازمان براساس ضوابط مصوب سازمان صورت می‌گیرد.

www.SESA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تبصرهٔ ۲) عضو در دوره‌ی کناره‌گیری موقت موظف به پرداخت حق عضویت سالانه می‌باشد.

ماده ۱۰- مقررات مصوب کانون برای تمام اعضا و اشخاص وابسته به اعضاء الزام‌آور است. در صورت مغایرت هر یک از مصوبات کانون با قوانین، اساسنامه‌ی کانون و سایر مقررات، هر یک از اعضای کانون می‌تواند در این خصوص، شکایت خود را تقدیم سازمان نماید. سازمان پس از رسیدگی، مصوبات مغایر با قوانین، مقررات و اساسنامه‌ی کانون را ملغی خواهد نمود.

ماده ۱۱- کانون در صورت تخلف هریک از اعضا از مقررات این دستورالعمل و سایر قوانین و مقررات مربوط، مراتب را به مرجع رسیدگی به تخلفات موضوع ماده‌ی ۳۵ قانون بازار اوراق بهادار گزارش می‌نماید. در صورت احراز تخلف، مرجع رسیدگی می‌تواند عضو متخلف را به یکی از موارد زیر محکوم نماید:

۱. تذکر کتبی بدون درج در پرونده‌ی عضو؛
۲. اخطار کتبی و درج در پرونده‌ی عضو؛
۳. محرومیت از انجام معامله در تمام یا برخی از بورس‌های اوراق بهادار، بورس‌های کالا یا بازارهای خارج از بورس به مدت معین؛
۴. تعلیق عضویت در کانون؛
۵. لغو عضویت در کانون.

تبصره: در صورت تعلیق یا لغو عضویت در کانون، فعالیت عضو مزبور در بورس‌ها نیز حسب مورد تعلیق یا لغو می‌گردد.

ماده ۱۲- در صورتی که شخص وابسته به عضو، از مقررات این دستورالعمل و سایر قوانین و مقررات مربوط تخطی نماید، کانون می‌تواند موضوع را به مرجع رسیدگی موضوع ماده‌ی ۳۵ قانون بازار اوراق بهادار گزارش نماید. در صورت احراز تخلف، مرجع رسیدگی می‌تواند شخص وابسته به عضو خاطی را به یک یا چند مورد از موارد زیر محکوم نماید:

۱. تذکر کتبی بدون درج در پرونده؛
۲. اخطار کتبی و درج در پرونده؛
۳. محرومیت استفاده از تمام یا برخی از مزایای مدارک یا گواهینامه‌های حرفه‌ای برای مدت حداکثر دو سال
۴. انتشار نام و مشخصات شخص وابسته به همراه نوع تخلف برای اطلاع عموم در نشریه ویژه‌ی سازمان پس از قطعیت رأی؛

ماده ۱۳- مرجع رسیدگی باید در صورت تکرار تخلفات از یک نوع یا در طول کمتر از یک سال توسط اعضا یا اشخاص وابسته به عضو، مجازات‌ها را تشدید نماید.

ماده۱۴: این دستورالعمل در ۱۴ ماده و ۷ تبصره در تاریخ ۱۳۸۸/۰۸/۰۹ به تصویب هیأت مدیره سازمان رسید.

www.seba.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مقررات عضویت در کانون نهادهای سرمایه‌گذاری ایران
(مصوب ۱۳۸۶/۷/۲۷ هیأت مدیره سازمان بورس)

ماده۱. کلیه اصطلاحات و واژه های تعریف شده در اساسنامه کانون نهادهای سرمایه گذاری ایران و قانون بازار اوراق بهادار، با همان مفاهیم در این مقررات کاربرد دارند.

ماده۲. متقاضیان عضویت در کانون باید تقاضای عضویت خود را به هیأت مدیره کانون ارائه دهند. در صورتیکه متقاضی به تشخیص هیأت مدیره کانون از اشخاص موضوع ماده ۶ اساسنامه کانون محسوب شده و شرایط مندرج در ماده ۴۲ اساسنامه کانون را دارا باشد، به عضویت کانون پذیرفته می شود.

تبصره۱) فرم تقاضای عضویت و مدارک لازم و نحوه ارسال آنها را هیأت مدیره کانون تعیین می نماید.

تبصره۲) در مورد پذیرش عضویت اعضای اولیه کانون، وظایف هیأت مدیره کانون توسط هیأت مؤسس کانون صورت می‌پذیرد.

ماده۳. حق پذیرش (مبلغ ورودیه) متقاضیان عضویت و حق عضویت اعضای کانون و زمان بندی پرداخت آنها با رعایت سقف های مصوب سبا، برای اعضای اولیه به تصویب هیأت مؤسس و پس از آن به تصویب هیأت مدیره کانون می رسد.

ماده۴. مدارک و اقدامات لازم برای انصراف از عضویت در کانون با رعایت مفاد اساسنامه توسط هیأت مدیره کانون تعیین می شود.

ماده۵. این مقررات در ۵ ماده و ۲ تبصره در هفتادودومین جلسه هیأت مدیره در تاریخ ۸۶/۰۸/۲۷ به تصویب سبا رسید و تغییر آن به تصویب سبا امکان پذیر است.

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

کانون نمایندگان کارگزاران بورس اوراق بهادار

مصوبه مربوط به تعریف سرمایه‌گذار نهادی
(مصوب ۸۶/۶/۲۸ هیأت‌مدیره سازمان بورس)

سرمایه‌گذار نهادی موضوع بند ۲۷ مادهٔ یک قانون بازار اوراق بهادار ج.ا.ا عبارتند از:

۱. بانک‌ها و بیمه‌ها،

۲. هلدینگ‌ها، شرکت‌های سرمایه‌گذاری، صندوق بازنشستگی، شرکت تأمین سرمایه و صندوق‌های سرمایه‌گذاری ثبت شده نزد سازمان بورس و اوراق بهادار،

۳. هر شخص حقیقی یا حقوقی که بیش از ۵ درصد یا بیش از ۵ میلیارد ریال از ارزش اسمی اوراق بهادار در دست انتشار ناشر را خریداری کند،

۴. سازمان‌ها و نهادهای دولتی و عمومی

۵. شرکت‌های دولتی،

۶. اعضای هیأت مدیره و مدیران ناشر یا اشخاصی که کارکرد مشابه دارند.

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

دستورالعمل کمیتهٔ سازش کانون کارگزاران بورس واوراق بهادار
(مصوب ۱۰/۱۰/ ۱۳۸۷هیأت مدیره سازمان بورس)

مادهٔ ۱. کلیهٔ اصطلاحات و واژه‌هایی که در مادهٔ یک قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب آذرماه ۱۳۸۴ مجلس شورای اسلامی تعریف شده‌اند، به همان مفاهیم در این دستورالعمل به کار رفته است.

مادهٔ ۲. به منظور ایجاد سازش در اختلافات ناشی از فعالیت حرفه‌ای کارگزاران، کارگزار/معامله‌گران، بازارگردانان که بین آنها با یکدیگر یا با سایر اشخاص به وجود می آید کمیته‌ای تحت عنوان "کمیتهٔ سازش" در کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار (که از این پس کانون نامیده می‌شود) تشکیل می‌گردد.

مادهٔ ۳. کمیتهٔ سازش متشکل از سه عضو شامل نماینده‌ای از بورس ذیربط بر حسب موضوع اختلاف به انتخاب هیئت مدیره آن بورس، نماینده‌ای از کانون به انتخاب کانون و نماینده‌ای از سازمان به انتخاب هیئت مدیره می‌باشد. بورس ذیربط، کانون و سازمان علاوه بر نمایندهٔ اصلی خود، هر یک عضو علی‌البدل تعیین و معرفی می‌نمایند تا در صورت غیبت عضو اصلی مربوط در جلسات کمیتهٔ سازش شرکت نمایند. شرایط اعضای علی‌البدل همانند اعضای اصلی است.

تبصرهٔ ۱) نمایندهٔ بورس از میان کارکنان خبره، مورد وثوق و با تجربهٔ آن انتخاب می‌شود.

تبصرهٔ ۲) نمایندهٔ کانون از میان یکی از اعضای ارکان کانون، مدیر عامل یا عضو هیأت مدیرهٔ یکی از شرکت‌های کارگزاری انتخاب می‌شود.

تبصرهٔ ۳) مدت مأموریت اعضای اصلی و علی‌البدل دو سال می‌باشد و انتخاب مجدد آنها برای دوره‌های متوالی بلامانع است.

تبصرهٔ ۴) انتخاب جایگزین هر یک از اعضای اصلی و علی‌البدل، توسط شخص منصوب‌کننده امکان‌پذیر است.

مادهٔ ۴. در موارد زیر عضو علی‌البدل به جای عضو اصلی در جلسات کمیته شرکت خواهد کرد:

الف- در صورت وجود عذر موجه، فوت، استعفاء یا سلب شرایط عضو اصلی.

ب- قرابت نسبی یا سببی درجه اول از هر طبقه بین عضو اصلی با یکی از اصحاب دعوا.

ج- دعوای حقوقی یا جزایی بین عضو اصلی با یکی از طرفین یا همسر یا فرزند او مطرح باشد و یا در سابق مطرح بوده و از تاریخ صدور حکم قطعی دو سال نگذشته باشد.

د- عضو اصلی، مدیر عامل، عضو هیأت مدیره یا مالک بیش از پنج درصد سهام، یکی از اصحاب دعوا باشد.

تبصره) در مواردی که عضو اصلی به دلیل یکی از موارد مندرج در بندهای الف تا دال نتواند در جلسه حضور یابد یا به هر دلیل عضو اصلی، خود را در پروندهٔ مطروحه فاقد استقلال بداند موظف است قبلاً مراتب را به دبیرخانه اعلام نماید تا از عضو علی‌البدل جهت حضور در جلسه دعوت به عمل آید.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مادهٔ ۵. جلسات کمیته با حضور ۲ عضو که یکی از آنها باید نمایندهٔ سازمان باشد، رسمیت می‌یابد. حسب تشخیص اعضای کمیته، اشخاص ثالث نیز می‌توانند در جلسه به منظور ارایهٔ مشاوره در حل و فصل موضوع اختلاف شرکت نمایند.

مادهٔ ۶. دبیرخانهٔ کمیتهٔ سازش در محل کانون مستقر است و امور مربوط را از قبیل دریافت شکایات، تشکیل پرونده، تعیین وقت جلسه، دعوت از تمامی اعضاء، تشکیل جلسات و تنظیم صورت‌جلسه‌ها و گواهی‌های سازش و عدم سازش انجام خواهد داد. مسئول دبیرخانهٔ کمیتهٔ سازش که توسط کانون انتخاب می‌شود، به عنوان دبیر کمیتهٔ سازش در جلسات شرکت خواهد کرد. دبیرخانهٔ کمیتهٔ سازش، از نظر سازمانی زیر نظر دبیر کل کانون فعالیت می‌کند.

مادهٔ ۷. دبیرخانهٔ کمیتهٔ سازش موضوع دعوا را ظرف سه روز کاری پس از دریافت شکایت به همراه مستندات آن به خوانده ابلاغ نموده و مهلت ده روزه‌ای را برای دریافت پاسخ تعیین می‌نماید. پس از انقضای مهلت مذکور، در صورت دریافت پاسخ، حداکثر ظرف سه روز پاسخ مربوطه به خواهان ابلاغ می‌شود. در غیر این صورت، پرونده به کمیتهٔ سازش ارسال خواهد شد.

تبصره) دبیرخانهٔ کمیتهٔ سازش نسخه‌ای از ادعای خواهان و مستندات مربوطه را ظرف دو روز کاری جهت پیگیری امور انضباطی به سازمان ارسال می‌نماید.

مادهٔ ۸. در صورتی که خواهان، پاسخ خوانده را پذیرفت، طرفین ضمن حضور در دبیرخانه یا به نحو مقتضی مراتب سازش را اعلام و مستندات مربوطه را کتباً به دبیرخانه ارایه می‌نمایند.

مادهٔ ۹. در صورتی که خواهان، پاسخ خوانده را نپذیرد، دبیرخانه ضمن تکمیل پرونده و دریافت هزینهٔ رسیدگی از خواهان، پرونده را به کمیتهٔ سازش ارسال می‌نماید.

تبصرهٔ ۱) در صورتی که خواهان در جواب خوانده پاسخی ارایه ننماید، جریان پرونده تا پیگیری خواهان و پرداخت هزینهٔ رسیدگی متوقف می‌شود.

مادهٔ ۱۰. میزان هزینهٔ رسیدگی، به پیشنهاد کانون به تصویب سازمان می‌رسد.

مادهٔ ۱۱. کمیتهٔ سازش پس از بررسی مقدماتی پرونده، چنانچه تهیهٔ گزارش کارشناسی را ضروری تشخیص دهد، مراتب را به دبیرخانه اعلام می‌نماید. پس از تهیهٔ گزارش کارشناسی یا در صورت احراز عدم نیاز به تهیهٔ گزارش کارشناسی توسط کمیته سازش، دبیرخانه به دستور کمیتهٔ سازش نوبت رسیدگی تعیین می‌نماید.

مادهٔ ۱۲. طرفین دعوا یا نمایندگان آنان پس از تعیین وقت رسیدگی در جلسه شرکت کرده و در صورت حصول سازش، کمیتهٔ سازش گواهی سازش صادر می‌کند و پس از ابلاغ به طرفین پرونده را مختومه می‌نماید. در غیر این صورت، ضمن صدور گواهی عدم سازش و ارایه به طرفین دعوا و ارسال رونوشت به دبیرخانهٔ هیأت داوری، خواهان را جهت طرح دعوای خود به هیأت داوری ارشاد می‌نماید.

مادهٔ ۱۳. گواهی عدم سازش شامل مشخصات اطراف دعوا، موضوع اختلاف و ادعای خواهان، پاسخ خوانده و پیشنهادات کمیتهٔ سازش نسبت به موضوع متنازع‌فیه و در نهایت اعلام عدم امکان حصول سازش بین طرفین می‌باشد.

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مادهٔ ۱۴- اعضای کمیتهٔ سازش به عنوان میانجی‌گر، موضوع اختلاف را برای طرفین دعوا تحلیل و تشریح و در جهت حل و فصل مسالمت‌آمیز آن تلاش می‌نمایند. در هر صورت، حصول سازش با اعلام رضایت طرفین دعوا امکان‌پذیر بوده و کمیته حق تحمیل سازش بر طرفین را ندارد.

مادهٔ ۱۵- عدم اجرای مفاد سازش از سوی هر یک از طرفین به منزلهٔ عدم سازش بوده و به درخواست هر یک از طرفین گواهی عدم سازش صادر می‌گردد.

مادهٔ ۱۶- عدم حضور خوانده پس از سه بار دعوت به جلسهٔ کمیتهٔ سازش و انقضای مهلت حداکثر دو ماه، در حکم عدم سازش تلقی می‌شود. در این صورت کمیتهٔ سازش با ذکر دلایل و ابلاغ مستندات و صدور گواهی عدم سازش، گواهی مزبور را به هیأت داوری ارسال می‌نماید.

مادهٔ ۱۷- در صورت تعیین وقت و تشکیل جلسه و عدم حضور خواهان، مراتب صورت جلسه شده و پرونده تا پیگیری بعدی خواهان از فهرست پرونده‌های در جریان خارج می‌گردد. طرح مجدد پرونده بعد از یک سال از سپری شدن تاریخ دعوت مستلزم پرداخت مجدد هزینه رسیدگی می باشد.

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

دستورالعمل رسیدگی به تخلفات اشخاص موضوع مادهٔ ۳۵ قانون بازار اوراق بهادار (مصوب ۸۷/۱/۲۰ هیأت‌مدیره سازمان بورس)

در اجرای مادهٔ (۳۵) قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران، مصوب آذرماه ۱۳۸۴ و مواد (۱۷) و (۱۸) آئین‌نامهٔ اجرایی قانون مذکور، این دستورالعمل در تاریخ ۱۳۸۷/۰۱/۲۰ به تصویب هیأت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار رسید و در اجرای بند (۵) مادهٔ یک همان قانون و به منظور تعیین نحوهٔ رسیدگی به تخلفات اشخاص موضوع مادهٔ (۱۴) قانون توسعهٔ ابزارها و نهادهای مالی جدید به منظور تسهیل در اجرای سیاستهای کلی اصل (۴۴) قانون اساسی که به تصریح مادهٔ (۱۶) قانون اخیرالذکر تحت عنوان اشخاص تحت نظارت نام برده شده‌اند، این دستورالعمل در تاریخ ۹۰/۱۱/۰۱ به شرح زیر اصلاح گردید.

ماده ۱: کلیهٔ اصطلاحات و واژه‌هایی که در ماده یک قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب آذرماه ۱۳۸۴ مجلس شورای اسلامی و بند (۲) مادهٔ (۱) آئین‌نامهٔ اجرایی همان قانون تعریف شده‌اند، به همان مفاهیم در این دستورالعمل بکار رفته‌اند. سایر اصطلاحات به‌کار رفته در این دستورالعمل به شرح زیر تعریف می‌شوند:

۱ – **قانون بازار اوراق بهادار :** منظور قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب آذرماه ۱۳۸۴ مجلس شورای اسلامی است.

۲ – **تشکل خود انتظام:** منظور بورس‌ها، بازارهای خارج از بورس، کانون‌ها و شرکت‌های سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه است که طبق قانون بازار اوراق بهادار مجوز تأسیس و فعالیت دریافت نموده‌اند.

۳ – **کمیته رسیدگی:** منظور کمیته رسیدگی به تخلفات موضوع مادهٔ ۳ این دستورالعمل می‌باشد که به اختصار کمیته نیز نامیده می‌شود.

۴ – **هیأت رسیدگی :** منظور هیأت رسیدگی به تخلفات موضوع مادهٔ ۳ این دستورالعمل می‌باشد که به اختصار هیأت نیز نامیده می‌شود.

مادهٔ ۲: هر گونه فعل یا ترک فعل اشخاص تحت نظارت که منجر به نقض قوانین و مقررات بازار سرمایه از قبیل قانون بازار اوراق بهادار، قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید به منظور تسهیل در اجرای سیاستهای کلی اصل (۴۴) قانون اساسی، مصوبات شورا، سازمان، یا تشکل‌های خودانتظام گردد، تخلف محسوب و متخلف طبق این دستورالعمل و سایر مقررات مربوط، به تنبیهات مقرر محکوم می‌گردد.

مادهٔ ۳: مراجع رسیدگی به تخلفات موضوع مادهٔ (۲) عبارتند از:

۱ – کمیته رسیدگی به تخلفات

۲ – تشکل خود انتظام مربوطه، که در مورد بورس به استناد ماده ۳۵ قانون بازار اوراق بهادار، هیأت مدیرهٔ بورس مربوطه و در مورد سایر تشکل های خود انتظام هیأت مدیره یا شورای همان تشکل خود انتظام یا کمیته‌ای است که تشکل خود انتظام برای رسیدگی به تخلفات اعضاء تعیین نموده‌است.

۳ – هیأت رسیدگی به تخلفات

۴ – هیأت مدیرهٔ سازمان

مادهٔ ۴: کمیتهٔ رسیدگی دارای سه عضو است که شامل(الف) مدیر پیگیری امورتخلفات سازمان به عنوان رئیس کمیته (ب) مدیر یا رئیس اداره مربوطه در سازمان و(ج) نمایندهٔ تشکل خود انتظام مربوطه می‌باشد. رئیس

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

کمیته براساس محتویات پرونده، مدیر مربوطه در سازمان و نمایندهٔ تشکل خود انتظام مربوطه را حسب مورد مشخص و به جلسهٔ کمیته دعوت می‌نماید.

تبصره : نمایندهٔ تشکل خود انتظام مربوطه برای عضویت در کمیته از میان کارکنان خبره، مورد وثوق و با تجربهٔ آن تشکل خود انتظام انتخاب و به دبیرخانه کمیته رسیدگی معرفی می‌شود.

مادهٔ ۵ : پروندهٔ تخلفاتی براساس گزارش هر یک از معاونتها، مدیریتها یا ادارات سازمان یا گزارش هر یک از تشکل‌های خود انتظام در دبیرخانهٔ کمیته تشکیل می‌شود. دبیرخانه کمیته پس از تشکیل پرونده، اقدامات لازم را برای تکمیل پرونده انجام داده و موضوع را در کمیته مطرح می‌نماید تا به شرح زیر رسیدگی و تصمیم‌گیری شود.

الف: در صورتی که متهم به تخلف، عضو یکی از تشکل‌های خود انتظام باشد، آن‌گاه به شرح زیر عمل می‌شود:

الف –۱) در صورتی‌که براساس بررسی‌های اولیهٔ اسناد، مدارک و مستندات موجود در پرونده و نظر کمیته رسیدگی، مجازات انضباطی تخلف ارتکابی از نوع مجازات‌های ماده (۶) این دستورالعمل نبوده و در نتیجه تعیین مجازات در صلاحیت تشکل خودانتظام مربوطه باشد، کمیته پس از رسیدگی، رأی پیشنهادی خود را به تشکل خودانتظام مربوطه ارسال می‌نماید تا تشکل خود انتظام یادشده با لحاظ رأی پیشنهادی به تخلف رسیدگی و رأی بدوی را صادر نماید.

الف – ۲) در صورتی‌که براساس بررسی‌های اولیهٔ اسناد، مدارک و مستندات موجود در پرونده و نظر کمیته رسیدگی، مجازات انضباطی تخلف ارتکابی از نوع مجازات‌های ماده (۶) این دستورالعمل بوده که تعیین و اعمال آن‌ها در صلاحیت تشکل خود انتظام مربوطه نیست، آن‌گاه پرونده براساس نظر کمیته تکمیل و جهت رسیدگی و صدور رأی بدوی به هیأت رسیدگی ارجاع می‌گردد.

ب: در صورتی که متهم به تخلف، عضو یکی از تشکل‌های خودانتظام نباشد، آن‌گاه به ترتیب زیر عمل می‌شود:

ب – ۱) درصورتی‌که متهم از اشخاص موضوع مادهٔ (۳) دستورالعمل مادهٔ ۱۸ آیین‌نامه اجرایی قانون بازار اوراق بهادار باشد، آن‌گاه پرونده براساس نظر کمیته رسیدگی (بدون حضور نماینده تشکل خودانتظام) تکمیل و برای رسیدگی و صدور رأی طبق دستورالعمل یادشده به هیئت رسیدگی ارجاع می‌گردد.

ب– ۲) در صورتی‌که متهم از اشخاص موضوع مادهٔ (۳) دستورالعمل مادهٔ ۱۸ آیین‌نامه اجرایی قانون بازار اوراق بهادار نباشد، آن‌گاه به یکی از دو حالت زیر عمل می‌گردد :

ب–۲–۱– چنانچه به تشخیص کمیته رسیدگی مجازات تخلف ارتکابی از نوع مجازات‌های مندرج در ماده (۶) این دستورالعمل نباشد، آن‌گاه کمیته رأی بدوی را صادر نموده و دبیرخانهٔ کمیته رأی را به متخلف یا متخلفین ابلاغ می‌نماید.

ب–۲–۲– چنانچه به تشخیص کمیته، مجازات تخلف ارتکابی از نوع مجازات‌های مندرج در ماده (۶) این دستورالعمل باشد، آن‌گاه پرونده براساس نظر کمیته تکمیل و برای رسیدگی و صدور رأی بدوی به هیأت رسیدگی ارجاع می‌شود.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تبصرهٔ ۱ : آراء بدوی صادره از تشکلهای خودانتظام با تقاضای تجدیدنظرخواهی هر متخلفی که طی رأی صادره محکوم شده است و نیز با اعتراض سازمان مبنی بر عدم رعایت قوانین و مقررات در جریان رسیدگی یا صدور رأی، قابل رسیدگی مجدد در هیئت رسیدگی می‌باشد.

تبصرهٔ ۲ : آراء بدوی صادره از کمیتهٔ رسیدگی که در اجرای بند (ب-۲-۱) این ماده صادر می‌شود با تقاضای تجدیدنظرخواهی هر متخلفی که طی رأی صادره از کمیتهٔ رسیدگی محکوم شده است قابل رسیدگی مجدد در هیئت رسیدگی می‌باشد.

تبصرهٔ ۳ : در صورت ناقص بودن پرونده، دبیرخانهٔ کمیته با قید موارد نقص، پرونده را جهت تکمیل به واحد مربوطه در سازمان یا گزارش دهنده ارسال می‌کند.

مادهٔ ۶ : اعمال مجازات‌های زیر در صلاحیت کمیته رسیدگی و تشکل‌های خودانتظام نمی‌باشد:

الف – مجازاتهای جرائم نقدی موضوع مادهٔ ۱۴ قانون توسعهٔ ابزارها و نهادهای مالی جدید به منظور تسهیل اجرای سیاستهای کلی اصل (۴۴) قانون اساسی؛

ب – مجازات لغو یا تعلیق مجوز تأسیس و فعالیت و لغو یا تعلیق گواهینامه‌های حرفه‌ای،

ج – مجازاتهای سلب صلاحیت حرفه‌ای مدیران اشخاص تحت نظارت.

مادهٔ ۷ : هیأت رسیدگی، مرکب از سه عضو است که شامل معاون حقوقی سازمان به عنوان رئیس هیأت، یک نفر به انتخاب هیأت مدیره و معاون مرتبط با تخلف مورد رسیدگی در سازمان می‌باشد. رئیس هیأت براساس محتوای پرونده، معاون مربوطه را مشخص و به جلسه دعوت می‌نماید. معاون مربوطه می‌تواند نماینده‌ای را جهت حضور در جلسهٔ رسیدگی و صدور رأی معرفی نماید.

مادهٔ ۸: صلاحیت هیأت رسیدگی به شرح زیر است:

الف) رسیدگی به پرونده‌هایی که در اجرای بندهای الف- ۲ یا ب-۲-۲ مادهٔ ۵ این دستورالعمل از طرف کمیته به هیأت ارجاع می‌گردد؛ براساس مقررات این دستورالعمل و حسب مورد صدور رأی بدوی یا ارجاع مجدد آن به کمیته براساس تبصرهٔ (۲) این ماده.

ب) رسیدگی به پرونده‌هایی که در اجرای بند ب-۱ مادهٔ ۵ این دستورالعمل از طرف کمیته به هیأت ارجاع می‌گردد؛ براساس دستورالعمل مادهٔ ۱۸ آیین‌نامه اجرایی قانون بازار اوراق بهادار و صدور رأی بدوی.

ج) رسیدگی به درخواست‌های تجدیدنظر آراء بدوی صادره از طرف تشکل‌های خودانتظام یا کمیته رسیدگی و صدور رأی قطعی.

تبصره ۱ : در صورتی که رأی قطعی صادره به شرح بند (ج) این ماده در برگیرندهٔ مجازات محرومیت کارگزار از انجام معامله در هر یک از بازارهای مختلف بورسها باشد باید به تأیید هیئت مدیره سازمان برسد.

تبصره ۲ : در صورتی که هیأت در رسیدگی به پروندهٔ واصله، تشکل خودانتظام مربوطه را صالح به رسیدگی تشخیص دهد، پرونده را جهت رسیدگی و صدور رأی پیشنهادی به شرح مادهٔ (۵) این دستورالعمل به کمیته رسیدگی عودت می‌دهد. کمیته رسیدگی موظف است مطابق نظر هیأت عمل نماید.

مادهٔ ۹ : آراء بدوی صادره توسط هیأت رسیدگی با تقاضای تجدیدنظرخواهی هر متخلفی که طی رأی صادره محکوم شده است، در هیأت مدیرهٔ سازمان قابل تجدیدنظر خواهی‌است.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مادهٔ ۱۰ : درخواست تجدیدنظر از آراء بدوی صادره طبق این دستورالعمل، باید حداکثر ظرف یکماه از تاریخ ابلاغ رأی، به دبیرخانه کمیتهٔ رسیدگی تسلیم گردد.

مادهٔ ۱۱: جلسات مراجع رسیدگی با حضور اکثریت اعضای آن رسمیت یافته و مطابق نظر اکثریت تصمیم‌گیری می‌شود. کلیهٔ اعضای حاضر، ذیل صورتجلسه و رأی را باید امضاء نمایند. در صورت وجود نظر مخالف، نظر مزبور در ذیل صورتجلسه درج شده و به امضاء عضو مخالف خواهد رسید.

مادهٔ ۱۲: دبیرخانهٔ کمیته رسیدگی در سازمان است که تحت نظر مدیریت پیگیری تخلفات سازمان تشکیل می‌شود، و امور مربوط را از قبیل تشکیل و تکمیل پرونده، تعیین وقت رسیدگی، دعوت از اعضاء، تشکیل جلسات و تنظیم آراء انجام خواهد داد. دبیرخانه هیأت رسیدگی نیز همان دبیرخانه کمیته می‌باشد

مادهٔ ۱۳: دبیرخانه کمیته موظف است، موارد تخلف را مستنداً به اشخاص موضوع گزارش ابلاغ نموده و مهلت ۱۰ روزه‌ای را برای دریافت پاسخ تعیین نماید. در ابلاغیه ارسالی باید قید شود که شخص موضوع گزارش می‌تواند در جلسهٔ رسیدگی کمیته یا هیأت حسب مورد حاضر شده و دفاعیات خود را مطرح نماید. تاریخ دقیق جلسه و محل آن باید مشخص شود. عدم دریافت پاسخ مکتوب یا عدم حضور شخص موضوع گزارش مانع از رسیدگی و صدور رأی نخواهد بود.

تبصره : سایر مراجع رسیدگی هم می‌توانند جهت استماع دفاعیات شخص یا اشخاص موضوع گزارش های تخلفاتی، از آنان دعوت به عمل آورند. عدم حضور شخص یا اشخاص مذکور، مانع از رسیدگی و صدور رأی نخواهد بود.

مادهٔ ۱۴: آراء مراجع رسیدگی باید مشتمل بر موارد زیر باشد؛

۱ – مشخصات شخص یا اشخاص موضوع گزارش

۲ – خلاصه‌ای از شرح اتهامات وارده

۳ – گردش کار و دفاعیات مطروحه

۴ – در صورت متخلف شناخته شدن هر شخص تعیین نوع تخلف و مجازات انضباطی وی به استناد قوانین و مقررات

۵ – قطعی یا قابل تجدیدنظر بودن رأی صادره و مرجع ومهلت تجدیدنظر

تبصره : در صورتی که مرجع رسیدگی به تخلفات در رسیدگی به پرونده، تخلفاتی را احراز ننماید و یا اتهام تخلفاتی وارده به متهم به دلیل فقدان اسناد، مدارک و دلایل قابل انتساب به اشخاص موضوع این دستورالعمل نباشد پرونده مختومه شده و جز در اجرای تبصرهٔ (۱) مادهٔ (۵) این دستورالعمل قابل رسیدگی مجدد نمی‌باشد. در هر صورت مدیر پیگیری تخلفات سازمان موظف است نتایج رسیدگی به گزارش‌های تخلفاتی در کمیته رسیدگی و هیئت رسیدگی را به‌طور منظم به رئیس سازمان، معاون حقوقی سازمان و معاون مربوطه در سازمان اعلام نماید.

مادهٔ ۱۵: تشکل‌های خودانتظام موظفند در اجرای ماده ۱۷ آیین نامه اجرایی قانون بازار اوراق بهادار، یک نسخه از آراء صادره خود را حداکثر ظرف مدت ۳ روز از تاریخ صدور، به سازمان ارسال نمایند.

مادهٔ ۱۶: چنانچه مراجع رسیدگی در جریان رسیدگی به گزارشهای تخلفاتی تشخیص دهند که تداوم فعالیت اشخاص موضوع گزارشهای تخلفاتی در حین رسیدگی و قبل از صدور رأی قطعی منجر به تداوم تخلف یا وقوع تخلفات جدید می‌شود باید مراتب را به هیأت مدیرهٔ سازمان اعلام کنند تا نسبت به تعلیق فعالیت اشخاص مزبور اتخاذ تصمیم شود.

تبصرهٔ : در صورت کشف یکی از جرایم موضوع قانون بازار اوراق بهادار در جریان رسیدگی، هر یک از مراجع رسیدگی به تخلفات مراتب را به معاونت حقوقی سازمان گزارش می‌نمایند.

www.abcbourse.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

دستور العمل اجرائی فصل ششم قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران
(مصوب ۱۳۸۶/۰۷/۲۲هیأت مدیره سازمان بورس)

مادهٔ ۱. اصطلاحات و واژه‌هایی که در این دستورالعملبکار رفته‌اند، دارای معانی زیر می‌باشند:

قانون : منظور "قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران" مصوب ۸۴/۰۹/۰۲ مجلس شورای اسلامی است که در تاریخ ۸۴/۰۹/۰۳ به تأئید شورای نگهبان رسیده است.

سازمان : منظور "سازمان بورس و اوراق بهادار" موضوع مادهٔ ۵ قانون است که از این پس به‌اختصار "سازمان" نامیده می‌شود.

معاونت حقوقی : منظور از معاونت حقوقی در این دستورالعمل، "معاونت حقوقی سازمان" زیر نظر ریاست سازمان است که در اجرای فصل ششم قانون تکالیف سازمان را بر عهده دارد.

مادهٔ ۲. معاونت حقوقی مکلف است در صورت کشف و اطلاع از وقوع جرایم موضوع قانون، مستندات و مدارک مربوط به هریک از جرایم را گرد آوری نموده و به مراجع ذی‌صلاح تقدیم و نیز دستورات قضایی مربوط را اجرا نماید.

مادهٔ۳. تعقیب متهم ، صدور قرار منع یا موقوفی تعقیب یا برائت او از سوی مراجع قضایی، مانع از رسیدگی به دیگرتخلفات متهم در مراجع صالح مربوطه نخواهد بود.

مادهٔ۴. اشخاص زیان‌دیده از وقوع جرم می‌توانند به شرح ذیل مادهٔ ۵۲ قانون به استناد مدارک و دلایل گردآوری شده از سوی سازمان در مراجع ذی‌صلاح قضایی اقامهٔ دعوی ضرر و زیان نمایند.

ماده۵. در مواردی که به منظور رسیدگی به شکایات اشخاص قرار اناطه صادر می‌شود و ذی‌نفع باید در دادگاه دیگری طرح دعوا نماید، معاونت حقوقی مکلف است در تهیه و ارائه مدارک و مستندات به مقام صالح قضایی با ذی‌نفع همکاری نماید.

مادهٔ۶. معاونت حقوقی مکلف است کلیهٔ دستورات قضایی صادره از مرجع ذی‌صلاح را حسب مورد در حدود و حوزهٔ صلاحیت سازمان اجرا نماید.

مادهٔ۷. معاونت حقوقی پس از تشخیص ضرورت می‌تواند نسبت به جمع آوری مدارک، مستندات و اطلاعات مورد نیاز با مجوز نمایندهٔ دادستانی کل کشور از نهادها، سازمانها ، شرکتها و سایر اشخاص موضوع مادهٔ ۱۹ قانون اقدام کند.

تبصره۱) در مواردی که پرونده کیفری نزد مراجع قضایی مطرح است اعمال ماده فوق توسط معاونت حقوقی از طریق مقام قضایی به عمل خواهد آمد.

تبصرهٔ۲) در اجرای مادهٔ ۱۹ قانون هر یک از اشخاص مذکور مکلف‌اند در مهلت مقرر نسبت به اجرای دستور دادستانی کل کشور اقدام نمایند. تشخیص فوریت اقدام باسازمان و تایید آن با دادستانی خواهد بود.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

مادهٔ۸. کلیهٔ اشخاص تحت نظارت سازمان مکلف‌اند به هنگام کشف تخلف یا جرم در حدود و حوزهٔ صلاحیت خود فوراً مراتب را به معاونت حقوقی اطلاع و تا قبل از اقدام، نسبت به جمع‌آوری دلایل و مستندات و نیز جلوگیری از گسترش تخلف یا جرم و یا امحاء دلایل و آثار آن اقدام نمایند.

مادهٔ۹. جهات شروع به تحقیقات اولیه در معاونت حقوقی به قرار زیر است:

الف) وصول گزارش.

ب) اعلام و اخبار هریک از فعالان مشمول قانون بازار.

ج) اعلام و اخبار سایر اشخاص.

د) اعلام مقامات قضایی، اداری، انتظامی و مأمورین به خدمات عمومی.

ه) اطلاع معاونت حقوقی نسبت به وقوع جرم به هر نحوممکن.

مادهٔ۱۰. تحقیقات اولیه که در حوزهٔ معاونت حقوقی انجام می‌شود عبارت از مجموعه اقداماتی است که برای کشف تخلفات و جرایم، حفظ آثار و دلایل وقوع آن، شناسایی متهم و جمع آوری مستندات شکایت و ارسال آن به مراجع ذی‌صلاح انجام می‌گیرد.

مادهٔ ۱۱. معاونت حقوقی می‌تواند در اجرای وظایف و مسئولیت های خود به شرح ماده ۵۲ قانون حسب مورد متهم را جهت اخذ توضیح دعوت نماید.

مادهٔ۱۲. معاونت حقوقی مکلف است ظرف مهلت مقرر نسبت به اجرای دستورات قضایی اقدام و در صورت عدم امکان اجرا در مهلت مقرر، با ذکر دلایل حسب مورد تقاضای استمهال یا کسب تکلیف نماید.

مادهٔ۱۳. معاونت حقوقی می‌تواند علاوه بر درخواست، در هریک از بخش‌های مختلف سازمان جهت جمع‌آوری دلایل، مدارک و گزارش‌ها، در جریان تحقیقات حضور یافته و نظارت نماید.

مادهٔ۱۴. هرگاه در جریان تحقیقات اولیه دلایل کافی بر وجود اتهام علیه متهم موجود باشد، معاونت حقوقی فوراً نسبت به طرح شکایت اقدام و علاوه بر انجام اقدامات پیشگیرانه نسبت‌به جلوگیری از گسترش جرم یا ادامهٔ عملیات مجرمانه ضمن طرح تقاضای لازم از مرجع قضایی رأساً دستورات را به بخشهای دیگر سازمان اعلام خواهد کرد.

مادهٔ۱۵. درصورتی که در جریان تحقیقات اولیه معلوم شود متهم مرتکب جرایم دیگری نیز شده که مرتبط با حوزهٔ بازار سرمایه نیست، معاونت حقوقی مراتب را فوراً با مدارک و مستندات مربوط به مقام قضایی ذی‌صلاح اعلام خواهد کرد.

مادهٔ ۱۶. پس از ارسال پرونده به دادسرا چنانچه معاونت حقوقی با مواردی از قبیل: اطلاعات و مدارک جدید مواجه گردد که نیاز به دستور قضایی دیگری باشد، مورد تا کسب نظر مقام قضایی پیگیری خواهد شد.

مادهٔ ۱۷. مستندات و مدارک مورد نظر مادهٔ ۵۲ قانون عبارتند از:

الف – گزارش نظارتی، عملیاتی و مالی از یک معاملهٔ خاص.

ب – گزارش مبتنی بر بانکهای اطلاعاتی سامانه معاملاتی.

ج – گزارش فعالیت اشخاص در بازار و تحلیل اثرات القایی آن بر بازار.

د – گزارش اتکای عملیات بازار بر اطلاعات نهانی.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

هـ – گزارش بازسازی شده بازار در زمان وقوع جرم بر اساس اطلاعات آرشیو در سامانه معاملات.

و – گزارش از اطلاعات تهیه شده از سیستم‌های ثبت الکترونیکی سفارشات.

ز – گزارش از کمیت و کیفیت افشای الکترونیکی اطلاعات.

ح– کلیهٔ اسناد و مدارک کاغذی و الکترونیکی که مستند گزارش‌های مزبور قرار می‌گیرد.

ط– سایر مدارک، دلایل، قرائن و امارات.

مادهٔ۱۸. معاونت حقوقی وفق مادهٔ ۵۲ قانون و قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۷۸ پس از طرح شکایات و دعاوی تا حصول نتیجهٔ نهایی کلیهٔ اقدامات لازم از قبیل: پیگیری دعوی مطروحه، دفاع در برابر ادعای متهم، اعتراض به آراء صادره، تجدید نظر و فرجام‌خواهی از آنها و تقاضای صدور اجرائیه را انجام خواهد داد.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار

مصوبه درخصوص مرجع حل اختلافات فعالان بازار اوراق بهادار فاقدکانون مربوطه (هیأت مدیره سازمان بورس۱۳۸۷/۷/۲)

مقرر گردید اختلافات آن دسته از فعالان بازار اوراق بهادار، (موضوع ماده ۳۶ قانون بازار اوراق بهادار ج.ا.ا) که فاقد کانون مربوطه هستند در کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار حل و فصل شود.

www.SEBA.ir

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

تست‌های تکمیلی

۱. فرآیند قانونی در خواست اطلاعات توسط سازمان بورس و اوراق بهادار از اشخاص تحت نظارت و خارج از نظارت چگونه است؟

۱) اشخاص تحت نظارت با در خواست سازمان بورس و اوراق بهادار و اشخاص خارج از نظارت با مجوز دادستان کل کشور ملزم به ارایه اطلاعات می باشند.

۲) کلیه اشخاص ملزم به ارایه اطلاعات به سازمان بورس و اوراق بهادار می باشند.

۳) اشخاص تحت نظارت و اشخاص خارج از نظارت صرفاً با مجوز دادستان کل کشور ملزم به ارایه اطلاعات به سازمان بورس و اوراق بهادار می باشند.

۴) اشخاص تحت نظارت و خارج از نظارت با مجوز هیئت داوری ملزم به ارایه اطلاعات می باشند.

۲. ریاست شورای عالی بورس و اوراق بهادار بر عهده چه شخصی است؟

۱) رئیس کل بانک مرکزی

۲) رئیس سازمان بورس و اوراق بهادار

۳) وزیر امور اقتصادی و دارایی

۴) وزیر بازرگانی

۳. عرضه عمومی اوراق بهادار در بازار اولیه منوط به ثبت آن نزد سازمان بورس و اوراق بهادار می باشند. ثبت اوراق بهادار نزد سازمان بورس و اوراق بهادار به چه منظور صورت می گیرد؟

۱) ثبت اوراق بهادار به منظور تأیید و مزایا و تضمین سودآوری شرکت صورت می‌گیرد.

۲) ثبت اوراق بهادار نزد سازمان و اوراق بهادار به منظور حصول اطمینان از رعایت مقررات قانونی و مصوبات سازمان بورس و اوراق بهادار و شفافیت اطلاعاتی صورت می گیرد.

۳) ثبت اوراق بهادار به منظور حصول اطمینان از و رعایت مقررات قانونی، مصوبات سازمان بورس و اوراق بهادار، شفافیت اطلاعاتی و تأیید مزایا و تضمین سودآوری شرکت صورت می گیرد.

۴) ثبت اوراق بهادار هم چون ثبت شرکت نزد مرجع ثبت شرکت ها به منظور رعایت تشریفات شکلی و آگاه نمودن اشخاص ثالث صورت می گیرد.

۴. رسیدگی به اختلافات بین فعالان بازار بر عهده چه مرجعی است؟

۱) هیئت داوری یا هیئت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار

۲) هیئت داوری

۳) هیئت داوری یا هیئت مدیره بورس مربوط

۴) ابتدا کانون ها در مقام سازش و در مرحله بعد در صورت عدم سازش، هیئت داوری

۵. چنانچه در جریان رسیدگی به شکایت کارگزار از خریدار، کارگزار در جلسه کمیته سازش حاضر نشود،.....

۱) مراتب صورت جلسه شده و پرونده تا پیگیری بعدی کارگزار از فهرست پرونده های در جریان خارج می شود.

۲) عدم حضور به منزله عدم سازش است و بر این اساس، گواهی عدم سازش صادر می شود.

۳) کارگزار می تواند ظرف مدت یک هفته پس از عدم حضور، با پرداخت هزینه مجدد رسیدگی در خواست پیگیری نماید.

۴) عدم حضور کارگزار پس از سه بار دعوت، در حکم عدم سازش است و بر این اساس گواهی عدم سازش صادر می شود.

۶. مطابق دستور العمل رسیدگی به تخلفات اشخاص موضوع ماده ۳۵ قانون بازار بهادار، کمیته رسیدگی به تخلفات چه مرجعی است؟

۱) مرجع تکمیل کننده تحقیقات مقدماتی و صدور رأی پیشنهادی به هیئت مدیره بورس مربوط یا هیئت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار می باشد.

۲) مرجع تجدید نظر از آرای صادره از هیئت مدیره بورس ها است.

۳) مرجع بدوی رسیدگی به تخلفات انضباطی و صدور رأی بدوی است.

۴) مرجع رسیدگی به تخلفات انضباطی در هر بورس یا فرابورس و جرایم بورسی می باشد.

۷. در صورتی که شرکت بورس اوراق بهادار متوجه شود شخصی با اقدام خود منجر به ایجاد ظاهری گمراه کننده از روند معاملات سهام یک شرکت شده است، باید.....

۱) مستندات و مدارک مربوط را گرد آوری و به هیئت داوری تقدیم نماید.

۲) مستندات و مدارک مربوزه را گرد آوری و به مراجع ذیصلاح قضایی تقدیم نماید.

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۳) فوراً مراتب را به معاونت حقوقی سازمان بورس و اوراق بهادار اطلاع دهد و تا قبل از اقدام معاونت حقوقی نسبت به جمع آوری دلایل و مستندات اقدام نماید.

۴) مستندات و مدارک مربوطه را گرد آوری و به هیئت مدیره سازمان بورس و اروق بهادار تقدیم نماید.

۸. حل و فصل اختلافات موضوع ماده ۳۶ قانون بازار، برای آن دسته از فعالان بازار اوراق بهادار که فاقد کانون هستند در..... صورت می پذیرد.

۱) هیئت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار

۲) کانون کارگزاران

۳) هیئت مدیره بورس مربوط

۴) هیئت داوری

۹. انجام کدام یک از موارد زیر توسط کارگزار بر اساس قانون بازار اوراق بهادار، جرم ، محسوب نمی شود؟

۱) انجام معاملات اوراق بهادار با استفاده از اطلاعات نهانی

۲) مبادرت به انجام فعالیت کارگزاری بدون اخذ مجوز از سازمان بورس و اوراق بهادار

۳) افشای اسرار مشتریان، بدون مجوز

۴) کناره گیری دائم از فعالیت بدون تودیع مجوز فعالیت نزد کانون

۱۰. مهلت پرداخت سود توسط شرکت پذیرفته شده در بورس و بازار خارج از بورس چند ماه است و مرجع صالح برای شکایت سهامداران در این خصوص کدام است؟

۱) هشت ماه پس از تصمیم مجمع عمومی- هیئت داوری یا دادگاه ها

۲) هشت ماه پس از زمان بندی تقسیم سود- دادگاه ها

۳) شش ماه پس از تصمیم مجمع عمومی – دادگاه ها

۴) هشت ماه پس از نقصیم مجموع عمومی- هیئت داوری بازار اوراق بهادار

۱۱. در صورت انقضای مدت مأموریت مدیران شرکت سهامی و عدم انتخاب مدیران جدید در مجمع....

۱) مدیران سابق مسئولیتی برای اداره شرکت نخواهد داشت.

۲) مدیران صرفاً می توانند امور ضروری برای ادامه فعالیت شرکت را انجام دهند.

۳) مدیران سابق کماکان مسئول امور شرکت و ادازه آن خواهند بود.

۴) دادگاه به در خواست هر ذینفعی، مدیری اداره امور شرکت به صورت موقت نصب خواهد کرد.

۱۲. در صورتی که مدیر عامل شرکت سهامی عام بدون رعایت تشریفات قانونی انتخاب شده باشد، اعمال و اقدامات وی در شرکت.....

۱) غیر نافذ است

۲) باطل است.

۳) معتبر است.

۴) در مقابل اشخاص ثالث غیر قابل استناد است.

۱۳. مدیران شرکت سهامی در حدود موضوع شرکت دارای کلیه اختیارت لازم برای اداره امور شرکت می باشند، محدود کردن اختیارات مدیران به موجب تصمیمات مجامع عمومی.....

۱) معتبر است.

۲) باطل و کان لم یکن است.

۳) فقط از لحاظ روابط بین مدیران و صاحبان سهام معتبر بوده و در مقابل اشخاص ثالث باطل و کان لم یکن است.

۴) در صورتی که به اتفاق آراء مقرر شده باشد، معتبر است.

۱۴. شرکت سهامی عام شرکتی است که:

۱) موسسین آن، قسمتی از سرمایه شرکت را از طریق فروش سهام به مردم تأمین می کنند.

۲) موسسین آن، تمام سرمایه شرکت را از طریق فروش سهام به مردم تأمین می کنند.

۳) تمام سرمایه آن ها در موقع تأسیس منحصراً توسط موسسین تأمین گردیده است.

۴) سرمایه آن به سهام تقسیم شده و مسئولیت صاحبان سهام به نسبت آورده آنها می باشد.

۱۵. کدام یک از موارد زیر در صلاحیت مجموع عمومی فوق العاده می باشد؟

۱) تغییر مواد اساسنامه- تعیین مدیران شرکت- تصویب ترازنامه

۲) تغییر موارد اساسنامه- تغییر سرمایه شرکت- انحلال شرکت قبل از موعد

۳) تغییر موارد اساسنامه- تغییر سرمایه شرکت- تعیین مدیران شرکت

۴) انحلال شرکت قبل از موعد- تغییر سرمایه شرکت- تعیین روزنامه کثیر الانتشار

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱۶. در صورتی که قبل از تأدیه تمام مبلغ اسمی، سهم به دیگری انتقال یابد،.....
۱) انتقال دهنده، مسئول پرداخت بقیه مبلغ اسمی آن خواهد بود.
۲) دارنده سهم مسئول پرداخت بقیه مبلغ اسمی آن خواهد بود.
۳) قبل از تأدیه تمام مبلغ اسمی، سهم قابل انتقال نمی باشد.
۴) امضاء کننده ورقه تعهد سهم مسئول پرداخت بقیه مبلغ اسمی آن خواهد وبود.

۱۷. مسئولیت سرمایه گذاران در صندوق های سرمایه گذاری،..... است.
۱) بر اساس درصد مبلغ سرمایه گذاری در صندوق، نسبت به کل سرمایه صندوق.
۲) به میزان نسبت تعداد گواهی های سرمایه گذاری تحت تملک به کل گواهی های سرمایه گذاری صندوق.
۳) محدود به میزان ارزش خالص گواهی های سرمایه گذاری تحت تملک در هر زمان.
۴) محدود به میزان مبلغ سرمایه گذاری آنها است.

۱۸. در صورت فقدان یا سلب صلاحیت حرفه ای یکی از اعضای هیئت مدیره نهادهای مالی،.....
۱) هیئت مدیره او را عزل می کند.
۲) فعالیت نهاد مالی بلانفاصله و تا معرفی عضو جدید متوقف می شود.
۳) مرجع انتخاب کننده مشمول جرایم نقدی می شود.
۴) مرجع انتخاب کننده موظف است از انتخاب وی به سمت های یاد شده خودداری نماید.

۱۹. کدام یک تشکل خود انتظام محسوب نمی شود؟
۱) بورس ها
۲) کانون کارگزران
۳) سازمان بورس و اوراق بهادار
۴) سپرده گذاری مرکزی

۲۰. افشای پیش بینی عملکرد سالانه شرکت توسط ناشران غیر بورسی.....
۱) اختیاری است
۲) طبق مقررات افشای اطلاعات، الزامی است.
۳) حسب در خواست سازمان بورس و اوراق بهادار باید صورت گیرد.
۴) حسب در خواست حسابرس باید صورت گیرد.

۲۱. ناشر پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار قرارداد مهمی در حوزه فعالیت های خود منعقد نموده است. بر اساس دستور العمل افشای اطلاعات، وی مکلف است.....
۱) در صورت ایجاد مزایای قابل توجه برای شرکت های رقیب در صورت افشای فوری موضوع، پس از رفع آن مراتب را بلافاصله افشا و دلیل عدم افشای فوری را به سازمان بورس و اوراق بهادار اعلام نماید.
۲) مراتب را بلافاصله به شرکت بورس اوراق بهادار اعلام و به عموم مردم افشا نماید.
۳) مراتب را بلافاصله به اطلاع شرکت بورس و اوراق بهادار برساند.
۴) با الزام به عدم افشاء، با تأخیر مراتب به عموم افشاء نماید.

۲۲. عدم پرداخت حق عضویت سالانه عضو کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار.....
۱) تخلف محسوب نمی شود، اما عضویت عضو در کانون لغو می شود.
۲) تخلف محسوب شده و مراتب به مرجع رسیدگی به تخلفات موضوع ماده ۳۵ قانون بازار اوراق بهادار گزارش می شود.
۳) تخلف محسوب شده و ادامه عضویت عضو متخلف موکول به نظر دبیر کل کانون است.
۴) تخلف محسوب نمی شود، اما عضو مزبور حق حضور و اعمال رأی در جلسه مجمع عمومی را نخواهد داشت.

۲۳. کدام یک سرمایه گذاری نهادی به حساب نمی آید؟
۱) صندوق بازنشستگی
۲) بانک ها و بیمه ها
۳) نهادهای دولتی و عمومی
۴) شرکت های کارگزاری

۲۴. رسیدگی و صدور رأی قطعی در خصوص تخلفاتی که مستوجب مجازات لغو یا تعلیق مجوز می باشد، در صلاحیت..... می باشد.
۱) هیئت رسیدگی به تخلفات
۲) هیئت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار
۳) هیئت مدیره بورس مربوط

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۴) کمیته رسیدگی به تخلفات

۲۵. اعضایی که در زمان برگزاری مجمع عمومی کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار دوره تعلیق خود را سپری می کنند.....

۱) حق حضور و اعمال رأی در جلسه مجمع عمومی را نخواهند داشت.

۲) می توانند مدیر عامل خود را جهت شرکت در جلسه مجمع عمومی و اعمال رأی معرفی کنند.

۳) حق حضور در مجمع را داشته، ولی حق اعمال رأی نخواهند داشت.

۴) می توانند یکی از اعضای هیئت مدیره خود را جهت شرکت در جلسه مجمع عمومی و اعمال رأی معرفی کنند.

۲۶. ..... بازاری است که اوراق بهادار، پس از عرضه اولیه، در آن مورد داد و ستد قرار می گیرد.

۱) بازار اولیه ۲) بازار خارج از بورس

۳) بازار ثانویه ۴) بازار مشتقه

۲۷. . صدور، تعلیق و لغو مجوز شرکت های تأمین سرمایه در صلاحیت کدام یک از نهادهای زیر است؟

۱) سازمان بورس و اوراق بهادار ۲) شورای عالی بورس و اوراق بهادار

۳) شرکت بورس اوراق بهادار تهران ۴) کانون نهادهای سرمایه گذاری ایران

۲۸. بر اساس ماده ۵۰ قانون بازار اوراق بهادار، چه اشخاصی موظف هستند وجوه سپرده شده برای انجام معاملات را در حساب های جداگانه نگهداری نموده و در صورت استفاده از آن وجوه به نام خود یا دیگران، به مجازات های مقرر در ماده ۶۷۴ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵/۳/۶ محکوم خواهند شد؟

۱) کارگزار ۲) کارگزار / معامله گر

۳) بازارگردان ۴) همه موارد

۲۹. کدام ورقه بهادار زیر از ثبت نزد سازمان بورس و اوراق بهادار معاف نیست؟

۱) سهام هر شرکت سهامی عام که کل حقوق صاحبان آن بیشتر از رقم تعیین شده توسط سازمان باشد.

۲) اوراق مشارکت شهرداری ها

۳) اوراق مشارکت بانک ها

۴) اوراق بهادار عرضه شده در عرضه های خصوصی

۳۰. اختلافات بین «کارگزاران»، «بازارگردانان»، «کارگزار/معامله گران»، «مشاوران سرمایه گذاری»، «ناشران»، «سرمایه گذاران» و سایر اشخاص ذیربط ناشی از فعالیت حرفه ای آنها، در صورت عدم سازش در ..... توسط ..... رسیدگی می شود.

۱) هیئت مدیره بورس مربوطه ـ هیئت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار

۲) کانون ها ـ هیئت مدیره بورس مربوطه

۳) کانون ها ـ هیئت داوری

۴) هیئت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار ـ هیئت مدیره بورس مربوطه

۳۱. فرض نمایید سازمان بورس و اوراق بهادار برای اجرای وظایف خود نیاز به اطلاعاتی دارد که نزد بانک ملی موجود است. مطابق قانون بازار اوراق بهادار، سازمان چگونه می تواند به اطلاعات مزبور دسترسی پیدا نماید؟

۱) با مجوز بانک مرکزی می تواند اطلاعات مورد نیاز را دریافت نماید.

۲) می تواند مستقیماً اطلاعات مورد نظر را مطالبه کند و عدم ارایه اطلاعات جرم محسوب می شود.

۳) با مجوز وزارت امور اقتصادی و دارایی می تواند اطلاعات مورد نیاز را دریافت نماید.

۴) با مجوز دادستان کل کشور می تواند اطلاعات مورد نیاز را دریافت نماید.

۳۲. ..... شخص حقوقی است که در قالب قراردادی مشخص و به منظور کسب انتفاع به خرید و فروش اوراق بهادار برای سرمایه گذار می پردازد.

۱) ارزش یاب ۲) مشاور سرمایه گذاری

۳) بازارگردان ۴) سبدگردان

۳۳. طرفین یک اختلاف، دعوای خود را در کمیته سازش کانون کارگزاران مطرح می کنند و پس از حصول سازش، کمیته گواهی سازش را صادر می کند، اما یکی از طرفین از اجرای مفاد آن خودداری می کند. در این صورت .....

۱) خواهان باید با ادعای عدم اجرای مفاد سازش، مستقیماً به هیئت داوری مراجعه نماید.

۲) کمیته به درخواست هر یک از طرفین گواهی عدم سازش صادر می کند.

۳) خواهان باید جهت احقاق حق به دادگاه مراجعه نماید.

۴) موضوع اختلاف باید بار دیگر از ابتدا و با پرداخت هزینه لازم در کمیته سازش مطرح شود.

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۳۴. کدام یک از گزینه های زیر، ترکیب کمیته سازش کانون کارگزاران بورس اوراق بهادار را به صورت صحیح بیان می کند؟

۱) سه عضو شامل یکی از اعضای هیئت مدیره بورس ذیربط ـ یکی از اعضای هیئت مدیره کانون کارگزاران ـ یکی از اعضای هیئت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار

۲) سه عضور شامل نماینده ای از بورس ذیربط به انتخاب هیئت مدیره آن بورس ـ نماینده ای از کانون کارگزاران به انتخاب کانون ـ نماینده ای از سازمان بورس و اوراق بهادار به انتخاب هیئت مدیره

۳) سه عضو شامل یکی از اعضای هیئت مدیره بورس ذیربط ـ یکی از اعضای هیئت مدیره کانون کارگزاران ـ نماینده ای از سازمان بورس و اوراق بهادار به انتخاب هیئت مدیره

۴) سه عضو شامل نماینده ای از بورس ذیربط به انتخاب هیئت مدیره آن بورس ـ یکی از اعضای هیئت مدیره کانون کارگزاران ـ نماینده ای از سازمان بورس و اوراق بهادار به انتخاب هیئت مدیره

۳۵. کدام یک از موارد زیر جزو مراجع رسیدگی به تخلفات محسوب نمی شوند؟

۱) هیئت داوری
۲) کمیته رسیدگی به تخلفات
۳) هیئت رسیدگی به تخلفات
۴) هیئت مدیره بورس ها

۳۶. اشخاص تحت نظارت سازمان بورس و اوراق بهادار در صورت مواجه با تخلف یا جرم در حدود و حوزه صلاحیت خود، چه اقدامی را باید انجام دهند؟

۱) باید مراتب را هم زمان به معاونت حقوقی سازمان بورس و اوراق بهادار و دادستانی اطلاع داده، اما حق دخالت در جمع آوری دلایل و مستندات را ندارند.

۲) باید مراتب را به معاونت حقوقی سازمان بورس و اوراق بهادار اطلاع دهند، اما حق دخالت در جمع آوری دلایل و مستندات را ندارند.

۳) باید مراتب را هم زمان به معاونت حقوقی سازمان بورس و اوراق بهادار و دادستانی اطلاع دادهند و نسبت به جمع آوری دلایل و مستندات اقدام نمایند.

۴) باید مراتب را به معاونت حقوقی سازمان بورس و اوراق بهادار اطلاع و تا قبل از اقدام، نسبت به جمع آوری دلایل و مستندات و نیز جلوگیری از گسترش تخلف یا جرم و یا امحای دلایل و آثار آن اقدام نمایند.

۳۷. ضمانت اجرای تصویب صورت دارایی و ترازنامه و حساب سود و زیان شرکت سهامی توسط مجمع عمومی شرکت بدون دریافت گزارش بازرس چیست؟

۱) این تصویب در مقابل اشخاص ثالث فاقد اعتبار است.

۲) این تصویب به هیچ وجه اثر قانونی نداشته و از درجه اعتبار ساقط است.

۳) در صورتی که گزارش بازرس سبب تغییر در اطلاعات مذکور در صورت دارایی، ترازنامه یا حساب سود و زیان گردد، تصویب مجمع فاقد اعتبار است.

۴) مصوبه مجمع معتبر است، اما رئیس هیئت مدیره به جهت طرح موضوع در مجمع، مختلف است.

۳۸. شرکت سهامی خاص .....

۱) می تواند پس از گذشت مدت دو سال از تاریخ تأسیس، سهام خود را در بورس اوراق بهادار عرضه نماید.

۲) می تواند با تصمیم مجمع عمومی فوق العاده سهام خود را در بورس اوراق بهادار عرضه نماید.

۳) نمی تواند سهام خود را در بورس اوراق بهادار عرضه نماید، مگر اینکه از مقررات شرکت سهامی عام به نحوی که در قانون آمده است، تبعیت نماید.

۴) می تواند سهام خود را با موافقت شورای عالی بورس و اوراق بهادار، در بورس اوراق بهادار عرضه نماید.

۳۹. از چه زمانی، شرکت سهامی عام در شرف تأسیس، تشکیل شده محسوب می شود؟

۱) برگزاری مجمع عمومی مؤسسین ـ احراز پذیره نویسی کلیه سهام شرکت و تأدیه مبالغ لازم، تصویب اساسنامه و قبولی سمت مدیران و بازرسان

۲) بعد از برگزاری مجمع عمومی مؤسسین و احراز پذیره نویسی کلیه سهام شرکت

۳) بعد از اتمام پذیره نویسی عمومی سهام و تصویب اساسنامه

۴) بعد از واریز وجوه توسط مؤسسین و تصویب اساسنامه

۴۰. در مجمع عمومی شرکت سهامی عام «الف»، به جهت کمبود زمان، تمامی موضوعات مندرج در دستور جلسه مجمع قابلیت طرح و اخذ تصمیم نسبت به آنها را ندارند. در این صورت تکلیف مابقی موضوعات که نسبت به آنها اخذ تصمیم صورت نگرفته چیست؟

www.abcbourse.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۱) هیئت رییسه مجمع باید اعلام تنفس نموده و تاریخ جلسه بعد را که نباید دیرتر از دو هفته باشد، تعیین کند.
۲) هیئت رییسه مجمع با تصویب مجمع می تواند اعلام تنفس نموده و تاریخ جلسه بعد را که نباید دیرتر از دو هفته باشد، تعیین کند.
۳) در صورت تصمیم هیئت رییسه به اعلام تنفس،طرح مابقی موضوعات در مجمع عمومی مستلزم دعوت مجدد مجمع است.
۴) در صورت تصمیم مجمع به اعلام تنفس، طرح مابقی موضوعات در مجمع عمومی مستلزم دعوت مجدد مجمع است.

۴۱. چنانچه انتخاب یا عزل بعضی از مدیران شرکت یا کلیه آنها جزو دستور جلسه مجمع عمومی باشد، ریاست مجمع عمومی را چه کسی برعهده خواهد داشت؟

۱) فردی به نمایندگی از هیئت مدیره
۲) فردی به نمایندگی از مؤسسین
۳) فردی ازبین سهامداران حاضردرجلسه با اکثریت نسبی
۴) رییس هیئت مدیره

۴۲. یکی از نهادهای مالی ثبت شده نزد سازمان بورس و اوراق بهادار به واسطه تخلف مدیرعامل خود یکی از مقررات مهم بازار سرمایه را نقض نموده است. ماده ۱۴ قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید، امکان جریمه ده میلیون ریالی تا یک میلیارد ریالی را در این زمینه پیش بینی نموده است. کدام گزینه درخصوص نحوه اعمال این جریمه درست است؟

۱) فقط نهاد مالی را می توان به واسطه تخلف صورت گرفته جریمه نمود و مدیرعامل به سایر مجازات های انضباطی مقرر در قانون بازار محکوم می شود.
۲) جریمه نقدی مختلف در صورتی امکان دارد که مجازات های انضباطی دیگر توسط سازمان بورس و اوراق بهادار اعمال نشده باشد.
۳) فقط مدیرعامل را می توان به واسطه تخلف صورت گرفته جریمه نقدی نمود وامکان جریمه نهاد مالی وجود ندارد.
۴) امکان جریمه نقدی متخلف به کمتر از حداقل قانونی وجود ندارد.

۴۳. ..... اوراق بهادار متحدالشکلی است که توسط صندوق سرمایه گذاری منتشر و در ازای سرمایه گذاری اشخاص در صندوق با درج مشخصات صندوق و سرمایه گذار و مبلغ سرمایه گذاری به آنها ارائه می شود.

۱) گواهی سپرده گذاری
۲) گواهی تسویه وجوه
۳) گواهی سرمایه گذاری
۴) گواهی ثبت سرمایه

۴۴. مرجع تعیین و تصویب انواع اوراق بهادار قابل معامله در بورس ها چه نهادی است؟

۱) شورای عالی بورس
۲) سازمان بورس و اوراق بهادار
۳) هیئت مدیره هر بورسی که اوراق بهادار قابل معامله در آن خرید و فروش می شود.
۴) وزارت اقتصاد و دارایی

۴۵. کدام یک از موارد زیر جزو مصادیق عرضه عمومی محسوب می شود؟

۱) عرضه سهام ناشی از افزایش سرمایه شرکت های سهامی خاص به سهام داران قبلی
۲) عرضه سهام ناشی از افزایش سرمایه شرکت های سهامی عام به سهام داران قبلی
۳) عرضه اوراق بهادار به سرمایه گذاران نهادی
۴) عرضه سهام شرکت های سهامی عام در شرف تأسیس

۴۶. عرضه سهام جدید به سهام داران فعلی ناشی از افزایش سرمایه شرکت های سهامی عام با رعایت ماده ۱۵۸ لایحه اصلاح قسمتی از تجارت بدون سلب حق تقدم، چه نام دارد؟

۱) عرضه عمومی
۲) عرضه محدود
۳) عرضه خصوصی
۴) عرضه از طریق حراج

۴۷. مطابق با دستورالعمل اجرایی افشای اطلاعات شرکت های ثبت شده نزد سازمان بورس و اوراق بهادار، ناشران بورسی مکلف به تهیه و افشای کدام یک از موارد زیر نیستند؟

۱) صورت های مالی میان دوره ای سه ماهه حسابرسی شده
۲) صورت های مالی میان دوره ای شش ماهه حسابرسی شده
۳) صورت های مالی سالانه حسابرسی نشده
۴) صورت های مالی سالانه حسابرسی شده

www.SEBA.ir
بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir

۴۸. در کدام یک از موارد زیر ناشر می تواند اطلاعات مهم را با تأخیر و پس از رفع محدودیت های مربوطه افشا نماید؟

۱) افشای فوری موجب زیان یا عدم النفع با اهمیت برای ناشر شود.

۲) افشای فوری مزایای قابل توجهی برای شرکت های رقیب فراهم کند.

۳) موضوع مورد افشاء پیوسته در حال تغییر باشد.

۴) همه گزینه ها درست هستند.

۴۹. براساس ماده ۶ دستورالعمل عضویت در کانون کارگزاران بورس اوراق بهادار، در صورتی که اعضای کانون کارگزاران حق عضویت سالانه خود را در موعد مقرر پرداخت نکنند، .....

۱) کانون می تواند از شرکت سپرده گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه حق عضویت سالانه پرداخت نشده را از محل سپرده اعضاء نزد این شرکت یا سایر مطالبات آنها از این شرکت مطالبه و دریافت نماید.

۲) کانون می تواند رأساً مجوز معامله گری کارگزار و فعالیت در تالار معاملات را لغو نماید.

۳) کانون می تواند علیه عضو در هیئت داوری طرح دعوی نماید.

۴) کانون می تواند علیه عضو مذکور در دادگاه ذیصلاح شکایت نماید.

۵۰. متقاضیان عضویت در کانون نهادهای سرمایه گذاری ایران، باید تقاضای عضویت خود را به چه مرجعی ارایه دهند؟

۱) هیئت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار

۲) هیئت مدیره بورس مربوطه

۳) هیئت مدیره کانون نهادهای سرمایه گذاری ایران

۴) هیئت مدیره شرکت کارگزاری

WWW.SEBA.IR

بازنشر: مرجع آموزش بورس @abcBourse_ir abcBourse.ir